

שבוע פרשת יתרו

(12 - 18 January 14)

י"א - י"ז שבט תשנ"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דְגָנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבְהֵמָתְךָ, וְאֶכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֵת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִחַרְהָ מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבַר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לַחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ, אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶיךָ, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת פֶּל מְצוֹת יְיָ, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת פֶּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לַאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לַאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקִּבְל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמנתחלק לימי התודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יְשׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו: **מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּנוּ עַל דְּבַרֵי תוֹרָה:

וְהִעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ כְּפִינוּ, וּבְכִי כְּלַעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵי כְּלַעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

בְּרַכְּךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהִים וַיַּחַדְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהִים וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלֹם:

וְשֵׁמוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעַד:

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־חובות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייחָף ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפֵץ מְאֹד: ב גְּבוּר בְּאֶרֶץ יְהוּדָה זָרְעוּ דוֹר
 יִשְׂרָאֵל יְבָרֶךְ: ג הוֹזְעֵשׁוּ בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לְעַד: ד זָרַח בְּחֶשֶׁךְ אֹר לְיִשְׂרָאֵל חֲנוּן
 וְרַחֻם וְצִדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חֲנוּן וּמִלּוּה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוּט לְזִכֵּר
 עוֹלָם יְהוּדָה צִדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רַעָה לֹא יִירָא נְכוֹן לְבֹ בְּטַח בְּיְהוָה: ח סְמוּךְ לְבֹ לֹא יִירָא
 עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמַדַת לְעַד קֶרְנוֹ תְרוּם בְּכַבֹּד:
 י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּ יַחֲרֵק וְנַמְס תְּאוֹת רִשְׁעִים תֵּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהוּ שֵׁם יְהוָה מְבָרַךְ מְעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאוֹ מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־כַּלְגוּיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם בְּבוֹדוֹ:
 ה מִי בְּיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהֵי לְשַׁבַּת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאשִׁית בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֲקָרַת הַבַּיִת
 אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

בי"ה, כ"ה שבט, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מאור ליום השני.

ידוע המנהג בישראל, אשר בהנוגע לזמן ולמקום החתונה, על המחותרנים משני הצדדים להתדבר ביניהם, ויהי רצון שאיך שיחליטו יהי בשעה טובה ומוצלחת ובמקום טוב ומוצלח, ולאחרי שיחליטו בהאמור הרי אז יחליטו גם בהנוגע לניירות ותעודות הדרושות (כמובן, בהתייעצות עם עו"ד המתעסקים בזה).

מובן וגם פשוט, אשר ההצעה שיגמור עכ"פ חלק הראשון דיו"ד ולקבל סמיכה, נכונה היא במאד מאד, ואין זה נוגע לענין פרנסתו גשמית, וכן מובן ג"כ שאין לדחות לימוד האמור לאחרי החתונה, כי אם להתחיל בזה בהקדם ובהמשך איזה זמן יוכל להחליט מתי יגמור, והרי התקוה חזקה (ע"פ הפס"ד בהנוגע לשו"ב שא"ל בלא"ה) בקי גם עתה בהלכות שו"ב וכו', והרי זה חלק חשוב משו"ע יו"ד חלק ראשון.

תקותי שיש לו קביעות עתים בלימוד דא"ח בכל יום ויום ובהוספה ביום הש"ק אשר קדש הוא לד', וכמבואר הכרח הענין בכו"כ מקומות.

בהנוגע לדירה - מובן שיכין דירה ארעית וביחד יבחרו אח"כ דירה קבועה.

ברכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

מפתח כללי

- א) סדר הנחת תפילין ב
- ב) מזמורי תהלים קיב, קיג ג
- ג) מאמר ד"ה וכל העם רואים את הקולות
שבת פרשת יתרו, י"ז שבט, ה'תשד"מ ה
- ד) שיחת ש"פ יתרו, י"ז שבט, ה'תשד"מ ט
- ה) לקוטי שיחות – פרשת יתרו
(בלח"ק) כרך יא כט
- ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לה
- ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת יתרו לו
- ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת יתרו לז
- ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת יתרו עא
- י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת יתרו עב
- יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת יתרו פ
- יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם פג
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת יתרו פו
- יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת יתרו קיז
- טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת יתרו קכג
- טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק ה, תהלים פרק קז קלז
- יז) משניות – מסכת אבות/הוריות
ביאור קהתי קלט
- יח) עין יעקב מסכת יומא קמט
- יט) מסכת יומא עם ביאורים
מדף סה עד דף עא קנ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קעט
- כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קפט
- כב) תורה אור
אדמו"ר הזקן קפ
- כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קפג
- כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קפד
- כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קפד
- כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קפה
- כז) ספר המאמרים ה'תש"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קפו
- כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קפז
- כט) רשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ
אדמו"ר מוהרי"צ קפח
- ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קפט
- לא) חומש לקריאה בציבור קצא
- לב) לוח זמנים לשבוע פרשת יתרו קצח
- לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קצט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 וְכָל הָעַם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת וְאֶת הַלְפִידִים וְאֶת הָהָר עֹשֵׂן
 2 וַיֵּרָא הָעַם וַיִּנְוְעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרְחוֹק¹, וַיְדוּעַ הַדִּיּוּק בְּזֶה
 3 בְּדְרוּשֵׁי רַבּוֹתֵינוּ נִשְׂאִינֹנוּ², וְגַם בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל³ זֶה
 4 שֶׁנֶּאֱמַר לִפְנֵי מֵאָה שָׁנָה (בַּשָּׁנָה תַּרְמ"ד)³, דְּצָרִיף לְהִבִּין

5 מֵהוּ עֹנֵן הַקּוֹלוֹת הַלְלוּ,
 6 וְהֵלֵא כָּל הַדְּבָרִים שֶׁנִּצְטַטּוּ
 7 בְּמַתָּן תּוֹרָה הֵם דְּבָרִים
 8 פְּשׁוּטִים כְּמוֹ לֹא תִרְצַח לֹא
 9 תַּעֲנֶה כּוֹי שֶׁהֵם דְּבָרִים
 10 פְּשׁוּטִים שֶׁגַם אִם לֹא נִצְטַטּוּ

**בס"ד. שבת פרשת יתרו,
 י"ז שבט, ה'תשד"מ.**

(הנחה בלתי מוגה)

11 עֲלֵיהֶם הָיָה מֵהָרְאוּי לַעֲשׂוֹתָם
 12 וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל
 13 (בְּמַסְכֵּת עֲרוּבִין⁴) אֵלְמֵלֵא
 14 לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה הֵינֵנוּ לְמַדִּים
 15 צְנִיעוּת מִחֶתּוֹל וְגוֹל מִנְמֵלָה וְכוּי
 16 וְהָיָה אִפְשָׁר לְהִגִּיעַ לְכָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ

17 בְּדֶרֶךְ הַחִקְיָה וְהַעִיּוֹן שֶׁל הַשֶּׁכֶל
 18 הָאֲנוּשִׁי. וְהֵנָּה בְּמֵאֲמַר הַנ"ל
 19 שֶׁל כ"ק אֲדָמוֹר
 20 (מוֹהַרש"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן³
 21 מִמְּשִׁיף, דָּאֵם נֹאמַר דְּמָה
 22 שֶׁנִּצְטַטּוּ עַל-זֶה (עַל דְּבָרִים שֶׁמִּפְנֵי
 23 גּוֹדֵל פְּשִׁיטוּתָם הֵינֵנוּ כֹּבֵר לְמַדִּים

24 וְעוֹשִׂים אוֹתָם מִעֲצָמוֹ, וּבְכָל זֹאת
 25 נִצְטַטּוּנוּ גַם עֲלֵיהֶם) הוּא מִפְּנֵי
 26 שֶׁגָּדוֹל הַמִּצְוָה וְעוֹשָׂהּ מִפִּי
 27 שְׂאִינוּ מִצְוָה וְעוֹשָׂה שֶׁמִּפְנֵי
 28 חֵיבַת הַקְּבִי"ה לְיִשְׂרָאֵל לִכֵּן צִוּוּם
 29 בַּעֲשֵׂת הַדִּיּוּבָרוֹת גַּם עַל דְּבָרִים
 30 פְּשׁוּטִים. (כִּי הַמִּצְוָה וְעוֹשָׂה פּוֹעֵל
 31 מִתּוֹךְ מַסִּירוֹת נֶפֶשׁ לְמַעֲלָה מִכּוֹחוֹתוֹ
 32 הַגְּלוּיִם, וְעַל כֵּן זוֹכָה שְׂבָאִים אֲצִלוּ
 33 לְגִילּוּי כּוֹחוֹתָיו הַנְּעֻלָּמִים, יוֹתֵר
 34 מִהַמִּתְנַדֵּב וְעוֹשָׂה⁵, מִכְּפֶלֶת-מְקוֹם
 35 עֲדָיִן אֵינוּ מוֹבֵן מֵהוּ עֹנֵן
 36 הַקּוֹלוֹת וְהַרְעֵשׂ הַגָּדוֹל
 37 וְהַנּוֹרָא שֶׁהָיָה בַּעַת מַתָּן תּוֹרָה
 38 כּוֹי, וּבִכְפָּרֵט שֶׁהֵם דְּבָרִים
 39 פְּשׁוּטִים? וְעוֹד מְדַרְּק
 40 בְּהַמֵּאֲמַר שָׁם³ בְּמָה שְׂאֵמְרוּ
 41 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּיַלְקוּט⁶

42 שֶׁבִּשְׂעָה שִׁיְצָא הַדְּבָר אֲנֹכִי
 43 כּוֹי מִפִּי הַקְּבִי"ה כָּל אֶחָד
 44 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הָיָה אוֹמֵר
 45 עִמִּי הַדְּבָר מְדַבֵּר שֶׁנִּדְמָה לְכָל
 46 אֶחָד שֶׁהַבּוּרָא דָּבַר אִתּוֹ בְּאוֹפֵן פְּרִטִי,

19 וְהֵנָּה בְּהַמֵּאֲמַר דְּשַׁנַּת תַּרְמ"ד לֹא נִמְצָא בְּגוּף-כְּתִיב-יְד-קָדֵשׁ הַמֵּשִׁיף הַמֵּאֲמַר,
 20 אָבֵל יֵשׁ לְהִבִּין אֶת הַמֵּשִׁיף הַבְּאוּר בְּזֶה עַל-פִּי הַמְּבַאֵר בְּדְרוּשֵׁים אֲחֵרִים
 21 מִבְּעַל הַמֵּאֲמַר עֲצָמוֹ (כ"ק אֲדָמוֹר נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן), וְגַם בְּדְרוּשֵׁים שֶׁלְּפָנֵינוּ
 22 שְׂעֲלֵיהֶם מֵיֶסֶד מֵאֲמָרוֹ, בְּדְרוּשֵׁי אֲדָמוֹר ה'צִמַח צְדָק' וְאֲדָמוֹר ה'הַמֵּצֵעִי וְעַד
 23 לְדְרוּשֵׁי אֲדָמוֹר ה'הַנְּקָן.

24 וְהֵנָּה נְקוּדַת הַבְּאוּר בְּזֶה (בְּדְרוּשֵׁי רַבּוֹתֵינוּ נִשְׂאִינֹנוּ, וּבִכְפָּרֵט בְּדְרוּשֵׁי בְּעַל
 25 הַמֵּאֲמַר⁷), דְּעֹנֵן מַתָּן תּוֹרָה הָיָה הַמְּשַׁכֵּת הָעֲצָמוֹת בְּגִלּוּי (כְּפִי שִׁשְׁיָף

(1) יתרו כ, טו. (2) ראה לקו"ת במדבר יב, ב. ובכ"מ. (3) סה"מ תרמ"ד ע' רכד. וראה גם ד"ה וכל העם תרע"ח, תש"ו. (4) ק, סע"ב. (5) קדושין לא, א. ובכ"מ. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 212 ואילך ובהנסמן שם. (6) יתרו רמז רפו. (7) ד"ה וכל העם תרע"ח - סה"מ תרע"ח ע' קסד ואילך. וראה גם סה"מ תש"ו ע' 94 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 (כפי ששקף ענין הגלוי בהעצמות). וענין זה נפעל במתן
 2 תורה, כי במתן תורה נהיה בטול הגזרה דעליונים לא ירדו
 3 לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים כי עד מתן תורה היתה
 4 גזירה בדומה למלך שגזר ואומר "בני רומי לא ירדו לסוריה ובני סוריה לא
 5 יעלו לרומי", היינו שתחתונים לא יעלו
 6 למעלה והעליונים לא ירדו למטה.
 7 ובמתן תורה נתבטלה גזירה זו של
 8 הפרדה בין רוחניות לגשמיות, כלומר
 9 שנתאפשר יחוד גמור בין התחתונים
 10 לעליונים על ידי התורה שניתנה כדי
 11 לעשות שלום בעולם, שלום בין פמליא של
 12 של מעלה (רוחניות) לבין פמליא של
 13 מטה (גשמיות)⁸, ולכן נפעל אז
 14 ענין המשכת העצמות בגלוי
 15 בכל מקום. ולכן נאמרו
 16 במתן תורה דברים פשוטים
 17 דוקא, כי במתן תורה חדרה
 18 המשכת העצמות בכל סדר
 19 ההשתלשלות גם בדברים
 20 הכי פשוטים כפי שמוסבר
 21 בחסידות שהמצוות שקיימו האבות
 22 נמשלו לריח, שריח אינו עצם הדבר,
 23 ולמרות שריח האדם דבר מה, לא
 24 יחסר על ידי זה מן הדבר עצמו מאומה
 25 - כך קיום המצוות אצל האבות היה
 26 כדוגמת הריח שאינו עצם הדבר.
 27 לעומת זאת במתן תורה הכניס הקב"ה
 28 עצמותו בתורה ומאז ממשכים ישראל
 29 בקיום התורה והמצוות אלוקות
 30 החודרת את הגשמיות. ואדרבה,
 31 המשכת העצמות שיכת
 32 לענין המטה דוקא, במקום
 33 תחתון ביותר, וכמבאר
 34 בארפה בכמה מקומות,
 35 ובפרט בדרושי אדמו"ר
 36 האמצעי⁹, שקל הגבוה גבוה
 37 ביותר יורד למטה מטה
 38 ביותר כמשל נפילת חומת אבנים,
 39 ככל שמקומה של האבן בחומה גבוה

ביאור בדרך אפשר

יותר, כן תיפול למרחוק יותר. וזהו גם הטעם למה שענין מתן
 תורה היה בדברים פשוטים דוקא, משום שהמשכת העצם
 היא בדברים תחתונים ופשוטים ביותר, הן בכללות
 העולמות, בעולם הכי תחתון שאין למטה ממנו¹⁰, והן
 בעולם זה עצמו, בדברים
 פשוטים שבו. ויש לומר
 דזהו גם פן מה שנאמר במתן
 תורה וידבר אלקים את כל
 הדברים האלה לאמר¹¹, דיש
 לומר שפרוש לאמר כאן¹²
 הוא שהגשמי והתחתון עצמו
 נעשה האומר (א זאגער),
 משום שאז היתה המשכת
 העצמות מצד ענינו (של
 התחתון) שענין המשכת עצמותו
 ית' מתגלה מצד תכונתו של הגשמי
 והתחתון עצמו ועל כן יתפרש תיבת
 'לאמר' שהגשמי והתחתון הוא האומר
 וממשיך את עצמותו של הקב"ה*.
 וזהו וכל העם רואים גו'
 וירא העם וינעו ויעמדו
 מרחוק, שזה (ענין הביטול) היה
 מעין כלי להמשכת העצמות.
 דהנה כדי שתהיה המשכת
 העצמות במתן תורה, הנה
 אף שאין שיהיה ענין
 של כלי ממש אל העצמות,
 מפל-מקום צריך שיהיה
 מעין הקנה וכלי אל גלוי
 העצמות, על-ידי הסרת
 ההעלמות וההסתרים
 והבלבולים. ועל-דרך
 המבאר במקום אחר¹³ בענין
 ג' בחינות אתערוף-דלעילא

ענין הגלוי בהעצמות). וענין זה נפעל במתן
 תורה, כי במתן תורה נהיה בטול הגזרה
 דעליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו
 לעליונים⁸, ולכן נפעל אז ענין המשכת העצמות
 בגלוי בכל מקום. ולכן נאמרו במתן תורה
 דברים פשוטים דוקא, כי במתן תורה חדרה
 המשכת העצמות בכל סדר ההשתלשלות גם
 בדברים הכי פשוטים. ואדרבה, המשכת
 העצמות שיכת לענין המטה דוקא, במקום
 תחתון ביותר, וכמבאר בארפה בכמה מקומות,
 ובפרט בדרושי אדמו"ר האמצעי⁹, שקל הגבוה
 גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר גם
 הטעם למה שענין מתן תורה היה בדברים
 פשוטים דוקא, משום שהמשכת העצם היא
 בדברים תחתונים ופשוטים ביותר, הן בכללות
 העולמות, בעולם הכי תחתון שאין למטה
 ממנו¹⁰, והן בעולם זה עצמו, בדברים פשוטים
 שבו. ויש לומר דזהו גם פן מה שנאמר במתן
 תורה וידבר אלקים את כל הדברים האלה
 לאמר¹¹, דיש לומר שפרוש לאמר כאן¹² הוא
 שהגשמי והתחתון עצמו נעשה האומר (א
 זאגער), משום שאז היתה המשכת העצמות
 מצד ענינו (של התחתון)*.
 וזהו וכל העם רואים גו' וירא העם וינעו
 ויעמדו מרחוק, שזה היה מעין כלי
 להמשכת העצמות. דהנה כדי שתהיה המשכת
 העצמות במתן תורה, הנה אף
 שאין שיהיה ענין של כלי ממש אל העצמות,
 מפל-מקום צריך שיהיה מעין הקנה וכלי אל
 גלוי העצמות, על-ידי הסרת ההעלמות וההסתרים
 והבלבולים. ועל-דרך המבאר במקום אחר¹³ בענין
 ג' בחינות אתערוף-דלעילא

(8 ראה שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו. 9) שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב ואילך. וראה גם ד"ה באתי לגני תשי"ט פ"ד ואילך. (10 תניא פל"ו. 11) יתרו כ, א. 12) ראה בזה לקו"ש ח"ו ע' 119. וש"נ. 13) לקו"ת שה"ש כג, ד ואילך.

(* ובזה יש לבאר דברי הילקוט (שהובא לעיל) "שכאור"א מישראל ה' אומר עמו ה' הדבור מדבר, היינו שכל אר"א הרגיש בנפשו את השם הוי' שהאיר בנפשו. . ושרש ההמשכה היא מבחי' עצמות א"ס" (ט"ד וכל העם תרע"ח).

וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 [=התעוררות העליון מלמעלה], א- האתערוותא-דלעילא המעוררת
 2 וקודמת לאתערוותא-דלתתא [=התעוררות התחתון מלמטה], ב-
 3 והאתערוותא-דלעילא הנמשכת על-ידי (כתוצאה ולפי ערך)
 4 אתערוותא-דלתתא, ג- והאתערוותא-דלעילא שלמעלה
 5 מאתערוותא-דלתתא בדרגה זו
 6 נמשכת התעוררות והשפעה מהעליון
 7 שלמעלה שהיא באין-ערוך לעבודת
 8 התחתון, אלא שקודשא-ברוך-
 9 הוא לא שריא אלא באתר
 10 שלים [= הקב"ה אינו שורה אלא
 11 במקום שלם]¹⁴, היינו שכדי
 12 שתהיה אתערוותא-דלעילא
 13 זו, צריך שהאתר שאליו
 14 נמשכת יהיה שלים (אף
 15 שאין זה ממשוף אותה),
 16 היינו, שהוא (שפע נעלה זה)
 17 קשור עם אתר זה דוקא.
 18 ועל-דרך-זה הוא למעלה
 19 יותר, בהמשכת העצם, שגם
 20 לזה צריך הסרת ההעלמות
 21 וההסתרים והבלבולים על ידי
 22 ביטול האדם בתכלית, כי קודשא-
 23 ברוך-הוא לא שריא אלא
 24 באתר שלים, וזה היה הענין
 25 דוירא העם וינועו ויעמדו
 26 מרחוק.
 27 והענין יוכן על-פי המבאר
 28 ב'דבור המתחיל', וכל העם
 29 רואים דשנת תרע"ה
 30 (בהמשוף תער"ב¹⁵), שקדם
 31 לכל הויה והתהוות (יש)
 32 צריך להיות ההעדר (אין),
 33 וכמו ענין הצמצום שבשביל
 34 הגלוי כדוגמת התבטלות התלמיד
 35 לרבו המפנה מקום בתודעת התלמיד
 36 לגילויים הנעלים ממורו. ד'זהו'¹⁶
 37 גם פן ענין התרדה על-ידי
 38 הקולות וברקים שהיו במתן
 39 תורה (ש'זהו ענין וירא העם
 40 וינועו גו', ענין התרדה),
 41 כידיע שבמתן תורה נעשו בני-ישראל
 42 'מצאות' חרשה, ולכל התהוות חרשה
 43 קודם לה העדר וביטול המציאות

הקודמת ש'זהו ההעדר הקודם אל ההויה (בחינת ירידה צורך
 עליה), כדי שיהיו בבחינת בטול שיוכלו לקבל את גלוי
 העצמות במתן תורה. שהעדר זה (ביטול ישותם הגשמית) הוא
 ההכנה והפלי להמשכת העצם, שהוא ההויה האמתית.
 וממשוף בהמשוף תער"ב
 שם, דענין זה קשור גם עם
 הגלות האחרון, עקבתא
 דמשיחא כיתרון האור הבא מן
 החושך, ויתרה מזו, כגודל הירידה כן
 גודל העליה, דכשם שפיציאת
 מצרים ומתן תורה הגה בתור
 הכנה להגלוי דמתן תורה
 היה צריך להיות הקדמת
 ההעלם וההסתור דגלות
 מצרים, שהוא ענין ההעדר
 הקודם להויה, על-דרך-זה
 הוא בתורתו של משיח,
 פנימיות התורה, שההכנה
 אליה היא על-ידי ההעדר
 וההעלם שבכל הגלות,
 ובפרט בגלות הזה האחרון,
 ובעקבתא דמשיחא, ש'זהו
 הגלות הכי הארוך וכו' וגלות
 המר וכו', ש'זהו ההעדר
 הגדול ביותר, ולכן באים
 על-ידו אל ההויה האמתית
 שהיא הגאלה האמתית
 והשלמה שאין אחריה גלות,
 דהטעם שאין אחריה גלות
 הוא משום שאי אפשר
 ההעדר הקודם אל ההויה, כדי שיהיו בבחינת
 בטול שיוכלו לקבל את גלוי העצמות במתן תורה. שהעדר זה הוא ההכנה
 והפלי להמשכת העצם, שהוא ההויה האמתית.
 וממשוף בהמשוף תער"ב שם, דענין זה קשור גם עם הגלות האחרון,
 עקבתא דמשיחא, דכשם שפיציאת מצרים ומתן תורה הגה בתור
 הכנה להגלוי דמתן תורה היה צריך להיות הקדמת ההעלם וההסתור דגלות
 מצרים, שהוא ענין ההעדר הקודם להויה, על-דרך-זה הוא בתורתו של משיח,
 פנימיות התורה, שההכנה אליה היא על-ידי ההעדר וההעלם שבכל הגליות,
 ובפרט בגלות הזה האחרון, ובעקבתא דמשיחא, ש'זהו הגלות הכי הארוך וכו'
 וגלות המר וכו', ש'זהו ההעדר הגדול ביותר, ולכן באים על-ידו אל ההויה
 האמתית שהיא הגאלה האמתית והשלמה שאין אחריה גלות, דהטעם שאין

ביאור בדרך אפשר

| | | | |
|----|--|---|---|
| 7 | ויהי־רצון שְׂקִים זֶה בְּקָרוֹב | 1 | שְׁתֵּהִי מְצִיאוֹת שֶׁל גְּלוֹת |
| 8 | מִמֶּשׁ. בְּבִיאת מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, | 2 | גְּדוּלָה יוֹתֵר מִן הַגְּלוֹת הַזֶּה, |
| 9 | וְיִוָּלִיכְנוּ קוֹמְמֵיית לְאַרְצָנוּ | 3 | מִפְּנֵי גִדּוּל וְתוֹקֵף הַשַּׁעֲבוּד הָאֲחֵרוֹן |
| 10 | בְּנִעְרֵינוּ וּבְזַקְנֵינוּ גו' בְּכַנְיָנוּ | 4 | זֶה, וְלָכֵן גַּם הַגְּאֻלָּה |
| 11 | וּבְכַנּוּתֵינוּ ¹⁷ , וּבְמַהְרָה בְּיָמֵינוּ | 5 | (הַהֲוִיָּה) שְׁעַל־יָדוּ, הִיא |
| 12 | מִמֶּשׁ. | 6 | גְּאֻלָּה שְׂאִין לְמַעְלָה הַיְמָנָה. |
| | | 7 | וּבְכַנּוּתֵינוּ ¹⁷ , וּבְמַהְרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ. |

(17) בא י, ט.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח שבט, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"י"ג שבט, ומובנת הפליאה והתמימי שאינו כותב דבר מיום ההילולא וההתועדות, שבדאי הי' מה ביום זה, אף שהורגל בהעדר הכתיבה ככגון האמור, הנה אין חזקה להנהגה האמורה, כיון שאינה מתאימה למה שרצו רבותינו נשיאינו בהנהגת אנ"ש, וכידוע מרבנו הזקן בזה וכו' ועד לכ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא.

בהנוגע לתוכן מכתבו אודות השידוך, - כמדומה פירשתי תמיהתי לחפזון, שבעיקר הוא בהנוגע לגיל בתו תחי', ועוד נוסף לאחר תוכן מכתבו זה, "אשר מורה טובה היא מאד, ובכדי לקבל תעודה מתאימה עלי' ללמוד עוד משך זמן בזה", ועוד והוא העיקר שסברתו, שתתארס והחתונה תהי' לאחר שתי שנים או שנה וחצי, אין זה ענין כלל, שהרי לא כימים הראשונים דורות אלה, ואין לבלבל נערה בגילה, במחשבות מהאירוסין עד לחתונה במשך זמן הנ"ל, ומובן ג"כ אשר תהי' החתונה בעוד איזה חדשים, גם זה אינו ענין, וכנראה שגם הוא מרגיש בזה.

וע"פ האמור, יניחוה לנפשה ללימודי' ולמלאכתה בקדש חינוך על טהרת הקדש, והשי"ת יוסיף בהצלחתה בעניני' ולאחרי שנה ויותר, תתענין בהנוגע לשידוכין.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

.נ.ב.

כבקשתו נשלח המכתב מבלי לחכות לתור.

בס"ד. שיחת ש"פ יתרו, י"ז שבט ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

- 1 א. ענין השבת הוא - שבו נפעלת העלי' והשלימות דכל ששת ימי המעשה, כמ"ש "ויכולו השמים
2 והארץ וכל צבאם",
3 ובזה - ב' פירושים (כמבואר בארוכה בדרושי הצ"צ (אוה"ת בראשית מב, ב): (א) "ויכולו" - מלשון
4 כליון, היינו, העלי' והכליון דכל הנבראים וכל הענינים שהיו בששת ימי המעשה, (ב) "ויכולו" - מלשון
5 תענוג, היינו, שעליית כל הנבראים וכל הענינים דששת ימי המעשה היא - עד לבחי' התענוג, תכלית
6 העילוי, שהרי "אין למעלה מענוג".
- 7 וכמו כן בנוגע לשבת זו - שבה מתעלים כל הענינים שהיו בששת ימי המעשה, כולל - יום החמישי,
8 חמשה עשר בשבט, וכאמור - לכל לראש באופן של כליון, ולאחרי זה - באופן של תענוג, תכלית העילוי.
9 ב. ליתר ביאור - ובהקדמה:
10 ביום השבת ישנם ב' קצוות: מצד אחד - שבת מברך ומשפיע לכל ימי השבוע, "מיני' מתברכין כולהו
11 יומין", אבל לאידך - שבת מקבל מכל ימי השבוע, שהרי "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", היינו,
12 שהאכילה (התענוג) דשבת נפעלת ע"י הטירחא והמלאכה דכל ימי השבוע, וזוהי השלימות דימי השבוע
13 - שהם מהווים הכנה ליום השבת, ולכן עולים הם ונכללים ביום השבת באופן ד"ויכולו".
- 14 דהנה, האכילה דשבת שונה היא מאכילת ימי החול. שכן, על האכילה דימי החול נאמר "בזעת אפך
15 תאכל לחם", אכילה באופן של יגיעה ועמל, ולכן גם כאשר האכילה היא באופן ד"ואכלת ושבעת" -
16 אין זו אכילה של תענוג כו'; משא"כ האכילה דשבת היא באופן ש"מצוה לענוג באכילה ושתיו" (שו"ע
17 אדה"ז או"ח רסרמ"ב), היינו, אכילה הקשורה עם ענין של תענוג.
- 18 [כלומר: כשם שבקדושת השבת ישנו הענין ד"קדש מלה בגרמי", "מקדשא וקיימא" (דלא כביו"ט
19 שאומרים "מקדש ישראל והזמנים", מכיון שישראל קדשינהו לזמני), ובכל זאת מוסיף יהודי בקדושת
20 השבת - כמו כן הוא גם בענין הענוג דשבת, שאע"פ ששבת מצ"ע הוא ענין התענוג, צריך יהודי להוסיף
21 בענין התענוג עי"ז שמענג את השבת באכילה ושתיו, כדיוק לשון חז"ל (שבת קיח, ב) "כל המענג את
22 השבת", היינו, שיהודי מוסיף בענין התענוג דשבת].
- 23 וטעם הדבר שהאכילה דשבת יכולה להיות באופן של תענוג (אף שאכילה מוכרחת לבוא לאחרי
24 הקדמת המלאכה והיגיעה, כפשוט) - מכיון שביום השבת "כל מלאכתך עשוי", היינו, שכל המלאכה
25 נעשתה כבר במשך ימי השבוע, ועי"ז - "יאכל בשבת", באופן של תענוג.
- 26 ג. ויש להוסיף בזה:
27 בתענוג דשבת - ב' ענינים: (א) התענוג שבא כתוצאה מזה ש"כל מלאכתך עשוי", תענוג הקשור
28 עם המנוחה הבאה מיד לאחרי העמל והיגיעה בענין המלאכה, (ב) עצם התענוג שאינו קשור עם מנוחה
29 ממלאכה (ובזה גופא - כו"כ דרגות).
- 30 וכמבואר בסידור (קעד, א ואילך) שענין השבת הוא עד"מ מ"אדם שעושה מלאכה שמתפשטין כחות
31 נפשו באותה המלאכה, וכששובת מן המלאכה נקרא נייחא דרוחא כידוע, וזהו וינפש שבא אל עצמותו",
32 וכל זה "בגמר המלאכה", כאשר "יוכשר בעיניו המלאכה הזאת אשר עשה, שאז מקבל עונג גדול".
33 ולמעלה מזה - עצמות התענוג הפשוט כו'. וכמבואר גם בדרושי ר"ה בנוגע לענין התענוג.
- 34 ועפ"ז: התענוג דסעודת השבת ("יאכל בשבת") הוא - עצם ענין התענוג, שלמעלה מהתענוג הקשור
35 עם המנוחה שלאחרי המלאכה. שכן, התענוג שבא מיד לאחרי סיום וגמר המלאכה ("כל מלאכתך עשוי")
36 ישנו תיכף ומיד בכניסת השבת, ולכן כאשר מגיע זמן הסעודה דשבת - אזי התענוג הוא באופן נעלה
37 יותר, עצם ענין התענוג.

1 ויש להוסיף בזה - שלא זו בלבד שהתענוג דסעודת יום השבת הוא עצם ענין התענוג, אלא גם התענוג
2 דסעודת ליל שבת (הסמוכה יותר לזמן המלאכה) הוא עצם ענין התענוג (בכללות עכ"פ), וטעם הדבר -
3 מכיון שסעודת ליל שבת באה לאחרי תפלת השבת, לאחרי קבלת שבת, ולאחרי התוספת שבת, היינו,
4 משך זמן רב (בכמות, ועאכו"כ באיכות) לאחרי סיום וגמר המלאכה (שאז ישנו התענוג הקשור עם סיום
5 וגמר המלאכה).

6 וכל זה נפעל - כאמור - ע"י ההכנה דימי השבוע, כמארוז"ל "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת",
7 שזהו מה שהשבת מקבל מימי השבוע, ועי"ז נפעלת העלי' דכל ימי השבוע ביום השבת, באופן
8 ד"ויכולו", כב' הפירושים: ענין הכליון, ולמעלה מזה - ענין התענוג.

9 ד. והנה, ע"פ האמור לעיל שביום השבת ישנו גם הענין ד"מיני' מתברכין כולהו יומין" (נוסף על
10 הענין ד"ויכולו") - יש לומר שהעילוי ד"ויכולו" שנפעל בשבת זו הוא לא רק בנוגע לששת ימי המעשה
11 בלבד, אלא גם בנוגע ליום השבת שלפניו:

12 מכיון שכל ימי השבוע מתברכים מיום השבת שלפניו ("מיני' מתברכין כולהו יומין"), היינו, שישנה
13 פעולת והשפעת השבת בכל ימי השבוע, הרי נמצא, שכאשר ששת ימי השבוע עולים ביום השבת באופן
14 ד"ויכולו", נפעל העילוי ד"ויכולו" גם בנוגע לבחי' השבת שבהם (הברכה שמקבלים מיום השבת).

15 ויתרה מזו - יש לומר: ע"פ המדובר כמ"פ [ונתבאר בארוכה בהתוועדות שלפנ"ז (שיחת ש"פ בא
16 ס"ב)] שהענין ד"מיני' מתברכין כולהו יומין" הוא לא רק בנוגע לששת ימי המעשה, אלא גם בנוגע
17 ליום השבת עצמו, שאף הוא מתברך מהשבת שלפניו - מובן, שגם הענין ד"ויכולו" שבשבת הוא לא
18 רק בנוגע לברכה הנמשכת מיום השבת לששת ימי המעשה, אלא גם בנוגע ליום השבת עצמו, שגם הוא
19 מתעלה בשבת שלאחריו לדרגא נעלית יותר.

20 כלומר: מכיון שהברכה דיום השבת היא בנוגע לכל שבעת ימי השבוע, כולל יום השבת, נמצא, שגם
21 יום השבת מהוה (במדה מסויימת) הכנה ליום השבת שלאחריו, ולכן, גם הוא עולה ונכלל באופן
22 ד"ויכולו" ביום השבת שלאחריו (ע"ד ובדוגמת העלי' דששת ימי המעשה להיותם הכנה ליום השבת).
23 בסגנון אחר קצת - ובעומק יותר:

24 המשכת הברכה מיום השבת על שבת הבאה - מהוה הוכחה שיש בשבת בחי' שלמעלה (לא רק
25 מששת ימי המעשה, אלא) גם מענין השבת, שלכן בכחה לברך את יום השבת (כידוע שהמברך צריך
26 להיות למעלה מן המתברך).

27 ומכיון שכן, מובן, ששייך ענין של עלי' גם בנוגע ליום השבת - שיום השבת עצמו מתעלה לדרגא
28 נעלית יותר, שזהו הענין ד"ויכולו" - העלי' (דכל שבעת ימי השבוע, כולל יום השבת, לדרגא נעלית
29 יותר, בשבת שלאחריו - בחי' השבת שלמעלה מענין השבת כו').

30 ובנוגע לעניננו:

31 מכיון ששבת זו מתברכת מהשבת שלפני' - השבת שבו חל יום ההילולא דעשירי בשבט, מובן,
32 שבשבת זו נפעל העילוי ד"ויכולו" (גם) בנוגע לשבת דיום ההילולא, היינו, שכל הענינים הקשורים עם
33 השבת דיום ההילולא - מתעלים לדרגא נעלית יותר, באופן של כליון, ועד לתכלית השלימות - ענין
34 התענוג.

35 ה. אמנם, עדיין דרוש ביאור - בהאמור לעיל שהברכה דיום השבת ש"מיני' מתברכין כולהו יומין"
36 היא (לא רק בנוגע לששת ימי המעשה, אלא) גם בנוגע ליום השבת:

37 נתבאר בארוכה בהתוועדות שלפנ"ז (שיחת ש"פ בא הנ"ל) שבפשטות מסתבר לומר שהענין ד"מיני'
38 מתברכין כולהו יומין" הוא בנוגע לכל שבעת ימי השבוע, כולל יום השבת, שהרי מוזר ביותר לומר
39 שבכל ששת ימי המעשה תהי' ברכה מיום השבת, ואילו ביום השבת - לא תהי' הברכה מיום השבת!

1 ובפרט ע"פ המבואר בחסידות (לקו"ת שה"ש כה, א. ועוד) שבכל שבוע מסתיים ונשלם כללות סדר
2 הזמן (ולאחרי השבת מתחיל סדר זמנים חדש כו') - שעפ"ז, לא יתכן לומר שביום השבת, שבו נשלם
3 כללות ענין הזמן, אין ברכה מיום השבת!

4 ועל זה שאלו בהתוועדות שלפנ"ז (שיחת ש"פ בשלח סל"ז) - שלכאורה, מפורש בזהר (ח"ב סג, ב) ובהערות
5 אאמו"ר (לקוטי לוי"צ ס"פ בשלח, שיום השבת הוא בדוגמת ספירת הבינה שממנה נמשך
6 השפע לכל הששה מדות דו"א . . שמיני מתברכין שיתא יומין, ו"ק דז"א" [וכפי שנתבאר לעיל שבודאי
7 אין כאן טעות הדפוס, וצ"ל ז' במקום ו' - שהרי מבאר מילתא בטעמא, שבז"א ישנם ששה קצוות],
8 וא"כ, כיצד מתאים ענין זה עם הסברא הפשוטה דלעיל שבודאי גם יום השבת מתברך מיום השבת
9 שלפניו?

10 וכבר שקו"ט בזה ב"קובצים", ותירצו כו"כ תירוצים, וביניהם - שהמדובר שגם יום השבת מתברך
11 מיום השבת שלפניו, הרי זה לדעת ר' ייסא - בהמשך הענין בזהר שם - שס"ל ש"כן נמי כנסת ישראל
12 (מלכות) אקרי שבת כו", היינו, שגם ספירת המלכות נכללת בברכה הנמשכת מספירת הבינה.

13 אמנם, תירוץ זה אינו מתאים כלל - כי:

14 לכל לראש - יש להשתדל שלא לקשר זאת עם ענין של מחלוקת, אלא באופן ש"מר אמר חדא ומר
15 אמר חדא ולא פליגי".

16 ובפרט בנדו"ד - שמדובר אודות ענין שיסודו הכרח שכלי: אילו ענין זה (שגם יום השבת מתברך
17 מיום השבת שלפניו) ה' מיוסד על לימוד מפסוק, מארז"ל, וכיו"ב - הנה כאשר מוצאים קושיא ממק"א,
18 יכולים לבאר שיש פלוגתא בדבר, ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"; אבל כאשר מבארים ענין מסויים מצד
19 ההכרח של סברא שכלית פשוטה [שלא יתכן לומר שביום השבת יחסר ח"ו ענין של ברכה] - הרי לא
20 שייך לומר שסברא זו היא לדעת פלוני, כי באם יש מחלוקת בדבר, היינו, שיש סברא לכאן וסברא לכאן
21 - הרי זה מחליש את הסברא כולה, ובמילא - בטלה כל ההוכחה (הבנוי' מלכתחילה על הכרח דסברא
22 שכלית)!

23 אלא הביאור בזה הוא - בפשטות, ומרוב הפשיטות - לא שמים לב לזה, ועד כדי כך - שמרוב הפלפול
24 והשקו"ט בפרטי הענין [ביאור ב' השיטות האם הברכה דבינה היא על ו"ק דז"א או גם על ספירת
25 המלכות, וביאור השייכות דב' שיטות אלו עם בעל המאמר, ושאר ענינים כיו"ב] - שוכחים לגמרי על
26 עצם הענין שאודותיו סובבת והולכת כל השקו"ט, ולכן, לא שמים לב לענין הכי פשוט, כדלקמן.

27 ו. ובהקדים - המדובר כמ"פ שדוקא על דברים הכי פשוטים, דברים רגילים וכיו"ב - לא שמים לב.
28 ולדוגמא:

29 כתיב "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", "השמים מספרים כבוד אל גו", וכתוב "כל הנשמה
30 תהלל י-ה", ואמרו חז"ל (ב"ר פי"ד, ט) "על כל נשימה ונשימה צריך לקלס להקב"ה", וכיו"ב.

31 ולכאורה תמוה: לשם מה צריכים להדגיש ולעורר אודות ענין זה - הרי זה דבר הפשוט ומובן
32 מאליו?!

33 מכיון שמדובר אודות יהודי שמאמין בפסוקי התורה ובמאמרי חז"ל - הרי הוא יודע ומאמין באמונה
34 פשוטה ש"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", וזאת - אפילו אם לא למד עדיין תורת הבעש"ט
35 אודות חידוש התהוות הבריאה בכל רגע ורגע מאין ואפס המוחלט. וא"כ, כאשר יוצא לרחוב ורואה את
36 השמים והארץ (או שרואה אותם מחלון ביתו) - בודאי יודע הוא שנבראו ע"י הקב"ה, ויודע ש"מה רבו
37 מעשיך ה'" ו"מה גדלו מעשיך ה'", וא"כ, לשם מה צריכים להדגיש ולעורר אותו על ענין זה?!

38 ועד"ז בנוגע להתעוררות על נתינת שבח והודי' להקב"ה על כל נשימה ונשימה - שלכאורה, הרי זה
39 דבר הפשוט ומובן מאליו:

- 1 כאשר יהודי זוכה ב"הגרלה" בפרס הגדול ביותר - מתמלא לבו ברגש של שבח והודי' להקב"ה,
 2 ובודאי משבח ומודה להקב"ה על ה"נס" שעשה עמו, וזאת - למרות שזכי' בפרס גדול זה אינה מוכרחת
 3 לקיומו, והראי' - שהוא עצמו התקיים כו"כ שנים לפני"ז ללא זכי' זו, וגם אחרי שזכה - ישנם כו"כ
 4 שלא זכו בפרס הכי גדול, וגם הם ימשיכו להתקיים לאורך ימים ושנים טובות, מתוך שמחה וטוב לבב.
- 5 ועפ"ז: אם בנוגע לזכי' בפרס גדול שאינה מוכרחת לקיומו של האדם - מודה הוא ומשבח להקב"ה,
 6 הרי עאכו"כ כאשר מדובר אודות "נשימה", דבר הכי מוכרח לקיומו של האדם, שהרי לולי ענין הנשימה
 7 ח"ו אינו יכול להתקיים כלל [כפי שרואים במוחש שכן הוא טבע הבריאה אצל כל בעלי-החיים] - הרי
 8 בודאי ובודאי שצריך לקלס להקב"ה על כל נשימה ונשימה, מכיון שזהו דבר המוכרח לקיומו!
- 9 אלא מאי - מכיון שזהו דבר הרגיל ביותר, שהרי בכל עת ובכל שעה נושם האדם - אין שמים לב
 10 לכך, ועד שיתכן מצב שאדם ינשום במשך מאה ועשרים שנה, ולא יעלה על דעתו לקשר זאת [ועאכו"כ
 11 - באופן "עס זאל אים א טרייסל טאן"] עם ענין של שבח והודי' להקב"ה (למרות היותו מאמין באמונה
 12 פשוטה) - מכיון שעל דבר הכי רגיל לא שמים לב!
- 13 ועד"ז בענינו - שמרוב השקו"ט והחריפות כו', לא שמים לב לענין הכי פשוט, ועד ש"שוכחים"
 14 אודות נושא הענין שעליו דנים, כדלקמן.
- 15 ז. נושא הענין שאודותיו מתנהלת שקו"ט הנ"ל הוא - ענין ה"ברכה".
 16 והנה, ענין הברכה הוא - כפשוטה - שיהודי מברך את רעהו בכל המצטרך לו, ע"ד הברכות שמצינו
 17 בתורה אצל האבות וכיו"ב, וע"ד הברכות שמברכים ההורים את הבנים והבנות בערב יוהכ"פ, או בכל
 18 ערב שבת - כמנהג כו"כ קהילות קדושות בישראל.
- 19 ומובן בפשטות שנתנית הברכה היא - בהתאם לצרכיו של המתברך: בענין שזקוק אליו - ולא בענין
 20 שיש לו כבר, שעל זה אין צורך בברכה, כפשוט, ולאידך - בענין השייך אליו, ולא בענין שבאין-ערוך
 21 למעמדו ומצבו כלל.
- 22 דוגמא הכי פשוטה לדבר:
- 23 בכמה מקומות נוהגים שבערב שבת (או בערב יוהכ"פ) מתאספים הבנים הנכדים והנינים בביתו של
 24 האב והסב - כדי לקבל את ברכתו, והוא מברך את כאו"א מבני המשפחה, מקטנם ועד גדולם: ילדים
 25 הכי קטנים, בני ג' וד', נערים שהגיעו למצוות, בחורים שהגיעו לעונת השידוכין, אברכים נשואים,
 26 אברכים שכבר נולדו להם בנים ובנות, עד ליהודים זקנים שכבר השיאו את בניהם ובנותיהם.
- 27 והנה, תוכן הברכות שמברך האב והסב לכאו"א מבני המשפחה - אינו באופן שוה (למרות שכולם
 28 מקבלים ברכה מאותו האב), אלא לכאו"א לפי ענינו:
- 29 ליהודי שגידל כבר בנים ובנות עוסקים בתורה ובמצוות - לא יתנו ברכה שימצא .. "שידוך טוב" (!),
 30 ולבחור שהגיע לעונת השידוכין - לא יתנו ברכה שיצליח ב .. "לימוד אל"ף-בי"ת" (!). ולאידך - לילד
 31 קטן לא יתנו ברכה שיצליח בלימוד סודות התורה השייכים ל"בן ארבעים לבינה"!!!
- 32 ופשיטא - שאף א' לא יבוא בשאלה: מהו הטעם לשינוי בענין הברכות, שלא' נותנים ברכה זו דוקא,
 33 ולשני - ברכה אחרת דוקא?! - אם מישהו ישאל שאלה כזו, יאמרו עליו "שאינו מבחין בין ימינו
 34 לשמאלו"!!!
- 35 כלומר: ענין של ברכה שייך רק ביחס לדבר שזקוק אליו, ולא ביחס לדבר שיש לו כבר, ולאידך -
 36 הברכה צריכה להיות בענין השייך אליו, ולא בענין שאינו בערכו כלל [כבדוגמא הנ"ל: לברך ילד קטן
 37 בענין ד"בן ארבעים לבינה"], שאז הרי זה לא רק באופן ד"השפעת להם רוב טובה כו" (תענית כג, א),
 38 אלא ענין שבאין-ערוך כלל למעמדו ומצבו, כפשוט.

- 1 ח. עפ"ז מובן גם בנוגע לעניינינו - המשכת הברכה מיום השבת:
 2 כאשר מדובר אודות הברכה הנמשכת מיום השבת לימי המעשה - הרי ברכה זו היא בעניינים
 3 הקשורים עם ימי המעשה, היינו, ברכת הצלחה ב"כל מלאכתך אשר תעשה".
- 4 ובזה גופא - חילוק בין יום ראשון ליום שני וכו', כי כל יום ויום מקבל את הברכה השייכת אליו
 5 דוקא, ולדוגמא: הברכה דיום ראשון - בענין ד"יהי אור", הברכה דיום שלישי - בענין ד"הוכפל בו כי
 6 טוב", והברכה דיום שני - לפעול את ענין ה"טוב" גם ביחס ל"ויבדל אלקים" דיום השני, וכיו"ב בשאר
 7 הימים. ומובן, שאי אפשר לברך את יום ראשון בענין ד"נעשה אדם" השייך ליום שני, וכיו"ב בשאר
 8 הימים.
- 9 ועפ"ז מובן שכאשר מדברים אודות הברכה דיום השבת לימי המעשה - לא שייך לכלול בחדא מחתא
 10 גם את הברכה השייכת ליום השבת, מכיון שהברכה דימי החול אינה שייכת כלל לברכה דיום השבת -
 11 שני סוגי ברכות שונים לגמרי: הברכה דימי החול היא בנוגע לעשי' ומלאכה - "בכל מלאכתך אשר
 12 תעשה", ואילו הברכה דיום השבת היא - לא בענין של מלאכה ח"ו, כי אם בענייני השבת, היפך בתכלית
 13 מענין של מלאכה.
- 14 ולכן: מכיון שבזהר מדובר אודות ברכה והמשכה מיום השבת (בינה). לששת ימי המעשה (ששה
 15 מדות דז"א) - מודגש בזהר שהברכה היא על ששת ימי השבוע בלבד, ו"ק דז"א, מכיון שברכה זו (בנוגע
 16 ל"כל מלאכתך אשר תעשה", מלאכת ימי החול) אינה שייכת כלל וכלל לענין השבת.
- 17 אמנם, כאשר מדברים אודות כללות הענין דהמשכת הברכה מיום השבת - מובן בפשטות שבודאי
 18 מתברך גם יום השבת מהשבת שלפניו (כי למה יגרע יום השבת מימי החול), ואדרבה - ברכה נעלית
 19 יותר באין-ערוך, בהתאם לעילוי דיום השבת לגבי ימי החול.
- 20 ומה שלדעת ר"י נכללת בזה גם ספירת המלכות - הרי זה מפני שבששה מדות (ו"ק דז"א) עצמם
 21 כלול בחי' המלכות, כידוע בענין "ויהי ערב ויהי בקר", שה"ערב" דכל יום הוא בחי' המלכות.
- 22 ט. אמנם, עפ"ז צריך להבין לאידך גיסא - מהו החידוש בכל האמור לעיל, הרי זה דבר הפשוט?!
 23 והביאור בזה:
- 24 ידוע ומבואר בכ"מ שהמברך צריך להיות למעלה מן המתברך, שלכן בכחו להמשיך לו ברכה. וזהו
 25 החידוש במשנת"ל שמיום השבת מתברכין שבעת ימי השבוע - שביום השבת ישנו ענין נעלה עד כדי
 26 כך שבכחו לברך (ולהמשיך) לא רק את ששת ימי המעשה, אלא גם את יום השבת.
- 27 ועד"ז בנוגע להמבואר לעיל שכל שבעת ימי השבוע מתעלים באופן ד"ויכולו" ביום השבת
 28 שלאחריהם - שהחידוש בזה הוא, שהעילוי דיום השבת (השני) גדול כל כך עד שאין זה עילוי ביחס
 29 לששת ימי המעשה בלבד, אלא גם ביחס ליום השבת.
- 30 ליתר ביאור:
- 31 העילוי ד"ויכולו" שביום השבת הוא - לא רק שבו מתעלים כל הכחות שירדו לענייני עשי' ומלאכה
 32 וחוזרים לשרשם ומקורם כפי שהיו לפני הירידה (בחי' המנוחה והתענוג שבסיום וגמר המלאכה), אלא
 33 העילוי הוא לדרגא נעלית יותר מכמו שהי' לפני הירידה - בחי' עצם התענוג.
- 34 [וכמדובר כמ"פ שמכיון שכל ירידה היא לצורך עלי' - בהכרח לומר שהעלי' היא לדרגא נעלית יותר
 35 מכמו שהי' לפני הירידה, דאל"כ, מהי איפוא התועלת שבדבר, ובלשון חז"ל (ב"מ מ, ב. וש"נ): "זבון
 36 וזבין תגרא איקרי" (בתמי"י)].
- 37 ועפ"ז אתי שפיר שהעילוי ד"ויכולו" שייך גם בנוגע ליום השבת (העבר) - כי בבחי' עצם התענוג
 38 ישנן דרגות עד אין קץ, ולכן שייך לומר שגם יום השבת מתעלה לדרגא נעלית יותר.

- 1 י. ע"פ כל האמור לעיל, מובן, גודל העילוי דשבת זו, להיותה השבת שלאחרי השבת דיום ההילולא:
 2 לאחרי גודל העילוי וה"שטורעם" בענין דיום ההילולא - ע"פ המבואר באגה"ק סי' ז"ך וכ"ח,
 3 ובארוכה יותר - בדרושי ל"ג בעומר לכ"ק אדמו"ר האמצעי, ולכ"ק אדמו"ר הצ"צ, עד לדרושי בעל
 4 ההילולא, וכן דרושי אביו (כ"ק אדמו"ר מהורש"ב), ודרושי אביו זקנו (כ"ק אדמו"ר מהר"ש, שענינו
 5 "לכתחילה אריבער") - הנה מכיון שכל עניני קדושה הם באופן של "אין-סוף", מובן, שכאשר מגיע יום
 6 השבת שלאחרי זה, נפעל עילוי ושלמות נעלית עוד יותר בכל הענינים דיום ההילולא, באופן ד"ויכולו".
- 7 ולאחרי כל זה - אומרים חכמינו ז"ל במשנתם: "המעשה הוא העיקר", היינו, שכל ענינים הכי נעלים,
 8 עד לעילוי דיום ההילולא כפי שהוא באופן ד"ויכולו" - צריכים לבוא ולהתבטא במעשה בפועל.
- 9 כלומר: אין להסתפק בלימוד ופלפול בענינים עמוקים בתורה, עד לרזין ורזין שבתורה [ובפרט
 10 שמצד עצמו אינו שייך לזה... אלא שהקב"ה זיכה אותו ללמוד את דברי רבותינו נשיאינו, והוא חוזר
 11 על דברי התורה של אלו שתורתם נקראת על שמם] - אלא העיקר הוא שדברים אלו יבואו לידי מעשה
 12 בפועל.
- 13 וענין זה (שהענינים הכי נעלים צריכים לבוא במעשה בפועל) מרומז גם בפרשת השבוע - פרשת
 14 יתרו:
- 15 הנקודה הכללית והתיכונה דפרשת יתרו היא "מתן תורה".
- 16 והנה, בנוגע לכללות הענין ד"מתן תורה" - ידוע דיוק רבותינו נשיאינו בדרושי חסידות, שכל ה"רעש"
 17 דמתן תורה, קולות ולפידים וכו', לא הי' אלא בנוגע לדברים פשוטים ביותר - "לא תרצח לא תגנוב",
 18 "כבד את אביך ואת אמך", וכיו"ב, דברים הכי פשוטים.
- 19 וזהו תוכן הנקודה האמורה לעיל - שהענינים הנעלים ביותר, ובענינו: העילוי דיום ההילולא באופן
 20 ד"ויכולו" - צריכים לבוא ולהתבטא בענינים הכי פשוטים, עד למעשה בפועל, "המעשה הוא העיקר".
- 21 יא. ההוראה מכל האמור לעיל - באותיות פשוטות:
 22 כאשר נמצאים ביום ההילולא, או בשבת שלאחריו שבו נפעל העילוי ד"ויכולו", ומעוררים שיש
 23 להוסיף בענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל, להוסיף בענין הצדקה, וכיו"ב - יכול לבוא מישוהו ולטעון:
 24 האם בשביל ענינים פשוטים כאלו יש צורך לנצל את הענין הכי נעלה ד"יום ההילולא"?!
- 25 בהיותו ב"חדר" - ממשיך הנ"ל לטעון - למד כבר אודות הציווי "ואהבת לרעך כמוך", וכן אודות
 26 הציווי ד"פתוח תפתח" ו"נתון תתן" - אפילו כמה פעמים (ראה טו, ח"י וכפרש"י), וא"כ, לשם מה צריכים
 27 לעורר אודות ענינים פשוטים אלו בקשר ליום ההילולא, ובמעמד כו"כ מישראל, בבית-הכנסת
 28 ובבית-המדרש - מהו הצורך לנצל ענינים נעלים כאלו כדי לעורר אודות דברים הכי פשוטים?!
- 29 ועל זה מסבירים לו - שכן מצינו ב"מתן תורה", שלאחרי כל ה"רעש" דקולות ולפידים כו', ניתנו
 30 "עשרת הדברות" - דברים הכי פשוטים, שאפילו שכל אנושי מחייבם, ובלשון חז"ל (עירובין ק, סע"ב)
 31 "אילמלא לא ניתנה תורה [ח"ו] - כפי שמוסיף כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בכ"מ (ראה לקו"ש ח"ג ע' 890
 32 הערה 12)] היינו למדים צניעות מחתול וגזל מנמלה", ואעפ"כ, דוקא ענינים אלו ניתנו במתן תורה.
- 33 ועד"ז מובן בענינו - שהענינים הכי נעלים דיום ההילולא צריכים לבוא ולהתבטא בדברים פשוטים
 34 ביותר, ענין הצדקה, אהבת ישראל ואחדות ישראל, וכיו"ב.
- 35 וטעם הדבר - כמבואר בדרושי רבותינו נשיאינו שבכל דבר (גם הענין הנעלה ביותר) צריך להיות
 36 "בכך" בנוגע למעשה בפועל, וזהו "אבן-הבוחן" שענינים אלו אכן חדרו בפנימיותו.
- 37 יב. והמעשה הוא העיקר:
- 38 בעמדנו ביום השבת שלאחרי יום ההילולא. שאז נפעל העילוי ד"ויכולו" בנוגע לכל עניני יום

1 ההילולא - הרי זה הזמן המתאים לקבל החלטות טובות להוסיף בכל הפעולות דהפצת התורה והיהדות
 2 והמעיינות חוצה, בהתאם לציווי והוראת בעל ההילולא, והעבודה בכל ענינים אלו צריכה להיות מתוך
 3 תענוג - בהתאם להוראה הנלמדת מכללות הענין דיום השבת, שענינו - עונג.

4 וכמדובר כמ"פ שבודאי ניתנו כל הכחות הדרושים לכך, ובפרט כאשר נמצאים בשבת פ' יתרו, שאז
 5 מתחדש כללות הענין דמ"ת - לא רק הענין ד"משה ידבר והאלקים יענו בקול", בקולו של משה (כפי
 6 שנתבאר בהתוועדות דט"ו בשבט סל"ג), אלא באופן ד"וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר",
 7 היינו שבכל פעם חוזר יהודי על דבריו של הקב"ה בעצמו - שמזה מובן גודל ה'נתינת כח' על כל ענינים
 8 הנ"ל.

9 ונתינת כח מיוחדת בשבת זו - להיותה השבת שלאחרי יום ההילולא, ובלשונו של בעל ההילולא:
 10 "עמדו הכן כולכם", מכיון שבודאי נתנו ונותנים את כל הברכות מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה,
 11 וכמ"ש בסידור הבעש"ט - "הגדושה" (בגימ"ל), באופן מלא וגדוש.

12 ובפרט כאשר זכה ללמוד ב"חדר" וב"שיבה" של רבותינו נשיאינו, ששם קיבל את ההוראה וה'נתינת
 13 כח' להיות "נר להאיר" - הרי אין לו ברירה, ולא שייך אצלו ענין של "בחירה" בדבר, אלא מוכרח הוא
 14 להתנהג בהתאם לכל האמור לעיל. ולכן, להיותו "חכם" - עושה זאת תיכף ומיד, ולא מתנהג כ"טפש"
 15 שממתין עד שיכפו אותו (כפי' בדברים) לעשות זאת.

16 אבל עדיין יכול לבוא ולטעון: איתא בגמרא (נדה טז, ב) שקודם לידת האדם מכריז המלאך אם יהי
 17 "חכם או טפש". וא"כ, כיצד יכולים לבוא אליו בטענות על היותו "טפש" - הרי אין זה באשמתי, מכיון
 18 שכך הכריז ה"מלאך"?! ... אם יש למישהו טענות - ילך ויטען אל ה"מלאך"!

19 הנה על זה אומרים לו - שבכחו וביכלתו לשנות אפילו מה שנקבע ע"י המלאך:
 20 כאשר יהודי מתקשר עם התורה - אזי נעשה הוא בעה"ב על מציאות העולם, עד שבכחו לשנות את
 21 טבע הגוף של ילדה קטנה הנמצאת בקצוי תבל, כידוע דברי הירושלמי בזה (גדרים פ"ו ה"ח. ועוד).

22 ועפ"ז - אם בכחו לשנות את מציאות העולם שמחוץ הימנו - הרי עאכו"כ שבכחו לשנות את מציאותו
 23 הוא. שלמרות שה"מלאך" הכריז עליו שיהי "טפש", ביכלתו להיות "חכם".

24 ולא לו השואלים היכן הוא המקור לכך בנגלה דתורה?! - הרי זה פסוק מפורש בתורה:
 25 אודות יעקב אבינו - בחיר שבאבות - מסופר בתורה שנקרא בשם "ישראל", ע"ש "כי שרית עם
 26 אלקים ועם אנשים ותוכל", היינו, שניצח את המלאך!

27 ומזה מובן בנוגע לכא"א מישראל - שבכל מעמד ומצב שהוא, נקרא בשם "ישראל", כמארז"ל
 28 (סנהדרין מד, רע"א) "אע"פ שחטא ישראל הוא", מכיון שיש לו שייכות ל"תורה", שהרי "ישראל" ר"ת
 29 "יש ששים ריבוא אותיות לתורה" - שבכחו לנצח את ה"מלאך", ובענינו - למרות שהמלאך הכריז
 30 שיהי "טפש", בכחו וביכלתו לשנות את הדבר ולהיות "חכם".

31 ויה"ר שכא"א מישראל יהי חכם וירא שמים ולמדן - בפועל ובגלוי, ותיכף ומיד - שהרי אי אפשר
 32 להמתין ולעכב את בני בגלות ח"ו, אלא צריכים "לרוץ" לקבל פני משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו
 33 בבנינו ובבנותינו", וללכת אל הגאולה האמיתית והשלימה, במהרה בימינו ממש, "נאו".

* * *

34 יג. כאן המקום להשלים ולבאר משנת"ל בהתוועדות שלפנ"ז (שיחת ט"ו בשבט ס"ג) בענין "ראש
 35 השנה לאילן" - א' מארבעה ראשי שנים:

- 1 נתבאר לעיל שבנוגע לחמשה עשר בשבט ישנה שקו"ט בראשונים וכו' מהו המקור לכך שאין אומרים
2 בו תחנון - ענין של יו"ט.
- 3 בנוגע לשאר ראשי שנים - הנה: א' בתשרי - הוא יו"ט המפורש בתורה, א' בניסן א' באלול - הם
4 בראש חודש, שבלאה"כ אין אומרים בו תחנון [ועד שישנו מנהג שנשים אסורות במלאכה (ראה רש"י
5 ותוס' - מגילה כב, רע"ב. ועוד). ובפרט - מלאכת תפירה (ראה תשב"ץ ח"ג סרמ"ד), כמובא בספרי
6 טעמי המנהגים]; משא"כ חמשה עשר בשבט - שאינו ר"ה [ולא שייך בו המנהג דאיסור מלאכה כו'],
7 ולא מצינו בש"ס שיקרא בשם יו"ט.
- 8 והמקור היחידי לכך הוא - כמבואר בראשונים (מרדכי - ר"ה פ"א סימן תש"א. הגהות מיימוניות
9 הל' שופר פ"א) ש"כיון דקתני בהדי הדדי (כל ארבעה ראשי שנים ביחד) בהא דמיא אהדדי", כדמוכח
10 גם מדברי הגמרא במסכת מו"ק (ד, א) שאם "גמרי בהדי הדדי, ילפינן מהדדי" (ראה שו"ת מהר"ם
11 מרוטנבורג סימן ה').
- 12 ועל זה נתבאר שענין זה גופא (שלא מצינו בש"ס שט"ו בשבט נקרא בשם יו"ט, כי אם בראשונים
13 כו') מורה על גודל העילוי דט"ו בשבט - ע"ד המבואר (לקו"ת סוכות פ, סע"ג) בנוגע למנהג ד"הקפות",
14 שהוא נעלה יותר מ"ניסוך המים" שמפורש בתושב"ע"פ, ונעלה יותר מ"ניסוך היין" המפורש בתושב"כ,
15 ואדרבה: מפני גודל מעלתו אינו יכול לבוא בהגבלה דתושב"כ, וגם לא בהגבלה דתושב"ע"פ [למרות
16 שעל"י נאמר "ששים המה מלכות גו' ועלמות אין מספר" - ריבוי מופלג], כי אם בתור "מנהג ישראל".
17 ועד"ז מובן בנוגע לט"ו בשבט - שמפני גודל מעלתו לא נתפרש בתושב"ע"פ (משנה וגמרא), כי אם
18 בדברי הראשונים כו'.
- 19 ובהמשך לזה נתבאר שיש מעלה נוספת בט"ו בשבט ("ראש השנה לאילן") לגבי שאר ראשי שנים
20 - שמצינו בו פלוגתא בין ב"ש לב"ה: "באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי ב"ש, ב"ה אומרים בחמשה
21 עשר בו", כלומר, שהלכה זו (שר"ה לאילן הוא בט"ו בשבט) היא באופן דיתרון האור מן החושך,
22 שזהו"ע דבירור ההלכה לאחרי שקו"ט ומחלוקת כו' (ראה אגה"ק סכ"ו), עד שמגיעים לעילוי ד"הוי'
23 עמו שהלכה כמותו" - נוסף על הענין ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים", ונתבאר שזוהי גם השייכות
24 המיוחדת ל"בית הלל" - כי "הלל" הוא מלשון "בהילו נרו" (איוב כט, ג. וראה לקו"ת שה"ש מח, ג),
25 ענין של אור וגילוי, קו החסד, ובזה גופא - החסד שבא לאחרי ענין הגבורה (דעת שמאי), שזהו ענין
26 הרחמים כו'.
- 27 ושאלו על זה: הרי גם בנוגע ל"ראש השנה למעשר בהמה" ישנה פלוגתא במשנה - "באחד באלול
28 ראש השנה למעשר בהמה, רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי", וא"כ, גם בענין זה ישנו
29 העילוי דיתרון האור כו', ומהו איפוא המיוחד שב"ראש השנה לאילן"?
- 30 והנה, לכאורה הרי זו "קלאץ-קושיא", אבל - אם היו מתבוננים לרגע א', ועאכו"כ - כדי הילוך מיל...
31 היו מוצאים תירוצן פשוט על קושיא זו, כדלקמן.
- 32 יד. לכל לראש - כאשר מדברים אודות הענין דיו"ט, שלילת אמירת תחנון, מובן, שהעילוי הקשור
33 עם ענין של מחלוקת כו' שייך רק בנוגע ל"ראש השנה לאילן", כי בנוגע ל"ראש השנה למעשר בהמה"
34 - הרי לב' הדעות ראש השנה הוא באחד בחודש, שבו אין אומרים תחנון בלאה"כ - מפני היותו "ראש
35 חודש", משא"כ בנוגע ל"ראש השנה לאילן" - בחמשה עשר בשבט.
- 36 ואפילו בנוגע לענין ד"ראש השנה" (שבזה יש פלוגתא גם בר"ה למעשר בהמה) - יש לבאר זאת
37 בפשטות, ובהקדים:
- 38 בנוגע לענין של פלוגתא - ישנם כו"כ אופנים, ומן הקצה אל הקצה: ב' שיטות מנוגדות בתכלית
39 בענין כללי ביותר, שממנו מסתעפים ריבוי פרטים ככו"כ ענינים שונים, ועד לקצה השני - מחלוקת בפרט
40 מסויים בענין פרטי בלבד.

1 ולדוגמא: "שמאי והלל לא נחלקו אלא בג' מקומות" (שבת יד, ב), ואילו בכל שאר הענינים היו
 2 דיעותיהם שוות, וטעם הדבר - מכיון ששניהם קיבלו משמעו' ואבטליון, ולכן ברוב הענינים היו
 3 דיעותיהם שוות, ולא נחלקו אלא בג' ענינים, כמבואר בארוכה בהמשך תער"ב (בתחלתו). ולעומת זאת
 4 - אצל תלמידיהם, "בית שמאי" ו"בית הלל", נתרבו המחלוקת ביותר, ובלשון הגמרא (סנהדרין פח, ב):
 5 "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל כו'", ועד שנעשו ב' שיטות
 6 מנוגדות בענינים כלליים, ועד שיש צורך לקבוע פס"ד ש"ב"ש במקום ב"ה אינה משנה", ולעת"ל -
 7 הלכה כב"ש.

8 כמו כן ישנם כמה אופנים במחלוקת פרטית: מחלוקת הנובעת מכך שלמדים מב' פסוקים שונים, מב'
 9 מדות שהתורה נדרשת בהם, וכיו"ב; ולאידך - קיימת מחלוקת ששניהם למדים מפסוק א' או ממדה
 10 אחת, אלא שנחלקו בפרט מסויים בפסוק זה ומדה זו גופא, וכיו"ב.

11 ובנוגע לענינו:

12 בפירוש המחלוקת דת"ק (ר"מ) עם ר"א ור"ש - איתא בגמרא (ר"ה ח, א): "ושניהם מקרא אחד דרשו
 13 וכו'", אלא שכל א' מהם מפרש את הפסוק באופן אחר.

14 ועפ"ז מובן החילוק שבין פלוגתת ב"ש וב"ה בנוגע לר"ה לאילן לפלוגתת ר"מ עם ר"א ור"ש בנוגע
 15 לר"ה למעשר בהמה:

16 פלוגתת ב"ש וב"ה בנוגע לר"ה לאילן - היא פלוגתא בענין כללי, שיטה כללית בתורה, הקשורה
 17 ונוגעת לכו"כ ענינים; משא"כ פלוגתת ר"מ עם ר"א ור"ש - היא פלוגתא בענין פרטי, ועד כדי כך -
 18 ש"שניהם מקרא אחר דרשו".

19 ומובן, שהעילוי דיתרון האור כו' (הבא כתוצאה מענין של מחלוקת) גדול יותר כאשר מדובר אודות
 20 מחלוקת כללית וגדולה יותר, מאשר מחלוקת בענין פרטי בלבד.

21 טו. ויש להוסיף בזה ענין כללי - בנוגע לדרך הלימוד במשנה. ובהקדים:

22 דרך הלימוד בשיבות - שלומדים סוגיא מסוימת על כל פרטי, בריבוי שקו"ט וסברות לכאן ולכאן,
 23 ברוחב ובעומק וכו', אבל - כל זה הוא רק בנוגע לביאור הסוגיא על אתר, ולא שמים לב ללמוד וללמד
 24 את דרכי ואופני הלימוד, י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, וכיו"ב, כדי שהתלמיד יוכל ללמוד בעצמו -
 25 כדבעי - בסוגיא אחרת, סוגיא שלא ילמדנה מפי ה"ראש-ישיבה".

26 ובענינו - הדרך בלימוד המשנה - לכאורה, איזו דרך יש בלימוד המשנה מלבד ביאורה בברייתא
 27 ובגמרא, ואם לא מבינים את הגמרא - מעיינים בפירוש רש"י ותוספות, ומה יש עוד להוסיף בזה?

28 הנה לאמיתתו של דבר, מצינו בדברי גדולי ישראל שיכולים ללמוד את המשנה בדרך שונה מביאורה
 29 בגמרא, וזאת - כאשר אין זה נוגע להלכה, היינו, כאשר מדובר אודות פירוש דברי המשנה בלבד (ולא
 30 בנוגע להלכה), וגם אז - רק כאשר הפירוש הוא ע"פ דרכי הלימוד שבתורה, כפשוט.

31 ולדוגמא:

32 בפ' התוי"ט לנזיר (פ"ה מ"ה) מביא שהרמב"ם מפרש משנה דלא כפ' הגמרא, ומבאר ש"הואיל
 33 ולענין דינא לא נפק"מ ולא מידי, הרשות נתונה לפרש כו', אלא שצריך שלא יכריע ויפרש שום דין
 34 שיהא סותר דעת בעלי הגמרא".

35 ועד"ז ידוע בכללי הרמב"ם בספר ה"יד" - שלפעמים מביא פסוק אחר מהפסוק המובא בגמרא, מכיון
 36 שמדובר אודות פירוש הפסוק בלבד (יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ד). ומכיון שספר ה"יד" הוא "הלכות"
 37 - הרי ענין זה גופא (שבאופן שאינו נוגע להלכה יכולים ללמוד פירוש שונה מהפירוש המובא בגמרא)
 38 הוא "הלכה".

1 וכמו כן מצינו בנוגע למשניות דמסכת אבות - שלמרות שישנו פירוש המשנה בברייתא דרבי נתן
2 (אבות דר"נ), מ"מ, מצינו ריבוי פירושים שנאמרו ע"י גדולי ישראל (רש"י והרמב"ם וכו'), עד לאחרוני
3 האחרונים) באופן אחר (ועד לאופן הפכי) מהפירוש באבות דר"נ. וטעם הדבר - מכיון שמדובר אודות
4 פירוש דברי המשנה בלבד, ואין זה בניגוד - ח"ו - להלכה, שאז יכולים לפרש את דברי המשנה בכו"כ
5 אופנים (שלא כפירוש הברייתא והגמרא), ע"פ כללי ודרכי לימוד התורה.

6 טז. ובנוגע לעניננו:

7 בנוגע לדעת ר"א ור"ש שראש השנה למעשר בהמה הוא בא' בתשרי, שאז ישנם ג' ראשי שנים בלבד
8 - איתא בגמרא (ר"ה ז, ב) שלדעה זו מחשיבים חמשה עשר בניסן כראש השנה לרגלים, מכיון שלדעת
9 ר"ש בעינין של רגלים כסדרן בנוגע ל"בל תאחר", ובמילא - ישנם ד' ראשי שנים גם לדעה זו (כמובא
10 גם בפ"י התויו"ט).

11 [דרך אגב: גם כאשר מוסיפים חמשה עשר בניסן - עדיין נשאר ט"ו בשבט היחידי שבו זקוקים
12 ללימוד ושקו"ט בנוגע לשלילת אמירת תחנון (כנ"ל סי"ג), שהרי חמשה עשר בניסן הוא יו"ט בלאה"כ
13 - חג הפסח].

14 אמנם, בפירוש המשניות להרמב"ם - לא הובאו דברי הגמרא המבארים כיצד ישנם ד' ראשי שנים
15 לדעת ר"א ור"ש. וגם בפירוש הרע"ב - מגדולי ועיקרי מפרשי המשניות, שנתקבל בכל תפוצות ישראל,
16 ופירושו מובא גם בדרושי חסידות - לא הובאו דברי הגמרא הנ"ל.

17 ונמצא, שישנם ב' אופנים בפירוש דברי המשנה "ארבעה ראשי שנים הם":

18 הגמרא מפרשת ש"ד' ראשי שנים" צ"ל לדברי הכל: "לר"מ ארבעה - דל רגלים, לר"ש ארבעה - דל
19 מעשר בהמה"; אבל הרמב"ם והרע"ב לומדים בפירוש דברי המשנה שלדעת ר"ש ור"א ישנם ג' ראשי
20 שנים, ומ"ש "ארבעה ראשי שנים" - הרי זה רק לדעת ת"ק.

21 ועפ"ז יש לתרץ (באופן נוסף) משנת"ל אודות העילוי המיוחד ב"ר"ה לאילן" מפני הפלוגתא שבו
22 כו' (אף שגם בנוגע לר"ה למעשר בהמה יש פלוגתא) - כי המדובר הוא אודות "ארבעה ראשי שנים"
23 שבמשנה, כלומר, לדעת ת"ק, משא"כ לדעת ר"א ור"ש - ישנם רק ג' ראשי שנים, ולא ארבעה.

24 יז. כאן המקום להשלים את הביאור בפרש"י עה"פ "מקדש אדניי כוננו ידיך" (בשלח טו, יז).
25 ובהקדים:

26 כבר שקו"ט ב"קובצים" בפירוש דברי רש"י - ותירצו כו"כ תירוצים, ובחלקם - נקודות המתאימות
27 ללימוד ע"ד הפשט, ו"יישר-כחם" של כל המתרצים; אבל - תירוצים אלו נכתבו באריכות גדולה, דף
28 וחצי, וכיו"ב, ומתוך הבאת כו"כ מקורות מדברי חז"ל, מפרשים וכו', עד למקור מ"לקוטי שיחות" כרך
29 פלוני הערה פלונית! ומכיון שמדובר אודות בן חמש למקרא - טוען הוא: מה רוצים ממנו עם אריכות
30 גדולה כזו - רצונו להבין את דברי רש"י בפשטות ובקיצור, כדי שיוכל אח"כ לשחק... ואין מה להסביר
31 לו שקו"ט ארוכה בדברי המפרשים, עד להוכחה מ"לקוטי שיחות" כרך פלוני, ובלקו"ש גופא -
32 ב"הערה", הכתובה ללא נקודות!...

33 ועוד - ועיקר: אם אכן דברי רש"י בפשוטו של מקרא מובנים ומוכרחים בפשטות (כפי שמבארים
34 ב"קובצים") - היתכן שכל מדרשי חז"ל וכל המפרשים לומדים באופן שונה מפירוש רש"י, ש"מקדש
35 אדניי כוננו ידיך" קאי על "מכון לשבתך פעלת ה'", ומ"ש "ה' ימלוך לעולם ועד" הוא ענין בפ"ע, ורק
36 רש"י לומד ש"מקדש אדניי כוננו ידיך" הוא ענין נוסף על "מכון לשבתך פעלת ה'", וקאי על מקדש
37 דלעתיד שיבנה בשתי ידים בזמן ש"ה' ימלוך לעולם ועד"?!

38 ולכן, בהכרח לומר שההיפך הוא הנכון - שמצד פשטות הכתוב מסתבר יותר לומר כדברי כל
39 המפרשים, ש"מקדש אדניי כוננו ידיך" הוא ה"מכון לשבתך", ו"ה' ימלוך לעולם ועד" הוא ענין

1 בפ"ע, אלא שלרש"י ישנו הכרח לפרש פסוק זה באופן אחר (היפך הסברא הפשוטה דכל המפרשים),
2 מכיון שאזיל לשיטתו - שיטה שהובאה בפירושו בפסוקים שלפנ"ז, כדלקמן.

3 יח. תוכן סיום "שירת הים" הוא - בקשר לכניסת בני"י לארץ:
4 "שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת", "אז נבהלו אלופי אדום גו' נמוגו כל יושבי כנען",
5 "תפול עליהם אימתה ופחד גו' עד יעבור עמך ה' גו'", ונוסף לזה - "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון
6 לשבתך גו'", היינו, לא רק הכניסה לארץ, אלא גם בנין ביהמ"ק.

7 ומכיון שכן, מסתבר בפשטות לומר, שהמשך הכתוב "מקדש אדני כוננו ידיך" קאי על ה"מכון
8 לשבתך", ולא על מקדש אחר שיהי' לעתיד לבוא, שהרי בכל המשך הפסוקים מדובר אודות הענינים
9 שיהיו בסמיכות זמן לכניסת בני"י לארץ.

10 זאת ועוד:

11 בפ' שמות למד הבן חמש למקרא שכאשר הקב"ה אמר למשה רבינו "אהי' אשר אהי'", "אהי' עמם
12 בצרה זאת אשר אהי' עמם בשעבוד שאר מלכיות" - אמר משה רבינו להקב"ה: "מה אני מזכיר להם
13 צרה אחרת, דיים בצרה זו", ואכן, הקב"ה קיבל את טענתו של משה רבינו, ואמר לו: "יפה אמרת כה
14 תאמר וגו'" (פרש"י שמות ג, יד).

15 ועפ"ז: אם נאמר ש"מקדש אדני כוננו ידיך" קאי על מקדש אחר שיהי' לעתיד לבוא ("בזמן שה'
16 ימלוך לעולם ועד"), ודוקא מקדש זה יבנה "בשתי ידי", משא"כ "מכון לשבתך", שלא תהי' בו מעלה
17 זו - יוקשה: מהו הצורך לומר לבני"י (ובפרט - בהמשך אחד - מיד לאחרי שמבשרים להם אודות הכניסה
18 לארץ ובנין ביהמ"ק) שביהמ"ק זה ("מכון לשבתך") לא יהי' בשלימות, עד שיבוא המקדש דלעתיד
19 שיבנה בשתי ידי (ע"ד טענתו של משה דלעיל) !

20 הוכחה נוספת לדבר: עה"פ "תבאמו ותטעמו" - מפרש רש"י: "נתנבא משה שלא יכנס לארץ, לכך
21 לא נאמר תביאנו", כלומר, שדבריו של משה רבינו נאמרו באופן שניבא ולא ידע מה ניבא. וטעם הדבר
22 שמוכרחים להדגיש שלא ידע מה ניבא - מפני שאין מקום לומר דבר בלתי-רצוי (שמשה רבינו לא יכנס
23 לארץ) באמצע שירת הים, שבה מדובר אודות ענינים טובים כו'.

24 ומכל זה מובן - בפשטות - שמ"ש "מקדש אדני כוננו ידיך", קאי על ה"מכון לשבתך", ולא על
25 מקדש אחר שיבנה לעתיד לבוא.

26 יט. אמנם, לשיטתו של רש"י בנוגע לכללות ענין השירה (כדלקמן) - ישנו הכרח לפרש באופן אחר.
27 ובהקדים:

28 רוב המפרשים לומדים שב"שירה" - הן בתורה, הן בנביאים והן בכתובים - דרך המקראות לחזור
29 ולכפול פעם אחר פעם, ליופי המליצה. אבל לדעת רש"י - גם ב"שירה" אין כופלים סתם, אלא אם כן
30 כדי להוסיף ענין חדש שלא נאמר בפעם הקודמת.

31 דהנה, עה"פ "כי גאה גאה" (פסוק הראשון ד"שירת הים") - כותב רש"י: "וכן כל השירה הזאת
32 תמצא כפולה, עזי וזמרת יי' ויהי לי לישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם". וביחד עם זה - בכל
33 הפסוקים שלאח"ז מבאר רש"י את הטעם לכפל הענין: "כי גאה גאה" - בא הכפל לומר שעשה דבר שאי
34 אפשר לבשר ודם לעשות כו". "ה' איש מלחמה ה' שמו" - ההכפלה ד"ה' שמו" באה להוסיף
35 ש"מלחמותיו לא בכלי זיין, אלא בשמו הוא נלחם", וכיו"ב בשאר הפסוקים.

36 ומזה מובן, שלדעת רש"י - גם ב"שירה" לא קיימת הכפלה סתם, ליופי המליצה בלבד, כי אם כאשר
37 כפל זה מוסיף פרט וענין חדש.

38 ועפ"ז מובן החילוק שבין כל שאר המפרשים - לרש"י:

39 לדעת כל המפרשים שב"שירה" קיימת הכפלה ליופי המליצה בלבד - אפשר לפרש ש"מקדש אדני

- 1 כוננו ידיך קאי על ביהמ"ק - "מכון לשבתך" - שהוזכר לפניו (כפשטות הכתובים), והכפל אינו אלא
2 ליופי המליצה;
- 3 אבל לדעת רש"י, שגם ב"שירה" לא קיימת הכפלה סתם, כי אם כאשר נוסף פרט וענין חדש - בהכרח
4 לומר ש"מקדש אדני כוננו ידיך" הוא בהוספה ל"מכון לשבתך", ולכן מוכרח רש"י לפרש ש"מקדש
5 אדני כוננו ידיך" קאי על מקדש אחר, שיהי' לעתיד לבוא, "בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לבוא,
6 שכל המלוכה שלו".
- 7 כ. אבל עדיין אינו מובן:
8 לשם מה מזכירים ב"שירת הים" אודות המקדש שיהי' לעתיד לבוא - שבזה מודגש שהמקדש ד"מכון
9 לשבתך" (שיהי' בכניסת בניי לארץ) אינו תכלית השלימות (כנ"ל סי"ח)?!
- 10 והביאור בזה - בפשטות:
11 מבואר במדרשי חז"ל שאילו זכו ישראל - היתה הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד עם כניסתם
12 לארץ.
- 13 ועפ"ז: כאשר בניי אמרו ב"שירת הים" "מקדש אדני כוננו ידיך" - לא הי' הדבר צריך לקחת משך
14 זמן רב, כי תיכף ומיד כשיכנסו לארץ הי' ה"מכון לשבתך", ומיד לאח"ז - "מקדש אדני כוננו ידיך".
15 "בשתי ידים", ביחד עם קיום היעוד "ה' ימלוך לעולם ועד".
- 16 כלומר: אף שכפל השירה בא להוסיף פרט וענין חדש - הרי מובן, שהוספה זו אינה בענין חדש
17 לגמרי שאין לו כל קשר כלל לענין שלפניו, אלא פרט נוסף באותו ענין (ולדוגמא: "על השנות החלום
18 אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו" (מקץ מא, לב) - כפל המוסיף
19 תוקף וזריזות בענין זה עצמו], ובנדו"ד: נוסף על ביהמ"ק ד"מכון לשבתך" יהי' מקדש אחר - "מקדש
20 אדני כוננו ידיך", אבל מקדש זה (שיבנה בשתי ידים) אינו ענין בפ"ע, דבר שיהי' לאחרי משך זמן
21 ארוך ביותר (לעתיד לבוא) - שאז אין לזה שייכות ל"שירה" זו (כנ"ל בארוכה), אלא גם מקדש זה יהי'
22 תיכף ומיד שיכנסו לארץ (מיד לאחרי ה"מכון לשבתך"), שהרי באותה שעה היו בניי במעמד ומצב
23 שעמדו להכנס לארץ מיד, ותיכף ומיד היתה באה הגאולה האמיתית והשלימה, ביחד עם קיום היעוד
24 "ה' ימלוך לעולם ועד".
- 25 כא. ויה"ר שלאחרי שכבר "כלו כל הקיצין", והי' כבר גם הענין ד"לאלתר לתשובה", ובפרט שענין
26 התשובה הוא "בשעתא חדא ביומא חדא וברגעא חדא" (זח"א קכט, סע"א) - נזכה בקרוב ממש "לאלתר
27 לגאולה", וגם - בשעתא חדא,
28 ובפשטות - שתיכף ומיד ממש יוצאים כל בניי מהגלות, באופן ד"שלימות העם" - "בנערינו ובזקנינו
29 בבנינו ובבנותינו", ביחד עם "שלימות התורה", קיום התורה ומצוותי' בשלימות, ובאופן כזה באים
30 לארצנו הקדושה כפי שהיא בשלימותה - "שלימות הארץ", ויתירה מזה - "כי ירחיב ה' אלקיך את
31 גבולך",
- 32 ושם זוכים לבנין ביהמ"ק השלישי - "מקדש אדני כוננו ידיך", שיבנה בשתי ידים, וביחד עם קיום
33 היעוד "ה' ימלוך לעולם ועד",
- 34 במהרה בימינו ממש, "נאו", ושמחת עולם על ראשם.

* * *

35 כב. מאמר (כעין שיחה) ד"ה וכל העם רואים אח הקולות גו'.

* * *

1 כג. נהוג בכל שבת ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, וכן לבאר ענין בהערות אאמו"ר
2 על הזהר דפרשתנו.

3 בנוגע לפרש"י - הנה בהמשך למאמר ד"ה וכל העם רואים את הקולות גו', נתעכב על פירוש רש"י
4 בפסוק זה (כ, טו):

5 רש"י מעתיק את התיבות "וכל העם רואים", ומפרש: "מלמד שלא הי' בהם אחד סומא. ומניין שלא
6 הי' בהם אלם, ת"ל ויענו כל העם. ומניין שלא הי' בהם חרש, ת"ל נעשה ונשמע".

7 והנה, המקור לפרש"י זה הוא - במכילתא. ואף שרש"י אינו כותב "איתא במכילתא" [והציון למכילתא
8 שמופיע בחומשים שלפנינו - אינו מדברי רש"י, אלא הוספת המדפיס כו'. ולכן, לא מצינו ציון זה
9 בכתב-יד ובדפוסים הראשונים], מכיון שפירוש זה מוכרח בפשוטו של מקרא, וכמודגש גם בלשון רש"י
10 "מלמד כו'", היינו, שפשוטו של מקרא מלמדנו כך וכך - הרי סוכ"ס זהו מקורו של רש"י.

11 וכאשר מעיינים במכילתא, שמשם מביא רש"י את פירושו - מתעוררת קושיא:

12 במכילתא מצינו ב' ענינים נוספים: "מניין שלא הי' בהם חגרים, שנאמר ויטייצבו בתחתית ההר.
13 ומניין שלא הי' בהם טפשים, שנאמר אתה הראת לדעת".

14 צריך להבין: מדוע מביא רש"י ממכילתא רק ג' ענינים - שלא הי' בהם סומא, שלא הי' בהם אלם,
15 ושלא הי' בהם חרש, ואינו מביא את שאר הענינים שבמכילתא - שלא הי' בהם חגר ושלא הי' בהם
16 טיפש? דלכאורה - ממה-נפשך: אם דרשת המכילתא שלא הי' בהם סומא אלם וחרש מוכרחת היא
17 בפשוטו של מקרא, במה שונה, איפוא, הדרשה שלא הי' בהם חגר וטיפש, שלכן לא הביאה רש"י
18 בפירושו?!

19 ואין לומר שרש"י אינו מביא את הלימוד מהפסוק "אתה הראת לדעת" מפני שהבן חמש למקרא
20 עדיין לא למד פסוק זה - שהרי [נוסף לזה שעדיין קשה מה שלא הביא את הלימוד מהפסוק "וטייצבו
21 בתחתית ההר" שנאמר לפניו, הרי] רש"י מביא את הלימוד מהפסוק "נעשה ונשמע" שבפ' משפטים,
22 אף שהבן חמש למקרא לא למד עדיין פסוק זה.

23 גם צריך להבין:

24 דרכו של רש"י לבאר דבר בפעם הראשונה שמתעורר קושי בענין זה. ועפ"ז - מדוע ממתין רש"י
25 לבאר "מניין שלא הי' בהם אלם ת"ל ויענו כל העם" עד לפסוק "וכל העם רואים את הקולות", הרי
26 הפסוק "ויענו כל העם" מופיע בפרשתנו (יט, ח) לפני הפסוק "וכל העם רואים את הקולות", וא"כ, הי'
27 רש"י צריך להתעכב על הדיוק "ויענו כל העם" (שממנו למדים "שלא הי' בהם אלם") בפסוק זה עצמו,
28 ולא להמתין ער שילמדו את הפסוק "וכל העם רואים את הקולות"?!

29 ואין לומר שהלימוד מהפסוק "ויענו כל העם" אינו ע"פ פשוטו של מקרא - דא"כ, לא הי' רש"י
30 מביא לימוד זה גם בפירושו על הפסוק "וכל העם רואים את הקולות", כפשוטו.

31 וכפי שיתבאר לקמן.

32 כד. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו (לקוטי לוי"צ ע' פג) מביא מאמר הזהר (סט, ב) "ויבוא
33 יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה, כלא איהו כללא חדא ובניו בניו דיתרו, דהא לבתר דאתא משה
34 לגבי' הווי לוי' בנין. והכי הוה ביעקב דכיון שאתא לגבי' דלבן ושוי דיורי' בי' הווי לוי' בנין, אוף הכא
35 משה, כיון דשווי דיורי' ביתרו, הווי ליה ליתרו בנין. וכל ביתי' אייתי עמי' למיעל לון תחות גדפי דשכינתא
36 וכו'",

37 כלומר: הזהר מבאר שכשם שאצל יעקב ולבן מצינו שבתחילה לא היו ללבן בנים, שנאמר (ויצא כט,
38 ט) "ורחל באה עם הצאן אשר לאבי' כי רועה היא", "אפשר יש לו בנים והוא שולח בתו אצל הרועים"
39 (פרש"י שם) - היפך ענין הצניעות לגמרי, ואילו לאחרי שיעקב קבע מקומו בביתו של לבן אזי "ויברכני

- 1 ה' בגללך", "עכשיו היו לו בנים שנאמר וישמע את דברי בני לבן" (פרש"י שם ל, כז) - כמו כן הי'
2 אצל משה ויתרו, שבתחילה לא היו ליתרו בנים אלא בנות, שלכן שלחן יתרו כהן מדין לרעות את צאנו
3 מכיון שלא היתה לו בריה, ואילו לאחרי שמשה קבע את מקומו בבית יתרו, אזי נולדו לו בנים.
- 4 אמנם, ישנו חילוק בין יתרו ללבן, שיתרו בא יחד עם כל משפחתו אל משה, כדי שיגיירם ויכניסם
5 תחת כנפי השכינה, ואילו לבן - הרי לא זו בלבד שלא בא להתגייר בעצמו, אלא אדרבה: אפילו בנוגע
6 למשפחתו של יעקב טען לבן "הבנות בנותי והבנים בני" (שם לא, מג), ובודאי שלא הניח לבניו להתגייר
7 כו'.
- 8 ומבאר אאמו"ר את פרטי הענינים בזה - באותיות הקבלה כו', אבל אינו מבאר את ההוראה שלמדים
9 מענין זה בעבודת האדם לקונו. וכמדובר כמ"פ שאם מעניני העולם יש ללמוד הוראה בעבודת האדם
10 לקונו, הרי עאכו"כ שכן הוא כאשר מדובר אודות עניני התורה.
- 11 וכפי שיתבאר לקמן.
- 12 כה. בהמשך להמדובר לעיל אודות הענינים המיוחדים דחודש שבט - חמשה עשר בשבט, יום
13 ההילולא, והעילוי המיוחד בשבת שלאחריהם, וכן כללות הענין דחודש שבט שמזלו יוסף, שזהו שמו
14 הראשון של בעל ההילולא. והרי "אנן מזרעא דיוסף קאתינן" (לשון חז"ל ברכות כ, א) - ישנו ענין נוסף
15 בחודש שבט, שלא הודגש כל כך מכיון שכבר דובר אודותיו כו"כ פעמים:
- 16 אודות ר"ח שבט - מצינו מקרא מפורש: "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש . .
17 הואיל משה באר את התורה הזאת" (דברים א, ג-ה), וכך נמשך הדבר בכל ימי חודש שבט, מידי יום
18 ביומו, עד להסתלקותו של משה בשבעה באדר.
- 19 וזהו העילוי המיוחד דחודש שבט לגבי שאר חדשי השנה - שבכל ימי חודש זה הי' הענין ד"באר
20 את התורה הזאת" (כל "משנה תורה"), מה שלא מצינו בשאר חדשי השנה, כולל חודש אדר - שענין
21 זה הי' רק בהתחלת החודש, עד שבעה באדר.
- 22 [בנוגע לאדר ראשון (קביעות שנה זו, שנת העיבור) - ישנה שקו"ט אם שנת הארבעים היתה שנה
23 מעוברת אם לאו (ע"ד השקו"ט בנוגע לשנת לידתו של משה), ואם נאמר שהיתה שנת העיבור, נמצא
24 שגם בכל ימי אדר ראשון הי' הענין ד"באר את התורה הזאת", אבל - כאמור - יש שקו"ט בדבר, משא"כ
25 בנוגע לחודש שבט, שבודאי הי' הענין ד"באר את התורה הזאת" בכל ימי החודש].
- 26 ובענין זה ("באר את התורה") מודגשת השייכות המיוחדת לבעל ההילולא:
- 27 בפירושו על הפסוק "הואיל משה באר את התורה" - מפרש רש"י: "בשבעים לשון פירשה להם"
28 [ע"ד פירושו בפסוק "באר היטב" (תבוא כז, ח) - "בשבעים לשון". וכידוע גם ש"היטב" במספר הקדמי
29 - ה', ה' י', ה' י' ט', ה' י' ט' ב' - בגימטריא שבעים].
- 30 וזוהי השייכות המיוחדת לבעל ההילולא - כידוע גודל השתדלותו של בעל ההילולא שעניני התורה
31 יתורגמו לכו"כ לשונות, עד ל"שבעים לשון", כדי להפיץ תורה ויהדות, עד ל"מעיינות" דתורה (פנימיות
32 התורה), בכל מקום ומקום, גם אצל אלו שעדיין אינם שייכים ללשון הקודש.
- 33 וענין זה (תרגום עניני התורה בשבעים לשון) מהוה הכנה לגאולה העתידה - שהרי לעת"ל יקויים
34 היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד", ומזה מובן שהכנה
35 המתאימה לזה היא - לתרגם את עניני התורה בשבעים לשון.
- 36 כו. ובהמשך לזה - הרי כאן המקום לעורר עוד הפעם אודות ההתעוררות שצריכים לקחת מיום
37 ההילולא בכל הקשור למילוי שליחותו של בעל ההילולא בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות
38 חוצה, שגם אם לא עסקו בזה בשלימות המתאימה, או שלא עסקו בזה בכלל ח"ו (מאיזה סיבה שתהי'),
39 צריכים להשלים כל ענינים אלו ביתר שאת וביתר עוז, באופן ד"כפלים לתושי".

1 וכמדובר כמ"פ שהפירוש ד"כפליים לתושי" " אינו רק כפל של ב' פעמים, כי אם כו"כ פעמים ככה,
2 עד לריבוי מופלג,

3 כדמוכח מדברי המדרש (שמו"ר פמ"ו, א) שכאשר משה רבינו הצטער על שבירת הלוחות, "אמר לו
4 הקב"ה אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו בהם אלא עשרת הדברות לבד, ובלוחות השניים אני
5 נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות, הה"ד ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לתושי", והרי
6 פשיטא שהענין ד"כפלים לתושי" בלוחות שניות אינו כפל של ב' פעמים בלבד, כי אם - ריבוי מופלג,
7 "הלכות מדרש ואגדות וכו",

8 ועד כדי כך - שהוספה זו ("הלכות מדרש ואגדות") פועלת עילוי גם בעניני התורה שהיו לפני כן,
9 כידוע שהוספת ענין א' בתורה פועלת עילוי בהבנת שאר עניני התורה, שהרי יכולים להשתמש בסברא
10 זו בנוגע לכו"כ ענינים נוספים.

11 ומזה מובן בנוגע לענינינו - ההוספה במילוי שליחותו של בעל ההילולא באופן ד"כפלים לתושי",
12 שהכוונה בזה להוספה בריבוי מופלג ביותר, הן בכמות והן באיכות.

13 ותבוא עליהם ברכה - כל אלו שיקבלו על עצמם להוסיף בכל ענינים אלו.

14 ומובן גודל העילוי כאשר מחליטים אודות ענינים אלו בהתוועדות חסידית - כידוע ומפורסם גודל
15 מעלתה של התוועדות חסידית, ובפרט כאשר ההתוועדות נערכת במעמד כו"כ עשירות מישראל, ובמקום
16 קדוש בית-הכנסת ובית-המדרש, שמגדלין בו תפלה ומגדלין בו תורה, ובפרט - במקום שבו התפלל
17 ולמד בעל ההילולא במשך עשר שנותיו האחרונות בחיים חיותו בעלמא דין - שכל זה מוסיף בקבלת
18 "ההחלטות הטובות וקיומן במעשה בפועל.

19 זאת ועוד: לאחרי כל ההחלטות הטובות שהחליטו ברגעים שלפנ"ז, וכן ההחלטות הטובות שיחליטו
20 ברגעים שלאח"ז - הנה נוסף לזה שקיום החלטות אלו במעשה בפועל יהי' באופן של "יגעת ומצאת",
21 היינו, באופן של מציאה שאינה בערך כלל לאופן היגיעה, הנה עוד זאת, המעשה בפועל יהי' באופן
22 נעלה יותר ממה שהחליטו מקודם לכן, ובלשון חז"ל: מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, מאתיים רוצה ד'
23 מאות.

24 כזו. והמעשה הוא העיקר:

25 להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל הפעולות דהפצת התורה והיהדות. ולכל לראש - בעניני
26 ה"מבצעים": אהבת ישראל ואחדות ישראל, חינוך עצמו וחינוך הזולת, תורה, תפילין, מזוזה, צדקה,
27 בית מלא ספרים - יבנה וחכמי, נרות שבת קודש ויו"ט, כשרות האכילה ושת"י, וטהרת המשפחה,
28 והמבצע שכל יהודי ירכוש אות בא' מספרי התורה הכלליים - "כל הנמצא כתוב בספר",

29 וכן ביטול הגזירה האיומה והאומללה ד"מיהו יהודי". באופן שלא ישאר מאומה רושם כלל וכלל.

30 וענין זה - ביטול הגזירה ד"מיהו יהודי" עי"ז שיקבע שגיור אינו אלא כהלכה - מהוה הכנה לקיום
31 היעוד המובא בחז"ל (שבת לב, ב) שלכל יהודי יהיו "ב' אלפים וח' מאות עבדים" [תכלית השלימות
32 דמספר כ"ח - כפי שכל א' כלול מעשר ועשר מעשר כו'], ש"עבדים" אלו יהיו במעמד מצב ד"גר תושב",
33 שזוהי התלת ענין הגירות (ראה לקו"ש חלק כ"ו עמ' 138 ובהערה 50).

34 וע"י ההתעסקות בכל ענינים אלו - באים בקרוב ממש לענין ד"ואלה המשפטים גוי", דקאי על
35 הסנהדרין שיושבים בלשכת הגזית [שתשים סנהדרין אצל המזבח" (פרש"י ר"פ משפטים)] - כאשר
36 יקויים היעוד "ואשיבה שופטיך כבראשונה", ובלשון הרמב"ם (פי"ד הי"א): "קבלה היא שבטבריא
37 עתידין לחזור תחילה ומשם נעתקין למקדש", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה
38 בימינו ממש.

- 1 כח. ידוע ומפורסם עד כמה דייק כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא שכל דבר צריך להיות בסדר
2 מסודר דוקא, כפי שתבע והדגיש כו"כ פעמים, אף שלכאורה הרי זה דבר פשוט.
- 3 כלפי מה אמורים הדברים - בערב שבת קבלתי ידיעה אודות תכנית מסויימת שתערך ביום השבת,
4 תכנית מפורטת אודות כל פרטי סדר היומי מלבד דבר אחד - התאריך. . (!) שבו אמורה להתקיים
5 תכנית זו!
- 6 כאשר כותבים את כל פרטי התכנית ליום השבת, ושוכחים להוסיף את התאריך המדוייק - הרי אי
7 אפשר לדעת אם תכנית זו שייכת לשבת זו, לשבת שעברה או לשבת הבאה! ...
- 8 אמנם, מכיון ש"בהשגחה פרטית" נתקבלה הידיעה בערב שבת זה - מהוה הדבר "הוכחה" .. שתכנית
9 הנ"ל מתקיימת בשבת זו!
- 10 כט. תכנית הנ"ל נערכת עבור נשי ובנות ישראל, וזוהי השייכות המיוחדת לשבת זו, שבת פ' יתרו -
11 מכיון שבנוגע ל"מתן תורה" (שבפרשת השבוע) מודגשת מעלתן של נשי ישראל, כמ"ש (פרשתנו יט,
12 ג) "כה תאמר לבית יעקב" - אלו הנשים, ואח"כ - "ותגיד לבני ישראל" - האנשים, היינו, שביחס למתן
13 תורה קדמו הנשים לאנשים.
- 14 וכמדובר כמ"פ אודות מעלתן של נשי ישראל - שבהיות כל א' מהן "עקרת הבית", הרי בה תלויה
15 הנהגת הבית כולו, ועד שבכחה וביכלתה להשפיע על הנהגת הבעל כו'. ונמצא, שהקדמת הנשים בנוגע
16 למתן תורה - "כה תאמר לבית יעקב" - שייכת גם לאנשים. שכן, הנשים משפיעות ופועלות גם על
17 האנשים בכל הענינים הקשורים עם מתן תורה.
- 18 ומזה מובן, שבשבת זו ישנה התעוררות ונתינת כח מיוחדת לעבודתן של נשי ישראל, ובמיוחד -
19 בענינים השייכים אליהן: נרות שבת קודש, כשרות האכילה ושתי', וטהרת המשפחה.
- 20 ל. ולכל לראש - בנוגע לתפקידן העיקרי - לגדל בנים ובנות, "פרו ורבו ומילאו את הארץ וכבשוה",
21 מבלי לערב שום חשבונות ושיקולים כו', כי אם להסתמך לגמרי על הקב"ה שיתן את ברכתו בזמן
22 המתאים ובאופן המתאים,
- 23 ובודאי שלא לעשות חשבון שילד נוסף יביא לידי הוצאות נוספות (עד הלידה ולאחרי' וכו') - כי
24 בודאי יכול הקב"ה לזון ולפרנס ילד יהודי נוסף, כשם שזן ומפרנס את העולם כולו!
- 25 כל יהודי אומר בברכת המזון: "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים", ובודאי אינו אומר
26 זאת כדיבור בלבד... אלא מתוך הכרה ואמונה שכן הוא באמת! ומכיון שהקב"ה זן ומפרנס את העולם
27 כולו במשך ה' אלפים תשמ"ג שנה ועוד כמה חדשים, הרי בודאי שלא תהי' בעי' עבורו לזון ולפרנס
28 ילד יהודי נוסף! ...
- 29 זאת ועוד: לידתו של ילד יהודי נוסף, המביאה בעקבותי' את המשכת ברכתו של הקב"ה לזון ולפרנס
30 ילד זה - פועלת המשכת תוספת ברכה לכל העולם כולו,
- 31 כפי שרואים בטבע האדם - שכאשר מעוררים אצלו את מדת החסד כדי לעשות חסד לפלוני, הרי זה
32 פועל גם בכללות הנהגתו גם ביחס לאחרים, כי בהיותו כבר בתנועה שמדת החסד היא בהתגלות (כתוצאה
33 מההתעוררות ביחס לפלוני) - אזי משפיע הוא לכל, ואינו מדקדק לדעת עד כמה זקוקים לחסד זה, אלא
34 השפעת החסד היא באופן שלמעלה מהגבלה כו', ועד שמחפש למי להשפיע.
- 35 ומזה מובן גם בנוגע להשפעת החסד שלמעלה - שכאשר מעוררים אצל הקב"ה את גילוי והשפעת
36 החסד ביחס לילד יהודי נוסף (שנולד זה עתה), הרי זה מעורר תוספת גילוי והשפעת מדת החסד בכל
37 העולם כולו, באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, ועד שמדת החסד שלמעלה מחפשת ויוצרת מקבלים
38 שיוכלו לקבל את השפעת החסד כו'.
- 39 וכפי שמצינו באברהם אבינו, שענינו גילוי מדת החסד שלמעלה, כמארז"ל "אמרה מדת החסד לפני
40 הקב"ה מיום היות אברהם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי שהרי אברהם עומד ומשמש במקומי",

היינו, שבהיותו בעולם שלמטה מילא את פעולתה של מדת החסד דאצילות - שהשפיע טוב וחסד לכל, אפילו לערביים, שהכניסם לביתו, האכילם והשקם וכו', ועד שכאשר לא הי' לו למי להשפיע טוב וחסד - הצטער כו', ועי"ז פעל את מציאותם של המקבלים - שהרי הקב"ה שלח לו מלאכים, כדי שיהי' לו למי להשפיע טוב וחסד.

וזוהי השליחות המיוחדת המוטלת על נשי ישראל - לגדל בנים ובנות באופן ד"פרו ורבו ומילאו את הארץ וכבשוה", ללא כל חשבונות כו', ועד שבכחה להשפיע על הבעל בענין זה.

דהנה, מעלתה של האשה - שהיא "עזר כנגדו", כלומר, לעזור לבעל בכל עניו. ובל' הגמרא (יבמות סג, א) "אדם מביא חטין חטין כוסס (בתמי")", אלא האשה - שהיא "עזר כנגדו" - "מאירה עינו ומעמידתו על רגליו". ועד"ז לנוגע לעניני הרוחניים של הבעל - שע"ז שהאשה ממלאת את תפקידה כ"עקרת-הבית" יכול הבעל ללמוד תורה מתוך מנוחת הנפש, הן בהיותו בביתו והן בהיותו מחוץ לביתו (בבית-המדרש וכיו"ב) - בידעו שיכול להסתמך על האשה, ובלשון הכתוב: "וידעת כי שלום אהלך", מכיון שבביתו נמצאת "אשת חיל", עלי' נאמר "חכמת נשים בנתה ביתה". ועד שבכחה של האשה להשפיע על הבעל בכל עניני טוב וקדושה, שלכן קדמו הנשים לאנשים במתן תורה, כנ"ל.

כלומר: הן אמת שהאיש הוא בחי' משפיע והאשה היא בחי' מקבל, אבל ביחד עם זה ישנם ענינים שבהם משפיעה האשה על האיש. וע"ד המבואר לעיל (ס"ב) בענין השבת, שביחד עם היותה בבחי' מקבל, שמקבלת מששת ימי השבוע, בחי' נוקבא - שבת מלכתא, הרי היא גם בבחי' משפיע, שהרי "מיני" מתברכין כולהו יומין", בדוגמת בחי' בינה, "אם הבנים שמחה", המשפיעה לכל המדות שלמטה ממנה, כנ"ל בארוכה.

לא. והנה, כל האמור לעיל אודות מעלתן של נשי ישראל, שייך גם לבנות ישראל - שהרי כל א' מהן מתכוננת לכך שבבוא הזמן תהי' היא "עקרת הבית" ו"אם הבנים" - בביתה הפרטי, והכנה זו נעשית ע"י החינוך באופן המתאים למטרה זו.

ומובן, שהכנה זו (ע"י ענין החינוך) נחשבת ככר להתחלת הדבר - עוד יותר מאשר החלטה ומחשבה טובה.

ואם בנוגע למחשבה טובה אמרו חז"ל שהקב"ה מצרפה למעשה, וכידוע פירוש רבותינו נשיאינו שהקב"ה מסייע ומזמין לו מעשה בפועל שיצטרף למחשבתו הטובה [אלא שגם המעשה שהזמין לו הקב"ה - נחשב למעשה שלו, מכיון שסוכ"ס נעשה הדבר על ידו], וע"ד הפירוש במ"ש "והוא יכלכלך", שהקב"ה נותן גם את ה"כלים" -

הרי עאכ"כ שכן הוא כאשר ישנה כבר התחלת הענין - ע"י החינוך באופן המתאים. וכאמור - בשבת זו שבה מודגשת מעלתן של נשי ישראל, ישנה נתינת כח מיוחדת בכל הקשור לעבודתן של נשי ישראל, כולל - חינוך בנות ישראל לבנות בתים בישראל, עד ל"בתי כהונה" ו"בתי מלכות" - בגאולה העתידה.

לב. האמור לעיל (ס"ל) שהוספת ברכתו של הקב"ה לילד יהודי נוסף פועלת תוספת ברכה בכל העולם כולו - הרי זה נוגע ביותר לימינו אלו, שהרי נמצאים אנו במצב של חושך כפול ומכופל, "החושך יכסה ארץ וערפל לאומים", כפי שרואים במוחש בפרט בתקופה האחרונה, ומזה מובן גודל ההכרח להוסיף בברכתו של הקב"ה בעולם כולו.

אמנם, מצב העולם החמור אין בו כדי לפגוע ח"ו בבני, שהרי "לא ינום ולא יישן שומר ישראל", ובפרט כאשר ההנהגה בעניני העולם היא באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" - אבל אעפ"כ, במדה מסויימת משפיע הדבר גם על בני" (עכ"פ בנוגע לשלימות המנוחה והשלום כו'), ולכן, צריכים בני" לעשות את כל התלוי בהם כדי לשפר את מצב העולם.

וענין זה נפעל - לכל לראש - עי"ז שבני" מוסיפים בכל עניני טוב וקדושה, כולל ובמיוחד - קיום הציווי "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה", שע"ז פועלים תוספת השפעת והמשכת חסדו של הקב"ה בכל העולם כולו (כנ"ל),

- 1 וכן - הפעולה להשפיע על אומות העולם שיקיימו שבע מצוות בני נח, שהרי [נוסף על העיקר -
2 קיום ציווי הקב"ה, "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקיים מצוות שנצטוו בני
3 נח . . מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה" (רמב"ם הל' מלכים ספ"ח) - הנה עוד זאת] עי"ז פועלים שהנהגת
4 העולם תהי' ע"פ צדק ויושר, "לשבת יצרה", באופן של שלום ומנוחה.
- 5 לג. ומזה באים לביאור ההוראה מדברי הזוהר - אודות החילוק שבין יתרו ללבן. ובהקדים:
6 בנוגע לכללות הבירור דאוה"ע - המתבטא ביעוד "ועמדו זרים ורעו צאנכם" דלעת"ל - ישנן כמה
7 דרגות: "זרים" כפשוטו, גוים ממש, שכל שייכותם לבנ"י אינה אלא מפני ש"רעו צאנכם"; למעלה מזה
8 - "גר תושב", "קצת גירות" (כנ"ל סכ"ז); ועד לתכלית השלימות שבזה - גיור כהלכה ממש, "גר
9 שנתגייר" ממש, מכיון שגם נשמתו היתה במעמד הר סיני, כמבואר בפרדר"א (פמ"א).
- 10 [וכמדובר כמ"פ (לקו"ש ח"י ע' 89 הערה 14) אודות דיוק הלשון "גר שנתגייר", ולא "בן-נח
11 שנתגייר" [אף שלפני הגיור דינו כבן-נח לכל דבר] - שבזה מרומז בנגלה דתורה שלאמיתתו של דבר
12 ובפנימיות הענינים, הרי הוא בעצם "גר", עוד לפני שנתגייר בפועל, שהרי נשמתו היתה במעמד הר סיני,
13 אלא שענין זה בא לידי גילוי כאשר מתגייר בפועל, גיור ע"פ הלכה, ואז מתברר שאצלו יש נשמה שהיתה
14 בהר סיני.
- 15 כלומר: כיצד יכולים אנו לבחון ולדעת אם אצלו אכן נמצאת נשמה שהיתה במעמד הר סיני אם
16 לא? ! - אלא כאשר עובר הוא את כל הליכי הגיור שע"פ הלכה, מילה וטבילה וקבלת מצוות ("מודיעין
17 אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות כו"). הרי עובדה זו מהוה "אבן-הבוחן" המוכיחה
18 שאצלו יש נשמה שהיתה במעמד הר סיני, ולכן קרינן ב' "גר שנתגייר".
- 19 ועפ"ז מובן החילוק שבין יעקב ולבן למשה ויתרו:
20 יעקב אבינו הי' לפני מתן תורה, ולכן, לא הי' יכול לפעול את הבירור דלבן ע"י הגיור כו'. וע"ד
21 שאמר לעשו - "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" (וישלח לג, יד), "ואימתי ילך - בימי המשיח. שנאמר
22 ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו" (פרש"י שם).
- 23 אבל משה רבינו שעל ידו הי' כללות הענין דמתן תורה - פעל את הבירור דיתרו בתכלית השלימות,
24 שהרי גייר את יתרו ובניו וכל משפחתו והכניסם תחת כנפי השכינה.
- 25 לד. ביאור ההוראה בנוגע לימינו אלו:
26 מכיון שנמצאים אנו בסוף זמן הגלות, בסמיכות לקיום היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו'
27 לעבדו שכם אחד" - צריכים להשתדל לעסוק גם בבירור אומות העולם, ע"י ההשפעה על אומות העולם
28 שיקיימו שבע מצוות בני נח "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו", מעין
29 ובדוגמת הבירור דלעת"ל, כאשר יקויים היעוד "אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד", "והיתה לה'
30 המלוכה".
- 31 וכמדובר כמ"פ שבימינו אלו נקל לפעול זאת על אומות העולם - מכיון שבלאה"כ מקיימים קשרים
32 עם אוה"ע בדרכי נועם וקירוב כו' בנוגע לעניני מסחר וכיו"ב, ולכן נקל לפעול ולהשפיע עליהם לקיים
33 שבע מצוות ב"נ על כל פרטיהם וסניפיהם, ועד - "לכוף", כפי' בדברים, בדרכי נועם ודרכי שלום,
34 בהתאם לדרך התורה ש"דרכי' דרכי נועם גו'", ועד שהתורה עצמה (לא רק "דרכי") "ניתנה לעשות
35 שלום בעולם".
- 36 כאשר נגשים לאינו-יהודי ומסבירים לו - בדרכי נועם - שהקב"ה דואג לטובתו האישית, ולכן שולח
37 אותו (את היהודי שיש בו ניצוץ משה רבינו) למסור את הציווי שצוה למשה רבינו בהר סיני (ביחד עם
38 נתינת התורה לבנ"י) שאומות העולם יקיימו שבע מצוות בני נח, ומסבירים לו את התועלת שבדבר בנוגע
39 לישוב העולם - הרי בודאי שדברים אלו יפעלו פעולתן.
- 40 כאשר פונים אל הגוי בבקשת סיוע במשלוח נשק, הרי, לצערנו, לא תמיד מתקבלת בקשה זו... (ואין
41 להאריך בדבר המצער כו'); משא"כ כאשר מדברים עמו אודות קיום שבע מצוות בני נח - בודאי שיצליחו
42 לפעול עליו.

1 ובפרט - שחלק משבע מצוות בני נח מקובל ומוכרח גם ע"פ חוקי המדינה, כמו שפיכות דמים
2 וגזילה, וכן בנוגע לקבלת מלכותו של בורא העולם - שלילת הענין דע"ז [משא"כ בנוגע לענין השיתוף
3 שבזה ישנה שקו"ט אם בני נח הוזהרו על השיתוף (נסמן בד"ה מים רבים תשי"ז פ"ג)], שכל ענינים
4 אלו - "הדעת נוטה להן" (רמב"ם הל' מלכים רפ"ט).

5 זאת ועוד: כאשר הגוי רואה שהיהודי מתעניין ודואג לטובתו כו', הרי זה פועל עליו יחס של כבוד
6 והערצה כלפי היהודי, וענין זה בא לידי ביטוי גם בכך שהגוי יסייע לו בעניניו הגשמיים (ראה לקו"ש
7 שם עמ' 4-143 ס"ב). וכמובן - שכל זה בהוספה על עיקר הענין שבכך מקיימים את ציווי הקב"ה.
8 [מאמר המוסגר:

9 אין צורך להאריך בשלילת ההנהגה ההפכית - לתת לגוי "שוחד", לדבר סרה ולהלשין על יהודי,
10 רחמנא ליצלן, וכיו"ב, שנוסף על חומר הענין מצ"ע, הרי הנהגה זו עצמה פועלת את המטרה ההפכית
11 שכדי להשיגה נעשתה פעולה זו - כי בכך מפסיד הוא את ה"אימון" בפני הגוי, בראותו שהוא (היהודי)
12 מסוגל להתנהג היפך הוראת תורה "ואברכה מברכך" כו' - דבר שלמד גם הגוי בשפה האנגלית! ... ואז
13 טוען הגוי שהוא (היהודי) הביא על עצמו את כל הצרות כו'! ...]

14 ומי שמתנהג כן בהסתמכו - כביכול - על הוראת התורה, הרי אדרבה: בכך מוסיף הוא חטא על
15 פשע, שכן, ענין כזה יכול להיות רק כאשר לומד תורה שלא כדבעי, שאז נעשית התורה היפך הענין
16 ד"סם חיים" (ראה יומא עב, ב), ועל זה קאי המשל שמביא אדמו"ר הזקן בספר התניא (ספכ"ד) מ"האוחז
17 ראשו של מלך כו" - משל שאינני רוצה לחזור עליו! ...].

18 ונחזור לעניננו - ההוראה הנלמדת מדברי הזהר אודות פעולת ההשפעה על אומות העולם שיקיימו
19 שבע מצוות שנצטוו בני נח, וכאמור - שע"ז פועלים שהעולם כולו יהי' במצב של מנוחה ושלוה,
20 "לשבת יצרה".

21 וע"ז זוכים לענין ד"מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך" עוד בזמן הגלות - באופן ד"טועמי' חיים
22 זכו" בערב הגאולה, כמסופר בגמרא (זבחים יט, רע"א) - "מעשה רב",

23 ובקרוב ממש זוכים לקיום היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם
24 אחד" (כפס"ד הרמב"ם בסיום וחותם הל' מלכים) - בגאולה האמיתית והשלימה,

25 שאז יוצאים כל בני" מהגלות. והולכים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה
26 מרשית השנה ועד אחרית שנה", ושם גופא - לירושלים עיר הקודש, "קרית מלך רב", אשר עתידה
27 להתפשט בכל ארץ ישראל, ושם גופא - להר הבית ולביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני' כוננו ידיך",
28 וכל זה - בשעתא חדא וברגעא חדא, ובפשטות - "אז מ'גיט זיך א כאפ" שנמצאים בארצנו הקדושה
29 ביחד עם משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

* * *

30 לה. הביאור בפרש"י - בקיצור עכ"פ:
31 כאשר לומדים את הפסוק "ויענו כל העם" (יט, ח) - אין הכרח בפשוטו של מקרא ש"לא הי' בהם
32 אלם", מכיון שאפשר לומר שהדיוק "ויענו כל העם" (ולא "ויענו העם" סתם) מתייחס למ"ש בפסוק
33 שלפנ"ז (שם, ז) "ויבוא משה ויקרא לזקני העם", ולכן צריכים להדגיש באופן מיוחד שהמענה לדבריו
34 של משה (לזקני העם) ניתן לא רק ע"י "זקני העם", אלא ע"י "כל העם", אבל אין זה מוכיח "שלא הי'
35 בהם אלם".

36 אבל כאשר לומדים את הפסוק "וכל העם רואים את הקולות", שכאן ישנה הדגשה מיוחדת שהענין
37 דמתן תורה פעל "שלא הי' בהם סומא", כלומר, שינוי במציאות העולם, ענין של נס - אזי יכולים לפרש
38 כן בפשוטו של מקרא גם בפסוק "ויענו כל העם", "שלא הי' בהם אלם", ושוב לא זקוקים לדחוק ולומר
39 שההוספה ד"כל העם" היא לשלול שמענה זה ניתן ע"י "זקני העם" בלבד (דבר המובן גם אילו הי'
40 כתוב "ויענו העם" סתם, ולא "זקני העם").

- 1 ומכיון שבפסוק זה ישנו הכרח שמתן תורה פעל שינוי הטבע לגמרי - לכן מוסיף רש"י פרט נוסף:
- 2 "ומניין שלא הי' בהם חרש, ת"ל נעשה ונשמע".
- 3 לו. אמנם, מ"ש בהמשך דברי המכילתא "מניין שלא הי' בהם חגרים, שנאמר ויתייצבו בתחתית ההר,
- 4 ומניין שלא הי' בהם טפשים, שנאמר אתה הראת לדעת" - לא מביא רש"י בפירושו, מכיון שענין זה
- 5 אינו מוכרח בפשוטו של מקרא:
- 6 ממ"ש "ויתייצבו בתחתית ההר" - אין כל הכרח בפשוטו של מקרא "שלא הי' בהם חגר", כי גם
- 7 "חגר" יכול להתייבב על מקומו! - חגר אינו יכול ללכת כדבעי, אבל להתייבב ולעמוד על עמדו - יכול
- 8 הוא!
- 9 וכמו כן בנוגע למ"ש "אתה הראת לדעת" - שמזה אין הכרח בפשוטו של מקרא "שלא הי' בהם
- 10 טפש", כי:
- 11 בהמשך הכתוב נאמר "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו", היינו, שלא מדובר
- 12 כאן אודות ענין של "דעת" בכלל, אלא ידיעת דבר מסויים - "ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו", עי"ז
- 13 ש"פתח להם שבעה רקיעים כו' וראו שהוא יחיד" (פרש"י עה"פ).
- 14 ומכיון שכן, הרי גם כאשר מדובר אודות "טפש" - יודע הוא ענין זה, מפני ש"אתה הראת לדעת",
- 15 וזאת - למרות העובדה שגם לאח"ז נשאר הוא "טפש"!!!
- 16 לו. והנה, דובר כמ"פ שפירוש רש"י הוא "פשוטו של מקרא", כפי שמדגיש רש"י בעצמו (בראשית
- 17 ג, ח): "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא", ואין ענינו של רש"י - בפירושו על התורה - לפסוק
- 18 הלכות בנוגע למעשה בפועל.
- 19 ועפ"ז: מה שנתבאר לעיל שממ"ש "אתה הראת לדעת" אין הכרח "שלא הי' בהם טפש" - הרי זה
- 20 רק כאשר לומדים את פירוש הפסוקים בפשוטו של מקרא; אבל בנוגע להנהגה בפועל - פשיטא שיש
- 21 להתנהג ע"פ הלכה, ובענינו - ההלכה היא - ע"פ מ"ש ב"מכילתא" (שענינו - הלכה), שמ"ש "אתה
- 22 הראת לדעת" למדים "שלא הי' בהם טפש".
- 23 כלומר: כאשר מדובר אודות הנהגתו של יהודי בפועל ממש - עליו לדעת שמאז מתן תורה, כאשר
- 24 "אתה הראת לדעת", נקבעה הלכה לאמר שכאו"א מישראל [גם זה שהמלאך הכריז עליו באופן הפכי...]
- 25 - "חכם" הוא.
- 26 לח. ויה"ר שכאו"א מישראל יתנהג כאופן המתאים וראוי ל"חכם" - ע"פ הוראת היצ"ט, אשר "לב
- 27 חכם לימינו".
- 28 ועד שיפעל כן גם אצל היצה"ר אשר בחלל השמאלי שבלבו, "לב כסיל לשמאלו" - באופן של
- 29 אתהפכא, "בכל לבבך - בשני יצריך", וכתורת הבעש"ט עה"פ "סור מרע ועשה טוב" - סור מרע ועשה
- 30 ממנו טוב.
- 31 ועי"ז פועלים זאת בכל העולם כולו - כאשר יקויים היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו'
- 32 לעבדו שכם אחד", "והיתה לה' המלוכה", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו
- 33 ויוליכנו קוממיות לארצנו, במהרה בימינו ממש.
- 34 כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "ניעט ניעט ניקאווא".
- 35 אח"כ הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.
- 36 לאחר מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

לקוטי שיחות פרשת יתרו כרך יא

19 דהנה כמו ד"עלמין⁹ דאתגליין נבראו וחיים
20 מהתגלות שנתגלו כחות והמשכות הנעלמות
21 שכשנתגלו "נקראות בשם מאמרות ודבר ה' ורוח
22 פיו כמו אותיות הדיבור באדם עד"מ",
23 כך "עלמין סתימין דלא אתגליין הם המתהווים
24 וחיים וקיימים מכחות והמשכות נעלמות כמו
25 אותיות המחשבה שבנשמת האדם עד"מ" -
26 וביום השביעי הרי שבת מכל מלאכתו אשר
27 עשה - גם מעלמין סתימין.

28 וצריך ביאור: מכיון שנקודה התיכונית בחיוב
29 שביתת האדם בשבת מכל פעולותיו במעשה,
30 דיבור ומחשבה היא מפני שהקב"ה שבת מכל
31 מלאכתו במעשה, דיבור ובמחשבה¹⁰ - "שבות
32 כה", למה חלוקין הן באיסורן: עשיית מלאכה
33 אסורה מה"ת, דיבור - מד"ס¹¹, והזהירות במחשבה
34 אינה אלא מדת חסידות?

35 ב. והנה טעם החילוק שבין השביתה מעשיית
36 מלאכה להשביתה מהדיבור, מבאר הצ"צ
37 באוה"ת¹²: "השביתה מהדיבור של הקב"ה זהו
38 כמו שביתה מעשיית כיון שמדיבורו של הקב"ה
39 נעשה מעשה כו' משא"כ דיבורו של אדם שאין
40 מתהווה מהדיבור מעשה אינו חשיב מעשה, ולכן
41 אין אנו מצווים מדאורייתא על שביתה מהדיבור
42 כ"א על השביתה מהמעשה וכו'. ואעפ"כ¹³ בדברי

1 א. מהכתוב שבעשה"ד¹ "שבת לה' אלקיך"
2 למדין בירושלמי²: "שבות כה' מה הקב"ה שבת
3 ממאמר אף אתה שבות ממאמר" - היינו שגזרו
4 חכמים שביתה מדיבורים בעניני מלאכה וכו'³
5 בשבת ואסמכוה אקרא "שבת לה' אלקיך - שבות
6 כה", דכשם שעל האדם לשבות ממלאכה "כי
7 ששת ימים עשה ה' את השמים כו' וינח ביום
8 השביעי"⁴, כך צריך לשבות מדיבור כי "הקב"ה
9 שבת ממאמר".
10 להלן איתא בירושלמי שם: "מעשה בחסיד
11 אחד שיצא לטיול בכרמו בשבת וראה שם פירצה
12 אחת וחשב לגודרו במוצ"ש, אמר הואיל וחשבתי
13 לגדרה איני גודרה עולמית כו'". והיינו מדת
14 חסידות ("חסיד") ליהזר גם ממוחשבת מלאכה⁵.

15 והנה סיפור זה מובא בירושלמי בהמשך⁶
16 להדרש "שבת לה' - שבות כה'", ומוכן מזה⁷ דגם
17 הזהירות ממחשבת מלאכה - במדת חסידות - היא
18 שייכת להלימוד "שבות כה"⁸,

(1) פרשתנו כ, י.

(2) שבת פט"ו ה"ג. וראה גם פסיקתא רבתי פכ"ג, ג.

(3) ראה פני משה וקה"ע לירושלמי שם.

(4) פרשתנו שם, יא.

(5) ראה רד"ק ישעי' נח, יג.

ואף שימשום עונג שבת מצוה שלא להרהר כלל בעסקי אלא
יהא בעניניו כאלו כל מלאכתך עשוי" (שו"ע או"ח סי' שו ס"ח.
שו"ע אדה"ז שם סכ"א) - הרי מצד מדת חסידות יש בזה (לא
רק העדר העונג, אלא) גם העדר השביתה ממלאכה. ורק מטעם זה
מקום לקבל ע"ע "איני גודרה עולמית" - בדוגמא שבעשיית
מלאכה ממש אסורה עליו עולמית - שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס שיח.
(ראה בפ"מ שם. חכמת שלמה וט"ז שבהערה 8).

- ועוד נפק"מ: באם לא יכול לפעול בעצמו שיהא "כאלו כל
מלאכתו עשוי" ובמילא מצטער באם לא יהרהר איך לעשותה
(במוצ"ש) - שאז ה"ז בדוגמת המתענה בשבת מפני שמתענג בזה
(שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ח ס"ו. וראה שו"ע שם ס"ב). וראה
לקמן הערה 11. ועצ"ע.

(6) ראה בפ"מ שם.

(7) וכדמוכח גם בפסיקתא רבתי (שם) שנדרש עה"פ "שבת לה'
אלקיך": א"ר אייבו שבות מן המחשבה א"ר ברכי' מעשה בחסיד
אחד כו'.

(8) גם בבבלי (שבת קנ, ב) מובא ה"מעשה בחסיד א' כו" -
שהי' נזהר גם במחשבה (ראה בחדא"ג מהרש"א. חכמת שלמה
שבת שם. ט"ז או"ח שש"ז סק"ד. ועוד). אמנם בבבלי מובא
ה"מעשה בחסיד א"י בהמשך להמשנה "אין מחשיכין כו" (ולא
לשביתה מדיבור) (עיי"ש בגמרא), ובירושלמי בא בהמשך לאיסור
דיבור

- כי בבבלי השביתה ממחשבה היא זהירות נוספת בענין
המלאכה; משא"כ להירושלמי שתוכן ב' הענינים - שביתה
מדיבור וזהירות במחשבה - חד הוא - "שבות כה".

(9) שער היחודה"א פ"א (ע"פ המבואר שם - מוכנות כמה
שאלות ויש לתווכן בהמחלוקת שבין הרמב"ם (מו"נ ח"א ס"פ סה)
והרמב"ן (בראשית א, ג) להראב"ע (שם). וראה בחיי שם).

(10) ידוע דבשבת מחדש בטובו מע"ב מבחי' המחשבה ושוכת
רק מעשי' ודבור (לקו"ת דברים סו, ג. ובכ"מ)

- אבל עכצ"ל שבזה הכוונה לא לעשי' שבמח' (שבזה נבראו
עלמין סתימין - ראה אגה"ק סו"ס יט). ולהעיר מאופן חיות
העולמות בר"ה (ראה סידור ש' התקיעות רמו, ג) שחל להיות
בשבת. ואכ"מ.

(11) שלכן "בני"א שסיפור שמועות כו' הוא עונג להם מותר
לספרם בשבת" (רמ"א שש"ז ס"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ב).

בשירי קרבן בירושלמי שם: כ' הי"מ אע"ג דבהדיא כתוב
ממצוה חפצך ודבר דבר נחא ל"י למילף מדאורייתא. אבל י"ל
דכוונתו רק ל"מילף מדאורייתא" ולא שאסור מדאורייתא. וראה
תו"ת כאן. (אבל ראה תוס' שבת קנ, א ד"ה ודבור. וראה השק"ט
באיסור מו"מ - בשד"ח דברי חכמים ספ"א (כרך ט' ע' 3758
ואילך)).

(12) שמות כרך ז' ס"ע ב'תשב ואילך. וראה אוה"ת בראשית
ע' 50 בהג"ה.

(13) באוה"ת בראשית שם מסיים באו"א: רק מד"ס הוא שלא
יהא דבורך של שבת כדבורך של חול.

36 (שהקב"ה ברא שו"א גשמיים ע"י המאמרות)
 37 מדגישה את אי ההשתוות בין דיבור העליון לדיבור
 38 האדם, היינו שזוהי ראי' לסתור?!

39 ג) מהו הדיוק בזה שמוסיף: "השביטה
 40 מדיבורים גשמיים כמו ששבת ה' . . שו"א גשמיים"?

41 ד. והביאור בכ"ז:

42 בג' כחות הנפש מחשבה דיבור ומעשה שונה
 43 כח המעשה מב' הכחות מחשבה ודיבור: ענינו של
 44 כח המעשה הוא פעולה בדבר שחוץ ממנו, והיינו
 45 שכח המעשה נפרד מהאדם ומתלבש ופועל בדבר
 46 שחוץ ממנו¹⁷; משא"כ מחשבה ודיבור ענינם
 47 בהאדם עצמו - להביא שכלו ומדותיו לידי התגלות
 48 - המחשבה היא גילוי שכלו ומדותיו לעצמו,
 49 והדיבור הוא לגלות שכלו ומדותיו לזולתו¹⁸.

50 אמנם בפרטיות - חילוק גדול בין מחשבה
 51 לדיבור (בשייכותם למעשה): אותיות המחשבה הן
 52 רוחניות ודקות ואין להן שייכות למעשה, ולכן
 53 ענינה של מחשבה הוא רק בהאדם עצמו ואין
 54 באפשרותה לפעול בהזולת; משא"כ אותיות
 55 הדיבור הן אותיות גשמיות (הבל גשמי ש"נצטייר"
 56 לאותיות א, ב כו' ע"י ה' מוצאות הפה, עקימת
 57 שפתים וכו') ונפרדות מהאדם, ויש להן שייכות
 58 וקירוב למעשה, ולכן ביכולת הדיבור להכריח
 59 פעולה¹⁹, וכמחז"ל²⁰ בלאו דמחמר - וע"י דיבורו
 60 של מלך מתנהגים כל עניני המדינה, כמ"ש²¹ "דבר
 61 מלך שלטון".

62 אולם המחשבה אין לה שייכות לפעולה. כי אף
 63 שהחלטת האדם במחשבתו מביאה לפעולותיו, אין
 64 להמחשבה - שהיא רוחנית, שייכות ו"קירוב"
 65 לפעולותיו²².

1 קבלה נאמר¹⁴ ודבר דבר, כיון שמ"מ שביתה
 2 הקב"ה הי' ממאמר וכמ"ש בירושלמי מה הוא
 3 שבת ממאמר אף אתה שבות ממאמר כו'".

4 אבל לכאורה עדיין חסר ביאור: מכיון
 5 שמדאורייתא אין אנו מצווים על שביתה מהדיבור
 6 כיון שמדיבורו של אדם אין מתהווה מעשה;
 7 והיינו שאין השתוות בין דיבור האדם ל"דיבורו
 8 של הקב"ה שחשיב מעשה ממש"¹⁵ - מדוע אסרו
 9 חכמים דיבור בשבת מטעם "שבות כה"?

10 ג. ויובן בהקדים המבואר בסיום ספר התניא
 11 בענין הזהירות בדיבור בשבת וז"ל: "וגם יזהר
 12 מאד שלא לשוח שום שיחה בטילה ח"ו . . כי בכל
 13 המצות יש פנימיות וחיצוניות, וחיצוניות מהשבת
 14 הוא שביתה מעשי' גשמית כמו ששבת ה' מעשות
 15 שמים וארץ גשמיים. ופנימית השבת היא הכוונה
 16 בתפלת השבת ובת"ת לדבקה בה' אחד כמ"ש שבת
 17 לה' אלקיך וזוהי בחי' זכור. ובחי' שמור בפנימיות
 18 היא השביתה מדיבורים גשמיים כמו ששבת ה'
 19 מיו"ד מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ גשמיים
 20 כו'".

21 וצלה"ב:

22 א) לבאר טעם הזהירות מדיבורי חול בשבת
 23 מספיק לכאורה לפרש דבחי' "שמור בפנימיות היא
 24 השביתה מדיבורים גשמיים" - אבל מפשטות הלי'
 25 בתניא משמע¹⁶ דיש לזה שייכות למ"ש לפני זה
 26 דמצות זכור בפנימיות היא "הכוונה בתפלת השבת
 27 ובת"ת לדבקה בה' אחד"?

28 ב) מסיים אדה"ז: "כמו ששבת ה' מיו"ד
 29 מאמרות שנבראו בהם שו"א גשמיים" - ולכאוו',
 30 לענינו (שביתה מדיבור בשבת) נוגע רק כללות
 31 הענין "ששבת ה' מיו"ד מאמרות", ומה ניתוסף
 32 עי"ז דע"י יו"ד מאמרות אלו "נבראו בהם כו'?"

33 ואדרבא: עפ"י הנ"ל, ד"לכן אין אנו מצווים
 34 מדאורייתא על שביתה מהדיבור" מכיון ש"דיבורו
 35 של הקב"ה חשיב מעשה" - הרי הוספה זו

14 ישע"י שם.

15 אוה"ת שמות שם. וראה ב"ר פמ"ד, כב (הובא באוה"ת
 שם): מאמרו של הקב"ה (חשוב) מעשה.

16 ובפרט שבנוגע ל"חיצוניות מהשבת" מבאר רק בחי' שמור
 - "שביתה מעשי' גשמית", ולא בחי' זכור - "מ"ע מה"ת לקדש
 את יום השבת בדברים" (רמב"ם רפכ"ט מהל' שבת. שו"ע אדה"ז
 או"ח ר"ס רע"א).

17 וכידוע בענין "אף עשיתיו - אף הפסיק" (לקו"ת ר"פ
 בלק, ועוד).

18 תו"א נ, א. לקו"ת ויקרא נג, א. ובכ"מ.

19 ראה ד"ה וידבר גו' במדבר סיני המשך תרס"ו (ע' רלא):
 מהדבור דלמטה יכול להיות ג"כ איזה התהוות וכו', עיי"ש.

20 ע"ז טו, א. (ראה שו"ע אדה"ז סרס"ו ס"ד. שבת קנג, ב
 ואילך). וראה ג"כ ירוש' כלאים (פ"ח סה"ב). וראה לקמן בפנים
 ס"ה. - אבל דתמורה (ג, ב) "דבדיבורו עשה מעשה", ה"ז רק
 "שעושה מחולין לקדשים" (רש"י שם).

21 קהלת ח, ד.

22 ראה המשך תרס"ו שם (ע' רלב) דגם מה שהמחשבה
 גורם עשי' בהאדם עצמו הוא ע"י השתלשלות כח הדיבור.

37 (ופרש"י: עיקר חיובא בא ע"י ראי' שמעידין שראו
 38 וראי' לית בה מעשה²⁸): הן אמת ש"ראי' לית בה
 39 מעשה", אבל סו"ס עי"ז מתעביד מעשה -
 40 שמתחייב הנדון, ומאי שנא מחסמה בקול דחשיבא
 41 מעשה לפי שע"י דיבורו נעשה מעשה?
 42 ו. והביאור בזה: אין כוונת התוס' שהאדם
 43 נענש על מעשה שנעשה ע"י אחרים (אלא שהוא
 44 ה"י סיבה וגרם לזה)
 45 [והטעם: אין עונשים מלקות אלא אם כן האדם
 46 עובר הל"ת ע"י מעשה שק"ז⁴⁹, ולכן בנדו"ז שהוא
 47 לא עשה מעשה (רק גרם שהבהמה תזקוף את ראשה
 48 ותדוש בלי אכילה) אין להלקות את האדם עבור
 49 המעשה דאתעבידא ע"י הבהמה מסיבת דיבורו]
 50 אלא כוונתם היא: כשהאדם פועל מעשה
 51 בדיבורו, הרי מכיון שהמעשה בא רק ע"י דיבורו
 52 של האדם, הרי זה המשך הדיבור, חלק ממנו -
 53 שהרי בא מכח הדיבור גרידא - ולכן אי"ז דיבור
 54 לבד, אלא "יש בו (בהדיבור עצמו) מעשה" -
 55 מעין דוגמא לזה מעשה שלוחו של אדם (ובפרט
 56 לפי ההסברה שרק המעשה הוא דהמשלח³⁰)
 57 וזהו גם תוכן דברי ר"י "עקימת פיו היא
 58 מעשה": זה שהבהמה נחסמת ע"י קול האדם הר"ז
 59 עשיית האדם, כי מכיון שקולו בא ע"י "עקימת
 60 פיו" - פעולה גשמית הקרובה ושייכת למעשה,
 61 הרי הפעולה (דהבהמה) שבאה עי"ז ה"ז המשך
 62 העקימה.
 63 ולכן שייך זה רק בדיבור, אבל מעשה שנגרם
 64 ע"י מחשבה שהיא רוחנית אין המעשה המושך
 65 דהמחשבה ושייך אלי' כי הוא נפרד לגמרי ממנה,
 66 כנ"ל - דוגמא בשליחות שצ"ל השליח בדומה
 67 להמשלח מה אתם בני ברית אף שלוחכם³¹.

1 ה. וחילוק זה שבין מחשבה לדיבור מצינו גם
 2 בהלכה:
 3 אי' בגמרא²³: איתמר חסמה בקול ("כשהיתה
 4 שוחה לאכול הי' גוער בה"²⁴) כו' ר' יוחנן אמר
 5 חייב (משום "לא תחסום שור בדישו"²⁵) עקימת
 6 פיו היא מעשה ("והוא לי' לאו שיש בו מעשה
 7 ולוקין עליו"²²), ר"ל אמר פטור קלא לא היא
 8 מעשה.
 9 ובתוס' הקשו²⁶: תימה דכפ"ג דשבועות אמר ר'
 10 יוחנן אומר הי' ר"י משום ר"י הגלילי כל לאו שאין
 11 בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר
 12 ומקלל חבירו בשם, והלא ר"י גופי' קאמר הכא
 13 דעקימת שפתיו היא מעשה וא"כ נשבע וכו' אמאי
 14 מחשיבות אותן לאו שאין בו מעשה. וי"ל דלא
 15 קאמר ר"י דעקימת פיו היא מעשה אלא הכא משום
 16 דבדיבורי' קעביד מעשה שהולכת ודשה בלא
 17 אכילה וכו'.
 18 ולכאורה: הרי מפורש בגמרא טעמו של ר"י
 19 ד"עקימת פיו היא מעשה", ולפי פי' התוס' החיוב
 20 הוא לא מחמת עקימת השפתים שנחשבת מעשה,
 21 כ"א דבדיבורו - הבהמה עושה מעשה?
 22 להלן הביאו בתוס' קושיית הגמ' (במס'
 23 סנהדרין²⁷) על דברי ר"י דעקימת שפתיו היא מעשה
 24 - איך קאמר דמגדף ועדים זוממין "אין בהם
 25 מעשה": "והא חסמה בקול לר"י חייב, (ומשני)
 26 שאני עדים זוממין דישנם בראי'". ומבואר בתוס',
 27 דקושיית הגמרא אינה על הדין דמגדף - כי מגדף
 28 דלא קעביד מעשה בדיבורי' אין מקום לדמותו
 29 ל"חסמה בקול" שע"י דיבורו קעביד מעשה; אלא
 30 הקושיא קאי על דין עדים זוממין "דבדיבוריהו
 31 מתעביד מעשה שמתחייב הנדון",
 32 אבל לכאורה לפי סברת התוס' הנ"ל - שהטעם
 33 דחסמה בקול נחשב מעשה (אינו בשביל הדיבור
 34 עצמו, אלא) שע"י דיבורי' קעביד מעשה (ועד"ז
 35 בעדים זוממין "מתחייב הנדון") - מה מתרץ
 36 בגמרא "שאני עדים זוממין דישנם בראי'".

28) כן פרש"י. אבל הרמב"ן (במלחמת ה' לסנה' שם) כ':
 דמאי ישנו בראי' והלא דבורן גרם להם ולא ראייתם והם לא ראו
 מעולם מה שאמרו שהרי זוממין הן (וגורס "וישנם באיה" כברי"ף
 וכו').

ולפרש"י וכו' הפי' ב"ישנם בראי'" דעדים זוממים לוקין על
 שקר שבגדד ראי'.

29) עיין שבת (קנג, ב): דעביד מעשה בגופי'.

30) ראה לקח טוב (להר"י ענגל) בתחלתו.

31) קדושין מא, א.

23) ב"מ צ, ב. סנהדרין סה, ב.

24) פרש"י ב"מ שם.

25) תצא כה, ד.

26) שם ד"ה ר"י אמר. סנה' שם ד"ה הואיל. שבועות כא, א

ד"ה חוץ מנשבע. וראה גם ח"י הרמב"ן ב"מ שם. נמוקי"י שם.

ח"י הרשב"א שבועות שם.

27) שם.

33 מחשבה ודיבור פועלים מעשה, אין השביתה
34 ממחשבה ודיבור בכלל הציורי לשבות מעשיית
35 מלאכה.

36 ומכל מקום, מכיון שיש איזה דמיון והשתוות
37 בין דיבור האדם לדיבורו של הקב"ה - דגם דיבורו
38 של האדם יכול להכריח פעולה, כנ"ל, לכן רז"ל
39 האוסרים גם ענינים הדומים לאיסורי התורה,
40 הוסיפו וכללו גם השביתה מדיבור בכלל "שבות
41 כה".

42 ואם כי גזירת חכמים לשבות מהדיבור (אינה
43 רק שישבות מדיבורים המכריחים מעשה, אלא גם)
44 הוא מדיבורים בעניני מלאכה וחול וכיו"ב,
45 ולכאורה איך יתכן לאוסרם מטעם "שבות כה" -

46 הרי מכיון דזה שדיבורו של אדם משתווה קצת
47 לדיבורו של הקב"ה - מצד מהותו של הדיבור (אשר
48 להיותו גשמי שייך וקרוב הוא למעשה), לכן אסרו
49 חכמים הדיבור גם אם אינו פועל מעשה, דהרי
50 במהותו הוא ענין שבאפשרותו להביא לידי מעשה.

51 [ומצינו דוגמא לסברא זו בהלכה (ובענין הנ"ל
52 דלאו שאב"מ): ידועה שיטת המגיד משנה³⁷
53 (בדעת הרמב"ם) דלאו שיכולים לעבור עליו ע"י
54 מעשה גמור, הנה גם כשעוברים עליו שלא ע"י
55 מעשה לוקין עליו; וכתבו האחרונים³⁸, דכלל זה
56 הוא רק אם עובר על לאו (עכ"פ) ע"י דיבור שהוא
57 קצת מעשה, אבל אם לא הי' שם אפילו דיבור -
58 אף שיש לו מחשבת עבירה (כגון המשהה חמצו
59 בפסת ורוצה בקיום חמצו) אינו לוקה.

60 וי"ל הביאור בזה: אף שדיבור זה עצמו לא גרם
61 מעשה³⁹, בכ"ז מכיון שהדיבור הוא "עכ"פ קצת
62 מעשה"⁴⁰ - בגדר לגרום מעשה, שפיר מענישים
63 עליו דחשיב כ"יש בו מעשה"; משא"כ מחשבת
64 עבירה שאינה בגדר מעשה, אינה נכנסת בהגדר
65 ד"יש בו מעשה".

1 ולכן בעדים זוממים "שישנם ברא"י" - אף
2 שע"ז אתעבידא מעשה, א"א לה³² להצטרף
3 להרא"י שתחשב יש בה מעשה.

4 ז. אולם ההפרש הנ"ל שבין מחשבה לדיבור
5 הוא רק באדם התחתון שעשיות שלו הן חוץ ממנו,
6 ולכן מחשבתו שהיא רוחנית - אינה ב"סמיכות"
7 וקשורה להן, משא"כ דיבורו.
8 אבל הקב"ה, הרי גם מחשבתו ית' פועלת
9 ובוראת - והחילוק הוא רק באופן הבריאה:
10 דמחשבתו ית' להיותה בהעלם יותר, נבראו ממנה
11 עולמות "נעלמים" - רוחניים, ומדיבורו להיותו
12 בגילוי יותר, נבראו ממנו עוה"ז הגשמי³³.

13 עפ"ז מובן שענין המחשבה בהאדם למטה אין
14 בה דמיון והשתוות להמחשבה כמו שהיא אצל
15 הקב"ה, דהרי מחשבתו של האדם אין באפשרותה
16 לפעול דבר בהזולת; אבל דיבור האדם, מכיון
17 שביכולתו להכריח מעשה (וכנ"ל ס"ד), הרי יש בו
18 צד השתוות, כביכול, מדיבורו של הקב"ה.

19 - ועם היות שגם דיבורו של האדם אינו דומה
20 ממש לדיבורו של הקב"ה, שהרי "דיבורו של
21 הקב"ה חשיב מעשה ממש שבו וע"י נעשה
22 העש"י"³⁴, ודיבורו של האדם אינו אלא גורם מעשה
23 של הזולת, אבל אינו עושה מעשה בדיבורו - בכ"ז
24 יש ביניהם השתוות בענין של פעולה³⁵.

25 ח. ועפ"ז יש לבאר טעמי החילוקים שבין
26 שביתת האדם בשבת ממעשה לשביתה מדיבור
27 ומחשבה:

28 כללות טעם השביתה בשבת מפורש בקרא "כי
29 ששת ימים עשה ה' גו'" - ולכן צריך האדם לשבות
30 מפעולות מעשה. ומכיון שכן, עם היות שביתת
31 הקב"ה מבריאת העולמות היא ע"י ששבת גם
32 ממחשבה³⁶ ודיבור, מ"מ מאחר שבגדרי האדם אין

(32) שהיא "חלות" תקיפה כ"כ דיכולה לבטל מציאות (לענין
דערכין - ערכין פ"א מ"ג, וכיו"ב).

(33) בלשון הקבלה וחסידות (ראה לעיל בפנים ס"א):
ממחשבה נבראו עלמין סתימין ומדיבור עלמין דאתגליין
(שעה"ה"א פ"א. תו"א סט, ד. עא, א. לקו"ת בלק סז, ג ואילך.
שבת שובה סו, ב. ועוד).

(34) נסמן לעיל בהערה 11, 14.

(35) ראה בכ"ז בארוכה בהמשך תרס"ו שם. ושם מפרש שלכן
נאמר "כי לא מחשבותי מחשבותיכם", כי בדיבור יש קצת
התדמות, עיי"ש. וראה לקו"ת שה"ש יז, ג"ד. אוה"ת במדבר ע'
צה ואילך.

(36) ראה לעיל ס"א ובהערה *10.

(37) הל' שכירות פ"ג ה"ב.

(38) נוב"י מהד"ת חאו"ח סע"ו. מלא הרועים ערך לאו
שאב"מ אות ח.

(39) לדעת כמה אחרונים (הובאו בשד"ח (כרך ב) מערכת ל
כלל יב) דגם המ"מ ס"ל (כחילוק התוס') דצריך דיבור שע"י
נעשה מעשה - אבל ראה בשד"ח (שם) שהוכיח מלשון המ"מ
עצמו דלית לי' חילוק זה.

(40) נוב"י שם.

31 דהנה ידועה הקושיא⁴³, "איך מהני שבועה
32 ("תהי צדיק כו") להנשמה על הגוף ויצה"ר, שזהו
33 דבר שאין ברשותו כ"כ ולא בא לעולם עדיין".
34 ומבאר הצ"צ⁴⁴, כי ע"י השבועה "ממשיכים
35 ומאירים על חלק הנשמה שבגוף מבחינת מזלי"⁴⁵.
36 היינו, שהשבועה מעוררת כחות (הנעלמים)
37 המקיפים של האדם שיאירו בגילוי בתוך חלק
38 הנשמה המלוכש בגופו, ובכח זה ביכלתו להתגבר
39 על הגוף והיצה"ר כו"⁴⁶.

40 ונמצא שגם בהתחלת התניא מודגשת השייכות
41 בין דיבורו למעשה, כי המדובר הוא בשבועה
42 שהיא "דיבור" שבגדר "מעשה", שע"י מתקשר
43 האדם עם ה"מעשה" שנשבע עליו⁴⁷, עד שמוכרח
44 הוא לקיימו⁴⁸ ("ע"ד הנת"ל בדיבורו של מלך).

45 יא. ג' חילוקים הנ"ל במלאכת שבת בסגנון
46 תורת החסידות:

47 ארו"ל⁴⁹ "חביבים ד"ס מדברי תורה". והטעם,
48 כי ד"ת הם הציווים שלמעלה אשר האדם מוכרח
49 לקיימם; ולכן עבודת האדם בקיום המצות מראה
50 על התקשרות בהקב"ה בדראג שמקיים בפועל מה
51 שנצטווה בפירוש.

52 אבל דביקות האדם בהקב"ה שע"י ד"ס היא
53 פנימית יותר, דזה שאינו מסתפק במה שציוותה
54 תורה ומחמיר ע"ע בגדרים וסייגים, מורה שקיום
55 המצות שלו הוא ברצון ותענוג פנימי, והדביקות
56 בהקב"ה היא פנימית יותר⁵⁰.

57 ואף על פי כן הוא עדיין מציאות בפ"ע, אלא
58 שרצון שלו וחפצו הם באלקות; למעלה מזה בחי'

1 ולכן גזרו חכמים שבות מהדיבור מטעם "שבות
2 כה", "כנ"ל].

3 אבל בנוגע למחשבה, שאין לה דמיון כלל
4 למחשבתו ית', אין מקום לאוסרה גם מד"ס; אמנם
5 "חסיד" שעושה לפני משורת הדין⁴¹ ודבוק
6 בהקב"ה זהיר גם ממחשבת מלאכה, דמאחר
7 שבפועל שבת הקב"ה ממחשבה, הנה מצד הדבקות
8 בדרכיו ובמדותיו: מה הוא כו' אף אתה כו', הוא
9 שובת גם ממחשבתו⁴².

10 ט. ועפ"י כהנ"ל יתבארו הדיוקים הנ"ל (ס"ג)
11 בדברי אדה"ז בסיום התניא:

12 כוונת אדה"ז היא: א) לבאר טעם האיסור
13 "שלא לשוח שום שיחה בטילה ח"ו", ב) לבאר
14 למה שייך זה רק בדיבור ולא במחשבה, ולכן
15 הזהיר בפירוש על הדיבור (ולא על המחשבה).

16 ולכן מדייק דבחי' שמור בפנימיות היא
17 "שבתה מדיבורים גשמיים כמו ששבת ה' מיו"ד
18 מאמרות שנבראו בהם שו"א גשמיים" - ומבאר בזה
19 טעם הזהירות מדיבור: להיות שדיבור האדם
20 הוא גשמי ולכן באפשרותו להכריח מעשה, ה"ה
21 דומה בזה כביכול לדיבורו של הקב"ה, דלהיותו
22 "קרוב" למעשה נתהוו ממנו שו"א גשמיים - ולכן
23 צריך לשבות "מדיבורים (שהם) גשמיים". ב) טעם
24 זה אינו שייך במחשבה: ענין המחשבה אצל האדם
25 אין לה קירוב למעשה, ולכן אין לה דמיון
26 למחשבתו של הקב"ה שנבראו ממנה עולמות
27 (רוחניים).

28 י. ועפ"ז מובן בדא"פ הקישור של סיום ספר
29 התניא להתחלתו - ע"ד נעוץ סופן בתחלתן:
30 "משיביעים אותו תהי צדיק כו":

43 קיצורים והערות לתניא ע' מח ואילך.
44 שם ע' נ. ועיי"ש בארוכה עוד ביאורים.
45 שם ריש ע' נב.

46 וכהפ"י (שם ע' נו) ב"משיביעים אותו - מלשון ומשיביע
לכל חי רצון", היינו שהשבועה משיביעה את האדם עם הכחות
הנצרכים לו למלחמת היצר כו'.

47 וכמרז"ל (ראה לעיל ס"ה): חוץ מנשבע כו'.
אף דשם איירי בשבועה שאוכל ולא אכל - הרי ע"י השבועה
עכ"פ מתקשר (עם המעשה), ובל' ההלכה איסורו (דהשבועה)
החשיבו (מעשה האכילה) - בכורות י' א. וראה צפע"צ כללים
בערכו.

48 ראה לקו"ת שמע"צ פ"ג, סע"ב ואילך. וכענין כריתת
ברית - ראה תו"א יג, ג. לקו"ת נצבים מד, ב. ועוד.

49 ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. סנה' פ"א ה"ד. ע"ז פ"ב ה"ז.
שהש"ר עה"פ (א, ב) כי טובים דודין מיין (ב).

50 ראה לקו"ת מטות (פה, א) שע"י דקדוקי סופרים נתעורר
האהבה רבה, ע"ש.

41 ראה נדה יז, א ותוס' שם ד"ה שורפן. - אבל כמה דרגות
ב"חסיד" ועד להמבואר בתיקונים כו' (הובא בתניא ספ"י): איזהו
חסיד המתחסד עם קונו כו'. וראה לקמן הערה 51.

42 ע"ד המבואר בלקו"ש ח"ד ע' 61 ואילך בענין ד"ובו
תדבקון" שהוא הציווי ל'דבק בהקב"ה, ולכן הוא גומל חסדים כו'
כמו שעשה הקב"ה (אף בגמ"ח כו' באופן שמצ"ע לא הי' מחוייב
בזה).

ו"ל דמכיון ד"ובו תדבקון" הוא בדרך ציווי, אי"ז אמתית
ענין הרביקות (ראה לקו"ש שם ע' 62 ובהערה 56), ולכן כתוצאה
מדביקות זו ה"ה (רק) "גומל חסדים כו') - ענין שיש מקום (גם)
מצד מציאות האדם) להדמות להקב"ה.

אבל הרביקות דבחי' חסיד היא מבחי' ביטול לגמרי. ומצד
דביקות זו ה"ה מתנהג "כמו שעשה הקב"ה" גם בענינים שמצד
מציאותו הוא אין מקום להדמות לו ית'.

33 חשוב מעשה, וע"ד מרז"ל⁵⁶ "צדיק גוזר והקב"ה
 34 מקיים". ויתירה מזו ארז"ל⁵⁷: "אמירתן של צדיקים
 35 מעשה".
 36 ו"חסיד" שאינו מציאות לעצמו כלל, מאירה
 37 אצלו גם בחי' מחשבה שלמעלה שאינה נותנת
 38 מקום למציאות זולתו ית'; ולכן הוא זהיר גם
 39 ממוחשבת מלאכה כי מצד דביקותו באלקות נרגש
 40 אצלו שביתת הקב"ה גם מבחי' מחשבה⁵⁸.
 41 יג. ועפ"ז מובן מה שבסיום התניא מקדים
 42 אדה"ז הביאור דפנימיות בחי' זכור ש"היא הכוונה
 43 בתפלת כו' לדבקה בה' אחד" - כי בזה מוסיף
 44 ביאור בזה שהאדם צריך לשבות מדיבורים גשמיים
 45 "כמו ששבת ה'" (- אף ש"דיבורו של הקב"ה
 46 חשיב מעשה") - דמצד הדביקות בה' אחד נרגש
 47 אצל האדם השביתה דלמעלה מבחי' דיבור.
 48 ואעפ"כ זההיר רק על השביתה מדיבור ולא
 49 הזהיר על השביתה ממחשבה, כי התורה על הרוב
 50 תדבר, והדביקות דבחי' חסיד שייכת רק ביחידי
 51 סגולה⁵⁹.

(משיחת י"ט כסלו תשח"ו)

1 חסיד, ובפרט הדרגא ד"איזהו חסיד המתחסד עם
 2 קונו כו' יתיר מגרמי' כו' ומסר גרמי'⁵¹, היינו,
 3 שאינו מציאות לעצמו כלל, וכל מציאותו הוא רק
 4 לגרום נח"ר לבוראו.
 5 ובהתאם לג' בחי' הנ"ל בעבודת האדם, יש ג'
 6 בחי' אלו מלמעלמ"ט - בהגילויים מלמעלמ"ט:
 7 (א) בחי' המחשבה - שאין בה מקום כלל למציאות
 8 ולדבר שחוץ ממנו, ומבחי' זו נתהוו עלמין סתימין
 9 שהם בטלים במקורם⁵². (ב) בחי' דיבור - שנותן
 10 מקום גם לעולם שבהרגשתו הוא במציאות בפ"ע;
 11 אלא באופן ההתהוות הוא - שבחי' הדיבור יורד
 12 ומשתנה להיות בחי' מעשה⁵³. (כי בחי' הדיבור
 13 מצ"ע - אף שנותן מקום לזולת, אבל ענינו הוא
 14 גילוי אלקות, ובכדי שיתהווה עולם שאין נרגש גילוי
 15 אלקות צריך לירד ולהשתנות לבחי' מעשה). (ג)
 16 בחי' מעשה שהוא חיצונית דכח האלקי המהווה -
 17 שנעשה נפרד כביכול, ומלובש ממש בתוך
 18 העולמות⁵⁴.

19 יב. ולפ"ז יש לבאר ג' חילוקי-דינים בשביתה
 20 שבת:
 21 ע"י יחוד האדם באלקות שמצד קיום המצות
 22 מצד עשי' ופעולה שלו, שהוא יחוד חיצוני, נרגשת
 23 אצלו בחי' חיצונית באלקות. ולכן נרגשת אצלו
 24 שביתה הקב"ה מהעשי' בפועל (החיצונית של
 25 השביתה דלמעלה), לכן מה"ת אסר רק בעשיית
 26 מלאכה.

27 מצד דביקות הפנימית באלקות שע"י ד"ס, הרי
 28 מאיר אצלו אלקות בגילוי והוא דבוק בכח הדיבור
 29 שלמעלה ולכן נרגשת אצלו גם שביתה הקב"ה
 30 מבחי' הדיבור.

31 [ועוד נקודה בזה: ע"י הדביקות בהקב"ה הרי
 32 "עבד מלך מלך"⁵⁵, וגם דיבורו (דבר מלך שלטון)

56 (ראה שבת מט, ב. כתובות קג, ב. סוטה יב, א. תנחומא וירא יט.

57 מדרש לקח טוב חיי שרה כג, יב.
 58 בלקו"ת שבת שובה (סו, ג) ובכ"מ מבואר דזה דבשבת "דבור אסור הרהור מותר" - כי בשבת שובת הקב"ה מבחי' דבור והעולמות מקבלים חיותם מבחי' מחשבה (עולם הבריאה), ולכן הרהור מותר.

ואין בזה סתירה להמבואר בפנים, כי מובן שיש שביתה מכל המדרגות גם מבחי' מחשבה (ראה לקו"ת שם (בחצ"ע ג): ועלמין סתימין מתעלים יותר כו'. וראה לקו"ת אמור ד"ה את שבתותי. תו"ח ד"ה זכור את יום השבת. ועוד) דיש שבת תתאה ושבת עילאה כו' ע"ש) אלא דבהאדם לנטה נרגשת רק השביתה מבחי' דבור שמשם הוא מקור חיותו, ורק אצל "חסיד" נרגש גם השביתה מבחי' מחשבה - וראה לעיל הערה *10.

59 וי"ל דמה שאדה"ז מקדים הביאור דבחי' זכור בפנימיות הוא נוגע גם לאופן הזהירות בדיבור: דוקא ע"י הדביקות בה' ("לדבקה בה' אחד") יכול להיות הזהירות מדיבור בתכלית ("שום שיחה בטילה").*

* ולהעיר מהמבואר בקו"ן עה"ח (פ"ו ואילך) דבכדי שתהי' העבודה דיחודית כדבני הוא מצד ההרגש דיחוד"ע (ראה תו"א ע. ג) דשמור זכור הם בחי' יחודית יחוד"ע. אף שאמיתית העבודה דיחוד"ע שייכת רק ביחידי סגולה.

51 זח"ב קיד, ב. זח"ג רכב, ב. הקדמת תקו"ז א, סע"ב. וראה תניא פ"י.

52 ראה שעהי"ה א שם. תו"א עא, א. לקו"ת בלק וש"ש שם. ובכ"מ.

53 ראה המשך תרס"ו שם.

54 וכידוע שהג' עולמות ב"ע הם בחי' מחדו"מ (תו"א עה, ב. לקו"ת בלק שם. וראה בארוכה אוה"ת ואתחנן ע' ריז ואילך. ובכ"מ).

55 תנחומא צו יג (הובא בפרש"י בהעלותך יב, ח). ספרי דברים ו. ב"ר פט"ז, ג. (ובשבעות מז, ב: עבד מלך נמלך).

יצרה היפך דלתהו בראה.

והוא מה שאומרים בתפלת ראש השנה והופע בהדר גאון עזך על כל יושבי תבל ארצך, והר"ת הדר גאון עזך הוא מספר מזל"א שמשם הוא שרש פקידת הבנים, שבמזל"א תליא⁷.

והגמר הוא ביום צום כפור, השייך ג"כ לתיבת נח במה ששלח את היונה שכתוב ויחל עוד ז' ימים אחרים ויוסף שלח את היונה כו' שרומז זה על יונה בן אמתי שמפטירין בו במנחת יום הכפורים שכתוב בו ג"כ⁸ ויחל יונה, וכמ"ש בארוכה בס"ד על המסרה דט' פעמים ויחל וחד פעם וייחל ע"ש.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שפב

רמז במספר אמות דתיבת נח (בחי"י יפוד"), דהוא גימטריא הוי' אדנ"י בהכפ"ל

נח בחי"י יסוד, כמ"ש¹⁰ זה ינחמנו, ז"ה הוא בחי"י יסוד, והוא יסוד המנחם למלכות וכמ"ש במאורי אורי¹¹ מע' זה, עיי"ש.

וזוהו דמספר אמות דתיבת נח, ארכה רחבה קומתה הוא¹² שנ"ל, והוא גימטריא הוי' אדנ"י בהכפ"ל¹³ כל אות דשם הוי' על כל אות דשם אדנ"י.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד שלה

סימן טז.

(7) מועד קטן כח. "חיי בני ומוזני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזל"א תליא מילתא". (וראה גם לקמן סימן קכח).

(8) יונה ג, ד.

(9) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי (ריש פרשת נח) וז"ל... שנח הי' שומר הברית בלבד, ולא השחית דרכו כו' כשאר אנשי דור המבול וע"כ נקרא צדיק תמים בדורותיו ע"ש.

וראה שם דף ה, א (ד"ה ר' חייא פתח וכו') וז"ל... הנה בחי' צדיק הוא בחי' יסוד שהוא גוף האור השפע הנשפע מלמעלה למטה, וזהו הנקרא צדיק להיותו ממשיך שפע זאת, כמו הצדקה שהוא ההשפעה, והמשפיע נק' צדיק שמשפיע צדקות... שנק' צדיק באמת ע"י בחי' השפעתו בתמידות כמו משה רעי' מהימנא להשפיע כל התורה לישראל, וכן בכל דור בחי' המשפיע לישראל נק' צדיק וע"ז נאמר וצדיק יסוד עולם ע"ש.

ראה גם ביאורי הזהר להצמח צדק פרשת נח עמוד יח ואילך.

(10) בראשית ה, כט.

(11) וז"ל: זה נק' היסוד וסי' זה ינחמנו, כי היסוד הוא המנחם בשפע לעולם.

(12) ראה גם לעיל סימן סג.

(13) פירוש: יו"ד פעמים א' הוא (10), + ה' פעמים ד' (20), + ו' פעמים ג' (300), + ה' פעמים יו"ד (50) = 380, שנ"ל.

(וכידוע ד"יסוד" מחבר הוי' אדנ"י. — ובאותיות החסידות הו"ע יחוד סובב כל עלמין (הוי'), ממלא כל עלמין (אדנ"י), ראה תורה אור פ' שמות מט, ד.

[וראה ער"ז לעיל סימן נח הערה 6].

בראשית ו, טו – וזה אשר תעשה אותה שלש מאות אמה אורך התבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה

רמז בתיבת נח למארוז"ל (רי"ה י): ג' נשים נפקדו בראש השנה שרה חנה רחל"י, דכל ענין של ראש השנה נוסד על פקידת בנים, ולכן נזכר תיבת נח ראשונה כפסוקי זכרונות דר"ה וכו'

כל ענין של ראש השנה נוסד על זרעא חייא וקיימא וכמאמר רז"ל¹ שלשה נשים נפקדו בראש השנה שר"ה חנ"ה רח"ל.

וההפרש באותיות דשמותיהן הוא² ש' נ' ל', שהוא שיעור האמות דאורך רחבה וקומה³ דתיבת נח, שהיא שייכת לראש השנה ביחוד כמ"ש בזהר⁴ פרשת בהעלתך, ונזכרת ראשונה⁵ בזכרונות דראש השנה וכו'. והוא כל שרש ענין עולם התיקון שנוסד על לשבת⁶

(1) ראש השנה י: [וראה שו"ע אדמוה"ז הל' ר"ה סימן תקפד סעיף ז "מוציאין ב' ס"ת, בא' קורין מן וה' פקד את שרה עד פ' העקידה לפי שבר"ה נפקדה שרה ומפטיר בתחלת ספר שמואל לפי שגם חנה נפקדה בר"ה].

(2) פירוש: דהחילוק וההפרש בין הג' שמות "שרה", "חנה", "רחל" הוא האותיות ש' נ' ל', דהרי האות "ר" ד"שרה" נמצא גם ב"רחל", והאות "ה" ד"שרה" נמצא גם ב"חנה", וכן האות "ח" ד"חנה" נמצא גם ב"רחל", נמצא דהאותיות המיוחדים בשמותיהם – שאינם בהשאר – הוא רק אותיות "ש" ("שרה"), "נ" ("חנה"), "ל" ("ברחל").

(3) ראה גם סימן סד.

(4) דף קמט, ע"ב וז"ל: תא חזי (בא וראה מה שכתוב) ותנח התיבה בחדש השביעי בשבעה עשר יום לחדש על הרי אררט, האי קרא כך איהו (פסוק זה כך הוא סודו, מה שנבאר), והא אתמר (והרי למדנו, כי) בשעתא דדינא תלי על עלמא (בשעה שהדין תלוי על העולם, היינו בראש השנה) ודינין שריין (והדינים שורים בעולם), וקדשא בריך הוא יתיב על כורסייא דדינא למידן עלמא (שאו הקב"ה יושב על כסא הדין לדון את העולם), בההוא כורסייא כמה רשימין אתרשימו ביה (בזה הכסא כמה רשומות נרשמוה בו, כי שם מצויירים כל המעשים של התחתונים), כמה פיתקין גניזין בגויה (כמה פסקי דינים של תחתונים הכתובים בפתקים גנוזים בו), בגו אחמתא דמלכא (בתוך תיק המלך), כלהו ספרין דפתחו, תמן אתגניזו (כל הספרים הנפתחים בראש השנה, שבהם נכתבים ונחתמים בני אדם לחיים ולמות, שם נגנוזו), ובגין כך לא אתנשי מלה מן מלכא (ולכך לא נשכח שום דבר מן המלך, כי אין שכחה לפני כסא כבודו יתברך), והאי כורסייא לא אתתקן ולא שריא אלא בחדש השביעי (וזה הכסא לא נתתקן ואינו שורה לדון אלא בחדש השביעי שהוא חדש תשרי), דאיהו יומא דדינא (שאו הוא ראש השנה שהוא יום הדין), יומא דכל בני עלמא אתפקדון ביה (הוא יום שכל בני העולם נפקדים ונזכרים בו), כלהו עבריין קמי ההוא כורסייא (כולם עוברים לפני כסא ההוא), ועל דא (ועל זה נאמר) ותנח התבה בחדש השביעי (היינו) בחדש השביעי ודאי, דאיהו דינא דעלמא (שאו דינים את העולם).

(5) בתפלת מוסף דראש השנה. "וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו... להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים ככתוב בתורתך ויזכור אלקים את נח וגו'".

(6) ישע"י מה, יח. "לא לתהו בראה אלא לשבת יצרה". (עיין גם לעיל

כ, ח – זכור את יום השבת לקדשו

ביאור מ"ש בפ' יתרו זכור את יום השבת, ובפ' ואתחנן שמור את יום השבת, דדברות הראשונים היו קודם חטא העגל ואז היו נכנסים לא"י מיד ואז הי' ימי משיח, משא"כ דברות האחרונות הי' אחר חטא העגל וכו'

כ, יא – כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים וכל אשר בם וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו

בפ' "כי ששת ימים" רמז על ששת אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב

כי ששת ימים לרמז על ששת אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב, כמו האצטרובל כשמעריכין אותו על שעה ידועה חוזר עד הגיעו עד אותה שעה מתפרק הכל, כן הקב"ה שם קץ והעריכו בתכונתו ובאופניו ובגלגליו על ששת ימים שהם ששת אלפים נקראים ששת ימי המעשה, לפי שעושין פעולתם שנתמנו עלי' עד ששה ואחר השבת יחזור הכל לשביעית שהוא עולם הבא שהוא מלך העולם, וכן ועבדו לעולם עד היובל לשם יובל. וכן אמר בעבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא, כי כבר השלימו הששה פעולתם והונח לשביעית, זהו וינח ביום השביעי, כמו ותנח בגדו, ולזה לא אמר וינח ביום השבת אלא ביום השביעי הוא שביעית של עולם והבן.

וזהו אמרם עולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתי', כי כלי העיכול שבתו ובטלו. וזה וחד חרוב, ועליו רמז הכתוב יום אחד יודע לה' לא יום ולא לילה, אז"ל זה יום שביעי לעולם שלא נאמר בו ויהי ערב ויהי בוקר, ועל אותו יום נאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, שיבטלו הפועלים ויהי לה' לבדו, ויהיו נשמות בלא גוף, כי הפעולות היום לצורך הגוף, ומאחר שאין פועלים אין גוף, לזה אמר וחד חרוב כי הגוף אין לו קיום בלתי פעולה והפעולה שבתה ביום שכולו שבת, דוק אמרם בטל ששבתים כל הפועלים כולם בלי כלי הגוף והגלגלים והפועלים העליונים כי כולם קשורים ביחד ובשביעת העליונים ישבתו ויתבטלו התחתונים, כי אין להם חיות אלא בשכלי הגוף עושים פעולתם כי האצטומכא תשבת ולא תעכל המזון ימות הגוף, וכן שאר האיברים, ועל זה רמז וחד חרוב לא אמר וחד שבת כי בהשבתתם יחרב ויבטל הגוף כמ"ש.

על כן ברך ה' את יום השבת הואיל והונח הכל לשביעי כמו שאמרת על כן ברך את יום השבת הגשמי לזכר של יום השביעי שהוא שבת הגדול, ובזכרון זה השבת יזכור שבת הגדול.

שפתי כהן

זכור את יום השבת. הנה בדברות האחרונות בפ' ואתחנן כתיב שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלקיך. הן אמת שאמרו רבותינו ז"ל זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו אבל יש עוד לאלוק מליין מה שנ"ל בעז"ה.

ע"פ מ"ד בספה"ק אהבת יונתן מוהגה"ק ר"ר יונתן זצ"ל בהפטרות פ' אמור וז"ל, בכל מועדי ישמרו ואת שבתותי יקדשו י"ל למה שינה הלשון דאצל מועדים שייך קידוש ואצל שבת שייך שמירה. אכן נראה דידוע למה מקדשין החודש לפי שאין ללבנה מהלך קבוע לכך צריך לקדש ע"פ הראי' משא"כ אם יש לה קביעות א"צ לקדש, וכדתנן החודש שנראה בזמנו אין מקדשין אותו ולעתיד יהי' אור הלבנה כאור החמה וכאור ז' ימי בראשית והיינו שיהא ללבנה מהלך קבוע ולא יצטרך לקדש המועדות, וז"ש בכל מועדי ישמרו. וידוע דשבת תולה בכניסת ליל ז' ולעתיד יהי' יום ולא לילה ויצטרכו לקדש השבת כמו קידוש החודש. וז"ש ואת שבתותי יקדשו עכ"ל.

והנה ידוע אם לא היו עושים ישראל את העגל והיו נכנסין תיכף לארץ אז הי' ימי משיח והי' תיקון העולם כמו לעתיד, אבל ע"י העגל חזר הכל לקלקולו כנודע.

וזש"ה בשעת מתן תורה שהיו ראויים לעולם התיקון זכור את יום השבת לקדשו כי הי' רק יום ויצטרכו לקדש את יום השבת כנ"ל, אבל לאחר שחטאו בעגל ואזי ע"יז אנחנו צריכין לשמירת יום השבת שיכפר על עון ע"יז כמאמרם ז"ל כל השומר שבת כהלכתו אפילו עע"ז כדור אנוש מוחלין לו, וכשנתקן ע"י שמירת השבת עון ע"ז של חטא העגל אז אחר כך נזכה ליום התיקון שנוכל לקדש השבת כנ"ל, וז"ש בדברות האחרונות שמור את יום השבת כל כך זמן וזמנים כאשר גלוי לפניו ית' שצריך בשביל התיקון, וזהו שמור את יום השבת בכדי לתקן הכל ואח"כ לקדשו כנ"ל, והבן.

צמח דוד

♦ יום ראשון י"א שבט ♦

א וישמע יתרו רבא דמדון חמוהי דמשה קת
 כל די עבד יי למשה ולישראל עמה ארי
 אפיק יי ית ישראל ממצרים:

יח (א) וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את
 כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו
 ביריאתו יהוה את ישראל ממצרים:

כ"א וישמע יתרו • מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (זכוריים קטז). יתרו • שבע שמות נקראו לו: רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קניז, פוטיאל (מכילתא). יתרו, על שם שיתר פרשה אחת בתורה: 'ואפה תחזה'. יתרו, לכשתגזיר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חובב, שחבב את התורה, וחובב הוא יתרו, שנאמר: (שופטים ד) 'מבני חבב חתן משה'. ויש אומרים: רעואל אביו של יתרו היה, ומהו אומר (לעיל ב) 'ותבאנה אל רעואל אביהן'? שהתינוקות קורין לאבי אביהן: אבא. בספרי. חתן משה • (מכילתא) כאן היה יתרו מתפבד במשה: אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדלה בחמיו, שנאמר: 'וישב אל יתר חותנו'. למשה ולישראל • שקול משה פנגד כל ישראל. את כל אשר עשה • להם בירידת המן, ובבאר ובעמלק. פי הוציא ה' וגו' • זו גדולה על כלם (מכילתא).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

'משה' לחוד, וכל 'ישראל' לחוד, ללמד כי שקול משה בחשיבותו פנגד כל ישראל, וכשם שכל ישראל היו ראויים לכל הנסים הללו כדי לגאלם, כך היה משה לבדו ראוי להם (מכילתא נ"א):

את כל אשר עשה. יציאת מצרים עצמה מוזכרת לחוד בהמשך הפתוב, ובכך כבר נכללו כל הנסים שנעשו בה [לרבות נס קריעת ים סוף שהוא גמר הצלתם מיד מצרים] ומהו 'כל אשר עשה'? אלא הכוונה לשאר הנסים שעשה להם לאחר שבבאר וממצרים; בירידת המן ובבאר [הוצאת המים מהסלע (לעיל י"ג א)]. ובמלחמת עמלק. כל זאת שמע יתרו ובא [ואולם כאמור לעיל, עיקר התעוררותו לבוא ולהתגזיר היה מחמת קריעת ים סוף ומלחמת עמלק] (רא"ם ג"א):

כי הוציא ה' וגו'. לא כלל הפתוב את יציאת מצרים יחד עם שאר הנסים, אלא הופיר אותה בפני עצמה, ללמד כי זו גדולה על פולם - כלומר, נפלאות יציאת מצרים גדולים יותר מכל הנסים שבפנדבר, שהם ירידת המן, הבאר ומלחמת עמלק (שם) (רא"ם): תורה ב

יתרו, שנאמר (שופטים ד, יא) 'מבני חובב חותן משה'. וכן נקרא רעואל, כמו שנאמר (לעיל ב, יח) 'ותבאנה אל רעואל אביהן' [בנות יתרו באו אל רעואל אביהן] וסיפרו לו כי 'איש מצרי' (משה) הציילם מיד הרועים והשקה את צאנם], ויש אומרים, כי השם 'רעואל' אינו משמותיו של יתרו, אלא אביו של יתרו היה, ומהו זה שהפתוב אומר 'ותבאנה אל רעואל אביהן', לפי שהתינוקות דרכם שהם קורין לאבי אביהן 'אבא', כך שנו רבותינו בספרי (פרשת בהעלותך):

חתן משה. לצד תוארו של יתרו 'כהן מדין', מתארו הפתוב 'חתן משה', כי כאן, אחר שעלה משה לגדולה, היה יתרו מתפבד במשה - היה זה כבוד ליתרו לקרוא לעצמו 'חתנו' של משה, וכמי שאומר: 'אני חותן המלך'; ואילו לשעבר, כאשר משה היה עדיין גר במדין, ויתרו היה נשיא בעירו, היה משה תולה הגדולה והכבוד שלו בחמיו, כמו שנאמר (לעיל ד, יח) 'וישב אל חותנו', לפי שאז היה כבוד למשה להיות נקרא 'חתנו' של יתרו' (חוקני, רא"ם):

למשה ולישראל. הופיר הפתוב כאן

יח (א) וישמע יתרו... את כל אשר עשה אלהים. מה שמועה שמע ובא - כלומר, מתוך כל השמועות ששמע אודות יציאת מצרים, מה היה העיקרית שבגללה נתעורר לבוא ולהתגזיר? זו היא קריעת ים-סוף אשר התפרסמה בכל העולם [שנאמר בה (לעיל טו, יד) 'שמעו עמים ירדון וגו']. וכן מלחמת עמלק האמורה למעלה (בסוף הפרשה הקודמת), אשר לך נסמכה לכאן, לפי שגם זו גרמה לביאתו של יתרו (מכילתא, רא"ם):

יתרו. שבע שמות נקראו לו: רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קניז, פוטיאל. ובכל שמותיו דרשו חכמים רמזים על עניינים שהתקיימו בו. והרי חלק מהם: 'יתר' - על שם שיתר (הוסיף) פרשה אחת בתורה, שהיא פרשת 'ואתה תחזה' (להלן פסוקים י"ב) [פרשת מינוי שופטים על העם, שרי אֵלפים ושרי מאות וכו'], אשר נכתבה בתורה בנכות עצתו הטובה שנתקבלה. 'יתרו' - הוא מיסוד השם 'יתר'. ולכשתגזיר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת (אות יו"ו) על שמו. 'חובב' - על שם שחבב את התורה ונתגזיר; ומזין ש'חובב' הוא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 201)

מה שמועה שמע ובא (רש"י יח, א) שאלתו אינה מה גרם ליתרו להתגיר, שהרי הדבר מפורש בכתוב - הוא שמע "את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל". שאלתו היא, מה גרם לו **לבוא**, היינו מדוע לא נשאר במדין והתגיר שם. לכן העדיף את לשון המכילתא, "ובא", על לשון הגמרא (זבחים קטז, א): "ובא ונתגיר".

(ב) וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֵתָן מֹשֶׁה אֶת־צִפְרָה אִשְׁתּוֹ מִשֵּׁה אַחַר שְׁלוּחֵיהָ:

ב וּדְבַר יִתְרוֹ חֲמוּהֵי דְמֹשֶׁה יֵת צִפְרָה אִתָּה מִשֵּׁה בְתַר דְּפִטְרָה:

ה"י אחר שלוחיה • כשאמר לו הקדוש-ברוך-הוא במדין: "לך שב מצרים... ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו'", ויצא אהרן לקראתו ויפגשו בהר האלהים, אמר לו: 'מי הם הללו? אמר לו: 'זו היא אשתי שנשאתי במדין, ואלו בני. אמר לו: 'להיכן אתה מוליכן? אמר לו: 'למצרים'. אמר לו: 'על הראשונים אנו מצטערים, ואתה בא להוסיף עליהם? אמר לה: 'לכי לבית אביך. נטלה שני בניה והלכה לה.

(ג) וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד גִּרְשֹׁם כִּי אָמַר גַּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִבְרִיָה:

ג וְיֵת תְּרִין בְּנֵהָ דֵי שׁוּם חַד גִּרְשָׁם אַרִי אָמַר דְּיָר הָיִיתִי בְּאַרְעָא נִיבְרִיָּה:

(ד) וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֻזִּי וַיִּצְלָנִי מִחֶרֶב פְּרָעָה:

ד וְשׁוּם חַד אֱלִיעֶזֶר אַרִי אֱלֹהָא דְאַבָּא תְּוָה כְּסַעְדֵי וְשׁוּבְנֵי מִחֶרֶבָא דְפְרָעָה:

ה"י א ויצלני מחרב פרעה • כשגלו דתן ואבירים על דבר המצרי ובקש להרג את משה, נעשה צנארו כעמוד של שיש. (מכילתא).

(ה) וַיָּבֵא יִתְרוֹ חֵתָן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הוּא חֲנֹה שֵׁם הַר הָאֱלֹהִים:

ה וְאַתָּה יִתְרוֹ חֲמוּהֵי דְמֹשֶׁה וּבְנֵהֵי וְאַתָּהָה לְוַת מֹשֶׁה לְמִדְבָּרָא דֵי הוּא שְׂרֵי תַמָּן לְטוּרָא דְאַתְגְּלִי עֲלוּהֵי יְקָרָא דְיָי:

ה"י א אל המדבר • אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת אל המדבר, מקום תהו, לשמע דברי תורה.

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

וּבָנֵיהֶם עוֹד מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתְּךָ? אָמַר לָהּ מֹשֶׁה לְצִפּוֹרָה: לְכִי וְשׁוּבִי לְבַיִת אָבִיךָ. נָטְלָה שְׁנֵי בָנֶיהָ וְהִלְכָה לָהּ, וְזֶהוּ 'שְׁלוּחֵיהָ' הָאֶמּוֹר כָּאֵן. אָמְנָם עֲתָה, לְאַחַר שֶׁכָּבַר יִצְחָק וְשָׂרָא לְמַתַּחַת סְבִלּוֹת מִצְרַיִם, שׁוּב הֵיטָה הַשְּׁעָרָה לְהַחְזִירָה (מכילתא): תורה ג

(ד) וַיִּצְלָנִי מִחֶרֶב פְּרָעָה. לֹא נֶאֱמַר יִצְחָק לְנִי מִיַּד פְּרָעָה כְּדֶרֶךְ לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, אֶלָּא הַזְכִּיר בְּמִיּוֹחַד אֶת 'הַחֶרֶב', לְלַמֵּד כִּי כְּשֶׁגִּילּוֹ דְתָן

וּבָנֵיהֶם עוֹד מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתְּךָ? אָמַר לָהּ מֹשֶׁה לְצִפּוֹרָה: לְכִי וְשׁוּבִי לְבַיִת אָבִיךָ. נָטְלָה שְׁנֵי בָנֶיהָ וְהִלְכָה לָהּ, וְזֶהוּ 'שְׁלוּחֵיהָ' הָאֶמּוֹר כָּאֵן. אָמְנָם עֲתָה, לְאַחַר שֶׁכָּבַר יִצְחָק וְשָׂרָא לְמַתַּחַת סְבִלּוֹת מִצְרַיִם, שׁוּב הֵיטָה הַשְּׁעָרָה לְהַחְזִירָה (מכילתא): תורה ג

(ה) אֵל הַמִּדְבָּר. אֵף אָנוּ יוֹדְעִים שֶׁבְּמִדְבָּר הָיָה, וְלֹא הוֹצֵרָה הַכְּתוּב לְהַדְגִּישׁ זֹאת, אֶלָּא בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל יִתְרוֹ דְּבַר הַכְּתוּב, שְׁהֵי יוֹשֵׁב בְּכַבּוּדוֹ שֶׁל עוֹלָם (הֵינָה חֲשׁוּב וְנִכְבָּד בְּיוֹתֵר בְּמִקְוָמוֹ), וְנִדְבּוֹ לְבוֹ לְעֻזּוֹב אֶת אֲרֻצּוֹ וְלְצִאֵת אֶל הַמִּדְבָּר, מְקוֹם תְּהוֹ, כְּדִי לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרֵי תוֹרָה (שם): תורה ו

וּבָנֵיהֶם עוֹד מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתְּךָ? אָמַר לָהּ מֹשֶׁה לְצִפּוֹרָה: לְכִי וְשׁוּבִי לְבַיִת אָבִיךָ. נָטְלָה שְׁנֵי בָנֶיהָ וְהִלְכָה לָהּ, וְזֶהוּ 'שְׁלוּחֵיהָ' הָאֶמּוֹר כָּאֵן. אָמְנָם עֲתָה, לְאַחַר שֶׁכָּבַר יִצְחָק וְשָׂרָא לְמַתַּחַת סְבִלּוֹת מִצְרַיִם, שׁוּב הֵיטָה הַשְּׁעָרָה לְהַחְזִירָה (מכילתא): תורה ג

(ד) וַיִּצְלָנִי מִחֶרֶב פְּרָעָה. לֹא נֶאֱמַר יִצְחָק לְנִי מִיַּד פְּרָעָה כְּדֶרֶךְ לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, אֶלָּא הַזְכִּיר בְּמִיּוֹחַד אֶת 'הַחֶרֶב', לְלַמֵּד כִּי כְּשֶׁגִּילּוֹ דְתָן

(ב) אַחַר שְׁלוּחֵיהָ. לְאַחַר שֶׁשִּׁילְחָהּ מֹשֶׁה וְחִזְרָה לְבַיִת אָבִיךָ. וְאִימְתִי שִׁילְחָהּ? כְּשֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּמִדְיָן 'לֵךְ שׁוּב מִצְרַיִם', וּמִיַּד נֶאֱמַר: 'וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֵת בְּנָיו' וְגו' (לעיל ד, י"ב), וַיִּצְא אֶהָרָן לְקִרְאָתוֹ 'וַיִּפְגְּשׁוּהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים' (שם פסוק כז), וְכִשְׁרָאָהוּ אֶהָרָן עִם אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו, אָמַר לוֹ: מִי הֵם הַלְלוּ; אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: זֶה הוּא אִשְׁתִּי שְׁנִשְׂאִיתִי בְּמִדְיָן וְאֵלּוּ בָנֵי הֵם שְׁנֵי בְנֵי. אָמַר לוֹ, וְהֵיכָן אַתָּה מוֹלִיכִן; אָמַר לוֹ, לְמִצְרַיִם. אָמַר לוֹ, מַה לָּךְ כִּי תְּבִיא אוֹתָם לְמִצְרַיִם, וְהֵלֵא עַל הָרָאוּשׁוֹנִים

(ו) וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ בֶּן אֲלִיָּהּ
 וַיֹּאמֶר לְמֹשֶׁה אָנָּה חֲמוּדְךָ יִתְרוֹ אֲתִי לְחֹתֶנְךָ
 וְאֶשְׁתְּךָ וְשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה:

כ"ט וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה • עַל יְדֵי שְׁלִיחַ. אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ וְגו' • אִם אֵין אִתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי, צֵא בְּגִין אֶשְׁתְּךָ.
 וְאִם אֵין אִתָּה יוֹצֵא בְּגִין אֶשְׁתְּךָ, צֵא בְּגִין שְׁנֵי בָנֶיהָ. (מכילתא)•

(ז) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְיַת הַחֵטָּא וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּשְׁקֻלוּ
 וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לְרַעְהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֵאוּ הָאֱהָלָה:

כ"ט וַיֹּצֵא מֹשֶׁה • כְּבוֹד גְּדוֹל נִתְכַבֵּד יִתְרוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כִּינּוֹן שְׁיִצְא מֹשֶׁה, יֵצֵא אֶהְרֹן, נָדָב וְאָבִיהוּא. וּמִי
 הוּא שְׂרָאָה אֶת אֱלוֹ יוֹצְאִין, וְלֹא יֵצֵא? וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּשְׁקֻ לוֹ • אֵינִי יוֹדֵעַ מִי הַשְׁתַּחֲוָה לְמִי. כִּשְׁהוּא אוֹמֵר:
 "אִישׁ לְרַעְהוּ", מִי הַקְּרוֹי אִישׁ? זֶה מֹשֶׁה, שְׁנֹאֹמֵר: "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה" (מכילתא)•

(ח) וַיִּסְפָּר מֹשֶׁה לְחֹתְנּוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
 לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-
 הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְּאֲתָם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלַם יְהוָה:

כ"ט וַיִּסְפָּר מֹשֶׁה לְחֹתְנּוֹ • לְמִשְׁךָ אֵת לְבוֹ לְקַרְבוֹ לַתּוֹרָה (מכילתא)• אֵת כָּל הַתְּלָאָה • שְׁעַל הַיָּם וְשַׁל עֲמַלְק
 (מכילתא)• הַתְּלָאָה • לְמַד אֶל־ף מִן הַיָּסוּד שֶׁל תְּבַח, וְהַתִּי"ו הוּא תִקּוּן וַיִּסּוּד הַנוֹפֵל מִמֶּנּוּ לְפָרְקִים, וְכֵן:
 תְּרוּמָה, תְּנוּפָה, תְּקוּמָה, תְּנוּאָה.

(ט) וַיַּחֲדֵי יִתְרוֹ עַל כָּל-הַפְּטוּחֹת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה
 לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם:

כ"ט וַיַּחֲדֵי יִתְרוֹ • וַיִּשְׁמַח יִתְרוֹ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. (סנהדרין צד) וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה: 'נַעֲשֶׂה בְּשֵׁרוֹ חֲדוּדִין חֲדוּדִין, מִצַּר

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַרְעֵבוֹן לְלֶחֶם וְהִצְמָאוֹן לְמַיִם, הוֹאִיל
 וְהָיוּ רַק לְפִי שְׁעָה וּמִיָּד סִיפַק לָהֶם
 צָרְכֵיהֶם, אֵינָם נִחְשָׁבִים כְּצָרוֹת שֶׁנִּצְלָו
 מֵהֶן. (מ"א)
 הַתְּלָאָה. לְמַד אֶל־ף מִן הַיָּסוּד שֶׁל
 תִּיבָה - שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הֶלְלוּ הֵן
 מְשׁוֹרֵשׁ הַתִּיבָה, וְאוֹלָם הַתִּי"ו אֵינוֹ מִן
 הַשׁוֹרֵשׁ, אֶלָּא הוּא תִיקוּן הַלְשׁוֹן,
 וַיִּסּוּד הַנוֹפֵל מִמֶּנּוּ לְפָרְקִים. וְכֵן
 הַתִּי"ו שֶׁל 'תְּרוּמָה' [שְׁשָׁרְשׁוּ רַם],
 וְשֶׁל 'תְּנוּפָה' [שְׁשָׁרְשׁוּ נַף], וְשֶׁל
 'תְּקוּמָה' [שְׁשָׁרְשׁוּ קָם], וְשֶׁל 'תְּנוּאָה'
 [לְשׁוֹן מְנִיעָה, וְשָׁרְשׁוֹ נַא]. בְּכָל אֱלוֹ
 אֵין הַתִּי"ו מִן הַשׁוֹרֵשׁ הַקְּבוּעַ, וּבְכַמּוֹ
 מִצְוֹרוֹת הַתִּיבָה הֵיא נִשְׁמַטָּת [כְּגוֹן
 בְּבִנְיָן הַפְּעִיל: הַלָּאָה, הַרִים, הַנִּיף,
 הַקִּים, הַנִּיא]. תוֹרָה ט
 (ט) וַיַּחֲדֵי יִתְרוֹ. לְשׁוֹן 'חֲדוּדָה', וְכַלּוֹמֵר:
 וַיִּשְׁמַח יִתְרוֹ. זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא.

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּשְׁקֻ לוֹ. מִלְשׁוֹן זֶה, עַדִּיּוֹן
 אֵינִי יוֹדֵעַ מִי הַשְׁתַּחֲוָה לְמִי, אִם יִתְרוֹ
 לְמֹשֶׁה אוֹ מֹשֶׁה לְיִתְרוֹ, אֲבָל מִהַמִּשְׁךָ
 הַכְּתוּב, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר 'אִישׁ לְרַעְהוּ',
 לְמַדְנּוֹ שֶׁמֹּשֶׁה הוּא הַמְּשַׁתַּחֲוֶה, שֶׁכֵּן מִי
 הוּא מִבֵּין שְׁנֵיהֶם הַקְּרוֹי בַתּוֹרָה 'אִישׁ'
 - זֶה מֹשֶׁה, שְׁנֹאֹמֵר (במדבר יב, א)
 'וְהָאִישׁ מֹשֶׁה' (מכילתא): תוֹרָה ח
 (ה) וַיִּסְפָּר מֹשֶׁה לְחֹתְנּוֹ. אַף עַל פִּי
 שֶׁכָּבֵר שָׁמַע אֶת עֵיקְרֵי הַדְּבָרִים, הוֹסִיף
 מֹשֶׁה לְסַפֵּר לוֹ אֵת כָּל פְּרִטֵיהֶם, כְּדִי
 לְמַשׁוֹף אֵת לְבוֹ לְקַרְבוֹ לַתּוֹרָה, עַל
 יְדֵי שְׁתַּפְעֵל בִּיטוּר מִנְּפִלְאוֹתָיו שֶׁל
 הַקָּב"ה (מכילתא) ר"א, ט"ז:
 אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְּאֲתָם בְּדֶרֶךְ.
 לְשׁוֹן 'תְּלָאָה' פִּירוּשׁוֹ 'צָרָה', וְאֱלוֹ
 צָרוֹת מִצְּאוּ אוֹתָם בְּדֶרֶךְ? צָרַת רְדִיפַת
 הַמִּצְרַיִם שְׁעַל הַיָּם, וְצָרַת מִלְחַמָּתוֹ
 שֶׁל עֲמַלְק, וּמְכוּלָם הַצִּילָם ה' [אֲבָל

(ו) וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה. לְפָנַי בּוֹאוּ אֲמֵר
 לוֹ אֵת הַדְּבָרִים הֶלְלוּ, עַל-יְדֵי שְׁלִיחַ,
 לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא בָּא, כְּדִי שְׁיִצְא מֹשֶׁה
 לְקַבֵּל אֶת פְּנִיּוֹ, וּכְדִלְהֵלֵן (שם) (פ"ח):
 אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ וְגו'. הָאֲרִיךְ יִתְרוֹ
 בְּלִשׁוֹנוֹ וּפְרַט לוֹ אֵת כָּל הַבָּאִים אֵלָיו,
 כְּדִי לְרַמּוֹז לוֹ: צֵא לְקַרְאֲתִי בַעֲבוּר
 כְּבוֹדִי, שְׁאֲנִי חֹתְנְךָ וּבִאֲתִי אֵלֶיךָ, וְאִם
 אֵין אִתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי (בשבילי), צֵא
 בְּגִין אֶשְׁתְּךָ; וְאִם אֵין אִתָּה יוֹצֵא
 בְּגִין אֶשְׁתְּךָ, צֵא בְּגִין שְׁנֵי בָנֶיהָ (שם):
 תוֹרָה ז
 (ז) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה. כְּבוֹד גְּדוֹל נִתְכַבֵּד
 יִתְרוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כִּי לֹא רַק מֹשֶׁה
 יֵצֵא לְקַרְאֲתוֹ, אֶלָּא כִּינּוֹן שְׁיִצְא מֹשֶׁה,
 יֵצֵא עִמּוֹ גַם אֶהְרֹן וְשְׁנֵי בָנָיו נָדָב
 וְאָבִיהוּא, וּמִתּוֹךְ כֶּף הַצִּטְרָפוֹ עִמָּהֶם
 עוֹד רַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן מִי הוּא
 שְׂרָאָה אֵת אֱלוֹ יוֹצְאִין וְלֹא יֵצֵא!:

על אבוד מצרים, הינו דאמרי אינשי: "גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה". על פלי הטובה • טובת המן, והבאר והתורה. ועל פלן אשר הצילו מיד מצרים. עד עכשו לא היה עבד יכול לברח ממצרים, שהיתה הארץ מסגרת, ואלו יצאו ששים רבוא (מכילתא).

וַיֹּאמֶר יְתֵרוֹ כְּרִיף יי די שזיב יתכון מידא דמצראי ומידא דפרעה די שזיב ית עמא מתחת מרות מצראי:

(י) וַיֹּאמֶר יְתֵרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֶצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר הֶצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:

ה"י אֲשֶׁר הֶצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם • אמה קשה. ומיד פרעה • מלך קשה. מתחת יד מצרים • כתרגומו: לשון רדוי ומרות, היד שהיו מכבידים עליהם, היא העבודה.

יא כען דענא ארי רב יי ולית אלה בר מנה ארי בפתגמא דחשיבו מצראי למדן ית ישראל בה דננון:

(יא) עֲתָה יִדְעָתִי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:

ה"י עֲתָה יִדְעָתִי • מכירו הייתי לשעבר, ועכשו ביותר (מכילתא). מכל האלהים • מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבועולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עבדה (מכילתא). כי בדבר אשר זדו עליהם • כתרגומו: במים דמו לאבדם, והם נאבדו במים. אשר זדו • אשר הרשיעו. ורבותינו דרשוהו (סוטה יא) לשון (בראשית כח) "ויזד יעקב נזיד": בקדרה אשר בשלו, בה נתבשלו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לכן כבר ידע יתרו את גדולת ה' מכל האלהים [ראה רש"י לעיל ב. טו] 'שפירש לו מעבודה ורה'. אלא כף אמר: מכירו הייתי לשעבר, ועכשו אני מכירו ביותר, לאחר ששמעתי את כל הגדולות והנפלאות שעשה עם ישראל (גו"א):

מכל האלהים. כלומר מכל האלילים [אלא שהם קרויים אלהים על שם שעובדיהם חושבים אותם לאלוהות (רש"י להלן ב. א)]. ולשון 'כל' מלמד שהיה יתרו מכיר בכל עבודה ורה שבועולם, שלא הניח עבודה ורה אחת שלא עבדה, וכדק את כולן וראה שאין בהן ממש (תנחומא):

כי בדבר אשר זדו עליהם. פירושו כתרגומו באונקלוס: 'ארי בפתגמא דחשיבו מצראי למדן ית ישראל ביה דננון' [כי באותו הדבר אשר חשבו המצרים לדון את ישראל, בו דן אותם]; במים דמו לאבדם (ראה לעיל א. כב. ורש"י שם פסוק ט) והם עצמם נאבדו במים, שטבעו בים סוף:

אשר זדו. לשון דון ורשע, וכלומר: אשר הרשיעו, ורבותינו דרשוהו גם לשון 'בישול', כמו 'יעקב נזיד'

החירות שניתנה לישראל מעבודת מצרים; שהרי עד עכשו לא היה עבד אחד יכול לברוח ממצרים, משום שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו (בני ישראל) יצאו משם בשהם ששים רבוא, והרי אין לה טובה עצומה מזו (מכילתא (גו"א): תורה י

(י) אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה. הכיר הכתוב את 'מצרים' לחד, ואת 'פרעה' לחד, כדי להדגיש את ההצלה הכפולה: שהצילם 'מיד מצרים' - שהיא אוימה קשה; ומיד פרעה - שהוא מלך קשה (א"ש):

מתחת יד מצרים. כשהכתוב אומר 'מיד מצרים ומיד פרעה', הרי 'יד' הוא לשון 'רשות', שהצילם מרשותו של פרעה ומרשותם של מצרים [וכאילו החזיקום 'בידם' ולא נתנום לצאת], אולם 'מתחת יד' האומר כאן, פירושו כתרגומו באונקלוס: 'מתחת מרות', שהוא לשון רדוי ומרות (שליטה ואדנות), וכלומר: מתחת היד הלוהצת והכבדה שהיו מכבידים עליהם, והיא העבודה הקשה שהיו מצרים מעבידים אותם בה (בא"ש): תורה יא

ומדרש'אגדה, נקט הכתוב לגבי שמחה זו לשון 'ויחד' דווקא, שיש במשמעו גם 'חדוד', לומר שכאשר שמע כל זאת, נעשה בשרו חודודין חודודין - קמטים קמטים, ולא היתה שמחתו בהצלת ישראל שלימה, כי לצד זה היה מיצר (מצטער) על אבוד מצרים (רא"ם, נח"ט). היינו דאמרי אינשי - הוא אשר אומרים הבריות: 'גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה' [גו, אפילו לאחר שעברו עשרה דורות מאז שהתגזירו אבות אבותיו, אל תבזה נכרי בפניו, שכן עדיין מרגיש הוא בלבבו מעט קירבה אל אומות העולם]. כך גם יתרו, על אף שבא להתגזיר ושמח על הצלת ישראל, היה מצטער בלבבו על מפלת הגויים (סנהדרין דג):

על כל הטובה... אשר הצילו מיד מצרים. 'הטובה' פירושה כל הדברים הטובים שנתחדשו בעבור ישראל [מלבד 'ההצלה' מן הדברים הרעים]; זו טובת המן והבאר ונתינת התורה; והטובה העולה בכחה וגבורתה על כולן היא זו שהכתוב מזכיר בפני עצמה: 'אשר הצילו מיד מצרים' -

(יא) עֲתָה יִדְעָתִי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:

- נקודות משיחות קודש - (ע"פ לקו"ש חט"ז עמ' 200 ואילך)

טעות עובדי ע"ז הראשונים

עַתָּה יִדְעַתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בַדְבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:

כי בדבר אשר זדו עליהם - כתרגומי, במים דמו לאבדם, והם נאבדו במים (יח, ובפרש"י)

יש לעיני מודיע רק גם זה ש"במים דמו לאבדם, והם נאבדו במים" הוא אשר הכריח את יתרו להפיר "כי גדול ה' מכל האלקים"?

ויש לבאר זה על פי מה שכתב הרמב"ם בריש הלכות ע"ז, דעובדי ע"ז הראשונים לא פפרו במציאות הקב"ה ח"ו, כ"א אמרו שהקב"ה נתן כח לכוכבים ולמזלות להנהיג העולם פרוצונים, ולכן עבדו את הכוכבים והמזלות. אך בודאי גם הם הודו שביכלת הקב"ה לשלט ולהתגבר על הכוכבים והמזלות, שהרי הוא זה שנתן להם את הכח להנהיג את העולם.

ועפ"ז י"ל דאם ענש המצריים לא היה על ידי המים כ"א באפן אחר, עדין היה מקום לטעות, שלמים עצמם יש כח ושליטה, אלא שהקב"ה "גבר" על כח המים, וענש את המצריים, היינו שהטבע עצמו מנהג ח"ו בידי הכוכבים ומזלות אלא שהקב"ה יכול לשדד ולשבר את הטבע על ידי כח גדול יותר,

אך מזה שהקב"ה אבדם על ידי אותו דבר שדמו לאבדם, (היינו שהשתמש בכח המים גופא) ולא שאבדם על ידי שבירת כח זה, הוכח והברר לכל, שהקב"ה הוא ה'בעל-הבית' על טבע העולם גופא, ולכחות הטבע אין שום כח ושליטה אלא הם רק 'פגרוון ביד החוצב', ורק ע"ז בטלה הטעות דעובדי ע"ז הראשונים. וק"ל.

(יב) וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֵתֵן מִשָּׁה עֵלְיָה וּזְבָחִים לַאֱלֹהִים וַיָּבֵא אֶהָרֹן וְכָל זִמְנוֹ יִשְׂרָאֵל לְאֶכְלֵלֶחֶם עִם־חֵתֵן מִשָּׁה לַפָּנִי הָאֱלֹהִים:

יב ויקריב יתרו חמוהי דמשה עלון ונקסט קודשין קדם יי ואתא אהרן וכל סבי ישראל למיכל לחמא עם חמוהי דמשה קדם יי:

הש"י - **עלה** • כמשמעה, שהיא פלה כליל. **זבחים** • שלמים. **ויבא אהרן וגו'** • ומשה היכן הלך, והלא הוא שייצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד? אלא שהיה עומד ומשמש לפנייהם. **לפני האלהים** • מכאן שהנהגה מסעדה שתלמידי חכמים מסבין בה, כאלו נהנה מזיו השכינה (ברכות כד).

♦ יום שני י"ב שבט ♦

(יג) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֶּקֶר עַד־הָעֶרֶב:

יג ויהי מיומא דבתרוהי ויתב משה למדן ית עמא וקם עמא עלוהי דמשה מן צפרא עד רמשא:

הש"י - **ויהי ממחרת** • מוצאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי. ומהו ממחרת? למחרת רדתו מן ההר.

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

חכמים מסובין בה, פאילו נהנה מזיו השכינה (ברכות סד): תורה יג
(יג) ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם. אותו היום שבו ישב משה לשפוט את העם, **מוצאי יום הכפורים היה, כך שנינו** בברייתא **בספרי, ומהו 'ממחרת'** האמור כאן, לא ממחרת סעודתו עם יתרו, אלא **למחרת רדתו מן ההר**, שכן ביום הכיפורים ירד משה מהר סיני עם הלוחות האחרונות (ראה רש"י להלן לג, יא), ומיד למחרתו ישב לשפוט את העם, ולהודיעם את החוקים והמשפטים

משה. אין הכתוב מזכיר כאן אלא את 'חונן משה', משמע שרק עמו היו אהרן וקניי ישראל אוכלים לחם, **ומשה עצמו להיכן הלך? והלא הוא שייצא לקראתו וגרם לו** (לחוננו) **את כל הכבוד**, ואי אפשר לומר שלא היה עמם בתוך האהל. **אלא** מכאן יש ללמוד **שהיה משה עומד ומשמש לפנייהם** בטעודתם, ולא היה אוכל עמם (מכילתא גר"א):
לפני האלהים. וכי לפני האלהים אכלו, והלא לפני משה אכלו? אלא **מכאן, שהנהגה מסעודה שתלמידי**

(בראשית כה, כט) [ויבשל יעקב תבשיל] לרמוז על המשל השגור בפי הבריות על מי שקיבל ענשו מידה כנגד מידה: **בקררה אשר בשלו - בה נתבשלו** (סוטה יא, גר"א): תורה יב
(יב) עולה. **כמשמעה**, לשון עליה, **שהיא עולה כולה** על גבי המזבח ונשרפת **כליל** לה, ולא בשאר סוגי הקרבנות שחלק מבשרם נאכל לבעלים או לפנהנים:
וזבחים. אלו קרבנות **שלמים**, שיש בהן חלק הנאכל לבעלים:
ויבא אהרן... לאכל לחם עם חתן

ועל פרחף אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קדם מתן תורה אי אפשר לומר: "והודעתם את-חקי וגו'" ומשנתנה תורה עד יום הכפורים, לא ישב משה לשפט את העם, שהרי ב"ז בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחר עלה בהשפמה ושהה שמנים יום וירד ביום הכפורים. ואין פרשה זו פתובה פסדר, שלא נאמר: "ויהי ממחרת", עד שנה שניה, אף לדברי האומר יתרו קדם מתן תורה בא, שלוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שניה, שהרי נאמר כאן: "וישלח משה את-חגנו", ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה: (במדבר ט) "נוסעים אנחנו אל המקום וגו' אל נא תעזב אותנו". ואם זו קדם מתן תורה, מששלחו והלך, היכן מצינו שתזר? ואם תאמר: שם לא נאמר יתרו אלא חובב, וכנו של יתרו היה? הוא חובב הוא יתרו, שהרי כתיב: (שופטים ד) "מבני חובב חתן משה". וישב משה וגו' ויעמד העם • יושב כמלך וכלן עומדים, והקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל, והוכיחו על כף, שנאמר: "מדוע אתה יושב לבדך" וכלם נצבים. מן הפקר עד הערב • (שבת ט) אפשר לומר כן? אלא כל דין שדן

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

בשרי התחילה שנה חדשה], ואילו פרשת מתן תורה הפתובה אחריה, היתה בשנה הראשונה ליציאתם: 'בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים' (להלן טו, א).
 רש"י מרחיב את הדברים ומוסיף להוכיח כי הפרשה הנוסקת בענין יתרו לא נכתבה כסדר המאורעות ולא רק משום חשבון ויהי ממחרת' שהוא במוצאי יום הכפורים יש להוכיח כן). אלא אף מעניינה של הפרשה עצמה מוכח, שחלק ממעשה יתרו האמור כאן היה מאוחר בהרבה. ולא רק לדברי האומר (ובחס קטו) כי יתרו בא לאחר מתן תורה, כי לפי זה ודאי כל הפרשה (פסוקים א-כ) אינה במקומה, אלא אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, והחלק הראשון של הפרשה [מן וישמע יתרו' עד ויהי ממחרת] על מקומו וכסדרו נכתב, מכל מקום הפסוק האחרון שבפרשה, שבו נאמר שילוחו אל ארצו, לדברי הכל לא היה אלא עד שנה שניה, ובתיבתו כאן אינה כסדר המאוחר, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חגנו, ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה לחגנו: 'נוסעים אנחנו אל המקום וגו' אל נא תעזב אתנו' (במדבר י, טו), ומסע הדגלים היה בשנה השנית בחדש השני בעשרים לחדש' (במדבר י, יא), נמצא שעדיין שהה יתרו עמם עד חודש איר של השנה השניה [כאחד-עשר חודשים לאחר מתן תורה], ואם תמצא לומר כי זו היתה קודם מתן תורה, הרי מששלחו והלך לארצו היכן מצינו

ששמע מפי הקב"ה בעמדו ביה. רש"י מוכיח שלא יתכן לפרש 'ממחרת' יום אחד הסעודה עם יתרו: ועל-פירוש אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה באפשר עדיין לא נצטוו על 'החוקים' ועל 'התורות', אי אפשר לומר כלשון שהשיב משה ליתרו (להלן פסוק טו) 'והודעתם את חוקי האלהים ואת תורתיו', הרי שעל פירוש זה לאחר מתן תורה, ומיום שנתנה תורה בששה בסיון עד יום הכפורים, לא יתכן שישב משה לשפט את העם, לפי שבכל אותם הימים לא היה פנוי לכוף, שהרי מיום מתן תורה עד שבעה עשר בתמוז שהה משה ביה [ארבעים יום], וב"ז בתמוז ירד ושבר את הלוחות, מפני חטא מעשה העגל, ומיד למחר עלה ליה בהשפמה (בתחילת הבוקר) ושהה שם שמונים יום - שתי פעמים 'ארבעים יום', לתפילה על ישראל ולקבלת לוחות האחרונות (ראה דברים ט, יח. וברשי שם), וירד ביום הכפורים עם הלוחות האחרונות, ונמצא כי היום הראשון שבו היה פנוי משה לשבת ולשפט את העם, היה למחרת יום הכפורים. ומתוך כך נמצאו למידים, כי אין פרשה זו (פסוקים יג-כו) כתובה במקומה כסדר זמני המאוחרות, כי אין מוקדם ומאוחר בתורה), שלא נאמר ויהי ממחרת' מיד לאחר סעודת יתרו, אלא עד שנה שניה ליציאת מצרים [מוצאי יום הכפורים הראשון חל בשנה השניה ליציאתם ממצרים, כי השנים נמנות לכריאת העולם ובאחד

שחזר וכא שוב, עד שהוא אומר לו במסע הדגלים 'אל נא תעזב אתנו'. אלא על פירוש מקרא זה לא נכתב פסדרו. ומעתה נכון לפרש גם ויהי ממחרת' שאין בתיבתו כסדרו, אלא במוצאי יום הכפורים היה, כאמור. ואם תאמר כי מן האמור במסע הדגלים אין להוכיח, שכן אפשר שלא היה זה יתרו, שהרי שם לא נאמר 'יתרו' אלא 'חובב' [ויאמר משה לחובב בן רעואל המדיני חתן משה נוסעים אנחנו וגו']. ואם בן שמא 'חובב' בנו של יתרו היה, אכל יתרו עצמו כבר חזר אז לארצו; אין הדבר כן אלא הוא חובב הוא יתרו, שהרי כתיב (שופטים ד, יא) 'מבני חובב חתן משה' [ואביו של יתרו היה שמו רעואל ופעמים שגם יתרו עצמו היה מכונה רעואל] (רא"ם) [מפרשים]:
 וישב משה וגו' ויעמד העם. בתחילה לא ידע יתרו שהם באים אליו למשפט, ולא ראה אלא שמושה יושב כמלך וכלן עומדים, והוקשה הדבר ליתרו, לפי שנדמה הדבר בעיניו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל, שהוא מניח את כולם לעמוד בעוד הוא עצמו יושב, והוכיחו (יתרו למשה) על כף, שנאמר 'מדוע אתה יושב לבדך' וכלם נצבים [ואכן לאחר ששמע שהם באים למשפט, הבין יתרו שכן ראוי כי הוא ישב והם יעמדו לפניו, וכא רק ליעצו להקל הטורח מעליו] (רא"ם, בא"ט):
 מן הפקר עד הערב. וכי אפשר לומר כן, שכל היום כולו עסק משה רק בענין שפיטת העם? אלא לימד כאן

דין אָמַת לְאָמְתוֹ אָפְלוּ שְׁעָה אַחַת, מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאִלּוּ עוֹסֵק בְּתוֹרָה כָּל הַיּוֹם, וּכְאִלּוּ נַעֲשֶׂה שְׂפָף לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית שְׁנָאֲמַר בוֹ: "וַיְהִי עָרֵב וַיְגוֹ" (מגילה ט).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 212)

מוצאי יום הכפורים היה . . למחרת רדתו מן ההר (רש"י יח, יג) וְקָשָׁה, לְפִי זֶה הַיְתָה הַסְּעוּדָה בְּיוֹם כְּפוּר. וַיֵּשׁ לִזְמַר, דְּהֵנָּה כָּל עֵינֵן יוֹם כְּפוּר הִתְחִיל רַק כְּאִשְׁרֵי הַקֶּבֶ"ה אָמַר "סְלַחְתִּי כְּדַבְרֶיךָ", וּמֵאֵז הוּא נִקְבַּע "לְמַחֲלָה וְלִסְלִיחָה" (רש"י עקב ט, יח). מוֹבֵן אִם כֵּן, שְׂאִי אֶפְשֶׁר שְׂדִינִי יוֹם כְּפוּר יְחוּלוּ עַל הַיּוֹם שְׂיִרַד מִשָּׁה מִן הַהָר (אף בְּחֶלֶק הַיּוֹם שְׁלֹאֲחֵר אֲמִירַת "סְלַחְתִּי"), כְּאִשְׁרֵי חֶלְקוֹ הָרֵאשׁוֹן (לְפָנֵי אֲמִירַת "סְלַחְתִּי") לֹא הָיָה יוֹם כְּפוּר.

יֵד וַיִּחַזַּא חֲמוּהֵי דְמִשָּׁה יְתָ כָּל דְּהוּא עֶבֶד לְעֻמָּא וְאָמַר מָה פְּתַגְמָא הָדִין דִּי אַתָּה עֶבֶד לְעֻמָּא מָה דִּין אַתָּה יְתֵב בְּלַחֲדָךְ וְכָל עֻמָּא קְיָמִין עֲלֻךְ מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׂא:

(יד) וַיֵּרָא חֲתָן מִשָּׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מַה-הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבִדּוּד וְכֹל־הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן-בְּקָר עַד-עָרֵב:

טו וְאָמַר מִשָּׁה לְחֲמוּהֵי אַרִי אַתָּן לְוֹתֵי עֻמָּא לְמַתְבַּע אֶלְפִין מִן קָדָם יְיָ:

(טו) וַיֹּאמֶר מִשָּׁה לְחֲתָנִי כִּי-יִבֹא אֵלַי הָעָם לְדַרְשׁ אֱלֹהִים:

סז כִּי יִבֹּא • כִּי בֹא, לְשׁוֹן הוֹנֵה. לְדַרְשׁ אֱלֹהִים • כְּתַרְגוּמוֹ: לְמַתְבַּע אֶלְפִין, לְשֹׂאֵל תְּלַמּוּד מִפִּי הַגְּבוּרָה.

טז כִּד הוּי לְהוֹן דִּינָא אַתָּן לְוֹתֵי וְדִאֲיִנָּא בֵּין בְּבָרָא וּבֵין חֲבֵרָה וּמַהֲוֵד עֵנָא לְהוֹן יְתָ קְיָמִיא דִּי וְיָ וְיָ אֲוֵרִיתָה:

(טז) כִּי-יְהִיָּה לָהֶם דְּבָר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֹתַי בֵּין אִישׁ וּבֵין רַעְהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת-חֻקֵי הָאֱלֹהִים וְאֶת-תּוֹרֹתָיו:

סח כִּי-יְהִיָּה לָהֶם דְּבָר בָּא אֵלַי • מִי שֶׁהָיָה לוֹ הַדְּבָר, בָּא אֵלַי.

יז וְאָמַר חֲמוּהֵי דְמִשָּׁה לֵּה לֹא תַקִּין פְּתַגְמָא דְאֵת עֶבֶד:

(יז) וַיֹּאמֶר חֲתָן מִשָּׁה אֵלָיו לֹא-טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:

סח וַיֹּאמֶר חֲתָן מִשָּׁה • דִּרְךָ כְּבוֹד קוֹרְאוֹ הַפְּתוּב: 'חֲתוּנִי שֶׁל מְלֶךְ'.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אֵלַי [וְלֹא 'בָּאִים אֵלַי'], לְפִי שֶׁכָּף פִּירוּשׁוֹ: רַבִּים מֵאֲנָשֵׁי הָעָם יֵשׁ לָהֶם דְּבָר לְדוֹן, וְכָל מִי שֶׁהָיָה לוֹ הַדְּבָר, הָרִיחוּ בָּא אֵלַי כְּדִי לְשִׁמוּעַ מֵה דִּינִי (מרא: תורה יז)
 (יז) וַיֹּאמֶר חֲתָן מִשָּׁה אֵלָיו. לְפִי דִרְךָ הַלְשׁוֹן הָיָה לוֹ לִזְמַר כָּאֵן: וַיֹּאמֶר חֲתוּנִי אֵלָיו [כְּדִרְךָ הָאֲמוּר לְמַעֲלָה, כְּאִשְׁרֵי מִשָּׁה דִּיבַר אֵלָיו (פסוק טו) וַיֹּאמֶר מִשָּׁה לְחֲתוּנִי], אֶלָּא דִּרְךָ כְּבוֹד קוֹרְאוֹ הַפְּתוּב 'חֲתוּנִי מִשָּׁה', כִּי תוֹאֵר כְּבוֹד הוּא לוֹ, שֶׁהוּא חֲתוּנִי שֶׁל מְלֶךְ (מרא: תורה יח)

שְׂדִיבַר אֲתוּ יִתְרוֹ כְּבָר הָיָה יִשְׂרָאֵל בָּאִים וְעוֹמְדִים אֶעֱלוּ], אֶלָּא פִירוּשׁוֹ כְּמוֹ: כִּי בֹא. וְהוּא לְשׁוֹן הַבֹּא לְחֵאֵר הוֹנֵה מִתְמַשֵּׁף, וְכַלּוֹמַר, כֶּף הֵם נוֹהֲגִים שֶׁהֵם בָּאִים אֵלַי: לְדַרְשׁ אֱלֹהִים. לְדַרְשׁ דְּבָר אֱלֹהִים, וּפְתַרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקָלוֹס: 'לְמַתְבַּע אוֹלְפִין מִן קָדָם ה'.' שְׂמִשְׁמַעוּ, לְשֹׂאֵל תְּלַמּוּד מִפִּי הַגְּבוּרָה - לְבַקֵּשׁ לִימּוּד תּוֹרָה מִפִּי הַקֶּבֶ"ה: תורה טז
 (טז) כִּי יְהִיָּה לָהֶם דְּבָר בָּא אֵלַי. פְּתַח בְּלִשׁוֹן רַבִּים: כִּי יְהִיָּה לָהֶם [וְלֹא 'כִּי יְהִיָּה לוֹ'], וְסָיִים בְּלִשׁוֹן יְחִיד: 'כִּי

הַפְּתוּב כִּי כָּל דִּינֵן שְׂדֵן דִּין אָמַת לְאֲמִיתוֹ, אֶפְלוּ כְּשִׂאֲנוּ עוֹסֵק בְּכָף בְּכָל שְׁעוֹת הַיּוֹם אֶלָּא שְׁעָה אַחַת בְּלְבָד, מַעֲלָה עָלָיו (מִחֻשִּׁיב לוֹ) הַפְּתוּב כְּאִלּוּ עוֹסֵק בְּתוֹרָה כָּל הַיּוֹם, וּכְאִלּוּ נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שְׁנָאֲמַר בוֹ (בראשית א, ה) 'וַיְהִי עָרֵב וַיְגוֹ' בְּקֶרֶב' כְּלוֹמַר, בְּזִכְרוֹתוֹ קִיִּים הָעוֹלָם שְׁנָאֲמַר בוֹ 'עָרֵב וְבִקְרָ' (שבת י) (טור חר"מ סי' א): תורה יד
 (טו) כִּי יִבֹּא. אֵין זֶה לְשׁוֹן עֲתִיד, שְׂיִבּוֹאוּ אֵלָיו לְאַחַר זְמַן [שְׁהָרִי בְּשַׁעָה

יח) נָבַל תִּבְל בְּתַרְגּוּמוֹ וּלְשׁוֹנוֹ לְשׁוֹן כְּמִישָׁה פְּלִיִּישְׁטֵר"א בְּלַע"ז, כְּמוֹ: (רמיה ח) "וְהָעֵלָה נָבַל", (ישעיה לד) "כְּנָבַל עָלָה מִגִּפְּוֹן", שֶׁהוּא כְּמוֹשׁ עַל יְדֵי חֲמָה וְעַל יְדֵי קָרָח, וְכַחוֹ תֵּשׁ וְנִלְאָה. גַּם-אַתָּה • לְרַבּוֹת אַהֲרֹן כִּי-כָבֵד מִמֶּךָ הִדְבָּר לְאִתְּוֹכֵל עֲשֵׂהוּ לְבִדְדָּךְ:

כ"ט) אֵתְּוֹתָ שָׁמַע בְּקִלִּי אֵי־עֲצָךְ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִיָּה אַתָּה לְעַם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתְּהָ אֶת-הַדְּבָרִים אֱלֹהֵי־הָאֱלֹהִים:

ל"א) אֵי־עֲצָךְ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ • (מכילתא) בְּעֲצָה אָמַר לוֹ: צֹא, הַמְלִיךְ בְּגִבּוֹרָה. הִיָּה אַתָּה לְעַם מוֹל הָאֱלֹהִים • שְׁלִיחַ וּמְלִיץ בֵּינֹתָם לְמָקוֹם, וְשׂוֹאֵל מִשְׁפָּטִים מֵאֲתוֹ. אֶת-הַדְּבָרִים • דְּבָרֵי רִיבּוֹתָם.

נקודות משיחות קורש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 12)

צא המלך בגבורה (רש"י יח, יט) בפרשת דברים (א, טו) כתב רש"י: "זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה". אמנם, פשיטא שמושה לא היה מסכים לשנות את סדר המשפט בלי הסכמת הקב"ה, וכמפורש ברש"י כאן. ולהעיר ממה שכתב להלן (פסוק כא): "ברוח הקדש שעליך".

כ) וְהִזְהַרְתָּה אֶתְּהֶם אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת-הַדְּרֹךְ יַלְכוּ בָּהּ וְאֶת-הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:

נותן לה את עצתי מדעתי, ואולם אל תסמוך עלי בלבדי, אלא גם יהי אלהים עמך בעצה. וכך אמר לו: לאחר שתשמע את עצתי - צא המלך בגבורה - לה והתייעץ בהקב"ה וטול ממנו רשות (מכילתא) (רא"ם): הִיָּה אַתָּה לְעַם מוֹל הָאֱלֹהִים. אַתָּה תִּהְיֶה הַשְּׁלִיחַ הַעוֹמֵד מִצַּד הָעַם וּמְלִיץ בֵּינֹתָם לְמָקוֹם - מְדַבֵּר בְּשִׁבְלֵם אֶל הַקִּבִּי"ה, וְשׂוֹאֵל מִשְׁפָּטִים מֵאֲתוֹ, וְזֹאת רַק בְּדְבָרִים הַקְּשִׁים אוֹ הַהֲדָשִׁים שֶׁעֲדִיין לֹא שָׁמַעַתָּ [כגון משפט רישית בנות צלפחד, שגאמר בו (במדבר כו, ה) 'ויקרב משה את משפטן לפני ה...'] אַבְל יִתַּר הַדְּבָרִים יִשְׁפֹּטוּ הֵם, וְכַדְלִחָן (באר יצחק): אֶת הַדְּבָרִים. דְּבָרֵי רִיבּוֹתָם - דְּבָרֵי הַיּוֹפְיוֹתִים וְהַטְּעָנוֹת שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם (רא"ם): תורה כ

חמה ואם על-ידי קרח (קור גדול), וכחו של העלה נעשה תש ונלאה (חלש ועיף מלצמוח ולהתקיים בטיבו), ולכך משמש הביטוי גם כמשל לעניפות האדם (משי"ח): גַּם אַתָּה גַּם הָעַם הַזֶּה. גַּם הָרֵאשׁוֹן נִרְאָה כְּמִיּוֹתֵר [שְׁהָרֵי דֵי הִיָּה שִׂיאֵמַר: 'נָבַל תִּבְל אַתָּה וְגַם הָעַם הַזֶּה'], אֲלֹא כֹּא לְרַבּוֹת גַּם אַתְּ אֵלּוֹ אֲשֶׁר יִכּוֹלִים לַעֲמוֹד לְעֹרְתָךְ, כְּגוֹן אַהֲרֹן וְחֹזֵר וְשׁוֹבְעִים זְקֵנִים (ראה להלן כו, יט). וְכַלּוֹמַר, גַּם אִם הֵם יִסְיָעוּ בְּיָדְךָ בְּשִׁפְטֵת הָעַם, עֲדִיין יְהִיָּה הַדְּבָר כְּבִד עֲלֵיכֶם (חוקני, ג"א): כִּי כָבֵד מִמֶּךָ הִדְבָּר. מוֹכְדוֹ שֶׁל הַדְּבָר, כְּלוֹמַר הַקּוֹשִׁי וְהַשִּׁירָקָא שְׂבוּ, הוּא רַב יוֹתֵר מִכְּפָךְ, וְלִפְיָךְ לֹא תוֹכֵל לַעֲשׂוֹתוֹ לְבִדְדָּךְ וְזִמְן רַב (רא"ם): תורה יט (יט) אֵי־עֲצָךְ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ. אֲנִי

יח) נָבַל תִּבְל. כְּוִנַּת הַדְּבָרִים הִיא כְּתַרְגּוּמוֹ בְּאוֹרְקְלוֹס: 'מְלָאָה תִּלְאָה'; וְהוּא לְשׁוֹן לְאוֹת [עֲיִיפוֹת וְחֹלְשָׁה], וְכַלּוֹמַר, סוֹפֵךְ שֶׁתְּתַעֲיִיף וְתַחַלֵּשׁ אִם תּוֹסִיף לְשִׁפְטֵם לְבִדְדָּךְ, וְעִיקַר לְשׁוֹנוֹ שֶׁל 'נָבַל תִּבְלוּ' הוּא לְשׁוֹן כְּמִישָׁה [הַתִּיבּוּשׁוֹת] הָאֲמוּר לְגִבֵּי צְמֻחִים יְבִשִׁים, פְּלִיִּישְׁטֵר"א בְּלַע"ז, כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּמִקְרָא: 'וְהָעֵלָה נָבַל' (רמיה ח יא) [נְבוּאָת פּוֹרְעָנוֹת עַל יְרוּשָׁלַיִם לְפָנֵי חוֹרְבָנָה: לֹא יִשְׁאָרוּ פִּירוֹת בְּאֵילָן, וְאַף הָעֵלִים יִכְמָשׁוּ וְיִתִּיבּוּשׁוּ]; וְכֵן 'כְּנָבַל עָלָה מִגִּפְּוֹן' (ישעיה לד, ה) [נְבוּאָת פּוֹרְעָנוֹת עַל אַמּוֹת הָעוֹלָם: לַעֲתִיד לְבֹא בְּאֲשֶׁר הַקִּבִּי"ה יְבִיא עֲלֵיהֶם אֶת הַרְעָה, יִדְמָה לָהֶם כִּי חֲשָׁכוּ הַשָּׁמַיִם וְנִגְלָלִים מֵעֲלֵיהֶם כְּעֵלָה הַנְּגַלָּל כְּשֶׁהוּא מִתִּיבּוּשׁ]. וְלָשׁוֹן זֶה נֶאֱמַר עַל כֹּל צִמַח שֶׁהוּא כְּמוֹשׁ, אִם עַל-יְדֵי

(כא) וְאַתָּה תַחֲזֶה מִכְּלֵהֶֹעַם אֲנָשֵׁי־חֵיל וְרֵאִי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אֵמֶת שְׁנָאִי בַצַּע וְשִׁמְתָה עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מְאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת:

כא ואת תחזי מפל עמא גברין דחילא דחילא דדי גברין דקשוט דסנן לקבלא ממון ותמני עליהון רבני אלפינן רבני מאותא רבני חמשינן ורבני עשוריתא:

כ"א ואתה תחזה ברוח הקדש שעליך. אנשי-חיל • עשירים, שאין צריכים להחניף ולהפיר פנים. אנשי אמת • אלו בעלי הבטחה שהם פדאי לסמך על דבריהם, שעל ידי כן יהיו דבריהם נשמעין. שנאי בצע • ששונאין את ממונם בדין, כההיא דאמרינן: 'כל דינא דמפקין ממונא מינה בדינא, לאו דינא הוא' (ב"ב נח). שרי אלפים • הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח). שרי מאות • ששת אלפים היו. שרי חמשים • י"ב אלף. ושרי עשרות • ששים אלף. (מה שפרש רש"י על כל השרים כמה היו, והוא לכאורה ללא צורך, והנה באמת תקן בזה ותרוץ קשיה בפסוק דקחשיב מלמעלה למטה, רצה לומר: המספר מרבה קדם מספר המועט, ולא היה לו לפרש אלא מתחלה שרי עשרות בראשונה, ואחר כך בהדרגה כלם. ולפי פרושו שהזכיר ופרט סכום מגזן השרים, צא וחשב וכשתדקדק במנגינם, ולגביהו אתי שפיר: מספר המועט תחלה, ואחר כך בהדרגה, כן נראה לי נכון, ודוק).

(כב) וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעַם בְּכַל־עֵת וְהָיָה כָל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ־הֶם וְהַקָּל מֵעֲלֶיךָ וְנִשְׂאוּ אֹתָךְ:

כב וידונון ית עמא ככל עתן ויהי כל פתגם רב יתוון לנתך וכל פתגם זער ידונון אנון ויקלון מקד ויסוכרון עמך:

כ"ב וּשְׁפֹטוּ • וידונון, לשון צווי. וְהַקָּל מֵעֲלֶיךָ • דבר זה להקל מעליך. וְהַקָּל, כמו "והכבד את לבו", וְהַכּוֹת אֶת מֹאֲבִי, "לשון הוזה."

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(כא) וְאַתָּה תַחֲזֶה. לא נאמר ואתה 'תראה' או ואתה 'תבחר', אלא נקט לשון 'תחזה' שהוא כמו 'חזון' האמור בגבואה, לומר לו: ראה ברוח־הקדש שעליה, שכן בראיית העינים בלבד אי אפשר לדעת בפירוור מה טיבו של אדם, אם יש בו המעלות הראויות למינוי זה (רבינו בחי):

אנשי חיל. אין הפונדה לבעלי כח הגוף [כמשמעות 'אנשי חיל' שמצינו לגבי מלחמה], אלא משמעותו כאן: אנשים עשירים, בעלי ממון ונכסים, שמתוך שאין להם מחסור בממון אין צריכין להחניף לאיש ולהפיר פנים בדין (לכבוד פני אהד מהנדונים תמורת רווח ממון), ומצינו לשון 'חיל' במשמעות ממון ונכסים: 'את כל חילם' (בראשית לד, כט), ושם ברש"י: חילם - ממונם] (שם):

אנשי אמת. אלו בעלי־הבטחה, המבטיחים דברים ומקיימים אותם, שהם פדאי (ראויים) לסמוך על

דבריהם, שעל־ידיכן שהם עומדים בדיובורם, והיו גם דבריהם נשמעין לבעלי הדין, כי כל המחשיב את דבריו כדי לקיימם, גם הפירות מחשיבים את דבריו (רא"א):

שנאי בצע. שונאי ממון. אלא שאין הפונדה ששונאים את הממון השייך להם בצדק, אלא ששונאין את ממונם בדין, כלומר פשיט בידו ממון שיש עליו 'דין' אם הוא שייך לו, אין אהבת הממון מטה את דעתו לזכות, אלא עשוי גם לראות חובה לעצמו ולהחזיר הממון, ואינו ממתין עד שייחייבוהו בית דין ויוציאוהו ממנו, כההיא דאמרינן - כאותו מאמר שאמרו חכמים: 'כל דינא דמפקין ממונא מיניה בדינא לאו דינא הוא' [כל דין שהוצרכו פעם להוציא ממנו ממון בכח הדין, אינו דין], כי מתוך שלא ראה בעצמו שהוא חייב, הרי זה מוכיח שאהבת הממון עשויה להטות את

דעתו, לכה נפסל להיות דין (ב"ב נח) (רא"א):

שרי אלפים. שרים (שופטים) שכל אחד מהם ממונה על אלף איש מסוימים מבני ישראל, והם היו שש מאות שרים, כפי החשבון לשש מאות אלף איש, שכן היה מספר אנשי העם, כמו שנאמר (לעיל יב, לו) 'ויסעו בני ישראל וגו'... כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד משך' (לבוש):

שרי מאות. ששת אלפים היו, וכל אחד מהם ממונה על מאה איש:

שרי חמשים. י"ב אלף היו, וכל אחד ממונה על חמשים:

ושרי עשרות. ששים אלף היו, שכל אחד מהם ממונה על עשרה: תורה כב (כב) וּשְׁפֹטוּ. כאן תרגם אונקלוס 'ידונון' [וידונון], כמו 'וישפטו', שהוא לשון צווי לעתיד, שהרי זאת מייעץ לו יתרו שכן יעשו [אבל להלן (פסוק כו) כשהפתוב שמודר שכן היו עושים, וּשְׁפֹטוּ את העם, תרגם אונקלוס

כג אם ית פתגמא הדין תעבד ויפקדנך יי ותכול למיקם ואף כל עמא הדין על אתרה יבה בשלם:

(כג) אם את־הדבר הזה תעשה וצוֹף אֱלֹהִים ויִכְלַת עֲמֹד וְגַם כָּל־הָעַם הַזֶּה עַל־מִקְמוֹ יבֹא בְשָׁלוֹם:

כ"י - וצוֹף אֱלֹהִים ויִכְלַת עֲמֹד • המלך בגבורה, אם יצוה אותך לעשות כן - תוכל עמד, (מכילתא) ואם יעבב על ידך - לא תוכל לעמד. וְגַם כָּל הָעַם הַזֶּה • אהרן, נדב ואביהוא וע' זקנים הנלוים עתה עמך

(מכילתא)

♦ יום שלישי י"ג שבט ♦

כד וקביל משה למיקרא דחמויה ועבד כל די אָמַר:

(כד) וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר:

כה ובהר משה גברין דחילא מפל ישראל ומני תהון רישין על עמא רבני אלפין רבני מאותא רבני חמשין ורבני עשוריתא:

(כה) ויבחר משה אנשי־חיל מפל־ישראל ויתן אתם ראשים על־העם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות:

כו ודינין ית עמא בכל עדן ית פתגם קשי מיתן לנת משה וכל פתגם זער דינין אנון:

(כו) ושפטו את־העם בכל־עת את־הדבר הקשה יביאון אל־משה וכל־הדבר הקטן ישפוטו הם:

כ"י - וְדִינִין ית עמא. וְדִינִין ית עמא. יְבִיאוּן • מִיָּתֵן. יִשְׁפּוּטוּ הֵם • כמו 'ישפטו' (בחולם), וכן (רות ב) "לא תעבורי" כמו: 'לא תעברי', ותרגמו: דינין אנון. מקראות העליונים היו לשון צווי, לכה מתרגמין וידונן יתון? דונון, ומקראות הללו לשון עשיה.

רש"י כפוטו - מהדורת לשם

יִשְׁפּוּטוּ הֵם. כמו 'ישפטו', והי"ו יתירה, וכן יש במקרא דוגמתו: 'לא תעבורי' (רות ב, ח), שהוא כמו 'לא תעברי' והי"ו יתירה. ומוסיף רש"י: גם לשון 'ישפטו' האמור כאן הוא לשון עתיד במשמעות סיפור דברים בהווה, ותרגמו: 'דינין אינון' [דינים הם]. וכל לשונות העתיד הללו, אין פירושם למעלה כפירושם כאן, כי מקראות העליונים - הלשונות האמורים למעלה (בפסוק כב): 'ישפטו', 'ביאו', 'ישפטו', היו לשון צווי לעתיד, שהרי שם הכתוב מדבר בעצתו של יתרו המורה לו לעשות כן, לכה הם מתורגמין וידונן, 'יתון', 'ידונן' [ישפטו, ביאו, ישפטו]; ואולם המקראות הללו האמורים כאן: 'ישפטו', 'ביאו', 'ישפטו', כולם לשון עשייה - תיאור המעשה בהווה: תורה כו

ולהתקיים); ואם יעבב על ידך, לא תוכל לעמוד ולא תועיל לך עצתי (מכילתא): וְגַם כָּל הָעַם הַזֶּה. אלו אהרן, נדב ואביהוא ושבעים זקנים, הנלוים עתה עמך ויושבים לפניך כל היום, להאזין דברי תורתך, וגם הם נלאים מטורח זה; מעתה יהיה לך ולָהֶם פְּנָאֵי לְקַבּוּעַ זְמַן מִיּוֹחַד לְלִמּוּד תּוֹרַת מִפִּיךָ (שם) (כ"ב): תורה כד (כו) וישפטו. זהו לשון עתיד המתפרש כאן כסיפור דברים בהווה, שהרי הכתוב מדבר כשהדברים היו מתקיימים כבר, ולכן אין תרגומו כדלעיל (פסוק כב) 'ידונן' [ידונן], אלא הוא מתורגם: 'דינין ית עמא' [דינים את העם]: יְבִיאוּן. גם זה הוא לשון עתיד המתפרש כסיפור דברים בהווה, ותרגמו: 'מיתין' [היו מביאים];

וְדִינִין, שמשמעו 'דינים' לשון סיפור דברים בהווה [עפ"י רש"י שם]: וְהִקְלַת מַעְלִיף. אין זה לשון ציווי [כמי שאומר: הקל נא מעליך את המשא], אלא הוא לשון מקור הפועל, שיהיה הדבר להקלה בשבילך, וכאומר: דבר זה שאני מניעצך הוא כדי להקל מעליך את הטורח, ולשון 'והקל' הוא כמו 'והכבד את לבו' (לעיל ה, יא) שמשמעו כמו: להכביר את לבו], 'והכות את מואב' (מלכים ב ג, כד) שמשמעו כמו: להכות את מואב], וכל אלו אינם צוויים, אלא משמשים לתיאור לשון הווה קבוע, המתקיים ומתמשך לאורך זמן: תורה כג (כג) וצוֹף אֱלֹהִים ויִכְלַת עֲמֹד. כף הוא אומר לו: המלך בגבורה - התייעץ וטול רשות מהקב"ה, והיה אם יצוה אותך לעשות כן (בעצתי). תועיל לך עצתי ותוכל עמוד (לעמוד

כז ושלח משה את חמשה ואזל לה לארצה:

(כז) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֲתָנּוֹ וַיִּלְךְ לֹא אֶל־אֲרָצוֹ:

כז"א < וַיִּלְךְ לֹא אֶל אֲרָצוֹ • לְגַדְרֵי בְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ (מכילתא).

♦ יום רביעי י"ד שבט ♦

א בניחא תליתאה למפק בני ישראל מארעא דמצרים ביומא הדין אתו למדברא דסיני:

יט (א) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַר סִינַי:

כז"ב < בַּיּוֹם הַזֶּה • בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ. לֹא הָיָה צְרִיף לְכַתֵּב אֶלָּא בַּיּוֹם הַהוּא. מֵהוּ בַּיּוֹם הַזֶּה? שְׂהִיּוּ דְבָרֵי תוֹרָה חֲדָשִׁים עֲלֶיךָ כְּאֵלוֹ הַיּוֹם נִתְּנוּ.

ב ונטלו מרפידים ואתו למדברא דסיני ושרו במדברא ושרא תמן ישראל לקבל טורא:

(ב) וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲזֹשׁ יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הַהָר:

כז"ג < וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים • לְמָה הֲצַרְךָ לְחֹזֵר וּלְפָרֵשׁ מֵהִיכָן נִסְעוּ, וְהֲלֹא כָּבֹד כְּתוּב שְׁבַרְפִּידִים הָיוּ חוֹנִים, בְּיַדְעֵי שְׂמִשָּׁם נִסְעוּ? אֶלָּא לְהַקִּישׁ נִסְיַתְךָ מִרְפִּידִים לְבִיאַתְךָ לְמִדְבַר סִינַי בְּתַשׁוּבָה, אַף נִסְיַתְךָ מִרְפִּידִים בְּתַשׁוּבָה (מכילתא). וַיַּחֲזֹשׁ יִשְׂרָאֵל • כְּאִישׁ אֶחָד בְּלֹב אֶחָד, אֲכָל שָׂאֵר כָּל הַחֲנוּתוֹת בְּתַרְעוּמוֹת וּבְמַחְלָקֶת (מכילתא). נֶגֶד הַהָר • לְמַזְרְחוֹ, וְכָל מְקוֹם שְׂאֵתָה מוֹצֵא נֶגֶד, פְּנִים לְמַזְרָח.

ג ומשה סלק לבדם ויקרא לה וי מן טורא למימר בדנן תימר לבית יעקב ותחוי לבני ישראל:

(ג) וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הַהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אחת לקבל עליהם עול מלכות שמיים, אבל שאר כל החנויות, היו שרויים בתרעומות ובמחלוקת, שהיו מתרעמים וחולקים על משה ואהרן בענין טורח מסעותיהם (ו"י, מהר"ז ויקר ט ט); נגד ההר. למזרחו של ההר, שם קבעו חנייתם [וכשהם מביטים אל ההר, נמצאו פניהם למערב העולם], וכל מקום שאתה מוצא לשון 'נגד' דבר פלוני, פירושו 'נגד פניו' של הדבר, וכשהוא אמור לגבי דבר שאין לו פנים, כגון 'הר' האמור כאן, רואים אותו כמי שיש לו פנים למזרח [שכן, צד המזרח קרוי 'פני העולם' וצד מערב קרוי 'אחוריו'] (רש"י להלן כו, יג, ובבא בתרא כה, ד"ה ערפו של עלום) (שם) (כא"י): תורה ג

(ב) ויסעו מרפידים. למה הוצרך הכתוב לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב (לעיל יז, א) שברפידים היו חונים, ואם כן בידוע שמשם נסעו [והנה לו לקצר ולכתוב 'ביום הזה באו מדבר סיני, ויחן שם ישראל נגד ההר']? אלא כדי להקיש ולדמות נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה (כמבואר להלן), אף נסיעתן מרפידים שחטאו שם בתחילה בנסותם את ה', היתה בתשובה על חטאם (מכילתא) (גרא, בא"י); ויחן שם ישראל. בכל מסעות בני ישראל וחנייתם, דרך הכתוב לדבר בלשון רבים ויסעו, ויחנו, וכאן שינה לשונו ונקט 'יחן' בלשון יחיד, ללמד שלקראת מתן תורה נעשו כולם כאיש אחד בלב אחד - פאגודה

(כז) וילך לו אל ארצו. אין פונת הכתוב לומר רק שהסתלק מן המדבר, אלא הדגיש שהלך אל ארצו, לפי שהלך לגייר שם את בני משפחתו (מכילתא) (כ"ב): תורה א יט (א) ביום הזה. לא פירש הכתוב באיזה יום, אלא אמר 'בחדש השלישי... ביום הזה', מכאן יש ללמוד שהנה זה בראש-חדש). שכן יום ראש-החודש עצמו אף הוא קרוי 'חודש' [בלשון הכתוב 'מחר חודש' (שמואל"א כ יח) שפירושו: מחר יום ראש החודש]. ומוסיף רש"י: לפי רגילות לשון המקרא לא היה צריך לכתוב אלא 'ביום ההוא', ומהו 'ביום הזה'? לרמוז שיהיו דברי-תורה חדשים עליה וחיבים בעיניך תמיד, וככל יום תדמה בנפשך באילוי 'היום הזה' נתנו (גרא): תורה ב

כ"י • ומִשֶׁה עָלָה • בַּיּוֹם הַשְּׁנִי, וְכָל עֲלִיּוֹתָיו בְּהַשְׁכְּמָה הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן לה) "וַיִּשְׁכַּם מִשֶׁה בַּבֹּקֶר". כֹּה תֹאמַר • בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְכַסְדֵּר הַזֶּה (שבת פח). לְבַיִת יַעֲקֹב • אֵלֹה הַנָּשִׁים, תֹּאמַר לָהֶם בְּלִשׁוֹן רַכָּה. וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל • עֲנִשִׁין וְדַקְדּוּקִין, פָּרַשׁ לְזָכְרִים דְּבָרִים הַקָּשִׁין כְּגִידִין (מכילתא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (נ"ו פ' לקו"ש חז"ו עמ' 86 ואי"ת)

אפן מסירת דברי ה' לבני

כֹּה תֹאמַר לְבַיִת יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: . . אֵלֹה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יט, ג"ר) וּפְרַשׁ רַש"י: "אלה הדברים - לא פחות ולא יותר".

וכבר הקשו, למה תיסק אדעתין שמושה יפחת או יוסיף על דברי ה' עד שיצטרף אזהרה מיוחדת על כך, ובאם יש מקום שמושה יפחת או יוסיף למה הזהיר רק כאן ולא בצדוויים אחרים?

ויש לומר שזה בא בהמשך להפתוב לפני זה "כֹּה תֹאמַר לְבַיִת יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" ופרש רש"י: "לְבַיִת יַעֲקֹב אֵלֹה הַנָּשִׁים, תֹּאמַר לָהֶם בְּלִשׁוֹן רַכָּה. וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, עֲנִשִׁין וְדַקְדּוּקִין, פָּרַשׁ לְזָכְרִים דְּבָרִים קָשִׁין כְּגִידִין".

דהינני, שנצטוו משה שבאפן מסירתו דברי ה' יש חלוק בין אנשים לנשים. דלנשים צריך לדבר בלשון רכה, ולאנשים צריך לפרש העונשים. ונמצא שבדרך כלל נצטוו משה לפחות או להוסיף על דברי ה' ולא למסר את הדברים בדיוק כפי שקבל מהגבורה.

ועל פי זה הנהאמינא שגם בדברים אלו שנצטוו משה כאן למסר לבני יש חלוק זה, ועל זה הזהיר "אלה הדברים - לא פחות ולא יותר" דאף שבדרך כלל הצרו לפחות או להוסיף, כאן לא יעשה כן אלא ימסר את דברי ה' בדיוק כפי שקבלם.

(ד) אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל-כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלָי:

ד אתון חזתון די עבדית למצרים ונטלית יתכון פדעל גדפי נשרין וקרבית יתכון לפלחני:

כ"י • אַתֶּם רְאִיתֶם • (שבת פח) לא מסרת היא בידיכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא "אתם ראייתם" אשר עשית לי מצרים, על כמה עברות היו תיבין לי קדם שנודווגו לכם ולא נפרעתי מהם, אלא על ידכם. וְאֲשָׂא אֶתְכֶם • (מכילתא) זֶה הַיּוֹם שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל לְרַעְמֶסֶס, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְפֹזְרִין בְּכָל אֶרֶץ גֹּשֶׁן, וּלְשַׁעָה קָלָה כְּשָׁבוּ לִיסַע וּלְצֵאתָ, נִקְבְּצוּ כֻלָּם לְרַעְמֶסֶס. וְאוּנְקָלוּס תַּרְגָּם: 'וְאֲשָׂא', 'וּנְטִילִית יִתְכוֹן',

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עליכם, אלא אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים בעיני עצמכם ללא שום אמצעי. ולא רק על שהשתעבדו בכס הבאתי עליהם את הפורענות, אלא גם על כמה עבירות שהיו המצרים חייבין לי, ממעשים רעים אחרים שעשו קודם שנודווגו (שנטפלו) לכם לענות אתכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם [כדי להודיע שגני מחבב אתכם] (בי"ג) (מכילתא):

וְאֲשָׂא אֶתְכֶם... וְאֵבֵיא אֶתְכֶם אֵלָי. דְּבַר זֶה נִתְקַיֵּים בַּיּוֹם שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל לְרַעְמֶסֶס, שֶׁמִּשָּׁם יָצְאוּ לְדָרָךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל יב, לו) 'וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעְמֶסֶס סִבְתָּהּ, שֶׁהָיוּ אֵין לְפָרֶשׁ שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הִתְגַּוְרוּ בְרַעְמֶסֶס, אֲלֵא שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְפֹזְרִין בְּכָל אֶרֶץ גֹּשֶׁן, וּלְשַׁעָה קָלָה כְּשָׁבוּ לִיסַע

וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֵלֹה הַנָּשִׁים, וְלִגְבִיחָם נִקַּט לְשׁוֹן 'וְתִגִּיד' שֶׁהוּא לְשׁוֹן קֶשֶׁה יוֹתֵר מִן הַאֲמִירָה. וְכַךְ אָמַר לוֹ: אֵת הָעֲנִשִׁין וְאֵת הַדְּקֻדּוּקִים שֶׁבְּדִינֵי הַתּוֹרָה פָּרַשׁ לְזָכְרִים, כִּי אֵלֵיהֶם יֵשׁ לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן תְּקִיפָה, כְּדִי לְהַשְׁמִיעַם אֵת חוֹמֵר עֲנִינֵי הַתּוֹרָה. וּבְלִשׁוֹן 'וְתִגִּיד' נִרְמַז: דְּבָרִים הַקָּשִׁין כְּגִידִין (=מִין יָרֵק מֵר), כְּלוֹמֵר דְּבוּרִים חֻזְקִים וְחִרְיִפִּים (שבת פח): תורה ד

(ד) אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם. כְּלוֹמֵר, אַתֶּם בְּעֵצְמְכֶם רְאִיתֶם בְּכָל אֵלֹה; שֶׁהָיוּ לֹא מְסוּרֵת הִיא בִּידְכֶם - הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים שֶׁנַּעֲשׂוּ אֵינָם דְּבָרִים שֶׁקָּבְלָתֶם מֵאֲחֵרִים שֶׁמִּסְרוּ לָכֶם אֵת אֲשֶׁר רָאוּ; וְלֹא בְּדָבָרִים שֶׁהֵם כְּתוּבוּ בְּאִיגֻרוֹת אֲנִי מְשַׁגֵּר (שולח) לָכֶם; וְלֹא בְּעֵדִים הַמַּעֲיִדִים מֵה שֶׁהֵם רָאוּ אֲנִי מַעֲיִד

(ג) ומִשֶׁה עָלָה. בַּיּוֹם הַשְּׁנִי לְחוּדְשׁ סִינַי הָיָה זֶה, לְמַחֲרַת בֵּיאָתֶם לְשָׂמָ, וְאֵין לֹמַר שֶׁבְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁבָּאוּ כְּבָר עָלָה לָהֶר, כִּי כָל עֲלִיּוֹתָיו בְּהַשְׁכְּמָה (בתחילת הבוקר) הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לה) ד' וַיִּשְׁכַּם מִשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל הַר סִינַי' וּבְשַׁעָה שֶׁבָּאוּ לְשָׂמָ, וְדָאֵי לֹא הָיְתָה זו שעת השכמה] (מהרש"א):

כֹּה תֹאמַר. כֹּךְ תֹּאמַר, כְּפִי שֶׁשִּׁמַּעְתָּ מִמֶּנִּי; בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְכַסְדֵּר הַזֶּה, וְלֹא שֶׁתִּמְסוּר לָהֶם רַק אֵת תּוֹכֵן הָעֲנִין (כא"י):

לְבַיִת יַעֲקֹב. אֵלֹה הַנָּשִׁים וְשֶׁהֵן עֵיקָר שֶׁל בֵּית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים (יומא ב, א) 'וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ' - בֵּיתוֹ זו אֲשֶׁתוֹ (מהר"ד). וְלִגְבִיחָן נִקַּט הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'אֲמִירָה' (ולא לְשׁוֹן 'הַגְּדָה'), שֶׁמִּשְׁמַעוֹ: תֹּאמַר לָהֶן בְּלִשׁוֹן רַכָּה (מכילתא):

כמו ואסיע אתכם, - תקן את הדבור, דרך כבוד למעלה. על כנפי נשרים • כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את כנפיהם בין רגליהם, לפי שמתקראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרק בו חץ, לפי שאין עוף אחר פורח על גביו. לכה נותן על כנפיו, אומר: מוטב יפנס החץ בי ולא בכני. אף אני עשיתי כן: "ויסע מלאך האלהים וגו', ויבא בין מחנה מצרים וגו'", והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטראות, והענן מקבלם. ואבא אתכם אלי • פתרגומו.

(ה) ועתה אם-שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את-בריתי והייתם לי סגלה מכל-העמים כלי-הארץ

ר"י • ועתה • אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מפאן ואילך, שכל התחלות קשות (מכילתא. שבת פז). ושמרתם את-בריתי • שאכרת עמכם על שמירת התורה. סגלה • אוצר חביב, כמו: (קהלת ב) "וסגלת מלכים", כלי-יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם, כף אתם תהיו לי סגלה משאר אמות, ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חפתכם נפרת, "כי לי כל הארץ", והם בעיני ולפני לכלום.

ר"י כפשוטו - מהדורת לשם

(מכילתא) (רא"ם):
 ושמרתם את בריתי. מהי הברית אשר על שמירתה הוא מצוה אותם עכשיו? זו הברית שאכרות עמכם על שמירת התורה, שאני עתיד לצוות אתכם, כמו שנאמר (להלן בד ד"ח) 'ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם... ויאמר הנה דם הברית אשר פרת ה' עמכם'. [וראה שם ברש"י (פסוק ד) שהברית היתה לפני מתן תורה] (רא"ם): סגולה. לשון אוצר חביב, כמו שמצינו דוגמתו: 'וסגלת מלכים' (קהלת ב ח) [גנוי מלכים], כגון כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם, מתוך שהם יקרים וחביבים ביותר, כף אתם תהיו לי 'סגולה', להיות חביבים אצלי משאר אומות. ולא תאמרו שמא טעם ההכיבות הוא כי רק אתם לבדכם שלי ואין לי עמים אחרים עמכם [כי רק אתכם 'קניתי' כשגאלתי אתכם ממצרים], ומה יש לי עוד עמם משלי שתהא חפתכם נפרת - לכה מפניי הכתוב ואומר 'כי לי כל הארץ', כלומר, לי כל עמי הארץ, והייתי יכול לכוון בכל מי שארצה, ועם זאת הם בעיני ולפני לכלום, ולא בחרתי לסגולה אלא בכם (עפ"י מכילתא דרשב"י: תורה ו

שהוא פורח מעל בולם, לכה נותן על כנפיו ואינו חושש שיטרפו, ובאשר לזריקת חץ מן האדם, הוא אומר, 'מוטב יפנס החץ בי ולא בכני', כף אומר הקב"ה, אף אני עשיתי כן, שנאמר (לעיל יד, יט-כ) 'ויסע מלאך האלהים וגו' ויבא בין מחנה מצרים' ואבני בליסטראות (אבנים הנזרקים מקלי יריה) כלפי מחנה ישראל, והענן מקבלם וקולטם בתוכו (מכילתא פ"ח):
 ואבא אתכם אלי. פתרגומו באונקלוס: 'וקרבית תכון לפלחני' [וקרבתי אתכם לעבודתי] כלומר, זכותם שבחרתי בכם להיות עבדים לפני תורה ה
 (ה) ועתה אם שמוע תשמעו בקלי. השמיעה האמורה כאן אינה שמיעת האוזן בעלמא, אלא קבלת הדברים וקיומם, וכפל הלשון 'שמוע תשמעו', לומר להם: 'ועתה אם שמוע' - אם עתה תקבלו עליכם לעשות את המצוות, אזי 'תשמעו' - תוסיפו ותקבלו עוד, כי הדבר יערב (יומתק) לכם מפאן ואילך, שכל התחלות קשות - כל המתחיל בדבר חדש מתקשה בו בתחילה, אולם לאחר מכן נעשה הדבר קל ונוח עליו לעשותו

ולצאת, נקבצו כולם לרעמסס, ומשם יצאו ונסעו לסוכות. ועל קיבוצם זה אומר הכתוב 'ואשא אתכם' וגו' [ולכה אין הכתוב מציין בפירוש במקומו את ביאתם לרעמסס, כי הדבר היה לא עסק וטורח, אלא בקלות ובמהירות כדרך ג'נס].
 ואונקלוס תרגם 'ואשא אתכם' - 'ונטלית יתכון', שפירושו כמו 'ואסיע אתכם' [לשון 'סיעה', ולא 'נשיאה'], ואולם אין פונותו שכה תרגומו של 'ואשא', אלא הוא תיקון כזה את הדבור דרך כבוד למעלה, שלשון כבוד הוא כלפי הקב"ה לומר שהסיע את ישראל, ותר מאשר שנסא אותם עליו (מפרשים):
 על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו (כניו הקטנים) על כנפיו, והמשיל זאת הכתוב לנשיאת הנשר דווקא, משום שכל שאר העופות נותנים את כנפיהם בין רגליהם, ולא על גבי כנפיהם מלמעלה, לפי שמתקראין מעוף אחר שפורח על גביהם, שמא יטרף את גוזליו מעל כנפיו. אבל הנשר הזה אינו מתירא משאר עופות, אלא מן האדם שמא יזרק בו חץ מלמטה, לפי שאין עוף אחר מגביה ופורח על גביו, ומתוך

(ו) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכַת כְּהֻנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ט"ו וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכַת כְּהֻנִים • שָׂרִים, כְּמֵה דְאַתָּ אָמַר: (שמואל ב ח) "וּבְנֵי דָוִד כְּהֻנִים הָיוּ". אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים • לֹא פְחוֹת וְלֹא יוֹתֵר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 21)

ממלכת כהנים, שרים (רש"י יט, ו) יש לשאל, מדוע לא פרש 'משרתים', כפי שפרש לעיל (ויגש מז, כב): "כל לשון כהן משרת לאלקות הוא". ניש לומר, שהתאר 'משרת לאלקות' מתאים רק במי שמושרת בבית המקדש וכדומה, כפתיב (עקב י, ח) "לעמוד לפני ה' לשרתו", אך לא לגבי כללות קיום המצוות של עם ישראל.

♦ יום חמישי ט"ו שבט ♦

(ז) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזֻקְנֵי הָעָם וַיִּשֶׂם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:

(ח) וַיַּעֲנוּ כָּל־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֲלֵיהֶם:

ט"ז וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם וְגוֹ' • בְּיוֹם הַמַּחֲרָת, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלִישִׁי, שֶׁהָרִי בְּהַשְׁפָּמָה עָלָה. וְכִי צָרִיף הָיָה מֹשֶׁה לְהַשִּׁיב? אֵלֶּה בָּא הַפְּתוּב לְלַמֶּדֶךָ דֶּרֶךְ אֶרֶץ מִמֶּשֶׁה, שֶׁלֹּא אָמַר: הוֹאִיל וַיִּדְעַע מִי שֶׁשְׁלַחְנִי, אֵינִי צָרִיף לְהַשִּׁיב.

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בְּאֵי אֵלֶיךָ בְּעֵב הָעֵנָן בְּעֵבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עַמְּךָ וְגַם־בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֲלֵיהֶם:

ט"ח בְּעֵב הָעֵנָן • בְּמַעֲבַה הָעֵנָן, וְזֶהוּ עֲרַפֶּל. וְגַם בְּךָ • גַּם בְּנִכְיָאִים הַבָּאִים אַחֲרֶיךָ. וַיַּגֵּד מֹשֶׁה וְגוֹ' •

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

לשון 'ענן' [ויכמו 'מי אלה בעב תעופינה' (ישעיה ס, ח)], שאם כן היה פירושו 'בענן הענן'. אלא הוא לשון עובי, ומשמעו **במעבה הענן** [בעביו של ענן], וזהו ה'ערפל' המוזכר להלן (כ, יח) 'ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים' (ג"א):
וְגַם בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם. ומתוך שישמע העם בדברי עמך, יאמינו גם **בנביאים הבאים אחריך**, מאחר שפכר ראו ענין הנבואה (מכילתא ב"א):
וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם וְגוֹ'. תשובה זו שהשיב משה אל ה' (בדלהלן), לא הייתה באותו יום שהשיב את תשובתם

ה', אך לא באותו היום, אלא **ביום המחרת שהוא יום שלישי** לחרוש סיון, שהרי מנהגו היה **שבהשפמה עלה** (כמבאר ברש"י פסוק א). ומעיר רש"י: **וכי צריף היה משה להשיב** להקב"ה את דברי העם, והלא הפל גלוי וידוע לפניו? **אלא בא הפתוב ללמדך דרך ארץ מנשה, שלא אמר 'הואיל וידע מי ששלחני** כי השיב העם נעשה ונשמע', אם כן איני צריף להשיב', אלא מתוך שנצטווה לפנות אליהם בדרך שאלה, למד משה כי עליו להחזיר מהם תשובה: תורה ט
(ט) בעב הענן. 'עב' האמור כאן אינו

(ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. לשון 'כהנים' האמור כאן, פירושו **שרים**. ומצינו עוד לשון 'כהונה' שפירושו שררה, **כמה דאת אמר - כפי שאתה אומר 'ובני דוד כהנים היו'** (שמואל ב ח, יח), ודוד שהיה משבט יהודה לא יתכן שבניו יהיו כהנים, אלא פירושו שרים (לש"י):
אלה הדברים אשר תדבר. לשון 'אלה' משמעו: כמו שהם, **לא פחות ולא יותר** [ויכדוגמתו בגמרא (קידושין טו): וקא 'אלו' קתני] (מכילתא): תורה ז
(ח) וישב משה את דברי העם וגו'. עלה שוב להר והשיב דברי העם אל

ביום המחרת, שהוא רביעי לחדש. את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם שרצונם לשמע ממך: 'אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו'.

(י) ויאמר יהוה אל-משה לך אל-העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם: יואמר יי למשה אזיל לות עמא ותזמנון יומא דין ומחר ויחזרו לכושיהון:

כ"א ויאמר ה' אל-משה • אם בן שמזקיין לדבר עם, לך אל העם. וקדשתם • וזמנתם, שיכינו עצמם היום ומחר.

(יא) והיו נכנים ליום השלישי ביום השלישי ירד יהוה לעיני כל-העם על-הר סיני: יא ויהיו זמינין ליומא תליתאה ארי ביומא תליתאה ותגלי יי לעיני כל עמא על טורא דסיני:

כ"ב והיו נכנים • מכדלים מאשה. (מכילתא) • ליום השלישי • שהוא ששי בחדש, ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושטים-עשרה מצבה, כל הענין האמור בפרשת "ואלה המשפטים", ואין מקדם ומאחר בתורה. לעיני כל העם • מלמד שלא היה בהם סומא, שנתרפאו כלם (מכילתא).

(יב) והגבלת את-העם סביב האמר השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל-הנגע בהר מות יומת: יב ותתחם ית עמא סחור סחור למימר אפתמרו לבון מלמשק בטורא ולמקרב בסופה כל דיקרב בטורא אתקטלא ותקטל:

כ"ג והגבלת • קבע להם תחומין לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה. לאמר • הגבול אומר להם: השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך. ונגע בקצהו • אפלו בקצהו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בתורה [אין ללמוד מתוך סדר הפרשיות שבתורה את סדר התרחשות הדברים, לפי שלא הקפידה תורה על סדר מוקדם ומאוחר]:
לעיני כל העם. מהו לעיני כל העם? **מלמד שלא היה בהם סומא** (עור). **שנתרפאו כולם**, וכל העם זכו לראות בכבוד השכינה (מכילתא) (משכ"ל): תורה יב **(יב) והגבלת**. לשון גבול. וכלומר, **קבע להם תחומין סביב ההר לסימן** - על ידי עשיית ציון וסימן היפר כלשהו, **שלא יקרבו מן הגבול הזה והלאה**:
לאמר. 'לאמר' מוסב על הגבול, ובאילו הגבול אומר להם 'השמרו מעלות מכאן והלאה', ואולם עליך לפרש להם תחילה שכן 'אומר הגבול' [כלומר שזוהי משמעות הגבול ומטרתו]. ולכן **אתה תזהירם** במפורש על כך שלא יתקרבו אל ההר, ואז 'שמם הגבול לסימן ולזכרון לאזהרה זו (הוכיח, משכ"ל):

לדבר עם באופן נעלה ונשגב כזה, הרי שצריך לך קדושה יתירה, לפיכך, **לך אל העם** והכן אותם לך (פדלהלן):
וקדשתם. כלומר **וזמנתם**, כלומר תצוו אותם שיכינו עצמם, על ידי שינהגו בקדושה היום ומחר [ברביעי וחמישי לחודש] (בא"ט): תורה יא **(יא) והיו נכונים**. שיהיו מוכנים בקדושתם, על ידי כך שהם מוכדלים **מאשה**, כמו שנאמר (להלן פסוק טו) 'היו נכנים... אל תגשו אל אשה' (מכילתא):
ליום השלישי. שלישי למנין ימי ההכנה, **שהוא ששה בחדש; ובחמישי** בחדש, יום קודם לכן, **בנה משה את המזבח תחת ההר ושטים-עשרה מצבה**, וכרת את הברית עם העם על שמירת התורה שעתידים לקבלה, ושאר פרטי **כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים** (לקמן כו, ד"ח), ואף על פי שהוא נכתב לאחר מתן תורה, הרי אין מוקדם ומאוחר

הקודמת (שאמרו 'נעשה ונשמע'), אלא **ביום המחרת, שהוא רביעי לחדש** ויכמו שנתפרש למעלה (פסוקים ג, ט, כ) כי 'כל עליותיו בהשפמה היו':
את דברי העם וגו'. השיב משה להקב"ה **תשובה על דבר זה** שאמר 'הנה אנכי בא אליך... בעבור ישמע העם' וגו'. ומדי התשובה? **שמעתי מהם** שאין רצונם לשמוע את הדברים על-ידי שליח, אלא **רצונם לשמוע ממך**, והם שמחים בכך, כי **אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי המלך** בעצמו, ועוד הם מוסיפים לבקש: **רצוננו לראות את מלכנו**, שלא תהא התגלות כבודו רק לעיני משה [כמו שאמר 'הנה אנכי בא אליך'], אלא לעיני כל העם ותגלה ונתרצה להם הקב"ה בזה, כמו שנאמר (להלן פסוק יא) 'כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם' (מכילתא) (כ"ט): תורה י **(י) ויאמר ה' אל משה**. אמ-כן, **שמזקיין** (שמזריכים) שארד אני

יג לא תקרב בזה ידא ארי אתרגמא יתרגם או אשתדאה ישתדי אם בעירא אם אנשא לא יתקים במיגר שופרא אנון מרשן למסק בטורא :

(יג) לֹא־תִגַּע בּוֹ יָד פִּי־סִקּוֹל יִסְקַל או־יָרֵה יִיָּהּ אִם־בְּהֶמָה אִם־אִישׁ לֹא יַחִיָּה בְּמִשְׁחַת הַיָּבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בַּהֲרִי:

כש"י ירה ירה • (סנהדרין מא) מכאן לנסקלים שהם נדחין למטה מבית הסקילה שהיה גבה שתי קומות. ירה • ישלף למטה לארץ, כמו (לעיל טו) "ירה בים". במשח היבל • כשימשח היובל קול ארץ, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק, הם רשאים לעלות. היבל • הוא שופר של איל, שכן בערבאי קורין לדכרא יובלא, ושופר של אילו של יצחק היה.

(יד) וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת־הָעָם וַיְכַבְּסוּ שְׂמֹלֹתָם:

יד וינחת משה מן טורא לות עמא וזמין ית עמא ותרוו לבישיהון :

כש"י מן-ההר אל-העם • מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם.

(טו) וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הִיוּ נֹכְנִים לְשִׁלְשֵׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:

טו ואמר לעמא הוו זמינין לתלתא יומין לא תקרבין לצד אתמא :

כש"י היו נכנים לשלשת ימים • לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי, (שבת פז). ולדברי האומר: 'בששה בחדש נתנו עשרת הדברות', לא הוסיף משה כלום. ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי. אל-תגשו אל-אשה • כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(טו) היו נכונים לשלשת ימים. לא אמר משה 'ליום השלישי', אלא 'לשלשת ימים', שיש במשמעו שיהיו מוכנים לסוף שלשת ימים, ובכלומר, לאחר שישתקיימו שלשת הימים תננת התורה, והוא יום רביעי להכנתם (ו' לחודש). ואולם הקב"ה אמר לו ביום הרביעי לחודש: יקדשתם היום ומחר... והיו נכנים ליום השלישי, כי ביום השלישי ירד ה' וגו' (לעיל פסוקים י"א). וכלומר שביום השלישי, שהוא הששי לחודש תננת התורה, וימי ההכנה לא יהיו שלשה ימים שלמים [מקצתו של יום ראשון (ו' בחודש), כל יום שני (ה' לחודש), ומקצתו של יום שלישי (ו' לחודש)], אלא שהוסיף משה יום אחד מדעתו, והרבה להם את ימי הכנתם בקדושה ובטהרה לקראת קבלת התורה. כל זה כדברי רבי יוסי האומר שהתורה ניתנה בו' לחודש סיון, ואולם לדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשיטתו יש לפרש לשון

יהיה להם סימן סילוק השכינה מן ההר והפסקת הקול (של השופר), וכיון שאסתלק מלהשרות את שכינתי על ההר, רק אז הם רשאים לעלות שם (רש"י ביצה ה', רא"ס); היובל. מתוף שהשופר קרוי כאן יובל, למדנו כי הוא שופר של איל, שכן בארץ ערבאי קורין לדכרא (איל, כבש זכר) 'יובלא'. ושופר זה שתקע בו הקב"ה, של אילו של יצחק היה, אשר הקריבו אברהם אבינו לעולה תחת יצחק בנו [ו'אף על פי שנשרף כולו, החזירו הקב"ה להווייתו הראשונה' (רבינו בח"י) [פרקי דר' אליעזר] (ג"א); תורה יד (יד) מן ההר אל העם. לא אמר הכתוב בלשון קצרה: 'ירד משה אל העם', אלא הדגיש שירד אליהם מן ההר, מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו (לענייני עצמו) ואחר כך בא אל העם, אלא ירד ובא מיד, מן ההר - אל העם (מכילתא) (רב"ט); תורה טו

ונגע בקצהו. לא רק בגובהו של ההר, אלא אפילו בקצהו לא יגעו (ג"א); תורה יג (יג) ירה ירה. לשון 'יריה' פירושו: השלכה מלמעלה למטה. ובכומר, כל הנוגע בחר יושלף לארץ. ומתוף כפל הלשון סקל יסקל, או ירה ירה, דרשו חכמים שאין הפונדה שימיתוהו רק באחת משתי המיתות [או סקילה באבנים, או השלכה ממקום גבוה]. אלא גם זו וגם זו יקיימו בו, ומכאן למדו אף לכל הנסקלין שנתחייבו סקילה על ידי בית דין, שתחילה הם נדחין (נדרפים) למטה לארץ, כמו בית-הסקילה, שהיה גבוה שתי קומות, ואם לא מת על-ידי הדחיה רוגמים אותו באבנים (סנהדרין מה) (ב"א); ירה. יושלף למטה לארץ. כמו שמצינו: 'ירה בים' (לעיל טו, ד) - השליף בים; במשח היובל. כשימשח היובל (השופר) קול ארץ, כדרך התקעים בתקיעה אחרונה (ראה להלן פסוק טז), הוא

השלישי ותהינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמשו תוף שלשה ימים, שמא תפלט האשה שכבת זרע לאחור טבילתה, ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת.

טז והיה כיומא תלימא תלימא במהני צפרא והיה קליז וברקין ועננא תקיף על טורא וקל שופרא תקיף לתדא וזע כל עמא די במשריתא:

(טז) ויהי ביום השלישי בהית הפקר ויהי קלת וברקים וענן כבד עלההר וקל שפר חזק מאד ויחרר כל העם אשר במחנה:

ט"ז < בהית הפקר • מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרוך בשר-ודם לעשות כן, שיהא הרב ממתין לתלמיד, וכן מציינו: (ביחוקאל א) "קום צא אל-הבקעה וגו' ואקום ואצא אל-הבקעה והנה-שם כבוד-ה' עומד".

יז ואפיק משה ית עמא לקדמות מימרא דין מן משריתא ואתעתדו בשפולי טורא:

(יז) ויוצא משה את-העם לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר:

ט"ח < לקראת האלהים • (מכילתא) מגיד שהשכינה יצאה לקראתם, כחתן היוצא לקראת פלה, וזהו שנאמר: (דברים לג) "ה' מסיני בא", ולא נאמר: 'לסיני בא'. בתחתית ההר • לפי פשוטו: ברגלי ההר. ומדרשו, שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (שבת פח).

ישראל 'לקראת' השכינה, מגיד בזה הכתוב, שגם השכינה יצאה לקראתם, כחתן היוצא לקראת פלה, ששנייהם באים זה לקראת זה, וכל זה כדי להראות חיבתו, וזהו שנאמר (דברים לג, א) 'ה' מסיני בא' [הקב"ה הגיע מהר סיני כדי ליתן לעמו תורה ומצוות], ולא נאמר 'לסיני בא', כי לאחר שבא 'לסיני', יצא לקראתם 'מסיני' לקבל פניהם באהבתו אותם (מכילתא):
בתחתית ההר. לפי פשוטו של מקרא פירושו: ברגלי ההר, כלומר על הקרקע הסמוכה לו, ומדרשו: תחת ההר ממש, שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית - החזיק הקב"ה את ההר כשהוא ממעל לראשיהם, ככלי גדול הנדפף על ראשו של אדם ונאמר, אם ישראל יקבלו את התורה - מוטב, ואם לאו - אם יסרבו לקבלה - אני מחזיר את העולם לתהו ובהו (שבת פח): תורה יח

תחילה נאמר 'ויהי קלת וברקים' וגו', ולאחר מכן: 'ויצא משה את העם לקראת האלהים' וגו'. ובהג' נהג הקב"ה מידת ענוה והיבה כלפי ישראל, מה שאין דרוך בשר-ודם לעשות כן שיהא הרב ממתין לתלמיד עד שיבוא. וכן מציינו בדרוגמת זה ביחוקאל הנביא, שאמר לו הקב"ה (ג, כביב) 'קום צא אל הבקעה ושם אדבר אותך, ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד', הרי שנהג בו הקב"ה בענוה ותיבה והקדים לבוא לפניו (בא"י): תורה יז
(יז) לקראת האלהים. לא נאמר ויוצא משה את העם אל האלהים, אלא נאמר לשון 'לקראת', שאינו משמש אלא על ההולך ומתקרב אל מי שאף הוא הולך ומתקרב לקראתו [בדרוגמת האמור לעיל יח, ז] ויצא משה לקראת חתנו, ההולך ובא כנגדו; וכיון שנאמר כאן שיצאו

'לשלושת ימים' כמו 'ליום השלישי' (מפורשים):
אל תגשו אל אשה. אנהרה זו לא נאמרה לצורך טהרת האנשים [שהרי האיש יכול לטבול ביום שנטמא ולהטהר], אלא לצורך טהרת הנשים נאמרה, שלא יגשו אליהן כמשך כל ג' ימים הללו, כדי שיהו הנשים טובלות ליום השלישי ותהינה טהורות לקבל את התורה מתוך טהרה. שאם ישמשו תוף ג' ימים, לא תועיל טבילתן, שמא תפלוט האשה שכבת-זרע לאחור טבילתה ותחזור ותטמא; אבל מששהתה ג' ימים, אזי כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, והוא טהור מלטמא את הפולטת אותו (שבת פו). (הוכוח, מלבי"ם): תורה טז
(טז) בהיות הפקר. בשעה שנתהוה ונעשה הבוקר, כבר ירדה השכינה על ההר. והכתוב מלמד שהקדים הקב"ה על ידם (הקדים בואו לכיאתם), ולכן

~ נקודות משיחות קודש ~ (עיוין בארוכה לקר"ש חל"ג עמ' 26 ואילך)

חייב המצות לאחרי מ"ת

וְהִתְיַצְבוּ בְּתַחֲתֵית הַהָר: (יט, יז)

כִּפָּה הַקֶּבֶה"ה עֲלֵיהֶם אֶת הָהָר כְּגִיגִית, וְאָמַר לָהֶם, אִם אַתֶּם מְקַבְּלִים אֶת הַתּוֹרָה, מוֹטָב. וְאִם לֹא, שֵׁם תְּהִיָּה קְבוּרַתְכֶם (שבת פח, א)

ידועה קשייית התוס' (שם ד"ה כפה) הרי "כִּבְר הַקְּדִימוֹ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע" בה' סיון, ומדוע היו צריכים ל"כִּפָּה הַקֶּבֶה"ה עֲלֵיהֶם אֶת הָהָר כְּגִיגִית" כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה עוֹד פֶּעַם (כְּדַמְשֻׁמֶע בְּגַמ' שֵׁם שְׁבִנִית הַמִּזְבֵּחַ, וּבְמִילָא גַם אֲמִירַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, הִתְהַוֶּה בְּחַמִּישֵׁי בְּסִיּוֹן)?

ו"ל בְּזָה, ע"פ מ"ש הַרְמַב"ם (פְּרוּשׁ הַמִּשְׁנָיִת חֲלוּן ספ"ז) דְּלֹאֲחֲרֵי שְׁנַתְּנָה תּוֹרָה בְּהַר סִינִי, הִנֵּה גַם הַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטְוּוּ בְּהֵן לִפְנֵי זֶה, אֵין אֲנוּ מְקַיְמִים אוֹתָן מִפְּנֵי הַצּוּי שֶׁנֶּאֱמַר אֲזוּ, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁנִּצְטְוּוּ בְּהֵן מִפִּי הַגְּבוּרָה בְּהַר סִינִי. וְנִמְצָא, דָּאֵף שֶׁנִּצְטְוּוּ בְּנִי" בְּמִצְוֹת שׁוֹנוֹת גַּם לִפְנֵי מַעֲמַד הַר סִינִי, הִרִי הַחַיִּיב לְקַיֵּם אוֹתָן הַמִּצְוֹת אֲזוּ, וְהַחַיִּיב לְקַיֵּם הַמִּצְוֹת שֶׁלֹּאֲחֲרֵי מ"ת – חַיִּיבִים שׁוֹנִים הֵם.

ועפ"ז י"ל, דְּמַכְיִין שֶׁכְּשֶׁאֲמָרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע" הִיָּה זֶה לִפְנֵי מַעֲמַד הַר סִינִי, וְאֲזוּ לֹא הִיָּה עֲדִין הַחַיִּיב לְקַיֵּם הַמִּצְוֹת כְּפִי שֶׁהוּא לֹאֲחֲרֵי מ"ת, הִנֵּה בְּקַבְּלַת הַמִּצְוֹת דָּאֲזוּ לֹא הִיָּה שִׁיר שֶׁתְּהִיָּה קְבֵלָה אֲמִתִּית עַל הַמִּצְוֹת דְּאֲחֲרֵי מ"ת שֶׁנִּצְטְוּוּ בְּהֵם מִפִּי הַגְּבוּרָה, כִּי לֹא הִיָּה לָהֶם אֶפְשָׁרוּת לְהַשִּׁיג חֲמֻרַת צׁוּיִים אֲלוּ. וְלָכֵן הִיָּה צָרָף בְּקַבְּלַת מִצְוֹת עוֹד פֶּעַם בְּשַׁעַת מִתֵּן תּוֹרָה בְּפַעַל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקר"ש חכ"ו עמ' 424)

קבלת התורה באנס או ברצון

וְהִתְיַצְבוּ בְּתַחֲתֵית הַהָר: (יט, יז)

מְלַמֵּד שֶׁכִּפָּה הַקֶּבֶה"ה עֲלֵיהֶם אֶת הָהָר כְּגִיגִית וְאָמַר לָהֶם אִם אַתֶּם מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה מוֹטָב וְאִם לֹא שֵׁם תְּהִיָּה קְבוּרַתְכֶם . . מִקָּאֵן מוֹדְעָה רַבָּה לְאוֹרִייתָא (שבת פח, א)

וְקָשָׁה (כנ"ל מתוס'), דִּלְפ"ז לֹא קָבְלוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי" אֶת הַתּוֹרָה אֲלֵא מֵאֲנָס וְאִירָף זֶה מִתְּאִים עִם זֶה שֶׁהַקְּדִימוֹ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע, דְּמִשְׁמַע מִזֶּה שֶׁקָּבְלוּהָ מִרְצוֹן?

וְיָשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה זֶה שֶׁאֲדָם לֹא יִקְבַּל עַל עֲצֻמוֹ עַל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הוּא מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִפִּיר בְּאֲמַת שֶׁרַק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הֵם תְּכִלִּית הַטּוֹב, וְהַפֶּךָ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הוּא תְּכִלִּית הָרַע, וְאִם יִפִּיר בְּטוֹב הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בּוֹדָאי יִקְבַּל עַל עֲצֻמוֹ לְקַיְמָם. וְהִנֵּה בְּמַעֲמַד הַר סִינִי עֲבְרוּ רַק חֲמוּשִׁים יוֹם מִיִּצְיַאת מִצְרַיִם, שֶׁהִיָּתָה עֲרֹנַת הָאָרֶץ, בְּמִדּוֹת מִשְׁחַתּוֹת וְכוּ', וְאִי־אֶפְשָׁר הִיָּה שֶׁבְּמִשְׁךָ זְמַן קָצָר כִּזֶּה יִשְׁתַּנּוּ מִן הַקִּצָּה אֶל הַקִּצָּה לְהַפִּיר שֶׁרַק הַתּוֹרָה הִיא חַיִּינוּ, וְזֶה שֶׁהַקְּדִימוֹ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע שֶׁהַפִּירוּ בְּמַעֲלַת הַתּוֹרָה, הִיָּה מִפְּנֵי שֶׁמְלַמְעָלָה "כְּפּוֹ עֲלֵיהֶם" הַכֶּהָה זֶה עַל יְדֵי שֶׁהִשְׁפַּע עֲלֵיהֶם אוֹר הַכֶּרֶת הָאֲמַת, וְעִי"ז הַרְגִּישׁוּ מִמֶּשׁ שֶׁהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הֵם תְּכִלִּית הַטּוֹב, אֲבָל מִצַּד שֶׁכֵּלֶם וּמִהַלֵּךְ חַיִּיהֶם עֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לְהַכֶּהָה זֶה.

וְלָכֵן לֹאֲחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה "מוֹדְעָה רַבָּה לְאוֹרִייתָא" כִּי זֶה שֶׁקָּבְלוּהָ בְּרִצּוֹן בְּזִמְנֵי מ"ת לֹא הִיָּה מִצַּד שֶׁכֵּלֶם כִּי אֲלֵא בְּדֶרֶךְ מִתְּנָה מְלַמְעָלָה, אֲבָל לֹאֲח"ז נִשְׁאָר שֶׁקִּיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת עֲבוּדָה גְּדוּלָה וְקָשָׁה הִיא.

וְהָרַר סִינִי עֲשֵׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה
בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׁנוֹ כְּעֵשֶׂן הַכֹּבֵשֶׁן וַיַּחֲרַד כָּל־הָהָר
מֵאֲדָר:

ח"י • עֲשֵׂן כְּלוֹ • אֵין עֲשֵׂן זֶה שֵׁם דְּבָר, שֶׁהִרִי נְקוּד הַשִּׁי"ן פֶּתַח, אֲלֵא לְשׁוֹן פֶּעַל, כְּמוֹ: אָמַר, שָׁמַר, שָׁמַע.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בְּלָשׁוֹן עֶבֶר הַמְּנוּקָדִים בְּקַמִּיץ וּפְתַח, כְּמוֹ 'אָמַר' 'שָׁמַר' 'שָׁמַע' [וּבְלָשׁוֹן הַחוּרָה: עֲשֵׂן (להלן כ, טו)] וְלִכְרַת תְּרַגְמוֹ

כּוֹלוֹ הִיָּה לְעֵשֶׂן, שֶׁהִרִי נְקוּד הַשִּׁי"ן פֶּתַח, עֲשֵׂן' וְלֹא 'עֲשֵׂן', אֲלֵא הוּא לְשׁוֹן 'פֶּעַל', וּבְדֶרֶךְ שֶׁאֵר הַפְּעִלִים

(יח) עֲשֵׂן כְּלוֹ. פִּירוּשׁוֹ: הָהָר כּוֹלוֹ 'הַעֲלָה עֲשֵׂן', כִּי אֵין 'עֲשֵׂן' זֶה שֵׁם דְּבָר כְּמוֹ 'עֲשֵׂן' [שִׁהָא פִּירוּשׁוֹ: הָהָר

לְכָה, תְּרַגְמוּ: 'תַּגֵּן פְּלֵה', וְלֹא תִרְגַּם תַּנְנָא, וְכָל עֶשֶׂן שֶׁבְּמִקְרָא, נְקוּדִים קָמִץ, מְפַנֵּי שֶׁהֵם שֵׁם דְּבָר. הַכְּבִשָּׁן • שֶׁל סִיד. יְכוּל כְּכַבֵּשׁן זֶה וְלֹא יוֹתֵר? תַּלְמוּד לֹמַר "בּוֹעֵר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם". וְיֵמָּה תַּלְמוּד לֹמַר כְּכַבֵּשׁן? לְסַפֵּר אֶת הָאֵזֶן מֵה שֶׁהִיא יְכוּלָה לְשַׁמֵּעַ, נֹתֵן לְבָרִיּוֹת סִימָן הַנֶּכֶר לָהֶם. פִּיּוּצָא בּוּ: (הוֹשֵׁעַ יא) "כְּאֲרִיָּה יִשְׂאֵג". וְכִי מִי נָתַן כַּח בְּאֲרִי, אֲלֵא הוּא, וְהַכְּתוּב מוֹשְׁלוֹ כְּאֲרִיָּה, אֲלֵא אָנּוּ מְכַנֵּין וּמְדַמִּין אוֹתוֹ לְבָרִיּוֹתָיו, כְּדִי לְסַפֵּר אֶת הָאֵזֶן מֵה שֶׁיְכוּלָה לְשַׁמֵּעַ. פִּיּוּצָא בּוּ: (יחזקאל מג) "וְקוּלוֹ פְּקוּל מֵיִם רַבִּים". וְכִי מִי נָתַן קוֹל לַמַּיִם? וְהֵלֵא הוּא, וְאִתָּהּ מְכַנָּה אוֹתוֹ לְדַמּוּתוֹ לְבָרִיּוֹתָיו, כְּדִי לְסַפֵּר אֶת הָאֵזֶן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 224)

והר סיני עשן כולו (יט, יח) האלשיף הקשה: "בהר סיני אין בו אילנות ועצים, כי מדבר הוא, ואיך יהיה עשן פלו מפני האש". אבל מפךש לעיל (שמות ג, ב) שעל ההר היה סנה, ומסתבר שזה לא היה הצמח היחידי. ושם נאמר (פסוק א) "וינהג את הצאן אחר המדבר" (שלא ירעו בשדות אחרים, רש"י). וכתוב (תשא לד, א) "הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא". ולהעיר מרש"י שמות שם (פסוק ב): "ולא אילן אחר".

(יט) ויהי קול השפך הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יעננו בקול: יט והיה קל שופרא אזל ותקף לתדא משה ממלל ומן קדם יי מתעני לה בקול:

ש"י < הולך וחזק מאד • מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקע, קולו מחליש וכוהה, אבל פאן: "הולך וחזק מאד". ולמה כך? מתחלה לספר אַזְנֵיהֶם מה שְׁיֻכּוּלִים לְשַׁמֵּעַ. מֹשֶׁה יְדַבֵּר. כִּשְׁהִיָּה מֹשֶׁה מְדַבֵּר וּמְשַׁמֵּעַ הַדְּבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרִי לֹא שָׁמְעוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה, אֲלֵא "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ", וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְסִיעֵנו לַתַּת בּוֹ כַח לְהִיּוֹת קוֹלוֹ מְגַבִּיר וְנֹשְׁמֵנו. יַעֲנֵנו בְּקוֹל • יַעֲנֵנו עַל דְּבַר הַקּוֹל, כְּמוֹ: (מלכים א יח) "אֲשֶׁר יַעֲנֶה בְּאֵשׁ", עַל דְּבַר הָאֵשׁ לְהוֹרִידוֹ.

רש"י כפשוטו - מהדורת שם

וחזק מאד - הולך ומתחזק יותר ויותר. אבל מתחילה היה הקול כקול הדיוט רגיל, ולמה כך מתחלה? כדי לשבר (להרגיל) את אַזְנֵיהֶם מֵה שְׁיֻכּוּלִין לְשַׁמֵּעַ, שלא יתבהלו פתאום מחזק הקול, אלא מעט מעט היה הקול הולך ומתחזק (בא"י): **משה ידבר והאלהים יעננו בקול.** דבר זה היה בשמונה הדברות האחרונות, כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה (מהקב"ה בעצמו) את כל עשרת הדברות אלא שתים הראשונות, שהן 'אנכי' ו'לא יהיה לך' (כמבואר במסכת מכות כד.), אבל בשאר הדברות היה משה משמיע את הדברים לישראל, והקדוש-ברוך הוא מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע לאַזְנֵיהֶם של כל רבבות ישראל אשר במונה, וזהו שנאמר יַעֲנֵנו בְּקוֹל, שאין הקול האמור כאן קולו של הקב"ה, שכן בדברות הללו לא השמיע הקב"ה קולו לישראל, אלא כך פירושו: הקב"ה יעננו למשה לבקשתו על דבר הקול,

הכתוב את הקול הגדול לשאגת האריה, וכי אפשר לומר כי קול ה' אינו אלא בארי, וכי מי נתן כח בארי שיוכל לשאוג בקול גדול, אלא הוא (הקב"ה), והכתוב מושלו רק באריה; אלא אנו מכניין ומדמין אותו לבריותיו כדי לשבר את האוזן מה שיכולה לשמוע ולהבין. וכיוצא בו: 'וקולו פקול מים רבים' (יחזקאל מג, ב) [הנביא מדמה את קול השכינה לקול השתפכות המים ונתנועתם], וכי מי נתן קול למים - והלא הוא, ובכל זאת אתה מכנה אותו לדמותו לבריותיו, וממשילים את גבורתו לדברים שהוא עצמו ברא, הכל כדי לשבר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע ולהבין (מכילתא): תורה יט (יט) הולך וחזק מאד. קול השופר של הקב"ה היה שונה בתוכנתו מקול שופר של בשר ודם; מנהג הדיוט (טבעו של אדם) הוא, שכל זמן שהוא מאריך לתקוע, קולו מחליש וכוהה - קול תקיעתו הולך ונחלש ונעשה נמוך, משום שהאוויר שהוא מוציא מגופו הולך וכלה, אבל פאן היה קולו 'הולך

של עשן כולו' - 'תגן פליה', ולא תרגם 'תננא' [עשן], וכל 'עשן' שבמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר [כמו דם ואש ותימרות עשן] (דאל ג, א): **הכבשן.** מקום היתוף של סיד [הפירה ששורפין בה את האבנים לעשות מהן סיד (רש"י בראשית יט, כח)], יכול הייתי לומר, כי האש והעשן שעל ההר היו רק ככבשן זה ולא יותר - תלמוד לומר בוער באש עד לב השמים. ואם פן מה תלמוד לומר פאן 'כבשן' לשבר (להסביר) את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע - להשמיע לאדם בלשון שאנו רגילה לשמוע ודעתו יכולה להשיג, והכתוב נותן לבריות סימן ודוגמא על ידי דבר הניכר להם, ומאחר שעשן הכבשן הוא העשן הגדול ביותר שהאדם מפירו, ממשילו הכתוב לעשן זה. ומצינו עוד ביטויים במקרא פיוצא בו, כגון: 'אחרי ה' ילכו באריה ישאג' (הושע יא, ט) [בזמן הגאולה יקרא הקב"ה בקול גדול אל ישראל שיצאו מגלותם וילכו אחריו אל ארצם], הרי שהמשיל

♦ יום שישי ט"ז שבט ♦

(ב) וַיֵּרֶד יְהוָה עֲלֵהָר סיני אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיְקַרְא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:
 כ וַיֵּרֶד יְהוָה עֲלֵהָר סיני אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיְקַרְא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:

ט"ז < וַיֵּרֶד ה' עַל־הַר סיני • כֹּחַ יָרַד עָלָיו מִמַּשׁ? תְּלִמּוּד לֹמַר: (לקמן ב) "כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם". (מכילתא) מְלַמֵּד שֶׁהַרְכִּיז שָׁמַיִם הָעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים וְהַצִּיעַן עַל גְּבֵי הָהָר כְּמַצֵּעַ עַל הַמָּטָה, וַיֵּרֶד כֶּסֶף הַכְּבוֹד עֲלֵיהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 228)

וַיֵּרֶד כֶּסֶף הַכְּבוֹד עֲלֵיהֶם (רש"י יט, כ) בְּמַכַּת בְּכוֹרוֹת נֶאֱמַר (בא יב, יב) "וַיַּעֲבֹרְתִי בְּאַרְץ מִצְרַיִם" (אֲנִי בְּעֵצְמִי וְלֹא עַל יְדֵי שְׂלִיחַ, רש"י), וּבְכָל זֹאת לֹא מְצִינּוּ שֶׁהָיוּ שָׁם קוֹלוֹת, בְּרָקִים, עָנָן, קוֹל שׁוֹפָר וְעֶשֶׂן. וּבְכַדֵּי לְבָאֵר אֶת הַהֶבְדֵּל בֵּין מַכַּת בְּכוֹרוֹת לְבֵין מִתּוֹן תּוֹרָה מִדִּיק וַיֵּרֶד **כֶּסֶף הַכְּבוֹד**: ה' יָרַד עַל הַר סיני בְּכָל הַזֶּר **כְּבוֹד** מְלֻכּוֹתוֹ, **בְּהַתְּיָשׁוּבוֹת** וּבַקְּבִיעוּת, וַיֵּרֶדְהָ **כֶּסֶף** גּוֹרְמַת לְכָל הַפְּרָטִים הַמְּזַכְּרִים לְעֵיל.

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רַד הָעֵד בְּעַם פְּנֵי־יְהֹרָסוּ אֶל־יְהוָה לְרֹאוֹת וְנִפְלַ מִמֶּנּוּ רַב:
 כא וַיֹּאמֶר יְהוָה לְמֹשֶׁה חוֹת אֲסִיּוֹת בְּעַמָּא דִּילְמָא יִפְגְּרוּן קְדָם יְיָ לְמַחְזֵי וְיַפְל מִנְהוּן סָגִי:

ט"ז < הָעֵד בְּעַם • הַתְּרָה בָּהֶם שְׁלֹא לְעֵלוֹת בְּהָר. פֶּן יִהְרָסוּ וְגו' • שְׁלֹא יִהְרָסוּ אֶת מַצְבְּכֶם עַל יְדֵי שְׂתַאֲוֹתֶם אֶל ה' לְרֹאוֹת, וַיִּקְרְבוּ לְצַד הָהָר. וְנִפְלַ מִמֶּנּוּ רַב. (מכילתא) כָּל מָה שְׁיַפְל מֵהֶם, וְאֶפְלוּ הוּא יַחֲדֵי, חֲשׁוֹב לְפָנֵי רַב. פֶּן יִהְרָסוּ • כָּל הַרִיסָה מִפְּרֻדַּת אֲסִיפַת הַבְּנִינָן, אַף הַנִּפְרָדִין מִמַּצְבַּ אֲנָשִׁים, הוֹרְסִים אֶת הַמַּצְבַּ.

(כב) וְגַם הַפְּתָנִים הַנִּגְנָשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פְּנֵי יַרְפֵּץ בָּהֶם יְהוָה:
 כב וַאֲף כְּתִנְיָא דְקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קְדָם יְיָ יִתְקַדְּשׁוּן דִּילְמָא יִקְטוּל בְּהוּן יְיָ:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עַל־יְדֵי שְׂתַאֲוֹתֶם (שִׁחְשָׁקָה נִפְשָׁם) **אֶל ה' לְרֹאוֹת** בְּכַבּוֹדוֹ, וַיִּקְרְבוּ לְצַד הָהָר [מַצְבַּ = אֲגוּדַת אֲנָשִׁים הַמְּקוּבָצִים וְעוֹמְדִים בְּצוּתָא, וְאִינֵם מְפוּנְרִים לְכַאן וּלְכַאן]:
וְנִפְלַ מִמֶּנּוּ רַב. מִפְּנֵי מָה הַזֶּהִיר הַכְּתוּב עַל נְפִילַת רַבִּים דְּיוֹקָא, וְהֵלֵא הַדְּבָר תְּלוּי בְּמִסְפַּר הַמְּהַרְסִים לְעֵלוֹת, וְאִם יִהְרָסוּ יַחֲדִידִים לֹא יִפְלוּ אֶלָּא יַחֲדִידִים. אֶלָּא כִּף אָמַר לָהֶם: **כָּל מָה שְׁיַפְלוּ מֵהֶם, וְאֶפְלוּ הוּא יַחֲדֵי, חֲשׁוֹב לְפָנֵי רַב** (שם) (מ"א):
יְהֹרָסוּ. **כָּל הַרִיסָה**, הִיא פְּעוּלָה הַמִּפְּרֻדַּת אֲסִיפַת הַבְּנִינָן - פִּירוּק אֲבָנֵי הַבְּנִינָן מִחִיבוּרָם יַחֲדָיו, לְכִף אַף הַנִּפְרָדִין מִמַּצְבַּ אֲנָשִׁים הַעוֹמְדִים יַחַד בְּמַחוּבְּרִים, קְרוּיִים בְּלִשׁוֹן 'מְהַרְסִים', כִּי הֵם הוֹרְסִים אֶת הַמַּצְבַּ: תורה כב

(הָטָה וְהַנְּמִיף) **שָׁמַיִם הָעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים וְהַצִּיעַן** (פָּרַשׁ אוֹתָם) **עַל גְּבֵי הָהָר כְּמַצֵּעַ הַפְּרוּשׁ עַל הַמָּטָה, וַיֵּרֶד כֶּסֶף הַכְּבוֹד עֲלֵיהֶם**, וְכִף מַתְּקִימִים שְׁנֵי הַכְּתוּבִים, כִּי גַם יָרַד עַל הָהָר, וְגַם מִן הַשָּׁמַיִם הָיָה מְדַבֵּר עִמָּהֶם (מכילתא): תורה כא
(כא) הָעֵד בְּעַם. כְּלֹמַר, **הַתְּרָה בָּהֶם שְׁלֹא לְעֵלוֹת בְּהָר**, וְכָל שְׁיַעֲבֹר וַיַּעֲלֶה יַעֲנֵשׁ [הַהַתְּרָאָה וְקִרְאָת 'הַעֲדָאָה', לְפִי שְׂשֻׁתָּם הַתְּרָאָה, מִתְּרָה בּוּ בְּפָנֵי עֲדִים' (רש"י בראשית מג, א):
פֶּן יִהְרָסוּ וְגו'. פְּנוּנַת הַכְּתוּב שְׁלֹא יִתְפָּרְדּוּ אֲנָשִׁים מִתּוֹף הַמְּחַנֶּה לְעֵלוֹת אֶל הָהָר, וּפִירוּד זֶה קִרְאוּ הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן 'הַרִיסָה', שְׂמֹשְׁמֵעוּ: פִּירוּק דְּבָר הַמְּחוּבָּר (כְּדִלְהֵלֹן), וּכְלֹמַר **שְׁלֹא יִהְרָסוּ אֶת מַצְבְּכֶם** - שְׁלֹא יִפְרְקוּ וַיִּקְלְקְלוּ אֶת צוּרַת הַתְּקַבְּצוּתָם בְּמַחְנֶה,

שְׁהִיָּה כְּפִי מִשָּׁה שְׁיַחֲזַק אֶת קוֹלוֹ כְּדִי שְׂיִשְׁמַעְהוּ כּוּלָם, וְנַעֲנֶה הַקַּב"ה לְבַקְּשָׁתוֹ זוּ. וְלִשׁוֹן זֶה הוּא **כְּמוֹ שְׂמִצְיָנוּ: 'אֲשֶׁר יַעֲנֶה בְּאִשׁ'** (מלכים א יח כד) [כְּמַעֲשֶׂה אֱלֹהֵי הָהָר הַכְּרָמֶל בְּשִׁהוּכִיחַ לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל כִּי הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יִשְׁלַח אֶת הָאֵשׁ עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח, הוּא הָאֱלֹהִים], שְׂאֵף שָׁם פִּירוּשׁוֹ: אֲשֶׁר יַעֲנֶה אֶל הַמְּבַקְשִׁים **עַל דְּבַר הָאֵשׁ, לְהוֹרִידוֹ מִן הַשָּׁמַיִם**. וְאֵף כֵּן: מִשָּׁה יִדְבֵּר, וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶהוּ עַל אוֹדוֹת הַקּוֹל שְׂבִיקֶשׁ, לְחַזְקוֹ וּלְהַגְבִּירוֹ (ריב"א, לבוש): תורה כ
(ב) וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סיני. מִמִּשְׁמַעוֹ שֶׁל מְקַרְא זֶה, **יְכוֹל** הֵייתִי לֹמַר כִּי **יָרַד עָלָיו מִמַּשׁ** - **תְּלִמּוּד לֹמַר** (לקמן ב, יט) 'אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם', הֲרִי שְׁלֹא יָרַד מִן הַשָּׁמַיִם אֶלָּא מִשָּׁם יִדְבֵּר. הַכִּיצַד? מְלַמֵּד שֶׁהַרְכִּיז

ט"ז • וגם הפהנים • אף הפכורות שהעבודה בהם (ובחים קטו). הנגשים אל ה' • להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות. יתקדשו • יהיו מזמנים להתיצב על עמדתן. פן יפרץ • לשון פרצה, נהרג בהם ויעשה בהם פרצה.

(כג) ויאמר משה אליהוה לא יוכל העם לעלת אליהר סיני פיאתה העדתה בנו לאמור הנבל אתההר וקדשתו:

ט"ז • לא יוכל העם • איני צריך להעיד בהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות.

(כד) ויאמר אליו יהוה לך ירד ועלית אתה ואהרן עמך והפהנים והעם אליהרסו לעלת אליהוה פן יפרץ בם:

ט"ז • לך ירד • (מכילתא) והעד בהם שנית, שמזרזין את האדם קדם מעשה, וחוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה. ועלית אתה ואהרן עמך והפהנים • יכול אף הם עמך? תלמוד לומר: "ועלית אתה". אמר מעתה: אתה - מחצה לעצמך, ואהרן - מחצה לעצמו, והפהנים - מחצה לעצמם. משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

מעשה - אף כאן, והזיהרם לפני שירדה השכינה על ההר, וחרו והזיהרם בשהאיסור כבר חל ונגבס לתקפו (מכילתא):
ועלית אתה ואהרן עמך והפהנים. יכול הייתי לומר כי אף הם (אהרן והפהנים), עולים עמך לראש ההר [אהרן, משום שנאמר בו 'עמך'. והפהנים מתוך שהפרידים הכתוב ולא כללם בשאר העם (מ"ח)], **תלמוד לומר 'ועלית אתה'** - רק אתה עולה ואין איש בלעדריך עולה עמך, אם פן למה נאמר 'ואהרן עמך', וכן למה נזכרו כאן הפהנים? **אמור מעתה:** כל אחד מהם מתקרב כפי מעלתו, **אתה מחיצה לעצמך,** שרק אתה בלבד עולה עד לראש ההר, **ואהרן מחיצה לעצמו** - שהוא עולה לגוף ההר אבל לא בראשו, **והפהנים מחיצה לעצמם** - שלא עלו לגוף ההר, אבל הותר להם להכנס לפנים מן התחום שהוצב סמוך להר. ולפיכך הוזכרו כאן בולמ, כי **משה נגש קרוב יותר מאהרן, ואהרן קרוב יותר מן הפהנים,** ואילו יתר העם, כל עיקר אל ירסו את

פן יפרץ. אין זה לשון 'חונק' [וכדוגמת הכתוב (בראשית כ"ח, י"ד) 'ויפרצת ימה וקדמה'], אלא כאן הוא **לשון פרצה** [הרס ושכירה, כמו (קהלת ג, א) 'עת לפרוץ ועת לבנות'], וכוננת הכתוב: פן יהרוג בהם ויעשה בהם **פרצה** (לש"י): תורה כג
(כג) לא יוכל העם. כף אמר משה: על מה צויתני להתרות בהם; אם על איסור העליה להר, הלא **איני צריך להעיד** (להתרות) **בהם, שהרי כבר מותרים ועומדין הם היום** זה כבר **שלשת ימים** - מן הרביעי בסיון. **ולא יוכלו לעלות, בלומר שאין להם רשות לעלות** [יש לשון 'יכולת' שמשמעו רשות, כמו 'לא תוכל להתעלם' (יב"ם כ"ב, א)], וכוננת משה לשאול, אולי התכוון הקב"ה להריסה אחרת מזה שכתב התרה בהם (כ"ב): תורה כד
(כד) לך ירד. והעד בהם שנית - אותה התראה שכתב התרית בהם, לפי שפך היא הדרך הראויה בהתראה, שמזרזין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומזרזין אותו בשעת

(כב) וגם הפהנים. בעת ההיא טרם נבחרו בני שבט לוי לכהונה, אלא הפכורים היו הפהנים, לכך פירוש הכתוב הוא: **אף הפכורות, שהעבודה היתה אז בהם,** גם הם יתקדשו (כדלהלן). ולשון 'כהן' משמעו משרת לאלהות, ואינו לשון המיוחד דיוקא לשבט מסויים (ראה רש"י בראשית מז, כב) [ויכשקטאו ישאל בעגל נפסלו הפכורים ונבחרו הלויים תחתיהם (רש"י במדבר ג, יב)] [ובחים קטו]:
הנגשים אל ה'. כלומר, על אף שהם רגילים להקריב קרבנות לפני ה', **אף הם אל יסמכו על חשיבותם,** להתיר לעצמם לעלות אל ההר [עדיין לא היה אז המשכן, ועבודת הקרבנות על ידם היתה במזבחות שבנה משה במדבר, כגון המזבח שבנה לאהרן מלחמת עמלק (לעיל י"ז, טו)], ובמזבח שבנה תחת ההר קודם מתן תורה (להלן כ"ד, ט) (א"ש):
יתקדשו. 'יתקדשו' האמורה כאן היא לשון הכנה והזמנה. וכלומר, גם הם יהיו מזמנים ומוכנים להתיצב על עמדתן ולא לעלות ההר:

מן הכהנים, והעם כל עקר אל יִהְרָסוּ אֶת מִצְבֵּם לְעֹלֹת אֵל ה'. פֶּן־יִפְרֹץ־בָּם • אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא נִקְוֵה חֹטֵף קִמְץ, אֵינֹו זֶו מְגֻזְרָתוֹ, כִּן דֶּרֶךְ כָּל תְּבַח שֶׁנִּקְדְּתָה מְלֵאפֹוֹם, כִּשְׁהִיא בָּאָה בְּמִקְרָא, מִשְׁתַּנֶּה הַנִּקְוֵה לְחֹטֵף קִמְץ.

(כה) וַיִּרְדּוּ מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: כה ונתת משה לעמא ואמר להון:

יש"י ויאמר אלהם • התראה זו.

כ (א) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמְרָא: א ומליל יי ית כל פתגמיא האלין למימר:

יש"י וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים • אין 'אלהים' אלא דיין, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם מקבל שכר, ואם לאו, אינו מקבל עליהם פרענות, (מכילתא) כול אף עשרת הדברות כן? תלמוד לומר: 'וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים', דיין להפרע. את כל הדברים האלה • מלמד שאמר הקדוש-ברוך-הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן. אם כן, מה תלמוד לומר עוד 'אנכי' ו'לא יהיה לך'? - שחזר ופרש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (וקשית אם כן כו' פרוש: לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה' שגם שאר עשרת הדברות כלם אמר הקדוש-ברוך-הוא בדבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר: 'אנכי וגו''? רצה לומר, מה בא להודיענו במה שפרט לשון ב' דברות אלו מה שאר, מדהוציאם בלשון זה שהמשמעות, דוקא אלו שנים בפרט מפי הגבורה יצאו, והלא לפי זה כלם כמותהם, הקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו דברים?

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

האופנים, ויש קיבול שכר על קיומן ועונש על ההמנעות מקיומן (מכילתא) (רא"ם, נח"י, בא"י):
את כל הדברים האלה. לא נאמר כאן כבשאר מקומות וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים לאמר, אלא הוסיף הכתוב והדגיש את כל הדברים האלה, מלמד שאמר הקדוש-ברוך-הוא כל עשרת הדברות האלה, כולם בדבור אחד (בבת אחת), מה שאי אפשר לאדם לומר כן. אמר כן - מאחר שבכך כלל מיד בדיבור הראשון את כל עשרת הדברים, מה תלמוד לומר עוד 'אנכי' ו'לא יהיה לך', שמשמע שאמר להם את הדברים אחד אחד בסדר הזה [וכפי שדרשו חכמים (ראה רש"י לעיל פסוק טו), שהשתים הראשונות נאמרו מפי הגבורה ושאר הדברות נמסרו על ידי משה], והלא כל הדברים נאמרו כבר בדיבור הראשון? אלא שלאחר שאמר כולם בדיבור אחד חזר ופירש להם בפרטות ובהרחבה על כל דבור ודבור בפני עצמו [כאשר אמנם השתים הראשונות מובארות מפי הקב"ה, ואילו השאר מתבארות להם על ידי משה] (שם) (רא"ם):
לאמר. כל לשון 'לאמר' שבמקרא,

שם 'אלהים' [ולא שם הוי"ה] כפי שנקט בפסוקים לפניו ולאחריו]. פי אין לשון 'אלהים' אלא במשמעות דיין, וכן הוא אומר 'אלהים לא תקלל' (לקמן בב, כז), ותרגומו שם באונקלוס: דינא, כלומר דיין ושופט הדין את הדין, וכוננת שם זה להורות כאן על חומר הדין במצוות הללו, לפי שיש פרשיות בתורה אשר המצוות שנאמרו בהן אין חיובן בכל האופנים, שאם עשאן אדם כשנתחייב בהן, הרי הוא מקבל שכר, ואם לאו - כשגרים לפטור עצמו מהן - אינו מקבל עליהם פרענות [כגון: העושה כנף בגדו עגולה כדי להפטר מן הציצית, או הבונה פתח ביתו עגול כדי להפטר ממוזוה, או המכניס פירותיו לביתו דרך מקומות שאינם מחייבים במעשר, וכדומה], יכול היה השומע לסבור בתחילה, שאף בעשרת הדברות יבוא הקב"ה לצוותם כן, וישמיע להם מצוות כגון אלו שיקול האדם לפטור עצמו מהן. תלמוד לומר 'וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים' - דיין אני ליפרע מהמבטלים את מצוותי; פי המצוות והאזהרות הללו שהקב"ה עומד להשמיען כאן, הם כמו רוב המצוות שבתורה, שהיובן בכל

מצבם - כלל לא יתפרדו מסדר עמידתם במקומם, לעבור את התחום שנקבע להם, ולא יתקברו מעבר לכך לעלות אל ה' (שם) (נח"י, משב"ל):
פן יפרץ בם. 'פרץ' הוא כמו 'פרוץ' (לעיל פסוק כב), ואף-על-פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ (קמץ קטן) ולא חול"ם, אינו זו מגזרתו - אינו משתנה בשרשו, ופירושו כמו 'פרוץ' המוזכר למעלה, פי כף דרך כל תיבה שנקודתה מלאפנים (חול"ם), כשהיא באה סמוכה במקף - כשהתיבה מחוברת במקף (-) אל התיבה שלאחריה [להורות פי שתי התיבות נקראות כתיבה אחת, וטעם הנגינה על התיבה השניה בלבד], או משתנה הנקוד מחול"ם לחטף קמ"ץ [כן מצינו: 'מי יעבר-לנו' במקום 'מי יעבור לנו' (דברים לו, יא), 'ישמר-עיר' במקום 'ישמור עיר' (תהלים קכו, א), וכן 'ידבר-פי' במקום 'ידבר פי' (שם קמה, כא). שבכל אלו הניקוד נעשה רפוי בשל סמיכות התיבה במקף לזו שלאחריה] (בא"י): תורה כה
(כה) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם. דברי התראה זו, האמורים בפסוק הקודם: תורה א
כ (א) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים. שינה הכתוב לשונו ונקט באמירת עשרת הדברות

(*) כאן נדפסו עשה"ד בטעם עש"ה לתורה. לקריאה בציבור בטעם עליון ראה עמוד קצג

וְתָרַץ שָׁחֹר וּפְרֵשׁ וְכוּ' וְרוֹצֵה לומר: בְּאוֹתָהּ הַתּוֹרָה, לֹא הַחֲזִיר לְלַמֵּד עַל הַפְּלֵל יָצָא, אֶלָּא עַל הַפָּרֵט, אֵלּוּ שְׁמֵי דְבָרֹת רַאשׁוֹנוֹת בְּיַחַד, (וְדוּק). • לֵאמֹר • מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ עוֹנִין עַל הֵן, הֵן, וְעַל לְאוּ, לֵאוּ. (מכילתא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 148 ואילך)

עֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת וְעִשְׂרֵה מְאֻמֹּת

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר: (א, כ)

וַיְדוּעַ הַתְּמִינָה, הָרִי לְאָמֹר פְּרוּשׁוֹ לומר לַאֲחֵרִים, וּמִפִּינִן שְׁכַל בְּנִי הָיוּ בְּמַתֵּן תּוֹרָה, וְאֶפִּילוּ הַנְּשֻׁמוֹת שֶׁל דּוֹרוֹת הַבָּאִים הָיוּ שָׁם (פְּדָא' בַשְּׁמ"ר כה, ו) מַה שִׁיךְ כָּאן "לְאָמֹר" "לְאָמֹר לַאֲחֵרִים"?

וְתִירֵץ הַרֵב הַמְּגִיד מִמְּעוֹרֵיטֵשׁ:

"לְאָמֹר" כָּאן מוֹרַז עַל הִ"עֲשֶׂרֶה מְאֻמֹּת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם" (אבות פ"ה מ"א), וּפְרוּשׁ וַיְדַבֵּר גו' לְאָמֹר הוּא, לְקִשֵׁר אֶת הַ"וַיְדַבֵּר" - עֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת עִם הַ"לְאָמֹר" - הִ"עֲשֶׂרֶה מְאֻמֹּת".

פְּרוּשׁ הַדְּבָרִים:

בְּעִבּוּדַת הָאָדָם יֵשׁ שְׁנֵי מַצְבִּים. יֵשׁ זְמַן שֶׁבּוֹ הוּא עֶסוּק כְּלוּ בַלְמוּד הַתּוֹרָה - עֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת, וְיֵשׁ זְמַן שֶׁבּוֹ עֶסוּק הוּא לְאִשׁוֹ וְרַבּוֹ בְּדַבְרֵי הַרְשׁוּת (הַמְּתָרִים ע"פ תּוֹרָה) - עֲשֶׂרֶה מְאֻמֹּת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם.

וְיָכוּלָה לְהִיֹּת הַיּוֹה-אִמִּינָא אֶצֶל הָאָדָם, שֶׁבָּעֵת עֶסְקוּ בְּדַבְרֵי הַרְשׁוּת, 'מִנְתְּק' הוּא מִלְמוּד הַתּוֹרָה, וְיָכוּל הוּא לְסַדֵּר דָּרָף חַיִּיו שְׁלֵא ע"פ הַשִּׁקְפַת הַתּוֹרָה.

וְזֶה פְּרוּשׁ "וַיְדַבֵּר גו' לְאָמֹר" שֶׁגַם בְּעַת עֶסְקוּ בְּדַבְרֵי הַרְשׁוּת - עֲשֶׂרֶה מְאֻמֹּת, צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה קִשׁוּר לְעֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת, בְּזֶה שֶׁגַם אַז דָּרָף חַיִּיו יְהִיָּה ע"פ הַשִּׁקְפַת הַתּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ו עמ' 124 ואילך)

עַל הֵן הֵן וְעַל לְאוּ לְאוּ

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר: (א, כ)

מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים עַל הֵן הֵן וְעַל לְאוּ לְאוּ, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, עַל הֵן הֵן וְעַל לְאוּ הֵן (מכילתא)

יֵשׁ לְפָרֵשׁ פְּלוּגָתָא זוּ בְּדָרָף הַחֲסִידוֹת:

בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה יִשְׁנֵם שְׁנֵי פָּרְטִים: א. בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת מְקִימִים רְצוֹן הַבוֹרָא ית', וְכִלְשׁוֹן בְּרַפְתַּת הַמִּצְוֹת כְּלָן "אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ". ב. עַל יְדֵי כָּל מִצְוָה מְבָרַר וּמְזַכֵּף חֶלֶק אַחֵר בְּגוּפוֹ וְנַשְׁמָתוֹ, וְכַדְאִיתָא בְּזוּהָ"ק (ח"א קע, ב) דְּרמ"ח מ"ע הֵן כְּנֻגְד רמ"ח אֵיבָרִים וְשִׁס"ה מִצְוֹת ל"ת הֵן כְּנֻגְד שִׁס"ה גִּידִים. דְּבְכָל מִצְוָה הוּא מְזַכֵּף אֶבֶר וְגִיד אַחֵר שֶׁבְּגוּפוֹ.

וְהֵנָּה, בְּעִנְיַן זְכוּף הָאָדָם שֶׁעַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת, יֵשׁ חֲלוּק בֵּין מ"ע לְמִצְוֹת ל"ת. דְּמ"ע תְּכַנֵּם שֶׁעַל יְדֵי קִיּוּמָם הוּא מְזַכֵּף וּמַעֲלֵה אֶת הָאֶבֶר הַשִּׁיף לְמִצְוֵהּ זוּ, אֵף מִל"ת תְּכַנֵּם דְּאֶסוּרִים אֵלּוּ יֵשׁ בְּהֵם רַע כו', וְלָכֵן צָרִיךְ לְהִזְהָר שְׁלֵא לְהַפְשֵׁל בְּהֵן כְּדִי שְׁלֵא יוֹרִיד וְיִפְגַּם אֶת הַחֶלֶק בְּגוּפוֹ וּבְנַשְׁמָתוֹ הַשִּׁיף לְמִצְוֹת-לֹא-תַעֲשֶׂה זוּ.

אֵף בְּעִנְיַן קִיּוּם רְצוֹן הַבוֹרָא הָרִי כָּל הַמִּצְוֹת שׁוֹתֵת הֵן. דְּהֵן כְּשִׁמְקִים מ"ע וְהֵן כְּשִׁאִינוּ עוֹבֵר עַל מִל"ת, תֵּכֵן שִׁנְיָהּ הוּא שְׁעִי"ז הוּא מְקִים רְצוֹן וְצוּי הַשִּׁי"ת.

וּבְזֶה פְּלִיגֵי ר"י ור"ע. לְדַעַת ר"י רָאוּ בְנֵי בְמִ"ת שְׁתוּמֵ"צ מְזַכְכִּים וּמַעֲלִים אֶת הָאָדָם, וְלָכֵן עֲנִי "עַל הֵן הֵן" - שֶׁבְּמ"ע רָאוּ אֶת הַטּוֹב וְעִנְיַן הַחִיבִי שֶׁפּוּעַל בְּאָדָם, וְ"עַל לְאוּ לְאוּ" - שֶׁרָאוּ אֶת הָרַע וְהָעִנְיַן הַשְּׁלִילִי שֶׁיֵּשׁ בְּמִצְוֹת-לֹא-תַעֲשֶׂה.

אֵף ר"ע ס"ל שֶׁגַם עַל מ"ע וְגַם עַל מִצְוֹת ל"ת עֲנִי "הֵן". כִּי בְּעַת מ"ת הָיָה נִרְגַּשׁ שִׁסּוּד וְתֵכֵן כָּל הַמִּצְוֹת הוּא שְׁמוּכָן וּמְזַמֵּן לְקִים רְצוֹן הַבוֹרָא בְּכָל אֶפֶן שֶׁתְּהִיָּה, הֵן לְקִים מִצְוֹתָיו וְהֵן שְׁלֵא לְעַבֵּר עֲלֵיהֶן ח"ו.

(ב) **אֵנְכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:** כְּאֵנָּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ דִּי אֶפְיָקְתָּךְ מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדֵּי תַמָּא :

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

פִּירוּשׁוֹ שֶׁהַדְּבָרִים נֶאֱמָרוּ לְשׁוּמַע כְּדִי שֶׁחֲזוּר וַיֵּאמְרֵם לַאֲחֵרִים [כְּגוֹן וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לְאָמֹר - הַקְּבֵה אֶמְרָם לְמֹשֶׁה שִׁיאִמְרֵם לְיִשְׂרָאֵל], אָבָל כָּאן שֶׁהַקְּבֵה מִפִּי עֲצֻמוֹ הָיָה מְדַבֵּר פִּירוּשׁוֹ שֶׁהַדְּבָרִים נֶאֱמָרוּ לְשׁוּמַע כְּדִי שֶׁחֲזוּר וַיֵּאמְרֵם לַאֲחֵרִים [כְּגוֹן וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לְאָמֹר - הַקְּבֵה אֶמְרָם לְמֹשֶׁה שִׁיאִמְרֵם לְיִשְׂרָאֵל], אָבָל כָּאן שֶׁהַקְּבֵה מִפִּי עֲצֻמוֹ הָיָה מְדַבֵּר

אֱלֵיָּהֶם, לְמַה נֶאֱמֹר 'לְאָמֹר'? אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹנִין וּמִסְכְּיָמִים עַל כָּל הַדְּבָרוֹת, וְאוֹמְרִים **עַל הֵן הֵן** - עַל מִצְוֹת 'עֲשֶׂה' הָיוּ עוֹנִים 'הֵן' [כְּלוּמַר כִּף נַעֲשֶׂה וּנְקִיִּים], **וְעַל לְאוּ**

לְאוּ - עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה לֹא תַעֲשֶׂה הָיוּ עוֹנִים 'לְאוּ' [לֹא נִרְצָח, לֹא נִגְנוּב וְכוּ']; וְהוּוּ שֶׁנֶאֱמַר 'לְאָמֹר', כִּי גַם יִשְׂרָאֵל חָזְרוּ עַל הַדְּבָרִים וְעָנּוּ עֲלֵיהֶם (שם) הִיא דב"ט: תורה ב

כ"א אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • פְּדֹאֵי הַיָּהוּבִים הָיְתָה הַהוֹצָאָה, שֶׁתְּהִי־וּ מְשֻׁעָבְדִים לִי (מכילתא). דָּבָר אַחֵר: לְפִי שִׁנְגַלְהָ בֵּינֵם כַּגְּבוּר מִלְחָמָה וְנִגְלָה כָּאֵן כְּזֶקֶן מְלֵא רַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן כד) "וְתַחַת רִגְלָיו כָּמַעֲשֵׂה לְבַנְתַּת הַסַּפִּיר", זו הִתְהַה לְפָנָיו בְּשַׁעַת הַשְּׁעָבוּד, וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם, מְשֻׁנְגַלְוֹ - הוֹאִיל וְאֵי מִשְׁתַּנָּה בְּמֵרְאוֹת, אֵל תֹּאמְרוּ: שְׂתִי רְשִׁיּוֹת הֵן. אֲנֹכִי הוּא אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מִמִּצְרַיִם וְעַל הַיָּם. דָּבָר אַחֵר: לְפִי שֶׁהָיָה שׁוֹמְעִין קוֹלוֹת הַרְבֵּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת הַקּוֹלוֹת", קוֹלוֹת בְּאֵיִן מִד' רוּחֹת וּמִן הַשָּׁמַיִם וּמִן הָאֶרֶץ, אֵל תֹּאמְרוּ רְשִׁיּוֹת הַרְבֵּה הֵן. וְלָמָּה אָמַר לְשׁוֹן יְחִיד: "אֱלֹהֶיךָ"? לִיתֵן פְּתוּחֹן פֶּה לְמֹשֶׁה לְלַמֵּד סַגּוּרִיָּא בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר: (לקמן לב) "לָמָּה ה' יִחְרָה אִפְךָ בְּעַמְּךָ"? לֹא לְהֵם צְוִיֹת: 'לֹא יְהִיָּה לָכֶם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם' אֲלֵא לִי לְבַדִּי. מִבֵּית עֲבָדִים • מִבֵּית פְּרַעָה שֶׁהֵייתֶם עֲבָדִים לוֹ, אוֹ אֵינוֹ אֹמֵר אֲלֵא "מִבֵּית עֲבָדִים", שֶׁהָיָה עֲבָדִים לְעֲבָדִים? תִּלְמוּד לומֵר: "וַיִּפְדֶּךָ מִבֵּית עֲבָדִים מִיַּד פְּרַעָה מְלֶךְ מִצְרַיִם". אָמַר מַעֲתָה, עֲבָדִים לְמֶלֶךְ הָיוּ וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש ח"ג עמ' 892 ואילך)

אֲנֹכִי לְשׁוֹן מִצְרַיִ

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ (ב, כ)

אֲנֹכִי - לְשׁוֹן מִצְרַיִ (ילקוט שמעוני)
לְכַאוּרָה הַדָּבָר תַּמּוּהָ בְּיוֹתֵר:

הָרִי בְּעִשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת כְּלוּלוֹת כֹּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה (ראה רש"י שמות כד, יב. זח"ב ב, ז, א). וּבְעִשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת עֲצֻמָּן הָרִי אֲנֹכִי כוֹלֵל

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מִשְׁפָּטִים לְכַף זְכוּת) בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר 'לָמָּה ה' יִחְרָה אִפְךָ בְּעַמְּךָ' (לקמן לב, יא), שֶׁכָּךְ אָמַר לוֹ: הָגַם שֶׁעֲבָדוּ אֶת הַעֲגֹל, אֲכָל הָרִי לֹא לְהֵם צְוִיֹת שְׁלֵא יַעֲבְדוּ עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁהָרִי לֹא אִמְרָת 'לֹא יְהִיָּה לָכֶם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, אֲלֵא 'לֹא יְהִיָּה לְךָ' וְגו' בְּלִשׁוֹן יְחִיד, לִי לְבַדִּי צְוִיֹת זֹאת (שמד"ר):

מִבֵּית עֲבָדִים. אֵין הַכְּפוּנָה כִּי הוֹצִיאָךְ מִתּוֹךְ 'בֵּית הַשְּׂעִיב' לְעֲבָדִים, אֲלֵא מִבֵּית פְּרַעָה שֶׁהֵייתֶם עֲבָדִים לוֹ, וּפִירוּשׁ 'מִבֵּית עֲבָדִים' הוּא 'מִבֵּית עֲבָדוֹתְכֶם, מִבֵּית שֶׁהֵייתֶם בוֹ עֲבָדִים. אוֹ אֵינוֹ אֹמֵר - שְׁמָא אֵין פִּירוּשׁוֹ כֶּךָ, אֲלֵא 'מִבֵּית עֲבָדִים', שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים לְעֲבָדִים אַחֲרַיִם, וַיְהִיָּה פִירוּשׁוֹ, שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל כַּה נְחוּתִים וּמוֹשָׁפְלִים בְּמִצְרַיִם, עַד שְׁלֵא הָיָה עֲבָדִים לְפְרַעָה עֲצֻמוֹ, אֲלֵא עֲבָדִים לְעֲבָדָיו שֶׁל פְּרַעָה, וְהָיוּ שְׂרוּיִים בְּבֵיתֶם שֶׁל עֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁים לָהֶם כְּאֲדוֹנֵיֶם, תִּלְמוּד לומֵר (דברים ז, ח) 'וַיִּפְדֶּךָ מִבֵּית עֲבָדִים מִיַּד פְּרַעָה מְלֶךְ מִצְרַיִם', הָרִי שֶׁפִּירְשׁ לְךָ הַכְּתוּב כִּי בֵּית הָעֲבָדִים הוּא 'יַד פְּרַעָה' בְּעִצְמוֹ, אָמַר מַעֲתָה, עֲבָדִים לְמֶלֶךְ הָיוּ וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים (מכילתא)

(רא"ס): תורה ג

הָאֶחָד הוּא לְבַנְתַּת הַסַּפִּיר, זוֹ הָיָה הַלְבָנָה' אֲשֶׁר הִיָּתָה לְזִכְרוֹן לְפָנָיו בְּשַׁעַת הַשְּׁעָבוּד, עַל שֵׁם שֶׁהָיָה מְקֻרָרִים אֶת חַיִּיהֶם בְּחוּמֵר וּלְבָנִים וְהָיָה הַקַּב"ה אוֹמֵר, כֹּל זְמַן שֶׁבָּנִי שְׂרוּיִים בְּצַרַת הַשְּׁעָבוּד אִף אֲנִי עִמָּהֶם בְּצָרָה וְהַלְבָנָה מוֹנַחַת לְפָנָי, וְאֵילוֹ הַמְשַׁף הַכְּתוּב 'וְכַעֲצֵם הַשָּׁמַיִם', זֶהוּ מִרְאָה אַחֵר, מְשֻׁנְגַלְוֹ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, כִּי אִזְ הָיָה אוֹר וְהַדְּרוּה לְפָנָיו (רש"י שם): וְלִכֵּן הַזְכִּיר כָּאֵן יְצִיאַת מִצְרַיִם, כְּדִי לֹאמֵר לָהֶם: הוֹאִיל וְאֵינִי מִשְׁתַּנָּה בְּמֵרְאוֹת שׁוֹנִים, אֵל תֹּאמְרוּ שְׂתִי רְשִׁיּוֹת (שְׁלֵטוֹנוֹת, אֲדַנְוִיוֹת) הֵן, אֲלֵא 'אֲנֹכִי' הוּא אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מִמִּצְרַיִם וְעַל הַיָּם, אֲנִי הוּא לְעוֹלָם וְלֹא אַחֵר. דָּבָר אַחֵר - טַעַם אַחֵר לְכָךְ שֶׁהַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם, לְפִי שֶׁהָיָה שׁוֹמְעִין קוֹלוֹת הַרְבֵּה, שֶׁנֶּאֱמַר (להלן פסוק יד) 'כֹּל הָעָם רֹאִים אֵת הַקּוֹלוֹת' [קוֹלוֹת' בְּלִשׁוֹן רַבִּים]. שְׁכֵן קוֹלוֹת הָיוּ בְּאֵיִן מִכָּל צֵד, מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם וּמִן הַשָּׁמַיִם וּמִן הָאֶרֶץ - אֵל תֹּאמְרוּ רְשִׁיּוֹת הַרְבֵּה הֵן, אֲלֵא אֲנֹכִי הוּא אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מִמִּצְרַיִם (נח"י, ד"ד): וּמוֹסֵיף רש"י: 'וְלָמָּה אָמַר לְשׁוֹן יְחִיד, 'אֱלֹהֶיךָ', וְלֹא אָמַר 'אֱלֹהֶיכֶם' בְּלִשׁוֹן רַבִּים? כְּדִי לִיתֵן פְּתוּחֹן-פֶּה לְמֹשֶׁה לְלַמֵּד סַגּוּרִיָּא (לְבַקֵּשׁ לְהַכְרִיעַ

(ב) אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. מֵה רָאָה לְהַזְכִּיר כָּאֵן עֲנִין יְצִיאַת מִצְרַיִם [וְהֵלֵא הָיָה לוֹ לומֵר: 'אֲנֹכִי ה', אֲשֶׁר בְּרָאתִי אֶת הַשָּׁמַיִם וְהָאֶרֶץ, וְכֹל אֲשֶׁר בָּהֶם' (רא"ס, ג'א)], אֲלֵא לְפִי שְׁבָא לִיתֵן לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת וּלְשַׁעֲבָד אוֹתָם לְעֲבוּדוֹתָם, אָמַר לָהֶם: פְּדֹאֵי הוּא הַהוֹצָאָה - יְצִיאַתְכֶם מִמִּצְרַיִם רֵאוּיָה וְחֻשְׁבָּה דִּיהָ, כְּדִי שֶׁתְּהִי־וּ מְשֻׁעָבְדִים לִי בְּגִלְגָלָה, כִּי בְּכַף קְנוִיֹתִי אֲתֶכֶם לְהִיּוֹת לִי לְעֲבָדִים [רָאָה לְשׁוֹן רש"י עַל הַמִּקְרָא (דברים ה, טו) 'וְיִזְכְּרַתְּ כִּי עֲבָד הֵייתְּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם' - עַל מֵנֵת כֹּן פְּדָאָךְ, שֶׁתִּתְּהִי לוֹ עֲבָד וְתִשְׁמֹר מִצְוֹתַיִן] (רא"ס). דָּבָר אַחֵר - טַעַם אַחֵר לְכָךְ שֶׁהוֹזְכְּרָה כָּאֵן יְצִיאַת מִצְרַיִם, לְפִי שִׁנְגַלְהָ לָהֶם בֵּינֵם כַּגְּבוּר מִלְחָמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל טו, א) 'ה' אִישׁ מִלְחָמָה, וְאֵילוֹ בְּמֵתֵן תּוֹרָה נִשְׁתַּנָּה הַתְּגִלוֹת מִרְאָה כְּבוֹד ה' לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִגְלָה כָּאֵן כְּזֶקֶן מְלֵא רַחֲמִים הָבָא לְלַמְדֵם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁהֵם 'לְטוֹב לָנוּ כֹּל הַיָּמִים לְחַיֵּינוּ כִּי הַיּוֹם הַזֶּה' (דברים כד, ט), וְכְמוֹ כֹּן לֹא הָיָה מִרְאָה כְּבוֹדוֹ בְּשַׁעַת הַשְּׁעָבוּד כְּמִרְאָה כְּבוֹדוֹ בְּגֵאוּלְתְּכֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן כד, ט) 'וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רִגְלָיו כָּמַעֲשֵׂה לְבַנְתַּת הַסַּפִּיר וְכַעֲצֵם הַשָּׁמַיִם לְטַהַר, וְאָמַרו רְבוּתֵינוּ כִּי שָׁנִי מֵרְאוֹת הָיוּ רוֹאִים:

רמ"ח מ"ע ו' לא יהיה לך גו" כולל שס"ה ל"ת (ראה של"ה ר"פ יתרו. ספר התניא פ"כ). ויתירה מכך מבאר בזהר הקדוש (ח"ב פה, ב) ש"כל אינון פקודי אורייתא כו' כלין בהאי מלה", שכל מצות התורה נכללות בתבת "אנכי".
ולאחרי כ"ז הנה "אנכי - לשון מצרי" שהתבה הכי נעלית היא בלשון האמה השפלה ביותר, המכנה בפתוב "ערות הארץ" (מקץ מב, ט. וראה קה"ר פ"א, ד)!

וי"ל הבאור בזה:

אמרו חז"ל (שבת פח, ב) שששבקשו מלאכי השרת שתנתן להם התורה ולא לנו, אמר להם משה רבנו "למצרים ירדתם?". והינו, שהתורה נתנה דוקא למקום שבבחינת "מצרים" ושפל ביותר.

דאף שעל ידי התורה יכולים לעלות בעלוי אחר עלוי, אף לא בשביל זה נתנה תורה. אלא כדי שגם מקומות כאלו שמצד עצמם הם בבחינת "מצרים" ו"ערות הארץ", יתבררו ויתעלו בכח התורה, עד שגם הם יהיו כמון ומדור לקדשתו של הקב"ה.

ולכן "אנכי לשון מצרי" לרמז שהפנה והתכלית של מ"ת הוא להמשיך הקדשה גם להשבעים לשון (שאנים 'קדש') ועד להדרגה הנמוכה ביותר, "לשון מצרי".

(ג) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני:

ג לא יהי לך אלה אחרן פר מני:

ה"י < לא יהיה לך • למה נאמר? לפי שנאמר: "לא תעשה לך", אין לי אלא שלא יעשה. העשוי כבר, מנין שלא יקום? תלמוד לומר: "לא יהיה לך" (מכילתא). אלהים אחרים • שאינן אלהות, אלא אחרים עשואם אלהים עליהם (מכילתא), ולא יתכן לפרש: "אלהים אחרים" זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אצלו. דבר אחר: "אלהים אחרים", שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם ואינן עונים אותם, ודומה כאלו הוא אחר, שאינו מפירו מעולם. על פני • כל זמן שאני קום, שלא תאמר: לא נצטוו על עבודה ורה אלא אותו הדור (מכילתא).

(ד) לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים
ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת
לארץ:

ד לא תעבד לך צלם וכל דמות די בשמיא
מלעלא ודי בארעא מלרע ודי במיא מלרע
לארעא:

ה"י < פסל • על שם שנפסל. וכל תמונה • תמונת כל דבר אשר בשמים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

זמן שאני קיים, וכיון שהם דברי הקב"ה שהוא חי וקיים לצח, הרי שאיסור עבודה ורה הוא איסור נצח, שאין לך זמן שעבודה ורה מותרת בו. והוצרך הכתוב להדגיש זאת, כדי שלא תאמר, הואיל ופתח הכתוב ביציאת מצרים, שמא לא נצטוו על עבודה ורה בכל חומרתה אלא אותו הדור בלבד, אשר יצאו ממצרים וראו בהתגלות כבוד ה' כפי שלא ראה שום דור. לכך נאמר 'על פני', שאף שאר הדורות מוזהרים בכל חומרתו של איסור זה [לרבות איסור קיומו הנלמד מן האמור 'לא יהיה לך' (ב"ר)] (מכילתא) (ע"ד): תורה ד

(ד) פסל. איל העשוי לעבודה ורה, הקרוי בן על שם שנפסל - שנעשה על ידי פיסול, שפוסלים וחווקים

וקראם הכתוב 'אלהים' על שם טעותם של עובדיהם, וכאלו נאמר האלהים של האחרים, ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי - כלומר האלהים הנוספים חוץ ממני (מן הקב"ה), לפי שגנאי הוא כלפי מעלה להשוותם אליו ולקרותם אלהות אצלו, לפי שאין שום אלה מבקעדי. אלא פירושו כאמור: האלילים, אשר בדתם הנבערת של אחרים קרויים אלהים. דבר אחר: מהו 'אלהים אחרים' - אלהים שהם אחרים לעובדיהם - שהם מתנכרים אליהם ונדמים פורים להם, שעובדיהם צועקים אליהם ואינן עונים אותם, ודומה האליל כאילו הוא אדם אחר שאינו מפירו מעולם (רא"ה): על פני. לשון 'על פני', משמעותו: כל

(ג) לא יהיה לך. למה נאמר מקרא זה? כלומר, הרי מיד לאחרי מפורש הכל היטב, מה הם אופני האיסור וצורותיו, אם בן למה הוצרך להקדים ולומר תחילה בלשון כללי: לא יהיה לך? אלא לפי שנאמר להלן 'לא תעשה לך', וכול הייתי לומר: אין לי באיסור זה אלא שלא יעשה את הפסל בעצמו, אבל העשוי כבר ביד אחרים, והוא מצוי ברשותו, מנין שלא יקיים אותו להשהותו אצלו? תלמוד לומר 'לא יהיה לך' - אל תניחני להיות ולהתקיים אצלה, אלא בטל את הווייתו שלא יהיה לו קיום (שם) (ג"א):

אלהים אחרים. לשון 'אחרים' פירושו: אלהיות שבאמת אינן אלהות, אלא עמים אחרים עשואם אלהים עליהם,

(ה) לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פֶקֶד עֹון אָבֶת עַל־בְּנִים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רַבְעִים לְשָׁנָאִי:

ה לא תסגד להון ולא תפלהון ארי אנא יי אלהך אל קנא מסער חובי אבהן על בנין מרדין על דר תלימי ועל דר רביעי לשנאי פד משלמין בנאי למחטי בתר אבהתהון:

רש"י • אל קנא • (מכילתא) מקנא להפרע ואינו עובר על מדתו למחל על עון עבודת אלילים. כל לשון קנא, אנפרימנט בלע"ז, נותן לב להפרע. לשנאי • בתרגומו, כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם (סנהדרין כז) •

(ו) וְעִשָּׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשֹׂמְרֵי מִצְוֹתַי: וְעָבַד טִיבּוּ וְלֹא־לְפִי דְרִין לְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פְקוּדֵי:

רש"י • ועשה חסד • שאדם עושה לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתרה על מדת פרענות אחת על חמש מאות. שזו לארבעה דורות וזו לאלפים (סוטה יא) •

(ז) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹא כִּי לֹא יִנְקָה יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׂוֹא:

ז לא תימי ית שמא דיי אלהך למנא ארי לא יזכי יי ית דיימי בשמה לשקרא:

רש"י • לשוא • (השני, לשון שקר בתרגומו), כמה דתימר אי זהו שבועת שוא? נשבע לשנות את הידוע: על עמוד של אבן שהוא זקב (הראשון לשון מגן, בתרגומו, זה הנשבע לחנם ולהבל) על של עץ, עץ, ועל אבן, אבן (שבועות כט. מכילתא) •

רש"י כפשוטו - מהדורת השם

באבן לעשותו [וכדוגמת לשון הכתוב (להלן ד, א) 'פסל לך שני לזאת אבנים', ובעבודה זרה הוא אומר (חבקוק ב, יח) 'מה הועיל פסל כי פסלו יצרו'] (באמ"ח לשי"ח):

וְכָל תְּמוּנָה אשר בשמים. וכי יש תמונה בשמים? אלא כך פירושו: לא תעשה תמונת כל דבר אשר בשמים, כגון חמה ולבנה, כוכבים ומזלות (רא"ם): תורה ה

(ה) אֵל קָנָא. מִקְנָא לִיפְרַע - מתמלא חרון אף וחימה להעניש על כך, ואינו עובר על מדתו למחול על עון עבודת־אלילים, כדרך שהוא נוהג לעבור על מידת הדין לגבי שאר חטאים. **וְכָל לְשׁוֹן קָנָא, אֲנַפְרִימַנְט בַּלְע"ז,** ומשמעו שהוא כועס ונותן לב ליפרע, ואינו מוחל על כך (אוצר לעזר רש"י) [מידת הקנאה האנושית היא חמה ורוגז המביאה לידי נקמה, אבל בלפי שמים אין מקום לייחס תכונות של כעס ורוגז, אלא קנאת ה' היא רק 'ההנהגה במידת הקנאה', הבאה לידי ביטוי בנקמה ועונש, וזהו 'מקנא - ליפרע', שהוא נחשב במקנא לענין הפרעון וההענשה (הואיל משח): לשנאי. פירושו בתרגומו באונקלוס,

שהדברים אמורים רק כשאוחזין הבנים מעשה אבותיהם בידיהם [כד משלמין בנאי למחטי בתר אבהתהון' - כשהבנים מוסיפים לחטוא אחר אבותיהם], כי אז נפרעין מהם הן על עוונות עצמם והן על עון אבותם, אבל כשהבנים צדיקים, על כך כבר נאמר (דברים כד, טו) 'איש בהטא יומתו', שאין אדם נענש בעון וזולתו (סנהדרין כז): תורה ו

(ו) וְעִשָּׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים. לפי דרך לשון הכתוב, השקר הטוב אשר הקב"ה נותן לאדם כגמול על מעשיו, אינו קרוי 'עשיית חסד' [אלא 'תשלום שקר' או 'גמול טוב' וכדומה], וכאן שנתנת השקר קרויה 'עושה חסד', הרי זה משום שהשקר הוא גדול יותר מן הראוי לו בדין, שהוא גומל 'חסד' על המעשים הטובים שאדם עושה לפניו, לשלם לו שכר כפול ומכופל עד לאלפים דור [והדברים אמורים על העובדו מאהבה, כפי שהכתוב מפרש: 'לאהבי', פי כשהאדם מתחסד עם הקב"ה אף הקב"ה מתחסד אתו, אבל העובדו מיראה אין שקרו אלא עד אלף דור (ראה דברים ו, ט. וברש"י שם)] (העמק דבר, ועפ"י הגמ' סוטה לא).

נִמְצָאת מִדָּה טוֹבָה יִתְיָרָה עַל מִדַּת פּוֹרְעָנוּת אַחַת עַל חֲמֹשׁ־מֵאוֹת - מידת השקר לטובים מרובה ממידת העונש לרעים פי חמש מאות, שהרי זו - מידת הפורענות, שהקב"ה פוקד עון אבות על בנים, אינה נמשכת אלא לארבעה דורות בלבד, שנאמר 'על בנים על שלשים ועל רבעים', ואילו זו - המידה הטובה, שהיא נתינת השקר לו ולזרעו אחריו, נשמרת אף לאלפים דורות, פי חמש מאות מארבעה (תוספתא סוטה ז): תורה ז

(ז) לְשׂוֹא. אין הכוונה לנשבע 'שבועת שקר' [כגון החייב לחבירו ממון והוא נשבע שאינו חייב], שעליה נאמר (ויקרא יט, יא) 'ולא תשבעו בשמי לשקר', אלא 'שבועת שוא' פירושה: שבועה שהיא לחנם ולהבל ואין בה כל צורך, ואינו היא שבועת שוא, כגון הנשבע בשם ה' לשנות את הידוע - שהוא אומר על עמוד של אבן (הניכר וידוע לכל ממה הוא עשוי) שהוא של זקב, שאף-על-פי ששבועתו שקר, מכל מקום פיון שלא הועילה שבועתו לרמות את דעת הבכירות, הרי היא קרויה 'שבועת שוא'. והוא הדין אם נשבע בשם ה' לקיים את הידוע, כגון

(ח) זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

ח הַיּוֹמָא דְכִיר יַת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתָהּ:

רש"י זכור • זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, וכן (לקמן לא) "מחלליה מות יומת", (במדבר כח) "ובימים השבת שני כבשים". וכן: (דברים כב) "לא תלבש שעטניו", "גדלים תעשה לך". וכן: (ויקרא יח) "ערות אשת אחיך", (דברים כב) "בממה יבא עליה". הוא שנאמר: (תהלים סב) "אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי". זכור לשון פעול הוא, כמו: (ישעיה כב) "אכול ושתו", (שמואל ב ג) "הלוך ובכה", וכן פתרונו: תנו לב לזכר תמיד את יום השבת: שאם נזדמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת (ביצה טז).

(ט) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכֶתְךָ:

ט שְׁתַּא יוֹמִין תַּפְּלַח וְתַעֲבֹד כָּל עַבְדְּךָ:

רש"י ועשית כל-מלאכתך • כשפתבא שבת יהא בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכתך (מכילתא).

(י) וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָּל-מְלֹאכָה אַתָּה | וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עֲבָדְךָ וְאַמְתְּךָ וּבַהֲמֹתֶיךָ וּגְרֶיךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:

יוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קָדָם יי אֵלֶיךָ לֹא תַעֲבֹד כָּל עַבְדְּךָ אֶתְּךָ וּבִתְּךָ עֲבָדְךָ וְאַמְתְּךָ וּבַעֲיָרְךָ וּגְרֵיךָ דִּי בְּקִרְיָךְ:

רש"י אתה ובנך ובתך • אלו קטנים, או אינו אלא גדולים? אמרת: הרי כבר מזקרים הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שביבת הקטנים, וזה ששנינו: (שבת קכא) "קטן שבא לכבות, אין שומעין לו", מפני ששביבתו עליך.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ובכה' (שמואל ב ג, טז) [שמשמעו כמו: ללכת ולבכות]. שכל הלשונות הללו אינם ציוויים, אלא עיקר שימושם הוא לתאר פעולה ההולכת ומתמשכת. ואף כאן במצות הזכירה נקט הכתוב לשון 'פעול', וכן פתרונו, תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, אף בשאר ימי השבוע, שאם נזדמן לך חפץ יפה, כגון כלי נאה הראוי להתהדר בו, תהא מזמינו לשבת - שאן תתחיל להשתמש בו (מכילתא נ"א): תורה ט

(ט) ועשית כל מלאכתך. וכי בששת ימים משלים האדם לעשות 'כל' מלאכתו? אלא בא הכתוב לומר, כי בשבתו, יהא נדמה בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה כבר, ולא נותרה עוד מלאכה לעשות. כלומר, שלא תהרהר אחר מלאכה שעדיין לא השלמתה, שעליך לגמרה (שם): תורה י

(י) אתה ובנך ובתך. אלו בניך ובנותיך הקטנים שאתה מצווה על שביבתם, או אינו - שמא אין פירושו אלא בנים ובנות גדולים? אמרת

בכלל האיסור. וכן נאמרו בדיבור אחד אנהרת 'לא תלבש שעטניו', ומצות 'גדילים תעשה לך' (דברים כב, י"א), לומר כי איסור שעטניו צמר ופשתים נהדיו, אינו חל על לבישת ציצית שהוא בגד פשתים וחוט התכלת בציציתיו עשוי צמר, וכן אנהרת 'ערות אשת אחיך' (ויקרא יח, טז), נאמרה בדיבור אחד עם מצות 'במה יבא עליה' (דברים כה, ז), כי אף על פי שאשת אחיו הוא בכלל איסורי העריות, אולם כשמת אחיו בלא בנים, מצוה ליקח אותה לאשה כדי 'להקים שם אחיו'. והוא שנאמר (תהלים סב, י"ג) 'אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי', כלומר, פעמים שבתוך דיבור אחד שדיבר הקב"ה, אנו שומעים שני דברים (י"ז):

זכור. פוננת הכתוב היא לצוות על זכירת השבת לקדשו, אף תיבת 'זכור' כפי שהיא מנוקדת, אינה לשון ציווי [שאם כן הנה לה להנקד 'זכור'], אלא לשון פעול - מקור הפועל הוא, כמו 'אכול ושתו' (ישעיה כב, י"ג) [שמשמעו כמו: לאכול ולשתות], וכן 'הלוך

שהוא אומר על עמוד של עץ שהוא עץ, ועל של אבן שהוא אבן, אף ששבועתו אמת, מכל מקום הואיל ואין בה שום טעם ותועלת, הרי זו בכלל 'שבועת שוא', שהוא פוגם בכבוד המקום על ידי שמשתמש בשם קדשו לחנם ולהקבל (מכילתא גירסת המלאכה, ועפ"י הגמ' בשבועות ב): תורה ח

(ח) זכור את יום השבת לקדשו. כאן נאמר לשון 'זכור', ואילו בדברות השניות [האמורות בספר דברים, שבו חזר משה על דברי הקב"ה], נאמר לשון 'שמור את יום השבת לקדשו', הכיצד? אלא 'זכור' ו'שמור' בדבור אחד נאמרו על ידי הקב"ה, ושמעו ישראל את שניהם בבת אחת, וכן יש כמה מקראות בתורה שנאמרו בדיבור אחד, כדי ללמד ששניהם מתקיימים ואינם סותרים זה את זה, כגון: 'מחלליה מות יומת' (לקמן לא, י"ג), נאמרה בדיבור אחד עם מצות 'ובימים השבת שני כבשים' (במדבר כח, ט), לומר שאין סתירה בין שני הכתובים, שאף-על-פי שהוזהרתם שלא לעשות מלאכה בשבת, קרבנות השבת אינם

יא אַרְי שְׁמָא יוֹמִין עֲבַד יי זַת שְׁמָא זַת אַרְעָא זַת נְמָא זַת פֿל די בְּהוֹן וְנָח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל פֿן בְּרִיךְ יי זַת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא וְקַדְשָׁהּ:

(יא) כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־פֶּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ:

כ"א - וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי • כִּכְיֹכֹל הַכְּתִיב בְּעֲצֻמוֹ מְנוּחָה, לְלַמֵּד הַיָּמִינוּ קַל־וְחֹמֶר לְאָדָם שְׁמֹלֵאכְתּוֹ בְּעִמָּל וּבִיגִיעָה שְׂיָהָא נַח בְּשַׁבַּת. בֵּרַךְ • וַיְקַדְּשֶׁהוּ. בְּרַךְ בְּכֹחוֹ בְּמִן לְכוֹפְלוֹ בְּשֵׁשִׁי לְחַם מִשְׁנָה, וְקַדְּשׁוּ בְּמִן שְׁלֵא הִיָּה יוֹרֵד בּוֹ.

יב יִקַּר זַת אַבּוּף וְזַת אַמְף בְּדִיל דִּיִּוְרִיכוֹן יוֹמִיף עַל אַרְעָא דִּי אֱלֹהֵךְ יְהִב לָךְ:

(יב) כִּבְדֵּךְ אֶת־אֲבוֹיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יוֹמֶיךָ עַל הַאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

כ"ב - לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יוֹמֶיךָ • (מכילתא) אִם תִּכְבֵּד, יֵאָרְכוֹן. וְאִם לֹא, יִקְצְרוּן, שְׂדֵבְרֵי תוֹרָה נוֹטְרִיקוֹן הֵם נִדְרָשִׁים: מִפְּלֵל הֵן לְאֹ, וּמִפְּלֵל לְאֹ הֵן.

יג לֹא תִקְטוֹל נֶפֶשׁ. לֹא תִגּוֹף. לֹא תִגְנוֹב. לֹא תִסְהֶד בְּחִבְרֵךְ סִהְדוּתָא דְשַׁקְרָא:

(יג) לֹא תִרְצַח לֹא תִנְאַף לֹא תִגְנוֹב לֹא־תִעֲנֶה בְּרַעַךְ עַד שַׁקֵּר:

כ"ג - לֹא תִנְאַף • אֵין נִאוּף אֱלֵא בְּאִשְׁתֵּי אִישׁ, שְׁנֵאֲמַר: (ויקרא ט) "מוֹת יוֹמַת הַנּוֹאֵף וְהַנּוֹאֶפֶת", וְאוֹמַר: (יחזקאל ט) "הָאִשָּׁה הַמִּנְאֶפֶת תַּחַת אִישָׁה תִקַּח אֶת זָרִים". לֹא תִגְנוֹב • בְּגוֹנֵב נֶפְשׁוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר. (ויקרא ט) "לֹא תִגְנוֹבוּ",

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הרי לא זו בלבד שלא יאריכו יתר על המידה הקצובה לה, אלא אף יקצרו ימיה, שדברי תורה כמו נוטריקון הם נדרשים - כלומר, כתובים בלשון מקוצרת, שמכאן משמעויות נכללות בהם, ומפלל לאו אתה שומע לאו, ומפלל לאו אתה שומע הן, שמתוך הדבר המפורש, ניתן לדייק ולהבין גם את הפכו של דבר (מכילתא) (משכ"ל): תורה יג

(יג) לֹא תִנְאַף. אֵין לְשׁוֹן נִאוּף בְּמִקְרָא אֱלֵא בְּאִשְׁתֵּי אִישׁ, וְלֹא בְּשָׂאֵר הַעֲרִיּוֹת, שְׁנֵאֲמַר (ויקרא ב, ט) 'אִשְׁרֵי יִנְאַף אֶת אִשְׁתֵּי רַעְיוֹהּ מוֹת יוֹמַת הַנּוֹאֵף וְהַנּוֹאֶפֶת', וְעוֹד אוֹמַר הַכְּתוּב (יחזקאל ט, טו) 'הָאִשָּׁה הַמִּנְאֶפֶת תַּחַת אִישָׁה תִקַּח אֶת זָרִים' [הַנְּבִיא בְּתוֹכַחַת מוֹסֵר לְיִשְׂרָאֵל עַל עוֹן עֲבוּדָה זָרָה: נְהַגְתֶּם בְּאִשָּׁה הַעוֹנֶבֶת אֶת בְּעֻלָּה לְלֶכֶת אֶל אַנְשֵׁי זָרִים], הַרִי שְׁלֵשׁוֹן נִאוּף בְּאִשְׁתֵּי אִישׁ נִאָמַר (רא"ם): לֹא תִגְנוֹב. בְּגוֹנֵב נֶפְשׁוֹת הַכְּתוּב

הפסקת עשייה ויצירה. ואף על פי כן, כֵּאֵן בְּמִצְוֹת הַשַּׁבָּת לְיִשְׂרָאֵל, כִּבְיֹכֹל הַכְּתִיב בְּעֲצֻמוֹ - הוֹרָה לְמֹשֶׁה לְכַתּוּב עֲלָיו לְשׁוֹן 'מְנוּחָה' דְּיוֹקָא, כְּדִי לְלַמֵּד הַיָּמִינוּ קַל־וְחֹמֶר לְאָדָם; מֵה הַקַּב"ה שָׂאֵין בּוֹ עֲנָן שֶׁל יְגִיעָה וּמְנוּחָה כְּתִב עַל עֲצֻמוֹ וַיָּנַח, בְּשֶׁר־וְדָם שְׁמֹלֵאכְתּוֹ בְּעִמָּל וַיִּגִיעָה, וַיְכּוֹל לְנוּחַ מִיִּגִיעָתוֹ, עַל אַחַת כְּמֵה וְכְמֵה שְׂיָהָה נַח בְּשַׁבַּת (מכילתא) (לש"ר):

בֵּרַךְ, וַיְקַדְּשֶׁהוּ. נָתַן בְּרַכָּה וְקַדוּשָׁה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת. וְאֶת שְׁנֵי הַעֲנִינִים אֲנִי מוֹצֵאִים בִּירִידַת הַמָּן: בְּרַכּוֹ בְּמִן - לְכַפְלוֹ בַּיּוֹם הַשֵּׁשִׁי לְחַם מִשְׁנָה, שְׁהִיוּ מִלְקָטִים עוֹמֵר כִּכְבֵּל יוֹם, וּבְמִדֵּיתָם מְצֻאוּהוּ שְׁנַתְּבֵרַךְ וְהִיָּה לְכַפְלִיִּים (שערי אהרן עפ"י רש"י לעיל טו, ה), וְכֵן קַדְּשׁוּ בְּמִן - שְׁלֵא הִיָּה יוֹרֵד בּוֹ, וְנִמְצָא יוֹם הַשַּׁבָּת כּוֹלוֹ קוֹדֵשׁ לֵה, לְלֵא הַתְּעַסְקוֹת בְּצִרְכֵי דוֹלִין וּפְרִנְסָה (מכילתא) (נח"ט): תורה יב (יב) לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יוֹמֶיךָ. כְּלוֹמַר, אִם תִּכְבֵּד אוֹתָם יֵאָרְכוֹן יוֹמֶיךָ, וְאִם לֹא,

(התוכל לומר כן?) הרי כבר מוזכרים הם, כי הגדולים הם בכלל 'אתה', ודברי הכתוב מכוננים אליהם בדרך שהם מכוננים אל אביהם, אלא על-כך לא בא הכתוב אלא להזהיר גדולים על שביתת הקטנים, שלא להניח את הקטנים לעשות מלאכה עבור הגדולים, וזהו ששנינו (שבת קכא) 'קָטָן שָׂבָא לְכַבּוֹת' (דליקה שאינה מסוכנת) אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֱלֵא מוֹנְעִים אוֹתוֹ מִלְּכַבּוֹת, מִפְּנֵי שְׁבִיתָתוֹ שֶׁל הַקָּטָן מִלְּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשִׁבְלֵךְ, מוֹטְלֵת עֲלֶיךָ, לְפִי שְׁהַקָּטָן מְבִין שְׁנוּחַ לֵךְ בְּכִיבוּיֹ, וְהוּא בָּא לְעֲשׂוֹת כֵּן עַל דַּעְתָּךְ וּרְצוֹנָךְ (עפ"י רש"י שם): תורה יא

(יא) וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. בְּמַעֲשֵׂה הַבְּרִיאָה לֹא נִאָמַר לְשׁוֹן 'מְנוּחָה' בְּשַׁבָּת, אֱלֵא לְשׁוֹן 'שְׁבִיתָה' [וַיִּשְׁבַּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי] (בראשית ב, ג), לְפִי שְׁעָנָן 'מְנוּחָה' הַבָּאָה אַחַר יְגִיעָה, אֵינוֹ שְׂיָיֵךְ לְפִי הַקַּב"ה, אֱלֵא רַק 'שְׁבִיתָה' שְׁהִיא

בגונב ממון. או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות? אמרת: דבר הלמד מענינו. מה "לא תרצח", "לא תנאף", מדבר בדבר שחיבין עליהם מיתת בית דין, אף "לא תגנב", דבר שחיב עליו מיתת בית דין

(סנהדרין פז)

יד לא תחמד בית חכרף לא תחמד אפת חכרף ועבדה ואמתיה ותורה ותמרה וכל די לחכרף:

(יד) לא תחמד בית רעף לא תחמד אשת רעף ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעף:

◆ שבת קודש י"ז שבט ◆

טו וכל עמא חזן ית קליא וית בעוריא וית קל שופרא וית טורא תגן וחזא עמא וזעו וקמו מרחיק:

(טו) וכל העם ראים את הקולות ואת קול השפר ואת ההר עשן וירא העם וינעו ויעמדו מרחק:

רש"י וכל העם ראים • מלמד שלא היה בהם אחד סומא. ומנין שלא היה בהם אלם? – תלמוד לומר: "וינעו כל העם", ומנין שלא היה בהם חרש? תלמוד לומר: "נעשה ונשמע" (מכילתא). **ראים את הקולות** • רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם). **את הקולות** • היוצאין מפי הגבורה. **וינעו** • (שם) אין נוע אלא זיע. **ויעמדו מרחק** • (שם) היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כארץ מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסיעין אותן להחזירן, שנאמר: (תהלים סח) "מלכי צבאות ידוון ידוון".

טז ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות:

(טז) ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ויעמדו מרחוק. לא פירש הכתוב כמה נתרחקו, ומתוך סתימת הדברים למדנו שהיו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל כארץ מחניהם, כלומר, שאף אלו שעמדו במקום הקרוב ביותר עמדו עתה בשנה עם הרחוקים ביותר בקצה המזנה (משכ"ל). **ומלאכי השרת באין ומסיעין אותן להחזירם** למקומם, וזהו שנאמר (תהלים סח, יג) "מלכי צבאות ידוון ידוון" [לפי פשוטו: מלאכי צבאות הגויים אשר יאספו בעתיד ללחום בישראל יגודו ויושלוכו מתוך ארץ ישראל (רש"י שם)], שבה דרשוהו חכמים: מלאכי השרת היו מדדין את ישראל, שהיו חלשים (מרום פחד) באשה המדדה את בנה (ותומכת בו) בתחילת היולדו" (רש"י שם) (שבת פח: תורה טו

בהם אלם (שאינו מדבר)? **תלמוד לומר** (לעיל יט, ח) "וינעו כל העם", הרי שכולם ענו ואמרו; **ומנין שלא היה בהם חרש** (שאינו שומע)? **תלמוד לומר** (לקמן כז, ד) "נעשה ונשמע", לפי שכל בעלי המומים נתרפאו בכות התורה (מכילתא גר"א); **ראים את הקולות**. היה לו לומר 'שומעים את הקולות', אלא בדרך נס ופלא היו **רואין את הנשמע**, והוא דבר שאי אפשר לראות במקום אחר [בקול אחר (ש"א)], כי רק במתן תורה היה כן; **את הקולות**. אלו הקולות היוצאין מפי הגבורה, באמירת הדברות: **וינעו**. אין לשון נוע האמור כאן אלא זיע, שנודעו מרוב אימה וחרדה, ולכן שבו לאחוריהם ועמדו מרחוק, אבל אין הכוונה להתרחקות עצמה, שאין דרך המקרא לומר על כך 'וינעו'

מדבר, ואולם הכתוב האומר **לא תגנבו** (ויקרא יט, יא), **בגונב ממון** הוא מדבר, או אינו - שמא אין הדבר כן, אלא זה האמור כאן **בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות**? אמרת (התובל לומר כן!) הלא הוא 'דבר הלמד מענינו' - מה 'לא תרצח' ו'לא תנאף' הסמוכים אצלו באתו הענין, מדבר בהם הכתוב בדבר חמור שחיבין עליו מיתת בית דין (ויקרא כ, י), אף 'לא תגנבו' יש לדמותו להם, שהוא בדבר שחיב עליו מיתת בית דין, וזה אינו אלא בגונב נפשות, שנאמר בו (להלן כא טו) 'וגנב איש ומכרו מות יומת' (סנהדרין פז); תורה יד (טו) **וכל העם ראים**. לשון 'וכל העם' מלמד שלא היה בהם אפילו אחד סומא (עג, שאינו רואה), וכולם היו ראים את הקולות ואת הלפידים ואת ההר עשן, ומנין אנו למדים שלא היה

(יז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ כִּי לְבַעְבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם בְּאֱלֹהִים וּבַעְבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחַטּוּאוּ:

יִוָּאֶמֶר מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחִלוּן אַרְי בְּדִיל לְנִסְאָה יִתְכוּן אַתְגְּלִי לְכוּן יִקְרָא דַיְי וּבְדִיל דִּתְהִי דַחֲלַתְהָ עַל אֶפְיִכוּן בְּדִיל דְלֹא תַחֲבוּבוּן:

כִּי־אֶל־לְבַעְבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם • לְגַדֵּל אֶתְכֶם בַּעוֹלָם, שְׂיִצֵּא לְכֶם שֵׁם בְּאֲמוֹת שֶׁהוּא בְּכַבּוּדוֹ נִגְלָה עֲלֵיכֶם. נְסוֹת • לְשׁוֹן הַרְמָה וּגְדוּלָה, כְּמוֹ: (ישעיה סב) "הֲרִימוּ נֶס", (שם מט) "אַרְיִם נְסִי", (שם ל) "וְכַנְס עַל הַגְּבֻעָה", שֶׁהוּא זְקוּף. וּבַעְבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ • עַל יְדֵי שְׂרָאִיתֶם אוֹתוֹ יְרֵאוּי וּמֵאִים, תִּדְעוּ כִּי אֵין זוֹלְתוֹ וְתִירְאוּ מִפְּנֵיו.

(יח) וַיַּעֲמֹד הָעָם מֵרַחֵק וּמֹשֶׁה נָגַשׁ אֶל־הָעַרְפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹהִים:

יח וְיָקָם עַמָּא מִרְחִיק וּמֹשֶׁה קָרַב לְצַד אַמִּישְׁתָּא דַתְמָן יִקְרָא דַיְי:

כִּי־נָגַשׁ אֶל הָעַרְפֶּל • לְפָנַיִם מִשְׁלֵשׁ מַחְצוֹת: חֲשֵׁף, עֲנָן וְעַרְפֶּל, שְׁנָאֶמֶר: "וְהָיָה בּוֹעֵר בְּאֵשׁ עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם חֲשֵׁף עֲנָן וְעַרְפֶּל". עַרְפֶּל הוּא עַב הָעֲנָן, שְׂאֶמֶר לוֹ: "הִנֵּה אֲנִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הָעֲנָן".

(יט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:

יט וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כִּדְנֹן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתְמוֹן חֲזַתְמוֹן אַרְי מִן שְׁמַיָא מַלְלִית עִמְכוּן:

כִּי־כֹה תֹאמַר • בְּלִשׁוֹן הַזֶּה. אַתֶּם רְאִיתֶם • יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין מַה שְׂאֶדָם רוּאָה לְמַה שְׂאֶחֱרִים מְשִׁיחִין לוֹ: שְׂמַה שְׂאֶחֱרִים מְשִׁיחִין לוֹ, פְּעָמַיִם שְׁלַבּוּ חֲלוּק מִלְהֲאָמִין. כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי • וְכַתוּב אַחַד אוֹמֵר: "וַיַּרְדּוּ"

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

של הענן], שְׁעָלְיוֹ אָמַר לוֹ הִנֵּה אֲנִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הָעֲנָן' (לעיל יט, ט), וְהוּא שְׁנָאֶמֶר כְּאֵן אֶל הָעַרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים, מַעֲבָר לְמַחֲצֵה הַיּוֹתֵר פְּנִימִית (וי, ב; ט) תוֹרָה יט

(יט) כֹּה תֹאמַר. כִּי תֹאמַר, כְּפִי שְׂאֵתָה שׁוֹמַע מִמּוֹנֵי בְּלִשׁוֹן הַזֶּה דְּוּקָא, וְלֹא שְׂתַמְסוֹר לְהֶם רַק אֵת תּוֹכוֹן הָעֲנָן, וּבְשִׁיבוּי לְשׁוֹן כְּפִי הַצּוֹרֵף (ד"ד):

אַתֶּם רְאִיתֶם. הַדְּגִישׁ הַכְּתוּב וְאָמַר 'אַתֶּם' רְאִיתֶם, לְפִי שֵׁשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין מַה שְׂאֶדָם רוּאָה בְּעַצְמוֹ, לְמַה שְׂאֶחֱרִים מְשִׁיחִין לוֹ אֵת אֲשֶׁר רָאוּ הֵם, שְׂמַה שְׂאֶחֱרִים מְשִׁיחִין לוֹ, פְּעָמַיִם שְׁלַבּוּ חֲלוּק מִלְהֲאָמִין לְדַבְרֵיהֶם, אֲבָל כְּאֵן רְאִיתֶם 'אַתֶּם' בְּעַצְמְכֶם, וְאֵינְכֶם יְכוּלִים לְפַקֵּק בְּדַבָּר (מכילתא) (בא"ט):

כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי. כְּתוּב זֶה אוֹמֵר שֶׁהַק"ה דִּיבַר עִמָּהֶם כְּאֲשֶׁר הוּא בְּשָׂמַיִם, וְכַתוּב אַחַד אוֹמֵר 'וַיַּרְדּוּ ה'

הַר, וְכַנְס הַנְּצַב בּוֹדֵד עַל הַגְּבֻעָה]. וְכַדּוּגְמָתָם אֵף 'נְסוֹת' הָאֶמּוֹר כְּאֵן הוּא מְלִשׁוֹן נֶס, וּכְלוּמֵר, כְּמוֹ נֶס שֶׁהוּא זְקוּף וְהַכֵּל רוּאִים אוֹתוֹ לְמַרְחוּק, כִּי יוֹדַע וַיִּתְפָּרֵס שְׂמַכְּם בְּכֵל הַגּוֹיִם:

וּבַעְבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ. גַּם לְשֵׁם כִּי הַתְּגַלָּה הַקְּבִי' אֵלֵיכֶם, כְּדִי שְׂתִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עֲלֵיכֶם תְּמִיד, כִּי עַל־יְדֵי שְׂרָאִיתֶם אוֹתוֹ עֲכָשְׁיוֹ, כְּשֶׁהוּא יְרֵאוּי וּמֵאֻיִים, תִּדְעוּ מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם כִּי אֵין זוֹלְתוֹ, וְתִירְאוּ מִפְּנֵיו תְּמִיד: תוֹרָה יח

(יח) נָגַשׁ אֶל הָעַרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים. וְהוּא הַמְּקוֹם הַקָּרוֹב בְּיוֹתֵר אֶל הַשְּׂכִינָה, וְהוּא לְפָנַיִם מִשְׁלֵשׁ מַחְצוֹת שֶׁהָיוּ מוּקָפִים סְבִיב שְׂכִינְתוֹ, זוֹ לְפָנַיִם מִזּוֹ: חֲשֵׁף, עֲנָן, וְעַרְפֶּל, שְׁנָאֶמֶר (דברים ד, יא) "וְהָיָה בּוֹעֵר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֲשֵׁף עֲנָן וְעַרְפֶּל", וְכֵל אַחַד מֵהֶם מַעוּבָה בְּאֶפְיִלְתּוֹ יוֹתֵר מִקּוּדְמוֹ, וְהַמְּעוּבָה מִשְׁלֵשְׁתָּם הוּא 'עַרְפֶּל', וְהוּא הַקָּרוּי 'עַב הָעֲנָן' [עֲבִיו

לְבַעְבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם. לְשׁוֹן 'נְסוֹת' הָאֶמּוֹר כְּאֵן פִּירוּשׁוֹ: לְהָרִים אֶתְכֶם כִּינֶס' [=עֲמוּד גְּבוּהַ הַנִּישָׂא וְנִרְאָה לְמַרְחוּק, וְעַל רֵאשׁוֹ וְרִיעָה הַמְּתַנַּעֲנַע כְּרוּחַ לְאוֹת וּלְסִימָן]. וְכְלוּמֵר, גִּילּוּי כְּבוֹד ה' אֵלֵיכֶם אֵינוֹ אֶלָּא כְּדִי לְגַדֵּל וּלְרוֹמַם אֶתְכֶם בַּעוֹלָם, שְׂיִצֵּא לְכֶם שֵׁם (פְּרָסוּם שֵׁל כְּבוֹד) בְּאוֹמוֹת שֶׁהוּא (הַקְּבִי') בְּכַבּוּדוֹ נִגְלָה עֲלֵיכֶם. נְסוֹת, הוּא לְשׁוֹן הַרְמָה וּגְדוּלָה, כְּמוֹ שְׂמַצִּינוּ: 'הֲרִימוּ נֶס עַל הָעַמִּים' (ישעיה סב, ט) [לְעֵתִיד לְבֹא יֹאמַר הַקְּבִי': שְׂאוּ נֶס לְקַבֵּץ אֵת גְּלוּיּוֹת יִשְׂרָאֵל מִבֵּין כָּל הָעַמִּים], וְכֵן יֵאָל עַמִּים אַרְיִם נְסִי וְהַבִּיאוּ בְּנֵיךָ' וּגו' (שם מט, כב) [לְעֵינַי כָּל הָעַמִּים אַרְיִים נֶס כְּאוֹת וְסִימָן לְקִיבוּץ יִשְׂרָאֵל], וְכֵן: כְּתוּב עַל רֵאשׁ הַהָר "וְכַנְס עַל הַגְּבֻעָה" (שם ל, ט) [נְבוּאָת פּוֹרְעֲנוּת עַל גְּלוּת יִשְׂרָאֵל: מִפְּחַד הַגּוֹיִם תְּנוֹסוּ, עַד אֲשֶׁר תִּשְׁאַרוּ בּוֹדֵדִים כְּמוֹ תוֹרֵן (עַץ הַתְּקוּעַ) עַל

ה' על הר סיני". בא הפתוב השלישי והכריע ביניהם (דברים ה): "מן השמים השמיעך את קולו ליסרה ועל הארץ הראך את אשו הגדולה": כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. (מכילתא) דבר אחר: הרפין השמים ושמי השמים והציען על ההר, וכן הוא אומר: (תהלים יח) "ויט שמים וירד".

(ב) לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם: כלא מעבדון קדמי דחלון דכסף ודחלון דדקב לא מעבדון לכון:

רש"י: לא תעשון אתי • לא תעשון דמות שמי הממששים לפני במרום. (מכילתא) • אלהי כסף • בא להזהיר על הפרובים שאתה עושה לעמד אתי שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני פאלהות. ואלהי זהב • בא להזהיר שלא יוסיף על ב': שאם עשית ד', הרי הן לפני פאלהי זהב. לא תעשו לכם • לא תאמר: הריני עושה פרובים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, כדרך שאני עושה בבית עולמים, לכה נאמר: "לא תעשו לכם".

(כא) מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך: כא מדפח אדמתא מעבד קדמי ותהי דפח עלוהי ית עלותך וית נכס קודשך מן ענך ומן תורך בכל אתרא די אשרי ית שכנתי לתמן אשלה ברפתי לך ואברכך:

רש"י: מזבח אדמה • מחבר באדמה שלא יבנו על גבי עמודים, או על גבי פנים (נסחה אחרת: בסיס) (מכילתא). דבר אחר: שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חגיגתו. תעשה לי • שתהא תחלת

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הקודמת, בא להזהיר עוד שלא יוסיף על שנים, לעשות בקודש הקדשים פרובים נוספים, שאם עשית ארבעה, גם אם הם של זהב, הרי הן לפני פאלהי זהב וכל שכן אם אתה עושה שלשה פרובים לפי שהעושה ארבעה, הואיל והם זוגות - שנים מקאן ושנים מקאן - הרי הם יותר דומים לשנים ממה שידמו שלשה אל השנים (גרא) (מכילתא):

לא תעשו לכם. בא הפתוב לרבות שלא תאמר 'הריני עושה פרובים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, כדרך שאני עושה בבית עולמים', לכה נאמר 'לא תעשו לכם', כי לא הותרו הפרובים לעשותם אלא כהלקתם ובמקום מצוותם (סם): תורה כא

(כא) מזבח אדמה תעשה לי. אין הכוונה שיקנו מזבח העשוי מחומר האדמה, שהרי 'מזבח העולה' שפוצר אוקל מועד היה עשוי עצי שטים מצופים נחושת (ראה להלן כו א-ב), אלא

עשיות צורות לשם עבודה ורה, כפר נצטוו בעשרת הדברות (לעיל פסוקים ג-ד), אולם כאן הוסיף הפתוב להזהיר איסור נוסף, הנרמז בלשון 'אתי': לא תעשון דמות שמי הממששים לפני ונמצאים 'אתי' במרום, כגון דמויות של מלאכים או שאר צבא השמים, ואפילו כשאתה עושה אותם לנוי בלבד (והוא לתוספת הרחקה מאיסור עבודה ורה) (מכילתא) (כא"י):

אלהי כסף. גם בזה לא בא הפתוב להזהיר על עיקר עבודה ורה, אלא בא להוסיף עוד ולהזהיר על הפרובים - שני פרובי זהב שעל הפפורת, שאתה עושה לעמוד אתי, במקום שכניתי בקודש הקדשים, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם ממצותם ואתה בא לעשותם של כסף, הואיל והם פסולים למצוה הרי הן לפני פאלהות [כי לא הותר להציג צורות בהיכל אלא אם כן הן ככל משפטי הלכותיהן] (כא"י):

ואלהי זהב. בהמשך לאזהרה

על הר סיני (לעיל יט, כ), הרי שירד מן השמים אל הארץ, אם כן כיצד נתקיימו שני הפתובים? בא הפתוב השלישי במקום אחר והכריע ביניהם, שלא יהיו סותרים זה את זה, שנאמר: 'מן השמים השמיעך את קולו ליסרה ועל הארץ הראך את אשו הגדולה' (דברים ה, לו), הרי מקאן שפבודו היה בשמים, ומשם שמעו את הקול, ואולם אשו הגדולה וגבורתו הוריד על הארץ. כלומר, כל המראה הנשגב היה על ההר, מלבד הקול שהיה נשמע מן השמים; דבר אחר - דרך אחרת ליישב את שני הפתובים: הרפין (הטה והנמיך) שמים ושמי השמים והציען - פרש אותם על ההר, וירד הוא וכסא כבודו על השמים הפרושים על ההר, וכן הוא אומר (תהלים יח, ט) "ויט שמים וירד" [הטה את השמים וירד עליהם], ועל פי דרך זו, גם הקול היה נשמע מן ההר

(כא"י): תורה כ (ב) לא תעשון אתי. על עיקר איסור

עשיתו לשמי. וזבחת עליי • אצלו, כמו: (במדבר ב) "ועליו מטה מנשה" (מכילתא). או אינו אלא עליו ממש? תלמוד לומר: "הבשר והדם על מזבח ה' אלהיך", ואין שחיטה בראש המזבח (ובחים נח). את עלתיך ואת-שלמיך • אשר מצאנך ומבקרך. את-צאנך ואת-בקרך • פרוש ל"את עלתיך ואת-שלמיך". בכל-המקום אשר אזכיר את-שמי • אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפרש שלי, שם 'אבוא אליך וברכתיך', אשרה שכינתי עליך. מכאן אתה למד שלא נתן רשות להזכיר שם המפרש, אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה. שם נתן רשות לכהנים להזכיר שם המפרש בנשיאת פנים לבקרך את העם.

(כב) ואם-מזבח אבנים תעשה-לי לא-תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה:

ל"ז • ואם מזבח אבנים • (מכילתא) רבי ישמעאל אומר: כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מג': "ואם מזבח אבנים תעשה-לי", הרי אם זה משמש בלשון פאשר; ופאשר תעשה-לי מזבח אבנים - "לא תבנה אתהן גזית", שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר: (דברים כז) "אבנים שלמות תבנה". וכן (לקמן כב) "אם כסף תלוגה", חובה הוא, שנאמר: (דברים טו) "והעבט תעביטנו", ואף זה משמש בלשון פאשר. וכן: (ויקרא ב)

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אם את העם, שיהיו מזבירים בפסוקי הברכה את שם ה' במופך (סוטה לח). ראי'ם: תורה כב.

(כב) ואם מזבח אבנים תעשה לי. רבי ישמעאל אומר, כל לשונות 'אם' 'ואם' שבתורה, אינם חובה אלא רשות, ומשמעותם: 'אם' תרצה לעשות את הדבר, עשה אותו באופן כזה וכזה. אבל אם אינך חפץ לעשות את הדבר כלל, אינך חייב לעשות כלום. חוץ מג' מקומות, שאף על פי שנאמר בלשון 'אם', אינם רשות אלא חובה, וזו אחת מהן: 'ואם מזבח אבנים תעשה לי', שאין הדבר תלוי ברצונך [שיהיה פירושו: אם תרצה לעשותו מאבן, אל תעשהו גזית וכו', אבל הרשות בדרך לעשותו מחומר אחר שאינו אבן]. אלא בבית המקדש הקבוע אין אתה בונה אותו אלא מאבנים, והרי 'אם' זה משמש בלשון 'פאשר', וכוננת הכתוב לומר: וכאשר יגיע הזמן ותעשה לי מזבח אבנים, כחובתך, אזי 'לא תבנה אתהן גזית', וככל הענין האמור כאן, שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, כמו שנאמר (דברים כז) 'אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלהיך, וכן - מקום נוסף שלשון 'אם' אינו רשות אלא חובה: 'אם כסף תלוגה את עמי... לא תהנה לו בנשה' (לקמן כב, כד). שאין

עולים לראש המזבח, ואין השחיטה עצמה נעשית בראש המזבח, כי אם למטה בסמוך לו:

את עלתיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך. ארבעה הדברים המנויים כאן, אינם מענין אחד, כי שנים הראשונים הם סוגי קרבן, והאחרונים הם מיני בהמה. וכך יש לפרש את הכתוב: את עלותיך ושלמיך, אשר אתה מביא מצאנך ומבקרך, והלשון 'את צאנך ואת בקרך'. אינו אלא פירוש ל'את עלותיך ואת שלמיך', לומר שאין הקרבנות באים מכל מיני בעלי החיים, אלא מבקר וצאן בלבד (בא"ט):

בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אף שנאמר 'אזכיר', אין הפונדו שהקב"ה עצמו יזכיר שם את שמו, אלא כך הוא אומר: בכל מקום אשר אתן לך רשות להזכיר שם את שם המפורש שלי [שם הו"ה ככתובתו], שם 'אבוא אליך וברכתיך', כלומר, שם אשרה שכינתי עליך, ושם תקריב את קרבנותיך. ומכאן אתה למד, שלא נתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית-הבחירה (בית המקדש), אשר שם נתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בשעת נשיאת פנים, כשהם עומדים לבקרך

כך פירושו: עשה אותו מחובר באדמה, ובא לומר שלא יבנו על-גבי עמודים או על-גבי בסיס (עמוד אחד רחב, באמצעו) ונ"א: או על גבי כינים (הדרים). לפי שעל ידי זה נוצר חלל ריק בין האדמה לתחתית המזבח; דבר אחר - דרך אחרת לפרש לשון 'מזבח אדמה': שיהיה ממלא את חלל המזבח החושט אדמה, בשעת חנייתו בשהוא משמש לקרבנות (אבל בשעת מסעם מריקים ממנו את עפרו) (שם) (הזכרון):

תעשה לי. מלשון 'לי' דרשו חכמים שתהא תחלת עשיתו לשמי - שיעשה בכוונה תחילה לשם ה', ולא יקח מזבח מוכן העשוי לצרכי הדייט ויקדישו לשמים (לש"ח):

וזבחת עליי את עלתיך. עליו האמור כאן פירושו: אצלו - על ידו, כלומר שתהא הזביחה (שחיטת הקרבן) למטה בארץ בסמוך למזבח, ולא על גבו. וכמו שמצינו לשון זה 'ועליו מטה מנשה' (במדבר ג) [הכתוב מפרט את סדר הנתינתם של השבטים: בסמוך למטה אפרים, חונה מטה מנשה] (מכילתא). או אינו - שמא אין הפירוש כן, אלא שתשחט את הקרבנות 'עליו' ממש? תלמוד לומר (דברים יב, כז) 'ועשית עלתיך הבשר והדם על מזבח ה' אלהיך', הרי שרק הבשר והדם

“ואם תקריב מנחת בפורים”, זו מנחת העמר שהיא חובה. ועל כרחק, אין ‘אם’ הללו תלויין אלא ודאין, ובלשון ‘פאשר’ הם משמשים. גזית • לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בברזל. פי חרבה הנפת עליה • הרי ‘פי’ זה משמש בלשון ‘פן’ שהוא דילמא, פן תניף חרבה עליה. ותחללה • היא למדת, שאם הנפת עליה ברזל, חללת (פירק ג' דמדות), שהמזבח נברא להאריך זמיו של אדם, והברזל נברא לקצר זמיו של אדם, אין זה בדין שיונף המקצר על המאריך. ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. לפיכך, לא נבא עליו כורת ומחבל. והרי דברים קל-וחומר: ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום, אמרה תורה: “לא תניף עליהם ברזל”, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחברו, על-אחת-כמה-וכמה שלא תבואהו פרענות.

(כג) ולא תעלה במעלת על-מזבחי אשר לא-תגלה ערותך עליו: כג ולא תסק בדרגין על מדבחי דלא תתגלי עריותך עלוהי: פ פ פ

ישׁיׁ ולא תעלה במעלת • כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקלונׁש בלעׁז, אלא חלוק יהא ומשפּע. אֶשֶׁר לא תגלה ערותך • שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך. ואף על-פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב “ועשה להם מכנסי-כד”, מפל-מקום הרחבת הפסיעות קרוב

רשׁיׁ כפשוטו - מהדורת לשם

הקבׁה, ומכפר על עונותיהם, לפיכך עליך לנהוג בו כבוד, שלא יבוא עליו כורת ומחבל. והרי דברים אלו מלמדים אותנו קל-וחומר: ומה אבנים שאינן רואות ולא שומעות ולא מדברות, עם כל זאת על-ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם ברזל (דברים כו, ה); כל שכן אדם המטיל שלום בין איש לאשתו, או בין משפחה למשפחה, או בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שיציליהו הקבׁה וישמור עליו שלא תבואהו פורענות (מכילתא וׁׁ):

תורה כג

(כג) ולא תעלה במעלות. כשאתה בונה כבש למזבח - הדרך המוליכה מן הקרקע אל גג המזבח, לא תעשהו מעלות מעלות (מדרגות מדרגות) אשקלונׁש בלעׁז, אלא חלק יהא, ומשופּע - הולך ומגביה מעט מעט עד שמגיע לגובהו של מזבח: אֶשֶׁר לא תגלה ערותך. כלומר, אם תעשה אותו מעלות יגרום הדבר שתתגלה ערותך על גביו, שעל-ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך בשעה שאתה עולה בו, ואף-על-פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב (לקמן כח, מב) “ועשה להם מכנסי כד לכסות בשר ערוה, מפל מקום צורת הרחבת הפסיעות קרוב

כשרה לקדושת המזבח. ועוד השמייענו הכתוב, שאף לאחר בנין המזבח באבנים כשורות, השמר לך פן יגע בהם ברזל [ואפילו יגביעה בלכד (הנפה)] פוסלת בהן, וכלפי אזהרה זו הרי ‘פי’ זה אינו משמש בנתינת טעם לדין הקודם, אלא הוא משמש בלשון ‘פן’, כתיילת אזהרה אחרת, ולשון ‘פן’ הוא אחד מלשונות של ‘פי’, שהוא נכלל בלשון ‘דילמא’ (שמיא). וכך אומר הכתוב: הנהר עוד באבני המזבח, פן תניף חרבה עליה - שמה תגע בחרבה באבן, ובכך עשית אותה כחולין מלשמש למזבח (באׁי, ועפׁי הרמבׁם):

ותחללה. היא למדת מלשון הנפת, שאף באבן שאינה גזית, אם הנפת עליה ברזל (נגע בה הברזל), חללת את האבן מלשמש למזבח [ומוציאים אותה מן המזבח, ומביאין אחרת תחתיה] [מדות פׁא מׁד], וכל כך למה? משום שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, על ידי הקרבנות שמקריבים עליו לזכותו ולכפרתו, והברזל נברא לקצר זמיו של אדם, שכל חרבות וכלי משחית עשויים ברזל, ולפיכך אין זה בדין - אין זה דבר הגון וראוי שיונף המקצר על המאריך (מכילתא). ועוד, כיון שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לפי שהקרבנות שמקריבין עליו מרצין את

פונת הכתוב שעיקר נתינת ההלואָה הוא רשות, שהרי חובה הוא, שואמר (דברים טו, ח) “העבט תעביטנו” [הלוה תלוה לו], ואף זה משמש בלשון ‘פאשר’, שבאשר יודמן לך עני, ותלוה לו כחובתך, אזי לא תהיה לו פנשה, ולא תשים עליו נשף, וככל הענין האמור שם. וכן - מקום נוסף שלשון ‘אם’ אינו רשות אלא חובה: ‘ואם תקריב מנחת בפורים’ (ויקרא ב יד), זו מנחת העומר הנקרכת בטׁׁ בניסן שהיא חובה (ראה שם כג, י), ועל-כרחק אתה מפרש פי אין ‘אם’ הללו תלויין ברצונו של אדם, ‘אם’ ירצה לעשותם, אלא הם ודאין, כלומר ודאי שתעשה כן כי חובה הם, ובלשון ‘פאשר’ הם משמשים:

גזית. אבנים חצובות וחתוכות בברזל, לישר את צורתן. והוא לשון גזיזה (=חיתוך), על שם שפוסלן ומסתתן בכלי ברזל, ועל ידי הסרת הבליטות הוא מרבע את האבן ומחליקה, כדרך שגוזזים את הצמר (יׁׁ): כי חרבה הנפת עליה ותחללה. בא הכתוב ליתן טעם על איסור בנין המזבח באבני גזית, וגם להשמייענו פסול נוסף באבני מזבח. וכך פירוש הכתוב: לא תבנה באבני גזית, כי בעשותך כן, הרי אתה כמניף חרב על האבן, ובכך חללת אותה מלהיות

לגלוי עֲרֹהּ הוּא, וְאֵתָהּ נוֹהֵג בָּהֶם מְנַהֵג בְּזִיּוֹן. וְהָרִי דְבָרִים קַל-וְחֹמֶר: וַיְמַה אֲבָנִים הִלְלוּ שְׂאֵין בָּהֶם דַּעַת לְהַקְפִּיד עַל בְּזִיּוֹן, אֲמָרָה תּוֹרָה: הוֹאִיל וַיֵּשׁ בָּהֶם צָרָף, לֹא תִנְהַג בָּהֶם מְנַהֵג בְּזִיּוֹן, חֲבָרָף שֶׁהוּא בְּדַמּוֹת יוֹצֵרָף וּמְקַפִּיד עַל בְּזִיּוֹנוֹ, עַל-אַחַת-כִּפְמָה-וְכַמָּה:

ע"ב פסוקים, יונד"ב סימן. חסלת פרשת יתרו

הפמרה לפרשת יתרו לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קצה

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בְּרָא אֱתוֹ, וַיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת וּמְקַפִּיד עַל בְּזִיּוֹנוֹ, עַל אַחַת כִּפְמָה וְכַמָּה שֵׁישׁ לָף לְנִהוֹג בּוֹ כְּבוֹד, וְלִהְיוֹת מְלַבּוֹתוֹ (באר אברהם):

חסלת פרשת יתרו

אֲמָרָה תּוֹרָה, הוֹאִיל וַיֵּשׁ בָּהֶם צָרָף - חֲשִׁיבוֹת וְקִדּוּשָׁה בְּכָף שֶׁהֵם מְשַׁמְשִׁים לְצוֹרָף הַמְזוֹבַח, לֹא תִנְהַג בָּהֶם מְנַהֵג בְּזִיּוֹן; כֹּל שֶׁכֵּן חֲבִירָף שֶׁהוּא עֲשׂוּי בְּדַמּוֹת יוֹצֵרָף, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א, כז) 'בְּצֵלֶם אֱלֹהִים

לְגִלּוּי עֲרֹהּ הוּא, וְעַל יְדֵי הִלִּיכָה כְּזוֹ אֵתָהּ נוֹהֵג בָּהֶם (בְּאַבְנֵי הַכֶּבֶשׂ שֶׁהוּא כְּחֶלֶק מִן הַמְזוֹבַח) מְנַהֵג בְּזִיּוֹן. וְהָרִי דְבָרִים אֵלּוֹ מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ קַל-וְחֹמֶר: וַיְמַה אֲבָנִים הִלְלוּ שְׂאֵין בָּהֶם דַּעַת לְהַקְפִּיד עַל בְּזִיּוֹן, וּבְכָל זֹאת

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג שבט, תשי"ב

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ כו' מו"ה יהודה שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מאור ליום כ' שבט. ופלא שאינו מזכיר דבר בהנוגע ליום ההילולא שבדאי השתתף בהתועדות וקבל החלטות טובות שרישומן יהי ניכר על כל השנה כולה.

במ"ש אודות סידור חגיגת בר מצוה שחלה בט"ו ניסן.

הנה בכל אופן מובן שביום מלאות י"ג שנים צריך להיות איזה ענין של שמחה, ובפרט עפ"י המבואר בזה חדש פ' בראשית גודל השמחה ביום זה.

ובהנוגע להתועדות שכמה וכמה יוכלו להשתתף בזה, עליו להתיעץ במקום בזה, שהרי תלוי זה בתנאי האישים והמקום.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך להם מתאים לתוכן כתבו.

[ויהי רצון] שכשם שהביא הבקשה כן יבשר טוב בזה.

בברכה לבשו"ט

שיעורי תהלים לשבוע פרשת יתרו

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

| | |
|--|---|
| <p>יום רביעי - י"ד שבט מפרק עב עד סוף פרק עו</p> | <p>יום ראשון - י"א שבט מפרק ס עד סוף פרק סה</p> |
| <p>יום חמישי - ט"ו שבט פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח</p> | <p>יום שני - י"ב שבט מפרק סו עד סוף פרק סח</p> |
| <p>יום שישי - ט"ז שבט מפרק עט עד סוף פרק פב</p> | <p>יום שלישי - י"ג שבט מפרק סט עד סוף פרק עא</p> |
| <p>שבת קודש - י"ז שבט פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז</p> | |

יום ראשון י"א שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 50, פרק כ והנה מודעת... עד עמ' כו, ואפס ממש.

44 אמונה, וכל מצוות הלא-תעשה קשורות בלא-תעשה של
45 עבודה זרה – יובן ממילא, שאת הכוח של מסירות נפש, לשמור
46 על האמונה ולהתנגד לעבודה זרה, אפשר לנצל גם לקיום כל
47 המצוות, ולהימנעות מכל העבירות. יש, כמובן, להסביר: איזו
48 שייכות מיוחדת יש בין כל

העבירות, לעבודה זרה? –

הקשר שבין כל המצוות

ל"אמונה" מובן, כפי

שמוסבר במכילתא³, משל

למלך שבא לארץ ואנשיה

בקשוהו לגור עליהם

גזירות. ענה להם המלך:

תחלה קבלו עליכם את

מלכותי, ולאחר מכן אגזור

עליכם גזירות. כך מובן גם

ביחס למצוות "אנכי ה'

אלקיך" – בה מצווה כל

אחד מישראל לקבל על

עצמו עול מלכות שמים –

שהיא משמשת כהקדמה וכיסוד לכל המצוות שהקב"ה מצוה

את בני ישראל. אך, לא ברור עדיין, השייכות המיוחדת בין כל

מצוות "לא-תעשה", ל"לא-תעשה" של עבודה זרה. ויטברו

הדברים להלן: משמעות "אחדות ה'" איננה רק שישנו בורא

אחד, אלא גם שאין דבר שמחוץ להקב"ה, כי הכל בטל ומאוחד

עם הקב"ה. ממילא כשאדם עובר עבירה – דבר שהוא נגד רצונו

של הקב"ה, ובכך הוא מנתק את עצמו מהקב"ה ומרגיש את

עצמו ל"יש" ו"דבר נפרד" מאלקות – גם זו נקראת עבודה זרה,

וכפי שרבנו הזקן יסביר זאת להלן: **וְלִכְבֹּר הַיְיָ עֵינֵי זֶה**, –

התיחסות כל העבירות ל"עבודה זרה", **צָרִיךְ לְהַזְכִּיר תַּחֲלָה**

בְּקַצְרָה עֵינֵי וּמָהוּת אַחַדוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁנִקְרָא

"יָחִיד וְיִמְיָחַד", – משמעות הביטוי "יחיד ומיוחד" לגבי הקב"ה,

היא: כי במושג "אחדות ה'" אפשר לומר שהוא אלוה אחד,

בורא יחיד, כן אפשר לומר שהקב"ה הוא אחד פשוט ולא מורכב

– וכך הלאה, ואילו בביטוי זה מודגש ענין נוסף באחדות ה'

כדלהלן: **וְכָל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא לְבַדּוֹ הוּא**, – כולם הרי

מאמינים, שהקב"ה הוא אחד לבדו, גם אחרי שברא את כל

העולמות וכל הנבראים, **כְּמוֹ שֶׁהָיָה קִדְּם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם**

מִמֶּשׁ, שֶׁהָיָה הוּא לְבַדּוֹ, – שום דבר חוץ ממנו, הרי לא היה –

כך גם אחרי שברא את העולם – קיים רק הוא בלבד. **וְכָמוֹ**

שְׂאוּמְרִים: "אֵתָהּ הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, אֵתָהּ הוּא

מִשְׁנִבְרָא כּוּ", – בעצם, היה צריך לומר: "אתה עד שלא נברא

העולם ואתה משנברא" – מה אומרת לנו המלה "הוא" שנוכרת

כאן פעמיים? – אלא הן מצינות: הוא – הוא, אותו אחד ויחיד,

1 **פְּרָק כ.** בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, כיצד "קרוב מאד" לכל

2 אחד מישראל, לקיים תורה ומצוות מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה'

3 – באמצעות האהבה המסותרת שבו להקב"ה, אהבה מסותרת זו היא

4 בחינת ה"חכמה" שבנפש האלקית, בה שורה אור אין סוף ברוך הוא,

5 ומשם נובע הכוח ביהודי

6 למסור את נפשו ולא להיפרד

7 ולהינתק חסוי-שלום מהקב"ה.

8 אם היהודי היה מרגיש,

9 שעלידי עבירה, הוא ניתק

10 ונפרד מהקב"ה, לא היה

11 עובר על שום עבירה. אך,

12 אין הוא מרגיש בכך, נדמה

13 לו, שגם בשעה שהוא חוטא,

14 הוא נשאר יהודי כפי שהיה.

15 ואילו – כשבאים לכפות עליו

16 לכפור בהקב"ה ולעבוד

17 עבודה זרה – הוא מרגיש

18 שרוצים לנתק ולהפריד אותו

19 מהקב"ה, ואז הוא מוסר את

20 נפשו. בכוח זה של מסירות נפש, הוא אכן יכול להישמר מכל עבירה

21 ולקיים כל המצוות. אך, כיצד יש באותו כוח של מסירות נפש, שלא

22 לעבוד עבודה זרה, להשפיע גם ביחס לעבירות אחרות? וכיצד יש גם

23 בכוחו להביא לקיום כל המצוות, – יוטברו הדברים בפרקים הבאים

24 על יסוד הנחה שכל מצוות-העשה קשורות במצוות האמונה ואחדות

25 ה' – "אנכי ה' אלקיך": וכל מצוות-לא-תעשה קשורות ב"לא-תעשה"

26 של עבודה זרה – "לא יהיה לך אלקים אחרים" – בכך יובהר, כיצד

27 אפשר לנצל את הכוח של מסירות נפש לשמירת כל מצוות ה"עשה"

28 ה"לא-תעשה".

29 **וְהִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת** – ידוע הדבר, **לְכָל, כִּי מַצְוֹת** – העשה של

30 אמונה ואחדות ה', **וְאוֹהֲרַת עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁהֵם שְׁנֵי דְבָרוֹת**

31 **הָרְאשׁוֹנִים**, – מעשרת הדיברות, **"אֲנֹכִי וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ"**, –

32 "אנכי ה' אלקיך" – מצוות-העשה של אמונה ואחדות ה', "לא

33 יהי' לך" – מצוות הלא-תעשה של עבודה זרה, **הֵם כְּלָלוֹת כָּל**

34 **הַתּוֹרָה כְּלָהּ**; – הן כוללות את כל התורה כולה. **כִּי דְבַר**

35 **"אֲנֹכִי בּוֹלֵל כָּל רַמּוּחַ מַצְוֹת עֲשֵׂה, וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" בּוֹלֵל**

36 **כָּל שְׂסָם" מַצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה**, – שתי מצוות אלו, הן ה"כלל",

37 וכל שאר המצוות, הן "פרטים" מאותו "כלל". **וְלָכֵן שִׁמְעֵנוּ**

38 **"אֲנֹכִי וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" לְבַד מִפִּי הַגְּבוּרָה כְּמֵאמַר דִּן לְךָ"**, –

39 "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו", **מִפְּנֵי שֶׁהֵם** – שני

40 דיברות אלו, **כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה כְּלָהּ**. – הרי, ששמענו "מפי

41 הגבורה", מפי של הקב"ה, את כל התורה כולה, מאחר ששני

42 דיברות אלו הן ה"כלל" האוצר בתוכו את כל ה"פרטים" – כל

43 התורה. בכך – שכל מצוות-העשה קשורות במצוות-העשה של

ליקוטי אמרים

פרק כ והנה מודעת זאת לכל כי מצות ואזהרת

ע"ז שהם שני דברות הראשונים

אנכי ולא יהיה לך הם כללות כל התורה כולה. כי דבור

אנכי כולל כל רמ"ח מצות עשה. ולא יהיה לך כולל

כל שס"ה מצות ל"ת ולכן שמענו אנכי ולא יהיה לך

לבד מפי הגבורה כמארז"ל מפני שהם כללות התורה

כולה. ולבאר היטב ענין זה צריך להזכיר תחלה

בקצרה ענין ומהות אחדותו של הקב"ה שנקרא יחיד

ומיוחד וכל מאמינים שהוא לבדו הוא כמו שהיה קודם

שנברא העולם ממש שהיה הוא לבדו וכמ"ש אתה

הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא כו' פי'

שהיא משמשת כהקדמה וכיסוד לכל המצוות שהקב"ה מצוה

את בני ישראל. אך, לא ברור עדיין, השייכות המיוחדת בין כל

מצוות "לא-תעשה", ל"לא-תעשה" של עבודה זרה. ויטברו

הדברים להלן: משמעות "אחדות ה'" איננה רק שישנו בורא

אחד, אלא גם שאין דבר שמחוץ להקב"ה, כי הכל בטל ומאוחד

עם הקב"ה. ממילא כשאדם עובר עבירה – דבר שהוא נגד רצונו

של הקב"ה, ובכך הוא מנתק את עצמו מהקב"ה ומרגיש את

עצמו ל"יש" ו"דבר נפרד" מאלקות – גם זו נקראת עבודה זרה,

וכפי שרבנו הזקן יסביר זאת להלן: **וְלִכְבֹּר הַיְיָ עֵינֵי זֶה**, –

התיחסות כל העבירות ל"עבודה זרה", **צָרִיךְ לְהַזְכִּיר תַּחֲלָה**

בְּקַצְרָה עֵינֵי וּמָהוּת אַחַדוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁנִקְרָא

"יָחִיד וְיִמְיָחַד", – משמעות הביטוי "יחיד ומיוחד" לגבי הקב"ה,

היא: כי במושג "אחדות ה'" אפשר לומר שהוא אלוה אחד,

בורא יחיד, כן אפשר לומר שהקב"ה הוא אחד פשוט ולא מורכב

– וכך הלאה, ואילו בביטוי זה מודגש ענין נוסף באחדות ה'

כדלהלן: **וְכָל מַאֲמִינִים שֶׁהוּא לְבַדּוֹ הוּא**, – כולם הרי

מאמינים, שהקב"ה הוא אחד לבדו, גם אחרי שברא את כל

העולמות וכל הנבראים, **כְּמוֹ שֶׁהָיָה קִדְּם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם**

מִמֶּשׁ, שֶׁהָיָה הוּא לְבַדּוֹ, – שום דבר חוץ ממנו, הרי לא היה –

כך גם אחרי שברא את העולם – קיים רק הוא בלבד. **וְכָמוֹ**

שְׂאוּמְרִים: "אֵתָהּ הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, אֵתָהּ הוּא

מִשְׁנִבְרָא כּוּ", – בעצם, היה צריך לומר: "אתה עד שלא נברא

העולם ואתה משנברא" – מה אומרת לנו המלה "הוא" שנוכרת

כאן פעמיים? – אלא הן מצינות: הוא – הוא, אותו אחד ויחיד,

- 1 פְּרוּשׁ - משמעות (ציון) המלה "הוא", היא: "הוא" מִמֶּשׁ -
 2 הוא שהיה לפני שנברא העולם, אותו אחד בדיוק הוא לאחר
 3 שנברא העולם, פְּלִי שׁוּם
 4 שְׁנוּי, בְּדַבְתִּיבֵי: "אֲנִי ה'
 5 לֹא שְׁנִיתִי". - מלפני
 6 הבריאה ועד אחרי
 7 הבריאה - עם בריאת
 8 העולמות, לא נשתנה שום
 9 דבר באחדותו
 10 האבסולוטית של הקב"ה;
 11 בבריאת העולמות - לא
 12 נוסף שום דבר, כפי שרבנו הזקן מסביר: כִּי עוֹלָם הָיָה וְכֵן כָּל
- 13 הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים - אֵינָן פּוֹעֲלִים שׁוּם שְׁנוּי בְּאַחֲדוּתוֹ
 14 וְתִבְרָךְ בְּהִכְרָאָם מֵאֵין לֵישׁ, שֶׁכֵּמוֹ שֶׁהָיָה "הוא לְבָדוּ הוא
 15 יְחִיד וּמְיֻחָד" קִדְּם
 16 הִכְרָאָם, כֵּן "הוא לְבָדוּ
 17 הוא יְחִיד וּמְיֻחָד" אַחַר
 18 שֶׁכֵּרָאָם, - כיצד אכן
 19 הדבר? לכאורה, הרי
 20 נוספו עולמות ונבראים,
 21 שלא היו קודם? אלא -
 22 מִשׁוּם דְּכָלָא קָמִיָּה בְּלֹא
 23 חֲשִׁיב, - לגבי הקב"ה אין
 24 ערך לשום דבר, וכולם הם, וְכֵאֵין וְאִפְסֵי מִמֶּשׁ.

ליקוטי אמרים

הוא ממש בלי שום שינוי כדכתיב אני ה' לא שניתי כי עוה"ז וכן כל העולמות העליונים אינם פועלים שום שינוי באחדותו ית' בהכראם מאין ליש שכמו שהיה הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד קודם הכראם כן הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד אחר שבראם משום דכולא קמיה כלא חשיב וכאין ואפס ממש

יום שני י"ב שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כו, כי התהוות כל העולמות... עד עמ' כו, ודקות יותר.

- 25 - להלן יוסבר, איך לגבי הקב"ה כל הבריאה היא כאילו איננה
 26 קיימת כלל; הבריאה כולה נוצרה וקיימת מדיבורו של הקב"ה;
 27 והרי גם בבני אדם אנו רואים, שאין שום ערך לדיבור אחד של
 28 האדם לגבי עצם כוח הדיבור של הנפש, שיכול לדבר מלים ללא
 29 סוף - איזה ערך יש למלה
 30 אחת, או לכמה מלים,
 31 לגבי הכוח לדבר בלי סוף,
 32 כל שכן ודאי הדבר שאין
 33 לאותו דיבור שום ערך
 34 לגבי כוח המחשבה,
 35 שממנו נובע הדיבור; ועל
 36 אחת-כמה-יכמה - לגבי
 37 עצם הנפש שבאדם; כל-
 38 שכן ועל-אחת-יכמה
 39 וכמה בלי השוואה כלל,
 40 כשמדובר לגבי הקב"ה,
 41 שאינו מוגבל כלל, איזה
 42 ערך יש לגביו, לאותו דיבור שממנו נבראו וקיימים כל העולמות
 43 והנבראים. וכך אומר רבנו הזקן: כִּי הִתְהוּוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת
 44 עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מֵאֵין לֵישׁ, וְחַיּוּתָם וְקִיּוּמָם הִמְקַיְּמָם
 45 שֶׁלֹּא יִחְזְרוּ לְהִיּוֹת אֵין וְאִפְסֵי בְּשִׁתְּיָהּ, - שכן, כפי שיוסבר
 46 להלן ב"תניא", אינה דומה בריאת העולם לעיבוד ויצירת כלי
 47 על-ידי בשר-יודם: כלי יכול להתקיים בצורתו ובתבניתו גם
 48 אחרי שיוצרו מושך את ידיו ממנו. ואילו בבריאה שונה הדבר:
 49 מאחר שהנברא נוצר מ"אין" ל"יש", מן ההכרח שהכוח האלקי
 50 יברא ויחיה אותן תמיד מחדש - לולא כוח אלקי זה, היה
 51 הנברא חוזר לאין ואפס. יצירה זו, החיות והקיום של כל
 52 העולמות והנבראים, אֵינּוּ אֶלָּא דְבַר ה' וְרוּחַ פִּי וְתִבְרָךְ
 53 הַמְלַבֵּשׁ בָּהֶם. - בעולמות ובנבראים. וְלִמְשָׁל, כְּמוֹ פְּנֵשׁ
- הָאָדָם, בְּשִׁמְדֵבֵר דְּפּוֹר אַחַד, שֶׁדְּבוֹר זֶה לְבָדוּ - הוא, בְּלֹא
 54 מִמֶּשׁ אֶפְלוּ לְגַבִּי כְּלָלוֹת נִפְשׁוֹ הַמְדַבְּרָת, - הנפש שהיא
 55 המקור של כוח הדיבור, שְׁהוּא - כוח הדיבור, בְּחִינַת לְבוּשׁ
 56 הָאֲמִצְעִי שְׁלָהּ, - של הנפש. בשלשה לבושי הנפש, מהווה
 57 המחשבה ה"לבוש"
 58 העליון ביותר; כוח
 59 המעשה - ה"לבוש"
 60 התחתון ביותר; וכוח
 61 הדיבור - ה"לבוש"
 62 האמצעי, שְׁהוּא כַּחַ
 63 הַדְּבוֹר שְׁלָהּ, - והרי
 64 דיבור אחד אין לו שום
 65 ערך בהשוואה לכוח
 66 הדיבור כולו, שְׁיִכּוֹל -
 67 כוח הדיבור של הנפש,
 68 לְדַבֵּר דְּבוֹרִים לְאֵין קֵץ
 69 וְתִבְלִית; - שכן, העובדה
 70 שבאמת יש גבול לדיבוריו של האדם, נובעת מכך שחלקי גוף
 71 האדם בהם תלוי דיבור האדם, נחלשים מרוב דיבור ומאבדים
 72 את כושרם. אך מבחינת כוח הנפש, מסוגל האדם לדבר בלי סוף
 73 - ואיזה ערך, איפוא, יש לדיבור אחד, לנוכח כוח אין-סופי זה
 74 של מלים?! וְכָל שֶׁכֵּן - שאין ערך לדיבור אחד, לְגַבִּי בְּחִינַת
 75 לְבוּשׁ הַפְּנִימִי שְׁלָהּ - של הנפש, שְׁהוּא הַמְחַשְּׁבָה, - הכוח
 76 לחשוב, שהוא ה"לבוש" הפנימי של הנפש - הנפש מאוחדת
 77 יותר עם המחשבה, שְׁמִמְנָהּ - מהמחשבה, נִמְשָׁכוּ תְּדַבְּרוּרֵים -
 78 שכן, האדם מדבר את מה שהוא חושב, וְהִיא חַיּוּתָם; - ומאחר
 79 שהמחשבה עדינה יותר מאשר הדיבור, וקשורה יותר עם הנפש
 80 - ודאי שאין שום ערך לדיבור אחד לגבי המחשבה, וְאֵין צְרִיךְ
 81 לומר לְגַבִּי מְהוּת וְעִצְמוֹת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהֵן עֶשֶׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ
 82

- 1 הנזכרים לעיל: חכמה בינה דעת כו', - בהשוואה ללבוש
 2 הנפש, מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים עשר בחינות וכוחות
 3 אלה של הנפש (חכמה,
 4 בינה, דעת, והמדות):
 5 חסד, גבורה, תפארת, 1 הנ"ל חב"ד כו' שמהן נמשכו אותיות מחשבה זו
 6 נצח, הוד, יסוד, מלכות) - 2 המלוכשות בדבור זה כשמדבר כי המחשבה היא ג"כ
 7 עצמות הנפש, שמהן 3 - בחי' אותיות כמו הדבור רק שהן רוחניות ודקות יותר
 8 מ"שכל" ו"מדות" הנפש,
 9 נמשכו אותיות מחשבה זו המלכשות בדבור זה
 10 בשמירה, - שכן, האדם חושב או על ענין שכלי, או על ענין

ליקוטי אמרים

יום שלישי י"ג שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כו, אבל עשר בחי' חב"ד כו'... עד עמ' 52, ענייני העולם:

- 21 אכל עשר בחינות חכמה בינה דעת כו', הן שרש ומקור
 22 המחשבה, - כמוכר לעיל, ואין בהם - בכוחות ה"שכל"
 23 וה"מדות", בחינת אותיות עדין קדם שמתלבשות בלבוש
 24 המחשבה. - רק לאחר מכן, כשהאדם חושב בכוח מחשבתו
 25 אודות ה"שכל" או אודות
 26 הדברים שהוא מתרגש
 27 מהם - מופיעות האותיות.
 28 מאחר ש"שכל" ו"מדות"
 29 הם בכלל למעלה
 30 מאותיות - בודאי ובודאי
 31 שאין לגביהם שום ערך
 32 לדיבור אחד. להלן מסביר
 33 רבנו הזקן, איך בשכל
 34 ובמדות אין עדיין אותיות:
 35 למשל, משנפלת איזו
 36 אהבה והמדה בלבו של
 37 אדם, קדם שעולה
 38 מהלב אל המוח לחשב
 39 ולהרהר בה - אין בה -
 40 בחמדת הלב, בחינת
 41 אותיות עדין, רק תפיץ
 42 פשוט וחסיקה בלב אל
 43 הדבר שהוא הנחמד
 44 אצלו. ובלשון קדם

ליקוטי אמרים

אבל עשר בחי' חב"ד כו' הן שרש ומקור המחשבה ואין בהם בחי' אותיות עדיין קודם שמתלבשות בלבוש המחשבה. למשל כשנפלת איזו אהבה וחמדה בלבו של אדם קודם שעולה מהלב אל המוח לחשב ולהרהר בה אין בה בחי' אותיות עדיין רק חפץ פשוט וחסיקה בלב אל הדבר שהוא הנחמד אצלו וכ"ש קודם שנפלה התאוה והחמדה בלבו לאותו דבר רק היתה בכח חכמתו ושכלו וידיעתו שהיה נודע אצלו אותו דבר שהוא נחמד ונעים וטוב ויפה להשיגו ולידבק בו כגון ללמוד איזו חכמה או לאכול איזו מאכל ערב רק לאחר שכבר נפלה החמדה והתאוה בלבו בכח חכמתו ושכלו וידיעתו ואח"כ חזרה ועלתה מהלב למוח לחשב ולהרהר בה איך להוציא תאוה מכה אל הפועל להשיג המאכל או למידת החכמה בפועל הרי בכאן נולדה בחי' אותיות במוחו שהן אותיות כלשון עם ועם המדברים והמהרהרים בהם כל ענייני העולם:

- 54 נוצרה החמדה בלב, ואחר כך חזרה ועלתה - החמדה,
 55 מהלב למוח לחשב ולהרהר בה איך להוציא תאוה מכה
 56 אל הפועל להשיג המאכל או למידת החכמה בפועל - או
 57 ללמוד את החכמה, שהוא חומד אותה, בפועל, הרי בכאן -
 58 רק אז, כשהוא חושב איך
 59 לממש את תאוה על-ידי
 60 השגת המאכל, או לימוד
 61 חכמה זו או אחרת, נולדה
 62 בחינת אותיות במוח,
 63 שהן אותיות כלשון עם
 64 ועם - כשפת כל עם,
 65 המדברים והמהרהרים
 66 בהם - באותן אותיות,
 67 כל ענייני העולם: - כל
 68 אחד חושב והוגה
 69 באותיות השפה שהוא
 70 רגיל לדבר בה. אך, לפני
 71 שהחמדה חוזרת ועולה
 72 מהלב למוח, לחשוב
 73 במימושה המעשית -
 74 אלא היא שרויה במצב
 75 של עיצוב בתור "מדה",
 76 בתחילה במוח ולאחר מכן
 77 בלב - אין לחמדה עדיין
 78 ביטוי באותיות; יש בכך אז משום הרגשה בלבד וממילא אין אז
 79 מקום לכל הבדל בין השפות השונות. בהתאם לאמור, מובן מה
 80 שלמדנו, שאין ערך כלל לדיבור אחד בהשוואה ל"שכל"
 81 ול"מדות", הנחשבים ל"עצמות" הנפש של האדם. ובודאי שאין
 82 שום ערך כלל לדיבור, בו נבראו ומתקיימים העולמות, לגבי
 83 הקב"ה, שאינו מוגבל כלל. הרי, שכל העולמות והנבראים,
 84 שיצירתם, חיותם וקיומם בא מהדיבור - הם כאין וכאפס לגבי
 85 הקב"ה, ואינם "פועלים", משום כך, שום שינוי באחדותו של
 86 הקב"ה.

- 45 שנפלה התאוה והחמדה בלבו לאותו דבר, רק היתה
 46 בכח חכמתו ושכלו - בינה, וידיעתו, - כוח הדעת, שהיה
 47 נודע אצלו אותו דבר שהוא נחמד ונעים וטוב ויפה
 48 להשיגו ולדבק בו, כגון: ללמד איזו חכמה, או לאכל
 49 איזה מאכל ערב - הרי, כשהחמדה לדבר לא באה עדיין
 50 לידי ביטוי רגשי, רק בשכלו "תפס" והשיג את ה"טוב" שבאותו
 51 דבר - ודאי שבאותה הבנה אין עדיין אותיות. רק לאחר
 52 שכבר נפלה החמדה והתאוה בלבו בכח חכמתו ושכלו
 53 וידיעתו, - אחרי שלפני כן היתה החמדה ב"כוח השכל" וממנו

יום רביעי י"ד שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 52, פרק כא והנה... עד עמ' 52, במראה נבואתם.

39 שבאדם נותן לנו תמונה מענין הדיבור כמו שהוא למעלה –
 40 מאחר, שלמעלה גם הדיבור אינו מובדל משורשו – מדוע,
 41 איפוא, אנו קוראים לו בשם "דיבור"? הדברים יוסברו להלן,
 42 שישנן שתי תכונות בדיבור: א) הכוח לגלות לזולת מה שמוסתר
 43 במחשבתו של המדבר, ב)
 44 עובדת היפרדותו
 45 משורשו. ורק בגלל
 46 תכונתו הראשונה –
 47 לגלות לזולת את המוסתר
 48 במחשבתו של המדבר –
 49 הוא נקרא למעלה בשם
 50 "דיבור" – גילוי של האור
 51 האלקי לעולמות
 52 ולנבראים. ולא נקרא
 53 דיבורו ותפרד בשם
 54 "דיבור" רק על־דבר
 55 משל, כמו שדיבור
 56 התחתון שבאדם הוא
 57 מנגלה לשומעים מה
 58 שהיה צפון ונעלם
 59 במחשבתו, כך למעלה
 60 באי־סוף פרודיהוא,
 61 יציאת האור והחיות
 62 ממנו ותפרד מהעולם
 63 אל הגלוי – בתחילה היו האור והחיות בהעלם, ועתה הם
 64 בהתגלות, לברא עולמות ולהחיותם, – לפני שהאור
 65 והחיות היו בהתגלות לא היו עולמות בנמצא, רק אחרי
 66 התגלות ה"אור" והחיות, נבראים ומתקיימים עולמות – הרי,
 67 התגלות זו נקרא בשם "דיבור". – שכן, גם למעלה יש בכך
 68 משום התגלות לזולת, כלומר, שהיו עולמות ונבראים
 69 המרגישים עצמם כמו זולת, כדבר נוסף. והן עשרה
 70 מאמרות – הכתובים בתורה, שבחן – ועל ידן, נקרא
 71 העולם, – עשרה המאמרות מהווים התגלות האור והחיות
 72 האלקית, לברוא עולמות ונבראים. עינין "שער היחוד והאמונה"
 73 סוף פרק ד. וכן – גם ב"דיבור" אחר שאינו כדי לברוא עולמות
 74 ולהחיות, כלומר – שאר כל התורה נביאים וכתובים –
 75 שבנוסף לעשרה מאמרות, נקראים בשם "דיבור", שהרי הם
 76 התגלו, שהשיגו הנביאים במראה נבואתם. – יש בהם משום
 77 התגלות האור האלקי לנביאים. ומחמת ענין ההתגלות,
 78 קוראים להם בשם "דיבור", כמו שזה בכל דיבור למטה. אך, ענין
 79 הפירוד שקיים בדיבורו של האדם – אינו בנמצא בדיבור
 80 שלמעלה.

1 פרק כא. והנה, מדת הקדושה פרודיהוא שלא במדת בשר
 2 ודם; – שונה לגמרי ה"מושג" כפי שהוא מתבטא באדם, מאותו
 3 "מושג" עצמו כפי שמשמשים בו ביחס להקב"ה: שהאדם
 4 בשמדר דבור, הרי הכל הדיבור שבפניו – בשעה שהוא
 5 מדבר, הוא מרגיש,
 6 ונראה דבר בפני עצמו
 7 מכלל משרשו, – של
 8 הדיבור, שהן עשר
 9 בחינות הנפש עצמה. –
 10 כלומר "שכל" ו"מדות",
 11 שכפי שהוסבר בפרק
 12 הקודם הם שורש הדיבור;
 13 ומאחר שהדיבור מובדל
 14 משורשו, הוא יכול
 15 להיראות כ"מציאות"
 16 (כדבר), לעצמו, למרות
 17 שכשהוא נמצא בשורשו,
 18 הוא בטל לגמרי ואין לו
 19 שום ערך. כך הדבר ביחס
 20 לדיבורו של האדם. אבל
 21 הקדושה פרודיהוא אין
 22 דיבור מכלל ממנו
 23 ותפרד חסדוֹשלוֹם, כי
 24 אין דבר חוץ ממנו,
 25 ולית אתר פני מניה, – אין שום מקום (או מדרגה) שהוא
 26 פניו ממנו, מהקב"ה. הרי, בכל מקום בו קיים דיבורו של הקב"ה,
 27 באותו מקום עצמו נמצא הקב"ה, והדיבור נמצא תמיד בתוך
 28 שורשו. ולכן אין דיבורו ותפרד בדיבורו חסדוֹשלוֹם –
 29 "דיבור" האדם, בשעת דיבורו, נפרד משורשו ונראה כ"מציאות"
 30 לעצמו, גם בעיני האדם המדבר. אך, דיבורו של הקב"ה בטל
 31 תמיד לשורשו. [כמו – שמוכן הדבר, שאין מחשבתו – של
 32 הקב"ה, במחשבתנו, ברכתיב: "כי לא מחשבותי
 33 מחשבותיכם", וכתיב: "בן גבהו דרכי מדרכיכם וגו'"]. –
 34 והפוסק מסיים: "ומחשבותי ממחשבותיכם". הרי, כשם שאנו
 35 מוצאים שמחשבתו של הקב"ה היא סוג מחשבה אחר לגמרי, כך
 36 אנו גם מבינים, שדיבורו של הקב"ה שונה לגמרי מהדיבור שלנו.
 37 אלא, אם כך הדבר שדיבורו של הקב"ה אינו נפרד ממנו, מדוע
 38 קוראים לו "דיבור"? כל ענין שלמעלה שאנו רוצים להבין, אנו
 39 משיגים אותו לפי המושגים שלנו, מעצמנו ובשרנו. אנו רואים
 40 באדם שהמלים שהוא מדבר – נפרדות ממנו, ולכן הן יכולות
 41 להגיע לזולת; שונה הדבר באותיות המחשבה המאוחדות עם
 42 האדם עצמו, ונעלמות מהזולת. בהתאם לכך אין מושג הדיבור

ליקוטי אמרים

פרק כא והנה מדת הקב"ה שלא כמדת בשר ודם
 שהאדם כשמדבר דבור הרי הכל
 הדבור שבפניו הוא מורגש ונראה דבר בפני עצמו
 מובדל משרשו שהן עשר בחי' הנפש עצמה אבל
 הקב"ה אין דבורו מובדל ממנו ית' ח"ו כי אין דבר חוץ
 ממנו ולית אתר פניו מיני' ולכן אין דבורו ית'
 כדבורינו ח"ו [כמו שאין מחשבתו כמחשבתינו
 כדכתיב כי לא מחשבותי מחשבותיכם וכתיב כן גבהו
 דרכי מדרכיכם וגו'] ולא נקרא דבורו ית' בשם דבור
 רק עד"מ כמו שדבור התחתון שבאדם הוא מנגלה
 לשומעים מה שהיה צפון ונעלם במחשבתו כך למעלה
 בא"ס ב"ה יציאת האור והחיות ממנו ית' מההעלם אל
 הגלוי לברוא עולמות ולהחיותם נק' בשם דבור והן
 הן עשרה מאמרות שבהן נברא העולם וכן שאר כל
 התורה נביאים וכתובים שהשיגו הנביאים במראה
 נבואתם.

יום חמישי ט"ו שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 52, והרי דבורו... עד עמ' כז, ולא יתבטלו במציאות.

1 והרי דבורו ומחשבתו כביכול מיוחדת עמו בתכלית
 2 היחוד, דרד-משל, כמו דבורו ומחשבתו של אדם – לפני
 3 שהוא חושב ומדבר אותם בפועל, בעודן בכתב חכמתו ושכלו,
 4 או בתשוקה וקמדה שבלבו, קדם – לפני, שעלתה מהלב
 5 למח להרהר בה בנחית
 6 אותיות, – באותיות
 7 המחשבה. שאו היו
 8 אותיות המחשבה
 9 והדבור הזה, הנמשכות
 10 מקמדה ותשוקה זו בכתב
 11 בלב, ומיוחדת שם
 12 בתכלית היחוד בשרשן,
 13 שהן החכמה ושכל
 14 שבמה וקמדה ותשוקה
 15 שבלב. – שהן הם "שורש"
 16 המחשבה והדיבור. הרי
 17 כשם שזה באדם, שלפני
 18 שהוא חושב והוגה את
 19 האותיות בדיבור – הן
 20 מאוחדות כליל בשורשן,
 21 כך בדיבור שלמעלה, (גם)
 22 אחרי ההתגלות –
 23 המחשבה והדיבור כביכול
 24 מהקב"ה – הם מאוחדים
 25 בתכלית עם הקב"ה: וְכֵן
 26 ממש, דרד-משל, מיוחדת דבורו ומחשבתו של הקדוש-
 27 ברוך-הוא בתכלית היחוד במהותו ועצמותו ותכונה, גם
 28 אחר שיצא דבורו ותכונה אל הפועל בכריאות העולמות,
 29 – הוא מאוחד אז עם הקב"ה, כמו שהיה מיוחד עמו קדם
 30 כריאת העולמות, ואין שום שנוי כלל לפניו ותכונה – בין
 31 לפני הבריאה לבין אחרי הבריאה, אלא – השינוי הוא רק אל
 32 – לגבי, תכונות המקבלים חיותם מנחית דבורו ותכונה

33 – השינוי מתבטא בפשטות: בתחילה לא היו ברואים כלל,
 34 ולאחר מכן נבראו העולמות והם מקבלים חיותם מהדיבור –
 35 זאת מתי? – בנחית יציאתו כפר – של הדיבור אל הפועל
 36 בכריאת העולמות שמתלבש בהם – דיבורו של הקב"ה
 37 מתלבש בעולמות,
 38 להחיותם על ידי
 39 השתלשלות מעלה
 40 לעלול – על-ידי ירידתו
 41 ממדרגה עליונה
 42 למדרגה מתחתיה.
 43 המדרגה העליונה נקראת
 44 "עילה", כלומר שהיא
 45 "סיבה" (גורם) למדרגה
 46 מתחתיה, הנקראת "עלול"
 47 – "מסובב" (תוצאה).
 48 וירידת המדרגות – על-
 49 ידי ירידת הדיבור
 50 ממדרגה למדרגה,
 51 בצמצומים רבים
 52 ושונים, – המצמצמים
 53 את ה"אור" וה"חיות"
 54 האלקית של הדיבור, עד
 55 שיוכלו הברואים לקבל
 56 חיותם והתהוותם ממנו
 57 – מדיבורו של הקב"ה,
 58 ולא יתבטלו במציאות, – שכן, אם ה"חיות" של הדיבור, לא
 59 היתה מתצמצמת כל כך, אלא היתה מאירה בהתגלות כפי
 60 שהיא, היו הנבראים מאבדים את מציאותם לגמרי לגבי החיות
 61 האלקית. ברם, הכוונה העליונה היא הרי, שהנבראים ירגישו
 62 עצמם כ"מציאות", ועל-ידי עבודתם העצמית יגיעו להתבטלות
 63 לאלקות – לכן על ה"חיות" לעבור צמצומים רבים; וכפי שיוסבר
 64 להלן, במה מתבטאות השפעתם של הצמצומים:

יום שישי ט"ז שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כז, וכל הצמצומים הם... עד עמ' כז, כלא חשיב ממש:

ליקוטי אמרים

65 וכל הצמצומים הם
 66 נחית "הסתר פנים", –
 67 פנימיות החיות האלקית –
 68 מסתרת: להסתיר
 69 ולהעלים האור והחיות
 70 הנמשך מדבורו ותכונה,
 71 שלא יתגלה בנחית
 72 גלוי רב – שאז היה זה
 73 באופן שלא יוכלו התחתונים – הנבראים שבעולמות דבר מבדל ממהותו ועצמותו ותכונה, – מהקב"ה, רק

74 התחתונים, לקבל –
 75 חיותם, ולכן – מחמת
 76 שה"חיות" עוברת דרך
 77 הצמצומים הרבים, גם בן
 78 נדמה להם – לנבראים,
 79 אור וחיות הדבור של
 80 מקום ברוך-הוא
 81 המלבש בהם פאלו הוא
 82 יתכונה, – מהקב"ה, רק

29 אחר. - ממילא לא שייך ששם אלקים יסתיר על הקב"ה,
 30 מאחר שהוא עצם אחד עם שם הוי", שהוא כוח של גילוי, ולכן
 31 קמיה - בלא בלא חשיב ממש: - לפני הקב"ה, הכל נחשב
 32 לכולם ממש. שכן, מה שאפשר לנבראים להרגיש עצמם
 33 כ"מציאות", נובע מכך,
 34 שכלפיהם מהווים
 35 הצמצומים וההעלמות, וההעלמות,
 36 הסתרה על ה"אור"
 37 וה"חיות" האלקית - דבר
 38 זה נותן להם מקום
 39 להחשיב את עצמם ל"יש"
 40 ול"מציאות" - אך, לגבי
 41 הקב"ה אין הצמצומים
 42 וההעלמות מסתירים

ליקוטי אמרים

ממנו ית' כמו דבור של אדם מנפשו. אך לגבי הקב"ה
 אין שום צמצום והסתרה והעלם מסתיר ומעלים לפניו
 וכחשכה כאורה כדכתיב גם חשך לא יחשיך ממך
 וגו' משום שאין הצמצומים והלבושי' דבר נפרד ממנו
 ית' ח"ו אלא כהדין קמצא דלבושי' מיניה וביה כמ"ש
 כי ה' הוא האלהים וכמ"ש במ"א ולכן קמיה כולא
 כלא חשיב ממש:

43 כלל, ממילא "כולא קמי" כלא חשיב ממש" - כל המציאות של
 44 עולמות ונבראים הם ממש אין ואפס; ואין הם "פועלים" שום
 45 שינוי באחדותו ההחלטית של הקב"ה - הוא יחיד ומיוחד אחרי
 46 שנבראו העולמות כמו לפני שנבראו. ביחס למה שלמדנו
 47 שלגבי הקב"ה אין הצמצום וההעלם מהווים הסתרה, ולכן כל
 48 העולמות והנבראים הם אין ואפס לגבי הקב"ה, כאילו אינם
 49 במציאות ממש, ורק בנבראים "פועלת" ההסתרה, שיוכלו לקבל
 50 את הבריאה כ"מציאות" - מן הראוי להוסיף סיפור קצר
 51 מהמגיד מקונויך: לפני הסתלקותו אמר המגיד מקונויך לבנו:
 52 ...אין לי כבר גוף כלל. תפס הבן בידו ואמר לו: אבא, הריני
 53 מרגיש שאכן יש לך גוף! ענה לו אביו: - מפני שאתה ממשש
 54 עם גוף - לכן אתה מרגיש גוף.. כלומר, לאמיתו של דבר גופו
 55 איננו מציאות של גוף כלל, רק זאת, שמחמת שממששים עם
 56 גוף - מרגישים גוף.

1 שְׁנִמְשָׁךְ מִמְנוּ יִתְבַּרַךְ כְּמוֹ דְבוּר שֶׁל אָדָם - נמשך מנפשו.
 2 - ובטופו של דבר נעשה כדבר נפרד. כך נדמה לנבראים
 3 ה"חיות" האלקית של הדיבור שלמעלה, וזאת יען שה"חיות"
 4 של הדיבור שלמעלה, מגיעה אליהם אחרי צמצומים רבים,
 5 ולגבי הנבראים מסתירים
 6 הצמצומים על ה"חיות",
 7 ולכן יכול להידמות להם
 8 שהדיבור שלמעלה דומה
 9 לדיבורו של האדם. אך
 10 לְגַבִּי הִקְדוּשֵׁי-בְרוּךְ-הוּא,
 11 אֵין שׁוּם צְמֻצוּם וְהִסְתֵּר
 12 וְהִעְלֵם מִסְתִּיר וְעֵלִים
 13 לְפָנָיו, וְכַחשְׁכָּה -
 14 העלם, פְּאוּרָה", - גילוי,

15 לפני הקב"ה. בְּדַכְתִּיב: "גַם חֲשֵׁךְ לֹא יִחְשֵׁךְ מִמֶּךָ וְגו'", -
 16 שכן, גם החושך הוא "ממך", מהקב"ה, ולכן אין החושך מסתיר
 17 בפני הקב"ה, כפי המפורט להלן, שרק דבר חיצוני זור בכוחו
 18 להסתיר, אך אין בנמצא שום "יש" המסתיר את עצמו עם עצמו,
 19 מאחר שהמוסתר והמסתיר הם אותו אחד - כמו שרבנו הזקן
 20 אומר: מְשׁוּם שְׁאֵין הַצְמֻצוּמִים וְהַלְבוּשִׁים דְּבַר נִפְרָד מִמְנוּ
 21 יִתְבַּרַךְ חֵסֵד וְשִׁלּוּם, - כמו שלמדנו, שאין שום דבר שיהיה
 22 נפרד באמת מהקב"ה, אֵלָא כְּהִדְיִן קִמְצָא דְלְבוּשִׁיה מִיְנִיה
 23 וְבִיה, - כאותו צב שלבושו צומח ממנו עצמו. כך גם למעלה,
 24 הצמצומים והלבושים - הם עצמם אלקות. כְּמוֹ שְׁפַתֵּיב: "כִּי
 25 ה' הוּא הָאֱלֹהִים", - שם הוי' רומז על "גילוי" - התגלות
 26 אלקית, ושם אלקים, הוא הכוח האלקי שב"העלם", להחביא
 27 ולהסתיר על אלקות, הרי הם דבר אחד, כלומר: שם אלקים
 28 הוא אלקות באותה מדה כמו שם הוי', וְכִמוֹ שְׁנִתְבָּרַר בְּמָקוֹם

יום שבת קודש י"ז שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כז, פרק כב רק שהתורה... עד עמ' כח, מאין ליש תמיד:

71 ההתגלות לנביאים במחזה נבואתם. ואילו ענין הפירוד וה"מציאות"
 72 שבידיבור שלמטה - אינו שייך בדיבור שלמעלה. בפרק הבא, אותו אנו
 73 עומדים ללמוד, יסיבר רבנו הזקן - התורה הרי קוראת לדיבורו של
 74 הקב"ה בשם "דיבור", ומאחר שדיבורו של האדם מייצג את ענין הפירוד,
 75 לאור העובדה שהוא נפרד
 76 משורשו - עלינו, לכן, לומר
 77 שגם בדיבור שלמעלה קיימת
 78 תכונה זו. ברם, לא לגבי
 79 הקב"ה, כי אם לגבי הנבראים.
 80 כלומר: מהדיבור שלמעלה
 81 נוצרים נבראים כאלה שבהרגשתם הם "מציאות" לעצמם ונפרדים -
 82 מקדושתו של הקב"ה, והם - ה"קליפות" וה"סטרא אחרא". רַךְ
 83 שְׁהַתּוֹרָה דְּבַרָּה כְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם; וְנִקְרָא בְּתוֹרָה דְּבוּרוֹ שֶׁל
 84 מְשִׁיחַ בְּדוּרָהוּא בְּשֵׁם "דְּבוּר" מִמֶּשׁ דְּבוּרוֹ שֶׁל אָדָם, -

ליקוטי אמרים

פרק כב רק שהתורה דברה כלשון ב"א ונקרא
 בתורה דבורו של מקו' ב"ה בשם
 דבור ממש כדבורו של אדם לפי שבאמת כך הוא

57 פְּרָק כַּב. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן שאין דיבורו של הקב"ה דומה
 58 לדיבורו של אדם: כשאדם מוציא דיבור מפיו, נראה הדיבור כדבר
 59 לעצמו, נפרד משורשו, ה"שכל" שבמוח והתשוקה שבלב. אך, ביחס
 60 לדיבורו של הקב"ה לא שייך לומר שהוא נפרד מהקב"ה. כי, הרי לא
 61 יתכן דבר שמחוץ להקב"ה.
 62 ולכן, דיבורו של הקב"ה
 63 מאוחד תמיד בשורשו ובטל
 64 אליו. דיבורו של הקב"ה נקרא
 65 גם הוא בשם "דיבור", בגלל
 66 תכונה אחרת שישנה בדיבור,
 67 והיא - גלגול את אשר בהעלם המחשבה. ענין זה של גילוי ההעלם -
 68 קיים גם בדיבור שלמעלה. כמו עשרה המאורות, שבהם נברא העולם,
 69 הרי הם התגלות ה"אור" וה"חיות" האלקית לברוא בהם עולמות
 70 ונבראים. כך גם שאר הדיבורים האלקיים שבתורה, נביאים וכתובים, הם

47 **כְּאֵדָם הַנּוֹתֵן דְּבַר לְשׁוֹנְאוֹ שְׂלֵא בְּרַצוֹנוֹ**, – שלא ברצונו
 48 הישיר, אלא הוא נותן לו את הדבר מטעם צדדי, שאו צורת
 49 הנתינה היא: שמשליכו לו בלאחר כתפו, כי מחזיר פניו
 50 מִמְּנוּ מִשְׁנֵאתוֹ אוֹתוֹ; – שכן, תנועת ותנודת הגוף מקורן
 51 בתנועה כפי שהיא
 52 מתבטאת בנפש; ומאחר
 53 שקיימת בנפש שנאה
 54 כלפי אותו איש, והנתינה
 55 לו היא שלא מתוך רצון
 56 אמיתי, אלא מתוך
 57 חיצוניות רצונו – לכן, זה
 58 מתבטא גם בתנועה
 59 הגופנית בשעת הנתינה:
 60 הוא מפנה את פניו ממנו
 61 בשעת מעשה. שכן,
 62 הפנים הוא המקום בו
 63 משתקפת פנימיותו וחיותו
 64 של האדם. כֶּף – גם,
 65 לְמַעַלָּה, בְּחִינַת "פְּנִים"
 66 הוא פְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן
 67 הָעֲלִיּוֹן וְחִפְצוֹ הָאֱמֵתִי,
 68 אֲשֶׁר חָפֵץ ה' לְהַשְׁפִּיעַ
 69 חַיּוֹת לְכָל הַקְּרוֹב אֵלָיו
 70 מִסְּטֵרָא דְקַדְוֶשָׁה; – מצד
 71 הקדושה, אֲבָל הַסְּטֵרָא
 72 אַחֲרָא וְהַטְּמֵאָה הִיא
 73 תּוֹעֵבַת ה' אֲשֶׁר שְׂנֵא,
 74 וְאֵינוֹ מְשַׁפֵּיעַ לָהּ – ל"סטרא אחרא", חיות מְפִימִיּוֹת הַרְצוֹן
 75 – העליון, וְחִפְצוֹ הָאֱמֵתִי אֲשֶׁר – נאמר שהקב"ה חָפֵץ בָּהּ
 76 – ב"סטרא אחרא", חִפְצוֹ שְׂלֵא בְּרַצוֹנוֹ, – כמי שמשליך דבר
 77 לשונאו, מאחורי כתפו, שלא מרצונו הטוב. כך גם השפעת
 78 חיות הקדושה לסטרא אחרא – אינה באה מתוך רצון טוב,
 79 רַק כְּדֵי לְהַעֲנִישׁ – באמצעות הקליפה, אֶת הַרְשָׁעִים, –
 80 הנמשכים אחרי הקליפה וה"סטרא אחרא" ומקבלים השפעתם
 81 מהן, וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים דְּאֶכְפְּיִין לְסְטֵרָא אַחֲרָא;
 82 – הכופים וכובשים את ה"סטרא אחרא" ומושלים עליה. לשם
 83 כך נזקקים ל"סטרא אחרא", כדי שיהיה ענין הבחירה,
 84 וכתוצאה מכך העונש המתאים לרשעים והשכר המתאים
 85 לצדיקים – משום כך נותנים "חיות" ל"סטרא אחרא". וְזֶה –
 86 צורה זו של השפעה, נִקְרָא בְּחִינַת "אֲחוּרִים" דְּרַצוֹן
 87 הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא. – לכן הם נקראים אלקים אחרים, כי
 88 נִיֻּקְתָּ הַחַיּוֹת שֶׁלֹּהֵן הִיא מִבְּחִינַת "אֲחוּרִים". וְהִנֵּה, רַצוֹן
 89 הָעֲלִיּוֹן בְּבְחִינַת "פְּנִים", – פנימיות הרצון העליון, מה
 90 שהקב"ה רוצה את הדבר עצמו, הוּא מְקוֹר הַחַיּוֹת הַמְּחַיֵּה אֶת
 91 כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְלִפִּי שְׂאִינוֹ – רצון זה, שוֹרָה כְּלָל עַל הַסְּטֵרָא

1 שכאמור, יש בדיבורו של האדם, ענין הפירוד משרשו, לְפִי
 2 שְׂבִיבָתוֹ כֶּף הוּא – שגם בדיבור שלמעלה ישנו ענין הפירוד,
 3 אלא שאין זה אמור ביחס שבין הדיבור לגבי הקב"ה, אלא זה
 4 מתבטא כך רק לגבי הנבראים, כפי שיוסבר להלן, שזו – הַרְדָּ
 5 יְרִידַת וְהַמְּשַׁכַּת הַחַיּוֹת
 6 – האלקית, לְתַחֲתוֹנִים, –
 7 לנבראים התחתונים, הרי
 8 המשכה זו היא
 9 בְּצִמְצוּמִים רְפִים
 10 וְעֲצוּמִים, – החיות
 11 האלקית מתמעטת יותר
 12 ויותר ונהיית מוגבלת
 13 מאד, על־ידי הצמצומים
 14 הרבים, מִיָּנִים מְיֻנָּים
 15 שׁוֹנִים, – סוגי צמצומים
 16 שונים, וזאת כדי
 17 לְהִבְרֵאת מְהֵם בְּרוּאִים
 18 רְפִים, מִיָּנִים מְיֻנָּים
 19 שׁוֹנִים, – השוני שבסוגי
 20 הברואים הרבים, מקורו
 21 בצמצומים השונים
 22 שבאור וחיות האלקית.
 23 וְכָל כֶּף כָּךְ גָּבְרוּ וְעֲצָמוּ
 24 הַצִּמְצוּמִים וְהִסְתַּר פְּנִים
 25 הָעֲלִיּוֹנִים, – פנימיות
 26 ה"חיות" שלמעלה,
 27 נסתרת לגמרי, עַד
 28 שְׂיֻכְלוּ לְתַתְּחוֹת וְלְהִבְרֵאת גַּם הַרְבִּים טְמָאִים וְקַלְפוֹת
 29 וְסְטֵרָא אַחֲרָא, – לוֹ הָיוּ אֵלֶּה רַק צִמְצוּמִים רַבִּים בְּלִבְד, אִפִּילוֹ
 30 הרבה מאד צמצומים, כדי שה"אור" וה"חיות" האלקית יתגלה
 31 למטה יותר ויותר, הרי למרות זאת לא היו נבראים מה"אור" –
 32 דברים טמאים, קליפות וסטרא אחרא. אלא, על־ידי התגברות
 33 הצמצומים, כלומר: על־ידי צמצומים כאלה שה"אור" מוסתר
 34 בהם לגמרי – אפשר להיברא דברים טמאים וסטרא אחרא,
 35 וְלִקְבֹּל – ושהדברים הטמאים יקבלו חַיּוֹת וְקִיּוּמָם מְדַבֵּר ה'
 36 וְיִחַד פִּיּוֹ יִתְקַרֵּב בְּהִסְתַּר פְּנִים וְיִרְדַּת הַמְּדַרְגּוֹת. וְלִכֵּן
 37 נִקְרָאִים – הקליפות, "אֱלֹהִים אַחֲרִים", מִפְּנֵי שְׂנִיֻּקְתָּם
 38 וְחַיּוֹתָם – שהן יונקות מהקדושה, כי הרי כל דבר מן ההכרח
 39 שיקבל חיות מהקדושה. ברם, נִיֻּקְתָּ הַחַיּוֹת שֶׁלֹּהֵן אֵינָה
 40 מִבְּחִינַת "פְּנִים" – איננה מפנימיות רצונו של הקב"ה, אֲלָא
 41 מִבְּחִינַת "אֲחוּרִים" דְּקַדְוֶשָׁה; – כלומר: מחיצוניות רצונו של
 42 הקב"ה. "פנימיות הרצון" היא כשרוצים את הדבר עצמו, והוא
 43 רצון של תענוג. ואילו "אחוריים" פירושו, "חיצוניות הרצון",
 44 שאת הדבר עצמו לא רוצים כי אין בו תענוג, אלא רוצים בו
 45 מחמת התועלת שתהיה מכך לגבי דבר אחר שממנו יהיה להם
 46 תענוג – ובלשונו של ה"תניא": וּפְרוּשׁ "אֲחוּרִים", – הוא:

2. "אחרים" יש בו דמיון מילולי ל"אחוריים". 3. דברים יב, לא.

47 עצמו - "חיות" זו, הן מכחישות לחלוטין, והיא נמצאת בהן
48 בבחינת גלות. בגלל "חיות" זו - הן נקראות "אלקים אחרים", לא
49 רק מפני שהן מקבלות מ"אחוריים", אלא מפני שהן מחזיקות את
50 עצמן ל"עבודה זרה" וכופרות באחדותו של הקב"ה - כפי

51 שיוסבר להלן: **כי מאחר**

52 **שאור וחיות דקדושה** -

53 ה"חיות" הפנימית, הוא

54 **בבחינת גלות בתוכה** -

55 **אינה בטלה כלל לגבי**

56 **קדושת הקדוש-ברוך**

57 **הוא; ואדרבה, מגביה**

58 **עצמה כנשר, לומר:**

59 **"אני ואפסי עוד",**

60 **ובמאמר:** - שאמר

61 **פרעה: "אור לי ואני**

62 **עשיתי".** - ה"אור" -

63 הנילוס - הוא שלי, ואני

64 עשיתי את עצמי, ולכן

65 **אמרו רז"ל, שנפשות**

66 **הרוח שקולה בעבודה**

67 **זרה ממש, כי עקר**

68 **ושרש של עבודה זרה,**

69 **הוא מה שנחשב** - הוא

70 **מחשיב את עצמו, לדבר**

71 **בפני עצמו, נפרד**

72 **מקדושתו של מקום,** -

73 **של הקב"ה, ולא בפיר**

74 **בה' לגמרי,** - כלומר, גם

75 כשלא כופרים לגמרי בהקב"ה, אלא רק מחשיבים את עצמם

76 לדבר בפני עצמו, כמו ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" הנקראות

77 "עבודה זרה", שכפי שלמדנו, הן אינן כופרות בהקב"ה לגמרי,

78 אלא **בפיראיתא** - כמו שאנו מוצאים, **בנפרא** דקרו ליה

79 **"אלהא דאלתיא",** - ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" קוראות

80 להקב"ה "אלקא דאלקיא" - הרי שהן מודות בהקב"ה, שהוא

81 אלקא דאלקיא, ובכל זאת זה נקרא "עבודה זרה" ו"אלקים

82 אחרים". **אלא שנים הם מחשיבים עצמם ליש ודבר בפני**

83 **עצמו, ובה** - במה שהן מחשיבות את עצמן ל"יש", הן

84 **מפרידים את עצמם מקדושתו של מקום ברוך הוא,**

85 **מאחר שאין** - הן, בטלים לו יתברך, **כי אין קדושה**

86 **עליונה שורה אלא על מה שבטל לו יתברך בנוכר**

87 **לעילי, ולכן נקראים** - הקליפות ו"סטרא אחרא", "טורי

88 **דפירא** - הרי הפירוד, **בזהר הקדוש,** - אלה שמחזיקים

89 את עצמם ל"מציאות" ומגביהים את עצמם כהרים ומרגישים

90 את עצמם נפרדים מהקב"ה. **והרי זו** - יש בכך משום **בפיר**

91 **באחדותו האמתית,** - של הקב"ה, שהיא - **דבלא קמיה**

92 **בלא חשיב,** - לגבי הקב"ה הכל נחשב לכלום, **ובטל באמת**

1 **אחרא, וגם בחינת "אחוריים" של רצון העליון** - המחיה

2 אותן, כאמור, **אינו מלבש** - בפנימיות, **בתוכה** - ב"סטרא

3 אחרא", **ממש, אלא מקיף עליה מלמעלה,** - בלבד, כמו

4 שמקיפים דבר מלמעלה, **לכך** - לכן, **היא** - ה"סטרא אחרא",

5 **מקום המיתה והפמאה,**

6 **ה' ישמרנו, כי מעט**

7 **מוער** - המעט מן המעט,

8 **אור וחיות, שיונקת**

9 **ומקבלת** **לתוכה**

10 **מבחינת "אחוריים"**

11 **הקדושה שלמעלה, הוא**

12 **בבחינת גלות ממש**

13 **בתוכה, בסוד גלות**

14 **השכינה הנזכר לעיל.** -

15 **ש"חיות" הקדושה נמצאת**

16 **כביכול בגלות בתוך**

17 **הקליפות, ולכן נקרא**

18 **בשם "אלהים אחרים",**

19 - לא רק מחמת הטעם

20 האמור, שהם מקבלים את

21 "חיותם" מבחינת

22 "אחוריים", כי אם: **שהיא**

23 **עבודה זרה ממש**

24 **ובפירה באחדותו של**

25 **מלך מלכי המלכים**

26 **הקדוש-ברוך-הוא,** -

27 **הסברת הדברים: בכל**

28 **נברא נמצאים שני סוגי**

29 **חיות - א.** "חיות" המתלבשת בפנימיותו של הנברא ומתאחדת

30 אתו. חיות אלקית זו, מצומצמת ומותאמת לפי מדתו של

31 הנברא, עד כמה שהוא יכול לקלוט. ב. "חיות" המחיה ומשפיעה

32 בנברא בצורה "מקיפה". חיות אלקית זו, איננה מצומצמת לפי

33 מימדי הנברא ואינה מתלבשת בו; אלא בצורתה היא, כפי שהיא

34 **למעלה מהתלבשות בנברא** - היא משפיעה ומחיה את הנברא.

35 **ל"קליפות" ול"סטרא אחרא"** גם כן שני סוגי חיות אלה. סוג

36 ה"חיות" השני, בקליפות ו"סטרא אחרא", מאחר שהוא בא

37 אליהן בבחינת "מקיף", אין הוא מפריע ל"מציאותן", הן יכולות

38 להחזיק את עצמן ל"יש", ואינן צריכות להכחיש "חיות" זו,

39 למרות שהן יודעות שהן נבראו מ"חיות" זו (כפי שנאמר להלן,

40 שהן קוראות להקב"ה "אלקא דאלקיא": הן חושבות את עצמן

41 ל"מציאות", ל"אלקיא", למרות שהן עצמן מכירות שיש להן

42 "אלקא" שברא אותן). מחמת חיות אלקית זו, הן נקראות

43 "אלקים אחרים", מפני שהן מקבלות את חיותן מבחינת אחוריים.

44 ואילו סוג ה"חיות" המתלבש בפנימיותו, שאם היו ה"קליפות"

45 וה"סטרא אחרא" מודות ב"חיות" זו, היתה בכך משום סתירה

46 ל"מציאות" שלהן, כי "חיות" זו היא הרי "עצמותו" של הנברא

ליקוטי אמרים

הס"א וגם בחי' אחוריים של רצון העליון אינו מלוכש
בתוכה ממש אלא מקיף עליה מלמעלה לכך היא מקום
המיתה והטומאה ה' ישמרנו כי מעט מוער אור וחיות
שיונקת ומקבלת לתוכה מבחי' אחוריים דקדושה
שלמעלה הוא בבחי' גלות ממש בתוכה בסוד גלות
השכינה הנ"ל ולכן נקרא בשם אלהים אחרים שהיא
ע"ז ממש וכפירה באחדותו של ממו"ה הקב"ה כי מאחר
שאור וחיות דקדושה הוא בבחי' גלות בתוכה אינה
בטילה כלל לגבי קדושת הקב"ה ואדרבה מגביה עצמה
כנשר לומר אני ואפסי עוד וכמאמר יאור לי ואני
עשיתי ולכן אמרו רז"ל שגסות הרוח שקולה כע"ז
ממש כי עיקר ושרש ע"ז הוא מה שנחשב לדבר
בפני עצמו נפרד מקדושתו של מקום ולא כפירה בה'
לגמרי כדאיתא בגמ' דקרו ליה אלהא דאלהיא אלא
שגם הם מחשיבים עצמם ליש ודבר בפני עצמו ובוה
מפרידים את עצמם מקדושתו של מקום ב"ה מאחר
שאינ בטלים לו ית' כי אין קדושה עליונה שורה אלא
על מה שבטל לו ית' כנ"ל ולכן נקראי טורי דפרודא
בוה"ק והרי זו כפירה באחדותו האמתית דכולא קמיה
כלא חשיב ובטל באמת לו ית' ולרצונו המחיה את
כולם ומהוה אותם מאין ליש תמיד:

- 1 לו יתברך ולרצונו, המִתְחִיָּה אֶת כָּל־וְמִהוּה אֹתָם
 2 מֵאֵין לֵישׁ תְּמִיד: – מאחר שאחדותו האמיתית של הקב"ה
 3 היא שהכל בטל אליו, הרי שההיחשבות ל"יש" ול"מציאות"
 4 – יש בה משום כפירה באחדותו של הקב"ה. ולכן גסות הרוח
 5 שוה ל"עבודה זרה". הרי, שאחרי צמצומים רבים ושונים,
 6 נבראו בדיבורו של הקב"ה, נבראים כאלה, כמו "קליפות"
- 7 ו"סטרא אחרא", המרגישים את עצמם כדבר נפרד מהקב"ה.
 8 לכן, נקרא הדיבור שלמעלה בתורה, בשם "דיבור", כי ענין
 9 הפירוד (המציין את הדיבור שלמטה) קיים גם בדיבור
 10 שלמעלה, אלא שהוא רק בשייכות לנבראים ולהרגש שלהם
 11 כלפי שורשם. ואילו לגבי הקב"ה – אין שום דבר שנפרד
 12 ממנו.

היום יום . . .

| יום ראשון | יום ראשון | יא שבט | ה'תש"ג |
|---|-----------|--------|--------|
| שיעורים. חומש: בשלח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: פרק כ. והנה . . . כו וכאפס ממש. | יום ראשון | יא שבט | ה'תש"ג |
| דער סדר פון טאָג הויבט זיך אָן מיט מודה אני, און דאָס זאָגט מען פאר נעגעל וואסער אפילו בידיים טמאות, וואָרום כל הטמאות שבעולם זיינען ניט מטמא דעם מודה אני פון א אידען. ער קען זיין א חסר בזה או בזה, אָבער דער מודה אני בלייבט גאנץ. | | | |

סדר היום מתחיל ב"מודה אני", ואומרים זאת לפני נטילת ידיים אֶפְלוּ בְיָדִים טְמָאוֹת, שָׁפָן כָּל הַטְּמָאוֹת שֶׁבְּעוֹלָם אֵינָן מְטַמְּאוֹת אֶת הַ"מִּוֹדָה אֲנִי" שֶׁל יְהוּדִי. הוּא יְכוּל לִהְיוֹת חָסֵר בְּזֶה אוּ בְּזֶה, אָךְ הַ"מִּוֹדָה אֲנִי" נוֹתֵר שָׁלֵם.

| יום שני | יום שני | יב שבט | ה'תש"ג |
|---|---------|--------|--------|
| שיעורים. חומש: בשלח, שני עם פירש"י. תהלים: סו"סח. תניא: כי התהוות . . . כו ודקות יותר. | יום שני | יב שבט | ה'תש"ג |
| השְׁכָל וְהַתְּפַעְלוּת שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם: עוֹלָם קָר וּמִיִּשְׁב, וְעוֹלָם רוֹתַח וּמִבְּהָל. וְזֹאת הִיא עֲבוֹדַת הָאָדָם, לְחַבְרָם לִהְיוֹת לְאֶחָדִים. וְאֵז הַבְּהֵלָה נִהְפָּכֶת לְשִׂאִיפָה, וְהַשְׁכָּל – לְמוֹרָה דְרָךְ בְּחַיִּים שֶׁל עֲבוֹדָה וּפְעֵל. | | | |

| יום שלישי | יום שלישי | יג שבט | ה'תש"ג |
|---|-----------|--------|--------|
| שיעורים. חומש: בשלח, שלישי עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: אבל עשר . . . עניני העולם. | יום שלישי | יג שבט | ה'תש"ג |
| יֵאָרְצִיט [=יום השְׁנָה] – בְּיוֹם הַמִּיתָה אֶפְלוּ בְּשִׁנָּה רֵאשׁוּנָה, וְאֶפְלוּ בְּשִׁיּוֹם הַקְּבוּרָה רְחוֹק מְיוֹם הַמִּיתָה. מַעֲנָה הַ"צִּמְח צֶדֶק" לְאֲדֹנָי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מִהֲר"ש] בְּהִיּוֹתוֹ כִּכְּן שְׁבַע: הַחֶסֶד וְיִתְרוֹן הַמַּעֲלָה אֲשֶׁר הָאֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם יֵשֶׁר לִהְיוֹת הוֹלֵךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה הוּא, דִּהְגַּם שֶׁהוֹלֵךְ עַל הָאָרֶץ, מְפַל־מְקוֹם הוּא רוֹאֶה אֶת הַשָּׁמַיִם, לֹא כֵן בְּהוֹלֵךְ עַל אֲרָבַע, דְּאֵינּוּ רוֹאֶה אֶלָּא אֶת הָאָרֶץ. | | | |

| ה'תש"ג | יום רביעי | יד שבט | יום רביעי |
|--------|---|--------|-----------|
| | שיעורים. חומש: בשלח, רביעי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: פרק כא. והנה . . . 52 נבואתם. במנחה אין אומרים תחנון. | | |
| | בא כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, איז, לבד דער ענין פון התעוררות רחמים אויף די מקושרים, געווען א עבודה פון דערמאנען בינו לבין עצמו די מקושרים, און אריינטראכטען בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, וואס דאס איז מעורר די כחות פנימים פון דעם וואס מ'טראכט וועגען עם, ווי מיר זעהען במוחש, אז מ'קוקט שטארק אויף איינעם מוז ער אקוק טאן, ווייל די הבטה פנימית איז מעורר דעם עצם הנפש, און אזוי איז אויך אין דעם כח המחשבה. | | |

אָצַל כְּבוֹד קִדְשֵׁי אֲבוֹתֵינוּ רְבוּתֵנוּ הַקְדוּשִׁים, הֵרִי שְׁמֵלֶכֶד הָעֲנִיָּן שֶׁל הַתְּעוֹרוּת רַחֲמִים עַל הַמְּקוֹשְׁרִים, הִיְתָה עֲבוּדָה שֶׁל הַזְכָּרַת הַמְּקוֹשְׁרִים בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ, וְלִהְתְּעַמֵּק בְּמַחְשָׁבָה בְּעֲנִיָּן אֶהְבָּתָם וְהִתְקַשְׁרוּתָם כְּמֵי הַפְּנִים, שְׁזָה מְעוֹרֵר אֶת הַכַּחוֹת הַפְּנִימִיִּים שֶׁל זֶה שְׁחוּשָׁבִים עָלָיו, כְּפִי שְׁאֵנוּ רוֹאִים בְּמוֹחַשׁ שְׁכַאֲשֶׁר מִבִּיטִים בְּחֻזְקָה עַל אָדָם, הוּא חַיֵּב לְהַחְזִיר מִבֶּט, כִּי הַהֲבָטָה הַפְּנִימִית מְעוֹרֵר אֶת עֲצָם הַנֶּפֶשׁ, וְכֵן הוּא גַם בְּכַח הַמַּחְשָׁבָה.

| ה'תש"ג | יום חמישי | טו שבט | יום חמישי |
|--------|---|--------|-----------|
| | שיעורים. חומש: בשלח, חמישי עם פירש"י. תהלים: עז"עח. תניא: והרי . . . כז במציאות. אין אומרים תחנון. | | |
| | כְּשֶׁנִּגְשׂוּ לְהַדְפִּיס חֵלֶק שְׁנִי שֶׁל ה'תּוֹרָה אוֹר" – כְּכַר נוֹדַע לְהַחְסִידִים, אֲשֶׁר יִשְׁנֵם הַגְּהוֹת וּבְאוּרִים מִה"צֶמַח צֶדֶק" עַל הַמְּאֲמָרִים. וַיִּפְצְרוּ בַּה"צֶמַח צֶדֶק" אֲשֶׁר יִדְפִּסֵם עִם הַמְּאֲמָרִים, וַיִּמְאֵן ה' "צֶמַח צֶדֶק". וַיִּחַלֵּם חֲלוֹם, אֲשֶׁר זָקְנוּ אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן בָּא לְבַקְרוֹ וּמִבְקָשׁוֹ לְהַדְפִּיס. מְכַל-מְקוֹם הָעֵלִים הַדְּבָר, עַד אֲשֶׁר גַּם שְׁלֵשָׁה מִבְּנֵי חֲלָמוֹ הַחֲלוֹם הַזֶּה וַיִּסְפְּרוּ לְאַבְיָהֶם, וְאָז הִסְפִּים לְהַדְפִּיס גַּם הַגְּהוֹתָיו וּבְאוּרֵיו לְחֵלֶק הַשְּׁנִי, וַיִּקְרְאוּ לוֹ בְּשֵׁם "לְקוּטֵי תוֹרָה". | | |

| ה'תש"ג | יום שישי | טז שבט | יום שישי |
|--------|--|--------|----------|
| | שיעורים. חומש: בשלח, ששי עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: וכל הצמצומים . . . חשיב ממש. | | |
| | אָאמוֹ"ר אָמַר: צווישען קעלט און כפירה איז גאָר א דינע מחיצה. עס שטעהט כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, אלקות איז פלאם פייער, לערנען און דאוונען בעדארף מען מיט התלהבות הלב, אז כל עצמותי תאמרנה די דברי ה' אין תורה ותפלה. | | |

אָדְנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [וְהַרְש"ב] אָמַר: בֵּין קְרִירוֹת לְכַפִּירָה יִשְׁנֵה מַחְצָה דְקָה מְאֹד. כְּתוּב: "כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא", אֱלֹקוֹת הֵיא שְׁלֵהֶבֶת אֵשׁ, לְלַמֵּד וּלְהַתְּפַלֵּל צְרִיךְ מִתּוֹךְ הַתְּלַהּבוֹת הַלֵּב, ש"כֵּל עֲצָמוֹתֵי תֵאמְרָנָה" אֶת דְּבָרֵי ה' בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה.

שבת
קודש

שבת

יו שבט, שבת שירה

ה'תש"ג

עומדין בעת קריאת השירה.
הפטורה: ודבורה אשה נביאה.
שיעורים. חומש: בשלח, שביעי עם פירש"י.
תהלים: פג"ז.
תניא: פרק כב. רק . . . תמיד.
עס איז א מנהג צו עסען שווארצע קאשע

נהוג לאכל הייסה שחורה.

שבת בשלח שנת תרכ"א אמר ה"צמח צדק" המאמר "ראו כי ה'" הנדפס ב"לקוטי תורה".
וספר אחר כך לבנו, אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: שבת בשלח שנת תקס"ה אמר אדני
אבי זקני מורי ורבי [אדמו"ר הזקן] זה המאמר. אחר כך קרא אותי וספר לי, אשר בשנת תקכ"ט
בהיותו במעזריטש, קרא אותו הרב המגיד לחדרו ואמר לו: שבת בשלח שנת תקט"ז אמר הבעל
שם טוב מאמר על פסוק "וישב הים לפנות בקר לאיתנו" – לתנאו, כמאמר רז"ל. בשנת תקכ"א
(שנה אחרי הסתלקות הבעל שם טוב) היה אצלי – המשוף דבריו הרב המגיד – רבי (הבעל שם
טוב), ואמר המאמר והוסיף באור בענין "עושין רצונו" – ולא דברו – של מקום. והיום היה
אצלי מורי לחזור המאמר. ואמר הרב המגיד המאמר לפני אדמו"ר הזקן, והוסיף באור בענין גנאי
נהרא, שזהו בענין קריעת ים סוף.

וסים ה"צמח צדק": היום היו אצלי הבעל-שם-טוב, הרב המגיד, ואדני אבי זקני מורי ורבי
[אדמו"ר הזקן], וכל אחד אמר לי המאמר בסגנונו. –
כעבור איזה שעות קרא ה"צמח צדק" את אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] עוד הפעם,
ואמר לפניו באור על המאמר.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח שבט, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ג שבט והקודמו.

בהיותי אתמול על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, כנוהג לפני כל
ראש חדש, הזכרתי הענינים אודותם כותב וכן את זוגי תי.

ויהי רצון שיבשר טוב בטוב הנראה והנגלה בכל מה שכותב.

ובפרט אשר מתקרבים לחודש אדר, חודש ההצלחה לבני ישראל ועניניהם בטוב הנראה
והנגלה, וכידוע המעלה דפורים לגבי חנוכה (ראה ט"ז לשו"ע או"ח סי' עת"ר סק"ג והקדמה לשערי
אורה), הרי גם בהנ"ל יהי למטה מעשרה טפחים מנפש ועד בשר.

וזכות התעסקותו בחנוך על טהרת הקודש בודאי שתעמוד לו.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש מתוך שמחה וטוב לב ולבשו"ט בכל האמור.

עשיית פסל על ידי שליח

יום ראשון י"א שבט ה'תשע"ד

ויש שפירשו (מהר"ם מדביטין): מדובר שהשליח אינו יודע שעושה עבירה (כגון שאינו יודע מה הצורות הנעבדות), ולכן חייב המשלח כי הטעם שאין שליח לדבר עבירה הוא מפני שהמשלח יכול לומר 'סבור הייתי שהשליח לא ישמע לי' (כי 'דברי הרב ודברי התלמיד - דברי מי שומעים'), אך כאשר השליח אינו יודע שיש איסור במעשיו אין מקום לטענה זו.

ואולם הסבר זה נכון לשיטת התוספות (ב"ק עט, א. ד"ה נתנו) שאם השליח שוגג יש שליח לדבר עבירה, אך לדעת הראשונים (ריטב"א קידושין שם. נמוק"י ב"ק שם) הסוברים שגם בשוגג אין שליח לדבר עבירה יש לבאר כי האיסור לומר לאחרים לעשות לו ע"ז אינו מדין שליחות, אלא שהלשון "לא תעשה לך פסל" משמעו שאסור גם לגרום שתיעשה 'עבודה זרה', והאיסור חל גם על אמירה לגוי או לחרש שוטה וקטן שאין להם דין שליחות.

(משנת חכמים, יבין שמועה סי' יז סק"ג מנחת חינוך מצוה כז)

מניין המצוות, מצוות לא תעשה: שלא לעשות פסל, לא יעשה בידו ולא יעשו לו אחרים, שנאמר: "לא תעשה לך פסל" וכל תמונה.

וכן כתב בהלכות עבודה זרה (פ"ג ה"ט): "העושה עבודה זרה לעצמו, אף על פי שלא עשאה בידו... לוקה, שנאמר לא תעשה לך פסל".

והקשה הלחם משנה (שם): מדוע לוקה כאשר לא עשאה בידו אלא אחרים עשאוה לו, הרי 'לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו? ותיירץ: כאשר אחרים עושים לו את העבודה זרה בשליחותו, הרי זה כאילו עשה בעצמו.

ובספר 'החינוך' הקשה: הרי אין שליח לדבר עבירה (קידושין מב, ב)?

וה'מגילת ספר' (על הסמ"ג סי' כא) מבאר: אכן, כאשר אחרים יעשו את האליל בציוויו ילקה רק אם אחר כך יגנה אותו. אמנם, בפוסקים מפורש שהחיוב הוא על עצם עשיית ה'אליל' ולא מצינו תנאי שעליו לעשות קנין.

מה מספרן של המצוות מדרבנן?

יום שני י"ב שבט ה'תשע"ד

מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון, ואילו מצוות דרבנן הן 'מצוות שנתחדשו' כדפי' לחוק הדת ולתקן העולם" (הל' ממרים פ"א ה"ב) וכיון שלצורך חיזוק הדת יתכן שחכמים יצטרכו להוסיף מצוות דרבנן "לפי מה שהשעה צריכה", אין להן מספר קבוע. ואף שלמעשה עתה אין אפשרות להוסיף על מצוות דרבנן כי אין לנו בית דין הגדול – הרי זו מניעה צדדית, אך בעצם קיימת היכולת להוסיף עליהן (אם יקום בית הדין הגדול).

ולכן, אף שיש מונים רק שבע מצוות מדרבנן (ורמזו ששבע מצוות דרבנן יחד עם תרי"ג מצוות דאורייתא מספרם 'תר"ך', 'כתרו התורה' - ראה של"ה שם), הרי זה משום שכך נקבע מלמעלה, שבפועל יהיו שבע מצוות דרבנן, אך מצד גדרם אין להן מנין קבוע ומוחלט.

(לקוטי שיעור נט, ענף 104)

מנין המצוות בסופו: ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר מיתן תורה, ונקבעו אותן נביאים וחכמים, ופשטו בכל ישראל - כגון מקרא מגילה, ונר חנכה, ותענית תשעה באב, וידים, וערוגין.

בכמה ספרים (של"ה פי' יתרו חלק תר"א. כתר תורה לר"ד ויטאל, ועוד) נמנו שבע מצוות דרבנן, ואילו הרמב"ם כותב את מצוות התורה פעמיים - הן בתחילת הדברים ("אלו הם שש מאות ושלוש עשרה מצוות שנאמרו לו למשה בסיני") והן בהמשך דבריו ("שלא יהיה נביא רשאי לחדש... או לחסר אחת מאלו השש מאות ושלוש עשרה מצוות") - אך את מנין המצוות שמהדברי סופרים אינו מציין כלל. והביאור:

כוונת הרמב"ם ללמדנו הברל יסודי בין מצוות מדאורייתא למצוות מדרבנן - מצוות מדאורייתא מספרן מדויק וקבוע ואין להוסיף עליו ואין לגרוע ממנו, כלשון הרמב"ם (הל' יסודות רפ"ט): "דבר ברור ומפורש בתורה שהיא

האמונה באחדות ה' - רק לבני ישראל

יום שלישי י"ג שבט ה'תשע"ד

השיתוף. ואף שבפסוק המורה על כך נאמר "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", היינו משום שרק ישראל מקיים בזה מצוות עשה, כי רצה הקב"ה לזכות את ישראל ולפיכך הרבה להם מצוות, אך גם בן נח שאינו מאמין בכך עובר איסור.

אך ה'צמת צדק' (דרך מצוותך נט, ב מצות אחדות ה') הביא את דברי הרמב"ם בספר המצוות (מצוה ב): "הציווי שציונו בהאמנת היחוד... והוא אומר יתעלה שמע ישראל ה'

הלכות יסודי התורה פרק א, הלכה ו: וכל המעלה על דעתו שיש שם אלוה אחר חוץ מזה, עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני".

בנוסף לחיוב האמונה בה' מצוה להאמין שהקב"ה אחד ואין לו שותף ח"ו. ודנו הפוסקים האם איסור 'שיתוף' הוא חלק מאיסור עבודה זרה ואף בני נח מצוים עליו או איסור בפני עצמו ואינו כלול במצוות בני נח.

וכתב ה'מנחת חינוך' (מצוה תי) שאף בני נח מזהירים על

שני אופנים של שיתוף: יש שאומר שיש שתי רשויות ושתייהן שוות, וזהו בכלל עבודה זרה ממש ואף בן נח מצווה על כך, ויש שאומר שהקב"ה הוא השליט העיקרי אלא שנתן קצת שלטון לאחר הנחות ממנו ועל איסור שיתוף זה רק ישראל מזהירים ולא בני נח. ויש לבאר כן גם בכונת הרמב"ם, שבהלכה זו מדבר על הסבור שיש אל-רה אחר השווה לקב"ה, וזה נכלל באיסור עבודה זרה, אך בהלכה הבאה מדבר על המאמין בשתי רשויות זו למעלה מזו, וזה אינו נכלל באיסור עבודה זרה אלא נלמד מ"שמע ישראל" שנאמר לבני ישראל ולא לבני נח (מצות המלך ע' מב).

אלוקינו ה' אחד... הוציאנו מעבדות ועשה עמנו מה שעשה מן החסדים והטובות על תנאי האמנת היחוד, כי אנחנו מחויבים בזה", ולפי זה החיוב זה מוטל רק על ישראל. ומהלכה זו כתב הרמב"ם "וכל המעלה על דעתו שיש שם אל-רה אחר חוץ מזה עובר בלא תעשה..." ומשמע שזהו מאיסור עבודה זרה ואם כן גם בני נח מזהירים על זה, אך בהלכה הבאה כתב: "אל-רה זה אחד הוא ואינו שניים..." ומסיים: "וידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר ה' אלוקינו ה' אחד", ולא כתב שנכלל באיסור של "לא יהיה לך אלוקים אחרים". ויש לבאר: הפוסקים (עולת תמיד אור"ח סי' קנו. מור וקציעה סי' רכד) חילקו בין

יום רביעי י"ד שבט ה'תשע"ד

נצחיות הנפש

ב. חז"ל (פסחים נג, ב) אומרים שחנניה מישאל ועזריה הפילו עצמם לכבשן האש כי נשאו קל וחומר בעצמן, מה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם קפצו לתוך התנורים במצוות ה', אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה. ואם דימו עצמם לצפרדעים שאין להם חלק בעולם הבא, הרי מסרו עצמם ללא כל חישובם!
ג. משה רבינו רצה למסור נפשו למען עם ישראל, ואמר "ואם אין מחני נא מספרך", ודרשו חז"ל (ר"ה טז, ב): "מספרך - זה ספרן של צדיקים (שחיים לעולם הבא)". ואם משה רבינו ויתר על עולם הבא בשביל ישראל, על אחת כמה וכמה שחייב כל אחד למסור את חיי העולם הזה והעולם הבא למען קדושת השם!
ויש לבאר:

הכח למסירת הנפש, שכל יהודי מוכן להשליך מנגד את חיי העולם הזה בשביל קדושת השם, אינו מכוחות הגוף שהרי אדם חפץ בחיים וכל אשר לו יתן בעד נפשו, ואם האדם בוחר למסור נפשו בשמחה ובטוב לבב למען אמונתו, אות היא שכח הנפש הנטוע בו הוא חלק אלוהה ממעל.

(יד תמצ'ד)

הלכות יסודי התורה פרק ד, הלכה ט: אין צורת הנפש הזאת מקפדת מן היסודות כדי שתפחד להם... אלא מאת ה' מן השמים היא. לפיכך כשיפחד הנלם, שהוא מקפד מן היסודות... לא תפדת הצורה הזאת... ויודעת בורא הכל ועומדת לעולם ולעולמי עולמים.
בעל ה'פירוש' הביא הוכחה לדברי הרמב"ם שנפש האדם אינה אוכדת באבדן הגוף, מזה שהקב"ה ציוונו במצותיו והבטיח שבעשייתן נזכה לחיי העולם הבא, כדרשת חז"ל (קידושין לט, ב) על הפסוק "למען ייטב לך - לעולם שכולו טוב", ואם הנפש נאכדת באבדן הגוף, אין חיים לעולם הבא.
ומוסיף: אם חנניה מישאל ועזריה ועשרת הרוגי המלכות לא היו יודעים שיש לנפש חיים נצחיים לעולם הבא, לא היו מוסרים עצמם להריגה על קדושת השם.
ותמה עליו הי'ד המלך':
א. הרי נאמר במשנה (אבות פ"א מ"ג) "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס", והכוונה לתגמול לעולם הבא (ראה תוס' ר"ה ד, א. ד"ה בשביל)?

יום חמישי ט"ו שבט ה'תשע"ד

התורה לא בשמים

יהרג, כי לאחר מתן תורה לעולם לא יתגלה דבר הלכה בנבואה. ולכן הביא הרמב"ם כמקור את הכתוב 'לא בשמים היא', כי מהכתוב 'אלה המצוות' לומדים רק שאינו רשאי להוסיף דין חדש בתורה, אך חידוש דין על פי המידות שהתורה נדרשת בהן, אף אם יאמר שהדבר נודע לו בנבואה, אינו סותר לכתוב 'אלה המצוות', כי אינו משנה מדיני התורה, ולכן הביא את הכתוב 'לא בשמים היא' המלמד שגם באופן כזה הוא נביא שקר. ומקורו של הרמב"ם מדברי הגמרא (תמורה טז, א): "שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע: שאל (בנבואה), אמר להם: 'לא בשמים היא',

הלכות יסודי התורה פרק ט, הלכה א: ונאמר: "לא בשמים היא". הא למדת, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. והעיר ה'לחם משנה': בגמרא (מגילה ב, ב) למדו מהכתוב 'אלה המצוות', "שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה" ('אלה', ולא אחרות), והרמב"ם הביא מקור אחר כי העדיף להביא פסוק מפורש יותר. ובספר 'תורת נביאים' (פ"א) כתב שדברי הרמב"ם מדויקים, כי בהלכה ד כתב: "וכן אם עקר דבר מדברים שלמדנו מפי השמועה או שאמר בדין מדיני תורה שה' ציוה לו שהדין כך הוא והלכה כדברי פלוני - הרי זה נביא השקר ויחנק". ומכך מדייק הכסף משנה, שאף אם כיוון בדבריו לאמיתתה של תורה, כיון שאמר שהדבר נודע לו בנבואה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פה

ומתרצת: "שכחום, וחזרו ויסדום", הרי שמותר לגלות בנבואה הלכה שכבר נאמרה ונשכחה, ומדוע בהלכות שנשכחו בימי אבלו של משה אף זה בכלל האיסור? ויש לומר כי הנביאים שהעידו על דין זה הביאו גם ראיות לדבריהם, ואין סומכים על הנבואה אלא על הראיות (פני יהושע מגילה ג, א. וראה תורת נביאים שם).

אע"פ שלא בא לשנות מדיני התורה אלא לברר את ההלכות כדין. אך לכאורה יש סתירה לכך מדברי הגמרא (מגילה ב, ב) שהנביאים לימדו כיצד לכתוב את האותיות מנצפ"ך (שכתבתן שונה כאשר מופיעות באמצע התיבה או בסופה), ומקשה הגמרא: והרי אין הנביא רשאי לחדש דבר?

יום שישי ט"ז שבט ה'תשע"ד

ענווה וחכמה

עובד ה' משפיע בעבודתו לכל העולמות "וגם המלאכים ניוזנין על ידי תורתו ותפלתו". וידיעה על כך תגרום שעבודתו תהיה בשמחה ובשלמות אך אם מרוב ענווה ושפילות לא יכיר בערך עבודתו, תהיה לכך השפעה שלילית על עבודתו.

וכדי לקבוע מתי להתנהג בענווה ושפלות ומתי להימנע ממנה, יש לנהוג כהוראת חז"ל (אבות ב, יב) "כל מעשיך יהיו לשם שמים", היינו שכל פעולה הן של מצוה והן של רשות צריכה להיות ללא שום כוונה לתועלת אישית, וכך יוכל להשכיל ולקבוע מתי להשפיל עצמו ומתי לא.

זוהי המידה הבינונית, שהנהוג לפיה נקרא חכם, אבל מי שלא הגיע לדרגה זו שכל מעשיו לשם שמים, אסור לו לנהוג בבינוניות אלא יתרחק עד הקצה האחר "ותהיה רוחו נמוכה למאד" (להלן פ"ב ה"ג).

(תולדות יעקב יוסף, עקב, מצוה והלכת בדרך)

הלכות דעות, פרק א הלכה ד-ה: **כָּל אִדְּם שְׂדֵעוֹתַי דְּעוֹת בְּיִנּוּנִית, מְמַצְעוֹת, נִקְרָא חֲכָם... מִי שִׁיתְרַחֵק מִנְּכַח הַלֵּב עַד תִּקְצֶה הָאֲחֵרוֹן וְיִהְיֶה שְׂפִלְרוּחַ בְּיִתְרוֹ, נִקְרָא חֲסִיד... וְאִם נִתְרַחֵק עַד הָאֲמֻצָּע בְּלִבּוֹ וְיִהְיֶה עָנִי – נִקְרָא חֲכָם.**

הקשה הלחם משנה: כאן כותב הרמב"ם שדרך הממוצע גם במידת הענווה היא דרך החכמים, ומי שהוא "שפל רוח ביותר – נקרא חסיד", וזו הנהגה של 'לפנים משורת הדין', ואילו להלן (פ"ב ה"ג) הוא כותב שבמידת הגאווה אסור לנהוג במידה בינונית, אלא צריך להתרחק "עד הקצה האחרון"!

ומבאר בעל ה'תולדות':

בדבריו שענווה בדרך ממוצעת היא "דרך החכמים", מתכוין הרמב"ם שאין ללכת בה בקו אחיד אלא יש להשכיל ולנהוג בחכמה: לפעמים יש להיות שפל רוח ביותר ולפעמים נחוצה הכרה בכוחותיו. לדוגמה: יהודי

שבת קודש י"ז שבט ה'תשע"ד

העישון בהלכה

הגוף אף במקום חשש סכנה, והוכיח כן מדברי הרמב"ם בהלכות אישות (פכ"א ה"א), שחיובו של הבעל במזונות אשתו הוא למזונות הבסיסיים, ואם מתאוה לאכול יותר אוכלת משלה "ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכלות הרעים ימות הולד, מפני שצער גופה קודם", ואם מחמת צער גופה אין למונעה מלסכן את הולד, כל שכן שאין למונעה מפני סכנת עצמה.

ולפי זה כתב ה'אגרות משה' שאין לאסור מן הדין עישון סיגריות משום "שאלו הרגילין בזה נהנין מזה מאוד ומצטערין כשאין להם סיגריות עוד יותר מחסרון מיני אוכלין טובים", וגם רמת הסיכון נמוכה יחסית שהרי "כל החולים הנמצאים בבתי החולים (שנחלו כתוצאה מעישון) הוא מיעוטא".

אך יש חולקים ומיישבים את הסתירה ברמב"ם באופן אחר: מעשי סכנה נאסרו מן הדין אם יש בהם חשש נזק ואין בהם תועלת, אבל במאכלות המזיקים הרי כנגד הנזק שעלולים לגרום יש תועלת לגוף ככל מאכל, ואין לאסור זאת מספק. ולפי זה אין להתיר עישון סיגריות שיש בו חשש נזק ואין בו כל תועלת (קובץ 'דרכי הוראה' ג, ע' צז).

הלכות דעות פרק ד, הלכה א: **הוֹאִיל וְהָיוּת הַגּוֹף פְּרִיא וְשֵׁלֵם, מְדַרְבֵּי הַשָּׁם הוּא... צָרִיף לְתַרְחֵק אֶדְם עֲצָמוֹ מִדְּבָרִים הַמְּאֻבְּדִין אֶת הַגּוֹף, וְלִהְיֶה עֲצָמוֹ מִדְּבָרִים הַמְּכַרְבִּין...**

בהלכות רוצח (פ"א ה"ד) כתב הרמב"ם: "וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו... ואם לא הסירו... ביטל מצות עשה ועבר על 'לא תשים דמים'". והוסיף (שם ה"ה): "הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות", ומונה כמה דברים האסורים מפני חשש סכנה.

אך כאן מונה הרמב"ם דברים רבים המזיקים לגוף, ומשמע מדבריו שאין חיוב גמור מהתורה או מדרבנן להתרחק מהם אלא שכן היא הדרך הראויה.

וביאר ה'אגרות משה' (ח"מ ב, ע): כאן מפורטים דברים שאין הסכנה שבהם מצויה כל כך ולרוב האנשים אינם מזיקים, ועוד מדובר בענייני הנאת הגוף שהמניעה מהם כרוכה בצער ולכן לא אסרו זאת מחמת ספק סכנה, וכן יש מהם שטרחה גדולה להישמר מפניהם או שהדבר כרוך בהוצאת ממון שאינה שווה לכל נפש, ולכן לא אסרו זאת מן הדין אלא רק יעצו להימנע מכך.

וכן כתב ה'משנה הלכות' (ח"ט ס' קסא) שאין לאסור הנאות

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"א – י"ז שבט ה'תשע"ד

יום ראשון י"א שבט ה'תשע"ד

מצוות לא תעשה

43 אלהים אחרים". כז. שלא להתנבא בשקר, שנגמר: 44 "אשר יזיד לדבר דבר בשמי, את אשר לא צויתיו". 45 כח. שלא לשמע למתנבא בשם עבודה זרה, שנגמר: 46 "לא תשמע אל דברי הנביא". כט. שלא נמנע מהריגת 47 נביא השקר ולא נירא ממנו, שנגמר: "לא תגור ממנו". 48 ל. שלא ללכת בחקות עובדי עבודה זרה ולא במנהגותם, 49 שנגמר: "ולא תלכו בחקות הגוי". לא. שלא לקסם, 50 שנגמר: "לא ימצא בך קסם קסמים". לב. שלא לעונן, 51 שנגמר: "לא תעוננו". לג. שלא לנחש, שנגמר: "לא 52 תנחשו". לד. שלא לכשף, שנגמר: "לא ימצא בך וגו' 53 ומכשף". לה. שלא לחבר חבר, שנגמר: "וחבר חבר". 54 לו. שלא לשאל באוב, שנגמר: "ושאל אוב". 55 לז. שלא לשאל בידעוני, שנגמר: "וידעני". 56 לח. שלא לשאל פתלום מן המתים, שנגמר: "ודורש אל 57 המתים". לט. שלא תעדה אשה עדי איש, שנגמר: 58 "לא יהיה כלי גבר על אשה". מ. שלא יעדה איש עדי 59 אשה, שנגמר: "לא ילבש גבר שמלת אשה". 60 מא. שלא לכתב בגוף פעובדי עבודה זרה, שנגמר: 61 "וכתבת קעקע, לא תתנו בכם". מב. שלא ללבש 62 שעטנז כמו שלובשין כמרי עבודה זרה, שנגמר: "לא 63 תלבש שעטנז". מג. שלא להקיף פאת ראש כמרי 64 עבודה זרה, שנגמר: "ולא תקיפו פאת ראשכם". 65 מד. שלא להשחית כל הזקן פעובדי עבודה זרה, 66 שנגמר: "ולא תשחית את פאת זקנך". מה. שלא 67 להתגודד פעובדי עבודה זרה, שנגמר: "לא תתגודדו"; 68 ויגדידא וישריטה אחת היא. מו. שלא לשפן בארץ 69 מצרים לעולם, שנגמר: "לא תספון לשוב בדרך הזה 70 עוד". מז. שלא לתור אחר מחשבות הלב וראית 71 העינים, שנגמר: "ולא תתורו אחרי לבכם ואחרי 72 עיניכם". מח. שלא לכת ברית לשבעה עממין, 73 שנגמר: "לא תכרת להם ברית". מט. שלא להקיות 74 אדם משבעה עממין, שנגמר: "לא תחיה כל נשמה". 75 נ. שלא לחן על עובדי עבודה זרה, שנגמר: "ולא 76 תחנם". נא. שלא להושיב עובדי עבודה זרה בארצנו, 77 שנגמר: "לא ישבו בארץך". נב. שלא להתחמתן 78 פעובדי עבודה זרה, שנגמר: "ולא תתחמתן בם". 79 נג. שלא ישא עמוני ומואבי בת ישראל לעולם, שנגמר: 80 "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'". נד. שלא להרחיק 81 זרע עשו מן הקהל אלא עד שלשה דורות, שנגמר: "לא 82 תתעב אדמי". נה. שלא להרחיק מצרי מלבוא בקהל 83 אלא עד שלשה דורות, שנגמר: "לא תתעב מצרי". 84 נו. שלא לקרא שלום לעמון ומואב בתחלה בשעת 85 מלחמה כשאר הגוים, שנגמר: "לא תדרש שלומם

1 א. מצוה ראשונה ממצוות לא תעשה, שלא לעלות 2 במחשבה שיש אלוה זולתי ה', שנגמר: "לא יהיה לך 3 אלהים אחרים על פני". ב. שלא לעשות פסל, לא 4 יעשה בידו ולא יעשו לו אחרים, שנגמר: "לא תעשה לך 5 פסל". ג. שלא לעשות עבודה זרה אפלו לא אחרים, 6 שנגמר: "ואלהי מסכה, לא תעשו לכם". ד. שלא 7 לעשות צורות לנואי, ואף על פי שאין עובדין אותן, 8 שנגמר: "לא תעשון אתי". ה. שלא להשתחוות 9 לעבודה זרה, ואף על פי שאין דרך עבודתה בהשתחוויה, 10 שנגמר: "לא תשתחוה להם". ו. שלא לעבד עבודה 11 זרה בדברים שדרכה להעבד בהם, שנגמר: "ולא 12 תעבדם". ז. שלא להעביר בנו למלך, שנגמר: 13 "וימזרעך לא תתן להעביר למלךך". ח. שלא לעשות 14 מעשה אוב, שנגמר: "אל תפנו אל האבת". ט. שלא 15 לעשות מעשה ידעוני, שנגמר: "ואל הידענים". 16 י. שלא לפנות אחר עבודה זרה, שנגמר: "אל תפנו אל 17 האלילים". יא. שלא להקים מצבה, שנגמר: "ולא 18 תקים לך מצבה". יב. שלא לתן אבן משפית, שנגמר: 19 "ואבן משפית לא תתנו בארצכם". יג. שלא לטע אילן 20 במקדש, שנגמר: "לא תטע לך אשרה, כל עץ". 21 יד. שלא לישבע בעבודה זרה לעובדיה, ולא משביעין 22 אותן בה, שנגמר: "ושם אלהים אחרים לא תזכירו, לא 23 ישמע על פידך". טו. שלא להדיח בני ישראל אחר 24 עבודה זרה, שנגמר: "ולא ישמע על פידך"; זו אזהרה 25 למדיח. טז. שלא להסית אדם מישראל אחר עבודה 26 זרה, שנגמר במסית: "ולא יוספו לעשות". יז. שלא 27 לאהב המסית, שנגמר: "לא תאבה לו". יח. שלא 28 לעזב השנאה למסית, שנגמר: "לא תשמע אליו". 29 יט. שלא להציל המסית, אלא עומד על דמו, שנגמר: 30 "לא תחוס עינך עליו". כ. שלא ילמד המוסת זכות על 31 המסית, שנגמר: "לא תחמול". כא. שלא ישתק המוסת 32 מללמד חובה על המסית, אם גרע לו חובה, שנגמר: 33 "ולא תכסה עליו". כב. שלא ליהנות בצפוי נעבד, 34 שנגמר: "לא תחמד כסף וזהב עליהם". כג. שלא 35 לבנות עיר הנדחת לכמות שהיתה, שנגמר: "לא תבנה 36 עוד". כד. שלא ליהנות בממון עיר הנדחת, שנגמר: 37 "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם". כה. שלא ליהנות 38 בעבודה זרה ובכל משמשיה ובתקרבת שלה ובין 39 שנתנסף לה, שנגמר: "ולא תביא תועבה אל ביתך". 40 כו. שלא להתנבא בשמה, שנגמר: "ואשר ידבר בשם

פג. שלא לעשות במתכנת שמן המשחה, שנגמר: 47
 "ויבמתנתו לא תעשו". **פד.** שלא לסוף בשמן המשחה 48
 זר, שנגמר: "על בשר אדם לא ייסך". **פה.** שלא 49
 לעשות במתכנת הקטרת, שנגמר: "ויבמתנתה לא 50
 תעשו". **פו.** שלא להוציא בדי הארון, שנגמר: "לא 51
 יסורו ממנו". **פז.** שלא יזח החשן מעל האפור, 52
 שנגמר: "ולא יזח החשן מעל האפור". **פח.** שלא 53
 יקרע המעיל, שנגמר: "כפי תחרא יהיה לו - לא יקרע". 54
פט. שלא להעלות קדשים בחוץ, שנגמר: "השמר לך, 55
 פן תעלה עלתיך". **צ.** שלא לשחט קדשים בחוץ, 56
 שנגמר: "איש אשר ישחט שור או כשב ואל פתח אהל 57
 מועד לא הביאו ונכרת". **צא.** שלא להקדיש בעלי 58
 מומין למזבח, שנגמר: "כל אשר בו מום, לא תקריבו"; 59
 זהו אסור הקדשו. **צב.** שלא לשחט בעלי מומין לשם 60
 קרבן, שנגמר: "לא תקריבו אלה לה". **צג.** שלא לזרק 61
 דם בעלי מומין לגבי המזבח, שנגמר בבעלי מומין: "לא 62
 תקריבו לה"; וזהו אסור זריקת דמם. **צד.** שלא 63
 להקטיר אמורי בעלי מומין, שנגמר: "ואשה לא תתנו 64
 מהם". **צה.** שלא להקריב בעל מום עובר, שנגמר: 65
 "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה, אשר יהיה בו מום"; וזהו 66
 מום עובר. **צו.** שלא להקריב בעל מום מיד הגויים, 67
 שנגמר: "וימיד בן נכר, לא תקריבו". **צז.** שלא תמן מום 68
 בקדשים, שנגמר: "מום לא יהיה בו"; כלומר, לא תתן 69
 בו מום. **צח.** שלא להקריב שאור או דבש, שנגמר: 70
 "כי כל שאור וכל דבש, לא תקטירו". **צט.** שלא 71
 להקריב תפל, שנגמר: "ולא תשבית מלח ברית אלהיך". 72
ק. שלא להקריב אתנן ומחיר, שנגמר: "לא תביא אתנן 73
 זונה ומחיר פלב". **קא.** שלא לשחט אותו ואת בנו, 74
 שנגמר: "אתו ואת בנו, לא תשחטו ביום אחד". 75
קב. שלא לתן שמן וזית במנחת חוטא, שנגמר: "לא ישים 76
 עליה שמן". **קג.** שלא לתן עליה לבונה, שנגמר: "ולא 77
 יתן עליה לבנה". **קד.** שלא יתן שמן במנחת שוטה, 78
 שנגמר: "לא יצק עליו שמן". **קה.** שלא יתן עליו 79
 לבונה, שנגמר: "ולא יתן עליו לבנה". **קו.** שלא 80
 להמיר את הקדשים, שנגמר: "לא יחליפנו, ולא ימיר 81
 אתו". **קז.** שלא לשנות הקדשים מקרבן לקרבן, שנגמר 82
 בכבור: "לא יקדיש איש אתו"; כלומר, לא יקדישנו 83
 לקרבן אחר. **קח.** שלא לפדות בכור בהמה טהורה, 84
 שנגמר: "אף בכור שור וגו' לא תפדה". **קט.** שלא 85
 למכר מעשר בהמה, שנגמר: "לא יגאל". **קי.** שלא 86
 למכר שדה החרם, שנגמר: "לא ימכר". **קיב.** שלא 87
 לפדות שדה החרם, שנגמר: "לא יגאל". **קיג.** שלא 88
 יבדיל ראש חטאת העוף, שנגמר: "ימלק את ראשו ממול 89
 ערפו". **קיג.** שלא לעבד בקדשים, שנגמר: "לא תעבד 90
 בכור שורך". **קיד.** שלא לגזז את הקדשים, שנגמר: 91
 "ולא תגזז בכור צאנך". **קטו.** שלא ישחט הפסח 92

וטובתם". **נז.** שלא להשחית אילגי מאכל, וכן כל שיש 1
 בו השקתה אסור, שנגמר: "לא תשחית את עצה". 2
נח. שלא ייראו אנשי המלחמה ולא יפחדו מאויביהם 3
 בשעת מלחמה, שנגמר: "לא תערץ מפניהם", "לא 4
 תיראום". **נט.** שלא יסור מלכבנו מצעה עמלק הרע 5
 שעשה לנו, שנגמר: "לא תשפח". **ס.** שאנו מזהרין על 6
 ברפת השם, שנגמר: "אלהים, לא תקלל", ונגמר בענש: 7
 "ונוקב שם ה', מות יומת". וזה הכלל: כל שענש עליו 8
 הכתוב ברת או מיתת בית דין, הרי זו מצות לא תעשה - 9
 חוץ מן המילה ופסח, שהן בכרת, והן מצוות עשה. 10
סא. שלא לעבר על שבועת בטוי, שנגמר: "ולא תשבעו 11
 בשמי לשקר". **סב.** שלא ישבע לשוא, שנגמר: "לא 12
 תשא את שם ה' אלהיך לשוא". **סג.** שלא לחלל את 13
 שם הקדוש ברוך הוא, שנגמר: "ולא תחלו את שם 14
 קדשי". **סד.** שלא לנסות את דבר ה', שנגמר: "לא 15
 תנסו את ה' אלהיכם". **סה.** שלא לאבד בית המקדש, 16
 או בתי כנסיות, או בתי מדרשות; וכן אין מוחקין את 17
 השמות המקדשין, ואין מאבדים כתבי הקדש, שנגמר: 18
 "אבד תאבדון". לא תעשון בן לה' אלהיכם". 19
סו. שלא ילין הצלוב על העץ, שנגמר: "לא תלין גבלתו 20
 על העץ". **סז.** שלא להשפית שמירה סביב למקדש, 21
 שנגמר: "וישמרתם את משמרתי". **סח.** שלא יכנס כהן 22
 להיכל בכל עת, שנגמר: "ואל יבא בכל עת אל הקדש". 23
סט. שלא יכנס כהן בעל מום מן המזבח ולפנים, 24
 שנגמר: "אף אל הפרכת לא יבא". **ע.** שלא יעבד בעל 25
 מום, שנגמר: "אשר יהיה בו מום". **עא.** שלא יעבד 26
 בעל מום עובר, שנגמר: "כל איש אשר בו מום, לא 27
 יקריב". **עב.** שלא יתעסקו הלויים בעבודת הכהנים ולא 28
 הכהנים בעבודת הלויים, שנגמר בלויים: "אל פלי הקדש 29
 ואל המזבח לא יקרבו גם הם גם אתם". **עג.** שלא 30
 יכנס למקדש ולא יורה בתורה שתוי יין, שנגמר: "יין 31
 ושכר אל תשת". . בבאכם אל אהל מועד", ונגמר: 32
 "ולהורות את בני ישראל". **עד.** שלא יעבד הור 33
 במקדש, שנגמר: "והור לא יקרב אליכם". **עה.** שלא 34
 יעבד כהן טמא, שנגמר: "ויגזרו מקדשי בני ישראל". 35
עו. שלא יעבד כהן טבול יום עד שיעריב שמשו, 36
 שנגמר: "ולא יחללו". **עז.** שלא יכנס כהן טמא 37
 לעזרה, שנגמר: "ולא יטמאו את מחניהם"; זה מחנה 38
 שכינה. **עח.** שלא יכנס טמא למחנה לויה, שכנגדו 39
 לדורות הר הבית, שנגמר: "לא יבוא אל תוך המחנה"; 40
 זה מחנה לויה. **עט.** שלא לבנות אבני מזבח גזית, 41
 שנגמר: "לא תבנה אתהן גזית". **פ.** שלא לפסע על 42
 המזבח, שנגמר: "ולא תעלה במעלות על מזבחי". 43
פא. שלא להקטיר ולהקריב במזבח הזהב, שנגמר: "לא 44
 תעלו עליו קטרת וזה". **פב.** שלא לכבות אש המזבח, 45
 שנגמר: "אש, תמיד תוקד על המזבח - לא תכבה". 46

מתוך מהדורת חוק

- 1 וְהֶחֱמֵץ קַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ דָּם זֶבְחִי".
- 2 קִטְזוּ. שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ אֱמוּרֵי הַפֶּסַח עַד שֶׁיִּפְסְלוּ בְּלֵינָה,
- 3 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יֵלֵין חֶלֶב חֲגִי עַד בִּקְרִי". קִיזוּ. שֶׁלֹּא
- 4 לְהוֹתִיר מִבְּשַׂר הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד
- 5 בִּקְרִי". קִיחַ. שֶׁלֹּא לְהוֹתִיר מִחִיגַת אַרְבַּעַה עָשָׂר לַיּוֹם
- 6 הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יֵלֵין מִן הַבֶּשֶׂר"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
- 7 לְמַדּוּ, שֶׁבִּבְשַׂר חִיגַת אַרְבַּעַה עָשָׂר הִפְתּוּב מְדַבֵּר, וְזֶה
- 8 שֶׁנֶּאֱמַר "לְבִקְרִי" - לְבָקְרוּ שֶׁל יוֹם שְׁנֵי שָׁל הַפֶּסַח, שֶׁהוּא
- 9 שְׁלִישִׁי לְשַׁחֲטוּתוֹ. קִיטוּ. שֶׁלֹּא לְהוֹתִיר מִבְּשַׂר פֶּסַח שְׁנֵי
- 10 עַד בִּקְרִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִשְׂאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרִי".
- 11 קכ. שֶׁלֹּא לְהוֹתִיר מִבְּשַׂר הַתּוֹדָה עַד בִּקְרִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא
- 12 תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרִי"; וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר קִדְשִׁים, שֶׁאֵין
- 13 מִנִּיחִין אוֹתָן לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָן. קכא. שֶׁלֹּא לְשַׁבֵּר
- 14 עֶצֶם בַּפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעֶצֶם, לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ".
- 15 קכב. שֶׁלֹּא לְשַׁבֵּר עֶצֶם בַּפֶּסַח שְׁנֵי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעֶצֶם, לֹא
- 16 תִשְׁבְּרוּ בוֹ". קכג. שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא מִבְּשַׂר הַפֶּסַח מִן
- 17 הַחִבְרֵי, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תוֹצִיא מִן הַבֵּית". קכד. שֶׁלֹּא
- 18 לַעֲשׂוֹת שְׂרֵי מְנַחֲתוֹ חֶמֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאפֶה חֶמֶץ,
- 19 חֶלְקָם". קכה. שֶׁלֹּא לְאָכַל בְּשַׂר הַפֶּסַח נָא וּמִבְּשַׂל,
- 20 שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא, וּבִשְׂלַ מִבְּשַׂל".
- 21 קכו. שֶׁלֹּא לְהֵאכִיל בְּשַׂר פֶּסַח לְגֵר תּוֹשֵׁב, שֶׁנֶּאֱמַר:
- 22 "תּוֹשֵׁב וְשִׁכִּירוֹ, לֹא יֹאכַל בוֹ". קכז. שֶׁלֹּא יֹאכַל הַעֲרֵל
- 23 בְּשַׂר פֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל עָרֵל, לֹא יֹאכַל בוֹ".
- 24 קכח. שֶׁלֹּא לְהֵאכִיל בְּשַׂר הַפֶּסַח לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּמֵּד,
- 25 שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל בֶּן נָכָר, לֹא יֹאכַל בוֹ"; כְּלוּמֹר, יִשְׂרָאֵל
- 26 שֶׁנִּלְוֶה לְבְנֵי נָכָר וְעַבְד עַבּוּדָה וְרַחֲמַת, לֹא יֹאכַל בוֹ.
- 27 קכט. שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם שֶׁנִּשְׁמָטָה קִדְשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִנְפֵּשׁ
- 28 אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשַׂר מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה', וְטִמְאַתּוֹ
- 29 עָלָיו". קל. שֶׁלֹּא לְאָכַל מִן הַקִּדְשִׁים שֶׁנִּשְׁטַמְּאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר:
- 30 "וְהַבְּשַׂר אֲשֶׁר יֵצֵעַ בְּכָל טֹמֵא, לֹא יֹאכַל". קלא. שֶׁלֹּא
- 31 לְאָכַל נֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִכְלִיו עֹנֵוּ יִשָּׂא . . וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ
- 32 הַהִיא". קלב. שֶׁלֹּא לְאָכַל פְּגוּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַמִּקְרִיב
- 33 אֹתוֹ לֹא יִחְשֹׁב לוֹ, פְּגוּל יִהְיֶה; וְהִנְפֵּשׁ הָאֲכֵלֶת מִמֶּנּוּ, עֹנֵוּהָ
- 34 תִּשָּׂא"; וְהוּא בְּכָרְתוֹ. קלג. שֶׁלֹּא יֹאכַל זֶר תְּרוּמֹת,
- 35 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל זֶר, לֹא יֹאכַל קִדְשִׁי". קלד. שֶׁלֹּא יֹאכַל
- 36 אֶפְלוֹ תּוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשִׁכִּירוֹ תְּרוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "תּוֹשֵׁב כֹּהֵן
- 37 וְשִׁכִּירוֹ, לֹא יֹאכַל קִדְשִׁי". קלה. שֶׁלֹּא יֹאכַל עָרֵל תְּרוּמָה,
- 38 וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר קִדְשִׁים. וְדָבָר זֶה לְמַדּוּ הִפְתּוּב מִן הַפֶּסַח
- 39 בְּגוֹרָה שְׁנֵי, וְאֵינוֹ בְּפִרוּשׁ מִן הַתּוֹרָה; וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה
- 40 לְמַדּוּ, שֶׁאִסּוּר עָרֵל בְּקִדְשִׁים - מִגִּיפֵי תוֹרָה, וְאֵינוֹ מִדְּבָרֵי
- 41 סוּפְרִים. קלו. שֶׁלֹּא יֹאכַל כֹּהֵן טֹמֵא תְּרוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
- 42 "אִישׁ מִזְרַעְךָ וְגו' בְּקִדְשִׁים לֹא יֹאכַל". קלז. שֶׁלֹּא
- 43 תֹּאכַל חֶלְלָה קִדְשִׁי, לֹא תְּרוּמֹת וְלֹא חִזָּה וְשׂוֹק, שֶׁנֶּאֱמַר:
- 44 "וּיֵבַת כֹּהֵן - כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זֶר, הִיא בְּתֵרוּמַת הַקִּדְשִׁים לֹא
- 45 תֹּאכַל". קלח. שֶׁלֹּא תֹּאכַל מְנַחֲת כֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל
- 46 מְנַחֲת כֹּהֵן כִּלְיֵי תִהְיֶה, לֹא תֹאכַל". קלט. שֶׁלֹּא לְאָכַל
- בְּשַׂר חֲטָאוֹת הַנֶּעֱשׂוֹת בַּפְּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר
- יֹאבֵד מִדָּמָה". קמ. שֶׁלֹּא לְאָכַל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁהִטְל
- בָּהֶם מוֹם בְּכּוֹנְהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה"; מִפִּי
- הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁבְּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁהִטְל בָּהֶם מוֹם
- הִפְתּוּב מְדַבֵּר. קמא. שֶׁלֹּא לְאָכַל מַעֲשֶׂר שְׁנֵי שָׁל דָּגָן
- חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֶיךָ, מַעֲשֶׂר
- דָּגָנְךָ". קמב. שֶׁלֹּא לְאָכַל מַעֲשֶׂר שְׁנֵי שָׁל תִּירוּשׁ חוּץ
- לְיִירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּירוּשֶׁךָ". קמג. שֶׁלֹּא לְאָכַל
- מַעֲשֶׂר שְׁנֵי שָׁל יְצֵהָ חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיְצֵהָרְךָ".
- קמד. שֶׁלֹּא לְאָכַל בְּכוֹר תְּמִים חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר:
- "לֹא תֹאכַל וְגו' וּבְכוֹרוֹת". קמה. שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים
- חֲטָאת וְאֶשֶׁם חוּץ לְעֹזֵרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל וְגו' בְּקָרְךָ
- וּצִאָנְךָ"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁלֹּא בֵּא הִפְתּוּב אֶלָּא לְאַסּוּר
- בְּשַׂר חֲטָאוֹת וְאֶשֶׁמֹת חוּץ לְעֹזֵרָה, לִפִּי שְׂכָל דְּבָר שֶׁיֵּאָכַל
- חוּץ לְמַקוֹם אֲכִילָתוֹ - "לֹא תֹאכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֶיךָ" אֶקְרָא
- בוֹ. קמו. שֶׁלֹּא לְאָכַל בְּשַׂר הַעֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל
- וְגו' וַיִּנְדְרִיךָ אֲשֶׁר תִּדָּר; כְּלוּמֹר, לֹא תֹאכַל לְאָכַל נְדָרֶיךָ
- אֲשֶׁר תִּדָּר. וְזוֹ הִיא אֲזָהָרָה שֶׁל כָּל מוֹעֵל, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִן
- הַקִּדְשִׁים הָאֲסוּרִין לְיִהְיֹת מִקֶּהן; וְאִם נִהְיֶה, מְעַל.
- קמז. שֶׁלֹּא לְאָכַל בְּשַׂר קִדְשִׁים קִדְשִׁים קִדְשִׁים וְיִרְקַת דְּמַיִם,
- שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל וְגו' וּנְבַתִּיךָ"; כְּלוּמֹר, לֹא תֹאכַל לְאָכַל
- נְדָבוֹתֶיךָ עַד שֶׁיִּזְרָק דָּמָם. קמח. שֶׁלֹּא יֹאכַל זֶר בְּשַׂר
- קִדְשִׁים קִדְשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶר לֹא יֹאכַל, כִּי קִדְשִׁים הֵם".
- קמט. שֶׁלֹּא יֹאכַל כֹּהֵן בְּפוּרִים קִדְשִׁים הַנֶּחֱתָה בְּעֹזֵרָה,
- שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל . . וְתֵרוּמַת יֶדְךָ"; אֵלוֹ הַבְּפוּרִים.
- קנ. שֶׁלֹּא לְאָכַל מַעֲשֶׂר שְׁנֵי בְטֵמְאָה וְאֶפְלוֹ בְּיִירוּשָׁלַיִם, עַד
- שֶׁיִּפְרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא בְעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְטֵמְאָה". קנא. שֶׁלֹּא
- לְאָכַל מַעֲשֶׂר שְׁנֵי בְּאֵינֵנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא אֲכַלְתִּי בְּאֵינֵי
- מִמֶּנּוּ". קנב. שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא דְּמֵי מַעֲשֶׂר שְׁנֵי בְּדָרִים
- שֶׁאֵין בָּהֶם אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא נִתִּיתִי מִמֶּנּוּ
- לְמַת"; וְכָל שֶׁהוּא חוּץ לְצִרְכֵי הַגּוֹפֵן הַחַי, נִתְּתִי מִמֶּנּוּ
- לְמַת" אֶקְרָא בוֹ. קנג. שֶׁלֹּא לְאָכַל הַטֶּבֶל; וְהַטֶּבֶל, הוּא
- דְּבָר שֶׁגְדוּלְיוֹ מִן הָאֶרֶץ הַחַיִּב בְּתֵרוּמֹת וּמַעֲשֶׂרוֹת, שֶׁלֹּא
- הוֹצִיאָה מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה', שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קִדְשִׁי
- בְּגִי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יְרִימוּ לַה'"; כְּלוּמֹר, דְּבָרִים שֶׁהֵם
- עֲתִידִין לְהָרִים אוֹתָן לַה', לֹא יַעֲשׂוּ אוֹתָן חַל וְיֹאכְלוּ אוֹתָן
- בְּטֵבֶלָן. קנד. שֶׁלֹּא לְהִקְדִּים תְּרוּמָה לְבְכוּרִים, וְלֹא
- מַעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן לְתְּרוּמָה, וְלֹא מַעֲשֶׂר שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן, אֶלָּא
- מוֹצִיאִין עַל הַסֶּדֶר: בְּפוּרִים תְּחִלָּה, וְאַחַר כֵּן תְּרוּמָה
- גְדוּלָּה, וְאַחַר כֵּן מַעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן, וְאַחַר כֵּן מַעֲשֶׂר שְׁנֵי;
- שֶׁנֶּאֱמַר: "מְלֵאָתְךָ וְדַמְעָךָ לֹא תֹאחֲרוּ", לֹא תֹאחֲרוּ דְּבָר
- הִרְאִי לְהִקְדִּימוֹ. קנה. שֶׁלֹּא לְאַחַר הַנְּדָרִים וְהַנְּדָבוֹת
- שָׁנְדוּ וְשָׁנְדָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאחֲרוּ לְשִׁלְמוֹ". קנו. שֶׁלֹּא
- לְעַלּוֹת לְחָג בְּלֹא קֶרֶבָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִרְאוּ פְנֵי רִיקָם".
- קנז. שֶׁלֹּא לְעַבֵּר עַל דְּבָרִים שֶׁאֲסוּר אָדָם עַל נַפְשׁוֹ,
- שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יַחַל דְּבָרוֹ". קנח. שֶׁלֹּא יִקַּח כֹּהֵן זֹנֵה,

מתוך מהדורת חזק

47 וְאָחַד לְאִסּוּר אֲכִילָה. **קפח**. שְׁלֵא לְאָכַל בְּשׂוֹר שׁוֹר
 48 הַנִּסְקָל, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יֵאָכַל אֶת בְּשׂוֹרוֹ". **קפט**. שְׁלֵא
 49 לְאָכַל פֶּת תְּבוּאָה חֲדָשָׁה קֹדֶם הַפֶּסַח, שְׁנֵאמַר: "וְלֹחֶם יִגּוֹ"
 50 לֹא תֹאכְלוּ". **קצ**. שְׁלֵא לְאָכַל קְלִי מִן הַחֲדָשׁ, שְׁנֵאמַר:
 51 "וְקָלִי . . לֹא תֹאכְלוּ". **קצא**. שְׁלֵא לְאָכַל כֶּרְמֶל מִן
 52 הַחֲדָשׁ, שְׁנֵאמַר: "וְכֶרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ". **קצב**. שְׁלֵא
 53 לְאָכַל עֲרֵלָה, שְׁנֵאמַר: "שְׁלֵשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְכֶם עֲרֵלִים, לֹא
 54 יֵאָכַל". **קצג**. שְׁלֵא לְאָכַל כְּלָאֵי הַכֶּרֶם, שְׁנֵאמַר: "פֶּן
 55 תִּקְדַּשׁ הַמְּלֶאכָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע, וּתְבוּאֹת הַכֶּרֶם"; זֶה הוּא
 56 אִסּוּר אֲכִילָה. **קצד**. שְׁלֵא לְשִׁתּוֹת יַיִן נִסְךְ, שְׁנֵאמַר:
 57 "אֲשֶׁר חִלַּב זְבַחֵימוֹ יֵאָכְלוּ, יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכִם".
 58 **קצה**. שְׁלֵא לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת דֶּרֶךְ זוּלָל וְסוּבָא, שְׁנֵאמַר:
 59 "בְּנֵנוּ זֶה זוּלָל וְסוּבָא". **קצו**. שְׁלֵא לְאָכַל בַּיּוֹם הַצּוֹם,
 60 שְׁנֵאמַר: "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה". **קצז**. שְׁלֵא
 61 לְאָכַל חֶמֶץ בַּפֶּסַח, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יֵאָכַל חֶמֶץ".
 62 **קצח**. שְׁלֵא לְאָכַל תַּעֲרֹבַת חֶמֶץ, שְׁנֵאמַר: "כָּל מִחְמֶצֶת,
 63 לֹא תֹאכְלוּ". **קצט**. שְׁלֵא לְאָכַל חֶמֶץ אַחַר חֲצוֹת יוֹם
 64 אַרְבַּעָה עָשָׂר, שְׁנֵאמַר: "לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֶמֶץ". **ר**. שְׁלֵא
 65 יִרְאֶה חֶמֶץ, שְׁנֵאמַר: "לֹא יִרְאֶה לְךָ חֶמֶץ". **רא**. שְׁלֵא
 66 יִמְצֵא חֶמֶץ, שְׁנֵאמַר: "שְׂאוֹר, לֹא יִמְצֵא בְּבֵיתְכֶם".
 67 **רב**. שְׁלֵא יִשְׁתֶּה הַזַּיִר יַיִן, וְלֹא דָבָר שֶׁנִּתְעַרְבַּר בּוֹ יַיִן
 68 וְטַעְמוֹ כְּטַעַם יַיִן, שְׁנֵאמַר: "וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים"; וְאִפְלוּ
 69 הַחֶמֶץ הַזֵּינוּ אוֹ דָבָר שֶׁנִּתְעַרְבַּר בּוֹ הַזַּיִן, הֲרִי זֶה אִסּוּר עֲלֵינוּ,
 70 שְׁנֵאמַר: "חֶמֶץ יַיִן וְחֶמֶץ שֶׁכֶּר לֹא יִשְׁתֶּה". **רג**. שְׁלֵא
 71 יֵאָכַל עֲנָבִים לְחַיִּים, שְׁנֵאמַר: "וְעֲנָבִים לְחַיִּים". **רד**. שְׁלֵא
 72 יֵאָכַל עֲנָבִים יְבֵשִׁים, שְׁנֵאמַר: "וְיֵבֵשִׁים לֹא יֵאָכְלוּ".
 73 **רה**. שְׁלֵא יֵאָכַל חֲרָצִינִים, שְׁנֵאמַר: "מִחְרָצִינִים . . לֹא
 74 יֵאָכְלוּ". **רו**. שְׁלֵא יֵאָכַל זוּגִין, שְׁנֵאמַר: "וְעֵד זֶג - לֹא
 75 יֵאָכְלוּ". **רז**. שְׁלֵא יִטְמֵא הַזַּיִר לְמַת, שְׁנֵאמַר: "לְאִבּוֹ
 76 וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמֵא". **רח**. שְׁלֵא יִכְנַס בְּאֵהָל הַמַּת,
 77 שְׁנֵאמַר: "עַל נֶפֶשׁ מַת, לֹא יֵבֵא". **רט**. שְׁלֵא יִגְלַח
 78 הַזַּיִר, שְׁנֵאמַר: "תַּעֲרֵר לֹא יַעֲבֵר עַל רֵאשׁוֹ". **רי**. שְׁלֵא
 79 לִקְצֹר כָּל הַשְּׂדֵה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִכְלֶה פֶּאת שְׂדֶךָ לִקְצוֹר".
 80 **ריא**. שְׁלֵא לְלַקֵּט הַשְּׂבָלִים הַנוֹפְלוֹת בְּשַׁעַת קְצִירָה,
 81 שְׁנֵאמַר: "וְלִקֵּט קְצִירְךָ, לֹא תִלְקֹט". **ריב**. שְׁלֵא לְבַצֵּר
 82 עוֹלָלוֹת הַכֶּרֶם, שְׁנֵאמַר: "וְכֶרְמֶךָ לֹא תַעֲוִלֵל".
 83 **ריג**. שְׁלֵא לְלַקֵּט פֶּרֶט הַכֶּרֶם, שְׁנֵאמַר: "וּפֶרֶט כֶּרְמֶךָ לֹא
 84 תִלְקֹט". **ריד**. שְׁלֵא לִקַּח עֵמֶר הַשְּׂכָחָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא
 85 תָּשׁוּב לִקְחָתוֹ"; וְכֵן כָּל הָאֵילָנוֹת, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִפְאֵר
 86 אַחֲרֶיךָ". **רטו**. שְׁלֵא לְזַרֵּעַ כְּלָאֵי זֵרַעִים, שְׁנֵאמַר: "שְׂדֶךָ
 87 לֹא תִזְרַע כְּלָאִים". **רטז**. שְׁלֵא לְזַרֵּעַ תְּבוּאָה אוֹ יֶרֶק
 88 בַּכֶּרֶם, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִזְרַע כֶּרְמֶךָ כְּלָאִים". **ריז**. שְׁלֵא
 89 לְהַרְבִּיעַ בְּהֵמָה מִיֵּן בְּשֵׂאֵינוּ מֵינוּ, שְׁנֵאמַר: "בְּהֵמָתְךָ לֹא
 90 תַרְבִּיעַ כְּלָאִים". **ריח**. שְׁלֵא יַעֲשֶׂה מְלֶאכָה בְּשֵׁנֵי מִינֵי
 91 בְּהֵמָה כְּאֶחָד, שְׁנֵאמַר: "לֹא תַחְרַשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו".
 92 **ריט**. שְׁלֵא לְחַסֵּם בְּהֵמָה בְּשַׁעַת מְלֶאכָה בְּדָבָר שְׂאוּכָלֶת

1 שְׁנֵאמַר: "אִשָּׁה זֹנָה וְחִלְלָה לֹא יִקְחוּ". **קנט**. שְׁלֵא יִקַּח
 2 כֶּהֵן חִלְלָה, שְׁנֵאמַר: "וְחִלְלָה לֹא יִקְחוּ". **קס**. שְׁלֵא יִקַּח
 3 גְרוּשָׁה, שְׁנֵאמַר: "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ".
 4 **קסא**. שְׁלֵא יִקַּח כֶּהֵן גְדוֹל אֶלְמָנָה, שְׁנֵאמַר: "אֶלְמָנָה
 5 וּגְרוּשָׁה וְחִלְלָה זֹנָה, אֵת אֵלֶּה לֹא יִקְחוּ". **קסב**. שְׁלֵא
 6 יַבְעֵל כֶּהֵן גְדוֹל אֶלְמָנָה, וְאִפְלוּ בְלֹא קְדוּשִׁין, מִפְּנֵי
 7 שְׂמִחַתָּלָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא יַחֲלֵל זָרְעוֹ"; הֲרִי הוּא מְזַהֵר שְׁלֵא
 8 לְחַלֵּל כְּשֶׁרָה. **קסג**. שְׁלֵא יִכְנַס כֶּהֵן לְמִקְדָּשׁ פְּרוּעַ רֹאשׁ,
 9 שְׁנֵאמַר: "רֵאשִׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ". **קסד**. שְׁלֵא יִכְנַס כֶּהֵן
 10 לְמִקְדָּשׁ קְרוּעַ בְּגָדִים, שְׁנֵאמַר: "וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ".
 11 **קסה**. שְׁלֵא יֵצֵא כֶּהֵן מִן הָעִירָה בְּשַׁעַת עֲבוּדָה, שְׁנֵאמַר:
 12 "וּמִפְתַּח אֵהָל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ". **קסו**. שְׁלֵא יִטְמֵא כֶּהֵן
 13 הַדְּיוּט לְשָׂאֵר מֵתִים, שְׁנֵאמַר: "לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמֵא".
 14 **קסז**. שְׁלֵא יִטְמֵא כֶּהֵן גְדוֹל וְאִפְלוּ לְקְרוּבָיו, שְׁנֵאמַר:
 15 "לְאִבּוֹ וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמֵא". **קסח**. שְׁלֵא יִכְנַס כֶּהֵן גְדוֹל
 16 עִם מַת, שְׁנֵאמַר: "וְעַל כָּל נִפְשַׁת מַת, לֹא יֵבֵא"; כִּף לְמַדוֹ
 17 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, שֶׁהוּא חִיב בְּכָל יְבוּא וְחִיב בְּכָל יִטְמֵא.
 18 **קסט**. שְׁלֵא יִקַּח שְׂבִיט לְוֵי חֵלֶק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר:
 19 "וְנִחַלְתָּה לֹא יִהְיֶה לוֹ". **קע**. שְׁלֵא יִקַּח שְׂבִיט לְוֵי חֵלֶק
 20 בַּבָּזָה בְּשַׁעַת כַּבוּשׁ הָאֶרֶץ, שְׁנֵאמַר: "לֹא יִהְיֶה לְכַהֲנִים
 21 הַלְוִיִּם . . חֵלֶק וְנִחַלְתָּה". **קעא**. שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת קֶרֶחַ עַל
 22 מַת, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִשְׂמִינּוּ קֶרֶחַ בֵּין עֵינֵיכֶם - לְמַת".
 23 **קעב**. שְׁלֵא לְאָכַל בְּהֵמָה טְמֵאָה, שְׁנֵאמַר: "אֵדָף אֵת זֶה לֹא
 24 תֹאכְלוּ מִמֶּעַלֵי הַגֵּרָה". **קעג**. שְׁלֵא לְאָכַל דָּג טְמֵא,
 25 שְׁנֵאמַר: "וְשִׁקְצוּ יִהְיוּ לְכֶם, מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ".
 26 **קעד**. שְׁלֵא לְאָכַל עוֹף טְמֵא, שְׁנֵאמַר: "וְאֵת אֵלֶּה תִשְׁקִצוּ
 27 מִן הָעוֹף, לֹא יֵאָכְלוּ". **קעה**. שְׁלֵא לְאָכַל שֶׂרֶץ הָעוֹף,
 28 שְׁנֵאמַר: "כָּל שֶׂרֶץ הָעוֹף, טְמֵא הוּא לְכֶם, לֹא יֵאָכְלוּ".
 29 **קעו**. שְׁלֵא לְאָכַל שֶׂרֶץ הָאֶרֶץ, שְׁנֵאמַר: "וְכָל הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ
 30 עַל הָאֶרֶץ - שִׁקְצוּ הוּא, לֹא יֵאָכְלוּ". **קעז**. שְׁלֵא לְאָכַל
 31 רֶמֶשׂ הָאֶרֶץ, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִטְמְאוּ אֵת נִפְשֹׁתֵיכֶם, בְּכָל
 32 הַשֶּׂרֶץ הַרְמֵשׁ עַל הָאֶרֶץ". **קעח**. שְׁלֵא לְאָכַל תּוֹלַעַת
 33 הַפְּרוֹת כְּשֶׁתִּצְאָ לְאוֹר, שְׁנֵאמַר: "לְכָל הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ עַל
 34 הָאֶרֶץ - לֹא תֹאכְלוּם". **קעט**. שְׁלֵא לְאָכַל שֶׂרֶץ הַמַּיִם,
 35 שְׁנֵאמַר: "אֵל תִּשְׁקִצוּ אֵת נִפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ".
 36 **קפ**. שְׁלֵא לְאָכַל מַתָּה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תֹאכְלוּ כָּל גְבֻלָּה".
 37 **קפא**. שְׁלֵא לְאָכַל טְרֶפֶה, שְׁנֵאמַר: "וּבְשָׂר בְּשַׁדָּה טְרֶפֶה
 38 לֹא תֹאכְלוּ". **קפב**. שְׁלֵא לְאָכַל אֶבֶר מִן הַחֵי, שְׁנֵאמַר:
 39 "וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבְּשָׂר". **קפג**. שְׁלֵא לְאָכַל גִּיד
 40 הַנֶּשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת גִּיד
 41 הַנֶּשֶׂה". **קפד**. שְׁלֵא לְאָכַל דָּם, שְׁנֵאמַר: "וְכָל דָּם, לֹא
 42 תֹאכְלוּ". **קפה**. שְׁלֵא לְאָכַל חֵלֶב, שְׁנֵאמַר: "כָּל חֵלֶב
 43 שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז - לֹא תֹאכְלוּ". **קפו**. שְׁלֵא לְבַשֵּׁל בְּשָׂר
 44 בְּחֵלֶב, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי בְּחֵלֶב אִמּוֹ".
 45 **קפז**. שְׁלֵא לְאָכַל בְּשָׂר בְּחֵלֶב, שְׁנֵאמַר "לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי"
 46 פֶּעַם שְׁנִיָּה; כִּף לְמַדוֹ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, שְׂאָחַד לְאִסּוּר בְּשׁוֹל

מתוך מהדורת חזק

- 1 מִמְנו וְנִהְיִיתָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחֲסֹם שׂוֹר בְּדִישׁוֹ".
 2 רכ. שְׂלֵא לְעַבֵּד אֲדָמָה בְּשַׁבְּעִיעִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "שֶׁדָּךְ לֹא
 3 תִזְרַע". רכא. שְׂלֵא לְעַבֵּד אֵילָן בְּשַׁבְּעִיעִית, שֶׁנֶּאֱמַר:
 4 "וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמַר". רכב. שְׂלֵא לְקַצֵּר סְפִיחֵי שַׁבְּעִיעִית
 5 כְּדָרְךָ שְׁקוֹצְרִין בְּשָׁר הַשָּׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת סְפִיחַ קְצִירְךָ
 6 לֹא תִקְצוּר". רכג. שְׂלֵא לְאַסֹּף פְּרוֹת הָאֵילָן בְּשַׁבְּעִיעִית
 7 כְּדָרְךָ שְׁאוֹסְפִין כָּכֵל שְׁנָה וְשָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת עֲנָבֵי זִיזִירְךָ
 8 לֹא תִבְצֹר". רכד. שְׂלֵא לְעַבֵּד בְּשֵׁנַת יוֹבֵל בֵּין אֲדָמָה
 9 בֵּין אֵילָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִזְרַעוּ". רכה. שְׂלֵא לְקַצֵּר
 10 סְפִיחֵי יוֹבֵל כְּשָׁר הַשָּׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר בוֹ: "לֹא תִקְצְרוּ אֵת
 11 סְפִיחֵיהֶם". רכו. שְׂלֵא לְאַסֹּף פְּרוֹת יוֹבֵל כְּאִסְפַּת שָׁר
 12 שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר בוֹ: "וְלֹא תִבְצְרוּ אֵת גְּזִירֵיהֶם". רכז. שְׂלֵא
 13 לְמַכּוֹר שְׂדֵה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְצַמִּיתוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָאֶרֶץ, לֹא
 14 תִמְכַּר לְצַמִּיתוֹת". רכח. שְׂלֵא לְשַׁנּוֹת מְגִרַשׁ הַלְוִיִּם
 15 וְשׁוֹדוֹתֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּשְׁדֵה מְגִרַשׁ עֲרִיָּהֶם, לֹא יִמְכַר";
 16 מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּוּ אֲזַהֲרָה שְׂלֵא יִשְׁתַּנֶּה.
 17 רכט. שְׂלֵא לְעֻזֵּב אֵת הַלְוִיִּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַשְּׁמֵר לָךְ, פֶּן
 18 תִּעְזֹב אֵת הַלְוִי"; אֵלָּא נִוְתַנִּין לָהֶם מִתְּנוּתֵיהֶם וּמִשְׁמָחִים
 19 אוֹתָם בְּהֵן כָּכֵל רֶגֶל וְרֶגֶל. רל. שְׂלֵא יִתַּבַּע הַלְוָאָה
 20 שְׁעִבְרָה עֲלֶיהָ שַׁבְּעִיעִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִגַּשׁ אֵת רַעְהוּ".
 21 רלא. שְׂלֵא יִמְנַע מִלְּהִלּוֹת לְעַנֵּי מַפְנֵי הַשְּׁמֵטָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
 22 "הַשְּׁמֵר לָךְ, פֶּן יִהְיֶה דְבָר". זֶה הַכֹּל - כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר
 23 'הַשְּׁמֵר' אוֹ 'פֶּן' אוֹ 'אֵל', אֵינּוּ אֵלָּא מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה.
 24 רלב. שְׂלֵא יִמְנַע מִלְּחַחִיוֹת לְעַנֵּי וּמִלְּתַן לוֹ מֵה שְׁהוּא
 25 צְרִיף, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֵאֱמַץ אֵת לְכַבְּךָ". נִמְצָא: הַנּוֹתֵן
 26 צְדָקָה - עוֹשֶׂה מִצְוַת עֲשֵׂה; וְהַמַּעֲלִים עֵינָיו מִן הַצְּדָקָה -
 27 נִתֵּר עַל שְׁבִטֵל עֲשֵׂה, עֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה. רלג. שְׂלֵא
 28 לְשַׁלַּח עֶבֶד עֲבָרֵי רִיקָם כְּשִׁיצָא חֲפָשִׁי, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא
 29 תִשְׁלַחְנּוּ רִיקָם". רלד. שְׂלֵא יִתַּבַּע הָעַנֵּי בַּחוּבוֹ כְּשִׁידַע
 30 שְׁהוּא עַנֵּי, וְלֹא יִצֵּר לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה".
 31 רלה. שְׂלֵא לְהִלּוֹת בְּרַבִּית לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת כֶּסֶף
 32 - לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךָ". רלו. שְׂלֵא לְלוֹת בְּרַבִּית, שֶׁנֶּאֱמַר:
 33 "לֹא תִשִּׁיף לְאַחִיד"; כִּף לְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁזֶּוּ אֲזַהֲרָה
 34 לְלוֹה, שְׂלֵא יִנְשֹׁף לְמַלוּהָ. רלז. שְׂלֵא לְהַשִּׁית יָד בֵּין
 35 לוֹה וּמַלוּהָ בְּרַבִּית, וְלֹא לְהִיּוֹת עֲרַב, וְלֹא עֵד, וְלֹא לְכַתֵּב
 36 שְׁטָר בֵּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשְׁיַמּוּן עֲלֵיו נִשְׁךָ".
 37 רלח. שְׂלֵא לְאַחַר פְּעֻלַּת שְׂכִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת
 38 שְׂכִיר אִתְּךָ". רלט. שְׂלֵא יִמְשַׁכֵּן בְּעַל חוּבוֹ בְּזוּרַע,
 39 שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִבֵּא אֶל בֵּיתוֹ לְעַבֵּט עֲבָטוֹ". רמ. שְׂלֵא
 40 לְמַנוּעַ הַעֲבוֹט מִבְּעֻלְיוֹ הָעַנֵּי בַּעַת שְׁהוּא צְרִיף לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר:
 41 "לֹא תִשְׁכַּב בְּעֲבָטוֹ"; כְּלוּמַר, לֹא תִשְׁכַּב וְעֲבוֹטוֹ עִמָּךְ,
 42 אֵלָּא תִשְׁכַּבְנּוּ לוֹ בְּפִלְיָה, הוּאִיל וְהוּא צְרִיף לוֹ בְּפִלְיָה.
 43 רמא. שְׂלֵא לְמַשְׁכֵּן הָאֶלְמָנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תַחֲבֵל בְּגֵד
 44 אֶלְמָנָה". רמב. שְׂלֵא לְחַבֵּל בָּלִים שְׁעוֹשִׂין בָּהֶם אֶכֶל
 45 נֶפֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יַחֲבֵל רַחֲמִים וְרַכֵּב". רמג. שְׂלֵא
 46 לְגַנֵּב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִגְנֹב"; זֶה גְּנֻבַת נֶפֶשׁ.

47 לנטר, שנגאמר: "ולא תטר". שו. שלא לקח אם על
 48 הבנים, שנגאמר: "לא תקח האם על הבנים". שז. שלא
 49 לגלח שער הנתק, שנגאמר: "ואת הנתק לא יגלח".
 50 שח. שלא לתלש סימני צרעת, שנגאמר: "השמר בנגע
 51 הצרעת". שט. שלא לעבד ולזרע בנחל איתן, שנגאמר:
 52 "אשר לא יעבד בו, ולא יזרע". שי. שלא להחיות
 53 מכשף, שנגאמר: "מכשפה לא תחיה". שיא. שלא
 54 יתחייב חתן בדבר מצרכי צבור כל שנתו, כגון צבא
 55 ושמירת החומה וכיוצא בהן, שנגאמר: "לא יצא בצבא,
 56 ולא יעבד עליו לכל דבר". שיב. שלא להמרות על פי
 57 בית דין, שנגאמר: "לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך".
 58 שיג. שלא להוסיף על מצוות התורה, בין תורה שבכתב
 59 בין פרושה שקבלו על פה, שנגאמר: "את כל הדבר אשר
 60 אנכי מצוה אתכם - אתו תשמרו לעשות; לא תסף עליו".
 61 שיד. שלא לגרע מכל מצוות התורה, שנגאמר: "ולא
 62 תגרע ממנו". שטו. שלא לקלל הדין, שנגאמר:
 63 "אלהים לא תקלל". שטז. שלא לקלל הנשיא, והוא
 64 המלך או ראש ישיבת ארץ ישראל, שנגאמר: "ונשיא
 65 בעמך, לא תאר". שיז. שלא לקלל אחד משאר
 66 ישראל, שנגאמר: "לא תקלל חרש". שיח. שלא לקלל
 67 אב ואם, שנגאמר: "וימקלל אביו ואמו, מות יומת".
 68 שיט. שלא להכות אב ואם, שנגאמר: "ומכה אביו ואמו,
 69 מות יומת". שכ. שלא לעשות מלאכה בשבת,
 70 שנגאמר: "לא תעשה כל מלאכה". שכא. שלא להלך
 71 חוץ לתחום מדינה כהולכי דרכים בשבת, שנגאמר: "אל
 72 יצא איש ממקומו". שכב. שלא לענש בשבת, שנגאמר:
 73 "לא תבערו אש בכל משבתיכם". שכג. שלא לעשות
 74 מלאכה בראשון של פסח, שנגאמר: "כל מלאכה לא יעשה
 75 בהם". שכד. שלא לעשות מלאכה בשביעי של פסח,
 76 שנגאמר בו: "כל מלאכה לא יעשה בהם". שכה. שלא
 77 לעשות מלאכה בחג השבועות, שנגאמר בו: "כל מלאכת
 78 עבדה לא תעשו". שכו. שלא לעשות מלאכה באחד
 79 לחדש השביעי, שנגאמר בו: "כל מלאכת עבדה לא
 80 תעשו". שכז. שלא לעשות מלאכה ביום הכפורים,
 81 שנגאמר בו: "וכל מלאכה לא תעשו". שכח. שלא
 82 לעשות מלאכה בראשון של חג, שנגאמר: "כל מלאכת
 83 עבדה לא תעשו". שכט. שלא לעשות מלאכה ביום
 84 השמיני של חג, שנגאמר בו: "כל מלאכת עבדה לא
 85 תעשו". של. שלא לגלות ערות אם, שנגאמר: "אמך
 86 היא, לא תגלה ערותה". שלא לגלות ערות
 87 אחות, שנגאמר: "ערות אחותך לא תגלה". שלב. שלא
 88 לגלות ערות אשת אב, שנגאמר: "ערות אשת אביך לא
 89 תגלה". שלג. שלא לגלות ערות אחותו מן האב [או]
 90 [1]מן האם, שנגאמר: "ערות בת אשת אביך מולדת אביך,
 91 אחותך היא - לא תגלה ערותה". שלד. שלא לגלות
 92 ערות בת הבן, שנגאמר: "ערות בת בנך". שלה. שלא

1 בדין, שנגאמר: "ולא תהדר פני גדול". רעו. שלא ירא
 2 הדין בדין מאדם רע, שנגאמר: "לא תגורו מפני איש".
 3 רעז. שלא לרחם על עני בדין, שנגאמר: "ודל, לא תהדר
 4 בריבו". רעה. שלא להטות משפט אדם חוטא,
 5 שנגאמר: "לא תטה משפט אבינך"; זה אביון במצוות.
 6 רעט. שלא לרחם על המזיק בדיני קנסות, שנגאמר: "לא
 7 תחוס עינך". רפ. שלא להטות משפט גרים ויתומים,
 8 שנגאמר: "לא תטה משפט גר יתום". רפא. שלא
 9 לשמע מאחד מבצלי דינין ואין תברו עמו, שנגאמר: "לא
 10 תשא שמע שוא". רפב. שלא לנטות אחרי רבים
 11 בדברי נפשות, אם היו המחזיקין יותר על המזכין אחר,
 12 שנגאמר: "לא תהיה אחרי רבים לרעת". רפג. שלא
 13 ילמד חוכה מי שלמד זכות ותחלה בדיני נפשות, שנגאמר:
 14 "ולא תענה על רב, לנטות". רפד. שלא למנות בדינין
 15 אדם שאינו חכם בדיני תורה, אף על פי שהוא חכם
 16 בחכמות אחרות, שנגאמר: "לא תפירו פנים במשפט".
 17 רפה. שלא להעיד בשקר, שנגאמר: "לא תענה ברעף עד
 18 שקר". רפו. שלא יעיד בעל עברה, שנגאמר: "אל תשת
 19 ירך עם רשע, להיות עד חמס". רפז. שלא יעיד קרוב,
 20 שנגאמר: "לא יומתו אבות על בנים"; מפי השמועה למדו,
 21 שלא יומתו אבות בעדות בנים, והוא הדין לשאר קרובים.
 22 רפח. שלא לזרות הדין על פי עד אחד, שנגאמר: "לא
 23 יקום עד אחד באיש". רפט. שלא להרג נקי, שנגאמר:
 24 "לא תרצח". רצ. שלא לחתך הדין באמד הדעת, עד
 25 שיראו שני עדים גופו של דבר, שנגאמר: "ונקי וצדיק אל
 26 תהרג". רצא. שלא יורה העד בדין שהעיד בו בדיני
 27 נפשות, שנגאמר: "ועד אחד, לא יענה בנפש".
 28 רצב. שלא להרג מחייב הריגה קדם שיצמד בדין,
 29 שנגאמר: "ולא ימות הרצח, עד עמדו לפני העדה".
 30 רצג. שלא לחוס על הורף, אלא הורגין אותו קדם
 31 שיגיע לנרדף ויהרגנו או יגלה ערותו, שנגאמר: "וקצתה
 32 את כפה, לא תחוס עינך". רצד. שלא לענש האנוס,
 33 שנגאמר: "ולנערה לא תעשה דבר". רצה. שלא לקח
 34 כפר מן הרוצח, שנגאמר: "ולא תקחו כפר לנפש רוצח".
 35 רצו. שלא לקח כפר בגלות רוצח בשנגה, שנגאמר: "ולא
 36 תקחו כפר, לנוס אל עיר מקלטו". רצז. שלא לעמד
 37 על הדם, שנגאמר: "לא תעמד על דם רעף".
 38 רצח. שלא להניח מכשול, שנגאמר: "ולא תשים דמים
 39 בביתך". רצט. שלא להכשיל תם בדרך, שנגאמר:
 40 "ולפני עור, לא תתן מכשל". ש. שלא להוסיף
 41 במלקות המחייב מלקות, שנגאמר: "לא יוסיף; פן יוסיף".
 42 שא. שלא לרגל, שנגאמר: "לא תלך רכיל בעמיק".
 43 שב. שלא לשנא בלב, שנגאמר: "לא תשנא את אחיך
 44 בלבבך". שג. שלא להלבין פני אדם מישראל,
 45 שנגאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא".
 46 שד. שלא לנקם, שנגאמר: "לא תקם". שה. שלא

מתוך מהדורת חזק

47 איש נכריי". **שסג.** שלא ירבה המלך סוסים, שנגאמר: 48 "לא ירבה לו סוסים". **שסד.** שלא ירבה המלך נשים, 49 שנגאמר: "ולא ירבה לו נשים". **שסה.** שלא ירבה לו 50 המלך כסף וזהב, שנגאמר: "וכסף וזהב, לא ירבה לו 51 מאד".

52 אלו הן שש מאות ושלש עשרה מצוות שנגאמרו לו 53 למשה בסיני, הן וכללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן; 54 וכל אותן הכללות והדקדוקין והבאורין של כל מצוה 55 ומצוה, היא תורה שבעל פה שקבלו בית דין מפי בית 56 דין. ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר מפת תורה, וקבעו 57 אותן נביאים וחסידים, ופשוטו בכל ישראל - כגון מקרא 58 מגילה, ונר חנכה, ומענית תשעה באב, וידיים, וערובין. 59 ויש לכל מצוה ומצוה מאלו פרושין ודקדוקין; והכל 60 יתבאר בחבור זה.

61 כל אלו המצוות שנתחדשו - חייבין אנו לקבלם 62 ולשמרם, שנגאמר: "לא תסור מן הדבר וכו'"; ואינן 63 תוספת על מצוות התורה. ועל מה הזוהירה תורה, "לא 64 תסף עליו ולא תגרע ממנו"? שלא יהיה נביא רשאי 65 לחדש דבר, ולומר שהקדוש ברוך הוא צוהו במצוה זו 66 להוסיפה למצוות התורה, או לחסר אחת מאלו השש 67 מאות ושלש עשרה מצוות. אכל אם הוסיפו בית דין עם 68 נביא שיהיה באותו הזמן מצוה דרך תקנה, או דרך 69 הוראה, או דרך גזרה - אין זו תוספת; שהרי לא אמרו 70 שהקדוש ברוך הוא צוה לעשות עריב או לקרות המגלה 71 בעונתה. ואלו אמרו כן, היו מוסיפין על התורה. אלא 72 כך אנו אומרים, שהנביאים עם בית דין תקנו וצוו 73 לקרות המגלה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקדוש 74 ברוך הוא ותשועות שעשה לנו, והיה קרוב לשוענו כדי 75 לכרכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה 76 שהבטיחנו בתורה, שנגאמר: "ומי גוי גדול, אשר לו 77 אלהים קרובים אליו". ועל דרך זו היא כל מצוה ומצוה 78 שהיא מדברי סופרים, בין עשה ובין לא תעשה.

יום שני י"ב שבט ה'תשע"ד

80 וראיתי לחלק חבור זה לארבעה עשר 81 ספרים:

82 ספר ראשון - אכלל בו כל המצוות שהן עקר דת משה 83 רבנו, וצריך להודיע אותם תחלת הכל - כגון יחוד 84 שמו ברוך הוא, ואסור עבודה זרה. וקראתי שם ספר זה, 85 'ספר המדע'.

86 ספר שני - אכלל בו המצוות שהן תדירות, שנוצטוינו 87 בהן כדי לאהב את המקום ולזכרו תמיד - כגון 88 קריית שמע, ותפלה, ותפלין, וברכות; ומילה בכלל, לפי 89 שהוא אות בכשרנו להזכיר תמיד בשעה שאין שם לא 90 תפלין ולא ציצית וכיוצא בהן. וקראתי שם ספר זה, 'ספר 91 אהבה'.

1 לגלות ערות בת הבת, שנגאמר: "או בת בתך, לא תגלה 2 ערותך". **שלו.** שלא לגלות ערות הבת; ולמה לא 3 נתפרשה בתורה? מפני שאסור בת הבת, שתק מן הבת; 4 ומפי השמועה למדו, שאסור הבת מגופי תורה, כשאר 5 עריות. **שלו.** שלא לגלות ערות אשה ובתה, שנגאמר: 6 "ערות אשה ובתה לא תגלה". **שלה.** שלא לגלות 7 ערות אשה ובת בנה, שנגאמר: "את בת בנה". 8 **שלט.** שלא לגלות ערות אשה ובת בתה, שנגאמר: "ואת 9 בת בתה לא תקח". **שמ.** שלא לגלות ערות אחות 10 האם, שנגאמר: "ערות אחות אמה לא תגלה". 11 **שמא.** שלא לגלות ערות אחות האב, שנגאמר: "ערות 12 אחות אביך לא תגלה". **שמב.** שלא לגלות ערות אשת 13 אחי האב, שנגאמר: "אל אשתו לא תקרב, ודתך היא". 14 **שמג.** שלא לגלות ערות אשת הבעל, שנגאמר: "ערות 15 כלתך, לא תגלה". **שמד.** שלא לגלות ערות אשת אח, 16 שנגאמר: "ערות אשת אחיך לא תגלה". **שמה.** שלא 17 לגלות ערות אחות אשתו, שנגאמר: "ואשה אל אחתה לא 18 תקח". **שמו.** שלא לגלות ערות נדה, שנגאמר: "ואל 19 אשה בנדת טמאתה - לא תקרב". **שמוז.** שלא לגלות 20 ערות אשת איש, שנגאמר: "ואל אשת עמיתך - לא תתן 21 שכבתך לזרע". **שמוח.** שלא לשכב עם בהמה, 22 שנגאמר: "ויבכל בהמה לא תתן שכבתך לזרע". 23 **שמוט.** שלא תביא אשה בהמה עליה, שנגאמר: "ואשה 24 לא תעמד לפני בהמה לרבעה". **שנו.** שלא לשכב עם 25 זכר, שנגאמר: "ואת זכר - לא תשכב". **שנא.** שלא 26 לגלות ערות האב עצמו, שנגאמר: "ערות אביך לא תגלה". 27 **שנב.** שלא לגלות ערות אחי האב עצמו, שנגאמר: "ערות 28 אחי אביך לא תגלה". **שנג.** שלא לקרב לעריות 29 בדרים המביאין לידי גלוי ערוה, כגון חבוק ונשוק 30 ורמיה וקפיצה, שנגאמר: "אל כל שאר בשרו, לא תקרבו 31 לגלות ערוה"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לקרבה 32 המביאה לידי גלוי ערוה. **שנד.** שלא ישא ממזר בת 33 ישראל, שנגאמר: "לא יבא ממזר בקהל ה'". 34 **שנה.** שלא תהיה קדשה, והיא הנבעלת בלא כתובה 35 וקדושין, שנגאמר: "לא תהיה קדשה". **שנו.** שלא 36 יחזיר המגרש גרושתו אחר שנשאת לאחר, שנגאמר: "לא 37 יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". 38 **שנז.** שלא תנשא היבמה לאיש זר חוץ מיבמה, שנגאמר: 39 "לא תהיה אשת המת". **שנח.** שלא יגרש האונס 40 אנסתו, שנגאמר: "לא יוכל שלחה כל ימיו". 41 **שנט.** שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו, שנגאמר בו: 42 "לא יוכל לשלחה כל ימיו". **שס.** שלא יקח סריס בת 43 ישראל, שנגאמר: "לא יבא פצוע דכא". **שסא.** שלא 44 לסרס זכר מכל המינין, לא אדם ולא בהמה חיה ועוף, 45 שנגאמר: "ויבארצכם לא תעשו". **שסב.** שלא למנות על 46 ישראל איש מקהל גרים, שנגאמר: "לא תוכל לתת עליך

46 הלכות דעות, הלכות תלמוד תורה, הלכות עבודה זרה
 47 וחקות הגוים, הלכות תשובה.
 48 הלכות יסודי התורה. יש בכללן עשר מצוות - שש
 49 מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא
 50 פּרָטָן: (א) לידע שיש שם אלוה; (ב) שלא יעלה
 51 במחשבה שיש שם אלוה זולתי ה'; (ג) לחדו; (ד)
 52 לאהבו; (ה) ליראה ממנו; (ו) לקדשו; (ז) שלא לחלל
 53 שמו; (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהן; (ט)
 54 לשמע מן הנביא המדבר בשמו; (י) שלא לנסותו.
 55 הלכות דעות. יש בכללן אחת עשרה מצוות - חמש
 56 מצוות עשה, ויש מצוות לא תעשה; וזה הוא
 57 פּרָטָן: (א) להדמות בדרכיו; (ב) להדבק ביוצרו; (ג)
 58 לאהב את הרעים; (ד) לאהב את הגרים; (ה) שלא לשנא
 59 אחים; (ו) להוכיח; (ז) שלא להלבין פנים; (ח) שלא
 60 לענות אמללין; (ט) שלא לילך רכיל; (י) שלא לנקם;
 61 (יא) שלא לנטר.
 62 הלכות תלמוד תורה. יש בכללן שתי מצוות - (א)
 63 ללמד תורה; (ב) לכבד מלמדיה ויוצריה.
 64 הלכות עבודה זרה וחקות הגוים. יש בכללן אחת
 65 וחמשים מצוות - שתי מצוות עשה, ונתשע
 66 וארבעים מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) שלא
 67 לפנות אחר עבודה זרה; (ב) שלא לתור אחר היהור הלב
 68 וראית העינים; (ג) שלא לגדף; (ד) שלא יעבד אותה
 69 כדרך עבודתה; (ה) שלא ישתחנה לה; (ו) שלא לעשות
 70 פסל לעצמו; (ז) שלא לעשות פסל אפלו לאחרים; (ח)
 71 שלא לעשות צורות לנואי; (ט) שלא להדיח אחרים
 72 אחריה; (י) לשרף עיר הנדחת; (יא) שלא לבנותה; (יב)
 73 שלא ליהנות מכל ממונה; (יג) שלא להסית לעבדה; (יד)
 74 שלא לאהב המסית; (טו) שלא לעזב שנאתו; (טז) שלא
 75 להצילו; (יז) שלא ללמד עליו זכות; (יח) שלא ימנע
 76 מללמד עליו חובה; (יט) שלא להתנבא בשמה; (כ) שלא
 77 לשמע מן המתנבא בשמה; (כא) שלא להתנבא בשקר,
 78 ואפלו בשם ה'; (כב) שלא לגור מהריגת נביא שקר; (כג)
 79 שלא לשבע בשם עבודה זרה; (כד) שלא לעשות אוב;
 80 (כה) שלא לעשות ידעוני; (כו) שלא להעביר למלך; (כז)
 81 שלא להקים מצבה; (כח) שלא להשתחוות על אבן
 82 משפית; (כט) שלא לטע אשרה; (ל) לאבד עבודה זרה
 83 וכל הנעשה בשבילה; (לא) שלא ליהנות בעבודה זרה
 84 ובכל משמשיה; (לב) שלא ליהנות בצפוי נעבד; (לג)
 85 שלא לזכר ברית לעובדי עבודה זרה; (לד) שלא לחן
 86 עליהם; (לה) שלא ישבו בארצנו; (לו) שלא לנהוג
 87 במנהגותיהם ובמלבושם; (לז) שלא לנחש; (לח) שלא
 88 לקסם; (לט) שלא לעונן; (מ) שלא לחבר חבר; (מא)
 89 שלא לזרש אל המתים; (מב) שלא לשאל באוב; (מג)
 90 שלא לשאל בידיעוני; (מד) שלא לכשף; (מה) שלא
 91 להקיף פאת ראש; (מו) שלא להשחית פאת זקן; (מז)
 92 שלא יעדה איש עדי אשה; (מח) שלא תעדה אשה עדי

1 ספר שלישי - אכלל בו כל המצוות שהן בזמנים
 2 ידועים - כגון שבת, ומועדות. ונקראתי שם ספר
 3 זה, 'ספר זמנים'.
 4 ספר רביעי - אכלל בו המצוות של בעילה - כגון
 5 קדושין וגרושין, ויבום וחיצה. ונקראתי שם ספר
 6 זה, 'ספר נשים'.
 7 ספר חמישי - אכלל בו מצוות של ביאות אסורות,
 8 ומצוות של מאכלות אסורות - לפי שבשני ענינים
 9 האלו קדשו המקום והבדילנו מן האמות, בעריות
 10 ובמאכלות אסורות, ובשניהם נאמר: "ואבדל אתכם מן
 11 העמים", "אשר הבדלתי אתכם מן העמים". ונקראתי שם
 12 ספר זה, 'ספר קדשה'.
 13 ספר ששי - אכלל בו מצוות שיתחייב אדם בהן מי
 14 שאסר עצמו בדברים - כגון שבועות ונדרים.
 15 ונקראתי שם ספר זה, 'ספר הפלאה'.
 16 ספר שביעי - אכלל בו מצוות שהם בורע הארץ -
 17 כגון שמטין ויוכלות, ומעשרות ותרומות, ושאר
 18 מצוות הנגללין עמהן מענינים. ונקראתי שם ספר זה, 'ספר
 19 זרעים'.
 20 ספר שמיני - אכלל בו מצוות שהם בבנין מקדש
 21 וקרבת צבור התמידין. ונקראתי שם ספר זה, 'ספר
 22 עבודה'.
 23 ספר תשיעי - אכלל בו מצוות שהן בקרבת היחיד.
 24 ונקראתי שם ספר זה, 'ספר קרבת'.
 25 ספר עשירי - אכלל בו מצוות שהן בטקרות וטמאות.
 26 ונקראתי שם ספר זה, 'ספר טהרה'.
 27 ספר אחד עשר - אכלל בו מצוות שבין אדם לחברו,
 28 ויש בהן הזק תחלה במזון או בגוף. ונקראתי שם
 29 ספר זה, 'ספר נזיקין'.
 30 ספר שנים עשר - אכלל בו מצוות מכירה וקניה.
 31 ונקראתי שם ספר זה, 'ספר קנין'.
 32 ספר שלשה עשר - אכלל בו מצוות שבין אדם
 33 לחברו, בשאר דינין שאין בתחלתן הזק - כגון
 34 שומרין, ובעלי חובות, וטענות וכפירות. ונקראתי שם ספר
 35 זה, 'ספר משפטים'.
 36 ספר ארבעה עשר - אכלל בו מצוות שהן מסורין
 37 לסנהדרין - כגון מיתות בית דין, וקבלת עדות,
 38 ודין המלך ומלחמות. ונקראתי שם ספר זה, 'ספר
 39 שופטים'.
 40 וזה הוא חלוקת הלכות של חבור זה לפי עניני הספרים,
 41 וחלוקת המצוות לפי עניני ההלכות.
 42 ועתה אתחיל לבאר כל משפטי מצוה ומצוה וכל הדינים
 43 הנכללים עמה מענינה על סדר ההלכות בעזרת אל שדי.
 44 ספר המדע
 45 הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות יסודי התורה,

מתוך מהדורת חזק

- 1 איש; (מט) שלא לכתב קעקע; (ג) שלא להתגודד; (נא)
 2 שלא לעשות קרחה על מת.
 3 הלכות תשובה. מצות עשה אחת, והוא שישוב
 4 החוטא מתטאו לפני ה', ויתודה.
 5 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, חמש ושבעים -
 6 שש עשרה מהם מצוות עשה, ותשע וחמשים מצוות לא
 7 תעשה.
- 8 **ספר אהבה**
- 9 הלכותיו שש, וזה הוא סדורן: הלכות קרית שמע, הלכות
 10 תפלה וברכת פהנים, הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה,
 11 הלכות ציצית, הלכות ברכות, הלכות מילה.
 12 הלכות קרית שמע. מצות עשה אחת, והיא לקרות
 13 קרית שמע פעמים ביום.
 14 הלכות תפלה וברכת פהנים. יש בכללן שתי
 15 מצוות עשה: (א) לעבד את ה' בתפלה בכל
 16 יום; (ב) לברך פהנים את ישראל בכל יום.
 17 הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה. יש בכללן
 18 חמש מצוות עשה; וזה הוא פירטן: (א) להיות
 19 תפלין על הראש; (ב) לקשרן על היד; (ג) לקבץ מזוזה
 20 בפתחי השערים; (ד) לכתוב על איש ספר תורה לעצמו;
 21 (ה) לכתוב המלך ספר שני לעצמו, כדי שיהיה לו שני
 22 ספרי תורה.
 23 הלכות ציצית. מצות עשה אחת, והיא לעשות ציצית
 24 על פנפי הפסות.
 25 הלכות ברכות. מצות עשה אחת, והיא לברך את שמו
 26 אחר אכילה.
 27 הלכות מילה. מצות עשה אחת, והיא למול את
 28 הזכרים ביום השמיני.
 29 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, אחת עשרה מצוות
 30 עשה.
- 31 **ספר זמנים**
- 32 הלכותיו עשר, וזה הוא סדורן: הלכות שבת, הלכות
 33 ערובין, הלכות שביתת עשור, הלכות שביתת יום טוב,
 34 הלכות חמץ ומצה, הלכות שופר וסכה ולולב, הלכות
 35 שקלים, הלכות קדוש החדש, הלכות תעניות, הלכות
 36 מגלה וחנוכה.
 37 הלכות שבת. יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות
 38 עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטן:
 39 (א) לשבת בשביעי; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג)
 40 שלא לענוש בשבת; (ד) שלא לצאת חוץ לגבול בשבת;
 41 (ה) לקדש היום בזכירה.
 42 הלכות ערובין. מצות עשה אחת, והיא מדברי
 43 סופרים ואינה מן המצוות.
 44 הלכות שביתת עשור. יש בכללן ארבע מצוות -
 45 שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה
- 46 הוא פירטן: (א) לשבת בו מלאכה; (ב) שלא לעשות בו
 47 מלאכה; (ג) להתענות בו; (ד) שלא לאכל ולשתות בו.
 48 הלכות שביתת יום טוב. יש בכללן שתיים עשרה
 49 מצוות - שש מצוות עשה, ושש מצוות לא
 50 תעשה; וזה הוא פירטן: (א) לשבת בראשון של פסח; (ב)
 51 שלא לעשות בו מלאכה; (ג) לשבת בשביעי של פסח;
 52 (ד) שלא לעשות בו מלאכה; (ה) לשבת ביום חג
 53 השבועות; (ו) שלא לעשות בו מלאכה; (ז) לשבת בראש
 54 השנה; (ח) שלא לעשות בו מלאכה; (ט) לשבת בראשון
 55 של חג; (י) שלא לעשות בו מלאכה; (יא) לשבת בשמיני
 56 של חג; (יב) שלא לעשות בו מלאכה.
 57 הלכות חמץ ומצה. יש בכללן שמונה מצוות - שלש
 58 מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא
 59 פירטן: (א) שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות
 60 היום ולמעלה; (ב) להשבית שאור מארבעה עשר; (ג)
 61 שלא לאכל חמץ כל שבעה; (ד) שלא לאכל תערבת חמץ
 62 כל שבעה; (ה) שלא יראה חמץ כל שבעה; (ו) שלא
 63 ימצא חמץ כל שבעה; (ז) לאכל מצה בלילי הפסח; (ח)
 64 לספר ביציאת מצרים באותו הלילה.
 65 הלכות שופר וסכה ולולב. יש בכללן שלש מצוות
 66 עשה; וזה הוא פירטן: (א) לשמע קול שופר
 67 באחד בתשרי; (ב) לישב בסכה שבעת ימי החג; (ג) לטל
 68 לולב במקדש כל שבעת ימי החג.
 69 הלכות שקלים. מצות עשה אחת, והיא לתן כל איש
 70 מחצית השקל בכל שנה ושנה.
 71 הלכות קדוש החדש. מצות עשה אחת, והיא לחשב
 72 ולידע ולקבץ חדשים באינה יום הוא תחלת כל
 73 חדש וחדש מחדשי השנה.
 74 הלכות תעניות. מצות עשה אחת, והיא להתענות
 75 ולזעק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שתבוא על
 76 הצבור.
 77 הלכות מגלה וחנוכה. יש בכללן שתי מצוות עשה
 78 מדברי סופרים, ואינן מן המצוות.
 79 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, חמש ושלושים -
 80 תשע עשרה מהן מצוות עשה, ושש עשרה מצוות לא
 81 תעשה; ויש בו שלש מצוות מדברי סופרים.
- 82 **ספר נשים**
- 83 הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות אישות, הלכות
 84 גרושין, הלכות פוסק ופולגה, הלכות נערה בתולה,
 85 הלכות שוטה.
 86 הלכות אישות. יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות
 87 עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פירטן:
 88 (א) לשא אשה בכתובה וקדושין; (ב) שלא תבעל אשה
 89 בלא כתובה וקדושין; (ג) שלא ימנע שאר כסות ועונה;
 90 (ד) לפרות ולרבות ממנה.
 91 הלכות גרושין. יש בכללן שתי מצוות - (א) מצות

מתוך מהדורת חזק

46 וְעֹשִׂים מִצְוֹת - אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע וְעֹשִׂים
 47 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְבָדֵק בְּסִימְנֵי
 48 בְּהֵמָה וְחִיָּה, לְהַבְדִּיל בֵּין טְמֵאָה לְטְהוֹרָה; (ב) לְבָדֵק
 49 בְּסִימְנֵי הָעוֹף, לְהַבְדִּיל בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר; (ג) לְבָדֵק בְּסִימְנֵי
 50 דְּגַיִם, לְהַבְדִּיל בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר; (ד) לְבָדֵק בְּסִימְנֵי חַגְבִּים,
 51 לְהַבְדִּיל בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר; (ה) שְׁלֹא לְאַכֹּל בְּהֵמָה וְחִיָּה
 52 טְמֵאָה; (ו) שְׁלֹא לְאַכֹּל עוֹף טָמֵא; (ז) שְׁלֹא לְאַכֹּל דְּגַיִם
 53 טְמֵאִים; (ח) שְׁלֹא לְאַכֹּל שְׂרָץ הָעוֹף; (ט) שְׁלֹא לְאַכֹּל שְׂרָץ
 54 הָאָרֶץ; (י) שְׁלֹא לְאַכֹּל רֶמֶשׂ הָאָרֶץ; (יא) שְׁלֹא לְאַכֹּל
 55 תּוֹלַעַת הַפְּרוֹת כְּשֶׁתִּצָּא לְאָרֶץ; (יב) שְׁלֹא לְאַכֹּל שְׂרָץ
 56 הַמַּיִם; (יג) שְׁלֹא לְאַכֹּל נְבִלָה; (יד) שְׁלֹא לִיהַנּוֹת בְּשׁוֹר
 57 הַנֶּסֶק; (טו) שְׁלֹא לְאַכֹּל טְרֵפָה; (טז) שְׁלֹא לְאַכֹּל אֶבֶר מִן
 58 הַחֵי; (יז) שְׁלֹא לְאַכֹּל דָּם; (יח) שְׁלֹא לְאַכֹּל חֵלֶב בְּהֵמָה
 59 טְהוֹרָה; (יט) שְׁלֹא לְאַכֹּל גֵּיד הַנֶּשֶׁה; (כ) שְׁלֹא לְאַכֹּל בֶּשָׂר
 60 בְּחֵלֶב; (כא) שְׁלֹא לְבָשֵׁלוּ; (כב) שְׁלֹא לְאַכֹּל לֶחֶם תְּבוּאָה
 61 חֹדֶשׁ; (כג) שְׁלֹא לְאַכֹּל קְלֵי מִן הַחֹדֶשׁ; (כד) שְׁלֹא לְאַכֹּל
 62 כְּרָמֶל מִן הַחֹדֶשׁ; (כה) שְׁלֹא לְאַכֹּל עֲרֵלָה; (כו) שְׁלֹא
 63 לְאַכֹּל פְּלֵאֵי הַפָּרִים; (כז) שְׁלֹא לְאַכֹּל טָבֵל; (כח) שְׁלֹא
 64 לְשַׁתּוֹת יַיִן נֶסֶךְ.

65 הַלְכוֹת שְׁחִיטָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֻמְשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ
 66 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 67 פְּרָטֵן: (א) לְשַׁחֵט, וְאַחַר כֵּן יֵאָכֵל; (ב) שְׁלֹא לְשַׁחֵט אוֹתוֹ
 68 וְאֵת בְּנוֹ בַּיּוֹם אַחַד; (ג) לְכַסּוֹת דָּם חַיָּה וְעוֹף; (ד) שְׁלֹא
 69 לְקַח הָאֵם עַל הַבָּנִים; (ה) לְשַׁלַּח הָאֵם, אִם לְקַחָהּ עַל
 70 הַבָּנִים.
 71 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, שְׁבַעִים - מִהֵן
 72 שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר הַפְּלֵאָה

74 הַלְכוֹתָיו אַרְבַּע, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת, הַלְכוֹת
 75 נְדָרִים, הַלְכוֹת נְזִירוֹת, הַלְכוֹת עֲרֵכִין וְחֻרְמִים.
 76 הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֻמְשׁ מִצְוֹת - אַחַת
 77 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 78 פְּרָטֵן: (א) שְׁלֹא לִישָׁבַע בְּשִׁמּוֹ לְשִׁקָּר; (ב) שְׁלֹא לִשָּׂא אֶת
 79 שְׁמוֹ לְשׂוּא; (ג) שְׁלֹא לְכַפֵּר בְּפִקְדוֹן; (ד) שְׁלֹא לִישָׁבַע עַל
 80 כְּפִירַת מָמוֹן; (ה) לִישָׁבַע בְּשִׁמּוֹ בְּאַמַּת.
 81 הַלְכוֹת נְדָרִים. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - שְׁתַּיִם מִצְוֹת
 82 עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן:
 83 (א) שִׁישְׁמַר מוֹצֵא שְׁפָתָיו וְיַעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁנָדָר; (ב) שְׁלֹא
 84 יַחַל דְּבָרוֹ; (ג) שִׁיפֵר הַנְּדָר אוֹ הַשְּׁבוּעָה, וְזֶה הוּא הַפֵּר
 85 נְדָרִים הַמְּפָרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֻתָּב.
 86 הַלְכוֹת נְזִירוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן עֶשֶׂר מִצְוֹת - שְׁתַּיִם מִצְוֹת
 87 עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 88 פְּרָטֵן: (א) שִׁיגְדֵל הַנְּזִיר פָּרַע; (ב) שְׁלֹא יִגְלַח שְׂעָרוֹ כֹּל
 89 יְמֵי נְזוּרוֹ; (ג) שְׁלֹא יִשְׁתֶּה הַנְּזִיר יַיִן וְלֹא תַעֲרֹכֵת יַיִן, וְאִפְלוּ
 90 חֶמֶץ שְׁלֵהָן; (ד) שְׁלֹא יֵאָכֵל עַנְבִּים לַחִים; (ה) שְׁלֹא יֵאָכֵל

1 עֲשֵׂה, וְהוּא שִׁיגְרַשׁ הַמְּגֵרֶשׁ בְּסִפְרֵי; (ב) שְׁלֹא יַחְזִיר
 2 גְּרוּשְׁתּוֹ מִשְׁנֵשֵׁאֵת.
 3 הַלְכוֹת יְבוּם וְחִלְצָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - שְׁתַּיִ
 4 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 5 פְּרָטֵן: (א) לִיבֵם; (ב) לְחַלֵּץ; (ג) שְׁלֹא תִנְשֵׂא יְבָמָה לְאִישׁ
 6 זֶר עַד שֶׁתִּסּוֹר רְשׁוֹת הַיָּבֵם מֵעֲלֶיהָ.
 7 הַלְכוֹת נִעְרָה בְּתוּלָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֻמְשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ
 8 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 9 פְּרָטֵן: (א) לְקַנֵּס הַמִּפְתָּה; (ב) שִׁישָׂא הָאוֹנֵס אֲנוּסוֹתוֹ; (ג)
 10 שְׁלֹא יִגְרַשׁ הָאוֹנֵס; (ד) שֶׁתִּשָּׁב אִשְׁתּוֹ מוֹצֵיא שָׁם רַע תַּחַת
 11 בְּעֵלָה לְעוֹלָם; (ה) שְׁלֹא יִגְרַשׁ מוֹצֵיא שָׁם רַע אֶת אִשְׁתּוֹ.
 12 הַלְכוֹת שׁוֹטָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת
 13 עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן:
 14 (א) לְעַשׂוֹת לְשׁוֹטָה כְּתוֹרַת הַקְּנָאוֹת הַסְּדוּרָה בַּתּוֹרָה; (ב)
 15 שְׁלֹא לְתַן שְׂמֹן עַל קַרְבָּנָהּ; (ג) שְׁלֹא לְתַן עֲלֶיהָ לְבוּנָה.
 16 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, שְׁבַע עֲשָׂרֵה - מִהֵן
 17 תִּשְׁעַ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר קִדְשָׁה

19 הַלְכוֹתָיו שְׁלֹשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת אֶסוּרֵי בִיאָה,
 20 הַלְכוֹת מְאֻכְלוֹת אֶסוּרוֹת, הַלְכוֹת שְׁחִיטָה.
 21 הַלְכוֹת אֶסוּרֵי בִיאָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים
 22 מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים מִצְוֹת
 23 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שְׁלֹא לְבֹא עַל הָאֵם; (ב)
 24 שְׁלֹא לְבֹא עַל אִשְׁתּוֹ אֶב; (ג) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֹתוֹ; (ד) שְׁלֹא
 25 לְבַעַל בַּת אִשְׁתּוֹ אֶב; (ה) שְׁלֹא לְבַעַל בַּת הַבֵּן; (ו) שְׁלֹא
 26 לְבַעַל בַּת; (ז) שְׁלֹא לְבַעַל בַּת הַבַּת; (ח) שְׁלֹא לִשָּׂא אִשָּׁה
 27 וּבִתָּהּ; (ט) שְׁלֹא לִשָּׂא אִשָּׁה וּבַת בְּנָהּ; (י) שְׁלֹא לִשָּׂא אִשָּׁה
 28 וּבַת בִּתָּהּ; (יא) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֹת אֶב; (יב) שְׁלֹא לְבַעַל
 29 אַחֹת אֵם; (יג) שְׁלֹא לְבַעַל אִשְׁתּוֹ אַחֵי הָאֶב; (יד) שְׁלֹא
 30 לְבַעַל אִשְׁתּוֹ הַבֵּן; (טו) שְׁלֹא לְבַעַל אִשְׁתּוֹ אָח; (טז) שְׁלֹא
 31 לְבַעַל אַחֹת אִשְׁתּוֹ; (יז) שְׁלֹא לְשַׁכַּב עִם בְּהֵמָה; (יח)
 32 שְׁלֹא תָבִיא אִשָּׁה בְּהֵמָה עֲלֶיהָ; (יט) שְׁלֹא לְשַׁכַּב עִם זָכָר;
 33 (כ) שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת אֶב; (כא) שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת אַחֵי
 34 הָאֶב; (כב) שְׁלֹא לְבַעַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ; (כג) שְׁלֹא לְבַעַל נְדָה;
 35 (כד) שְׁלֹא לְהַתְחַתֵּן בְּגוֹיִם; (כה) שְׁלֹא יְבוֹא עַמּוּנֵי וּמוֹאֲבֵי
 36 בְּקָהֶל; (כו) שְׁלֹא לְהִרְחִיק דוֹר שְׁלִישִׁי מִצְּרֵי מְלֻבָּא
 37 בְּקָהֶל; (כז) שְׁלֹא לְהִרְחִיק דוֹר שְׁלִישִׁי אֲדוּמֵי מְלֻבָּא
 38 בְּקָהֶל; (כח) שְׁלֹא יְבוֹא מִמּוֹר בְּקָהֶל; (כט) שְׁלֹא יְבוֹא
 39 סָרִיס בְּקָהֶל; (ל) שְׁלֹא לְסָרֵס זָכָר, אִפְלוּ בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף;
 40 (לא) שְׁלֹא יִשָּׂא פֶהֶן גְּדוֹל אֶלְמָנָה; (לב) שְׁלֹא יִבְעַל פֶּהֶן
 41 גְּדוֹל אֶלְמָנָה, אִפְלוּ בְּלֹא קְדוּשִׁין; (לג) שִׁישָׂא פֶהֶן גְּדוֹל
 42 בַּתוּלָה בְּנִעְרוּתָהּ; (לד) שְׁלֹא יִשָּׂא פֶהֶן גְּרוּשָׁה; (לה) שְׁלֹא
 43 יִשָּׂא זוּנָה; (לו) שְׁלֹא יִשָּׂא חֵלְלָה; (לז) שְׁלֹא יִקְרַב אָדָם
 44 לְאַחַת מִכָּל הָעֲרִירוֹת, וְאִפְלוּ שְׁלֹא בְּעַל.
 45 הַלְכוֹת מְאֻכְלוֹת אֶסוּרוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנֶה

מתוך מהדורת חזק

47 לירושלים; (ו) שלא לאכל מעשר תירוש חוץ לירושלים; 48 (ז) שלא לאכל מעשר יצהר חוץ לירושלים; (ח) להיות 49 נטע רבעי פלו קדש, ודינו להאכל בירושלים לבצעו 50 כמעשר שני לכל דבר; (ט) להתודות ודוי המעשר. 51 **הלכות בכורים עם שאר מתנות כהנה** 52 **שבגבולין**. יש בכללן תשע מצוות - שמונה 53 מצוות עשה, ואחת מצות לא תעשה; וזה הוא פֶּרֶטְן; (א) 54 להפריש בכורים ולהעלותן למקדש; (ב) שלא יאכל הכהן 55 בכורים חוץ לירושלים; (ג) לקרות עליהן; (ד) להפריש 56 חלה לכהן; (ה) לתת זרוע ולחיים וקבה לכהן; (ו) לתן 57 לו ראשית הגז; (ז) לפדות בכור הבן ולתת פדיונו לכהן; 58 (ח) לפדות פֶּטֶר חמור ולתת פדיונו לכהן; (ט) לערף פֶּטֶר 59 חמור, אם לא רצה לפדותו.

60 **הלכות שמטה ויובל**. יש בכללן עשרים ושתיים 61 מצוות - תשע מצוות עשה, ושש עשרה מצוות 62 לא תעשה; וזה הוא פֶּרֶטְן; (א) שתשבת הארץ ממלאכה 63 בשביעית; (ב) שלא יעבד עבודת הארץ בשנה זו; (ג) 64 שלא יעבד עבודת האילן בשנה זו; (ד) שלא יקצר הספיח 65 כנגד הקוצרים; (ה) שלא יבצר הזיירים כנגד הבוצרים; 66 (ו) שישמיט מה שתוציא הארץ; (ז) שישמיט כל 67 הלואות; (ח) שלא יגש ולא יתבע הלואה; (ט) שלא ימנע 68 מלהלוות קדם השמטה כדי שלא יאבד ממונו; (י) לספר 69 שנים שבע שבע; (יא) לקדש שנת חמשים; (יב) לתקע 70 בשופר בעשירי לתשירי כדי לצאת עבדים חפשים; (יג) 71 שלא תעבד אדמה בשנה זו; (יד) שלא יקצר ספיחה כנגד 72 הקוצרים; (טו) שלא יבצר זיזריה כנגד הבוצרים; (טז) 73 לתן גֶּאֱלָה לארץ בשנה זו, והוא דין שדה אחזה ושדה 74 מקנה; (יז) שלא תמכר הארץ לצמיתות; (יח) דין בתי ערי 75 חומה; (יט) שלא ינחל כל שבט לוי בארץ ישראל, אלא 76 נוהגים להם ערים מתנה לשבת בה; (כ) שלא יקח שבט 77 לוי חלק בבזה; (כא) לתן ללוים ערים לשבת ומגורשיהם; 78 (כב) שלא ימכר מגרש עריהם, אלא גואלים לעולם בין 79 לפני היובל בין לאחר היובל. 80 נמצאו פל המצוות הנכללות בספר זה, שבע וששים - 81 מהם שלשים מצוות עשה, ושבע וששים מצוות לא 82 תעשה.

ספר עבודה

83 84 הלכותיו תשע, וזה הוא סדורן: הלכות בית הבחירה, 85 הלכות כלי המקדש והעובדים בו, הלכות ביאת המקדש, 86 הלכות אסורי מזבח, הלכות מעשה הקרבנות, הלכות 87 תמידין ומוספין, הלכות פסולי המקדשין, הלכות עבודת 88 יום הכפורים, הלכות מעילה. 89 **הלכות בית הבחירה**. יש בכללן שש מצוות - שלש 90 מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא 91 פֶּרֶטְן; (א) לבנות מקדש; (ב) שלא לבנות המזבח גזית; 92 (ג) שלא לעלות במעלות עליו; (ד) ליראה מן המקדש;

1 צמוקין; (ו) שלא יאכל חרצנים; (ז) שלא יאכל זגין; (ח) 2 שלא יקנס לאהל המת; (ט) שלא יטמא למתים; (י) 3 שיגלה על הקרבנות, כשישלים נזירותו או כשיטמא. 4 **הלכות ערכין וחרמים**. יש בכללן שבע מצוות - 5 חמש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; 6 וזה הוא פֶּרֶטְן; (א) לדון בערכי אדם באשר מפרש 7 בתורה, וזה הוא דין ערכי אדם; (ב) דין ערכי בהמה; (ג) 8 דין ערכי בתים; (ד) דין ערכי שדות; (ה) דין מחרים 9 נכסיו; (ו) שלא ימכר חרם; (ז) שלא יגאל חרם. 10 נמצאו פל המצוות הנכללות בספר זה, חמש ועשרים - 11 עשר מהן מצוות עשה, וחמש עשרה מצוות לא תעשה.

ספר זרעים

12 13 הלכותיו שבע, וזה הוא סדורן: הלכות פלאים, הלכות 14 מתנות עניים, הלכות תרומות, הלכות מעשרות, הלכות 15 מעשר שני ונטע רבעי, הלכות בכורים ושאר מתנות 16 כהנה, הלכות שמטה ויובל. 17 **הלכות פלאים**. יש בכללן חמש מצוות לא תעשה; 18 וזה הוא פֶּרֶטְן; (א) שלא לזרע זרעים פלאים; 19 (ב) שלא לזרע תבואה או ירק בכרם; (ג) שלא להרביע 20 בהמה פלאים; (ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה 21 באחד; (ה) שלא ללבש פלאים. 22 **הלכות מתנות עניים**. יש בכללן שלש עשרה מצוות 23 - שבע מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; 24 וזה הוא פֶּרֶטְן; (א) להניח פאה; (ב) שלא יכלה הפאה; 25 (ג) להניח לקט; (ד) שלא ילקט הלקט; (ה) לעזוב עוללות 26 בכרם; (ו) שלא יעולל הכרם; (ז) לעזוב פרט הכרם; (ח) 27 שלא ילקט פרט הכרם; (ט) להניח השכחה; (י) שלא 28 ישוב לקחת השכחה; (יא) להפריש מעשר לעניים; (יב) 29 לתן צדקה במסת יד; (יג) שלא יאמץ לכוו על העני. 30 **הלכות תרומות**. יש בכללן שמונה מצוות - שתיים 31 מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא 32 פֶּרֶטְן; (א) להפריש תרומה גדולה; (ב) להפריש תרומת 33 מעשר; (ג) שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה, אלא 34 יפריש על הסדר; (ד) שלא יאכל זר תרומה; (ה) שלא 35 יאכל אפלו תושב כהן או שכירו תרומה; (ו) שלא יאכל 36 ערל תרומה; (ז) שלא יאכל כהן טמא תרומה; (ח) שלא 37 תאכל חלה תרומה, ולא מן המורם מן הקדשים. 38 **הלכות מעשר**. מצוות עשה אחת - והיא להפריש 39 מעשר ראשון בכל שנה ושנה משני הזריעה, 40 ולתנו ללוים. 41 **הלכות מעשר שני ונטע רבעי**. יש בכללן תשע 42 מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא 43 תעשה; וזה הוא פֶּרֶטְן; (א) להפריש מעשר שני; (ב) 44 שלא להוציא דמיו בשאר ערכי האדם, חוץ מאכילה 45 ושתייה וסיכה; (ג) שלא לאכול בטמאה; (ד) שלא לאכול 46 באנינות; (ה) שלא לאכל מעשר שני של דגן חוץ

מתוך מהדורת חזק

46 יאכלום חוץ לעזרה; (ט) שלא יאכל זר מקדשי קדשים; 47
 (י) סדר השלמים; (יא) שלא לאכל בשר קדשים קלים 48
 קדם זריקת דמים; (יב) לעשות כל מנחה כסדר מעשיה 49
 הכתובים בתורה; (יג) שלא ישים שמן על מנחת חוטא; 50
 (יד) שלא יתן עליה לבונה; (טו) שלא תאכל מנחת כהן; 51
 (טז) שלא תאפה מנחת חמץ; (יז) שיאכלו הכהנים שגרי 52
 מנחות; (יח) שיביא כל נדריו ונדבותיו ברגל שפגע בו; 53
 (יט) שלא יאחר נדריו ונדבותיו ושאר דברים שהוא חייב 54
 בהן; (כ) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה; (כא) 55
 להביא קדשי חוצה לארץ לבית הבחירה; (כב) שלא 56
 לשחט קרבנות חוץ לעזרה; (כג) שלא להקריב קרבן חוץ 57
 לעזרה.

58 **הלכות תמידין ומוספין.** יש בכללן תשע עשרה 59
 מצוות - שמונה עשרה מצוות עשה, ואחת 60
 מצות לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) להקריב שני כבשים 61
 בכל יום עולות; (ב) להדליק אש על המזבח בכל יום; 62
 (ג) שלא לכבותה; (ד) להרים את הדשן בכל יום; (ה) 63
 להקטיר קטרת בכל יום; (ו) להדליק גרות בכל יום; (ז) 64
 שיקריב כהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת 'חבתין'; 65
 (ח) להוסיף שני כבשים עולות בשבת; (ט) לעשות לחם 66
 הפנים; (י) מוסף ראשי קדשים; (יא) מוסף הפסח; (יב) 67
 להקריב עמר התנופה; (יג) לקפר כל איש ואיש שבעה 68
 שביעות מיום הקרבת העמר; (יד) מוסף עצרת; (טו) 69
 להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום 70
 עצרת; (טז) מוסף ראש השנה; (יז) מוסף יום צום; (יח) 71
 מוסף הקג; (יט) מוסף שמיני עצרת.

72 **הלכות פסולי המקדשין.** יש בכללן שמונה מצוות 73
 - שתי מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; 74
 וזה הוא פירוש: (א) שלא לאכל קדשים שנספלו או שהטל 75
 בהם מום; (ב) שלא לאכל פגול; (ג) שלא יותיר קדשים 76
 לאחר זמן; (ד) שלא יאכל נותר; (ה) שלא יאכל קדשים 77
 שנטמאו; (ו) שלא יאכל אדם שנטמא הקדשים; (ז) 78
 לשרף את הנותר; (ח) לשרף את הטמא.

79 **הלכות עבודת יום הכפורים.** מצות עשה אחת - 80
 והיא שיעשה מעשה יום הכפורים כלן על 81
 הסדר כמו שכתוב בפירוש אחר מות, הקרבנות והודוין 82
 ושלוח השעיר ושאר העבודה.

83 **הלכות מעילה.** יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות 84
 עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פירוש: 85
 (א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חמץ וקרבן, וזה 86
 הוא דין המועל; (ב) שלא לעבד בקדשים; (ג) שלא לגזו 87
 הקדשים.

88 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, מאה ושלש - מהן 89
 שבע וארבעים מצוות עשה, ושש וחמשים מצוות לא 90
 תעשה.

1 (ה) לשמר את המקדש סביב; (ו) שלא להשבית שמירת 2
 המקדש. 3
הלכות פלי בית המקדש והעובדים בו. יש 4
 בכללן ארבע עשרה מצוות - שש מצוות עשה, 5
 ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) לעשות 6
 שמן המשחה; (ב) שלא לעשות כמותה; (ג) שלא לסוד 7
 ממנו; (ד) שלא לעשות כמתכנת הקטרת; (ה) שלא 8
 להקטיר על מזבח הקטרת חוץ מן הקטרת; (ו) לשאת 9
 הארון על הכתף; (ז) שלא יסורו הבדים ממנו; (ח) 10
 שיעבד הלוי במקדש; (ט) שלא יעשה אחד במלאכת 11
 חבירו במקדש; (י) לקדש הכהן לעבודה; (יא) שיהיו כל 12
 המשמרות שוות ברגלים; (יב) ללבוש בגדי כהנה 13
 לעבודה; (יג) שלא יקרב המעיל; (יד) שלא יזח החשן 14
 מעל האפוד.

15 **הלכות ביאת המקדש.** יש בכללן חמש עשרה 16
 מצוות - שתי מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות 17
 לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) שלא יבגס כהן שפור 18
 למקדש; (ב) שלא יבגס לו כהן פרוע ראש; (ג) שלא יבגס 19
 לו כהן קרוע בגדים; (ד) שלא יבגס כהן בכל עת אל 20
 ההיכל; (ה) שלא יצא כהן מן המקדש בשעת עבודה; (ו) 21
 לשלח טמאים מן המקדש; (ז) שלא יבגס טמא למקדש; 22
 (ח) שלא יבגס טמא להר הבית; (ט) שלא ישמש טמא; 23
 (י) שלא ישמש טבול יום; (יא) לקדש העובד ידיו ורגליו; 24
 (יב) שלא יבגס בעל מום להיכל ולמזבח; (יג) שלא יעבד 25
 בעל מום; (יד) שלא יעבד בעל מום עובר; (טו) שלא 26
 יעבד זר.

27 **הלכות אסורי מזבח.** יש בכללן ארבע עשרה מצוות 28
 - ארבע מצוות עשה, ועשר מצוות לא תעשה; 29
 וזה הוא פירוש: (א) להקריב כל הקרבנות תמימים; (ב) 30
 שלא להקדיש בעל מום למזבח; (ג) שלא ישחט; (ד) 31
 שלא יזרק דמו; (ה) שלא יקטיר חלב; (ו) שלא יקריב 32
 בעל מום עובר; (ז) שלא יקריב בעל מום, אפלו בקרבנות 33
 הגוים; (ח) שלא יטיל מום בקדשים; (ט) לפדות פסולי 34
 המקדשים; (י) להקריב מיום השמיני והלאה. וקדם זמן 35
 זה הוא הנקרא מחסר זמן, ואין מקריבין אותו; (יא) שלא 36
 להקריב אהנן ומחיר; (יב) שלא להקטיר שאור ודבש; 37
 (יג) למלח כל הקרבנות; (יד) שלא להשבית מלח מעל 38
 הקרבנות.

39 **הלכות מעשה הקרבנות.** יש בכללן שלש ועשרים 40
 מצוות - עשר מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות 41
 לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) לעשות העולה כמעשיה 42
 הכתובים על הסדר; (ב) שלא לאכל בשר העולה; (ג) 43
 סדר החטאת; (ד) שלא לאכל מבשר החטאת הפנימית; 44
 (ה) שלא יבדיל בחטאת העוף; (ו) סדר האשם; (ז) 45
 שיאכלו הכהנים בשר קדשי קדשים במקדש; (ח) שלא

ספר הקרבנות

47 שִׁיקְרִיב הַזֵּב כְּשִׁטְהָר קָרְבָּן; (ד) שִׁיקְרִיב הַמִּצְרַע כְּשִׁטְהָר
 48 קָרְבָּן. וְאַחַר שִׁיקְרִיבֵי קָרְבָּנוֹתֵיהֶן, תִּגְמַר טְהוֹרָתָן.
 49 הַלְכוֹת תַּמּוּרָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוַת
 50 עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
 51 (א) שְׁלֹא יִמִּיר; (ב) שִׁתְּהִיָּה הַתַּמּוּרָה קָדֵשׁ, אִם הִמִּיר; (ג)
 52 שְׁלֹא יִשְׁנֶה הַקָּדָשִׁים מִקָּדָשָׁה לְקָדָשָׁה.
 53 וּנְמַצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָךָ זֶה, תִּשַׁע וּשְׁלֹשִׁים -
 54 עֲשָׂרִים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְתִשַׁע עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

ספר טהרה

55
 56 הַלְכוֹתֵיו שְׁמוֹנָה, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת טְמֵאֵת מֵת,
 57 הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה, הַלְכוֹת טְמֵאֵת צִרְעָת, הַלְכוֹת מְטֵמְאֵי
 58 מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, הַלְכוֹת שְׁאָר אַבוֹת הַטְּמֵאוֹת, הַלְכוֹת טְמֵאֵת
 59 אֲכָלִין, הַלְכוֹת בָּלִים, הַלְכוֹת מְקוּוֹת.
 60 הַלְכוֹת טְמֵאֵת מֵת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִּין
 61 טְמֵאֵת מֵת.
 62 הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה;
 63 וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) דִּין פְּרָה אֲדָמָה; (ב) דִּין
 64 טְמֵאֵת מִי נִדָּה וְטְהוֹרָתָן.

65 הַלְכוֹת טְמֵאֵת צִרְעָת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנָה מִצְוֹת -
 66 שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
 67 הוּא פְּרָטָן: (א) לְהוֹרוֹת בְּצִרְעַת אָדָם כְּדִינָה הַכְּתוּב
 68 בַּתּוֹרָה; (ב) שְׁלֹא יִקַּח סִימְנֵי טְמֵאָה; (ג) שְׁלֹא יִגְלַח
 69 הַנִּתְחַק; (ד) שִׁיְהִיָּה הַמִּצְרַע מְפָרָסִם בְּקִרְיעַת בְּגָדָיו וּפְרִיעַת
 70 רֵאשׁוֹ וְעִטָּהּ עַל שָׂפָם; (ה) טְהוֹרַת צִרְעָת; (ו) שִׁיְגַלַּח
 71 הַמִּצְרַע אֶת כָּל שְׁעָרוֹ כְּשִׁטְהָר; (ז) דִּין צִרְעַת הַבְּגָד; (ח)
 72 דִּין צִרְעַת הַבֵּית.

73 הַלְכוֹת מְטֵמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע
 74 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) דִּין טְמֵאֵת
 75 נִדָּה; (ב) דִּין טְמֵאֵת יוֹלְדֵת; (ג) דִּין טְמֵאֵת זָכָה; (ד) דִּין
 76 טְמֵאֵת זָב.

77 הַלְכוֹת שְׁאָר אַבוֹת הַטְּמֵאוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ
 78 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) דִּין טְמֵאֵת
 79 נִבְלָה; (ב) דִּין טְמֵאֵת שֶׁרֶץ; (ג) דִּין טְמֵאֵת שְׂכַבַת זָרַע.
 80 וְעַבּוּדָה זָרָה מְטֵמְאָה בְּשֶׁרֶץ, וְטְמֵאֵתָהּ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
 81 הַלְכוֹת טְמֵאֵת אֲכָלִין. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין
 82 טְמֵאֵת מִשְׁקִין וְאֲכָלִין וְהַכְּשֶׁרֶן.

83 הַלְכוֹת בָּלִים. עֲנָנָן אֵלוֹ הַהֵלְכוֹת, לִידַע בָּלִים
 84 שֶׁמְקַבְּלִין טְמֵאָה מִכָּל אֵלוֹ הַטְּמֵאוֹת, וְכָלִים
 85 שְׂאִינָם מְטֵמְאִין, וְכִיצַד מְטֵמְאִין הַבָּלִים וּמְטֵמְאִין.
 86 הַלְכוֹת מְקוּוֹת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא שִׁיטְבַל כָּל
 87 טְמֵא בְּמֵי מְקוּוֹה וְאַחַר כֵּן יִטְהָר.
 88 וּנְמַצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָךָ זֶה, עֲשָׂרִים - מֵהֵן
 89 שְׁמוֹנֶה עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

ספר נזיקין

90 הַלְכוֹתֵיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת נִזְקֵי מְמוֹן, הַלְכוֹת
 91

1 הַלְכוֹתֵיו שֵׁשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת קָרְבַּן פֶּסַח, הַלְכוֹת
 2 חֲגִיגָה, הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת, הַלְכוֹת שְׂגֵגוֹת, הַלְכוֹת מְחַסְרֵי
 3 כַּפָּרָה, הַלְכוֹת תַּמּוּרָה.
 4

5 הַלְכוֹת קָרְבַּן פֶּסַח. יֵשׁ בְּכֻלָּן שֵׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת -
 6 אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא
 7 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשַׁחֵט הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ; (ב)
 8 שְׁלֹא לְזַבַּח אוֹתוֹ עַל הַחֲמֶץ; (ג) שְׁלֹא תִלִּין אֲמוּרָיו; (ד)
 9 לְשַׁחֵט פֶּסַח שְׁנִי; (ה) לֶאֱכַל בָּשָׂר הַפֶּסַח עַל מִצֵּה וּמְרוֹר
 10 בְּלַיִל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר; (ו) לֶאֱכַל בָּשָׂר פֶּסַח שְׁנִי עַל מִצֵּה
 11 וּמְרוֹר בְּלַיִל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי; (ז) שְׁלֹא יֵאָכַל נֹא
 12 וּמִבְּשָׁל; (ח) שְׁלֹא יוֹצִיא מִבְּשָׂר הַפֶּסַח חוּץ לַחֲבוּרָה; (ט)
 13 שְׁלֹא יֵאָכַל מִמֶּנּוּ מִשְׁמֵד; (י) שְׁלֹא יֵאָכִיל מִמֶּנּוּ לְתוֹשֵׁב אוֹ
 14 שְׂכִיר; (יא) שְׁלֹא יֵאָכַל מִמֶּנּוּ עֶרְל; (יב) שְׁלֹא יִשְׁבֹּר בוֹ
 15 עֶצֶם; (יג) שְׁלֹא יִשְׁבֹּר עֶצֶם בְּפֶסַח שְׁנִי; (יד) שְׁלֹא יִשְׂאִיר
 16 מִמֶּנּוּ לַבֶּקֶר; (טו) שְׁלֹא יִשְׂאִיר מִפֶּסַח שְׁנִי לַבֶּקֶר; (טז)
 17 שְׁלֹא יִשְׂאִיר מִבְּשָׂר חֲגִיגַת יוֹם אַרְבַּעַה עֶשֶׂר עַד יוֹם
 18 שְׁלִישִׁי.

19 הַלְכוֹת חֲגִיגָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שֵׁשׁ מִצְוֹת - אַרְבַּע מִצְוֹת
 20 עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
 21 (א) לְהִרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה'; (ב) לְחַג בְּשִׁלְשָׁה רִגְלִים; (ג)
 22 לְשִׂמַח בְּרִגְלִים; (ד) שְׁלֹא יִרְאֶה רִיקָם; (ה) שְׁלֹא יַעֲזֹב לוֹי
 23 מִלְשִׁמְחוֹ וְלַתֵּן לוֹ מִתְּנוּחָיו בְּרִגְלִים; (ו) לְהַקְהִיל אֶת הָעָם
 24 בְּחַג הַסְּכוּת בְּמוֹצָאֵי שְׁמֵטָה.

25 הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת
 26 עֲשֵׂה, וּשְׁלֹשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
 27 (א) לְהַפְרִישׁ בְּכוֹרוֹת; (ב) שְׁלֹא יֵאָכַל בְּכוֹר תְּמִים חוּץ
 28 לְירוּשָׁלַיִם; (ג) שְׁלֹא יִפְדֶּה הַבְּכוֹר; (ד) לְהַפְרִישׁ מִעֲשֵׂר
 29 בְּהֵמָה; (ה) שְׁלֹא יִגְאֵל מִעֲשֵׂר בְּהֵמָה. וְכֻלְּתֵי הַמִּעֲשֵׂר עִם
 30 הַבְּכוֹר - לְפִי שְׁמֵעֲשֵׂה שְׁגִיחָם אַחַד, וְהַכְּתוּב כָּלְלוּ עִמּוֹ,
 31 שְׁנַאֲמַר: "וְאֵת דָּמָם תִּזְרַק" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׁזֶה
 32 דָּם מִעֲשֵׂר וְדָם בְּכוֹר.

33 הַלְכוֹת שְׂגֵגוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה
 34 הוּא פְּרָטָן: (א) שִׁיקְרִיב הַיָּחִיד קָרְבַּן חֲטָאת
 35 קְבוּעָה עַל שְׂגֵגָתוֹ; (ב) שִׁיקְרִיב אֶשֶׁם מִי שְׁלֹא נוֹדַע לוֹ
 36 אִם חֲטָא אִם לֹא חֲטָא עַד שִׁיְנַדַּע לוֹ וְיָבִיא חֲטָאתוֹ, וְזֶה
 37 הוּא הַנִּקְרָא 'אֶשֶׁם תְּלוּי'; (ג) שִׁיקְרִיב אֶשֶׁם הַשּׂוֹגֵג
 38 בְּמַעֲלָה אוֹ חֲחוּטָא בְּגִזְלָה אוֹ בְּשִׁפְחָה חְרוּפָה אוֹ שְׂכַפֵּר
 39 בְּפִקְדוֹן, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אֶשֶׁם וְדָא'; (ד) שִׁיקְרִיב
 40 חֲחוּטָא קָרְבָּן עַל עֲבֵרוֹת יָדוּעוֹת, אִם הָיָה עֹשִׂיר בְּהֵמָה,
 41 וְאִם הָיָה עָנִי עוֹף אוֹ עֲשִׂירִית הָאִיפָה, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא
 42 'קָרְבָּן עוֹלָה יוֹרֵד'; (ה) שִׁיקְרִיבֵי הַסְּנֵהֲדִין קָרְבָּן, אִם
 43 טָעוּ וְהוֹרוּ שְׁלֹא כְּהִלְכָה בְּאַחַת מִן הַחֲמִירוֹת.

44 הַלְכוֹת מְחַסְרֵי כַּפָּרָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת
 45 עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׁתַּקְרִיב הַזָּבַח
 46 כְּשִׁטְהָר קָרְבָּן; (ב) שְׁתַּקְרִיב הַיּוֹלְדֵת כְּשִׁטְהָר קָרְבָּן; (ג)

47 **הַלְכוֹת שְׁכָנִים.** עֲנִין אֵלוֹ הַהֲלָכוֹת - לִידַע דִּין חֲלוּק
48 הַקָּרָקְעוֹת בֵּין הַשְּׁתַּפּוּיִן, וְהִרְחַקְתָּ נְזָקִי כֹל אֶחָד
49 מֵהֶן מִשְׁכָּנוֹ וּמִבַּעַל הַמְצָר שְׁלוֹ, וְדִין בַּעַל הַמְצָר.
50 **הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשַׁתְּפִיין.** עֲנִין אֵלוֹ הַהֲלָכוֹת - לִידַע
51 דִּין שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם וְשֹׁפְפוֹ, וּמִשְׁפֹּטֵיהֶן בְּמִקְחָן
52 וּמִמְכָּרָן וּבִהְפֹסְדָן וּשְׁכָרָן.
53 **הַלְכוֹת עֲבָדִים.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שֶׁלֹּשׁ עֲשָׂרֵה מִצְוֹת - חֲמֵשׁ
54 מִצְוֹת עֲשָׂה, וְשִׁמּוֹנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
55 הוּא פֶרֶטְוּן: (א) דִּין קִנְיָן עֶבֶד עֲבָרִי; (ב) שְׁלֹא יִמְכַר
56 מִמִּבְרַת עֶבֶד; (ג) שְׁלֹא יַעֲבִידֶנּוּ בַּפָּרֶךְ; (ד) שְׁלֹא נִיחַ גֵּר
57 תּוֹשֵׁב לְרֵדוֹת בּוֹ בַּפָּרֶךְ; (ה) שְׁלֹא נַעֲבֵד בּוֹ עֲבֹדֵת עֶבֶד;
58 (ו) לְהַעֲנִיק לוֹ בְּצִאתוֹ חֲפָשִׁי; (ז) שְׁלֹא יֵצֵא רִיקָם; (ח)
59 לִפְדוֹת אָמָה עֲבָרִיָּה; (ט) לִיעֲבֹדָה; (י) שְׁלֹא תִמְכַר; (יא)
60 לַעֲבֹד בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, אֲלֵא אִם הִפִּיל לוֹ אָדוֹנָיו אֶחָד
61 מִרְאשֵׁי אֵיבָרָיו; (יב) שְׁלֹא לְהַסְגִיר עֶבֶד שֶׁבָרַח מִחוּצָה
62 לְאַרְץ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל; (יג) שְׁלֹא לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה הַנְּצוּל
63 אֲלֵינוּ.
64 נִמְצְאוּ כֹל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָךְ זֶה, שְׁמוֹנֵה עֶשְׂרֵה -
65 שֵׁשׁ מֵהֶן מִצְוֹת עֲשָׂה, וְשֵׁתִים עֲשָׂרֵה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר מִשְׁפָּטִים

66
67 הַלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סֵדוּרָן: הַלְכוֹת שְׁכִירוֹת, הַלְכוֹת
68 שְׂאֵלָה וּפְקֻדוֹן, הַלְכוֹת מְלוּהָ וְלוּהָ, הַלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן,
69 הַלְכוֹת נְחֻלוֹת.
70 **הַלְכוֹת שְׁכִירוֹת.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שִׁבְעַת מִצְוֹת - שֵׁשׁ
71 מִצְוֹת עֲשָׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; (א) דִּין
72 שְׂכִיר וְשׁוֹמֵר שְׂכָר; (ב) לִתֵּן שְׂכָר שְׂכִיר בְּיוֹמוֹ; (ג) שְׁלֹא
73 יֵאָחֵר שְׂכָר שְׂכִיר אַחַר זְמָנוֹ; (ד) שִׂיאֵכֶל הַשְּׂכִיר מִן
74 הַמְחַבֵּר שִׁיעֲשֶׂה בּוֹ; (ה) שְׁלֹא יֵאָכֵל הַשְּׂכִיר מִן הַמְחַבֵּר
75 שְׁלֹא בִשְׁעַת גְּמֻר מְלָאכָה; (ו) שְׁלֹא יוֹלִיף הַשְּׂכִיר בְּיָדוֹ יָתֵר
76 עַל מֵה שֶׁאָכַל; (ז) שְׁלֹא יִחָסֵם שׂוֹר בְּדִישׁוֹ, וְכֵן שְׂאָר
77 בְּהֶמָּה.
78 **הַלְכוֹת שְׂאֵלָה וּפְקֻדוֹן.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשָׂה
79 וְזֶה הוּא פֶרֶטְוּן: (א) דִּין הַשְּׂאֵל; (ב) דִּין שׁוֹמֵר חֵטֵּם.
80 **הַלְכוֹת מְלוּהָ וְלוּהָ.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִצְוֹת
81 - אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשָׂה, וְשִׁמּוֹנֵה מִצְוֹת לֹא
82 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטְוּן: (א) לְהִלוֹת לְעִנִּי וְמָךְ; (ב) שְׁלֹא
83 יִגַּשׁ אוֹתוֹ; (ג) לִנְגֹשׁ אֶת הַנִּכְרִי; (ד) שְׁלֹא יִמְשֹׁן בַּעַל
84 חוֹב בְּזֵרוּעַ; (ה) לְהַחֲזִיר הַמְשֻׁכָּן לְבַעְלָיו בְּזֵמַן שֶׁהוּא
85 צָרִיךְ לוֹ; (ו) שְׁלֹא יֵאָחֵר הַמְשֻׁכָּן מִבַּעְלָיו הָעֲנִי בַעֲת
86 שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ; (ז) שְׁלֹא יִחַבֵּל אֶלְמֵנָה; (ח) שְׁלֹא יִחַבֵּל
87 כְּלָים שֶׁעוֹשִׂין בָּהֶם אֵכֵל נֶפֶשׁ; (ט) שְׁלֹא יִתֵּן הַמְלוּהָ
88 בְּרִבִּית; (י) שְׁלֹא יִלְוֶה הַלוּהָ בְּרִבִּית; (יא) שְׁלֹא יִתְעַסֵּק
89 אָדָם בֵּין מְלוּהָ וְלוּהָ בְּרִבִּית, וְלֹא יַעֲדֵ בִּינֵיהֶן, וְלֹא יִכְתֹּב
90 שְׁטָר, וְלֹא יַעֲרֵב; (יב) לְלוּוֹת מִן הַנִּכְרִי וְלְהִלוּוֹתוֹ בְּרִבִּית.
91 **הַלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן.** מִצְוֹת עֲשָׂה אַחַת, וְהִיא דִּין
92 טוֹעֵן וּמוֹדֶה אוֹ כּוֹפֵר.

1 גִּבְיָה, הַלְכוֹת גְּזֵלָה וְאַבְדָּה, הַלְכוֹת חוֹבֵל וּמִזִּיק, הַלְכוֹת
2 רוֹצֵחַ וְשׁוֹמֵר נֶפֶשׁ.
3 **הַלְכוֹת נְזָקִי מְמוּן.** יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשָׂה;
4 וְזֶה הוּא פֶרֶטְוּן: (א) דִּין הַשׂוֹר; (ב) דִּין הַהֶבְעֵר;
5 (ג) דִּין הַבּוֹר; (ד) דִּין הַהֶבְעֵרָה.
6 **הַלְכוֹת גִּבְיָה.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שִׁבְעַת מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת
7 עֲשָׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטְוּן:
8 (א) שְׁלֹא לְגַנֹּב מִמוּן; (ב) דִּין הַגִּבְיָה; (ג) לְצַדֵּק הַמֵּאֲזַנִּים
9 עִם הַמְשַׁקְלוֹת; (ד) שְׁלֹא יַעֲשֶׂה עוֹל בַּמִּדָּה וּבַמְשַׁקְלוֹת;
10 (ה) שְׁלֹא יִהְיֶה לְאָדָם אֶבֶן וְאֶבֶן אֵיפָה וְאֵיפָה, אֶף עַל פִּי
11 שְׂאֵינוֹ לוֹקַח וְנוֹתֵן בָּהֶם; (ו) שְׁלֹא יִסְיַג גְּבוּל; (ז) שְׁלֹא
12 לְגַנֹּב נֶפְשׁוֹת.
13 **הַלְכוֹת גְּזֵלָה וְאַבְדָּה.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שִׁבְעַת מִצְוֹת - שְׁתֵּי
14 מִצְוֹת עֲשָׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
15 פֶרֶטְוּן: (א) שְׁלֹא לְגַזֵּל; (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹק; (ג) שְׁלֹא לְחַמֵּד;
16 (ד) שְׁלֹא לְהַתְּאוֹת; (ה) לְהַשִּׁיב אֶת הַגְּזוּלָה; (ו) שְׁלֹא
17 יִתְעַלֵּם מִן הָאֲבָדָה; (ז) לְהַשִּׁיב הָאֲבָדָה.
18 **הַלְכוֹת חוֹבֵל וּמִזִּיק.** מִצְוֹת עֲשָׂה אַחַת, וְהִיא דִּין
19 חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ אוֹ מִזִּיק מִמוּן חֲבֵרוֹ.
20 **הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשׁוֹמֵר נֶפֶשׁ.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שִׁבְעַת עֲשָׂרֵה
21 מִצְוֹת - שִׁבְעַת מִצְוֹת עֲשָׂה, וְעֶשְׂרֵה מִצְוֹת לֹא
22 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטְוּן: (א) שְׁלֹא לְרַצֵּחַ; (ב) שְׁלֹא לַקֵּחַ
23 כֶּפֶר לְנַפְשׁ רוֹצֵחַ; (ג) לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשִׁנְיָה; (ד) שְׁלֹא
24 לַקֵּחַ כֶּפֶר לְמַחֲבֵי גֵלוֹת; (ה) שְׁלֹא יוֹמֵת הַרוֹצֵחַ בְּשִׁירְצָה,
25 קֹדֶם עֲמִידָה בְּדִין; (ו) לְהַצִּיל הַנּוֹרֵדף בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף; (ז)
26 שְׁלֹא לְחַוֵּס עַל הַרוֹדֵף; (ח) שְׁלֹא לַעֲמֹד עַל דָּם; (ט)
27 לְהַפְרִישׁ עָרִי מִקְּלַט וְלַחֲכִין לְהֵן הַדָּרֵף; (י) לְעַרְף אֶת
28 הַעֲגֻלָּה בַּנְּחַל; (יא) שְׁלֹא יַעֲבֹד אוֹתָהּ קָרְקַע וְלֹא תַזְרַע;
29 (יב) שְׁלֹא תִשֵּׂם דָּמִים; (יג) לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה; (יד) שְׁלֹא
30 יַכְשִׁיל תַּמִּים בְּדָבָר; (טו) לְפָרֵק עִם מִי שֶׁנִּכְשַׁל בַּדָּרֵף;
31 (טז) לְטַעַן עִמוֹ; (יז) שְׁלֹא יַנִּיחֵנוּ בַּדָּרֵף נִבְהֵל בְּמִשְׂאוֹ וְיִלְךְ
32 לוֹ.
33 נִמְצְאוּ כֹל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָךְ זֶה, שֵׁשׁ וְשִׁלְשִׁים -
34 מֵהֶן שֵׁשׁ עֲשָׂרֵה מִצְוֹת עֲשָׂה וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.
35
36 **סֵפֶר קִנְיָן**
37 הַלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סֵדוּרָן: הַלְכוֹת מְכִירָה, הַלְכוֹת
38 זְכִיָּה וּמַתָּנָה, הַלְכוֹת שְׁכָנִים, הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשַׁתְּפִיין,
39 הַלְכוֹת עֲבָדִים.
40 **הַלְכוֹת מְכִירָה.** יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת
41 עֲשָׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטְוּן:
42 (א) דִּין מְקַח וּמְמָכָר; (ב) שְׁלֹא יוֹנֵה בְּמִקְחַת וּמִמְכָר; (ג)
43 שְׁלֹא יוֹנֵה בְּדָבָרִים; (ד) שְׁלֹא יוֹנֵה גֵר צָדֵק בְּמִמוּנוֹ; (ה)
44 שְׁלֹא יוֹנֵהוּ בְּדָבָרִים.
45 **הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמַתָּנָה.** עֲנִין אֵלוֹ הַהֲלָכוֹת - לִידַע דִּין
46 זוֹכֵה מִן הַתְּפָקָר, הִיאָף קַנְיָה וּבִמְהָ קַנְיָה, וְדִין
47 נוֹתֵן מַתָּנָה וּמְקַבֵּל, וְאִיזוֹ מַתָּנָה חוֹזְרֵת וְאִיזוֹ אִינְהָ חוֹזְרֵת.

מתוך מהדורת חזק

46 עֲשֵׂה, וְשֵׁלַשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א)
 47 לְהִתְאַבֵּל עַל הַקְּרוֹבִים, וְאַפְלוּ כִּהֵן מִתְטַמֵּא וּמִתְאַבֵּל עַל
 48 הַקְּרוֹבִים; וְאִין אָדָם מִתְאַבֵּל עַל הַרוּגֵי בֵּית דִּין, וּלְפִי זֶה
 49 כָּלְלֵתִי הִלְכוֹת אֵלּוּ בְּסִפְרָא זֶה, שֶׁהֵם מֵעֵין קְבוּרָה בְּיוֹם
 50 מִיתָה, שֶׁהִיא מִצְוֹת עֲשֵׂה; (ב) שְׁלֹא יִטְמֵא כִּהֵן גְּדוּל
 51 לְקָרוֹבִים; (ג) שְׁלֹא יִכְנָס עִם הַמֵּת בְּאֵהָל; (ד) שְׁלֹא יִטְמֵא
 52 כִּהֵן הַדְּיוּט לְנֶפֶשׁ אָדָם, אֲלֵא לְקָרוֹבִים בְּלַבַּד.
 53 הַלְכוֹת מְלָכִים וּמְלַחְמוֹת. יֵשׁ בְּכָלְלֵן שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים
 54 מִצְוֹת - עֶשֶׂר מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת
 55 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְמַנּוֹת מֶלֶךְ מִשְׂרָאֵל; (ב)
 56 שְׁלֹא יִמָּנֶה מִקַּהֲל גְּרִים; (ג) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים; (ד) שְׁלֹא
 57 יִרְבֶּה לוֹ סוֹסִים; (ה) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ כֶּסֶף וְזָהָב; (ו)
 58 לְהַחֲרִים שִׁבְעָה עֲמֻמִּין; (ז) שְׁלֹא לְהַחֲזִית מִהֵן נִשְׁמָה; (ח)
 59 לְמַחוֹת וְרָעוּ שֵׁל עֲמָלֵק; (ט) לְזַכֵּר מַה שֶּׁעָשָׂה לָנוּ עֲמָלֵק;
 60 (י) שְׁלֹא לְשַׁכַּח מַעֲשֵׂיו הַרְעִים וְאָרִיכְתוּ בְּדַרְךְ; (יא) שְׁלֹא
 61 לְשַׁכֵּן בְּאַרְץ מִצְרַיִם; (יב) לְשַׁלַּח שְׁלוֹם לְיוֹשְׁבֵי הָעִיר
 62 כְּשֹׁצְרִים עָלֶיהָ, וְלִדְוֹן בַּהּ בְּאֲשֶׁר מִפְּרָשׁ בַּתּוֹרָה, אִם
 63 תְּשֻׁלִים וְאִם לֹא תְשֻׁלִים; (יג) שְׁלֹא לְדָרֵשׁ שְׁלוֹם מִצְמֻן
 64 וּמֵאֵב בְּלַבַּד, כְּשֹׁצְרִים עָלֶיהָ; (יד) שְׁלֹא לְהַשְׁחִית אֵילָנֵי
 65 מֵאֵכָל בְּמִצְוֹר; (טו) לְהַתְקִין יָד שִׁיצְאוּ בּוֹ בְּעַלִי הַמַּתְנַה
 66 לְהַפְנוֹת בּוֹ; (טז) לְהַתְקִין יָתֵד לַחֲפֹר בּוֹ; (יז) לְמַשַּׁח כִּהֵן
 67 לְדַבֵּר בְּאָזְנֵי אֲנָשֵׁי הַצָּבָא בַּשָּׂעֵת הַמְּלַחְמָה; (יח) לְהִיחַ
 68 מְאָרֶשׁ נוֹשֵׂא אִשָּׁה וּבִנָּהּ בְּנֵן וְנוֹטֵעַ כֶּרֶם שֶׁמְחִין בְּקִנְיָנוּ
 69 שָׁנָה חֲמִימָה, וּמְחִזְרִין אוֹתָן מִן הַמְּלַחְמָה; (יט) שְׁלֹא
 70 יַעֲבוֹר עָלֶיהָ דְּבַר, וְלֹא יֵצְאוּ אֶפְלוּ לְצִרְכֵי הָעִיר וְצִרְכֵי
 71 הַגְּדוּד וְכָל הַדּוּמָה לָהֵן; (כ) שְׁלֹא לְעַרֵץ וּלְחַזֵּר לְאַחֵר
 72 בַּשָּׂעֵת הַמְּלַחְמָה; (כא) דִּין יֵפֶת תְּאָר; (כב) שְׁלֹא תִמְכַּר יֵפֶת
 73 תְּאָר; (כג) שְׁלֹא יְכַבְּשֶׁנָּה לְעַבְדוֹת אַחֵר שֶׁנִּבְעָלָה.
 74 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָא זֶה, אַרְבַּע וְשִׁבְעִים -
 75 מִהֵן שִׁבַּע וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁבַּע וְאַרְבָּעִים מִצְוֹת
 76 לֹא תַעֲשֶׂה.
 77 וְנִמְצְאוּ כָּל הַהִלְכוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה עֶשֶׂר סִפְרָא, שְׁלֹשׁ וְשִׁמּוֹנִים
 78 הִלְכוֹת.
 79 וְעַתָּה אֲתַחִיל לְכַבֵּר מִשְׁפָּטֵי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה, וְכָל הַדִּינִין
 80 הַנִּגְלָלִין עִמָּה מִעֲנִינָה עַל סֵדֵר הַהִלְכוֹת, בְּעֲזָרַת שְׂדֵי בְּרוּךְ
 81 הוּא.

יום שלישי י"ג שבט ה'תשע"ד

82 מִשָּׁן חֲסִדְדָא לִידְעֵידָא, וְאַדְקַתָּד לִישְׂרֵי לַב.
 83

סֵפֶר רֵאשׁוֹן וְהוּא סֵפֶר הַמִּדְעָה

84 הַלְכוֹתֵי חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הִלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה,
 85 הִלְכוֹת דַּעוֹת, הִלְכוֹת תְּלַמוּד תּוֹרָה, הִלְכוֹת עֲבוּדָה וְזֶרָה
 86 וְחַקוֹת הַגּוֹיִם, הִלְכוֹת תְּשׁוּבָה.
 87

1 הַלְכוֹת נְחִלוֹת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין סֵדֵר
 2 נְחִלוֹת.
 3 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָא זֶה, שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים -
 4 מִהֵן אַחַת עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא
 5 תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר שׁוֹפְטִים

6 הַלְכוֹתֵי חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הִלְכוֹת סְנֵהֲדַרִּין וְהַעֲנִשׁוּן
 7 הַמְּסוּרִין לָהֶם, הִלְכוֹת עֲדוֹת, הִלְכוֹת מַמְרִים, הִלְכוֹת אֲבָל,
 8 הִלְכוֹת מְלָכִים וּמְלַחְמוֹת.
 9 הַלְכוֹת סְנֵהֲדַרִּין וְהַעֲנִשׁוּן הַמְּסוּרִין לָהֶם. יֵשׁ
 10 בְּכָלְלֵן שְׁלֹשִׁים מִצְוֹת - עֶשֶׂר מִצְוֹת עֲשֵׂה,
 11 וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְמַנּוֹת
 12 שׁוֹפְטִים; (ב) שְׁלֹא לְמַנּוֹת דִּין שְׂאִינוּ יוֹדַע דֶּרֶךְ הַמִּשְׁפָּט;
 13 (ג) לְנִטוֹת אַחֲרֵי רֵבִים, אִם נִחְלְקוּ הַשׁוֹפְטִים; (ד) שְׁלֹא
 14 לְהַרְג אִם רַבּוֹ הַמִּחְזִיקִים בְּאִישׁ אֶחָד, עַד שִׁיְהִי יָתֵר שְׁנַיִם;
 15 (ה) שְׁלֹא יִלְמַד חוֹבָה מִי שֶׁלָּמַד זְכוֹת בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת; (ו)
 16 לְהַרְג בְּסִקְלָה; (ז) לְהַרְג בְּשִׂרְפָה; (ח) לְהַרְג בְּסִיף; (ט)
 17 לְהַרְג בְּחֶנֶק; (י) לְתַלוֹת; (יא) לְקַבֵּר הַנֶּהְרַג בְּיוֹם הַרְיָגוֹ;
 18 (יב) שְׁלֹא תְלִין נִבְלָתוֹ; (יג) שְׁלֹא לְהַחֲזִית מְכֻשָׁף; (יד)
 19 לְהַלְקוֹת לְרָשָׁע; (טו) שְׁלֹא יוֹסִיף בְּהַכְּרִית הַלוֹקָה; (טז)
 20 שְׁלֹא לְהַרְג נָקִי בְּאִמְדוֹן הַדַּעַת; (יז) שְׁלֹא לַעֲנֹשׂ אָנוּס; (יח)
 21 שְׁלֹא לְחוֹס עַל הוֹרָג חֲבֵרוֹ אוֹ חוֹבֵל בּוֹ; (יט) שְׁלֹא לְרַחֵם
 22 עַל הַדָּל בְּדִין; (כ) שְׁלֹא לְהַדִּיר גְּדוּל בְּדִין; (כא) שְׁלֹא
 23 לְהַטוֹת הַדִּין עַל בַּעַל עֲבֻרוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חוֹטֵא;
 24 (כב) שְׁלֹא לַעֲוֹל מִשְׁפָּט; (כג) שְׁלֹא לְהַטוֹת מִשְׁפָּט גַּר
 25 יְתוֹם; (כד) לְשַׁפֵּט בְּצַדִּק; (כה) שְׁלֹא לִירְאֶה בְּדִין מֵאִישׁ
 26 זָרוּעַ; (כו) שְׁלֹא לְקַח שֹׁחַד; (כז) שְׁלֹא לִשְׂא שְׁמַע שָׂוָא;
 27 (כח) שְׁלֹא לְקַלֵּל הַדִּין; (כט) שְׁלֹא לְקַלֵּל הַנְּשִׂיא; (ל) שְׁלֹא
 28 לְקַלֵּל אָדָם מִשְׂאָר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּשָׁרִים.
 29 הַלְכוֹת עֲדוֹת. יֵשׁ בְּכָלְלֵן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
 30 עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן:
 31 (א) לְהַעֲדֵי בְּבֵית דִּין לְמִי שִׁישׁ לוֹ עֲדוֹת; (ב) לְדָרֵשׁ וּלְתַקַּר
 32 הָעַדִּים; (ג) שְׁלֹא יוֹרֶה הָעַד בְּדִין זֶה שֶׁהָעֵיד עָלָיו, בְּדִינֵי
 33 נִפְשׁוֹת; (ד) שְׁלֹא יִקוּם דָּבָר בְּעֲדוֹת אֶחָד; (ה) שְׁלֹא יַעֲד
 34 בַּעַל עֲבָרָה; (ו) שְׁלֹא יַעֲד קָרוֹב; (ז) שְׁלֹא לְהָעֵיד בְּשִׁקָּר;
 35 (ח) לְעַשׂוֹת לְעַד זִמָּם כְּאִשְׁרֵי זְמָם לְעַשׂוֹת.
 36 הַלְכוֹת מַמְרִים. יֵשׁ בְּכָלְלֵן תְּשַׁע מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
 37 עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן:
 38 (א) לְעַשׂוֹת עַל פִּי הַתּוֹרָה שִׂיאֵמָרוּ בֵּית דִּין הַגְּדוּל; (ב)
 39 שְׁלֹא לְסוּר מִדְּבָרֵיהֶם; (ג) שְׁלֹא לְהוֹסִיף עַל הַתּוֹרָה, לֹא
 40 בְּמִצְוֹת שִׁבְכֶתֶב, וְלֹא בְּפִרוּשׁוֹן שֶׁלְּמִדְּנֵנוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה; (ד)
 41 שְׁלֹא לְגָרֵעַ מִן הַכֹּל; (ה) שְׁלֹא לְקַלֵּל אֵב וְאָם; (ו) שְׁלֹא
 42 לְהַכּוֹת אֵב וְאָם; (ז) לְכַבֵּד אֵב וְאָם; (ח) לִירְאֶה מֵאֵב וְאָם;
 43 (ט) שְׁלֹא יִהְיֶה הַבֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה עַל קוֹל אָבִיו וְאִמּוֹ.
 44 הַלְכוֹת אֲבָל. יֵשׁ בְּכָלְלֵן אַרְבַּע מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת

הלכות יסודי התורה

46 היוצר גוף וגויה - היה לו קץ ותכלית, שאי אפשר להיות
 47 גוף שאין לו קץ. וכל שיש לו קץ ותכלית, יש לכתו קץ
 48 וסוף. ואלהינו ברוך שמו, הואיל וכחו אין לו קץ ואינו
 49 פוסק, שהרי הגלגל סובב תמיד, אין כחו פח גוף. הואיל
 50 ואינו גוף, לא יאָרעו לו מארעות הגופות כפי שיהא נחלק
 51 ונפרד מאחר; לפיכך, אי אפשר שיהיה אלא אחד. וידיעת
 52 דבר זה - מצות עשה, שנאמר: "ה' אלהינו, ה' אחד."
 53 ח. הרי מפרש בתורה ובנביא, שאין הקדוש ברוך הוא גוף
 54 וגויה, שנאמר: "כי ה' אלהיכם, הוא האלהים בשמים
 55 ממעל ועל הארץ מתחת", והגוף לא יהיה [אינו יכול
 56 להיות] בשני מקומות; ונאמר: "כי לא ראיתם כל
 57 תמונה", ונאמר: "ואל מי תדמיוני, ואשונה"; ואלו היה
 58 גוף, היה דומה לשאר גופים.
 59 ט. אם כן, מה הוא זה שנאמר בתורה: "ותחת רגליו",
 60 "כתובים באצבע אלהים", "יד ה'", "עיני ה'", "אזני ה'",
 61 וכיוצא בדברים האלו? - הכל לפי דעתן של בני אדם
 62 הוא, שאינן מפריין אלא הגופות; ודברה תורה כלשון בני
 63 אדם. והכל כנויין הן, כמו שנאמר: "אם שנותי ברק
 64 חרבי"; וכי חרב יש לו, ובחרב הוא הורג? אלא משל,
 65 והכל משל. ראיה לדבר זה, שנביא אחד אומר שראה
 66 הקדוש ברוך הוא "לבושה כתלג חור" [לבושו כשלג
 67 לבו]. ואחר ראהו "תמוין [- אדום] בגדים מבצרה"; ומשה
 68 רבנו עצמו ראהו על הסם כגבור עושה מלחמה, ובסיני
 69 כשליח צבור עטוף. לומר, שאין לו דמות וצורה, אלא
 70 הכל כמראה הנבואה וכמחזה; ואמתת הדבר - אין דעתו
 71 של אדם יכולה להשיגו ולחקרו; וזה הוא שאמר הכתוב:
 72 "החקר אלוה תמצא, אם עד תכלית שדי תמצא".
 73 י. מה הוא זה שבקש משה רבנו להשיג, כשאמר "הראני
 74 נא את כבודך"? בקש לידע אמתת המצא של הקדוש
 75 ברוך הוא, עד שיהיה ידוע בלבו כמו ידיעת אחד מן
 76 האנשים שראה פניו ונחקה צורתו בקרבו, שנמצא אותו
 77 האיש נפרד בדעתו משאר האנשים; כך בקש משה רבנו
 78 להיות מציאת הקדוש ברוך הוא נפרדת בלבו משאר
 79 מציאת הנמצאין, עד שידע אמתת המצא כמה שיהא.
 80 והשיבו ברוך הוא, שאין כח בדעת האדם החי שהוא
 81 מחבר מגוף ונפש, להשיג אמתת דבר זה על בריו.
 82 והודיעו ברוך הוא מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע
 83 לאחרי, עד שהשיג אמתת המצא דבר שנפרד הקדוש
 84 ברוך הוא בדעתו משאר הנמצאין, כמו שיפרד אחד מן
 85 האנשים שראה אחוריו, והשיג כל גופו ומלבושו בדעתו
 86 משאר האנשים; ועל דבר זה רמז הכתוב ואמר: "וראית
 87 את אחריך, ופני לא יראו".
 88 יא. וכיין שנתברר שאינו גוף וגויה, יתבאר שלא יאָרעו
 89 ולא אחד ממארעות הגוף: לא חבור ולא פרוד, ולא
 90 מקום ולא מדה, ולא עליה ולא ירידה, ולא זמין ולא
 91 שמאל, ולא פנים ולא אחור, ולא ישיבה ולא עמידה;

1 יש בכללן עשר מצוות - שש מצוות עשה, וארבע מצוות
 2 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לידע שיש שם אלוה; (ב)
 3 שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה וזלתי ה'; (ג)
 4 ליחדו; (ד) לאהבו; (ה) ליראה ממנו; (ו) לקדש שמו;
 5 (ז) שלא לחלל את שמו; (ח) שלא לאבד דברים שנקרא
 6 שמו עליהן; (ט) לשמע מן הנביא המדבר בשמו; (י)
 7 שלא לנסותו. ובאור המצוות האלו - בפרקים אלו.

פרק א

10 א. יסוד היסודות ועמוד החכמות, לידע שיש שם
 11 [במצאות] מצוי ראשון. והוא ממציא כל הנמצא; [בורא
 12 כל הברואים] וכל הנמצאין מן שמים וארץ ומה שביניהן,
 13 לא נמצאו [נבראו] אלא מאמתת המצא [מהמצאותו]
 14 האמיתית - [נצחית].
 15 ב. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר
 16 יכול להמצאות.
 17 ג. ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאין מלבדו מצויין,
 18 הוא לבדו יהיה מצוי ולא יבטל הוא לבטולן [מציותו]
 19 אינה תלויה בהם; שכל הנמצאין צריכין לו [מציותם]
 20 תלויה בו, והוא ברוך הוא אינו צריך להן, ולא לאחד
 21 מהן. לפיכך אין אמתתו [מציותו] כאמתת [כמציותו]
 22 אחד מהן.
 23 ד. הוא שהנביא אומר: "ויה' אלהים אמת" - הוא לבדו
 24 האמת [הנצחי], ואין לאחד אמת כאמתו. והוא שהתורה
 25 אומרת: "אין עוד מלבדו", כלומר - אין שם מצוי אמת
 26 מלבדו כמותו.
 27 ה. המצוי הזה - הוא אלהי העולם, אדון כל הארץ. והוא
 28 המנהיג [את] הגלגל [העליון העוטר ומטובב את שאר
 29 הגלגלים] ככח שאין לו קץ ותכלית, ככח שאין לו הפסק;
 30 שהגלגל סובב תמיד, ואי אפשר שיסב בלא מסבב; והוא
 31 ברוך הוא המסבב אותו, בלא יד ולא גוף.
 32 ו. וידיעת דבר זה - מצות עשה, שנאמר: "אנכי ה'
 33 אלהיך". וכל המעלה על דעתו שיש שם [- ישנו במציותו]
 34 אלוה אחר חוץ מזה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא
 35 יהיה לך אלהים אחרים על פני", וכופר בעקר, שזה הוא
 36 העקר הגדול שהכל תלוי בו.
 37 ז. אלוה זה אחד הוא - ואינו לא שנים ולא יתר על שנים,
 38 אלא אחד, שאין פירושו [כאחדותו] אחד מן האחרים
 39 הנמצאין בעולם; לא אחד במין [כסוג, קבוצה] שהוא
 40 כולל אחרים הרבה, ולא אחד כגוף [פרט בקבוצה] שהוא
 41 נחלק למחלקות [אברים] ולקצוות [אורך רוחב]; אלא
 42 יחוד שאין פירושו יחוד אחר כמותו בעולם. אלו היו
 43 האלהות הרבה - היו גופין וגויות, מפני שאין הנמנין
 44 [דברים הניתנים להימנות] השוין במציאותן נפרדין זה
 45 מזה אלא במארעין שיאָרעו הגופות והגויות. ואלו היה

מתוך מהדורת חזק

47 שאינו גוף ואינו כבד בגופות הכבדים, כמו שנגאמר: "כי
48 ה' אלהיך, אש אכלה הוא", ואינו אש אלא משל. וכמו
49 שנגאמר: "עשה מלאכיו רוחות, משרתי אש להט".
50 ה. ובמה יפרדו הצורות זו מזו, והרי אינן גופין? לפי
51 שאינן שוין במציאותן, אלא כל אחד מהן למטה ממעלתו
52 של חברו, והוא מצוי מכחו [של זה שלמעלה הימנו] זה
53 למעלה מזה; והכל נמצאין מכחו של הקדוש ברוך הוא
54 וטובו. וזה הוא שרמו שלמה בחכמתו ואמר: "כי גבה
55 מעל גבה שמר, וגבוהים עליהם".
56 ו. זה שאמרנו 'למטה ממעלתו', אינה מעלת מקום כמו
57 אדם שיושב למעלה מחברו; אלא כמו שאומרים בשני
58 חכמים שאחד גדול מחברו בחכמה, שהוא למעלה
59 ממעלתו של זה, וכמו שאומרים בעלה [י טיבה], שהיא
60 למעלה מן העלול [המטובב].
61 ז. שנוי שמות המלאכים, על שם מעלתם היא; ולפיכך
62 נקראים 'חיות הקדש', והם למעלה מן הכל, ואופנים,
63 ואראלים, וחשמלים, ושופים, ומלאכים, ואלהים, ובני
64 אלהים, וכרוכים, ואישים. כל אלו עשרה השמות שנקראו
65 בהן המלאכים, על שם עשר מעלות שלהן הן. ומעלה
66 שאין למעלה ממנה אלא מעלת האל ברוך הוא, היא
67 מעלת הצורות שנקראת 'חיות'; לפיכך נאמר בנבואה,
68 שהן פתח הכסא [כסא הכבוד]. ומעלה עשירית, היא
69 מעלת הצורה שנקראת 'אישים', והם המלאכים שמדברים
70 עם הנביאים ונראין להם במראה הנבואה; לפיכך נקראו
71 'אישים', שמעלתם קרובה ממעלת דעת האדם.
72 ח. וכל הצורות האלו חיים ומפירים את הבורא, ויודעין
73 אותו דעה גדולה עד למאד. כל צורה וצורה לפי מעלתה,
74 [ומכירה את ה' -] לא לפי גדלו [האמיתי של הקב"ה].
75 אפלו מעלה הראשונה אינה יכולה להשיג אמת הבורא
76 כמו שהיא, אלא דעתה קצרה להשיג. אבל משגת ויודעת
77 יתר ממה שמשגת ויודעת צורה שלמטה ממנה; וכן כל
78 מעלה ומעלה, עד מעלה עשירית. ומעלה עשירית גם היא
79 יודעת הבורא דעה שאין לה בני אדם המחברין מגלם
80 וצורה יכול להשיג ולידע ממותה. והכל אינן יודעין את
81 הבורא, כמו שהוא יודע עצמו.
82 ט. כל הנמצאין חוץ מן הבורא, מצורה הראשונה עד
83 יתוש קטן שיהיה בטבור [כדור] הארץ - הכל מכל אמתו
84 נמצאו. ולפי שהוא יודע עצמו ומכיר גדלו ותפארתו
85 ואמתו, הוא יודע הכל ואין דבר נעלם ממנו.
86 י. הקדוש ברוך הוא מכיר אמתו, ויודע אותה כמות
87 שהיא. ואינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו כמו שאנו
88 יודעין, שאין אנו יודעתנו אחד. אבל הבורא - הוא ודעתו
89 וחייו אחד, מכל צד ומכל פנה; שאלמלא היה חי בחיים
90 ויודע בדעה, היו שם אלהות הרבה - הוא וחייו ודעתו;
91 ואין הדבר כן, אלא אחד מכל צד ומכל פנה ובכל דרך
92 יחוד. נמצאת אומר: הוא היודע, והוא היודע, והוא הדעה
93 עצמה - הכל אחד. ודבר זה - אין כח בפנה לאמרו ולא

1 ואינו מצוי בזמן, עד שיהיה לו ראשית ואחרית ומנן
2 שנים; ואינו משתנה, שאין לו דבר שיגרום לו שנוי. ואין
3 לו לא מנת ולא חיים כחיי הגוף החי, ולא סכלות ולא
4 חכמה כחכמת האיש החכם, לא שנה ולא הקיצה, ולא
5 פעם ולא שחוק, ולא שמחה ולא עצבות, ולא שתיקה ולא
6 דבור כדבור האדם. כך אמרו חכמים: 'אין למעלה לא
7 ישיבה ולא עמידה, ולא ערף [פירוד] ולא עפוי' [חיבור].
8 יב. והואיל והדבר כך הוא, כל הדברים הללו וכיוצא
9 בהן שנגאמרו בתורה ובדברי נביאים - הכל משל ומליצה
10 הן, כמו שנגאמר: "יושב בשמים ישחק", "כעסוני
11 בהבליהם", "כאשר שש ה'", וכיוצא בהן. על הכל אמרו
12 חכמים: 'דברה תורה פלשון בני אדם'. וכן הוא אומר:
13 "האתי הם מכעיסים"; הרי הוא אומר: "אני ה', לא
14 שניתי", ואלו הנה פעמים כועס ופעמים שמח, היה
15 משתנה. וכל הדברים האלו אינן מצויין אלא לגופים
16 האפלים השפלים, שוכני בתי חמר אשר בעפר יסודם.
17 אבל הוא ברוך הוא יתעלה ויתרומם על כל זה.

פרק ב

18
19 א. האל הנכבד והנורא הנה - מצוה לאהבו וליראה
20 הימנו, שנגאמר: "ואהבת את ה' אלהיך", ונגאמר: "את ה'
21 אלהיך תירא".
22 ב. והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן
23 האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן
24 חכמתו שאין לה ערף ולא קץ - מיד הוא אוהב ומשבח
25 ומפארו, ומתאנה תאנה גדולה לידע השם הגדול, כמו
26 שאמר דוד: "צמא נפשי לאלהים, לאל חי". וכשמחשב
27 בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו, ויירא
28 ויפחד וידע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה, עומד בדעת
29 קלה מעוטה לפני תמים דעות [הקב"ה], כמו שאמר דוד:
30 "כי אראה שמך. . מה אנוש כי תזכרנו". ולפי הדברים
31 האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים,
32 כדי שיהיו פתח למבין לאהב את השם, כמו שאמרו
33 חכמים בענין אהבה: 'שמתוך כך אתה מכיר את מי
34 שאמר והיה העולם'.
35 ג. כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, נחלק
36 לשלשה חלקים: מהם ברואין שהן מחברין מגלם וצורה
37 [חומר וצורתו] - והם נהוין ונפסדין תמיד, כמו גופות
38 האדם והבהמה והצמחים והמתכות. ומהן ברואין שהן
39 מחברין מגלם וצורה, אבל אינן משתנים מגוף לגוף
40 ומצורה לצורה כמו הראשונים, אלא צורתן קבועה בגלמן
41 לעולם, ואינן משתנין כמו אלו - והן הגלגלים והכוכבים
42 שבהן, ואין גלגלם פשאר גלמים ולא צורתם פשאר צורות.
43 ומהן ברואין צורה בלא גלם כלל - והן המלאכים,
44 שהמלאכים אינן גוף וגויה, אלא צורות נפרדות זו מזו.
45 ד. ומה הוא זה שהנביאים אומרים, שראו המלאך אש
46 ובעל כנפים? הכל במראה הנבואה ודרך חידה, לומר

מתוך מהדורת חזק

47 לפי גבה האויר. וכן אין להן לא טעם ולא ריח, לפי שאין
 48 אלו המארעין מצויין אלא בגופות שלמטה מהן.
 49 ד. כל הגלגלים האלו המקיפין את העולם - הן עגלין
 50 כדור, והארץ תלויה באמצע. ויש למקצת מן הפוכבים
 51 גלגלים קטנים שהן קבועים בהן, ואין אותן הגלגלים
 52 מקיפין את הארץ, אלא גלגל קטן שאינו מקיף קבוע
 53 בגלגל גדול המקיף.
 54 ה. מספר כל הגלגלים המקיפין את כל העולם, שמונה
 55 עשר; ומספר כל הגלגלים הקטנים שאינן מקיפין,
 56 שמונה. וממהלך הפוכבים וידיעת שעור סביבתן בכל יום
 57 ובכל שנה ויטיתן לרוח צפון ורוח דרום ומגבתן מעל
 58 הארץ וקריבתן, יודע מספר כל אלו הגלגלים, וצורת
 59 הליכתן, ודרך הקפתן. וזו היא חכמת חשבון תקופות
 60 ומזלות, וספרים רבים חברו בה חכמי יון.
 61 ו. גלגל התשיעי שהוא מקיף את הכל - חלקוהו
 62 החכמים הקדמונים לשנים עשר חלק, כל חלק וחלק
 63 העלו לו שם על שם צורה זו שתראה בו מן הפוכבים
 64 שלמטה ממנו שהן מכניין תחתיו; והן המזלות -
 65 ששמותן: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה,
 66 מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.
 67 ז. גלגל התשיעי עצמו, אין בו לא חלוקה ולא צורה מפל
 68 הצורות האלו ולא פוכב, אלא בחבור הפוכבים שבגלגל
 69 השמיני הוא שיראה בפוכבים גדולים שבו תבנית הצורות
 70 האלו, או קרוב מהן. ואלו השתים עשרה צורות, לא היו
 71 מכונות כנגד אותן החלקים אלא בזמן המבול, שבו העלו
 72 להן שמות אלו; אבל בזמן הזה, כבר סבבו מעט, לפי
 73 שכל הפוכבים שבגלגל שמיני כלן סובבין כמו השמש
 74 והירח, אלא שהן סובבין בכבדות. וחלק שתהלה השמש
 75 כנגדו ביום אחד, ילך כנגדו כל פוכב מהן בקרוב
 76 משבעים שנה.
 77 ח. כל הפוכבים הנראין - יש מהן פוכבים קטנים שהארץ
 78 גדולה מאחד מהן, ויש מהן פוכבים שכל אחד מהן גדול
 79 מן הארץ כמה פעמים. והארץ גדולה מן הירח כמו
 80 ארבעים פעמים, והשמש גדולה מן הארץ כמו מאה
 81 ושבעים פעמים; נמצא הירח אחד מששת אלפים ושמונה
 82 מאות מן השמש בקרוב. ואין בכל הפוכבים פוכב גדול
 83 מן השמש, ולא קטן מכוכב שבגלגל השני.
 84 ט. כל הפוכבים והגלגלים, כלן בעלי נפש ודעה והשכל
 85 הן; והן חיים ועומדין ומפירין את מי שאמר והנה העולם,
 86 כל אחד ואחד לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים ומפארים
 87 ליוצרם כמו המלאכים. וכשם שמפירין את הקדוש ברוך
 88 הוא, כך מפירין את עצמן ומפירין את המלאכים שלמעלה
 89 מהן. ודעת הפוכבים והגלגלים מעוטה מדעת המלאכים,
 90 וגדולה מדעת בני האדם.
 91 י. ברא האל למטה מגלגל הירח, גלם אחד שאינו גלם
 92 הגלגלים; וברא ארבע צורות לגלם זה, ואינן בצורת
 93 הגלגלים. ונקבעה כל צורה וצורה במקצת גלם זה. צורה

1 באין לשמעו ולא בלב האדם להפירו, על בריו. ולפיכך
 2 אומרים: "חי נפשך", "חי פרעה", ואין אומרים: "חי ה'",
 3 אלא "חי ה'" - שאין הבוור וחייו שנים כמו חיי הגופות
 4 החיים, או פתיי המלאכים. לפיכך, אינו מכיר הברואים
 5 ויודעם מחמת הברואים, כמות שאנו יודעין אותם, אלא
 6 מחמת עצמו ידעם; לפיכך, מפני שהוא יודע עצמו, ידע
 7 הכל - שהכל נסמך בהיותו לו [- קיום הכל תלוי בהקב"ה].
 8 יא. דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו, כמו
 9 טפה מן הים הן כמה שצריך לבאר בענין זה. ובאר כל
 10 העקרין שבשני פרקים אלו - הוא הנקרא 'מעשה מרובה'
 11 [המתוארת בספר יחזקאל].
 12 יב. צווי חכמים הראשונים, שלא לדרש בדברים אלו אלא
 13 לאיש אחד בלבד, והוא שיהיה חכם ומבין מדעתו. ואחר
 14 כך מוסרין לו ראשי פרקים, ומודיעים אותו שמען [מעט]
 15 מן הדבר; והוא מבין מדעתו, ויודע סוף הדבר ועמקו.
 16 ודברים אלו דברים צמקים הן עד למאד, ואין כל דעת
 17 ודעת ראויה לסבול. ועליהן אמר שלמה בהכמתו דרך
 18 משל: "כבשים ללבושך"; כך אמרו חכמים בפרוש משל
 19 זה: 'דברים' [סודיים וכבושים] - שהם כבשונו של עולם
 20 - יהיו ללבושך, כלומר לה לבדך, ואל תדרש אותם
 21 בריב. ועליהם אמר: "יהיו לה לבדך, ואין לזרים אף".
 22 ועליהם אמר: "דבש וחלב תחת לשונך"; כך פרושו
 23 חכמים הראשונים: 'דברים' שהם כדבש וחלב - יהיו תחת
 24 לשונך.
 25 פרק ג
 26 א. הגלגלים, הן הנקראין 'שמים', ו'רקיע', ו'זבול',
 27 ו'ערכות'; והן תשעה גלגלים: גלגל הקרוב ממנו הוא
 28 גלגל הירח, והשני שלמעלה ממנו - גלגל שבו הפוכב
 29 הנקרא 'פוכב', וגלגל שלישי שלמעלה ממנו שבו נגה,
 30 וגלגל רביעי שבו חמה, וגלגל חמישי שבו מאדים, וגלגל
 31 ששי שבו כוכב צדק, וגלגל שביעי שבו שבתאי, וגלגל
 32 שמיני שבו שאר כל הפוכבים שנוראין ברקיע, וגלגל
 33 תשיעי הוא גלגל החוזר בכל יום ממזרח למערב. והוא
 34 המקיף את הכל ומסבב את הכל. וזה שתראה כל
 35 הפוכבים כאלו הן כלן בגלגל אחד ואף על פי שיש בהן
 36 זה למעלה מזה, מפני שהגלגלים טהורים וזכים פזוכיית
 37 וכספיר, ולפיכך רואין פוכבים שבגלגל השמיני מתחת
 38 גלגל הראשון.
 39 ב. כל גלגל וגלגל משמונת הגלגלים שבהן הפוכבים,
 40 נחלק לגלגלים הרבה זה למעלה מזה כמו גלדי [קליפות]
 41 בצלים; מהן גלגלים סובבין ממערב למזרח, ומהן
 42 סובבין ממזרח למערב כמו הגלגל החוזר התשיעי. וכלן,
 43 אין ביניהם [בין גלגל לגלגל] מקום פנוי.
 44 ג. כל הגלגלים, אינן לא קלים ולא כבדים. ואין להם
 45 לא עין [צבע] אדם ולא עין שחר ולא שאר עינות; וזה
 46 שאנו רואין אותן פעין התכלת, למראית העין בלבד הוא,

46 עֲצֻמָן או אֶרֶץ בְּפָנֵי עֲצָמָה; אֵלָא הַכֹּל נִשְׁתַּנּוּ, וְנִעְשׂוּ גוּף
 47 אֶחָד. וְכָל גּוּף וְגוּף [נְבֵרָא וְנְבֵרָא] הַמְחַבֵּר מְאָרְבֻּעֵתָן,
 48 יִמְצָא בו קר וחם לח ויבש פֶּאֶחָד. אֲבָל יש מהם גופים
 49 שִׁיְהִיָּה בֵּהֶן חִזְקָה [תּוֹקָה] מִיִּסוּד הָאֵשׁ, כְּמוֹ בַּעֲלֵי נֶפֶשׁ
 50 חַיָּה, לְפִיכֹף יִרְאֶה בֵּהֶם חֶחֶם יָתֵר; וְיֵשׁ מֵהֶן גּוּפִים שִׁיְהִיָּה
 51 בֵּהֶן חִזְקָה מִיִּסוּד הָאֶרֶץ, כְּמוֹ הָאֲבָנִים, לְפִיכֹף יִרְאֶה בֵּהֶן
 52 הַיֵּבֶשׁ הַרְבֵּה. וְעַל הַדְּרָךְ הַזֶּה, יִמְצָא גוּף חָם יָתֵר מִגּוּף
 53 אַחֵר חָם, וְגוּף יָבֵשׁ יָתֵר מִגּוּף אַחֵר יָבֵשׁ. וְכֵן יִמְצָא גּוּפִים
 54 שִׁיְרְאֶה בֵּהֶן הַקָּר בְּלִבָּד, וְגוּפִים יִרְאֶה בֵּהֶם הַלֵּחַ בְּלִבָּד,
 55 וְגוּפִים יִרְאֶה בֵּהֶן הַקָּר וְהַיֵּבֶשׁ כְּאֶחָד בְּשׁוּהָ, או הַקָּר וְהַלֵּחַ
 56 כְּאֶחָד בְּשׁוּהָ, או חֶחֶם וְהַיֵּבֶשׁ כְּאֶחָד בְּשׁוּהָ, או חֶחֶם וְהַלֵּחַ
 57 כְּאֶחָד בְּשׁוּהָ. לְפִי רַב הַיִּסוּד שֶׁהִיָּה בְּעַקֵּר הַתַּעֲרֻכַת [שִׁמְחֻנּוּ
 58 מוֹרַכְבּ אוֹתוֹ גּוּף], יִרְאֶה [ויִבְלֹט] מַעֲשֵׂה אוֹתוֹ הַיִּסוּד
 59 וְיִבְעֵוּ בַּגּוּף הַמַּעֲרֵב.
 60 ג. וְכָל הַמְחַבֵּר מְאָרְבֻּעָה יִסוּדוֹת אֵלוֹ, הוּא נִפְרָד בְּסוּף
 61 [כָּל גּוּף חוּדוֹר לְמִקּוּרוֹ]; יֵשׁ שֶׁהוּא נִפְרָד לְאַחַר יָמִים
 62 אֶחָדִים, וְיֵשׁ שֶׁהוּא נִפְרָד לְאַחַר שָׁנִים רַבּוֹת. וְכָל שֶׁנִּתְחַבֵּר
 63 מֵהֶם - אִי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִפְרָד לֵהֶן [יִחוּדוֹר לְמִקּוּרוֹ]; אֶפְלוּ
 64 הַזֶּהָב וְהָאֲדָם [אֶחָת מֵאַבְנֵי הַחוּשׁוֹן], אִי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִפְסֵד
 65 וְיִחַדוֹר לִיִּסוּדוֹתָיו, וְיִשׁוּב מְקַצְתוֹ לְאֵשׁ וּמְקַצְתוֹ לְמִים
 66 וּמְקַצְתוֹ לְרוּחַ וּמְקַצְתוֹ לְאֶרֶץ.
 67 ד. הוֹאִיל וְכָל הַנִּפְסָד - לְאֵלוֹ יִפְרָד [יִחוּדוֹר], לְמָה נֶאֱמַר
 68 לְאָדָם: "וְאֵל עֵפֶר תְּשׁוּב"? לְפִי שָׂרָב בְּנִינוּ מִן הָעֵפֶר. וְלֹא
 69 כָּל הַנִּפְסָד, כְּשִׁיפְסָד, מִיָּד יִחַדוֹר לְאֶרְבֻּעָה הַיִּסוּדוֹת; אֵלָא
 70 יִפְסֵד וְיִחַדוֹר לְדָבָר אַחֵר, וְדָבָר אַחֵר לְדָבָר אַחֵר, וְסוּף
 71 הַדְּבָרִים יִחַדוֹר לְיִסוּדוֹת. וְנִמְצָאוּ כָּל הַדְּבָרִים חוּרֵין חִלְיָה
 72 [בַּחוּדָה].
 73 ה. אֶרְבֻּעָה יִסוּדוֹת אֵלוֹ, מִשְׁתַּנִּים זֶה לְזֶה תְּמִיד בְּכָל יוֹם
 74 וּבְכָל שָׁעָה - מְקַצְתָן, לֹא כָּל גּוּפֵן. פִּיֶּצֶד? מְקַצְת׃ הָאֶרֶץ
 75 הַקְּרוּבָה מִן הַפִּיִם, מִשְׁתַּנִּית וּמְתַפְוֶרֶת וְנִעְשִׂית מִים; וְכֵן
 76 מְקַצְת׃ הַמִּים הַסְּמוּכִין לְרוּחַ, מִשְׁתַּנִּין וּמְתַמְסָמְסִין
 77 [מֵחַתִּידִים] וְהוּיִן רוּחַ; וְכֵן הַרוּחַ, מְקַצְתוֹ הַסְּמוּךְ לְאֵשׁ
 78 מִשְׁתַּנָּה וּמְתַחַלָּל וְנִעְשֵׂה אֵשׁ. וְכֵן הָאֵשׁ, מְקַצְתָּה הַסְּמוּךְ
 79 לְרוּחַ מִשְׁתַּנָּה וּמְתַפְנָס וְנִעְשֵׂה רוּחַ; וְכֵן הַרוּחַ, מְקַצְתוֹ
 80 הַסְּמוּךְ לְמִים מִשְׁתַּנָּה וּמְתַפְנָס וְנִעְשֵׂה מִים; וְכֵן הַמִּים,
 81 מְקַצְתוֹ הַסְּמוּךְ לְאֶרֶץ מִשְׁתַּנָּה וּמְתַפְנָס וְנִעְשֵׂה אֶרֶץ. וְשָׁנִי
 82 זֶה - מַעַט מַעַט, וּלְפִי אֶרֶץ תִּימִים; וְאִין כָּל הַיִּסוּד מִשְׁתַּנָּה
 83 עַד שִׁיִּעְשֶׂה כָּל הַמִּים רוּחַ אוּ כָּל הַרוּחַ אֵשׁ, שְׂאִי אֶפְשָׁר
 84 שִׁיִּבְטֵל אֶחָד מִן הַיִּסוּדוֹת הָאֶרְבֻּעָה. אֵלָא מְקַצְת׃ לְשַׁתַּנָּה
 85 מֵאֵשׁ לְרוּחַ וּמְקַצְת׃ מִרוּחַ לְאֵשׁ; וְכֵן בֵּין כָּל אֶחָד וְחֵבְרוֹ,
 86 יִמְצָא הַשָּׁנִי בֵּין אֶרְבֻּעֵתָן וְחוּדוֹתָן חִלְיָה.
 87 ו. וְשָׁנִי זֶה יִהְיֶה בְּסָבִיבַת הַגְּלָלָל [הַגּוֹרֵם לַשָּׁנִי הוּא
 88 סִיבּוּב הַגְּלָלִים], וּמִסְבִּיבָתוֹ יִתְחַבְרוּ אֶרְבֻּעֵתָן, וְיִהְיֶה מֵהֶן
 89 שְׂאָר גְּלָמֵי בְּנֵי אָדָם וְנֶפֶשׁ חַיָּה וְצִמְחָה וְאֲבָן וּמִתְכַתֵּת. וְהָאֵל
 90 נוֹתֵן לְכָל גֹּלֶם וְגֹלֶם צוּרָה רְאוּיָה לוֹ, עַל יְדֵי הַמְלֶאכֶה
 91 הָעֵשִׂירִי שֶׁהִיא הַצּוּרָה הַנִּקְרָאת 'אִישִׁים'.
 92 ז. לְעוֹלָם אִין אֶתָּה רוּאָה גֹלֶם בְּלֹא צוּרָה, או צוּרָה בְּלֹא

1 ראשונה - צורת האש נתחברת במקצת גלם זה, ונהיה
 2 משניהם גוף האש; וצורה שניה - צורת הרוח נתחברת
 3 במקצתו, ונהיה משניהן גוף הרוח; וצורה שלישית -
 4 צורת המים נתחברת במקצתו, ונהיה משניהם גוף המים;
 5 וצורה רביעית - צורת הארץ נתחברת במקצתו, ונהיה
 6 משניהם גוף הארץ. נמצא למטה מן הרקיע, ארבעה גופין
 7 מחלקין זה למעלה מזה, וכל אחד ואחד מקיף את
 8 שלמטה ממנו מכל רוחותיו כמו גלגל. הגוף הראשון
 9 הסמוך לגלגל הרוח, הוא גוף האש; למטה ממנו, גוף
 10 הרוח; למטה ממנו, גוף המים; למטה ממנו, גוף הארץ.
 11 ואין ביניהם [בין צורה לצורה] מקום פנוי בלא גוף, כָּלֵל.
 12 יא. ארבעה גופות האלו - אינן בעלי נפש, ואינן יודעין
 13 ולא מפירין, אלא כגופים מתים; ויש לכל אחד ואחד מהן
 14 מנהג, שאינו יודעו ולא משיגו ואינו כולל לשנותו. וזה
 15 שאמר דוד: "הללו את ה' מן הארץ, תנינים וכל תהמות,
 16 אש ויברד שלג וקיסור" - ענין הדברים, הללויה בני אדם
 17 מגבורותיו שתראו באש ויברד ובשאר ברואים שתראו
 18 למטה מן הרקיע, שגבורתם תמיד נפרת לגדול וקטן.

יום רביעי י"ד שבט ה'תשע"ד

פרק ד

21 א. ארבעה גופים האלו שהם אש ורוח ומים וארץ, הן
 22 יסודות כל הנבראים למטה מן הרקיע; וכל שיהיה מאדם
 23 ובהמה ועוף ורמש ודג וצמח ומתכת ואבנים טובות
 24 ומרגליות וישאר אבני בנן והרים וגושי עפר - הכל, גלמן
 25 מחבר מארבעה יסודות האלו. נמצאו כל הגופים שלמטה
 26 מן הרקיע, חוץ מארבעה יסודות האלו, מחברין מגלם
 27 וצורה, וגלם שלהן מחבר מארבעה יסודות אלו; אבל כל
 28 אחד מארבעה יסודות, אינו מחבר אלא מגלם וצורה
 29 בלבד.
 30 ב. הרף האש והרוח, להיות מהלכין ממטה מטבור [כדור]
 31 הארץ למעלה כלפי הרקיע; ודרך המים והארץ, להיות
 32 מהלכין מתחת הרקיע למטה לאמצע - שאמצע הרקיע -
 33 כדור הארץ, הוא המטה שאין למטה ממנו. ואין הלוכין
 34 בדרעסן ולא בחפצין, אלא מנהג שנקבע בהן וטבע שנטבע
 35 בהן. טבע האש חם יבש, והוא קל מפלן; והרוח חם לח;
 36 והמים קרים לחים; והארץ יבשה קרה, והיא כבדה מפלן.
 37 והמים קל ממנה, לפיכך נמצא למעלה על הארץ; והרוח
 38 קל מן המים, לפיכך הוא מרחף על פני המים; והאש קל
 39 מן הרוח. ומפני שהן יסודות לכל גופים שפחת הרקיע,
 40 ימצא כל גוף וגוף מאדם ובהמה וחייה ועוף ודג וצמח
 41 ומתכת ואבן, גלמן מחבר מאש ורוח ומים ועפר;
 42 וארבעתן יתערבו ביחד, וישתנה כל אחד מהן בעת
 43 הערוב, עד שימצא המחבר מארבעתן אינו דומה לאחד
 44 מהן כשהוא לבדו. ואין במערב מהן, אפלו חלק אחד
 45 שהוא אש בפני עצמה או רוח בפני עצמה או מים בפני

מתוך מהדורת חזק

47 של הקדוש ברוך הוא ככל היצורים וכל הברואים -
 48 מוסיף אהבה למקום, ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהב
 49 המקום ברוך הוא; ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו,
 50 כשיצטרף [ישווה] עצמו לאחד מהגופות הקדושים
 51 הגדולים [הגלגלים], כל שכן לאחד מהצורות הטהורות
 52 הנפרדות מן הגלמים [- המלאכים], שלא נתחברו בגלם
 53 כלל. וימצא עצמו, שהוא ככלי מלא בושא וכלמה, ריק
 54 וחסר.

55 יג. ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצוות האלו
 56 [הראשונות בהלכות אלון] - הם שחקמים הראשונים
 57 קוראין אותו 'פרדס', כמו שאמרו: 'ארבעה נכנסו
 58 לפרדס'; ואף על פי שגדולי ישראל היו, וחקמים גדולים
 59 היו, לא פלם היה בהן פת לידע ולהשיג כל הדברים על
 60 ברין. ואני אומר, שאין ראוי להטיל בפרדס, אלא מי
 61 שנתמלא כרסו לחם ובשר; ולחם ובשר זה, הוא לידע
 62 באור האסור והמתור וכיוצא בהם משאר המצוות. ואף על
 63 פי שדברים אלו, 'דבר קטן' קראו אותן חכמים, שהרי
 64 אמרו חכמים: 'דבר גדול - מעשה מרובה; ודבר קטן -
 65 תנייה דאבני ורכא' [התלמוד], אף על פי כן, ראויין הן
 66 להקדימן; שהן מישבין דעתו של אדם תחלה, ועוד -
 67 שהן הטובה הגדולה שהשפיע הקדוש ברוך הוא לישוב
 68 העולם הזה, כדי לנחל חיי העולם הבא. ואפשר שידעם
 69 הכל - קטן וגדול, איש ואשה, בעל לב רחב ובעל לב
 70 קצר.

פָּרָק ה'

71 א. כל בית ישראל מצוין על קדוש השם הגדול הזה,
 72 שנגאמר: "ונקדשתי בתוך בני ישראל"; ומזהרין שלא
 73 לחללו, שנגאמר: "ולא תחללו את שם קדשי". כיצד?
 74 בשעה שיעמד גוי, ויאנס את ישראל לעבר על אחת מכל
 75 מצוות האמורות בתורה או יהרגו - יעבר ואל יהרג;
 76 שנגאמר במצוות: "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" -
 77 וחי בהם, ולא שיעמות בהם. ואם מת ולא עבר, הרי זה
 78 מתחבב בנפשו.

79 ב. במה דברים אמורים? בשאר מצוות - חוץ מעבודה
 80 זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים. אבל שלש עברות אלו,
 81 אם יאמר לו: 'עבר על אחת מהן או תהרג', יהרג ואל
 82 יעבר. במה דברים אמורים? בזמן שהגוי מתפונן להנאת
 83 עצמו, כגון שאנסו לבנות לו ביתו בשבת, או לבשל לו
 84 תבשילו, או אנס אשה לכעלה וכיוצא בזה. אבל אם
 85 נתפונן להעבירו על המצוות בלבד - אם היה בינו לבין
 86 עצמו, ואין שם עשרה מישראל - יעבר ואל יהרג; ואם
 87 אנסו להעבירו בעשרה מישראל - יהרג ואל יעבר, ואפלו
 88 לא נתפונן להעבירו אלא על מצוה משאר מצוות בלבד.
 89 ג. וכל הדברים האלו, שלא בשעת השמד [בזמן גזירות
 90 על היהדות]. אבל בשעת השמד, והוא כשיעמד מלך רשע

1 גלם. אלא לב [תבונת] האדם - הוא המחלק הגוף הנמצא
 2 בדעתו, ויודע שהוא מחבר מגלם וצורה, ויודע שיש שם
 3 גופים שגלמן מחבר מארבעה יסודות, וגופים שגלמן
 4 פשוט - אינו מחבר מגלם אחר. והצורות שאין להן גלם,
 5 אינן נראין לעין, אלא בעין הלב [השכל] הן ידועין, כמו
 6 שידענו אדון הכל בלא ראית עין.

7 ח. נפש כל בשר, היא צורתו שנתן לו האל. והדעת
 8 היתרה המצויה בנפשו של אדם, היא צורת האדם השלם
 9 בדעתו; ועל צורה זו נאמר בתורה: "נעשה אדם בצלמנו
 10 כדמותנו", כלומר שתהיה לו צורה היודעת ומשגת הדעות
 11 שאין להם גלם, עד שידמה להן. ואינו אומר "בצלמנו"
 12 על צורה זו הנפרת לעינים, שהוא הפה והחוטם והלסתות
 13 ושאר רשם [צורת] הגוף; שזו 'תאר' שמה. ואינה הנפש
 14 המצויה לכל נפש חיה, שבה אוכל ושותה ומוליד ומרגיש
 15 ומתהרהר. אלא הדעה - שהיא צורת הנפש, ובצורת הנפש
 16 הכתוב מדבר "בצלמנו כדמותנו". ופעמים רבות תקרא זו
 17 הצורה 'נפש' ו'רוח'; ולפיכך צריך להזהר בשמות, שלא
 18 תטעה, וכל שם ושם - ילמד מענינו [מתוך הנושא הנידון].

19 ט. אין צורת הנפש הזאת מחברת מן היסודות, כדי
 20 שתפרד [ותחזור] להן, ואינה מכח הנשמה [נפש החיונית],
 21 עד שתהא צריכה לנשמה כמו שהנשמה צריכה לגוף;
 22 אלא מאת ה', מן השמים היא. לפיכך, כשיפרד הגלם
 23 שהוא מחבר מן היסודות, ותאבד הנשמה מפני שאינה
 24 מצויה אלא עם הגוף וצריכה לגוף בכל מעשיה, לא
 25 תפרת הצורה הזאת, לפי שאינה צריכה לנשמה כמעשיה
 26 - אלא יודעת ומשגת הדעות הפרודות מן הגלמים [-
 27 המלאכים], ויודעת בורא הכל, ועומדת לעולם ולעולמי
 28 עולמים. הוא שאמר שלמה בחכמתו: "וישב העפר על
 29 הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה".

30 י. כל הדברים האלו שדברנו בענין זה, כמו [כטיפה]
 31 מדלי הם [=מעט מעט]; ודברים עמקים הם, אבל אינם
 32 פעמק ענין פרק ראשון ושני. ובאור כל אלו הדברים
 33 שבפרק שלישי ורביעי, הוא הנקרא 'מעשה בראשית'. וכך
 34 צווי החכמים הראשונים, שאין דורשין גם בדברים האלו
 35 ברבים, אלא לאדם אחד בלבד מודיעין דברים אלו
 36 ומלמדין אותו.

37 יא. ומה בין ענין מעשה מרובה לענין מעשה בראשית?
 38 שענין מעשה מרובה, אפלו לאחד אין דורשין בו, אלא
 39 אם פן היה חכם ומבין מדעתו, מוסרין לו ראשי הפרקים;
 40 וענין מעשה בראשית, מלמדין אותו ליחיד, אף על פי
 41 שאינו מבין אותו מדעתו, ומודיעים אותו כל שיכול לידע
 42 מדברים אלו. ולמה אין מלמדין אותו ברבים? לפי שאין
 43 כל אדם יש לו דעת רחבה להשיג פרוש ובאור כל
 44 הדברים על ברין.

45 יב. בזמן שאדם מתבונן בדברים אלו, ומפיר כל
 46 הברואים ממלאך ונגלגל ואדם וכיוצא בו, ויראה חכמתו

מתוך מהדורת חזק

48 או להציל אדם מיד אנס - דבר שהדעת נוטה לו הוא
 49 [שאסור], שאין מאבדין נפש מפני נפש; ועריות הקשו
 50 לנפשות, שנאמר: "כי פאשר יקום איש על רעהו וירצחו
 51 נפש - כן הדבר הזה".
 52 ח. במה דברים אמורים, שאין מתרפאין בשאר אסורין
 53 אלא במקום סכנה? בזמן שהן דרך הנאתן, כמו
 54 שמאכילין את החולה שקצים ורמשים, או חמץ בפסח,
 55 או שמאכילין אותו ביום הכפורים. אבל שלא דרך הנאתן,
 56 כגון שעושין לו רטיה או מלוגמה [מיני תחבושות] מחמץ
 57 או מערלה, או שמשקין אותו דברים שיש בהן מר מערב
 58 עם אסורי מאכל, שהרי אין בהם הנאה לחך - הרי זה
 59 מתר, ואפלו שלא במקום סכנה; חוץ מפלאי הכרם ובשר
 60 בחלב - שהם אסורין אפלו שלא דרך הנאתן; לפיכך אין
 61 מתרפאין בהן אפלו שלא דרך הנאתן, אלא במקום סכנה.
 62 ט. מי שנתן עיניו באשה, וחלה ונטה למות, ואמרו
 63 הרופאים: אין לו רפואה עד שתבעל לו - אפלו היתה
 64 פנויה, ואפלו לדבר עמה מאחורי הגדר - אין מורין לו
 65 בכך, וימות ולא יורו לו לדבר עמה מאחורי הגדר; שלא
 66 יהיו בנות ישראל הפקר, ויבואו בדברים אלו לפרץ
 67 בעריות.
 68 י. כל העובר מדעתו בלא אנס על אחת מכל מצוות
 69 האמורות בתורה, בשאט בנפש [בזלזול] להכעיס - הרי
 70 זה מחלל את השם; ולפיכך נאמר בשבועת שקר:
 71 "וחללת את שם אלהיך, אני ה'". ואם עבר בעשרה
 72 מישראל, הרי זה חלל את השם ברבים. וכן כל הפורש
 73 מעברה או עשה מצוה, לא מפני דבר בעולם, לא פחד
 74 ולא יראה, ולא לבקש כבוד, אלא מפני הבורא ברוך הוא,
 75 כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו - הרי זה מקדש
 76 את השם.
 77 יא. ויש דברים אחרים שהם בכלל חלול השם, והוא -
 78 שיעשה אדם גדול בתורה ומפרסם בתסידות, דברים
 79 שהבריות מרגנים [מדברים] אחריו בשבילן, ואף על פי
 80 שאינן עברות - הרי זה מחלל את השם. כגון שלוקח
 81 ואינו נותן דמי המקח לאלתר [מיד], והוא שיש לו,
 82 ונמצאו המוכרין תובעין אותו, והוא מקיפן [דוחה לפעם
 83 אחרת]; או שירבה בשחוק, או באכילה ושתיה אצל עמי
 84 הארץ וביניהן; או שאין דבורו בנחת עם הבריות, ואינו
 85 מקבלן בסבר פנים יפות, אלא בעל קטטה וכעס; וכיוצא
 86 בדברים האלו. הכל לפי גדלו של חכם - צריך שירקודק
 87 על עצמו, ויעשה לפנים משורת הדין. וכן אם דקדק
 88 החכם על עצמו, והיה דבורו בנחת עם הבריות, ודעתו
 89 מערכת עמהן, ומקבלן בסבר פנים יפות, ונעלב מהן ואינו
 90 עולבן, מכבד להן ואפלו למקלין לו [למזלזלים אותו],
 91 ונושא ונותן באמונה, ולא ירבה באריחות [סעודות] עמי
 92 הארץ וישיבתן, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף
 93 בציצית מכתר בתפלין, ועושה בכל מעשיו לפנים משורת
 94 הדין - והוא שלא יתרחק הרבה [מבני האדם] ולא

1 כנבוכדנאצר וחבריו ויגזר שמד על ישראל לבטל דתם או
 2 מצוה מן המצוות - יהרג ואל יעבר, אפלו על אחת משאר
 3 מצוות, בין נאנס בתוך עשרה, בין נאנס בינו לבין גוים.
 4 ד. כל מי שנאמר בו: 'עבר ואל יהרג', ונהרג ולא עבר
 5 - הרי זה מתחייב בנפשו. וכל מי שנאמר בו: 'יהרג ואל
 6 יעבר', ונהרג ולא עבר - הרי זה קדש את השם. ואם
 7 היה בעשרה מישראל - הרי זה קדש את השם ברבים,
 8 כדניאל חנניה מישאל ועזריה וקרבי עקיבה וחבריו;
 9 ואלו הן הרוגי מלכות, שאין מעלה על מעלתן, ועליהן
 10 נאמר: 'כי עליך הרגנו כל היום, נחשבנו כצאן טבחה',
 11 ועליהם נאמר: 'אספו לי חסיד, פרתי בריתי עלי זבח'.
 12 וכל מי שנאמר בו: 'יהרג ואל יעבר', ועבר ולא נהרג
 13 - הרי זה מחלל את השם, ואם היה בעשרה מישראל,
 14 הרי זה חלל את השם ברבים; ובטל מצות עשה שהיא
 15 קדוש השם, ועבר על מצות לא תעשה שהיא חלול
 16 השם. ואף על פי כן, מפני שעבר באנס, אין מלקין
 17 אותו, ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו בית דין,
 18 אפלו הרג באנס; שאין מלקין וממיתין, אלא לעובר
 19 ברצונו בעדים והתראה, שנאמר בנותן מורעו למלך:
 20 'ושמתי אני את פני באיש ההוא', מפי השמועה למדו
 21 [ממרו-ה]: 'ההוא' - לא אנוס, ולא שוגג, ולא מטעה.
 22 ומה אם עבודה זרה, שהיא תמורה מן הכל, העובד
 23 אותה באנס אינו חייב ברת, ואין צריך לומר מיתת בית
 24 דין - קל וחמר לשאר מצוות האמורות בתורה. ובעריות
 25 הוא אומר: 'ולנצרה' לא תעשה דבר" - כי אנוסה
 26 היא].
 27 ה. נשים שאמרו להן גוים: 'תנו לנו אחת מכן ונטמא
 28 אותה, ואם לאו, נטמא את בלכן' - ישמאו בלן, ואל
 29 ימסרו להם נפש אחת מישראל. וכן אם אמרו להם גוים:
 30 'תנו לנו אחד מכם ונהרגנו, ואם לאו, נהרג בלכם' - יהרגו
 31 בלם, ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל. ואם יתדוהו
 32 [נקבו בשם אחד מהם] להם ואמרו: 'תנו לנו פלוני, או
 33 נהרג את בלכם' - אם היה מחייב מיתה [למלכות] לשבע
 34 בן בכרי [שמרד במלכות], יתנו אותו להן; ואין מורין להן
 35 בן לכתחלה; ואם אינו חייב - יהרגו בלן, ואל ימסרו להם
 36 נפש אחת מישראל.
 37 ו. כענין שאמרו באנסין [יהרג ואל יעבור], כך אמרו
 38 בחלאים. ביצר? מי שחלה ונטה למות, ואמרו הרופאים
 39 שרפואתו בדבר פלוני מאסורין שבתורה, עושין לו.
 40 ומתרפאין בכל אסורין שבתורה במקום סכנה, חוץ
 41 מעבודה זרה וגלוי עריות ושיפכות דמים - שאפלו במקום
 42 סכנה, אין מתרפאין בהם; ואם עבר ונתרפא - עונשין
 43 אותו בית דין ענש הראוי לו.
 44 ז. ומנין שאפלו במקום סכנת נפשות, אין עוברין על
 45 אחת משלש עברות אלו? שנאמר: 'ואהבת את ה'
 46 אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך', אפלו הוא
 47 נוטל את נפשו. והריגת נפש מישראל לרפאת נפש אחרת,

47 יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁהּ. אָכֵל מִיֵּן יִשְׂרָאֵל שִׁכְתָּב סֵפֶר תּוֹרָה -
 48 שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ עִם הָאֲזָכָרוֹת [שְׁמוֹת הַקּוֹדֵשׁ] שָׁבוּ, מִפְּנֵי
 49 שְׂאִינוֹ מֵאֲמִין בְּקִדְשַׁת הַשֵּׁם, וְלֹא כָּתְבוּ אֵלָּא וְהוּא מַעֲלָה
 50 בְּדַעְתּוֹ שֶׁזֶה כִּשְׂאֵר הַדְּבָרִים, וְהוּאִיל וְדַעְתּוֹ כֵּן, לֹא נִתְקַדֵּשׁ
 51 הַשֵּׁם; וּמַעֲזָה לְשַׁרְפוֹ, כְּדֵי שְׂלֹא לְהַנִּיחַ שֵׁם [זִכָּר] לְמִינִים
 52 וְלֹא לְמַעֲשֵׂיהֶן. אָכֵל גּוֹי שִׁכְתָּב אֶת הַשֵּׁם, גּוֹנֵזִין אוֹתוֹ; וְכֵן
 53 כְּתָבֵי הַקִּדְשׁ שִׁבְלוּ אוֹ שִׁכְתָּבֵן גּוֹי, יִגְנוּזוּ.

54 ט. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמִוּרוֹת בְּאֲבָרָהֶם - קִדְשׁ; אִף זֶה
 55 שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲדָנִי, אִם נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ", הֲרִי הוּא
 56 קִדְשׁ. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמִוּרוֹת בְּלוֹט - חֵל, חוּץ מִזֶּה: "אֵל
 57 נָא, אֲדָנִי. הִנֵּה נָא מִצְּא עֲבָדְךָ חֵן". כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמִוּרוֹת
 58 בְּגִבְעַת בְּנֵי־מִין - קִדְשׁ. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמִוּרוֹת בְּמִיכָה - חֵל.
 59 כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמִוּרוֹת בְּנָבוֹת - קִדְשׁ. כָּל שְׁלֵמָה הָאֲמִוּ
 60 בְּשִׁיר הַשִּׁירִים - קִדְשׁ [כִּי הִכּוּנָה לְהַקְבִּ"ה], וְהֲרִי הוּא
 61 כִּשְׂאֵר הַכְּנֻיִין [שֶׁל הַקְּב"ח]; חוּץ מִזֶּה: "הָאֵלֶּף לָךְ
 62 שְׁלֵמָה". כָּל מַלְכֵי־הָאֲמִוּ בְּדִגְיָאֵל - חֵל, חוּץ מִזֶּה: "אֲנָתְךָ
 63 מַלְכָּא, מְלַךְ מַלְכֵי־א", וְהֲרִי הוּא כִּשְׂאֵר הַכְּנֻיִין.

יום חמישי ט"ו שבט ה'תשע"ד

פָּרָק ז

64 א. מִיִּסוּדֵי הַדָּת, לִידַע שֶׁהָאֵל מְנַבֵּא אֶת בְּנֵי הָאָדָם; וְאֵין
 65 הַנְּבוּאָה חִלָּה אֵלָּא עַל חֲכָם גְּדוֹל בְּחֻקְמָה, גְּבוּר בְּמִדּוֹתָיו,
 66 וְלֹא יִהְיֶה יָצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עֲלָיו בְּדַבָּר בְּעוֹלָם, אֵלָּא הוּא
 67 מִתְגַּבֵּר בְּדַעְתּוֹ עַל יָצְרוֹ תְּמִיד, בַּעַל דַּעַה רַחֲבָה נְכוֹנָה
 68 [יִשְׂרָאֵל] עַד מָאֵד. אָדָם שֶׁהוּא מְמַלֵּא בְּכָל הַמִּדּוֹת הָאֵלּוּ,
 69 שְׁלֵם בְּגוּפוֹ, כְּשִׁיכְנֵס לְפָרְדֵּס [מַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה וּמַעֲשֵׂה
 70 בְּרַאשִׁית] וְיִמְשֹׁף בְּאוֹתָן הַעֲנֻנּוֹת הַגְּדוֹלִים הַרְחוּקִים,
 71 וְתִהְיֶה לוֹ דַּעַת נְכוֹנָה לְהִבִּין וְלְהַשִּׁיג, וְהוּא מִתְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ,
 72 פּוֹרֵשׁ מִדְּרָכֵי כָּל הָעָם הַהוֹלְכִים בְּמַחֲשַׁפֵּי הַזְּמַן, וְהוֹלֵךְ
 73 וּמְנַוֵּז [מַעוֹרָר] עֲצָמוֹ וּמְלַמֵּד נַפְשׁוֹ שְׂלֹא תִּהְיֶה לוֹ מַחֲשָׁבָה
 74 כָּלל בְּאֶחָד מִדְּבָרִים בְּטָלִים, וְלֹא מֵהַכְּלִי הַזְּמַן
 75 וְחַבּוּלוֹתָיו, אֵלָּא דַּעְתּוֹ תְּמִיד פְּנוּיָה לְמַעֲלָה, קְשׁוּרָה פַּתַּח
 76 הַפֶּסֶס, לְהִבִּין בְּאוֹתָן הַצְּרוּרוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הַשְּׁהוּרוֹת,
 77 וּמִסְתַּפֵּל בְּחֻקְמָתוֹ שֶׁל הַקִּדְשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּלָה מַצּוּרָה
 78 רַאשׁוֹנָה [מִלֵּאכִים הַנִּקְרָאִים חַיּוֹת הַקּוֹדֵשׁ] עַד טְבוּר הָאָרֶץ,
 79 וְיִזְדַּע מִקֵּן גְּדוּלוֹ - מִזֵּד רוּחַ הַקִּדְשׁ שׁוֹרָה עֲלָיו. וְכַעַת
 80 שְׁתַּנִּיחַ עֲלָיו הַרוּחַ - תִּתְעַרֵּב נַפְשׁוֹ בְּמַעֲלַת הַמַּלְאָכִים
 81 הַנִּקְרָאִים 'אִישִׁים', וְיִהְפֹּף לְאִישׁ אַחֵר, וְיִבִּין בְּדַעְתּוֹ שְׂאִינוֹ
 82 כְּמוֹת שְׂהִיָּה [עַד שֶׁשִּׁרְתָּה עֲלָיו רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ], אֵלָּא שְׁנַתְעַלָּה
 83 עַל מַעֲלַת שְׂאֵר בְּנֵי אָדָם הַחֻקְמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׂאוֹל:
 84 "וְהִתְנַבִּיתָ עִמָּם, וְנִהְפַכְתָּ לְאִישׁ אַחֵר".

85 ב. הַנְּבִיאִים, מַעֲלוֹת מַעֲלוֹת [בְּדַרְגוֹת שׁוֹנוֹת] הֵן: כְּמוֹ
 86 שֵׁשׁ בְּחֻקְמָה חֲכָם גְּדוֹל מִחֻבְרוֹ, כֶּף בְּנְבוּאָה נְבִיא גְּדוֹל
 87 מְנַבֵּיא. וְכֵלֵן אֵין רוֹאִין מִרְאֵה הַנְּבוּאָה אֵלָּא בְּחֻלּוֹם בְּחִוּוִין
 88 הַלְּזִלָּה, אוֹ בִּיּוֹם אַחֵר שֶׁתַּפֵּל עֲלֵיהֶן תְּרַדְמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר:
 89 "בְּמִרְאֵה אֱלֹהֵי אֲתוֹדַע, בְּחֻלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ". וְכֵלֵן,
 90

1 יִשְׁתַּמֵּם [יִשְׁתַּגַּע] - עַד שִׁימְצָאוּ הַכֹּל מְקַלְסִין [מִשְׁבַּחִים]
 2 אוֹתוֹ וְאוֹתְבִין אוֹתוֹ, וּמִתְאַוִּין לְמַעֲשָׂיו - הֲרִי זֶה קִדְשׁ אֶת
 3 הַשֵּׁם, וְעָלָיו הַפְּתוּב אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר לִי: עֲבָדֵי אֲתָהּ;
 4 יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר בְּךָ אֲתַפְּאֵר".

פָּרָק ו

6 א. כָּל הַמַּאֲבָד [הַמוּחָק] שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים
 7 הַשְּׁהוּרִים שֶׁנֶּקְרָא בָּהֶם הַקִּדְשׁ בְּרוּךְ הוּא - לוֹקָה מִן
 8 הַתּוֹרָה; שֶׁהֲרִי הוּא אוֹמֵר בְּעִבּוּדָה זָרָה: "וְאֲבַדְתֶּם אֶת
 9 שְׁמֵם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא - לֹא תַעֲשׂוּן בְּן לֵה' אֱלֹהֵיכֶם".
 10 ב. וְשָׁבַע שְׁמוֹת הַשֵּׁם הַנִּכְתָּב יוֹד הָא וְאוֹ הָא -
 11 וְהוּא הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ, אוֹ הַנִּכְתָּב אֶלְף דָּלֵת נוּן יוֹד, וְאֵל,
 12 וְאֵלֹהִים, וְאֵלֹהִים, וְאֵלֹהִים, וְשִׁדִּי, וְצִבְאוֹת. כָּל הַמוּחָק אֶפְלוּ
 13 אוֹת אַחַת מִשְׁבָּעָה שְׁמוֹת אֵלּוּ, לוֹקָה.
 14 ג. כָּל הַנְּטַפֵּל [נוֹסֵף] לְשֵׁם מְלֻפְּנוֹ, מִתֵּר לְמַחֲקוֹ: כְּגוֹן
 15 לְמַד מ'לֵה', וּבֵית מ'בְּאֵלֵהִים', וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינֶן בְּקִדְשַׁת
 16 הַשֵּׁם. וְכָל הַנְּטַפֵּל לְשֵׁם מֵאֲחוּרָיו, כְּגוֹן כֶּף שֶׁל 'אֱלֹהֵיךְ',
 17 וְכֶף מִם שֶׁל 'אֱלֹהֵיכֶם', וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינֶן נִמְחָקִין, וְהֲרִי
 18 הֵן כִּשְׂאֵר אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם, מִפְּנֵי שֶׁהַשֵּׁם מְקַדְּשֵׁם. וְאִף עַל
 19 פִּי שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ וְאֲסוּר לְמַחֲקוֹן, הַמוּחָק אֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת
 20 הַנְּטַפְּלוֹת אֵינוֹ לוֹקָה, אָכֵל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת [מַלְקוֹת
 21 מִדּוּבָנִין].

22 ד. כְּתָב אֶלְף לְמַד מ'אֱלֹהִים', יוֹד הָא מ'ה' - אֵינוֹ נִמְחָק;
 23 וְאֵין צָרִיף לוֹמַר 'ה', שֶׁהוּא שֵׁם בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזֶה
 24 הַשֵּׁם, מְקַצֵּת שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ הוּא. אָכֵל הַפּוֹתָב שִׁין דָּלֵת
 25 מ'שִׁדִּי', צָדִי [צִדִּי] בֵּית מ'צִבְאוֹת' - הֲרִי זֶה נִמְחָק.
 26 ה. שְׂאֵר הַכְּנֻיִין שֶׁמִּשְׁבַּחִין בָּהֶן הַקִּדְשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּגוֹן:
 27 חַנּוּן וְרַחוּם, הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא, הַנְּאֻמָּן, קָנָא וְחֻזַּק
 28 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרִי הֵן כִּשְׂאֵר דְּבָרֵי הַקִּדְשׁ, וּמִתֵּר לְמַחֲקוֹן.
 29 ו. כָּלִי שֶׁהִיָּה שֵׁם כְּתוּב עֲלָיו - קוֹצֵץ אֶת מְקוֹם הַשֵּׁם,
 30 וְגוֹנּוּזוֹ. אֶפְלוּ הִיָּה הַשֵּׁם חָקוּק בְּכָלִי מִתְכוֹת אוֹ בְּכָלִי
 31 זְכוּכִית, וְהַתִּיף הַכְּלִי - הֲרִי זֶה לוֹקָה; אֵלָּא חוֹתָף אֶת
 32 מְקוֹמוֹ, וְגוֹנּוּזוֹ. וְכֵן אִם הִיָּה שֵׁם כְּתוּב עַל בְּשׂוֹר, הֲרִי זֶה
 33 לֹא יִרְחֵץ וְלֹא יִסּוּף וְלֹא יַעֲמַד בְּמְקוֹם הַטְּנַפֵּת. נִזְדַּמְנָה לוֹ
 34 טְבִילָה שֶׁל מַצּוּה - פּוֹרֵף עֲלָיו גְּמִי, וְטוֹבֵל; וְאִם לֹא מִצְּא
 35 גְּמִי, מְסַבֵּב אֲתָרָיו. וְלֹא יִהְדַּק, כְּדֵי שְׂלֹא יִחַץ - שְׂלֹא אֲמַרו
 36 לְכַרְף עֲלָיו, אֵלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּר לַעֲמֹד בְּפִנֵּי הַשֵּׁם כִּשְׁהוּא
 37 עָרִם.

38 ז. הַסּוֹתֵר אֶפְלוּ אֶבֶן אַחַת דְּרָף הַשְּׁחֵתָה מִן הַמִּזְבֵּחַ, אוֹ
 39 מִן הַהֵיכָל, אוֹ מִשְׂאֵר הַעֲזָרָה - לוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּעִבּוּדָה
 40 זָרָה: "כִּי אֶת מִזְבְּחֶתָם תִּתְּצוּן", וְכַתוּב: "לֹא תַעֲשׂוּן בְּן
 41 לֵה' אֱלֹהֵיכֶם". וְכֵן הַשּׁוֹרֵף צְצִי הַקִּדְשׁ דְּרָף הַשְּׁחֵתָה -
 42 לוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֲשַׁרְיֶהֶם תִּשְׂרַפוּן בְּאֵשׁ . . . לֹא תַעֲשׂוּן
 43 בְּן לֵה' אֱלֹהֵיכֶם".

44 ח. כְּתָבֵי הַקִּדְשׁ כְּלָן, וּפְרוּשֵׁיהֶן וּבְאִוְרֵיהֶן - אֲסוּר לְשַׂרְף
 45 אוֹתָן אוֹ לְאַבְדָן בִּיד; וְהַמַּאֲבָד בִּיד, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
 46 מְרֻדוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמִוּרִים? כְּכַתְבֵי הַקִּדְשׁ שִׁכְתָּבוּ אוֹתָן

מתוך מהדורת חזק

48 "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם". ובה הבטיחו האל,
 49 שנגאמר: "לך אמר להם: שובו לכם לאהליכם. ואתה, פה
 50 עמד עמדי". הא למדת, שכל הנביאים, כשהנבואה
 51 מסתלקת, חוזרין לאהלים, שהוא צרכי הגוף בלן כשאר
 52 העם; לפיכך אינן פורשין מנשותיהן. ומשה רבנו, לא חזר
 53 לאהלו הראשון; לפיכך פרש מן האשה לעולם ומן
 54 הדומה לה, ונקשרה דעתו בצור העולמים, ולא נסתלק
 55 ההוד מעליו לעולם, וקרן עור פניו, ונתקדש במלאכים.
 56 ז. הנביא, אפשר שתהיה נבואתו לעצמו בלבד, להרחיב
 57 לבו ולהוסיף דעתו, עד שידע מה שלא היה יודע מאותן
 58 הדברים הגדולים, ואפשר שישלח לעם מעמי הארץ, או
 59 לאנשי עיר או ממלכה, לבונן אותם [ללמדם בינה]
 60 ולהודיעם מה יעשו, או למנע אותן ממעשים הרעים
 61 שבידיהן; וכשמשלחין אותו, נותנין לו אות ומופת, כדי
 62 שידעו העם שהאל שלחו באמת. ולא כל העושה אות
 63 ומופת, מאמינין אותו שהוא נביא; אלא אדם שהיינו
 64 יודעין בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בהכמתו
 65 וכמעשיו, שנתעלה בהן על כל בני גילו, והיה מהלך
 66 בדרך הנבואה ובקדושה ופרישותה, ואחר כך בא ועשה
 67 אות ומופת ואמר שהאל שלחו - מצוה לשמע ממנו,
 68 שנגאמר: "אליו תשמעו". ואפשר שיעשה אות ומופת
 69 ואינו נביא, וזה האות יש לו דברים בגו [יתכן שנעשה
 70 באחיזת עיניים]; ואף על פי כן, מצוה לשמע לו, הואיל
 71 ואדם גדול הוא וחקם וראוי לנבואה, מעמידין אותו על
 72 חזקתו - שברך נצטוינו, כמו שנצטוינו לחתך הדין על פי
 73 שנים עדים כשרים, ואף על פי שאפשר שהעידו בשקר,
 74 הואיל וכשרין הן אצלנו, מעמידין אותן על פשרותן.
 75 ובדברים האלו וכיוצא בהן נאמר: "הנסתרת - לה'
 76 אלהינו; והנגלת - לנו ולבנינו", ונאמר: "כי האדם יראה
 77 לעינים, וה' יראה ללבב".

פרק ח

78
 79 א. משה רבנו - לא האמינו בו ישראל מפני האותות
 80 שעשה; שהמאמין על פי האותות - יש בלבד דפי
 81 [פפוק], שאפשר שיעשה האות בלש [מלשון בלהטיהם]
 82 וכשוף. אלא כל האותות שעשה במדבר, לפי הצורך עשאן
 83 - לא להביא ראיה על הנבואה; צורך להשקיע את המצרים
 84 - קרע את היס והצילין בו. צרכנו למזון - הוריד לנו את
 85 המן. צמאו - בקע להן את האבן. כפרו בו עדת קרח -
 86 בלעה אותן הארץ. וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו
 87 בו? במעמד הר סיני: שיענינו ראו, ולא זר, ואננינו שמעו,
 88 ולא אחר - האש והקולות והלפידים. והוא נגש אל
 89 הערפל, והקול מדבר אליו, ואנו שומעין: 'משה, משה!
 90 לך אמר להם כך וכך'. וכן הוא אומר: "פנים בפנים דבר
 91 ה' עמכם", ונאמר: "לא את אבתינו כרת ה' את הבית
 92 הזאת". ומנין שבמעמד הר סיני לבדו, היא הראיה
 93 לנבואתו שהיא אמת שאין בו דפי? שנגאמר: "הנה

1 כשמתנבאין, אבריחן מודעזעין, וכח הגוף כושל,
 2 ועשתונותיהם מטרפות, ותשאר הדעת פנויה להבין מה
 3 שתראה, כמו שנגאמר באברהם: "והנה אימה חשכה גדלה
 4 נפלת עליי"; וכמו שנגאמר בדניאל: "והודי נהפך עלי
 5 למשחית, ולא עצרתי כח".
 6 ג. הדברים שמודיעים לנביא במראה הנבואה - דרך משל
 7 מודיעין לו, ומיד יחקק בלבו פתרון המשל במראה
 8 הנבואה, וידע מה הוא; כמו הסלם שראה יעקב אבינו,
 9 ומלאכים עולים ויורדים בו, והוא היה משל למלכיות
 10 ושבועתן; וכמו החיות שראה יחזקאל, והסיר הנפוח
 11 [רותח] ומקל שקד שראה ירמיה, והמגלה שראה יחזקאל,
 12 והאפה שראה זכריה. וכן שאר הנביאים, יש מהן אומרים
 13 המשל ופתרונו כמו אלו, ויש מהן אומרים הפתרון בלבד.
 14 ופעמים אומרים המשל בלבד בלא פתרון, כמקצת דברי
 15 יחזקאל וזכריה. וכלן, במשל ודרך חידה הם מתנבאין.
 16 ד. כל הנביאים - אין מתנבאין בכל עת שירצו, אלא
 17 מכוונין דעתן ויושבין שמחים וטובי לב ומתבודדין; שאין
 18 הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות, אלא
 19 מתוך שמחה. לפיכך, בני הנביאים, לפניהם גבל ותף
 20 וחליל וכנור, והן מבקשין הנבואה; וזה הוא שנגאמר:
 21 "והמה מתנבאים" - כלומר, מהלכין בדרך הנבואה עד
 22 שיבאו, כמו שאתה אומר: 'פלוני מתגדל'.
 23 ה. אלו שהן מבקשין להתנבא, הם הנקראין 'בני
 24 הנביאים'. ואף על פי שמכוונין דעתן, אפשר שתשרה
 25 שכינה עליהן, ואפשר שלא תשרה.
 26 ו. כל הדברים שאמרנו, הן דרך הנבואה לכל הנביאים
 27 הראשונים והאחרונים - חוץ ממשה רבנו, ורובן של כל
 28 הנביאים. ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל
 29 הנביאים? שכל הנביאים, בחלוס או במראה; ומשה רבנו
 30 - הוא ער ועומד, שנגאמר: "ויבא משה אל אהל מועד
 31 לדבר אתו, וישמע את הקול מדבר אליו". כל הנביאים,
 32 על ידי מלאך; לפיכך רואין מה שהן רואין במשל וחידה.
 33 ומשה רבנו, לא על ידי מלאך, שנגאמר: "פה אל פה אדבר
 34 בו", ונאמר: "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים", ונאמר:
 35 "והמנת ה' יביט"; כלומר, שאין שם משל, אלא רואה
 36 הדבר על בריו בלא חידה ובלא משל; הוא שהתורה
 37 מעידה עליו: "ומראה, ולא בחידת", שאינו מתנבא
 38 בחידה אלא במראה, שרואה הדבר על בריו. כל הנביאים,
 39 יראין ובהקלין ומתמוגגין. ומשה רבנו, אינו כן; הוא
 40 שהפתוב אומר: "כאשר ידבר איש אל רעהו"; כמו שאין
 41 אדם נקהל לשמע דברי חברו, כך היה כח בדעתו של
 42 משה רבנו להבין דברי הנבואה, והוא עומד על עמדו
 43 שלם. כל הנביאים, אין מתנבאין בכל עת שירצו. משה
 44 רבנו, אינו כן; אלא כל זמן שחפץ, וית הקדש לובשתו
 45 ונבואה שורה עליו; ואינו צריך לכוון דעתו ולהזדמן לה
 46 [לחכות שתשרה עליו], שהרי הוא מכון ומזמן ועומד
 47 כמלאכי השרת. לפיכך מתנבא בכל עת שירצה, שנגאמר:

מתוך מהדורת חזק

46 ולעולמי עולמים, אין לה לא שנוי, ולא גרעון ולא
 47 תוספת, שנאמר: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם
 48 - אתו תשמרו לעשות; לא תסף עליו, ולא תגרע ממנו";
 49 ונאמר: "והנגלת לנו ולבנינו עד עולם, לעשות את כל
 50 דברי התורה הזאת". הא למדת, שכל דברי תורה, מצוין
 51 אנו לעשותן עד עולם; וכך הוא אומר: "חקת עולם
 52 לדורותיכם", ונאמר: "לא בשמים היא". הא למדת, שאין
 53 נביא רשאי לחדש דבר מעתה. לפיכך, אם יעמד איש, בין
 54 מישראל בין מן האמות, ויעשה אות ומופת, ויאמר שה'
 55 שלחו להוסיף מצוה, או לגרע מצוה, או לפרש במצוה
 56 מן המצוות פרוש שלא שמענו ממשה, או שאמר שאותן
 57 המצוות שנצטוו בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות
 58 אלא מצוות לפי זמן היו - הרי זה נביא שקר, שהרי בא
 59 להכחיש נבואתו של משה; ומיתתו בחנק, על שהזיד
 60 לדבר בשם ה' אשר לא צוהו, שהוא ברופו שמו צוה
 61 למשה שהמצוה הזאת "לנו ולבנינו עד עולם", ולא
 62 איש, אל, ויכוזב".
 63 ב. אם כן, למה נאמר בתורה: "נביא אקים להם מקרב
 64 אחיהם"? לא לעשות דת הוא בא, אלא לצוות על דברי
 65 התורה, ולהזהיר העם שלא יעברו עליה, כמו שאמר
 66 האחרון שבהם: "זכרו תורת משה עבדי". וכן אם צונו
 67 בדברי הרשות, כגון: 'לכו למקום פלוני', או 'אל תלכו',
 68 'עשו מלחמה היום', או 'אל תעשו', 'בנו חומה זו', או
 69 'אל תבנוה' - מצוה לשמע לו; והעובר על דבריו - חייב
 70 מיתה בידי שמים, שנאמר: "והיה, האיש אשר לא ישמע
 71 אל דברי אשר ידבר בשמי - אנכי אדרש מעמו".
 72 ג. וכן נביא שעבר על דברי עצמו [דברי נבואתו],
 73 והכובש [מעלים] נבואתו - חייב מיתה בידי שמים;
 74 ובשלשון נאמר: "אנכי אדרש מעמו". וכן אם יאמר לנו
 75 הנביא שנודע לנו שהוא נביא, לעבר על אחת מפל מצוות
 76 האמורות בתורה או על מצוות הרבה, בין קלות בין
 77 חמורות, לפי שעה - מצוה לשמע לו. וכן למדנו מחכמים
 78 הראשונים, מפי השמועה [איש מפי איש]: ככל, אם יאמר
 79 לך נביא: 'עבר על דברי תורה', כאלהו בהר הפקמל -
 80 שמע לו; חוץ מעבודה זרה. והוא, שהיה הדבר לפי שעה
 81 - כגון אליהו בהר הפקמל, שהקריב עולה בחוץ,
 82 וירושלים נבחרה [להקריב רק בה], והמקריב בחוץ חייב
 83 פרת. ומפני שהוא נביא, מצוה לשמע לו; וגם בזה נאמר:
 84 "אליו תשמעו". ואלו שאלו את אליהו ואמרו לו: 'היאך
 85 נעקר מה שכתוב בתורה, פן תעלה עלתך בכל מקום?'"
 86 - היה אומר: 'לא נאמר אלא המקריב בחוץ לעולם חייב
 87 פרת, כמו שצוה משה; אבל אני אקריב היום בחוץ בדבר
 88 ה', כדי להכחיש נביאי הבעל'. ועל הדרך הזאת, אם צו
 89 כל הנביאים לעבר לפי שעה, מצוה לשמע להן; ואם
 90 אמרו שהדבר נעקר לעולם - מיתתן בחנק, שהתורה
 91 אמרה: "לנו ולבנינו עד עולם".

1 אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך,
 2 וגם כך יאמינו לעולם" - מפלל, שקדם דבר זה לא
 3 האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות
 4 שיש אחריה הרהור ומחשבה.
 5 ב. נמצאו אלו ששלח להם, הם העדים על נבואתו שהיא
 6 אמת, ואינו צריך לעשות להן אות; שהן והוא אחד
 7 [שווים] בדבר, כשני עדים שראו דבר אחד ביחד - שכל
 8 אחד מהן עד לתברו שהוא אומר אמת, ואין אחד מהן
 9 צריך להביא ראיה לתברו. כך משה רבנו - כל ישראל
 10 עדים לו אחר מעמד הר סיני, ואינו צריך לעשות להם
 11 אות. וזה הוא שאמר לו הקדוש ברוך הוא בתחלת
 12 נבואתו, בעת שנתן לו האותות לעשותן במצרים, ואמר
 13 לו: "ושמעו לקולך"; ידע משה רבנו, שהמאמין על פי
 14 האותות, יש בלבו דפי, ומהרהר ומחשב, והיה נשמט
 15 מליף, ואמר: "והן לא נאמינו לך" - עד שהודיעו הקדוש
 16 ברוך הוא, שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים,
 17 ואחר שיצאו ויעמדו על ההר הזה, יסתלק ההרהור
 18 שמהרהרין אחריו, שאני נותן לך כאן אות שידעו שאני
 19 שלחתיך באמת מבתחלה, ולא ישאר בלבם הרהור. והוא
 20 שהכתוב אומר: "וזה לך האות פי אנכי שלחתיך -
 21 בהוציאך את העם ממצרים, תעבדו את האלהים על ההר
 22 הזה". נמצאת אומר, שכל נביא שיעמד אחר משה רבנו,
 23 אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו, כדי שנאמר: 'אם
 24 יעשה אות, נשמע לו לכל מה שיאמר'; אלא מפני המצוה
 25 שצונו משה בתורה, ואמר: אם נתן אות - אליו
 26 תשמעו"; כמו שצונו לחתך הדבר על פי שני עדים, ואף
 27 על פי שאין אנו יודעין אם אמת העידו אם שקר - כך
 28 מצוה לשמע מזה הנביא, ואף על פי שאין אנו יודעין אם
 29 האות אמת או בכשוף ולאט.
 30 ג. לפיכך, אם צמד נביא ועשה אותות ומופתים גדולים,
 31 ובקש להכחיש נבואתו של משה רבנו - אין שומעין לו;
 32 ואנו יודעין ביחוד [בבירור], שאותן האותות בלאט
 33 [בלחש] וכשוף הן, לפי שנבואת משה רבנו אינה על פי
 34 האותות כדי שצערך אותות זה לאותות זה, אלא בעינינו
 35 ראינוה וראינו ששמענוה, כמו ששמע הוא [משה רבנו].
 36 הא למה הדבר דומה? לעדים שהעידו לאדם על דבר
 37 שראה בעיניו, שאינו כמו שראה - שאינו שומע להן, אלא
 38 יודע בודאי שהן עדי שקר. לפיכך אמרה תורה, שאם בא
 39 האות והמופת, "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא"; שהרי
 40 זה בא אליך באות ומופת, להכחיש מה שראית בעיניך;
 41 והואיל ואין אנו מאמינים במופת, אלא מפני המצוה
 42 שצונו משה, היאך נקבל מאות זה שבא להכחיש נבואתו
 43 של משה, שראינו ושמענו.
 44 פֶּרֶק ט
 45 א. דבר ברור ומפורש בתורה, שהיא מצוה עומדת לעולם

מתוך מהדורת חזק

46 הקוסמים והחלומות פתגם [קש] שנתערב בו מעט בר
 47 [תבואה נקיה], ודבר ה' פבר שאין בו תבן כלל. ודבר
 48 הזה הפתוי הכטיח ואמר, שאותן הדברים שמודיעין
 49 המעוננים והקוסמים לאמות ומכזבין - הנביא יודיע לכם
 50 דברי האמת, ואין אתם צריכין למעונן וקוסם וכיוצא בו,
 51 שגאמר: "לא ימצא כף מעביר בנו ובתו באש, קוסם
 52 קסמים. . . וגו' כי הגוים האלה. . . וגו' נביא מקרוב
 53 מאחריך". הא למדת, שאין הנביא עומד לנו, אלא
 54 להודיענו דברים העתידיים להיות בעולם, משבע ורעב
 55 מלחמה ושלום וכיוצא בהן; ואפלו צרכי יחיד מודיע לו,
 56 כשאויל שאקבה לו אבדה והלך לנביא להודיעו מקומה.
 57 וכיוצא באלו הדברים, הוא שיאמר הנביא - לא שיעשה
 58 דת אחרת, או יוסיף מצוה או יגרע.

59 ד. דברי הפרענות שהנביא אומר, כגון שיאמר: 'פלוני
 60 ימות', או 'שנה פלונית שנת רעב' או 'מלחמה' וכיוצא
 61 בדברים אלו - אם לא יעמדו דבריו, אין בזה הכחשה
 62 לנבואתו, ואין אומרים: 'הנה דבר ולא בא'; שהקדוש
 63 ברוך הוא "אך אפי' רוב חסד, ונתם על הרעה", ואפשר
 64 שעשו תשובה ונסלח להם כפאשי נינוה, או שתלה להם
 65 [נתן להם ארכה] פחזקה. אבל אם הכטיח על טובה ואמר
 66 שיהיה כך וכך, ולא באה הטובה שאמר - בדיע שהוא
 67 נביא שקר; שכל דבר טובה שיגזר האל, אפלו על תנאי
 68 - אינו חוזר. הא למדת, שבדברי הטובה בלבד יבחן
 69 הנביא. הוא שירמיהו אומר בתשובתו לחנניה בן עזור,
 70 כשהיה ירמיה מתנבא לרעה וחנוניה לטובה. אמר לו
 71 ירמיה: 'חנוניה, אם לא יעמדו דברי, אין בזה ראיה שאני
 72 נביא שקר; אבל אם לא יעמדו דברך, יודע שאתה נביא
 73 שקר', שגאמר: "אף שמע נא את הדבר הזה וגו' הנביא
 74 אשר ינבא לשלח, בבא דבר הנביא יודע הנביא אשר
 75 שלחו ה' באמת".

76 ה. נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא - הרי זה
 77 בחזקת נביא, ואין זה השני צריך חקירה; שהרי משה
 78 רבנו העיד ליהושע, והאמינו בו כל ישראל קדם שיעשה
 79 אות. וכן לדורות. נביא שנודעה נבואתו והאמינו דבריו
 80 פעם אחר פעם, או שהעיד לו נביא, והיה הולך בדרכי
 81 הנבואה - אסור לחשב אחריו ולהרהר בנבואתו, שמה
 82 אינה אמת. ואסור לנסותו יותר מדי, ולא נהיה הולכים
 83 ומנסים לעולם, שגאמר: "לא תנסו את ה' אלהיכם, כאשר
 84 נסיתם במסה", שאמרו: "הי' ה' בקרבנו, אם אין". אלא
 85 מאחר שנודע שזה נביא - נאמינו וידעו פי ה' בקרבם,
 86 ולא ירהרו ולא יחשבו אחריו, כענין שגאמר: "וידעו, כי
 87 נביא היה בחוכם".

88 בריף רחמנא דסייען

הלכות דעות

89 יש בכללן אחת עשרה מצוות - חמש מצוות עשה,
 90

1 ד. וכן אם עקר דבר מדברים שלמדנו מפי השמועה
 2 [מסורת ממרע"ה], או שאמר בדין מדיני תורה שה' צוה
 3 לו שהדין כך הוא והלכה כדברי פלוני - הרי זה נביא
 4 שקר, ויחנק אף על פי שעשה אות; שהרי בא להכחיש
 5 תורה שאמרה: "לא בשמים היא". אבל לפי שעה,
 6 שומעין לו בכל.
 7 ה. במה דברים אמורים? בשאר מצוות; אבל בעבודה
 8 זרה - אין שומעין לו, ואפלו לפי שעה. ואפלו עשה
 9 אותות ומופתים גדולים, ואמר שה' צוהו שתעבד עבודה
 10 זרה היום בלבד, או בשעה זו בלבד - הרי זה דבר סרה
 11 על ה'; ועל זה צוה הפתוי ואמר: "ובא האות והמופת.
 12 . לא תשמע אל דברי הנביא ההוא. . . פי דבר סרה על
 13 ה' אלהיכם", שהרי בא להכחיש נבואתו של משה.
 14 ולפיכך גרע בודאי שהוא נביא שקר, וכל שעשה - בלאט
 15 וכשוף עשה; ויחנק.

יום שישי ט"ז שבט ה'תשע"ד

פרק י

17
 18 א. כל נביא שיעמד לנו ויאמר שה' שלחו, אינו צריך
 19 לעשות אות כאחד מאותות משה רבנו או מאותות אליהו
 20 ואלישע, שיש בהם שני מנהגו של עולם; אלא האות
 21 שלו, שיאמר דברים העתידין להיות בעולם, ויאמנו
 22 דבריו, שגאמר: "וכי תאמר בלבדך: איכה גרע את הדבר
 23 וגו'". לפיכך, כשיבוא אדם הראוי לנבואה במלאכות
 24 [בשליחות] ה', ולא יבוא להוסיף ולא לגרע, אלא לעבד
 25 את ה' במצוות התורה - אין אומרים לו: 'גרע לנו את
 26 היס, או החיה מת וכיוצא באלו, ואחר כך נאמין בך',
 27 אלא אומרים לו: 'אם נביא אתה, אמר לנו דברים העתידין
 28 להיות'; והוא אומר, ואנו מחכים לראות ה'בואו דבריו:
 29 אם לא יבואו, ואפלו נפל דבר אחד קטן - בדיע שהוא
 30 נביא שקר. ואם באו דבריו בלן - יהיה בעינינו נאמן.
 31 ב. ובודקין אותו פעמים הרבה. אם נמצאו דבריו בלן
 32 נאמינו, הרי זה נביא אמת, כמו שגאמר בשמואל: "וידע
 33 כל ישראל מן ועד באר שבע, כי נאמן שמואל לנביא
 34 לה".

35 ג. והלא המעוננים והקוסמין אומרים מה עתיד להיות,
 36 ומה הפרש בין הנביא ובינם? אלא שהמעוננים והקוסמין
 37 וכיוצא בהן, מקצת דבריהם מתקמין ומקצתן אין
 38 מתקמין, כענין שגאמר: "יעמדו נא וישיעך הכרי שמים,
 39 החזים בכוכבים, מודיעים לחדשים, מאשר יבאו עליך" -
 40 "מאשר", ולא כל אשר. ואפשר שלא יתקיים מדבריהם
 41 כלום, אלא יטעו בכל, כענין שגאמר: "מפר אותות בדים,
 42 וקסמים יהולל". אבל הנביא - כל דבריו קימין, שגאמר:
 43 "כי לא יפל מדבר ה' ארצה". וכן הוא אומר: "הנביא
 44 אשר אתו חלום, יספר חלום, ואשר דברי אתו, ידבר דברי
 45 אמת; מה לתבן את הבר, נאם ה'" - כלומר, שדברי

מתוך מהדורת חזק

47 פיוצא בו פעם אחרת. וכן לא יתאנה אלא לךברים שהגוף
 48 צריך להן ואי אפשר לחיות בזולתן, כענין שנאמר: "צדיק
 49 אכל לשבע נפשו". וכן לא יהיה עמל בעסקו אלא להשיג
 50 דבר שצריך לו לחיי שעה, כענין שנאמר: "טוב מעט
 51 לצדיק". ולא יקבץ ידו ביותר, ולא יפזר כל ממונו, אלא
 52 נותן צדקה כפי מסת ידו [- יכולתו], ומלנה כראוי למי
 53 שצריך. ולא יהיה מהולל ושוחק, ולא עצב ואונן, אלא
 54 שמח כל ימיו בנחת, בסבר פנים יפות. וכן שאר דעותיו.
 55 ודרך זו, היא דרך החכמים. כל אדם שדעותיו בלן דעות
 56 בינוניות ממצעות, נקרא חכם.

57 ה. ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר, ויתרחק מדעה
 58 בינונית מעט לצד זה או לצד זה, נקרא חסיד. כיצד? מי
 59 שיתרחק מגבה הלב עד הקצה האחרון, ויהיה שפל רוח
 60 ביותר - נקרא חסיד; וזו היא מדת חסידות. ואם יתרחק
 61 עד האמצע בלבד, ויהיה ענו - נקרא חכם; וזו היא מדת
 62 חכמה. ועל דרך זו, שאר כל הדעות. וחסידים הראשונים
 63 היו מטין דעות שלהן מדרך האמצעית כנגד שתי
 64 הקצוות: יש דעה שמטין אותה כנגד הקצה האחרון, ויש
 65 דעה שמטין אותה כנגד הקצה הראשון; וזה הוא לפנים
 66 משורת הדין. ומצוין אנו ללכת בדרך אלו הבינוניים,
 67 והם הדרך הטובים והישרים, שנאמר: "והלכת
 68 בדרךיו".

69 ו. כך למדו בפרוש מצנה זו: מה הוא נקרא חנון, אף
 70 אפה היה חנון; מה הוא נקרא רחום, אף אפה היה רחום;
 71 מה הוא נקרא קדוש, אף אפה היה קדוש. ועל דרך זו
 72 קראו הנביאים לאל בכל אותן הפגיוני, 'ארף אפים ורב
 73 חסד', 'צדיק וישר', 'תמים', 'גבור' ו'חזק' וכיוצא בהן -
 74 להודיע שאלו דרכים טובים וישרים הן, ויחב אדם
 75 להנהיג עצמו בהן ולהדמות כפי כחו.
 76 ז. וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו?
 77 יעשה וישנה וישלש במעשים שעושה על פי הדעות
 78 האמצעיות, ויחזור בהן תמיד, עד שיהיה מעשיהן קלים
 79 עליו ולא יהיה בהם טרח, ויקבעו הדעות בנפשו. ולפי
 80 שהשמות האלו שנקרא בהן היוצא, הן הדרך הבינונית
 81 שאנו חייבין ללכת בה - נקראת דרך זו 'דרך ה'; והיא
 82 שלמדה אברהם אבינו לבניו, שנאמר: "כי ידעתיו, למען
 83 אשר יצנה את בניו ואת ביתו אחריי, ושמריו דרך ה'".
 84 וההולך בדרך זו, מביא טובה וברכה לעצמו, שנאמר:
 85 "למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו".

פרק ב

87 א. חולי הגוף, טועמין המר מתוך והמתוק מר. ויש מן
 88 החולים מי שמתאנה ותאב למאכלות שאינן ראויין
 89 לאכילה, כגון העפר והפחם, ושונא המאכלות הטובים,
 90 כגון הפת והבשר - הכל לפי רב החלי. כך בני אדם
 91 שנפשותיהם חולות - מתאווין ואוהבין הדעות הרעות,
 92 ושונאין הדרך הטובה, ומתעצלין ללכת בה, והיא כבדה

1 ויש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להדמות
 2 בדרךיו; (ב) להדבק ביוצאיו; (ג) לאהב את רעים; (ד)
 3 לאהב את הגרים; (ה) שלא לשנא אחים; (ו) להוכיח;
 4 שלא להלבין פנים; (ח) שלא לענות אמללים; (ט)
 5 שלא להלהף כלי; (י) שלא לנקם; (יא) שלא לנטר.
 6 ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

8 א. דעות [מידות ותכונות נפש] הרבה יש לכל אדם ואדם
 9 מבני אדם, וזו משנה מזו ורחוקה ממנה ביותר: יש אדם
 10 שהוא בעל חמה, כוועס תמיד; ויש אדם שדעתו מושבת
 11 עליו, ואינו כוועס כלל - ואם כוועס, יכעס כעס מעט בכמה
 12 שנים. ויש אדם שהוא גבה לב ביותר, ויש שהוא שפל
 13 רוח עד מאד. ויש שהוא בעל תאנה, לא תשבע נפשו
 14 מהלך בתאנותה; ויש שהוא טהור גוף ביותר, לא יתאנה
 15 אפלו לךברים מעוטים שהגוף צריך להן. ויש בעל נפש
 16 רחבה, שלא תשבע נפשו מכל ממון העולם, כענין
 17 שנאמר: "אהב כסף לא ישבע כסף"; ויש מקצר, שדין
 18 אפלו דבר מועט שלא יספיק לו, ולא ירדף להשיג כל
 19 צרכו. ויש שהוא מסוג עצמו ברעב וקובץ על ידו [מקומן
 20 לעצמו], ואינו אוכל פרוטה משלו אלא בצער גדול; ויש
 21 שהוא מאבד כל ממונו בידו, לדעתו. ועל דרכים אלו -
 22 שאר כל הדעות, כגון מהולל [מתהולל] ואונן [עצוב],
 23 וכילי [קמצון] ושוע [פורן], ואכזרי ורחמן, ולב אמין ורך
 24 ללב [פחדן] וכל פיוצא בהן.

25 ב. ויש בין כל דעה ודעה הרחוקה ממנה בקצה האחר,
 26 דעות בינוניות - זו רחוקה מזו. וכל הדעות - יש מהן
 27 דעות שהן לאדם מתחלת בריתו, לפי טבע גופו; ויש מהן
 28 דעות שטבעו של אדם זה מכון [מותאם אליהם] ועתיד
 29 לקבל אותן במהרה תר משאר הדעות; ויש מהן שאינן
 30 לאדם מתחלת בריתו, אלא למד אותן מאחרים או שנפנה
 31 להן מעצמו, לפי מחשבה שעלתה בלבו או ששמע שזו
 32 הדעה טובה לו ובה ראוי לילך, והנהיג עצמו בה עד
 33 שנקבעה.

34 ג. שני קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה, אינן דרך
 35 טובה; ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן, ולא ללמדן לעצמו.
 36 ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן, או מוכן [מותאם] לאחת
 37 מהן, או שפכר למד אחת מהן ונהג בה - יחזיר עצמו
 38 למוטב וילך בדרך הטובים, והיא דרך הישרה.

39 ד. הדרך הישרה - היא מדת בינונית שבכל דעה ודעה,
 40 מכל הדעות שיש לו לאדם; והיא הדעה שהיא רחוקה
 41 משני הקצוות רחוק שנה, ואינה קרובה לא לזו ולא לזו.
 42 ולפיכך צוו חכמים הראשונים, שיהא אדם שם [מעריך]
 43 ושווקל [דעותיו תמיד, ומשער אותם ומכון אותם בדרך
 44 האמצעית, כדי שיהא שלם. כיצד? לא יהא בעל חמה נוח
 45 לכעס, ולא כמת שאינו מרגיש, אלא בינוני: לא יכעס
 46 אלא על דבר גדול שראוי לכעס עליו, כדי שלא יעשה

מתוך מהדורת חזק

48 רב, תלמיד רבנו הקדוש, שלא שח שיחה בטלה כל ימיו
49 - וזו היא שיחת רב כל אדם. ואפלו בצרכי הגוף, לא
50 ירבה אדם דברים. ועל זה צויו חכמים ואמרו: 'כל המרבה
51 דברים, מביא חטא'; ואמרו: 'לא מצאתי לגוף טוב, אלא
52 שתיקה'. וכן בדברי תורה ובדברי חכמה - יהיו דברי
53 החכם מעטים, ועניניהם [תוכן שלהם] מרבים. והוא שצונו
54 חכמים ואמרו: 'לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה'.
55 אבל אם היו הדברים מרביין והענין מועט, הרי זו סכלות;
56 ועל זה נאמר: 'פי בא החלום ברב ענין, וקול פסיל ברב
57 דברים'.

58 ה. סיג לחכמה, שתיקה. לפיכך, לא ימהר להשיב, ולא
59 ירבה לדבר; וילמד לתלמידים בשיובה ונחת, בלא צעקה,
60 בלא אריכות לשון. הוא ששלמה אומר: "דברי חכמים,
61 בנחת נשמעים".

62 ו. אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופתוי. ולא
63 תהיה אחת בפה ואחת בלב, אלא תוכו פכרו [פנימיותו]
64 כחיצוניותו; והענין שבלב, הוא הדבר שבפה. ואסור
65 לגנב דעת הבריות, ואפלו דעת הגוי. כיצד? לא ימכר לגוי
66 בשר נבלה בכלל שחוטטה, ולא מנעל של [עור בהמה]
67 מתה במקום מנעל של שחוטטה. ולא יסרקה [יפציר]
68 בתברו שיאכל אצלו, והוא יודע שאינו אוכל, וירבה לו
69 בתקרבת [דברי מאכל], והוא יודע שאינו מקבל; ולא
70 יפתח לו חביות שהוא צריך לפתח אותן למכרו, כדי
71 לפתותו [לשקר] שבשביביל כבודו פתח. וכן כל פיוצא בזה.
72 אפלו מלה אחת של פתוי ושל גנבת הדעת, אסורה; אלא
73 שפת אמת ורוח נכון, ולב טהור מקל עמל והוות [-]
74 שקרים].

75 ז. לא יהיה אדם בעל שחוק והתל [- ליצנות], ולא עצב
76 ואונן - אלא שמת. כך אמרו חכמים: 'שחוק וקלות ראש
77 - מרגילין לערוה'. וצונו, שלא יהא אדם פרוץ בשחוק,
78 ולא עצב ומתאבל; אלא מקביל את כל האדם בסדר פנים
79 יפות. וכן לא יהיה בעל נפש רחבה, נבחה להון, ולא עצל
80 ובטל ממלאכה, אלא בעל עין טובה; מעט עסק, ועוסק
81 בתורה; ואותו המעט שהוא חלקו, ישמח בו. ולא יהיה
82 לא בעל קטטה ולא בעל קנאה, ולא בעל תאוה ולא רוך
83 אחר הפבור. כך אמרו חכמים: 'הקנאה והתאוה והפבור,
84 מוציאין את האדם מן העולם'. כללו של דבר - ילך במדה
85 הבינונית שבכל דעה ודעה, עד שיהיו כל דעותיו מקבולות
86 באמצעות; והוא ששלמה אומר: "וכל דרכיך יכנו".

יום שבת קודש י"ז שבט ה'תשע"ד

פרק ג

87 א. שמה יאמר אדם: 'הואיל והתאוה והפבור וכיוצא בהן
88 דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם, אפרש מהן
89 ביותר ואתרחק לצד האחרון', עד שלא יאכל בשר ולא
90 ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש

1 עליהם למאד, לפי חלקים. וכן ישעיהו אומר באנשים
2 הללו: "הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע, שמים חשף
3 לאור ואור לחשף, שמים מר למתוק ומתוק למר".
4 ועליהם נאמר: "העזבים ארחות ישר - ללכת בדרכי
5 חשף". ומה היא תקנת חולי הנפשות? ילכו אצל
6 החכמים, שהן רופאי הנפשות, וירפאו חלקם בדעות
7 שמלמדים אותם, עד שיחזירו לדרך הטובה. והמפירים
8 בדעות הרעות שלקחם, ואינם הולכים אצל החכמים לרפא
9 אותם - עליהם אמר שלמה: "ומוסר, אילים בזו".

10 ב. וכיצד היא רפואתם? מי שהוא בעל חמה - אומרים
11 לו להנהיג עצמו, שאם הפה וקולו, לא ירגיש קלל; וילך
12 בדרך זו זמן מרבה, עד שתעקר החמה מלבו. ואם היה
13 גבה לב - ינהיג עצמו בבדין הרבה, וישב למטה מן הכל,
14 וילבש בלוי סחכות המבזים את לובשיהם, וכיוצא
15 בדברים אלו, עד שיעקר גבה הלב ממנו, ויחזר לדרך
16 האמצעית, שהיא דרך הטובה; ולקשיחזר לדרך
17 האמצעית, ילך בה כל ימיו. ועל קו זה יעשה בשאר כל
18 הדעות: אם היה רחוק לקצה האחר, ירחיק עצמו לקצה
19 השני, וינהג בו זמן מרבה עד שיחזר לדרך הטובה, והיא
20 מדה בינונית שבכל דעה ודעה.

21 ג. ויש דעות שאסור לו לאדם לנהג בהן בבינונית, אלא
22 יתרחק עד הקצה האחר - והוא גבה הלב; שאין דרך
23 הטובה שיהיה האדם ענו בלבד, אלא שיהיה שפל רוח,
24 ותהיה רוחו נמוכה למאד. ולפיכך נאמר במשה רבנו "ענו
25 מאד", ולא נאמר "ענו" בלבד. ולפיכך צויו חכמים, 'מאד
26 מאד הוי שפל רוח'. ועוד אמרו, שקל המגביה לבו - כפר
27 בעקר, שנאמר: "וירם לכתף, ושכחת את ה' אלהיך". ועוד
28 אמרו: בשמתא דאית ביה [יהא בחרם מי שיש בו -] גסות
29 הרוח, ואפלו מקצתה. וכן הפעם, דעה רעה היא עד
30 למאד; וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר,
31 וילמד עצמו שלא יכעס, ואפלו על דבר שראוי לכעס
32 עליו. ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו, או על
33 הצבור אם היה פרוץ, ורצה לכעס עליהן כדי שיחזרו
34 למוטב - יראה עצמו בפניהם שהוא פועל כדי ליסרם,
35 ותהיה דעתו מישבת בינו לבין עצמו, כאדם שהוא מדמה
36 איש בשעת כעסו, והוא אינו כועס. אמרו חכמים
37 הראשונים: 'כל הכועס, כאלו עובד עבודה זרה'. ואמרו,
38 שקל הכועס - אם חכם הוא, חקמתו מסתלקת ממנו, ואם
39 נביא הוא, נבואתו מסתלקת ממנו. בעלי כעס, אין חיייהם
40 חיים; לפיכך צונו להתרחק מן הכעס, עד שיהיג עצמו
41 שלא ירגיש אפלו לדברים המכעיסין. וזו היא הדרך
42 הטובה, ודרך הצדיקים: הן יגלבו, ואינן עולבין;
43 שומעין חרפתן, ואינן משיבין; עושים מאהבה, ושמחים
44 ב'סורין'. עליהם הכתוב אומר: "ואהבו, כצאת השמש
45 בגברתו".

46 ד. לעולם ירבה אדם בשתיקה, ולא ידבר אלא בדבר
47 חכמה או בדברים שהוא צריך להן לחיי גופו. אמרו על

48 שתנחת דעתו עלי, וינחת גופו כפי שלא יחלה, ולא יוכל
49 לעבד את ה' והוא חולה - נמצאת שנה שלו עבודה
50 למקום ברוך הוא. ועל ענין זה צווי חכמים ואמרו: 'וכל
51 מעשיך יהיו לשם שמים'; והוא שאמר שלמה בחכמתו:
52 "בכל דרכיך דעהו".

פָּרָק ד

54 א. הואיל והנית הגוף בריא ושלם, מדרכי (עבודת) ה'
55 הוא, שהרי אי אפשר שביין או ידע, והוא חולה - צריך
56 להרחיק אדם עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג
57 עצמו בדברים המכריזי המחלימים; ואלו הן: לעולם לא
58 יאכל אדם, אלא כשהוא רעב; ולא ישתה, אלא כשהוא
59 צמא. ואל ישהה נקביו, ואפלו רגע אחד, אלא כל זמן
60 שצריך להשתין או להסך את רגליו [נקבים גדולים], יעמד
61 מיד.

62 ב. לא יאכל אדם עד שתתמלא כרסו, אלא יפחות כמו
63 רביע משבטתו. ולא ישתה מים בתוך המזון, אלא מעט
64 ומזוג ביין; וכשתחיל המזון להתאכל במעי, שותה מה
65 שהוא צריך לשתות. ולא ירבה לשתות מים, ואפלו
66 כשתאכל המזון. ולא יאכל עד שיבדק עצמו יפה יפה,
67 שמא יהיה צריך לנקביו. לא יאכל אדם, עד שיהלך קדם
68 אכילה עד שיתחיל גופו לחם, או יעשה מלאכה, או יתגע
69 בגנע אחר. כלל של דבר - ענה גופו ויגע כל יום בבקר
70 עד שיתחיל גופו לחם, וישקט מעט עד שתתישב נפשו,
71 ואוכל. ואם רחץ בחמין אחר שיגע, הרי זה טוב; ואחר
72 כך שותה מעט, ואוכל.

73 ג. לעולם כשיאכל אדם, ישב במקומו או יטה על שמאל.
74 ולא יהלך ולא ירפב ולא יגע ולא יעזע גופו ולא יטל,
75 עד שיתאכל המזון שבמעי; וכל המטיל אחר אכילתו או
76 שיגע, הרי זה מביא על עצמו חלאים רעים וקשים.

77 ד. היום והלילה, ארבע ועשרים שעות. די לו לאדם לישן
78 שלישי, שהוא שמונה שעות; ויהיו בסוף הלילה, כדי
79 שיהא מתחלת שנתו עד שתעלה השמש שמונה שעות,
80 ונמצא עומד ממטותו קדם שתעלה השמש.

81 ה. לא יישן אדם לא על פניו, ולא על ערפו, אלא על
82 צדו - בתחלת הלילה על צד שמאל, ובסוף הלילה על צד
83 ימין. ולא יישן סמוך לאכילה, אלא נמתין אחר אכילה
84 כמו שלש או ארבע שעות. ולא יישן ביום.

85 ו. דברים המשלשין את בני מעים, כגון ענבים ותאנים
86 ותותים ואגסים ואבטיחים ומעי [פנים] הקשואים ומעי
87 [פנים] מלפונות - אוכל אדם אותן בתחלה, קדם אכילה.
88 ולא יערבם עם המזון, אלא שותה מעט עד שיצאו מבטן
89 העליון, ואוכל מזונו. ודברים שהן מאמצין [מקשים] את
90 בני מעים, כגון רמונים ופרישין [חבושים] ותפוחים
91 וקרסטמילין - [מין אגסים] אוכל אותן תכף [סמוך]
92 למזונו, ולא ירבה מהן.

93 ז. כשירצה אדם לאכל בשר עוף ובשר בהמה כאחד,

1 מלבד נאה אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן, כגון
2 כמרי אדם - גם זו הדרך רעה היא, ואסור לילך בה. המהלך
3 בדרך זו, נקרא 'חוטא'. הרי הוא אומר בזויר: "וכפר עלי
4 מאשר חטא על הנפש"; אמרו חכמים: 'ומה אם נזיר
5 שלא פירש אלא מן היין, צריך כפרה - המונע עצמו מכל
6 דבר, על אחת כמה וכמה'. לפיכך צווי חכמים, שלא ימנע
7 אדם עצמו אלא מדברים שמנעה התורה בלבד, ולא יהיה
8 אוסר עצמו בנדריים ובשבועות על דברים המתירין. כך
9 אמרו חכמים: 'לא ייך מה שאסרה תורה, אלא שאתה
10 אוסר עליך דברים אחרים? ! ובכלל זה, אלו שמתענין
11 תמיד - אינו בדרך טובה, ואסרו חכמים שיהא אדם מסוגף
12 עצמו בתענית. ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן, צוה
13 שלמה ואמר: "אל תהי צדיק הרבה, ואל תתחכם יותר -
14 למה תשומם".

15 ב. צריך אדם שיבין כל מעשיו בלם, לידע את השם ברוך
16 הוא, בלבד; ויהיה שבתו וקומו ודבורו, הכל לעמת
17 [למטרות] זה הדרך. ביצד? כשישא ויתן או יעשה מלאכה
18 לטל שכן, לא יהיה בלבו קבוע ממון בלבד, אלא יעשה
19 דברים הללו כדי שימצא דברים שהגוף צריך להן,
20 מאכילה ושתיה ושיבת בית ונשיאת אשה. וכן כשיאכל
21 וישתה ויבעל, לא ישים על לבו לעשות דברים הללו כדי
22 להנות בלבד, עד שנמצא שאינו אוכל ושותה אלא המתוק
23 לחך ויבעל כדי להנות; אלא ישים על לבו כשיאכל
24 וישתה, כדי להברות גופו ואבריו בלבד. לפיכך, לא יאכל
25 כל שהחך מתאנה, כמו הפכל והחמור, אלא יאכל דברים
26 המועילין לו, אם מרים אם מתוקים. ולא יאכל דברים
27 הרעים לגוף, אף על פי שהן מתוקין לחך. ביצד? מי
28 שהיה בשרו חם - לא יאכל בשר ולא דבש ולא ישתה
29 יין, כענין שאמר שלמה דרך משל: "אכל דבש הרבות לא
30 טוב", ושותה מי העלשין [מין צמח], אף על פי שהוא
31 מר; שנמצא שהוא אוכל ושותה דרך רפואה בלבד כדי
32 שיבריא ויעמד שלם, הואיל ואי אפשר לאדם לחיות אלא
33 באכילה ושתיה. וכן כשיבעל, לא יבעל אלא כדי להברות
34 גופו וכדי לקיים את הנידע [ההמשכיות]; לפיכך, אינו
35 בועל כל זמן שיתאנה, אלא בכל עת שידע שהוא צריך
36 להוציא שכבת זרע כמו דרך הרפאות, או לקיים את הנידע.
37 ג. המנהיג עצמו על פי הרפואה - אם שם על לבו שיהיה
38 כל גופו ואבריו שלמים חזקים בלבד, ושיהיו לו בנים
39 עושין מלאכתו ועמליו לצרכו - אין זו דרך טובה; אלא
40 ישים על לבו שיהא גופו שלם וחזק, כדי שתהיה נפשו
41 ישרה לדעת את ה', שאי אפשר שביין וישתפל [ישכיל]
42 בחכמות, והוא חולה או אחד מאבריו כואב; וישים על
43 לבו שיהיה לו בן, או ילי יהיה חכם וגדול בישראל. נמצא
44 המהלך בדרך זו כל ימיו בלון, עובד את ה' תמיד, אפלו
45 בשעה שנושא נותן, ואפלו בשעה שבוועל - מפני
46 שמתחבתו בכל, כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם
47 לעבד את ה'. ואפלו בשעה שהוא יושן, אם ישן לדעת כדי

מתוך מהדורת חזק

48 יג. לעולם ישתדל אדם שיהיו מעיו רפין כל ימיו, ויהיה
49 קרוב לשלשול מעט. וזה כלל גדול ברפואה - שכל זמן
50 שהראי נמנע או יצא בקשי, תלאים רעים באים. ובמה
51 ירפה אדם מעיו, אם נתאמצו [נתקשו] מעט? אם היה
52 בחור - יאכל בבקר בבקר [צמחים] מלוהין שלוקין,
53 מתבלין בשמן ובמוריס [שומן דגים] ובמלח, בלא פת; או
54 ישתה מי שלק של תרדין או פרוי, בשמן ומלח ומוריס.
55 ואם היה זקן - ישתה דבש מוגז במים חמין בבקר, וישקה
56 כמו ארבע שעות, ואחר כך יאכל סעודתו. יעשה כן יום
57 אחר יום, שלשה או ארבעה ימים אם צרף לכה, עד שירפו
58 מעיו.

59 יד. ועוד כלל אחר אקרו בכריאות הגוף: כל זמן שאדם
60 מתעמל ויגע הרבה ואינו שבע [אינו ממלא כריסו], ומעיו
61 רפין - אין חלי בא עליו וכחו מתחזק, ואפלו אוכל
62 מאכלות הרעים;

63 טו. וכל מי שהוא יושב לבטח ואינו מתעמל, או מי
64 שמשקה נקביו [מתאפק בצרכיו] או מי שמעיו קשין -
65 אפלו אכל מאכלות טובים ושמר עצמו על פי הרפואה,
66 כל ימיו יהיו מכאובים וכחו תשש. ואכילה גסה [רבה]
67 לגוף כל אדם כמו סם המות, והיא עקר לכל תלאים. רב
68 התלאים הבאים על האדם, אינן אלא מפני מאכלים רעים,
69 או מפני שהוא ממלא בטנו ואוכל אכילה גסה, אפלו
70 ממאכלים טובים. הוא ששלמה אמר בחכמתו: "שמר
71 פיו ולשונו - שמר מצרות נפשו"; כלומר, שומר פיו
72 מלאכל מאכל רע או מלשבע, ולשונו מלדבר אלא
73 בצרכיו.

74 טז. דרך הרחיצה - שיכנס אדם למרחץ משבעה ימים
75 לשבעה ימים; ולא יכנס סמוך לאכילה, ולא כשהוא רעב,
76 אלא כשיתחיל המזון להתעפל במעיו. ורוחץ כל גופו
77 בחמין שאין הגוף נכוה בהן, וראשו בלבד בחמין שהגוף
78 נכוה בהן. ואחר כך ירחץ גופו בפושרין, ואחר כך
79 בפושרין מן הפושרין, עד שירחץ בצונן; ולא יעביר על
80 ראשו כלל, לא פושרין ולא צונן. ולא ירחץ בצונן בימות
81 הגשמים. ולא ירחץ עד שיויע ויפרך כל גופו, ולא יאריך
82 במרחץ; אלא כשיגיע ויפרך גופו, ישתטף ויצא. ובדרך
83 עצמו קדם שיכנס למרחץ, ואחר שיצא, שמא יהא צריך
84 לנקביו. וכן בודק אדם עצמו תמיד קדם אכילה ואחר
85 אכילה, וקדם בעילה ואחר בעילה, וקדם שייגע ויתעמל
86 ואחר שייגע ויתעמל, וקדם שישן, וכשיעור [סך] הפל
87 עשרה.

88 יז. כשיצא אדם מן המרחץ, לבלש בגדיו ויכסה ראשו
89 בבית [בחדר] החיצון, כדי שלא תשלט בו רוח קרה; ו
90 ואפלו בימות החמה צריך להזהר. וישקה אחר שיצא עד
91 שתתישב נפשו וינתן גופו ותסור החמימות, ואחר כך
92 יאכל. ואם ישן מעט כשיצא מן המרחץ קדם אכילה -
93 הרי זה יפה עד מאד. לא ישתה אדם מים קרים כשיצא
94 מן המרחץ, ואין צריך לומר שלא ישתה במרחץ. ואם

1 אוכל בתחלה בשר העוף; וכן ביצים ובשר עוף, אוכל
2 בתחלה ביצים; בשר בהמה דקה ובשר בהמה גסה, אוכל
3 בתחלה בשר הדקה - לעולם יקדים אדם דבר הקל,
4 ומאחר הכבד.

5 ח. בימות החמה - אוכל מאכלים הקרים, ולא ירבה
6 בתבלין [תבלינים], ואוכל את החמין; ובימות הגשמים -
7 אוכל אכלין החמין, ומרבה בתבלין, ואוכל מעט מן
8 התרדל ומן החלתית [מיני תבלינים]. ועל דרך זו, הולך
9 ועושה במקומות הקרים ובמקומות החמים - בכל מקום
10 ומקום כראוי לו.

11 ט. יש מאכלות שהם רעים ביותר עד מאד, וראוי לאדם
12 שלא לאכלן לעולם - כגון הדגים הגדולים המלוהים
13 הישנים, והגבינה המלוחה הישנה, והכמהין והפטריות,
14 והבשר המליח הישן, וזין מגתו, ותבשיל ששהה עד שגדף
15 ריחו, וכל מאכל שריחו רע או מר ביותר; הרי אלו לגוף,
16 כמו סם המות. ויש מאכלות שהן רעים, אצל אינם כמו
17 הראשונות לרע; לפיכך ראוי לאדם שלא לאכל מהן אלא
18 מעט ואחר ימים הרבה, ולא ירגיל עצמו להיות מזונן מהן
19 או לאכלן עם מזונו תמיד - כגון דגים גדולים, וגבינה,
20 וקלב ששהה אחר שגחלב ארבע ועשרים שעות, ובשר
21 שזרים גדולים ותשים גדולים, והפול, והעדשים, והספיר
22 [מין קטנית], ולחם שעורים, ולחם מצות, והכרוב, והחציר
23 [סוג ירק], והבצלים, והשומים, והתרדל, והצנון; כל אלו
24 מאכלים רעים הם. אין ראוי לאדם לאכל מאלו אלא מעט
25 עד מאד, ובימות הגשמים; אצל שלא בימות הגשמים,
26 לא יאכל מהם כלל. והפול והעדשים בלבד - אין ראוי
27 לאכלן, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. והדלועין,
28 אוכלים מהן מעט בימות החמה.

29 י. ויש מאכלות שהן רעים, ואינן כמו אלו; והן: עוף
30 המים [כגון ברונת], וכני יונה הקטנים, והתמרים, ולחם
31 קלוי בשמן או לחם שגולש בשמן, והסלת שנפו אותה כל
32 צרכה עד שלא נשאר בה ריח מרסן [סוביון], והציר [רוטב
33 דגים] והמוריס [שומן דגים]. אין ראוי להתרבות מאכילת
34 אלו; ואדם שהוא חכם וכובש את צרו, ולא ימשך אחר
35 תאוותו ולא יאכל מכל הנזכרים כלום, אלא אם נצרך להם
36 לרפואה - הרי זה גבור.

37 יא. לעולם ימנע אדם עצמו מפרות האילנות, ולא ירבה
38 מהן אפלו ובשין, ואין צריך לומר רטבים; אצל קדם
39 שיתבשלו כל צרכן, הרי הן לגוף פתירות. וכן החורבים,
40 רעים לעולם, וכל הפרות החמוצין רעים, ואין אוכלין מהן
41 אלא מעט בימות החמה ובמקומות החמין. והתאנים
42 והענבים והשקדים טובים לעולם, בין רטבים בין יבשין,
43 ואוכל אדם מהן כל צרכו; אצל לא יתמיד אכילתן, אף
44 על פי שהן טובים מכל פרי האילנות.

45 יב. הדבש והזין, רע לקטנים ויפה לזקנים, וכל שכן
46 בימות הגשמים. וצריך אדם לאכל בימות החמה, שגני
47 שלישי מה שהוא אוכל בימות הגשמים.

48 [טז], ובית המרחץ, ובית הכסא, ומים מצויין כמו נהר או
 49 מעין, ובית הכנסת, ומלמד תינוקות, ולבקר [סופר], וגבאי
 50 צדקה, ובית דין מפין וחובשין [האוסרים הפושעים לבית
 51 הסוהר].

פרק ה

53 א. כשם שהחכם נכר בחכמתו ויבדעותיו, והוא מבדל בהן
 54 משאר העם - כך צריך שיהיה נכר במעשיו, במאכלו
 55 ובמשקו ובבעליתו ובעשית צרכיו ובדבורו ובהלוכו
 56 ובמלושיו ובכלפול דבריו [- הנהלת עניוין] ובמשאו
 57 ובמתנו; ויהיו כל המעשים האלו, נאים ומתקנים ביותר.
 58 כיצד? תלמיד חכמים לא יהיה גרגון [זולג וסובא], אלא
 59 אוכל מאכל הראוי להברות גופו, ולא יאכל ממנו אכילה
 60 גסה. ולא יהא רודף למלאות בטנו, כאלו שמתמלאין
 61 ממאכל ומשקה עד שתפוח כרסן; ועליהם מפרש
 62 בקבלה: "זוריתי פרוש על פניכם, פרוש חגיכם" - אמרו
 63 חכמים: 'אלו בני אדם שאוכלין ושותין, ועושין כל
 64 ימיהם כחגים. והן האומרים: "אכול ושתה, כי מחר
 65 נמות". וזה הוא מאכל הרשעים; ושלחנות אלו, הם שגגה
 66 הפתוב ואמר: "כי כל שלחנות מלאו קיא צואה, בלי
 67 מקום". אבל החכם אינו אוכל אלא תבשיל אחד או שנים,
 68 ואוכל ממנו כדי חייו ודיו; הוא שאמר שלמה: "צדיק -
 69 אכל לשבע נפשו".

70 ב. כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו, לא יאכלנו אלא
 71 בביתו על שלחנו. ולא יאכל בחנות ולא בשוק אלא לפי
 72 צרך גדול, כדי שלא יתגנה בפני הבריות; ולא יאכל אצל
 73 עמי הארץ, ולא על אותן השלחנות המלאים קיא צואה.
 74 ולא ירבה סעודותיו בכל מקום, ואפלו עם החכמים. ולא
 75 יאכל בסעודות שיש בהן קבוץ הרבה. ואין ראוי לו לאכל
 76 אלא בסעודה של מצוה בלבד, כגון סעודת ארוסין
 77 ונשואין - והוא שיהיה תלמיד חכמים שנשא בת תלמיד
 78 חכמים. והצדיקים והחסידים הראשונים לא אכלו מעולם
 79 מסעודה שאינה שלהם.

80 ג. כשחכם שותה יין, אינו שותה אלא כדי לשרות [לדרכך]
 81 אכילה שבמעיו [ויתעכל היטב]. וכל המשתפר, הרי זה
 82 חוטא ומגנה ומפסיד חכמתו; ואם משתפר בפני עמי
 83 הארץ, הרי זה חלל את השם. ואסור לשתות בצעהרים
 84 ואפלו מעט, אלא אם היה בכלל האכילה, שהשתיה
 85 שבכלל האכילה אינה משפרת, ואין נזהרין אלא מיין
 86 שלאחר המזון.

87 ד. אף על פי שאשתו של אדם מתרת לו תמיד, ראוי לו
 88 לתלמיד חכמים שיהיג עמו בקדשה; ולא יהא מצוי
 89 אצל אשתו כתרנגול, אלא מלילי שבת לילי שבת, אם
 90 יש בו כח. וכשהוא מספר עמה [משמש], לא יספר לא
 91 בתחלת הלילה כשהוא שבע ובטנו מלא, ולא בסוף
 92 הלילה כשהוא רעב - אלא באמצע הלילה, כשיתאכל
 93 המזון שבמעיו. ולא יקל ראשו ביותר, ולא יגבל את פיו

1 אינו יכול למנע עצמו, יערב המים בינו או בדבש וישתה.
 2 ואם סף בשמן במרחץ בימות הגשמים אחר שישתשף,
 3 הרי זה טוב.

4 יח. לא ירגיל אדם עצמו להקזי דם תמיד, ולא יקזי דם
 5 אלא אם היה צריך לו ביותר; ולא יקזי לא בימות החמה
 6 ולא בימות הגשמים, אלא בימי ניסן ומעט בימי תשרי.
 7 ומאחר חמשים שנה, לא יקזי כלל. ולא יקזי אדם דם
 8 ויפגס למרחץ, ביום אחד; ולא יקזי ויצא לדרך, ולא ביום
 9 שביבא מן הדרך. ויאכל וישתה ביום ההקנה, פחות ממה
 10 שהוא רגיל; וינח ביום ההקנה, ולא יתעמל ולא יטיל.

11 יט. שכבת זרע, היא כח הגוף וחיו ומאור העינים; וכל
 12 זמן שתצא ביותר, הגוף בלה וכחו פלה וחיו אובדים.
 13 הוא שאמר שלמה בחכמתו: "אל תתן לנשים חילך,
 14 ודרכיך למחות מלכין". כל השטוף בכעילה - זקנה
 15 קופצת עליו, וכחו תשש, ועיניו פהות, וריחי רע נודף מפיו
 16 ומשקויו, וישער ראשו וגבות עיניו וריסי עיניו נושר, וישער
 17 זקנו ושקויו וישער רגליו ורובה [מתרבה], ושניו נופלות,
 18 והרבה פאבים חוץ מאלו באין עליו. אמרו חכמי
 19 הרופאים: 'אחד מאלף מת בשאר חלאים, והאלף - מרב
 20 התשמיש'. לפיכך, צריך האדם להזהר בדבר זה, אם רצה
 21 להיות בטובה; ולא יבעל אלא כשימצא גופו בריא ותזק
 22 ביותר, והוא מתקשה הרבה שלא לדעתו, ומסיח עצמו
 23 לדבר אחר, והקשוי כשהיה; וימצא כבד ממתינו ולמטה,
 24 וכאלו חוטי הביצים נמשכים, ובשרו חם - זה צריך
 25 לבעל, ורפואה לו שיבעל. לא יבעל אדם והוא שבע, ולא
 26 רעב - אלא אחר שיתאכל המזון במעיו. ויבדק נקביו קדם
 27 בעילה, ואחר בעילה. ולא יבעל מעמד ולא מלשב, ולא
 28 בבית המרחץ, ולא ביום שיפגס למרחץ, ולא ביום הקנה,
 29 ולא ביום יציאה לדרך או ביאה מן הדרך, לא לפניהן ולא
 30 לאחריהן.

31 כ. כל המנהיג עצמו בדרךים אלו שהורינו - אני ערב לו
 32 שאינו בא לידי חלי כל ימיו עד שיתקין הרבה ימות,
 33 ואינו צריך לרפוא, ושיהיה גופו שלם ועומד על בריו כל
 34 ימיו - אלא אם בן היה גופו רע מתחלת בריתו, או אם
 35 היה רגיל במנהג מן המנהגות הרעים מתחלת מולדתו, או
 36 אם תבוא מפת דבר או מפת בצרת לעולם.

37 כא. וכל המנהגות הטובים האלו שאמרנו, אין ראוי
 38 לנהג בהם אלא הבריא. אבל החולה, או מי שאחד
 39 מאבריו חולה, או מי שנהג מנהג רע שנים רבות - יש
 40 לכל אחד ואחד מהם דרכים אחרים ומנהגות כפי חליו,
 41 כמו שיתבאר בספרי הרפואות; ושנוי נסת [- הרגל קבוע],
 42 תחלת חלי.

43 כב. כל מקום שאין בו רופא - אחד הבריא ואחד
 44 החולה, אין ראוי לו לזוז מפל הדברים שאמרנו בפרק
 45 זה; שכל אחד מהם, לאחרית טובה הוא מביא.

46 כג. כל עיר שאין בה עשרה דברים האלו, אין תלמיד
 47 חכמים רשאי לדור בתוכה; ואלו הן: רופא, ואמן [- מקיז

מתוך מהדורת חזק

48 עומד בתפלה, ומהלך בשונה כאדם שהוא טרוד בעסקיו.
 49 גם במהלכו של אדם נפר, אם חכם בעל דעה הוא, או
 50 שוטה וסכל; וכן אמר שלמה בחכמתו: "וגם בדרך
 51 כשהסכל הלך, לבו חסר; ואמר לכל, סכל הוא" - מודיע
 52 לכל על עצמו שהוא סכל.

53 ט. מלבוש תלמיד חכמים, מלבוש נאה נקי; ואסור לו
 54 שימצא בבגדו כתם או שמנונית וכיוצא בה. ולא ילבש
 55 לא מלבוש מלכים, כגון בגדי זהב וארגמן שהפך
 56 מסתכלין בהן, ולא מלבוש עניים, שהוא מבוזה את
 57 לובשיו - אלא בגדים בינוניים נאים. ולא יהא בשרו נראה
 58 מתחת מדיו [בגדיו], כמו בגדי הפשתן הקלים [דקים
 59 שקופים] ביותר שעושים במצרים. ולא יהיו בגדיו סחובין
 60 על הארץ, כמו בגדי גסי הרוח, אלא עד עקבו; ובית יד
 61 שלו [השרוול], עד ראשי אצבעותיו. ולא ישלשל טליתו,
 62 מפני שנהרא גסי הרוח, אלא בשבת בלבד, אם אין לו
 63 להחליף. ולא ינעל מנעלים מטלאים כבגד טלאי על גבי
 64 טלאי, בימות החמה; אבל בימות הגשמים, מתר אם היה
 65 עני. לא יצא תלמיד חכמים מבשם לשוק, ולא בבגדים
 66 מבשמים; ולא ישים בשם בשערו. אבל אם משח בשרו
 67 בבשם כדי להעביר את הזנמה, מתר. וכן לא יצא חידו
 68 בליה, אלא אם היה לו זמן קבוע לצאת בו לתלמודו.
 69 כל אלו, מפני החשד.

70 י. תלמיד חכמים, מכלכל דבריו במשפט, אוכל ושותה
 71 וזן את אנשי ביתו כפי ממונו והצלחתו, ולא יטריח על
 72 עצמו יותר מדי [בהוצאות מרובות]. צווי חכמים בדרכי
 73 ארץ, שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון [- לטעימה
 74 בלבד, לפעמים], שנאמר: "כי תאנה נפשך לאכל בשר".
 75 די לו לבריא לאכלו מערב שבת לערב שבת; ואם היה
 76 עשיר כדי לאכל בשר בכל יום, אוכל. צווי חכמים ואמרו:
 77 'לעולם יאכל אדם פחות מן הראוי לו לפי ממונו, וילבש
 78 בראוי לו, ויכבד אשתו ובניו ותר מן הראוי לו'.

79 יא. דרך בעלי דעה [- שכל], שיקבע לו אדם מלאכה
 80 המפרנסת אותו תחלה, ואחר כך יקנה בית דירה, ואחר
 81 כך ישא אשה - שנאמר: "מי האיש אשר בנה בית . .
 82 אשר נטע כרם, ולא חללו . . אשר ארש אשה". אבל
 83 הטפשיין, מתחילין לשא אשה, ואחר כך אם תמצא ידו
 84 יקנה בית, ואחר כך בסוף ימיו יחזר לבקש אמונת או
 85 יתפרנס מן הצדקה; וכן הוא אומר בקלות: "אשה
 86 תארש . . בית תבנה . . כרם תטע" - פלומר: יהיו מעשיך
 87 הפוכין, כדי שלא תצליח דרכיך. ובברכה מה הוא אומר?
 88 - "ייהי דוד לכל דרכיו משפיל, וה' עמו".

89 יב. ואסור לאדם להפקיר או להקדיש כל נכסיו, ויטריח
 90 על הבריות. ולא ימכר שדה, ויקנה בית; ולא ימכר בית,
 91 ויקנה מטלטלין או יעשה סחורה בדמי ביתו; אבל מוכר
 92 הוא מטלטלין, וקונה שדה. כללו של דבר: ישים מנמתו
 93 להצליח נכסיו - לא להתנאות מעט לפי שעה או להנות
 94 מעט, ויפסיד הרבה.

1 בדברי הבאי, ואפלו בינו לבינה; הרי הוא אומר בקבלה:
 2 "מגיד לאדם מה שחוו" - אמרו חכמים: 'אפלו שיתק קלה
 3 שבין איש לאשתו, עתיד לתן עליה את הדין'. ולא יהיו
 4 שניהם לא שפורים, ולא עצלנים, ולא עצבנים; ולא אחד
 5 מהן. ולא תהיה ישנה; ולא יאנס אותה, והיא אינה רוצה
 6 - אלא ברצון שניהם, ובשמחתם. וספר מעט וישחק עמה
 7 מעט, כדי שתתישב נפשו; ויבעל בבושה ולא בעזות,
 8 ויפרש מיד.

9 ה. כל הנוהג מנהג זה - לא די שקדש נפשו, וטהר עצמו,
 10 ותקן דעותיו; אלא שאם היו לו בנים - הוין בנים נאים
 11 ובשנים, ראויין לחכמה ולחסידות. וכל הנוהג במנהגות
 12 שאר העם ההולכים בחשף - הוין לו בנים כמו אותם
 13 העם.

14 ו. צניעות גדולה נהגים תלמידי חכמים בעצמן: לא
 15 תבוזו, ולא יגלו ראשן ולא גופן. ואפלו בשעה שיכנס
 16 לבית הפסא, יהא צנוע, ולא יגלה בגדיו עד שישב, ולא
 17 יקנה במין. ויתרחק מפל אדם, ויכנס חדר בחדר לפניו
 18 מן המערה, ונפנה שם. ואם נפנה אחורי גדר, ירחיק כדי
 19 שלא ישמע חבירו קולו אם נתעטש. ואם נפנה בבקעה,
 20 ירחיק כדי שלא יראה חבירו פרועו. ולא ידבר כשהוא
 21 נפנה, אפלו לצורך גדול. וכדרך שנוהג צניעות בבית הפסא
 22 ביום, כך נוהג בליה. ולעולם ילמד אדם עצמו להפנות
 23 שחירת וערבית בלבד, כדי שלא יתרחק [יודקק להרחיק
 24 מחקום אנשים].

25 ז. תלמיד חכמים - לא יהא צועק וצונח בשעת דבורו
 26 כבהמות וכחיות; ולא יגביה קולו ביותר, אלא דבורו
 27 בנחת עם כל הבריות. וכשידבר בנחת, יזהר שלא יתרחק
 28 [לקיצוניות השניה] עד שנהרא בדרכי גסי הרוח. ומקדים
 29 לשלום כל אדם, כדי שתהא רוחן נוחה הימנו. וזן את כל
 30 האדם לכף זכות - מספר בשבח חבירו, ואינו מספר
 31 בגנותו כלל. אוהב שלום, ורודף שלום. אם רוצה מקום
 32 שדבריו מועילים ונשמעים, אומר; ואם לאו, שותק.
 33 כיצד? לא ירצה את חבירו בשעת כעסו, ולא ישאל לו על
 34 נדו [אל יחפש פתח להתירו] בשעה שגדר עד שתתקרב
 35 דעתו וינחו; ולא יתחמנו בשעה שמתו מטל לפניו, מפני
 36 שהוא בהול עד שיקבר. וכן כל כיוצא באלו. ולא ירצה
 37 לחברו בשעת קלקלתו [כשלוננו], אלא יעלים עיניו ממנו.
 38 ולא ישנה בדבורו, ולא יוסיף ולא יגרע אלא בדברי שלום
 39 וכיוצא בהן. כללו של דבר - אינו מדבר אלא באמת או
 40 בגמילות חסדים, או בדברי חכמה, וכיוצא בהן. ולא יספר
 41 עם אשה בשוק, אפלו היא אשתו או אחותו או בתו.

42 ח. לא יהלך תלמיד חכמים בקומה זקופה וגרון נטוי,
 43 כענין שנאמר: "ותלכנה נטויות גרון, ומשקרות עינים";
 44 ולא יהלך עקב בצד גודל בנחת כמו הנשים וגסי הרוח,
 45 כענין שנאמר: "הלוך וטפוף תלכנה, וברגליהם תעפסנה".
 46 ולא ירוץ ברשות הרבים, וינהג בשגעון. ולא יכפר קומתו
 47 כבעלי חטורת [גבנות]; אלא מסתפל למטה כמו שהוא

8 בדבורו ולא ישנהו. ואם נתחזכו לו אחרים בדין, מאריך
9 להן ומוחל להן; ומלנה, וחונן. ולא גרד לתוך אמנות
10 חבורו, ולא יצר לאדם לעולם בחייו. כללו של דבר - יהיה
11 מן הנרדפין, ולא מן הרודפין; מן הנעלבים, ולא מן
12 העולבים. ואדם שהוא עושה כל המעשים האלו וכיוצא
13 בהן, עליו הכתוב אומר: "ויאמר לי: עבדי אתה; ישאל, ולא
14 אשר בך אתפאר".

1 ג. משאן ומתנן של תלמידי חכמים, באמת ובאמונה:
2 אומר על לאו 'לאו' ועל הן 'הן', מדקדק על עצמו
3 בחשבון, ונותן ומותר לאחרים כשיקח מהן, ולא ידקדק
4 עליהן; ונותן דמי המקח לאתרו, ואינו נעשה לא ערב
5 [על הלוואה] ולא קבלן [ערב קבלו], ולא יבא בהרשאה
6 [ישמש מורשה ממלווה לגבות חובו]. מחיב עצמו בדברי
7 מקח וממכר במקום שלא חיבה אותו תורה, כדי שיצמד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"א - י"ז שבט ה'תשע"ד

46 הרי הוא כחלוש, ונמצאו מים שעל כהל בית זה כמים
47 שפבלים. ואם היה כהל מערה שאינו בגן אלא [עשוי מ-]
48 עצמה של קרקע, המים שעליה אינן כחלושין מן הקרקע.
49 ד. השוחה [מתכופה] לשותה, הרי המים העולין בפיו
50 ובשפמו תלושין ברצונו; שדבר ידוע הוא, שהשותה יעלה
51 המים בפיו ובשפמו; והואיל ושותה ברצונו, הרי אלו
52 נתלשו ברצונו. אבל המים העולים בחטמו ובראשו ובזקנו,
53 אינן תלושין ברצונו.
54 ה. הממלא את החבית - המים העולים אחריה [אחורי
55 החבית], ובחבל שהיא מכונן [קשור] על צנארה, ובחבל
56 שהוא לצרפה [לצורך מילויה] - הרי הן תלושין ברצונו;
57 והמים שבחבל היתר על צרפה, אינן תלושין ברצונו.
58 והנה תחת הצנור, כל המים שעל גבה ובחבל אינן
59 תלושין ברצונו; לפיכך אין מכשירין.
60 ו. מי שיירדו עליו גשמים, אפלו היה אב הטמאה - המים
61 שעליו, אף על פי שיירדו מצד העליון לתחתון, טהורין;
62 והוא, שניתק אותן מעליו בכל כחו. אבל אם היו שותתין
63 ויורדין [לאט לאט], בשעת פרישתן מטמאין. ובזמן שהן
64 טהורין, אינן מכשירין, שהרי אינן תלושין עליו לרצונו;
65 ואם נער [המים], הרי אלו לרצונו. עמד תחת הצנור להקר
66 [להתקרה] או לדוח [להתרחק], הרי זה לרצונו; ואם היה
67 טמא, המים שעליו טמאין.
68 ז. חבית שהיתה מלאה פרות, וירד הדלף [דליפת גשמים]
69 לתוכה - הרי זה יצרה [ישפוך] המים מעליה, ואינן
70 מכשירין, אף על פי שרצונו שימתינו בתוכה עד שיצרה
71 המים מעליה.
72 ח. צרכה שיירד הדלף לתוכה, המים הנתיזין [החוצה]
73 והצפין מעליה [עולים על גדותיה] אינן תלושין ברצונו;
74 נטלה לשפכה, המים שבתוכה אינן תלושין ברצונו. הניחה
75 שיירד הדלף לתוכה, הנתיזין והצפין שבתוכה אינן תלושין
76 ברצונו; ואם נטלה לשפכה, הרי אלו מכשירין, שפינן שלא
77 שפכה במקומה, הרי תלשן ברצונו.
78 ט. המטביל את כליו, והמכבס את כסותו במערה [של

יום ראשון י"א שבט ה'תשע"ד

הלכות טמאת אוכלין

פרק יב

18 א. כל דברי הקשר אכלין, דברי קבלה הן. מפי השמועה
19 [ממשה רבינו] למדו, שזה שנאמר בתורה: "וכי יתן מים
20 על זרע", אחד המים ואחד שאר שבצה משקין. והוא
21 שינתן עליהן ברצון בעלים, ואחר שנגערו מן הקרקע;
22 שדבר ידוע הוא, שאין לה זרע שלא בא עליו מים כשהוא
23 מחבר, ולא נאמר "וכי יתן מים", אלא לאחר שנגערו
24 האכלין ונתלשו המשקין.
25 ב. כל משקה שנפל על האכלין בתחלה ברצון הבעלים,
26 אף על פי שאין סופו ברצונו, או שהיה סופו ברצונו, אף
27 על פי שאין תחלתו ברצונו - הקשרו; ומשקה שנפל שלא
28 ברצונו, אינו מכשיר. אפלו בלל [הרטיב] הוא פרוחיו
29 מפני הספנה או מפני הצרף, והוא אין רצונו שהיה בלולין
30 - הרי אלו לא הקשרו. ביצר? הטומן פרוחיו במים מפני
31 הגנבים, או הנותן פרוחיו לשבלת [זרימת] הנהר להביאן
32 עמו - אינן מכשירין.
33 ג. משקין שנתלשו מן הקרקע שלא ברצונו, אינן מכשירין.
34 לפיכך, אדם או בלים או פרות שנבללו [נרטבו] במשקין
35 שנתלשו שלא ברצונו - אף על פי שנגעו אכלין באותן
36 משקין ברצונו, לא הקשרו; שהרי אותן המים שלא לרצונו
37 נתלשו, וכאלו הן צדין בקרקע, שאינן מכשירין. היו המים
38 שעל האדם ושעל הכלים ועל הפרות תלושין ברצונו,
39 ונגעו בהן אכלין ברצונו - הקשרו. ביצר? הכופה קצרה
40 על הכהל בשביל שתורח [ע"י הגשם], המים שבה
41 מכשירין; ואם הניח בהן פרות, הקשרו, מפני שהן
42 תלושין בפלי לדעת. כפייה בשביל שלא ילקה [יתקלקל]
43 הכהל, המים שבה אינן כחלושין, ולפיכך אם נתן בה
44 האכלין, לא הקשרו. נתפון שיירד הכהל - אם היה כהל
45 בית, הרי אלו מכשירין; שהתלוש שחברו לענין הקשר,

מתוך מהדורת חזק

46 בְּהִמָּתוֹ, בְּטֵלוּ הַמַּיִם הָרְאוּשׁוֹנִים; אֲבָל אִם דָּחִיו דָּרָךְ שָׁחוּק
 47 [שיחקו ביניהם ונפל למים] - לֹא בְּטֵלוּ, אֲלֵא הָרִי הַמַּיִם
 48 שְׁעָלָיו תְּלוּשִׁין לְרִצּוֹן. טָבֵל בְּנֶהַר וְעֵלָה, וְיָרְדוּ עָלָיו
 49 גְּשָׁמִים - אִם רָבוּ הַגְּשָׁמִים - הָרִי בְּטֵלוּ הַמַּיִם הָרְאוּשׁוֹנִים,
 50 וְהָרִי כָּל הַמַּיִם שְׁעָלָיו אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.
 51 ז. הַשֵּׁט [שׁוּחָה] עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הַמַּיִם הַנִּתְּזִין אֵינָן תְּלוּשִׁין
 52 בְּרִצּוֹן, וְהַמַּיִם הָעוֹלִין עָלָיו תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן; וְאִם נִתְּכָן
 53 לְהִתִּיז עַל חֲבָרוֹ, אַף הַנִּתְּזִין תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.
 54 ח. הַעוֹשֶׂה צָפוֹר [מִשְׁחָק-מַיִם עֵשׂוּי קֵינִים] בְּמַיִם - הַמַּיִם
 55 הַנִּתְּזִין וְאֵת שָׂבָה, אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.
 56 ט. הַמוֹדֵד אֶת הַבּוֹר לִידַע עֲמָקוֹ - מֵיַם הָעוֹלִין בְּיָדוֹ
 57 וּבְדָבָר שֶׁמְדַד בּוֹ, תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן; וְאִם מְדַד רַחְבּוֹ - מֵיַם
 58 הָעוֹלִין בְּיָדוֹ אוֹ בְּדָבָר שֶׁמְדַד בּוֹ, אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.
 59 פֶּשֶׁט יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ לְבוֹר לִידַע אִם יֵשׁ בּוֹ מַיִם - הָרִי הַמַּיִם
 60 הָעוֹלִין בְּיָדוֹ אוֹ בְּרִגְלוֹ, אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן; פֶּשֶׁט לִידַע
 61 כַּמָּה מַיִם יֵשׁ בּוֹ, הָעוֹלִין בְּהֵן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. זָרַק אֶת
 62 הָאֶבֶן לְבוֹר לִידַע אִם יֵשׁ בּוֹ מַיִם - הַנִּתְּזִין אֵינָן בְּרִצּוֹן,
 63 וְהַמַּיִם שֶׁעַל הָאֶבֶן אֵינָן כִּתְּלוּשִׁין.
 64 י. הַחוֹבֵט עַל הַשְּׁלַח [עוֹר שְׁלֵא נִיטַל צְמָרוֹ] חוּץ לְמַיִם
 65 [אֲחֵר שֶׁהוּצִיאָהוּ מִהַמַּיִם] - הַנִּתְּזִין מִמֶּנּוּ תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן,
 66 שֶׁהָרִי רְצוּנוֹ שִׁיִּצְאוּ. חִבֵּט עָלָיו וְהוּא בְּתוֹךְ הַמַּיִם, אֵינָן
 67 תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.
 68 יא. הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּסַפִּינָה וּבְעֵקֵל [מִשְׁקַע מַיִם שְׁבִטְפִינָה]
 69 וּבְכַשׁוּטוֹת, אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּמַצִּידוֹת
 70 וּבְכַשְׁתוֹת וּבְכַמְכָּרוֹת [- מַלְכוּדוֹת], אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן;
 71 וְאִם נָעַר [הַמַּיִם מֵעַלֵיהֶם], הָרִי אֵלֹו תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. וְכֵן
 72 הַמַּיִם שֶׁעַל הַקְּסִיָּה [- צִיפּוּר] שֶׁל שְׁלַחְנוֹת, וְעַל הַשִּׁיפָּה [-
 73 כִּיטוּר] שֶׁל לְבָנִים - אֵינָן בְּרִצּוֹן; וְאִם נָעַר, הָרִי אֵלֹו בְּרִצּוֹן.
 74 יב. הַמוֹלִיף אֶת הַסַּפִּינָה לִּים הַגְּדוֹל לְצָרְפָה [לְחֻזְקָה],
 75 הוּצִיא מִסְמַר לְגִשְׁמִים לְצָרְפוֹ, הַמַּנִּיחַ אֶת הָאוֹד בְּגִשְׁמִים
 76 לַעֲשׂוֹתוֹ פָּחַם [שִׁתְּכָבָה גַּחְלָתוֹ] - הָרִי הַמַּיִם שְׁעָלֵיהֶן
 77 תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן; אֲבָל הַמוּצִיא אֶת הַמִּסְמַר וְאֵת הָאוֹד
 78 לְגִשְׁמִים לְכַבּוֹתוֹ [שְׁלֵא יִזְקַן], אֵין הַמַּיִם שְׁעָלֵיהֶן תְּלוּשִׁין
 79 בְּרִצּוֹן.
 80 יג. שֶׁלֶּשַׁל אֶת הַמְּשַׁלֵּת [שִׁרְשֵׁרֶת] לְבוֹר לְהַעֲלוֹת בָּהּ כְּלֵי
 81 אוֹ קִיתוֹן, שֶׁלֶּשַׁל אֶת הַכֶּלְכֶּלָה [סָל] לְבוֹר כְּדֵי שֶׁתִּשָּׁב
 82 עָלֶיהָ הַתְּרַנְגָּלֶת - אֵין הַמַּיִם שְׁעָלֵיהֶן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.
 83 יד. הַמְּמַחֵק [מִנְגַב] אֶת הַכְּרֶשֶׁה [מִין כְּרוּב] לְהַסִּיר הַמַּיִם
 84 שְׁעָלֶיהָ, וְהַסּוֹחֵט אֶת שְׁעָרוֹ בְּכַסּוֹתוֹ - הַמַּיִם הַיּוֹצֵאִין
 85 תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן; וְהַנִּשְׁאָרִין בְּהֵן אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן, מִפְּנֵי
 86 שֶׁרְצוּנוֹ שִׁיִּצְאוּ מִכָּלָו. וְכַרְשָׁה עֲצָמָה הַכְּשָׁרָה, שֶׁבִּשְׁעַת
 87 פָּרִישְׁתָּן [תְּלִישְׁתָּן] מִכְּשִׁירִין; וְאִם נִתַּק מֵיַם מַעְלֶיהָ כְּכֹל
 88 כַּחוֹ, לֹא הַכְּשָׁרָה.
 89 טו. הַמְּרַעֵד אֶת הָאֵילָן לְהַשִּׁיר מִמֶּנּוּ אֲכָלִין אוֹ לְהַשִּׁיר
 90 טְמָאָה, הַמַּיִם הַנִּתְּזִין מִמֶּנּוּ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. הַרְעִידוֹ
 91 לְהַשִּׁיר מִמֶּנּוּ מִשְׁקִין - הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ, הָרִי הֵן תְּלוּשִׁין;
 92 וְהַנִּשְׁאָרִין בּוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁרָפוּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם - אֵינָן

1 מיַם] - הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּיָדוֹ בְּרִצּוֹן, וּבְרִגְלוֹ אֵינָן תְּלוּשִׁין
 2 בְּרִצּוֹן.
 3 י. פְּרוֹת שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ הַמַּיִם, וּפֶשֶׁט יָדוֹ וְנִטְלָן - לֹא
 4 הַכְּשָׁרוֹ; וְאִם חָשַׁב שִׁידּוּחוֹ יָדָיו, הַכְּשָׁרוֹ בְּמַיִם שֶׁבְּיָדָיו,
 5 שֶׁהַמַּיִם שֶׁבְּיָדָיו וְשֶׁעַל הַפְּרוֹת, הָרִי הֵן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.
 6 יא. הַנּוֹתֵן פְּרוֹת לְתוֹךְ הַמַּיִם בְּרִצּוֹנוֹ - אִם הָיוּ מַיִם
 7 שֶׁבְּקַרְקָעוֹת, אֵינָן מִכְּשָׁרִין כָּל זְמַן שֶׁהֵן בְּמַיִם; הוּצִיאָן,
 8 הַכְּשָׁרוֹ בְּמַיִם שְׁעָלֵיהֶן אוֹ שְׁעַל יָדָיו, שֶׁהָרִי נִתְּלָשׁוּ בְּרִצּוֹן.
 9 כִּיצַד? צָנוֹן אוֹ לֶפֶת שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמַּעְרָה - נִדָּה מְדִיחָתוֹ
 10 שָׁם, וְהוּא טְהוֹר; הַעֲלֵתָהּ כָּל שֶׁהוּא מִן הַמַּיִם, נִטְמָא
 11 בְּמַגְעָה.
 12 יב. קֶפֶה [שֶׁקַּח] שֶׁהִיא מְלֵאָה תוֹרְמוֹסִין [מִין קִטְנוּתוֹ],
 13 וְנִתְּנָה לְתוֹךְ הַמַּיִם - מוֹשִׁיט יָדוֹ הַטְּמָא, וְנוֹטֵל תוֹרְמוֹסִין
 14 מִתּוֹכָהּ וְהֵן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הַכְּשָׁרוֹ, שֶׁהָרִי מִתּוֹכָהּ נִטַּל,
 15 וְאֵין רְצוּנוֹ בְּמַיִם שְׁעָלֵיהֶן. הַעֲלָה מִן הַמַּיִם - [הַתּוֹרְמוֹסִין
 16 -] הַנּוֹגְעִין בְּקֶפֶה טְמָאִין, שֶׁהָרִי הַכְּשָׁרוֹ בְּמַיִם שֶׁבְּקֶפֶה
 17 שֶׁנִּתְּלָשׁוּ בְּרִצּוֹנוֹ; וְשֶׁאֵר כָּל הַתּוֹרְמוֹסִין שֶׁבְּתוֹךְ הַקֶּפֶה,
 18 טְהוֹרִין.
 19 יום שני י"ב שבט ה'תשע"ד

פֶּרֶק יג

20
 21 א. הַמְּמָלֵא בְּקִילוֹן [תַּעֲלַת מַיִם] - מַיִם הַנִּשְׁאָרִין בְּקִילוֹן,
 22 הָרִי הֵן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן עַד שֶׁלֶּשַׁה יָמִים; אֲבָל אֲחֵר שֶׁלֶּשַׁה
 23 יָמִים, אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן, אֲלֵא אִם נִשְׁאָר שָׁם מִשְׁקָה,
 24 אֵינּוּ מִכְּשִׁיר.
 25 ב. עֲצִים שֶׁנִּפְּלוּ עָלֵיהֶן מִשְׁקִין בְּרִצּוֹן, וְיָרְדוּ עָלֵיהֶן גְּשָׁמִים
 26 שֶׁלֹּא לְרִצּוֹן - אִם רָבוּ [מִי הַגֶּשֶׁם עַל הַמִּשְׁקִין], הָרִי כֵּלֵן
 27 שֶׁלֹּא לְרִצּוֹן; הוּצִיאָן שִׁירְדוּ עָלֵיהֶן גְּשָׁמִים - אַף עַל פִּי
 28 שֶׁרָבוּ, הָרִי כֵּלֵן לְרִצּוֹן. הָיוּ רִגְלָיו אוֹ רִגְלֵי בְּהִמָּתוֹ מְלֵאוֹת
 29 טִיט, וְעָבַר בְּנֶהַר וְנִרְחָצוּ - אִם שָׁמַח, הָרִי הַמַּיִם הָעוֹלִין
 30 עָלֵיהֶן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן; וְאִם לֹא שָׁמַח, אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.
 31 ג. הַמוֹרִיד אֶת הַגְּלִזְלִים [שֶׁל עַגְלָה] וְאֵת כְּלֵי הַבָּקָר בִּשְׁעַת
 32 הַקָּדִים [- רֹחוֹת הַקִּיץ] לְמַיִם, כְּדֵי שִׁיסַּתְמוּ הַסְּדָקִין שֶׁבְּעֵץ
 33 - הָרִי הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּהֵן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.
 34 ד. הַמוֹרִיד אֶת הַבְּהֵמָה לְשִׁתּוֹת, הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּפִיָּה
 35 תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן; וּבְרִגְלֵיהָ אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן, אֲלֵא אִם
 36 חָשַׁב שִׁידּוּחוֹ רִגְלֵיהָ. וּבִשְׁעַת הִיחָף וְהִדִּישׁ, אַף שֶׁבְּרִגְלֵיהָ
 37 תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. הוֹרִידָה חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן - אַף עַל פִּי
 38 שֶׁחָשַׁב שִׁידּוּחוֹ רִגְלֵיהָ, הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּרִגְלֵיהָ אֵינָם
 39 תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן; שִׁישׁ לָהֶם מַעֲשָׂה, וְאֵין לָהֶם מַחְשָׁבָה.
 40 ה. הַטּוֹבֵל בְּמַיִם, הָרִי כָּל הַמַּיִם שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ תְּלוּשִׁין
 41 בְּרִצּוֹן; אֲבָל הָעוֹבֵר [בְּדַרְכוֹ] בְּמַיִם, כָּל הַמַּיִם שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ
 42 אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.
 43 ו. מִי שֶׁטָּבַל בְּנֶהַר, וְהָיָה לְפָנָיו נֶהַר אֲחֵר וְעָבַר בּוֹ - בְּטֵלוּ
 44 הַשְּׁנָיִים אֶת הָרְאוּשׁוֹנִים, וְהָרִי הַמַּיִם שְׁעָלָיו אֵינָן תְּלוּשִׁין
 45 בְּרִצּוֹן. וְכֵן אִם דָּחִיו [פָּחַד] תְּכַרּוּ לְשָׂכְרוֹ אוֹ לְשָׂכְרָה

מתוך מהדורת חזק

46 של יין - אם היתה פת חטין, לא הכשרה; ואם היתה פת
 47 שעורים - הכשרה, מפני שהשעורים שואבות. וכן אם
 48 היה היין טמא, והיתה פת חטים - טהורה; ואם היתה
 49 שעורים - נטמאת, מפני ששאבה משקין טמאין.
 50 ח. המרביץ [שוטף] ביתו, ונתן בו חטים וטננו [נרטבו] -
 51 אם מקמת המים, הכשרו; ואם טננו מקמת הסלע
 52 [מחלוחית הריצפה עצמה], לא הכשרו. המכבס את
 53 כסותו בערבה, ונתן בה חטים וטננו - אם מקמת המים,
 54 הרי הכשרו; ואם מקמת הערבה, לא הכשרו.
 55 ט. הטומן פרותיו בחול כדי שיטטבו, הכשרו. הטומן
 56 בטיט הנגוב - אם יש בו משקה טופח [לחלוחית],
 57 הכשרו; ואם לאו, לא הכשרו.
 58 י. המרביץ את גרנו, אינו חושש שמא הכשרו חטיו אם
 59 טננו בו, ואף על פי שהוא שמת.
 60 יא. המלקט עצבים כשהטל יורד עליהם לחפות בהן
 61 החטין, לא הכשרו; ואם נתפון לקף, הכשרו החטים.
 62 יב. המרביץ את ביתו במים טמאים, ונתן בו שבליים וטננו
 63 - אם יש עליהן משקה טופח, הרי אלו טמאין; ואם לאו,
 64 טהורין.
 65 יג. הנוצר אגדה של ירק שהיו עליה משקין, וירדו מצד
 66 העליון לצד התחתון - לא הכשרו.
 67 יד. המעלה שקין מלאין פרות מן הנהר, ונתנן זה על גב
 68 זה - הכשר התחתון במים שירדו לו מן העליון, שהרי
 69 ברצונו הניח זה על גבי זה.
 70 טו. הנופח בעדשים לכדקן אם יפות הן, והזיעו - הכשרו
 71 בהכל פיו, מפני שהוא מתולדות המים; וכן האוכל
 72 שמשמן באצבעו, הכשרו במשקה פיו שעל אצבעו.
 73 טז. נשף באכל, ונפל האכל - הרי המשקה שעל האכל
 74 שלא לרצון. היה אוכל זיתים פצועים [מבוקעים],
 75 ותמרים רטבות, וכל שהוא רוצה למץ [למצוץ] את
 76 גלעינתו, ונפל מפיו - הרי המשקה שעליו ברצון; היה
 77 אוכל זיתים נגובין, ותמרים יבשות, וכל שאינו רוצה למץ
 78 את גרעינתו, ונפל מפיו - המשקה שעליו שלא ברצון.
 79 יז. עלשין [מין עשב מאכל בהמה] שלקטן לבהמה,
 80 והדיחן, ואחר כך חשב עליהן לאדם - כבר בארנו שהן
 81 צריכין הכשר שני; ואם היה עליהן משקה טופח כשחשב
 82 עליהן לאדם, הרי אלו מכשרין.

יום רביעי י"ד שבט ה'תשע"ד

פרק טו

85 א. מים שבפלים - מתטמא, בין לרצון בין שלא לרצון,
 86 ומטמא אכלים וכלים, בין שנפל עליהן ברצון בין שלא
 87 ברצון. אכל מים שבפרקעות, כגון מי בורות שיחין
 88 ומערות ומי גביין [גומות] שאין בהן ארבעים סאה - אין
 89 מתטמאין אלא ברצון, ואין מטמאין אלא ברצון. ביצר?
 90 מים שבפרקע שאין בהן ארבעים סאה, בין שהיו שאובין

1 תלושין ברצון, מפני שהוא מתפון שיצאו מכלו. וכן אם
 2 נתזו [מהרעידה] על המחברין, אינן תלושין ברצון.
 3 טז. המרעיד את האילן ונפל על חברו, או שוכה ונפלה
 4 על חברתה, ותחתיהן זרעים וירקות מחברות לקרקע,
 5 ונפלו המים על הפרות המחברין לקרקע שתחתיהן - אותן
 6 המים שבזרעים ושבירקות אינן תלושין ברצון.
 7 יז. שמרים [שמרי יין] של תרומה שנתן עליהן מים, כבר
 8 בארנו בתרומות שהראשון והשני [המישרה הראשונה
 9 והשניה היוצאת מהם] אסור לזרים; ושל הקדש בדיק
 10 הבית, אף השלישי אסור; ושל קדשי מזבח, לעולם
 11 אסור; ושל מעשר שני הנדאי, ראשון בלבד אסור. קשם
 12 שאמרו לענן אסורין, כך אמרו לענן הכשרן - כגון
 13 שנתמדו מאליהן, והיתה בהמה שותה ראשון ראשון;
 14 שאם היה אדם הוא שמסיר המים הראשונים - אף על פי
 15 שמאליהן נפלו - כיון שהחשיבן והקפיד עליהן, מכשרין.

יום שלישי י"ג שבט ה'תשע"ד

פרק יז

17
 18 א. פרות שירד הדלף לתוכן, וערבן כדי שיחנגבו [ו-
 19 יתיבשו] - לא הכשרו.
 20 ב. המעלה פרותיו לגג מפני הכנימה [שיצאו התולעים],
 21 וירד הטל עליהן - לא הכשרו; ואם נתפון שירד הטל
 22 עליהן, הכשרו. לפיכך, אם העלים [לגג] חרש שוטה וקטן
 23 - אף על פי שחשבו שירד עליהן הטל, לא הכשרו; שיש
 24 להם מעשה, דין תורה; ואין להם מחשבה, ואפלו מדברי
 25 סופרים. הפכו בהן הקטנים על הגג, הרי אלו מכשרין;
 26 שאם היתה מחשבתו של קטן נפרת מתוך מעשיו, הרי
 27 מחשבתו מועלת מדבריהם.
 28 ג. המעלה את האגדות ואת הקציעות [תאנים] ואת השום
 29 לגג בשביל שימתינו [שישהו שם], וירד עליהן הטל - לא
 30 הכשרו; ואין אומרים, 'הואיל והכל יודעין שהטל יורד,
 31 הרי זה ברצונו' - שהרי לא העלים אלא כדי שימתינו.
 32 ד. המוליד חטיו לטחן, וירדו עליהן גשמים - אם שמת,
 33 הכשרו. היו זיתיו נתונים בגג, וירדו עליהן גשמים - אם
 34 שמת, הכשרו. התמרים שהיו עוברים בנהר, ונפלו שקיהם
 35 במים והעלים - אם שמתו, הכשרו הפרות; והמים שעל
 36 השקין - הרי הם תלושין ברצון, שהרי שמתו.
 37 ה. שק שהוא מלא זרעונים, ונתנו על גב הנהר או על פי
 38 הבור או על מעלת [מדרגת] המערה, ושאבו [סגסגו]
 39 מהלחות] - הכשרו.
 40 ו. חבית שהיא מלאה פרות שנתנה בתוך המשקין, או
 41 מלאה משקין שנתנה בתוך הפרות, ושאבו [הפירות] -
 42 הכשרו. באלו משקין אמרו? במים, ביין ובהמץ; אכל
 43 שאר משקין, אינן נשאבין [חודדים] מן החרש כדי
 44 שיכשירו הפרות שבצדן.
 45 ז. הירדה [מוציא מהתנור] פת חמה, ונתנה על פי החבית

מתוך מהדורת חזק

48 ואם לא הפך, טהורה; שהמשקה שפיו קדם שיהפכנו או
 49 ימצץ אותו להוציאו, דומה למים שלא נתלשו, אלא צדין
 50 הן בקרקע, שאין מטמאין ולא מטמאין אלא ברצון, כמו
 51 שבארנו; וזה אין רצונו אלא לטל הצרוו. הנה פונדיון
 52 [מטבע] לתוף פיו, ופשוט ידו לנטלו, והדבלה לתוף פיו -
 53 אם הניחו לצמאו [לרוות צמאנו], הרי זה הרק כעקור,
 54 ונטמאת הדבלה מחמת משקה פיו, שנטמא מחמת ידו.
 55 ח. האשה שהיתה אוכלת אכלין של תרומה שאינן
 56 מכשרין, והיתה גורפת התנור הטמא, והכה הקוץ ויצא
 57 ממנה דם, ומצצה אצבעה מפני הדם, או שנוקות, ונתנה
 58 אצבעה לתוף פיה - נטמאת התרומה שבפיה, שהרי
 59 רצונה להוציא המשקה [הרוק] מפיה ולעקרו במציצת
 60 אצבעה.

יום חמישי ט"ו שבט ה'תשע"ד

פֶּרֶק טז

63 א. כל האגדות [של ירוקת] שבשוקים, וכל הקמחים וכל
 64 הסלתות שבשוקים - בחזקת מכשרין [לקבל טמאה];
 65 האגדות, מפני שדרךן [של מוכרים] לזלף המים עליהן
 66 תמיד; והקמח והסלת, לותתין [רוחצין במים] אותו ואחר
 67 כך טוחנין אותו. וכן חטים שחולקין אותו ברחים אחת
 68 לשתיים ושלש [- גרעין א' שוברים לב' או ג' חתיכות] כדי
 69 לעשות מהן מעשה קדוה [תבשיל], כגון הריפות [-
 70 גריסים] וכיוצא בהן - הרי הן בחזקת מכשרין בכל מקום,
 71 בין של שוקים בין של בתים; מפני שלותתין אותן כדי
 72 להסיר קלפתן.
 73 ב. כל אלו שהן בחזקת מכשרין - הרי הן בחזקת טמאה,
 74 מפני שהכל ממשמשין בהן והן מכשרין. ועל פלו נאמן
 75 עם הארץ לומר: 'לא הכשרו'; ואין צריך לומר שאר
 76 אכלין שאין להן חזקה, שעם הארץ נאמן עליהן לומר
 77 'לא הכשרו'.
 78 ג. כל הדגים בחזקת מכשרין, ואין עם הארץ נאמן עליהן
 79 לומר 'לא הכשרו'; לפיכך, הדגים לעולם בחזקת טמאה.
 80 הדגים - בין שצדן בתרם, בין שצדן בכפיה, בין שצדן
 81 במצודה [- מיני רשתות] - אם לא נער את המצודה
 82 עליהם, לא הכשרו; ואם נער, הכשרו. ואין עם הארץ
 83 נאמן לומר 'לא נערתי את המצודה עליהן', והרי הם
 84 בחזקת טמאה עד שיתבון לצודן בטרה.
 85 ד. כל הצייר [של דגים] בחזקת מכשר. ציר טהור שנפל
 86 לתוכו מים כל שהן - הרי הכל משקה, ומכשיר ומטמא
 87 טמאת משקין; לפיכך חזקתו טמא. נפל לתוכו יין ודבש
 88 וחלב, הולכין אחר הרב. וכן מי פרות שנתערבו בשאר
 89 המשקין, הולכין אחר הרב; נתערבו במים כל שהן - הרי
 90 הכל משקה, ומטמא טמאת משקין ומכשיר. וציר תגבים
 91 טמאים - אינו מכשיר, אכל מטמא טמאת משקין.
 92 ה. הלוקח ציר מעם הארץ - משיקו במים, וטהור; שאם

1 בין שאינן שאובין, שנפל לתוכן המת, או שהלף בהן
 2 הטמא - הרי אלו טהורין. אכל אם שתה מהם אדם טמא,
 3 או שמלא מהן בכלי טמא, או שנפלו לתוכן משקין טמאין
 4 ברצון - הרי אלו טמאין, ואף על פי שהן בקרקע. שתה
 5 מהן הטהור אחר שנטמאו בקרקע, או שמלא מהן בכלי
 6 טהור - נטמא הטהור, ונטמא הכלי; שהרי ברצון שתה
 7 או מלא. נפל לתוכן כפר של תרומה - הרי הוא טהור
 8 כשהיה, שאין מטמאין אלא לרצון; לפיכך, אם הדיח ידו,
 9 והוציא הכפר - נטמא הכפר במים שבדין, שהרי הן
 10 ברצון.
 11 ב. מי גביים וכיוצא בהן ממים שבקרקעות, כגון מי
 12 בורות שיחין ומערות, ומי תמצית [מי גשמים הוחלים
 13 מההרים לעמקים] שפסקו [זחילתם], ומקוות שאין בהן
 14 ארבעים סאה, שננטמאו, ונרדו עליהן גשמים ורבו מי
 15 גשמים עליהן - אף על פי שלא שטפו [- עלו על
 16 גדותיהן], הרי הן טהורין. לפיכך, המים שבקרקעות, כגון
 17 מי גביים וכיוצא בהן - בשעת הגשמים, הכל בחזקת
 18 טהרה.
 19 ג. פסקו הגשמים - הקרובים לעיר או לדרך, טמאין;
 20 שהם בחזקת ששתה מהם טמא, ושמלאו מהם בכלים
 21 טמאין. והרחוקים טהורים, עד שיהלכו רב האדם; הלכו
 22 - הכל בחזקת טמאה, שההולכין בשירות שותין וממלאין
 23 מהן. כמה דברים אמורים? בגבא [גומא] שאפשר לשתות
 24 ממנו; אכל בגבא שאי אפשר לשתות ממנו אלא ברחק
 25 גדול - הרי זה בחזקת טהרה, עד שימצא מקום פרוסת
 26 רגלי האדם או פרוסת רגלי בהמה גסה נפרת בו. מצא
 27 פרוסת רגלי בהמה דקה - הרי זה טהור, שאפשר שירדה
 28 [ללא בעליה] ושתת.
 29 ד. חזקת טיט וגמומיות [וגומות] שבפתחי חניות ברשות
 30 הרבים בשעת הגשמים, שהן טהורין; פסקו הגשמים, הרי
 31 הם [טמאים] כמי שפיקות [- מי שופכין]. ושבשוקין,
 32 הולכין בהן אחר הרב. גבא שנפל לתוכו יין או חלב או
 33 דבש, הולכין אחר הרב. נפל לתוכו שמן - אף על פי
 34 שהקפיאוהו [ציננו והוציאו כולו], הרי זה מטמא ומטמא
 35 שלא לרצון; לפי שאי אפשר לו לצאת ידי צחצוח [-
 36 טיפות] שמן.
 37 ה. ושאר המשקין, חוץ מן המים - הרי הם בקרקע כמות
 38 שהן בכלים; דין אחד הוא.
 39 ו. מי תמצית שלא פסקו [- ממשיכה ירדתם מההרים] -
 40 אף על פי שאין בהן ארבעים סאה, הואיל והן בקרקע,
 41 והרי המים נמשכין ובאין להן - אינן מקבלין טמאה; אף
 42 על פי ששתה מהן הטמא, ומלא מהן בכלי טמא, או נתן
 43 לתוכם מים טמאים - הרי הם טהורין לכל דבר.
 44 ז. מי שהיה אוכל תרומה בידים טמאות, כגון דבלה
 45 [תאינה] שלא הכשרה, והכניס ידו לתוף פיו לטל צרוו
 46 [אבן שנכנסה לתאינה] - אם הפך [בידו לדבילה], נטמאת
 47 הדבלה ברירו; שהרי נטמא [הריר] בידו, מפני שעקרו.

48 יאכל וישתה עמהם; שהפרישה מביאה לידי טהרת הגוף
49 ממצעים רעים, וטהרת הגוף מביאה לידי קדשת הנפש
50 מן הדעות הרעות, וקדשת הנפש גורמת להדמות בשכינה,
51 שְׁנֵאמֶר: "והתקדשתם והיייתם קדשים, כי קדוש אני".
52 בריף רחמנא דסייען

יום שישי ט"ז שבט ה'תשע"ד

הלכות כלים

53 ענין אלו ההלכות - לידע כלים שמקבלין טמאה מכל אלו
54 הטמאות, וכלים שאין מטמאין, וכיצד הכלים מטמאין
55 ומטמאין. ובאור ענין זה - בפירקים אלו.

פרק א

56 א. שבעה מיני כלים הן שמקבלין טמאה מן התורה, ואלו
57 הן: הבגדים, והשקין, וכלי עור, וכלי עצם, וכלי מתכות,
58 וכלי עץ, וכלי חרש. הרי הוא אומר: "מכל כלי עץ או
59 כגד או עור או שק", ובכלי מתכות נאמר: "אף את הנזהב
60 ואת הכסף", ובכלי חרש נאמר: "וכל כלי חרש אשר פל
61 מהם אל תוכו".

62 ב. מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שזה שנאמר
63 בתורה: "וכל מעשה עזים", לרבות כלים העשויין מן
64 הקרנים ומן הטלפים ומן העצמות של עזים; והוא הדין
65 לשאר מיני בהמה וחייה. אבל כלים העשויין מעצמות
66 העוף, אינן מקבלין טמאה; חוץ מכלים העשויין מכנף
67 העזניה בלבד, וביצת הנעמית [בת יענה] המצפה - הואיל
68 והן דומין לעצם, מקבלין טמאה ככלי עצם; וקרוב -
69 נראה] בעיני, שטמאין מדברי סופרים.

70 ג. כלים העשויין מעצמות חיה שבבים ומעורה, וכל שבבים
71 - טהור, ואין מקבל טמאה מן הטמאות, ולא טמאת מדרס
72 [הזב]; אף האורג כגד מצמר הגדל בים, אינו מקבל
73 טמאה, שנאמר: "או כגד או עור" - מפי השמועה למדו,
74 מה כגד מן הגדל מן הארץ, אף עור מן הגדל בארץ. חבר
75 מן הגדל בים עם הגדל בארץ, אפלו חוט או משיחה -
76 אם חברו חברו שמשים את שניהם כאלו הן אחד
77 לטמאה, שאם נטמא זה יטמא זה - הרי הכל מקבל
78 טמאה.

79 ד. יראה לי, שהכלים העשויין מעור העוף - אינן מקבלין
80 טמאה כמו עצמותיו. ואם תאמר, הלא הוא פשר לכתב
81 עליו תפלין, כעור בהמה וחייה - הנה עור הדיג אינו מקבל
82 טמאה, ולולי זהמתו שאינה פוסקת הנה פשר לתפלין.
83 הנה למדת, שדבר שאינו מקבל טמאה פשר לתפלין אם
84 אין לו תהמה.

85 ה. כלי זכוכית אינן מקבלין טמאה מדברי תורה, ונחכמים
86 גזרו עליהן שיהיו מקבלין טמאה. הואיל ותחלת ברייתן
87 מן החול ככלי חרש, הרי הן ככלי חרש; מפני שתוכן
88 נראה ככרן, לא גזרו עליהן שיטמאו מאוירן, אלא עד

1 הנה רב הציר מים, הרי המים מטהרין במקנה; ואם היה
2 רבו מליחה של דגים, אינה מקבלת טמאה, והמים שבה
3 בטלו במעוטן. במה דברים אמורים? לטבל בהם פת;
4 אבל לקדרה [- תבשיל], מצא מין את מינו [- מים את
5 המים] ונעור [- נתעורר], ונמצאו רב המים טמאים,
6 שהמעוט שהיה בציר לא טהר במקנה.

7 ו. הפרות בכל מקום בחזקת טהרה, אפלו היה המוכר
8 גוי, עד שידע שהקשור, או שהיו מדברים שחזקתן
9 מכשרין.

10 ז. האוג [מין צמח], בכל מקום בחזקת טמאה. וכן כל
11 הקשואין והדלועין התלויות בגמי על פתחי חגיות
12 [כדוגמאות], בחזקת מכשרין וטמאין.

13 ח. כל הכתוב בתורה ובדברי קבלה מהלכות הטמאות
14 והטהרות - אינו אלא לענין מקדש וקדשיו ותרומות
15 ומעשר שני בלבד, שהרי הזהיר את הטמאין מלהכנס
16 למקדש או לאכל קדש או תרומה ומעשר בטמאה. אבל
17 החלין - אין בהן אסור קלל, אלא מתר לאכל חלין טמאין
18 ולשתות משקין טמאין. הרי נאמר: "והבשר אשר יגע
19 בכל טמא, לא יאכל" - מכלל שהחלין מתרין, שאינו
20 מדבר אלא בבשר קדשים. אם כן, מפני מה נאמר:
21 הראשון שבחלין - טמא והשני - פסול? לא שיהיה אסור
22 באכילה, אלא למנות ממנו לתרומה ולקדש, שאם נגע
23 שני של חלין בתרומה פסלה ועשה אותה שלישי. וכן אם
24 נגע באכלין של קדש - טמאין, ועשה אותן שלישי כמו
25 שבארנו. וכן האוכל אכל שני של חלין - אם נגע
26 בתרומה, פסלה.

27 ט. כשם שמתר לאכל חלין טמאין ולשתותן, כך מתר
28 לגרם טמאה לחלין שבארץ ישראל; וגש לו [- מותר]
29 לטמא את החלין המתקנין [- שהופרשו], לכתחלה. וכן
30 מתר לאדם לגע בכל הטמאות ולהטמא בהן. הרי הזהיר
31 הכתוב את בני אהרן ואת הנזיר מלהטמא במת; מכלל -
32 שכל העם מתרין, ושאר פהנים ונזירים מתרין להטמא
33 בשאר טמאות, חוץ מטמאת מת.

34 י. כל ישראל מזהרין להיות טהורים בכל רגל, מפני שהם
35 נכונים להכנס למקדש ולאכל קדשים. וזה שנאמר
36 בתורה: "ובנבלתם לא תגעו", ברגל בלבד; ואם נטמא,
37 אינו לוקה. אבל בשאר ימות השנה, אינו מזהר.

38 יא. "הטמא והטהור יחדו" - מפי השמועה למדו,
39 שהטמא והטהור אוכלין בקערה אחת. אבל לא יאכל
40 הבעל עם אשתו בקערה אחת כשהיא נדה, ולא ישתה
41 עמה, ולא תמזג לו את הכוס, כמו שבארנו. ולא יאכל
42 הזב עם הזבה, מפני הרגל עברה, שמה יבוא לבעל.

43 יב. אף על פי שמתר לאכל אכלין טמאין ולשתות משקין
44 טמאין - חסידים הראשונים היו אוכלין חליהן בטהרה,
45 ונזהרים מן הטמאות בלן כל זמיהם; והם הנקראים
46 פרושים. ודבר זה קדשה יתרה היא, ודרך חסידות
47 שיהיה אדם נבדל ופורש משאר העם, ולא יגע בהם ולא

מתוך מהדורת חזק

46 הגדול כמו חבק [חגור] של חמור וכיוצא בו. אבל
 47 התכלים והמשיחות השזורין, בין מן השער בין מצמר
 48 ופשתים - אינן מקבלין טמאה בפני עצמן.
 49 יג. כל הכלים העשויין מן הגמא ומן הערבה ומן הקנים
 50 ומן פפות תמרים ומן העלין והשריגין ומקלפי אילנות ומן
 51 החלף, כגון הקפופות והטרסקלין והמחצלאות והמפצות
 52 - הכל בכלל כלי עץ, שהכל גדל מן הארץ בעץ. אחד כלי
 53 חרש, ואחד כלי נתר לכל דבר - כלי העשוי מעפר מן
 54 העפרים, ואחר כף שורפין אותו בכבשן - הרי זה כלי
 55 חרש. והתנור והפירים והכפח וכיוצא בהן משאר
 56 הבנינות, שאופין בהן או שמבשלין עליהן - הכל מקבלין
 57 טמאה דין תורה, וטמאתן וטמאת כלי חרש שוה.

יום שבת קודש י"ז שבט ה'תשע"ד

פָּרָק ב

60 א. העושה כלי קבול מפל מקום - הרי זה מקבל טמאה
 61 בקל שהוא, מן התורה; ואין לכלי קבול שיעור; והוא
 62 שיעשה דבר של קנמה, שאפשר שיעמד [- יחזיק מעמד].
 63 כיצד? העושה כיס מן העור המצה [- היינו] - שלא נתעבד
 64 כלל, או מן הנגר, אף על פי שהנגר אינו מקבל טמאה,
 65 או מקלפת הרמון והאגוז והאלון, אפלו חקקים התינוקות
 66 למד בהן את העפר, או שהתקנינם לכף מאזנים - הרי
 67 אלו מקבלין טמאה; שתינוק חרש שוטה וקטן - יש להן
 68 מעשה, אף על פי שאין להן מחשבה. אבל העושה כלים
 69 מן הלפת והאתרוג והדלעת היבשים שחקקים למד בהן,
 70 וכל כיוצא בהן - הרי הן טהורין, לפי שאי אפשר שיעמדו
 71 אלא זמן מועט.

72 ב. קנה מאזנים והחמק [- כלי שמוחקים בו המידות] שיש
 73 בהן בית קבול מתכת, והאסל [- מוט נשיאה] שיש בו בית
 74 קבול מעות, וקנה של עני שיש בו בית קבול מים, ומקל
 75 שיש בו בית קבול מזוזה או מקום מרגלית, ומשחזות של
 76 עץ שיש בה בית קבול שמן, ולוח פנקס [רשימות] שיש
 77 בו בית קבול שענה - כל אלו וכיוצא בהן, אף על פי
 78 שפשוטי כלי עץ הן - הואיל ויש בהן בית קבול כל
 79 שהוא, מקבלין טמאה דין תורה. ואין טמא מן התורה
 80 אלא בית הקבול לבדו שיש בהן, והמשמש את בית
 81 הקבול משאר הכלי שבית הקבול צריך לו. אבל היתר על
 82 הצרף משאר הכלי הפשוט, טהור מן התורה; וטמא
 83 מדבריהם [מדרבנן], כמו שבארנו.

84 ג. בית קבול העשוי למלאתו, אינו בית קבול. כיצד?
 85 בקצת של עץ שחוקקין בה בית קבול, ותוקעין בו הסדן
 86 של ברזל - אם של נפחים היא, אינה מקבלת טמאה;
 87 שאף על פי שיש בה בית קבול, לא נעשה אלא למלאתו.
 88 וכן כל כיוצא בזה. ואם היתה של צורפין, הרי זו מקבלת

1 שתגע הטמאה בהן בין מתוכן בין מגבן, ככלי מתכות.
 2 ולא גזרו טמאה על פשוטיהן [- זכויות ללא בית קיבול],
 3 אלא על מקבליהן. ואין להן טהרה במקנה. ואין שורפין
 4 עליהן תרומה וקדשים - שלא גזרו עליהן אלא לתלות
 5 [לא לאכול ולא לשרוף].

6 ו. כלי גללים וכלי אדמה וכלי אבנים - טהורין לעולם,
 7 ואין מקבלין טמאה מן הטמאות ולא טמאת מדרס [חזב],
 8 לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, בין פשוטיהן בין
 9 מקבליהן.

10 ז. פיל שבלע הוצין [נעים דקים], והקיאן דרף בית הרעי
 11 - העושה מהן פלים, הרי הן ספק אם הן ככלי גללים או
 12 ככלי עץ פשהי; אבל קפיה [סל עין] שנטמאת, ובלע
 13 אותה פיל, והקיאה דרף בית הרעי - הרי היא בטמאתה.
 14 ח. פשוטי כלי חרש, כגון מנורה וכסא ושלחן של חרש
 15 וכיוצא בהן - אין מקבלין טמאה מן הטמאות ולא טמאת
 16 מדרס, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, שנגמר:
 17 "אשר יפל מהם אל תוכו" - כל שיש לו תוף בכלי חרש,
 18 מקבל טמאה; ושואין לו תוף, טהור.

19 ט. כלי מתכות - אחד פשוטיהן כגון הספינין והמספרים,
 20 או מקבליהן כגון היורות [- סירים] והקומקמוסין [-
 21 קומקומים] - הכל מקבלין טמאה, שנגמר: "כל דבר אשר
 22 יבא באש", בין מקבל בין פשוט. אפלו תבה או מגדל
 23 [ארון] וכיוצא בהן של מתכת שהן מקבלין ארבעים סאה
 24 בלח או יתר - מקבלין טמאה, שנגמר: "כל דבר".

25 י. כלי עור וכלי עץ וכלי עצם - מקבליהן כגון הערבה
 26 [קערה] והחמת [נד] וכיוצא בהן, מקבלין טמאה מדברי
 27 תורה; אבל פשוטיהן כגון הלווחות והכפסא והעור
 28 שאוכלין עליו וכיוצא בהן, אין מקבלין טמאה אלא
 29 מדברי סופרים, שנגמר: "מכל כלי עץ או בגד או עור או
 30 שק" - מפי השמועה למדו, מה שק שיש לו בית קבול,
 31 אף כל שיש לו בית קבול; וכלי עצם - ככלי עץ לכל
 32 דבר. במה דברים אמורים שטמאת פשוטיהן מדברי
 33 סופרים? בשאר טמאות, חוץ מטמאת מדרס; אבל במדרס
 34 הלב והבריו, מטמאין מן התורה - שנגמר: "כל המשקב
 35 אשר ישקב עליו הלב יטמא", כל העשוי למשקב או
 36 למרכב, כמו שבארנו. וכל כלי זכויות העשוי למשקב,
 37 מטמא מדרס מדבריהם.

38 יא. כל שהוא אריג - בין מצמר ופשתים, בין מן הנקבס
 39 [צמח דומה לפשתן] או המשוי או משאר דברים הגדלים
 40 בבישה - הוא הנקרא 'בגד' לענין טמאה. והלכדים [צמר
 41 שנכבש] כבגדים לכל דבר.

42 יב. השק - הוא חוטי שער הגדולין [שזורין] כששלת,
 43 או הארוגין [שתי וערב] כבגדים. אחד העשוי מן העזים,
 44 או מצמר גמלים, או מזב הסוס והפרה וכיוצא בהן,
 45 ואחד האריג מהן כמו המצופין [שקים גדולים], או

18 טהורה. נתן את השפופרת בכתל, ואחר כך נתן בה את
 19 המזוזה - אם היתה כדרך קבלתה, הרי זו מקבלת טמאה;
 20 ושלא כדרך קבלתה, טהורה. קבעה בכתל - אפלו כדרך
 21 קבלתה, טהורה.
 22 ו. כלי שאורגין אותו מן הנסרים או מן השעם [גמי.
 23 חבל מקנה מיוחד], כדי שיניחו עליו את הנסרים ואת
 24 המגמר [- כלי הקטרת בשמים] מלמטה כדי שיתבסמו -
 25 אם היתה עשויה ככורת שאין לו קרקע, טהור; ואם היתה בו
 26 בית קבלת פסות [שמניחין בו כתחית], הרי זה מקבל
 27 טמאה.
 28 ז. סנדל של בהמה - של מתכת, טמא; ושל שעם, טהור;
 29 שאין זה חשוב מפלי הקבלה.
 30 ח. הצורך [קושר] מרגלית בעור, והוציאה, ונשאר מקומה
 31 עמק - הרי זה מקבל טמאה עד שיפשט [יתיישר
 32 מקמטים]; שכל כלי קבול מקבלין בכל שהוא, והרי
 33 מקומה כמו פיס קטן. אבל צרור המעות אינו מקבל
 34 טמאה, שאין עליו צורת כלי.

1 טמאה; מפני שהן מגביהין [שולפים] את הפרזל בכל עת,
 2 ומקבצין את שפית [שארית] הנהב והכסף המתקבצת שם
 3 תחת הסדן, והרי נעשה לקבלה. וכן כל פיוצא בו.
 4 ד. הכף החקוק תחת רגלי המטות והמגדלות [ארונות]
 5 וכיוצא בהן - אף על פי שהוא מקבל - טהור ואין בו
 6 משום כלי קבול, לפי שאינו עשוי לקבלה אלא לסמך בו
 7 בלבד. שפופרת הקש - מקבלת טמאה בכל כלי עץ
 8 שמקבלין טמאה, אפלו אינה יכולה לקבל אלא טפה
 9 אחת. ושפופרת הקנה שחתכה לקבלה, אינה מקבלת
 10 טמאה עד שיוציא את כל הלבן שבתוכה; ואם לא נחתכה
 11 לקבלה, הרי היא מפשוטי כלי עץ. אבל שפופרת של
 12 פקועות [מין צמח] וכיוצא בהן - אינם פלים, אלא פאכלין
 13 הן חשובין.
 14 ה. שפופרת שחתכה, ונתן בה את המזוזה, ואחר כך נתנה
 15 בכתל - אפלו נתנה שלא כדרך קבלתה [- בית הקיבול
 16 כלפי הקיר], מקבלת טמאה. קבעה בכתל [חיבור קבוע] -
 17 אם קבעה כדרך קבלתה, טמאה; שלא כדרך קבלתה,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"א – י"ז שבט ה'תשע"ד

יום ראשון י"א שבט ה'תשע"ד

58 אבל השלילה היא ענין אחר, והוא: שתשלה נשוא
 59 מנושא, ואין בזה שום צווי כלל, כגון שתאמר: לא
 60 אכל פלוני אתמול ולא שתה פלוני את-היין, ואין ראובן
 61 אבי שמעון וכיוצא בזה — שכל-זה הוא שלילה, ואפלו
 62 ריח צווי אין בו. והמלה שבה שוללים בערבית לרב היא
 63 מלת "מא", אף שוללים גם במלת "לא", ובמלת "בלי".
 64 אבל העברים הרי לרב שלילתם באותה מלת "לא" עצמה,
 65 שבה גם מזהירים; ושוללים גם במלת "אין" ומה-
 66 שמתחבר אליה מן-הכפניים: "אינו" ו"אינם" ו"אינכם"
 67 וזולתם.
 68 (ודוגמאות לכך): השלילה בעברי במלת "לא" כגון אמרו:
 69 "ולא-קם נביא עוד בישראל"
 70 כמשה" (דברים לד, ז); "לא איש אל ויבזב" (במדבר כג,
 71 ט); "לא-תקום פעמים צרה" (נחום א, ט); "ולא-עמד
 72 איש" (בראשית מה, א); "ולא-קם ולא-נע ממונו" (אסתר ה,
 73 ט) וכאלה רבים. והשלילה במלת "אין", כגון אמרו:
 74 "ואדם אין" (בראשית ב, ה); "והמתים אינם יודעים
 75 מאומה" (קהלת ט, ה) וזולתם רבים גם כן.
 76 הנה נתבאר לך ההבדל בין השלילה לאזהרה, והוא:
 77 שהאזהרה (היא חלק) מענין הצווי ואינה אלא פעל
 78 בצווי, כלומר: פשם שהצווי לעולם לעתיד, כך האזהרה;
 79 ולא יתכן שבלשון יהא הצווי לעבר — וכך האזהרה.
 80 ואין אפשרות להכניס צווי לספור, כי הספור זקוק לנשוא

35 הפלל השמיני: שאין למנות השלילה עם האזהרה.
 36 דע שהאזהרה היא משני חלקי (סוגי הצווי (הפקודה),
 37 כלומר (ה"צווי" מתחלק לשנים) שתצוה למצוה לעשות
 38 איזה דבר או שלא לעשותו; כגון שתצוה לאכל ותאמר
 39 לו: אכל: או שתצוהו להמנע מאכל ותאמר לו: אל
 40 תאכל. אף אין בלשון הערבי שם הכולל את-שני הענינים
 41 האלה יחד; וכבר הזכירו זאת המדברים בתורת ההגיון
 42 (חכמי הלשון) ואמרו כדברים האלה: "אבל הצווי
 43 והאזהרה אין להם בלשון הערבי שם הכוללם, ולפיכך
 44 הצרכנו לקראם גם שניהם בשם אחד מהם, והוא: הצווי
 45 (המתפצל לשנים: ה"צווי" — עשה, ו"אזהרה" — לא תעשה)".
 46 הנה נתבאר לך, שהאזהרה והצווי ענין אחד הם. (ובכלל
 47 ה"צווי") המלה המפרסמת בלשון הערבי המשמשת
 48 לאזהרה היא מלת "לא", וענין זה עצמו מצוי בלי ספק
 49 בכל-לשון, כלומר: שאמה תצוה למצוה שיעשה או שלא
 50 יעשה. ברור אפוא שמצות עשה ומצות לא-תעשה שתיהן
 51 צווי מקלט: דברים שנצטוינו לעשותם, ודברים שהזהרנו
 52 מלעשותם. השם של אלה שנצטוינו לעשותם — מצות
 53 עשה, והשם של אלה שהזהרנו עליהם — מצות לא-
 54 תעשה; והשם הכוללם יחד בלשון העברי — גזרה
 55 (פקודה, צו), וכך קוראים חכמים כל-מצוה, בין שתהיה
 56 עשה או לא-תעשה: גזרת מלך.

מתוך מהדורת חזק

47 הַכְּהֵנָה וַיִּבְקֶשְׁהָ לְעֵצָמוּ (כמנהג קרח ועדתו) — לֹא יֵאָרֶע
 48 לוֹ מִה־שָּׂאֲרֵע לְקַרְח וְעֵדְתוֹ, כְּלוּמֹר: הַבְּלִיעָה וְהַשְׂרֵפָה —
 49 אֲלֵא יִהְיֶה עֲנָשׁוֹ "כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לוֹ" (מהביטוי
 50 "ביד משה" אנו למדים שילקה במה שלקתה יד משה) כְּלוּמֹר:
 51 הַצֵּרַעַת; וְזֶהוּ אָמְרוּ יִתְעַלֶּה אֵלָיו: "הִבְאֵנָה יָדְךָ בְּחִיבֵיךָ"
 52 (שמות ד, ו) וְהִבְיִאוּ רֵאֵיהָ מִמַּה־שָּׂאֲרֵע לְעֹזֵיהָ מִלֶּךְ יִהוּדָה
 53 (שביקש להקטיר קטורת "ובידו מקטרת להקטיר — והצרעת
 54 זרחה במצחו" — דברי הימים ב, כו, יט). וְאָף־עַל־פִּי שִׁמְצָאנוּ
 55 דָּעָה אֲחֵרֶת (של חו"ל) בְּגִמְרָא סְנֵהֲדִרִין (ק.י), וְהוּא אָמְרָם:
 56 "כֹּל־הַמְחִזִּיק בְּמַחְלָקַת עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: וְלֹא־
 57 יִהְיֶה כְּקִרְח וְכַעֲדָתוֹ" — הֲרִי זֶה עַל דֶּרֶךְ הַתּוֹכְחָה לֹא
 58 שְׂפָךְ פְּשֻׁטָה דְקָרָא בְּעֵינָן זֶה; אֲבָל הַאֲזַהְרָה עַל עֵינָן זֶה
 59 (המחלוקת) נְכַלְלֶת תַּחַת לֹאוֹ אַחֵר, כְּמוֹ שָׂאֲבָאֵר בְּמִקְוָמוֹ
 60 (לא תעשה מה).
 61 אֵין אַפּוֹא שׁוּם דְּבָר שְׂעַל יָדוֹ אֶפְשָׁר לְהַבְדִּיל בֵּין
 62 הַשְּׁלִילָה לְאֲזַהְרָה חוּץ מֵעֵינָן הַדְּבָרִים, אֲבָל לֹא
 63 מִן־הַמְלָה, בֵּין שְׁמִלַת הַשְּׁלִילָה וְהַאֲזַהְרָה בְּעֵבְרִית מְלָה
 64 אַחַת, וְהִיא מֵלַת "לֹא". וְלִכֵּן הִכְרַח, שְׁלִמְעִין תַּהֵא הַבְּנָה
 65 בְּעֵינָן הַדְּבָרִים וְאֵז יוֹשִׁי בְּקִלּוֹת אֵיזָה לֹאוֹ הוּא שְׁלִילָה
 66 וְאֵיזָה לֹאוֹ הוּא אֲזַהְרָה, כְּמוֹ שְׁבִאָרְנוּ מִקְדָּם. וְכַבֵּר הַעִירוֹ
 67 חֻכְמִים, עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם, עַל עֵינָן זֶה בְּמַה־שִׁמְצָאנוּ אֲצֻלָּם
 68 בְּמַחְלָקַת שְׁנִפְלָה בִּיגֵיהֶם בְּלֹאוֹ מִן הַלְּאוּיִן אִם הוּא שְׁלִילָה
 69 אוֹ אֲזַהְרָה, וְזֶה בְּאָמְרוֹ יִתְעַלֶּה עַל חֲטָאת הַעוֹף: "וּמִלֶּק
 70 אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרֹפוֹ וְלֹא־יִבְדִּיל" (ויקרא ה, ח). הִנֵּה תִנָּא
 71 דִּינָן, וְהוּא הַמְדַבֵּר בְּמִשְׁנָה, סוֹבֵר שְׁזוֹ אֲזַהְרָה, וְלִכֵּן הוּא
 72 אוֹמֵר: אִם הַבְּדִיל (הפריד את הראש מהצואר) — פְּסַל.
 73 יוֹצֵא לְפִי זֶה שְׁהֵלָאוֹ הִזָּה יִהְיֶה מְצוּת לֹא־תַעֲשֶׂה; שְׂפָן
 74 כְּשֶׁהַבְּדִיל אֶת־הָרֹאשׁ — פְּסַל, כְּאֵלוֹ הַקְּרִיב שְׂאוֹר אוֹ
 75 דְּבַשׁ. אֲבָל רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר, שְׁהֵלָאוֹ הִזָּה
 76 שְׁלִילָה (שלילת ההכרח) וְלֹא אֲזַהְרָה, וְשִׁפְרוּשׁ אָמְרוֹ: "לֹא
 77 יִבְדִּיל" — שְׂאִינוּ צְרִיף לְהַבְדִּיל הָרֹאשׁ, אֲלֵא מִסְפִּיק
 78 שְׁיַחְתֵּף אוֹתוֹ בְּאֵיזָה שְׁעוֹר, וּלְפִיכֶף אִם הַבְּדִיל — כְּשֹׁר
 79 לְפִי דַעְתוֹ. וְכֶךָ אָמְרוּ בְּגִמְרָא זְבַחִים (סד:): אוֹמֵר הִזָּה רַבִּי
 80 אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: שְׁמַעְתִּי שְׁמַבְדִּילִין בְּחֲטָאת הַעוֹף;
 81 מֵאִי "לֹא יִבְדִּיל" — אֵינוּ צְרִיף לְהַבְדִּיל. וְהִקְשׁוּ עַל
 82 דְּבָרִים אֵלוֹ וְאָמְרוּ: אֲלֵא מַעֲתָה, גְּבִי בּוֹר נְמִי, דְּכְתִיב:
 83 "וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר (וְלֹא יִכְסֶּנּוּ) (שמות כא, לג) — הִכִּי
 84 נְמִי (האמנם כך) דְּאֵינוּ צְרִיף לְכֹסֶט? ! וְהִזָּה תִּפְשׁוּבָה:
 85 הַתֵּם דְּכְתִיב: "בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֹם" — מְכַלֵּל דְּכַעֲבֵי כְּסוּי.
 86 הִנֵּה נִתְבָּאֵר, שְׁמַבְיֵאִים רֵאֵיהָ מֵעֵינָן הַדְּבָרִים, אִם זֶה
 87 שְׁלִילָה אוֹ אֲזַהְרָה. וְנִתְבָּאֵר עוֹד שְׂאָמְרוֹ "לֹא יִבְדִּיל" —
 88 מְצוּת לֹא־תַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שְׂאָמְרָה הַמְשֻׁנָּה, וּמִכַּאֵן תִּבְאָר
 89 שְׂאָמְרוֹ בְּעוֹלַת הַעוֹף: "וְשִׁפְסַע אוֹתוֹ בְּכַנְפָּיו לֹא־יִבְדִּיל"
 90 (ויקרא א, יז) — אֵין לְמַנּוּתוֹ, לְפִי שְׁהוּא שְׁלִילָה, הוֹאִיל
 91 וּלְדוּבְרֵי הַפֶּל: אִם הַבְּדִיל — כְּשֹׁר. שְׂפָן, בֵּין שְׂאָמֵר
 92 בְּעוֹלַת בְּהֵמָה: "וְנִתַּח אוֹתוֹ לְנִתְחִיו" (שם א, יב), הִזָּה עוֹלָה

1 וְנוֹשָׂא וְהַצּוּי דְּבוּר שְׁלָם בְּעֵצָמוֹ, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר בְּסִפְרִים
 2 שְׁנִתְחַבְּרוּ לְכָךְ; וְכֵן לֹא תַכְנַס גַּם הַאֲזַהְרָה בְּסִפּוֹר. אֲבָל
 3 לֹא כֶּךָ הַשְּׁלִילָה — לְפִי שְׁהַשְּׁלִילָה תַכְנַס בְּסִפּוֹר וְתִשְׁלַל
 4 בְּעֵבֶר וּבְעֵתִיד וּבַהֲוָה. וְכַל־זֶה בְּרוּר מֵעֵצָמוֹ עַל־יָדֵי
 5 הַתְּבוּנָנוּת.
 6 בֵּין שְׁהַדְּבָר כֵּן — בְּשׁוּם פְּנִים אֵין לְמַנּוּת אֶת־הַלְּאוּיִן
 7 שְׁהֶם שְׁלִילָה בֵּין מְצוּת לֹא־תַעֲשֶׂה. וְזֶה דְּבָר מֵעֵצָמוֹ
 8 שְׂאֵין צְרִיף עֲלָיו מוֹפֵת (ראיה), זוֹלַת מַה־שְׁהַזְכִּירוֹנוּ בְּבִרוּר
 9 עֵינָיו (דברי) הַבְּטוּיִים, כְּדִי לְהַבְדִּיל בֵּין הַאֲזַהְרָה וּבֵין
 10 הַשְּׁלִילָה (ורק על־ידי הַבְּנַת הַעֵינָן אֶפְשָׁר לְקַבּוֹעַ אִם זֶה אוֹהֶרָה
 11 אוֹ שְׁלִילָה).
 12 אָף זוֹלַתְנוּ לֹא יָדַע זֹאת וְהַגִּיעַ לְכָךְ, שְׁמַנָּה: "לֹא תַצֵּא
 13 כְּצֵאת הַעֲבָדִים" (שמות כא, ז); וְלֹא יָדַע שְׁזוֹ שְׁלִילָה
 14 וְלֹא אֲזַהְרָה. וּבִאִוֵר הַעֵינָן כְּמוֹ שְׂאָסְבִיר, וְהוּא: שְׁה' דֵּן
 15 מִכָּה עֲבָדוֹ אוֹ אֲמָתוֹ הַכְּנַעֲנִים שִׁחְסְרוּ בְּשַׁעַת הַהִבְבָּאָה אֶחָד
 16 מִרֹאשֵׁי אַבְרָם (כמו שן ועין) — שְׁהוּא יוֹצֵא לְחַפְשֵׁי; הִזָּה
 17 אַפּוֹא עוֹלָה בְּדַעְתָּנוּ, שְׂפָךְ הוּא בְּאָמְרָה עֲבָרְיָה מְכַל־שְׂפָן
 18 מֵעֶבֶד כְּנַעֲנִי (היוצא בשן ועין), וְשְׁהִיא (אמה עבריה) אִם
 19 חֲסָרָה אֶחָד מִרֹאשֵׁי אַבְרָם יוֹצֵאת לְחַפְשֵׁי — לְפִיכֶף שְׁלַל
 20 מִמֶּנָּה דִּין זֶה בְּאָמְרוֹ: "לֹא תַצֵּא כְּצֵאת הַעֲבָדִים", כְּאֵלוֹ
 21 אָמַר: אֵין חוֹבָה לְהוֹצִיאָה לְחַפְשֵׁי שְׁמַחְסָרָה אֲבָר
 22 מֵאֲבָרְיָה — הִנֵּה זֶה שְׁלִילַת דִּין מְסִים מִמֶּנָּה, אָף לֹא
 23 אֲזַהְרָה. וְכֶךָ פִּרְשׁוּ מוֹסְרֵי הַקְּבֵלָה וְאָמְרוּ בְּמַחְלָקָה (פרשת
 24 משפטים): "לֹא תַצֵּא כְּצֵאת הַעֲבָדִים" — אֵינָה יוֹצֵאָה
 25 בְּרֹאשֵׁי אַבְרָם כְּדֶרֶךְ שְׁהַכְּנַעֲנִים יוֹצֵאִים. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ,
 26 שְׁזוֹ שְׁלִילַת דִּין מְסִים הַנּוֹשְׁלָל מִמֶּנָּה, לֹא שְׁהוּא הַזְּהִיר עַל
 27 הַדְּבָר.
 28 וְאֵין הַבְּדִיל בֵּין אָמְרוֹ: "לֹא תַצֵּא כְּצֵאת הַעֲבָדִים" וּבֵין
 29 אָמְרוֹ: "לֹא יִבְכֶךָ הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַזָּהָב טָמֵא הוּא"
 30 (ויקרא יג, לו), שְׁהוּא שְׁלִילָה בְּלַבָּד, לֹא אֲזַהְרָה; וְהוּא שְׂבִא
 31 לְהוֹדִיעֵנוּ: שְׁעַם סִימָן זֶה אֵינוּ צְרִיף הַסְּגוֹר (כבדיני טומאת
 32 הצרעת שכשמשמטפח הכהן בדינה, מסתגר המנוגע כדי לבחון
 33 התפתחות) וְלֹא יִסְתַּפֵּק בּוֹ, כִּי הוּא טָמֵא. וְכֵן אָמְרוֹ:
 34 "וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה .. וְהִיא שִׁפְחָה .. חוֹפְשָׁה לֹא נִיתַן לָהּ)
 35 לֹא יוֹמְתוּהוּ כִּי־לֹא חִפְשָׁה" (ויקרא יט, כ) — לְפִי שְׁהוּא גַּם
 36 כֵּן שְׁלִילָה וְלֹא אֲזַהְרָה. שְׂפָן הוּא אוֹמֵר: שְׂאִינָם תְּיָבִים
 37 מֵיִתָּהּ בֵּין שְׁלֵא וְנִשְׁלָמָה חֲרוּתָהּ (ואין הקידושין חליץ), וְאֵין
 38 לְתַרְגָּם אֶת־זֶה וְלוֹמֵר "לֹא יִקְטָלָה" (אל יהרגו), שְׂבִיכֶךָ יִצֵּא
 39 מֵעֵינָן הַשְּׁלִילָה לְעֵינָן הַאֲזַהְרָה. כִּי אָמְרוּ כֵּאֵן: "לֹא יוֹמְתוּ
 40 כִּי־לֹא חִפְשָׁה" כְּמוֹ אָמְרוֹ: "אֵין לְנַעֲרָה חֲטָא מוֹת" (דברים
 41 כב, כו) שְׁשְׁלַל מִמֶּנָּה חֵיבוֹב הַמֵּיתָה בְּגִלָּל הָאֵנָס; כֶּךָ שְׁלַל
 42 מִהֶם כֵּאֵן חֵיבוֹב הַמֵּיתָה בְּגִלָּל הַעֲבָדוּת, כְּאֵלוֹ אָמַר: אֵין
 43 לָהֶם חֲטָא מוֹת, כִּי לֹא חִפְשָׁה. וְכֵן אָמְרוֹ: "וְלֹא־יִהְיֶה
 44 כְּקִרְח וְכַעֲדָתוֹ" (במדבר יז, ה) — הוּא שְׁלִילָה. וּפִרְשׁוּ
 45 חֻכְמִים שְׁהוּא שְׁלִילָה וּבְכַרְרוּ עֵינָנוּ וְאָמְרוּ (מדרש תנחומא
 46 שם): שְׁהוּא יִתְעַלֶּה הַשְּׁמִיעֵנוּ שְׂכַל־הַיּוֹצֵא וְטוֹעֵן עַל

47 באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת" (דברים כו, יד) — משמע מזה: שכל-מעשה ומעשה מאלו
 48 מזהרים עליו, ויתבאר זה במקומו כשנדבר על מצות אלו.
 49 הכלל התשיעי: שאין למנות את עצם הלאוין והעשה,
 50 אלא את-הענינים שמזהרים ושמצויים עליהם.
 51 דע, שכל-צווי התורה ואזהרותיה הם בארבעה דברים:
 52 בדיעות, במעשים, במדות ובדבור. וזהו שצותה
 53 אותנו להאמין ולקבל איזו דעה, כגון שנצטוינו להאמין
 54 ביהוד. ובאהבת השם ותעלה ויראתו; או שהזהירה אותנו
 55 מלהאמין באיזו דעה, כגון שהזהרנו מלהיות בדעה שיש
 56 אלהות לזולתו. וכן צותה אותנו באיזה מעשה, כגון
 57 שנצטוינו להקריב את-הקרבנות ולכנות את-המקדש; או
 58 הזהירה אותנו מאיזה מעשה, כגון שהזהרנו מלהקריב
 59 לזולתו; ותעלה ומלהשתחות לנעבד וזולתו (עבודת אלילים).
 60 וכן צותה אותנו להתנהג באיזו מדה, כגון שנצטוינו
 61 בצדקה בחסד, ברחמנות, בחמלה ובאהבה, והוא אמרו:
 62 "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח); או שהזהירנו מאלו
 63 מדות, כגון שהזהרנו על הנטייה והנקימה וגאלת הדם
 64 וזולתן מן-המדות הרעות, כמו שאבאר. או שצותה אותנו
 65 באמירת איזה דבר, כגון שנצטוינו להודות לו ולהתפלל
 66 אליו ולהתודות על העונות וכיוצא בזה ממה-שאבאר;
 67 והזהירנו מאמירת איזה דבר, כגון שהזהרנו על שבועת
 68 השקר והרכילות ולשון הרע והקללה וזולתן.
 69 אם השגו ענינים אלו, הרי ראוי למנות את-הענינים
 70 שמצויים או מזהרים עליהם, בין שאלה מעשה או
 71 דבור או דעה או מדה. ואין להביט לרובי הצויון שבאו
 72 באותו הענין, אם המדבר ב"עשה"; או לרובי האזהרות
 73 שבאו בענינו, אם המדבר ב"לאו" — כי כלם לחזק
 74 בלבד (להדגיש את חומרת הדבר). לפי שפעמים יבוא
 75 באותו ענין עצמו לאו אחרי לאו לחזק, וכן יבוא בו צווי
 76 אחרי צווי לחזק. אלא-אם-כן תמצא מאמר חכמים
 77 בחלוק הענינים ויבארו לך המפרשים, שכל-לאו מאלו או
 78 כל-עשה כולל ענין שלא בענין שכולל הלאו או העשה
 79 האחר — הרי אז ראוי למנותו בלי ספק, כי אז לא נשאר
 80 לחזק אלא בא לתוספת ענין, אף-על-פי שפשט הכתוב
 81 (לכאורה) שהם בענין אחד. לפי שאנחנו אין אנו אומרים
 82 שאיזה פסוק נקפל לחזק ואינו לתוספת ענין אלא כשאין
 83 לנו על כך דברי המפרשים נושאי הקבלה; אבל אם נמצא
 84 קבלה, שהצווי הזה או הלאו כולל ענין פלוני, והצווי
 85 החוזר ונקפל כולל ענין אחר — הרי זה הנכון והאמת:
 86 שלא נקפל פסוק אלא לענין, ואז ראוי למנות את-זה בפני
 87 עצמו ואת-זה בפני עצמו. אבל אם אין ענין נוסף — הרי
 88 תכלית הנקפל לחזק; וגם בא להודיע, שהענין הזה חמור
 89 מאד, כיון שבאה בו אזהרה אחר אזהרה, או שנכפל
 90 להשלמת דין המצוה (שכל פסוק משלים פרטי דינים שאין
 91 בשני), או כדי ללמד ממנו איזה דין במצוה אחרת, כמו

1 בדעתנו, שגם עולת העוף כך, לפיכך אמר: אינו צריך
 2 להבדיל, אלא ושפע בלבד; ואם הבדיל — פשר, כמו
 3 שנתבאר במקומו.
 4 עוד מכלל הלאוין האלה שהם בגדר שלילה אמרו:
 5 "כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה" (שם כו,
 6 ט), ויתבאר לך שזו שלילה — לא אזהרה — אם תדע
 7 מהו מוכן הדבר הזה, והוא: שהכתוב כבר דן בדמים
 8 קצובים בערכים לפי גיל הנערף ולפי היותו זכר או נקבה,
 9 ואין הבדל בענין זה בין שאמר: "ערכי עלי", או "ערף
 10 פלוני עלי" — הרי אנו רואים אותו הפלוני מה הוא
 11 ומה-גילו, וישלם בהתאם לכך. ואם הנערף הוא אדם
 12 שנתחבב מיתת בית דין ונפסק דינו, ואחר גמר דינו אמר
 13 מי שהוא: "ערף זה עלי" — הרי זה לא יתחבב לשלם
 14 כלום, לפי שהוא חשוב כמת שאין לו ערף מעת שנגמר
 15 דינו. וזהו הענין שרצה באמרו "לא יפדה", כלומר: אין
 16 לו פדיון, שיצטרף אותו המערף לשלם. וזהו דין מדיני
 17 הערכים והלכותם שזכרו הכתוב, אבל אינו אזהרה. ולשון
 18 המשנה (ערכין פרק א משנה א): הגוסס והיוצא להרג לא
 19 נדר ולא נערף. ופרש התלמוד (ערכין ו): שנה בתנאי
 20 שיהא יוצא מבית דין של ישראל להרג. ולשון המכלתא
 21 (פרשת משפטים): חביב מיתת בית דין אין להם פדיון,
 22 שנגאמר: "כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה מות
 23 יומת". התבונן בדיוק הלשון ובעמק העיון בה, איך בארו
 24 שהלאו הזה שלילה ולא אזהרה באמרו: "אין להם
 25 פדיון" ולא אמרו: "אין פודין אותם". את-הענין הזה
 26 עצמו בארו בספרא בפרשת ערכים ואמרו: מנין למחביב
 27 מיתת בית דין, לאַחַד (מעריך). שאמר "ערפו (של החיוב
 28 מיתה) עלי", שלא אמר כלום? תלמוד לומר: "לא יפדה",
 29 כלומר: מנין שאינו חביב ערף. וכבר בארנו ענין זה
 30 בתכלית הבאור עד שאני אומר, שלא נשאר דבר מספק
 31 אפלו לא לקשה ההבנה שבבני אדם.
 32 כיון שדברנו בענין זה, דע שהמלים המשמשות בתורה
 33 לאזהרה הן ארבע מלים, וכל מה-שהזהיר עליו
 34 באחת מארבע אלו נקרא: מצות לא-תעשה. והן: 'השמר'
 35 ו'פן', 'אל' ו'לא'. ובפרוש אמרו (זבחים קו.): כל-מקום
 36 שנגאמר: 'השמר', 'פן' ו'אל' ו'לא' — אינו אלא מצות
 37 לא-תעשה.
 38 אבל נשאר לנו לבאר דבר אחד, שבו תשלם פונת השער
 39 הזה, והוא: שכל-מקום שבאר בתורה וחיב אותנו
 40 לנקות עצמנו על-ידי שנשאל מעצמנו מעשה פלוני ופלוני
 41 — הרי אותו המעשה נמנה מכלל מצות לא-תעשה,
 42 אף-על-פי שהלאו שנגאמר בו הוא שלילה ולא אזהרה. כי
 43 משהטיל עלינו שנשאל מעצמנו ונאמר: אני לא עשיתי
 44 כך ולא עשיתי כך — נודע בהכרח, שעשית אותו
 45 הכך-וכך מזהרים עליה, וזה כגון שחיבנו הכתוב (בעת
 46 ה"וידוי" בבית המקדש על המעשרות) שנגאמר: "לא-אכלתי

מתוך מהדורת חזק

- 1 שְׁמֵבָר הַתְּלַמּוּד וְאוֹמֵר: מִפְּנֵי (פסוק "פנוי" — כפול בענינו)
- 2 — לְהַקִּישׁ, לְדוֹן מִמֶּנּוּ גְזֵרָה שְׁוֵה. וְכִבֵּר מְצִאָנוּ שְׁחַמִּים,
- 3 עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם, הַעִירוּ עַל עֵינָיו זֶה בְּגִמְרָא פְּסָחִים בְּפָרֶק
- 4 הַשְּׁנִי (כד.). וְכִוְנוֹ לְאַחַד הַלְּאוּיִן שֶׁלְּפִי הַנִּרְאָה הוּא נִכְפָּל,
- 5 בִּיּוֹן שְׁהַזְהָרָה כְּבֵר גִּלְמָדָה מְזוּלְתוֹ, וּבִקְשׁוֹ לְהַקִּימוֹ בְּעֵינָיו
- 6 נוֹסֵף, וְאָמְרוּ עַל כֵּן בְּדֶרֶךְ טַעֲנָה וְקִשְׂיָה: אָמַר לֵה רַבִּינָא
- 7 לְרַב אָשִׁי: וְאֵימָא (אמור, אולי, שהפסוק נכפל כדי) לְעַבֵּר
- 8 עֲלָיו בְּשֵׁנֵי לְאוּיִן? כְּלוֹמַר: זֶה שְׁאַתָּה רוֹצֵה לְהַקִּים
- 9 אֶת־הַלְּאוּ הֵנָּה בְּעֵינָיו אַחַר, שְׁלֵא בְּעֵינָיו שְׁנִלְמַד מִן־הַלְּאוּ
- 10 הָאֲחֵר — מְדוּעַ מִתְבַּקֵּשׁ מוֹצֵא זֶה? שְׁמָא נִכְפָּל בְּאוֹתוֹ
- 11 עֵינָיו עֲצָמוֹ, כְּדִי שִׁיחָא הַעוֹשֶׂה אוֹתוֹ הַדְּבָר חִיב בְּשֵׁנֵי
- 12 לְאוּיִן?! וְכֵּן הַתְּשׁוּבָה: אָמַר לֵה: כֹּל־הֵיכָא (בכל מקום)
- 13 דְּאָבָא לְמִדְרַשׁ (שאפשר לפרש שהכפילות באה להוסיף דין
- 14 חדש וכדומה) — דְּרַשִׁינָן, וְלֵא מוֹקְמִינָן (ולא מניחים
- 15 שמטרת הכפילות להשמיענו) בְּלֵאוּי יִתִּירִי. הֵנָּה נִתְבָּאָר לָךְ,
- 16 שְׁכָל־לְאוּ שְׁלֵא בָא לְתוֹסְפַת עֵינָיו — הֵרִי הוּא נִקְרָא: יְתֵר
- 17 ("לאו יתירי"), כְּלוֹמַר: שְׁהוּא נִכְפָּל. וְאַף־עַל־פִּי שְׁאָמְרוּ
- 18 שְׁהוּא לְעַבֵּר עֲלָיו בְּשֵׁנֵי לְאוּיִן — הֵרִי בְּכָל־זוֹת הוּא
- 19 לְאוּ יְתֵר, כְּמוֹ שְׁמֵתְבָּאָר מִן־הַלְּשׁוֹן הֵנָּה (שבגמרא דלעיל),
- 20 וְאִין רְאוּי לְמַנּוֹתוֹ בִּיּוֹן שְׁנִכְפָּל. הֵנָּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׁמִסְפֵּר
- 21 הַמְּצוֹת אֵינּוּ מִתְרַבֵּה בְּגִלְל רַבּוּי הַלְּאוּיִן אוֹ הַעֲשִׂיָן.
- 22 הֵרִי יְדוּעַ, שְׁצוּוּי הַשְּׁבִיטָה בְּשִׁבְתָּ נִכְפָּל בַּתּוֹרָה שְׁתִּים
- 23 עֲשָׂרָה פְּעָמִים — כְּלוֹם יִסְבֵּר מִיִּשְׁהוּ הַמּוֹנֵה אֶת־
- 24 הַמְּצוֹת וְיֹאמַר: שְׁמִכְלֵל מְצוֹת עֲשֶׂה הַשְּׁבִיטָה בְּשִׁבְתָּ, וְהִיא
- 25 שְׁנַיִם עֲשָׂר מְצוֹת?! וְכֵּן בָּאָה הַאֲזַהָרָה עַל אֲכִילַת הַדֶּם
- 26 שְׁבַע פְּעָמִים — הֵאֵם אָפְשָׁר לְכַר־דַּעַת לּוֹמַר: שְׁאִסּוּר
- 27 הַדֶּם הוּא שְׁבַע מְצוֹת? הֵנָּה זֶה מִמֶּה־שְׁלֵא יִטְעֶה בּוֹ אֵף
- 28 אֶחָד — כְּלוֹמַר: בְּשִׁבְיַת שְׁבִיטָה, שְׁהִיא מְצוּה אַחַת מִכְּלָל
- 29 מְצוֹת עֲשֶׂה; וְכֵּן בְּאֲזַהָרָה עַל אֲכִילַת הַדֶּם, שְׁהִיא מְצוּה
- 30 אַחַת מִמְּצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. וְדַע שְׁאִפְלוּ תִמְצָא מֵאֲמַר
- 31 לְחַכְמֵינוּ וְכַוְנוֹם לְכַרְכָּה שְׁהָעוֹבֵר עָבְרָה פְּלוּגִית כְּבֵר עַבֵּר
- 32 עַל כֵּן וְכֵן לְאוּיִן, אוֹ שְׁהַמְבַטֵּל דְּבָר פְּלוּגִי כְּבֵר עַבֵּר עַל
- 33 כֵּן וְכֵן עֲשִׂיָן — לֵא יִתְחַיֵּב מִזֶּה לְמַנּוֹת כֹּל־אוֹתָם הַלְּאוּיִן
- 34 כֹּל־אֶחָד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְלֵא כֹל־עֲשֶׂה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, בִּיּוֹן
- 35 שְׁהָעֵינָן אֶחָד וְאִין בּוֹ כְּפִילוֹת. וְלֵא אָמְרוּ שְׁהוּא עוֹבֵר עַל
- 36 כֵּן וְכֵן עֲשִׂיָן אוֹ עַל כֵּן וְכֵן לְאוּיִן, אֲלֵא מִפְּנֵי כֹּפֵל הַצּוּוּי
- 37 אוֹ הַאֲזַהָרָה בְּאוֹתָהּ הַמְּצוּה, שְׁהֵרִי עַבֵּר עַל אֲזַהָרוֹת רַבּוֹת
- 38 אוֹ צוּוּיִם רַבִּים. אֲלֵא־אִם־כֵּן תִּמְצָא שְׁאוּמְרִים "לוֹקָה
- 39 שְׁתִּים", אוֹ "לוֹקָה שְׁלֵשׁ" — הֵרִי אֲזַ נִמְנָה כֹּל־אֶחָד בְּפָנָיו
- 40 עֲצָמוֹ, לְפִי שְׁאִין אָדָם לוֹקָה שְׁתִּי מִלְּקִיּוֹת עַל שֵׁם אֶחָד,
- 41 כְּמוֹ שְׁאָבָר לְפִי מִה־שְׁיִדוּעַ בַּתְּלַמּוּד בְּמַכּוֹת (טז.) וְחִלִּין
- 42 (פב.) וְזוּלְתָם; אֲבָל לוֹקָה שְׁתִּי מִלְּקִיּוֹת עַל שְׁנֵי שְׁמוֹת,
- 43 כְּלוֹמַר: שְׁנֵי עֵינָיִם שְׁבָאָה הַאֲזַהָרָה כְּכָל־עֵינָיו מִמֶּם בְּפָנָיו
- 44 עֲצָמוֹ. זֶהוּ הַהִבְדֵּל בֵּין אָמְרָם: "עוֹבֵר מִשׁוּם כֵּן וּמִשׁוּם
- 45 כֵּן" (בגלל שנכפלו האזהרות) וּבֵין אָמְרָם: "לוֹקָה שְׁתִּים אוֹ
- 46 לוֹקָה שְׁלֵשׁ" (בגלל אזהרות שונות שהצטברו). וְהֵרִיאָה עַל
- כְּלִמָּה־שְׁאָמְרָנוּ, אָמְרָם (מנחות מד.): כֹּל שְׁאִין לוֹ צִיצִית
- בְּבִגְדוֹ — עוֹבֵר בְּחַמְשָׁה עֲשָׂה, לְפִי שְׁנִכְפָּל בּוֹ לְשׁוֹן צוּוּי
- חֲמֵשׁ פְּעָמִים: "וְעֲשֶׂה לָהֶם צִיצִת, וְנִתְּנוּ עַל־צִיצִת, וְהָיָה
- לָכֶם לְצִיצִת" (במדבר טו, לח-לט) "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־
- אַרְבַּע בְּנִפּוֹת כְּסוּתָךְ" (דברים כב, יב). אֵף (עם כל זאת)
- מְצִאָנוּ לָהֶם מֵאֲמַר מִפְּרָשׁ בְּמִצְוֹת צִיצִת שְׁהִיא מְצוּה אַחַת,
- כְּמוֹ שְׁאָבָר כְּשִׁאֲזַפִּיר מְצוּה זֹ (מצות עשה יד).
- וְעַל דֶּרֶךְ זֶה עֲצָמוֹ אָמְרוּ (מנחות מד.): "כֹּל שְׁאִינוּ מְנִיחַ
- תְּפִלִּין — עוֹבֵר בְּשִׁמְנָה עֲשָׂה", מִפְּנֵי שְׁנִכְפָּל הַצּוּוּי
- בְּהֵם שְׁמְנָה פְּעָמִים, כְּלוֹמַר בְּשֵׁל־רֹאשׁ וּשְׁל־יָד. וְכֵן אָמְרָם
- (מנחות שם): "כֹּל־כֹּהֵן שְׁאִינוּ עוֹלָה לְדוֹכֵן — עוֹבֵר
- בְּשִׁלְשָׁה עֲשָׂה", מִפְּנֵי שְׁנִכְפָּל הַצּוּוּי שְׁלֵשׁ פְּעָמִים. אֵף לֵא
- יִסְבֵּר מִיִּשְׁהוּ, הַמּוֹנֵה אֶת־הַמְּצוֹת, לוֹמַר: בְּרַכַּת כֹּהֲנִים
- שְׁלֵשׁ מְצוֹת, וְצִיצִת חֲמֵשׁ מְצוֹת, וְתְּפִלִּין שְׁמְנָה מְצוֹת. בִּיּוֹן
- שְׁהַדְּבָר כֵּן — הֵרִי אִין גַּם לְמַנּוֹת אוֹנָאָת הַגֵּר שְׁלֵשׁ מְצוֹת
- מִפְּנֵי כְּפִילַת הַלְּאוּ, בְּגִלְל אָמְרָם בְּגִמְרָא מְצִיעָא (נט:):
- הַמְּאָנָה אֶת־הַגֵּר (בדיבורים) — עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן,
- וְהַלּוֹחֲצוֹ (דוחקו במעשים) — בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן, אֲלֵא אֵלָה
- שְׁתֵּי מְצוֹת בְּלְכָד: "לֹא תוֹנֶה" וְ"לֹא תִלְחָצְנֶנּוּ" (שמות כב,
- ט), וְנִכְפָּל הַלְּאוּ בְּכֵן — וְזֶה כְּרוּר, אִין בּוֹ שׁוּם סְפֵק.
- וּכְפִירוֹשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא מְצִיעָא (שם): "מִפְּנֵי מָה הַזְּהָרָה
- תּוֹרָה בְּשִׁלְשִׁים וְשִׁשָּׁה מְקוֹמוֹת עַל הַגֵּר? מִפְּנֵי שְׁסוּרוֹ
- רַע! כְּלוֹם אָפְשָׁר לְמִיִּשְׁהוּ לּוֹמַר, שְׁאֵלוֹ שְׁלְשִׁים וְשֵׁשׁ
- מְצוֹת מִכְּלָל תִּרְנַ"ג מְצוֹת?! הֵרִי זֶה מָה שְׁאִי־אָפְשָׁר
- לְאָמְרוֹ.
- הֵנָּה נִתְבָּאָר וְנִתְבָּרַר, שְׁאִין לְמַנּוֹת כֹּל־לְאוּ הַנִּמְצָא בַּתּוֹרָה
- וְלֵא כֹל־עֲשֶׂה, לְפִי שְׁאָפְשָׁר שִׁיחָה נִכְפָּל — אֲלֵא
- רְאוּי לְמַנּוֹת אֶת־הַעֲנִינָים שְׁמְצוּיִם אוֹ מְזוּהִים עֲלֵיהֶם.
- וְאִי־אָפְשָׁר לְדַעַת שְׁהַלְּאוּ אוֹ הַעֲשֶׂה הַנִּכְפָּל בָּא לְתוֹסְפַת
- עֵינָיו, אֲלֵא עַל־יְדֵי מוֹרָה שְׁיוֹרָה עַל זֹאת — וְהֵם מִקְּבִלֵי
- הַפְּרוּשׁ (הַחֲכִימִינוּ) עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם גַּם לֵא יִטְעֵךְ שְׁהַלְּאוּ נִכְפָּל
- בְּכַטוּיִים שׁוֹנִים, כְּגוֹן אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "כִּי תִבְצֵר כְּרִמְךָ לֵא
- תַּעֲזוּל אַחֲרֶיךָ" (דברים כד, כא) אַחַר אָמְרוּ "וְיִשְׁכַּחַת עֲמֹר
- בְּשִׂדָּה לֹא־תִשׁוּב לְקַחְתּוֹ" (שם, יט), וְאָמְרוּ: "כִּי תַחְבֹּט
- יְיָדְךָ לֹא תִפָּאַר אַחֲרֶיךָ" (שם, כ) — לְפִי שְׁאִין אֵלוֹ שְׁנֵי
- לְאוּיִן, אֲלֵא זֹ אֲזַהָרָה אַחַת עַל עֵינָיו אֶחָד, וְהוּא, שְׁלֵא יִקַּח
- מִה־שְׁשִׁכְח מִן־הַתְּבוּאָה אוֹ הַפְּרוֹת בְּעַת אֲסִיפְתָּם, וְהִבִּיא
- לְכֵךְ שְׁתֵּי דְגִמְאוֹת: עֲנֻכִּים וְזִיתִים; פְּרוּשׁ "לֹא תִפָּאַר":
- אַל־תִּכְרַת מִה־שְׁשִׁכְחַת בְּקִצּוֹת הַפְּאוּרוֹת, וְהֵן הַעֲנֻכִּים*.
- אֵף מִמֶּה־שְׁרְאוּי לְהוֹסִיף לְכָלֵל הֵנָּה הוּא מִה־שְׁאִמַּר עִתָּה,
- וְהוּא: הַעֲנֵן שְׁאָמְרָנוּ, שְׁיֵשׁ לְמַנּוֹת אֶת־הַעֲנֻכִּים שְׁמְצוּיִם
- אוֹ מְזוּהִים עֲלֵיהֶם הוּא בְּתַנְאִי, שְׁהִיא בְּאוֹתוֹ הַעֲנֵן
- שְׁמְזוּהִים עֲלָיו לֹא מִיחַד כְּכָל־עֵינָיו וְעֵינָיו; אוֹ שְׁיֵשׁ רְאִיָּה
- שְׁאָמְרוּהִי בְּעַלֵי הַקְּבֵלָה, הַמְּבַדִּילָה אֶת כֹּל־הַעֲנֻכִּים זֶה מִזֶּה
- וְיֵשׁ אֲזַהָרָה לְכָל־עֵינָיו מִמֶּם. אֲבָל אִם לֹא אֶחָד כּוֹלָל
- עֵינָיִם רַבִּים — הֵרִי אֲזַ נִמְנָה הַלְּאוּ לְכַדוֹ, לֵא כֹל־עֵינָיו

46 וְעֵינַי מִן־הַעֲנִיּוֹת שְׂאוֹתוֹ הֲלֹא כוֹלֵם — וְזֶהוּ לֹא
 47 שֶׁבִּכְלֹת שְׂאֵין לֹקֵין עֲלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּבְאָר עֲתָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ
 48 יִתְעַלֶּה "לֹא תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם" (ויקרא יט, כו), אָמְרוּ
 49 (סנהדרין סג), בְּפִרְשׁוֹ: "מִנֵּין לֹאֹכֵל מִבְּהֵמָה קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא
 50 נִפְשָׁה שֶׁהוּא בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? תִּלְמֹד לֹמַר: לֹא תֹאכְלוּ
 51 עַל־הֶדֶם. דָּבָר אַחֵר: לֹא תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם — לֹא תֹאכְלוּ
 52 בְּשָׂר (הקרבות), וְעֵדֵין דָּם (לפני זריקת הדם) בְּפוֹזָק. רַבִּי
 53 דּוֹסָא אָמַר: מִנֵּין שְׂאֵין מִבְּרִין (סעודה ראשונה שאחרים
 54 עורכים עבור האבלים — נקראת "הבראה") עַל הַרוּגֵי בֵית
 55 דִּין? תִּלְמֹד לֹמַר: לֹא תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם. רַבִּי עֲקִיבָא
 56 אָמַר: מִנֵּין לִסְנֵה־דְרִין שֶׁהֲרֹגוּ אֶת־הַנֶּפֶשׁ שְׂאֵין טוֹעֲמִין
 57 כְּלוֹם כְּלֹאֹתוֹ הַיּוֹם? תִּלְמֹד לֹמַר: לֹא תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם.
 58 אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי תַנְיִנָא: אֲזִקְרָה לְבָן סוֹרֵר וּמוֹרָה מִנֵּין?
 59 תִּלְמֹד לֹמַר: לֹא תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם" — הָרִי אֵלוֹ תַמְשָׁה
 60 עֲנִינִים שֶׁפִּלֵּם בְּאֲזִקְרָה וְכֵלֶם נִכְלִים. תַּחַת לֹאֹ זֶה.
 61 וּבְפִרְשׁוֹ אָמְרוּ בְּגִמְרָא סְנֵה־דְרִין כְּשִׁמְנוּ עֲנִינִים אֵלוֹ: "עַל
 62 כְּלָם אֵינּוּ לֹקְהָ מִשּׁוֹם דְּהוּי לֵה לֹאֹ שֶׁבִּכְלֹת —
 63 וְכָל־לֹאֹ שֶׁבִּכְלֹת אֵין לֹקֵין עֲלָיו". וּבִבְרֵי עוֹד, שֶׁלֹאֹ
 64 שֶׁבִּכְלֹת הוּא: דָּאֵתוֹ תְּרִי־תִלְתָא (שנים שלושה) אִסוּרֵי
 65 מִחַד לֹאֹ — הָרִי שְׂאֵין לְמִנּוֹת כְּל־אִסוּר וְאִסוּר שֶׁנִּכְלָל
 66 בְּלֹאֹ זֶה כְּמִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה, אֶלֶּא מוֹנִים אֶת־הֲלֹאֹ הַכּוֹלֵל
 67 אֶת־כְּל־הַעֲנִינִים הָאֵלֶּה לְבִדּוֹ. וּכְמוֹ הֲלֹאֹ הַזֶּה, כְּלוֹמַר "לֹא
 68 תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם" אָמְרוּ: "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְּשֵׁל"
 69 (ויקרא יט, יד), לְפִי שֶׁגַּם הוּא כּוֹלֵל עֲנִינִים רַבִּים, כְּמוֹ
 70 שֶׁנֶּבְאָר (לא תעשה רצו). וְכֵן אָמְרוּ: "לֹא תִשָּׂא שְׁמֵעַ שְׂוֹא"
 71 (שמות כג, א), שֶׁגַּם הוּא כּוֹלֵל עֲנִינִים רַבִּים כְּמוֹ שֶׁנֶּבְאָר
 72 (לא תעשה רפא). — וְזֶה הוּא הַסּוּג הָאֶחָד מִשְׁנֵי הַסּוּגִים
 73 שֶׁל לֹאֹ שֶׁבִּכְלֹתוֹ.

29 הַסּוּג הַשְּׂנִי הוּא, שֶׁיִּבְאוּ לֹאֹ אֶחָד לְאִסֵּר דְּבָרִים רַבִּים
 30 הַמְּחַבְּרִים וְנוֹסְפִים זֶה לְזֶה, וְהוּא שִׂיאֵמַר: לֹא
 31 תַעֲשֶׂה כֶּף וְכֶף. וְסוּג זֶה נִחְלַק לְשְׁנֵי חֲלָקִים: יֵשׁ מִמֶּנּוּ
 32 מֵה־שֶׁבְּאָרוֹ בְּתִלְמוּד שֶׁהוּא חֵיב מִלְּקוֹת עַל כְּל־דְּבָר וְדָבָר
 33 מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַמְּחַבְּרִים; וְיֵשׁ מִמֶּנּוּ מֵה־שֶׁאָמְרוּ שְׂאֵינּוּ
 34 חֵיב אֶלֶּא אַחַת, לְפִי שֶׁהוּא לֹאֹ שֶׁבִּכְלֹתוֹ. הִנֵּה אוֹתָם
 35 הֲלֹאֵין שֶׁבְּאָרוֹ שֶׁהוּא חֵיב עַל כְּל־אַחַת וְאַחַת — הֵם
 36 שְׂאֵנּוּ נִמְנָה כְּל־דְּבָר מִמֶּה כְּמִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה: וּמֵה־
 37 שֶׁבְּאָרוֹ שֶׁהוּא חֵיב אַחַת עַל הַכֹּל — נִמְנָה אוֹתוֹ כְּמִצְוָה
 38 אַחַת, לְפִי מֵה־שֶׁקִּבְעֵנוּ בְּכֹלֵל הַזֶּה, שֶׁלֹאֹ יִלְקַה מִיִּשְׁהוּ
 39 שְׂתֵי מִלְּקִיּוֹת מִשֵּׁם אֶחָד בְּשׁוֹם אֶפֶן. וּמֵאַחֵר שֶׁחֵיבּוֹ
 40 בְּפִרְשׁוֹ כְּכֹל־עֵנִין וְעֵנִין מֵאוֹתָם הַעֲנִינִים הַמְּחַבְּרִים
 41 וְנוֹסְפִים, כְּלוֹמַר שְׁלוֹקֵין עַל כְּל־אֶחָד וְאֶחָד, וְשֶׁהַעוֹשֶׂה
 42 אוֹתָם כְּלָם בְּכַת אַחַת לֹקְה מִלְּקִיּוֹת הַרְבֵּה — יְדַעְנוּ
 43 בְּהַכְרַח, שֶׁהֵם שְׁמוֹת הַרְבֵּה (של איסורים שונים) וְכָל־עֵנִין
 44 נִמְנָה לְבִדּוֹ.

45 וְאֲזַכִּיר עֲתָה דְּגִמְאוֹת רַבּוֹת מִשְׁנֵי חֲלָקֵי הַסּוּג הַשְּׂנִי הַזֶּה,

מתוך מהדורת חזק

47 מלקות על קלי בפני עצמו פִּינן שְׁנֵי זָה, וְיִהְיֶה
48 חַיֵּב עַל לְחָם וְכַרְמֶל (שלא מצאנו עבורם לימוד מיוחד
49 "לחלק" כשם שמצינו ב"קלי") מלקות אחת? השיבו: לִמְאֵי
50 הַלְכָתָא פְתַבָּה רַחֲמֵנָא לְקָלִי בְּאַמְצַע — לומר (אלא ללמד
51 לנו): לְחָם פִּי־קָלִי וְקָלִי פִּי־כַרְמֶל, וְיִהְיֶה חַיֵּב עַל כָּל־אֶחָד
52 וְאֶחָד.

53 בְּדוּמָה לְכַף אָמַר, שְׁאַמְרוּ יתעלה: "לא־יִמְצָא בְּךָ מַעֲבִיר
54 בְּנוֹ־יָבֹתוֹ בְּאֵשׁ קָסֵם קָסִים מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף
55 וְחָבֵר חָבֵר וְשָׂאֵל אוֹב וְיִדְעֵנִי וְדָרַשׁ אֶל־הַמַּתִּים" (דברים
56 יח, ייא) — שְׁכַל־אֶחָד מַתְשַׁעַת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שְׁמֵנּוּ
57 הוּא לֹא בִפְנֵי עֲצֻמוֹ, וְכֵלָם (המוזכרים בפסוק) אֵינֶם
58 מִן־הַחֶלֶק הָרֵאשׁוֹן מְשֻׁנֵּי חֻלְקֵי הַסּוּג הַשְּׁנִי (שהוא לאו
59 שבכללות ואין לוקין — אלא מהחלק השני שבסוג השני —
60 שלוקין). וְהִרְאָה לְכַף אָמְרוּ יתעלה בְּאַמְצַע: "מְעוֹנֵן
61 וּמְנַחֵשׁ" — שֶׁבֶן כָּבֵד נִתְבָּאָר שְׁכַל־אֶחָד מֵהֶם לֹא בִפְנֵי
62 עֲצֻמוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "לא תִּנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנוּ" (ויקרא יט,
63 כו). וְכִמוֹ מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ לְחֶלֶק — וְהַזְכִּירִם בְּאַמְצַע —
64 כֶּף כָּל מַה־שֶּׁלְפָנֵיהֶם וְאַחֲרֵיהֶם הֵם כְּמוֹ מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ,
65 כְּמוֹ שֶׁבָּאָרוֹ בְּלָחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל. וְכִבֵּר טַעַם וּזְלַתְנוּ בְּעֵינֵי
66 זֶה, אוֹ מִפְּנֵי שִׁדְעָתוֹ לֹא הִשְׁיָגָה עֲנִינִים אֵלּוֹ בְּכֻלּוֹ, אוֹ
67 שִׁשְׁכַח וְשִׁגָּה בְּהֵם. כֶּף מְנָה אָמְרוּ יתעלה על הַפְּתָנִים:
68 "אִשָּׁה זְנָה וְחֻלְלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁה לֹא
69 יִקְחוּ" (שם כא, ז) — כְּמִצְוָה אַחַת, וְכִבֵּר נִתְבָּאָר בְּגִמְרָא
70 קְדוּשִׁין (עז). שְׁהוּא חַיֵּב עַל כָּל־אַחַת וְאַחַת אֶפְלוּ בְּאִשָּׁה
71 אַחַת, כְּמוֹ שֶׁנִּבְּאָר בְּמִקּוּמוֹ (לא תַעֲשֶׂה כּסֵּא). אָמְנִם אֶפְשָׁר
72 לְמִצְאָ לֹו הַתְּנַצְלוֹת עַל מְנוּתוֹ זְנָה וְחֻלְלָה כְּמִצְוָה אַחַת,
73 מִפְּנֵי שֶׁחָשְׁבוּ לֹא שֶׁבְּכָל־לֹוּת וְנִבְּרָה אֲצִלוֹ הַדְּעָה שְׁאַמְרוּ
74 יתעלה: "אִשָּׁה זְנָה וְחֻלְלָה לֹא יִקְחוּ" כְּמוֹ אָמְרוּ: "אל־
75 תֵּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁלֵם מְבֻשֵׁל", וְלֹא יָדַע שְׁנֵה לְחֶלֶק זֶה
76 אֵינּוּ לְחֶלֶק, כְּמוֹ שֶׁגַּם לֹא הִבְדִּיל בֵּין אָמְרוּ: "וְלָחֶם וְקָלִי
77 וְכַרְמֶל לֹא תֵּאכְלוּ" וּבֵין אָמְרוּ: "שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא
78 יִגָּרַע". אַף לֹא אֶתְפֹּשׂ עָלָיו כְּכִיּוֹצֵא בְּנֵה; אָכַל שְׁמֵנָה
79 גְרוּשָׁה בְּכָל־לֹוּת וְחֻלְלָה וְעָשָׂה הַפֵּל מִצְוָה אַחַת, עַל כֶּף
80 אֵין לוֹ בְּהִחְלָט הַתְּנַצְלוֹת — לְפִי שְׁהִיא, כְּלוֹמֵר הַגְרוּשָׁה,
81 בְּפִרוּשׁ בְּלֹאוֹ בִפְנֵי עֲצֻמוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יתעלה: "וְאִשָּׁה
82 גְרוּשָׁה מְאִישָׁה לֹא יִקְחוּ". — הִנֵּה כְּבֵר בְּרַנּוֹ אֶת־הַעֲקָר
83 הַגְּדוּל הַזֶּה, כְּלוֹמֵר: לֹא שֶׁבְּכָל־לֹוּת, וּבְאַרְנוֹ סְפִקוּתָיו
84 וְהוֹדְעָנוּ מַה־מִּמֶּנּוּ לְחֶלֶק, וּמַה־מִּמֶּנּוּ לֹא שֶׁבְּכָל־לֹוּת בְּלֻבֵד
85 וְאֵין חַיִּבִּים עָלָיו אֵלָּא אַחַת, וְשְׁנֵה שְׁהוּא לְחֶלֶק — נִמְנָה
86 כְּהַרְבֵּה מִצְוֹת; וְשְׁאֵינוֹ לְחֶלֶק — נִמְנָה כְּמִצְוָה אַחַת. שִׁים
87 כָּל־זֶה פֵּלוּ נִגְדָּ עֵינֵיד תְּמִיד, כִּי הוּא מִפְּתַח גְּדוּל מְאֹד
88 לְאַמּוֹת מִנְּנֵן הַמִּצְוֹת.

יום שני י"ב שבט ה'תשע"ד

89 הַכָּלֶל הַעֲשִׂירִי: שְׁאֵין לְמִנּוֹת אֶת־הַהֲקָדְמוֹת לְאִיזוֹ תְּכִלִּית
90 שְׁהִיא.

1 כְּלוֹמֵר: אִם אָכַל נָא וּמְבֻשֵׁל — לֹוּקָה אַחַת. "וְאָכַא
2 דְּאָמְרִי: חָדָא נִמִּי לֹא לְקִי, מְשׁוּם דְּלֹא מִנְחָד לְאוּה (הלאו
3 אֵינוּ מִיּוּחַד) כְּלָאוּ דְחֻסְמָה".

4 פִּינֵן שְׁנֵה תְּבָאָר, שְׁנֵה שְׁנֵה אָמְרוּ: "אל־תֵּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁלֵם"
5 — מִצְוָה אַחַת; וְכֵן זֶה שְׁנֵה אָמְרוּ: "כָּל־שְׂאֵר וְכָל־
6 דְּבִשׁ" (שם) מִצְוָה אַחַת, נִמְנָה כֶּף גַּם: "לא־יִבֹּא עֲמוּנֵי
7 וּמוֹאָבִי" (דברים כג, ד) — מִצְוָה אַחַת, וְכֵן גַּם־כֵּן:
8 "כָּל־אֲלֻמְנָה וְיִתּוּם לֹא תַעֲנוּן" (שמות כב, כא), וְכֵן אָמְרוּ:
9 "לא תִּשָּׂה מִשְׁפַּט גֵּר יִתּוּם" (דברים כד, יז), וְכֵן אָמְרוּ:
10 "שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ (של האשה) לֹא יִגָּרַע" (שמות כא,
11 י) — נִמְנָה כָּל־לֹא מֵהֶם כְּמִצְוָה אַחַת, לְפִי שְׁכַל־לֹא
12 מִהֲלֹאוּיִן הָאֵלֶּה הוּא כְּמוֹ "אל־תֵּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁלֵם
13 מְבֻשֵׁל", וְכִמוֹ "כָּל־שְׂאֵר וְכָל־דְּבִשׁ". וְאֵין הַבְּדִל בֵּינֵיהֶם.
14 וְכֵן אָמְרוּ: "לא־תִּבְרֵא אֶתְנֵן זְנָה וּמְחִיר כָּלֵב (בית ה'
15 אֱלֹהִיךָ לְכָל נָדָר. דברים כג, יט) — הוּא לֹא אֶחָד. וְכֵן
16 אָמְרוּ: "יֵין וְשָׂכָר אֶל־תִּשְׁתֶּה וְגו' בְּכַאֲכֵם וְגו' וְלֹא־תִבְדִּיל וְגו'
17 וְלֹהֲרוֹת" (ויקרא י, טיא) כְּלוֹמֵר: הַזְּחִיר בְּלֹאוֹ אֶחָד עַל
18 הַכְּנִיסָה לְמִקְדָּשׁ אוֹ הַהוֹרָאָה בַּתּוֹרָה כְּשֶׁהוּא שְׁתוּי — זֶהוּ
19 הַחֶלֶק הָאֶחָד מְשֻׁנֵּי חֻלְקֵי הַסּוּג הַשְּׁנִי מְסוּגֵי לֹאוֹ
20 שֶׁבְּכָל־לֹוּת.

21 אַף הַחֶלֶק הַשְּׁנִי הוּא בְּדִיּוּק כְּמוֹ לְשׁוֹן הַחֶלֶק הַקּוֹדֵם הַזֶּה,
22 אֵלָּא שֶׁבֵּא בְּפִרוּשׁ הַמְקַבֵּל שְׁכַל־דְּבֵר וְדְבֵר מִן־הַדְּבָרִים
23 הַמְּחַבְּרִים וְנוֹסְפִים לֹוּקִים עָלָיו בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ, וְאִם יַעֲשֶׂה
24 אֶת־כָּל־ — לֹוּקָה עַל כָּל־אֶחָד מְאוּתֵם הַמְּחַבְּרִים, גַּם אִם
25 יַעֲשֶׂה אוֹתֵם כְּבַת אַחַת (כדין העובר על כמה לאוין שונים)
26 — וְאֵלוֹ רְאוּי לְמִנּוֹת כָּל־אֶחָד וְאֶחָד בְּלֹאוֹ בִפְנֵי עֲצֻמוֹ.
27 מֵהֶם אָמְרוּ יתעלה: "לא־תוֹכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֵיךָ (מחוץ
28 לְחוּמָה) מַעֲשֶׂר דְּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ (.. כי אם .. בַּמִּקּוּם אֲשֶׁר
29 יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בו". דברים יב, יז). אָמְרוּ בְּגִמְרָא כְּרִתוֹת (ד):
30 "אָכַל מַעֲשֶׂר דְּגָן תִּירַשׁ וְיִצְהָר — חַיֵּב עַל כָּל־אַחַת
31 וְאַחַת". וְהִקְשׁוּ עַל זֶה וְאָמְרוּ: "וכִּי לֹוּקִין עַל לֹאוֹ
32 שֶׁבְּכָל־לֹוּת?" וְהַתְּשׁוּבָה: "קָרָא יִתִּירָא כְּתִיב. מְכַדִּי כְּתִיב:
33 "וְאֶכְלֶתְ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֶׂר דְּגָנְךָ תִּירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ" (שם
34 יד, כג); לְמָה לִּי לְמַכְתָּב "לא תוֹכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֵיךָ"? וכִּי
35 תִּימָא לְלָאוֹ (לְחוּסִיף לֹאוֹ עַל הַעֲשָׂה) — אִם כֵּן לִימָא קָרָא:
36 לֹא תֵּאכְלוּם. לְמָה לִּי לְמַהֲדָר לְמַכְתְּבֵיהִי (לְחוּזֵר וּלְכַתּוּב)
37 בְּלֵהִי? שְׁמַע מִנֵּה: "לְחֶלֶק" (לאו נִפְרַד לְכָל פֵּרֵט שֶׁבַּפְּסוּק).
38 וְשֵׁם נִתְבָּאָר גַּם־כֵּן, שְׁאַמְרוּ יתעלה: "וְלָחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל
39 לֹא תֵּאכְלוּ (עד הַבֵּיאכֶם אֶת קַרְבֵּן אֱלֹוִקִיכֶם) — אִיסוּר חָדָשׁ.
40 וּיקרא כג, יד) — שְׁהוּא חַיֵּב עַל כָּל־אַחַת וְאַחַת. אָמְרוּ:
41 "אָכַל לְחָם וְקָלִי וְכַרְמֶל (סוגי מאכלים העשויים מהתבואה)
42 — חַיֵּב עַל כָּל־אַחַת וְאַחַת. וכִּי לֹוּקִין עַל לֹאוֹ שֶׁבְּכָל־לֹוּת?
43 קָרָא יִתִּירָא כְּתִיב: לְכַתֵּב רַחֲמֵנָא חַד וְלִיתִי אִידָךְ מִנֵּה".
44 וְנִתְבָּאָר אַחֲרֵי שְׁקָלָא וְטָרְיָא שְׁאַמְרוּ "קָלִי" לֹא הִיָּה בּוֹ
45 צֶרֶף, וְכֵן הִזְכִּירוּ לְחֶלֶק: לְחַיְבוֹ מִלְּקוֹת עַל קָלִי בִפְנֵי
46 עֲצֻמוֹ. וְכַאֲשֶׁר אָמְרוּ בַּתְּלִמוּד עַל דְּרָךְ הַנּוֹפִיחַ: שְׁמָא יִתְחַבֵּב

47 כי אין כל-פעולה מאלו מצוה בפני עצמה, אלא כללם הוא
 48 המצוה. והוא שנצטוינו לעשות הבר למצרע — כדי
 49 שיפריהו כל-ראוהו ויתרחק ממנו, ודרך הברו תהיה בכך
 50 וכך — כשם שנצטוינו לשמח לפני ה' ביום ראשון של
 51 סכות, ובאר שאותה השמחה תהיה בקליחת זה וזה.
 52 כלל זה קשה מאד להבינו, ואפן הקשי שבו —
 53 מה-שאספר לך, והוא שכל מה-שאמרו חכמים
 54 עליו, שדבר פלוני ופלוני מעכבין זה-את-זה — הרי
 55 ברור שזו מצוה אחת, כגון: ארבעה מינים שבבולב, ולחם
 56 הפנים עם לבונה וזה הנעשית עמו שאמרו בהם:
 57 "הסדרים והבזיכים מעכבין זה-את-זה" (מנחות כו.) —
 58 הרי ברור, שזו מצוה אחת. וכך כל מה-שייתברר לך,
 59 שהתכלית המבקשת (קיום המצוה) לא תשג בחלק אחד
 60 מאותם החלקים — הרי גם-כן ברור, שכללותם היא
 61 הענין המנוי, כגון: הבר המצרע שנתבאר לך, שאם בגדיו
 62 פרמים בלבד אכל לא פרע ראשו ולא עטה על שפם ולא
 63 קרא: טמא! טמא! — שלא עשה כלום ולא השגה
 64 הפרתו עד שיעשם כלם. וכן לא תשג טהרתו אלא בכל
 65 מה-שנזכר: הצפרים ועץ ארו ואזב ושני תולעת ותגלחת
 66 — אז תשג טהרה. אף נקדת הקשי היא בדברים שאמרו
 67 בהם: "אינם מעכבים זה-את-זה". כי העולה במחשבה
 68 תחלה הוא, שהואיל ותלקים אלו כל-חלק מהם אינו זקוק
 69 לחברו, יהיה כל-חלק מצוה בפני עצמה, כגון אמרם:
 70 "התכלת (שבציצית) אינה מעכבת את-הלבן והלבן אינו
 71 מעכב את-התכלת" (מנחות פרק ד משנה א). שכן היינו
 72 אומרים, שלבן ותכלת נמנים בשתי מצוות, לולא מצאנו
 73 עליהם מאמר מפרש במכתא דרבי ישמעאל, והוא אמרם
 74 שם: "יכול שהן שתי מצוות, מצוות תכלת ומצוות לבן?
 75 תלמוד לומר: והיה לכם לציצת — מצוה אחת היא
 76 ואינה שתי מצוות". הגה נתבאר לך, שאפלו החלקים
 77 שאינם מעכבים זה-את-זה, פעמים הם מצוה אחת אם
 78 הענין אחד; שיהי המשרה בציצת "למען תזכרו", לבן
 79 נמנית כללות הדבר המביא לידי זכירה. אם כן, לא נשאר
 80 לנו לתן לב במנין המצוות לאמרם "מעכבין" ו"אין
 81 מעכבין" — אלא לענין בלבד: אם הוא ענין אחד או
 82 ענינים רבים, כמו שבארנו בכלל התשיעי מפללים אלו
 83 שאנו עוסקים בבארם.
 84 הכלל השנים עשר: שבפעלה שמצוים על עשייתה, אין
 85 למנות חלק שבה לבדו.
 86 ידוע שיש שמצוים אנו לעשות איזה מעשה, ואחר-כך
 87 יתחיל הכתוב לבאר איכות המעשה ההוא, ויפרש
 88 את-השם שהזכיר ויאמר מה הוא כולל, — הרי אין למנות
 89 כל-צווי שבה באותו הבאר כמצוה בפני עצמה. לדגמה
 90 אמרו: "ועשו לי מקדש" (שמות כח, ח), הרי זו מצוה עשה
 91 אחת מפל-המצוות, והיא: שיהא לנו בית שאליו יבואו
 92 ויחגו בו, ובו תהיה הקרבת הקרבנות, ושם יתקבצו

1 פעמים יבואו בתורה צוויים, ואין אותם הצוויים המצוה,
 2 אלא הקדמות לעשיית המצוה. דגמה לזה אמרו:
 3 "ולקחת סלת וגו' (ויקרא כד, ה) כי אין ראוי למנות לקיחת
 4 הסלת כמצוה ואפיתו כמצוה — אלא הנמנה הוא רק
 5 אמרו: "ונתת על-השלקן לחם פנים לפני תמיד" (שמות
 6 כה, ל); והמצוה היא רק, שיהא לחם תמיד לפני ה'.
 7 אחר-כך תאר, איך יהיה הלחם הזה, וממה הוא נעשה,
 8 ואמר שיהיה מסלת, ויהיו שתיים עשרה חלות. ועל דרך זו
 9 עצמה אין למנות אמרו: "ויקחו אליך שמן זית זך" (שם
 10 כו, כ), אלא מונים אמרו: "להעלת גר תמיד"; וזו היא
 11 הטבת הנרות, כמו שנתבאר ב"תמיד" (פרק א). ועל דרך זו
 12 עצמה אין מונים אמרו: "קח-לך סמים" (שם ל, לד), אלא
 13 מונים הקטרת הקטרת בכל-יום, כמו שאמר הכתוב:
 14 "בבקר בבקר בהיטיבו את-הנרת וגו' יקטירנה ובהעלת
 15 אהרן וגו'" (שם ל, דח) — וזו היא המצוה המנויה. אבל
 16 אמרו "קח-לך סמים" — הקדמה לצווי שהיא מבאר, איך
 17 תעשה מצוה זו ומאינה דבר תהיה הקטרת הזאת וכך
 18 אמרו: "קח-לך בשמים ראש" (שם ל, כג) — אינו נמנה;
 19 אבל הנמנה הוא הצווי שצונו למשח כהנים גדולים
 20 ומלכים וכלי הקדש בשמן המשחה המתאר. ועל דרך זו
 21 תדון כל-הדומה לו, כדי שלא ירבה לפי מנינו מה-שאינו
 22 ראוי שירבה — וזוהי כוננתו בכלל הזה, והוא דבר ברור.
 23 אלא הזכרונהו והערנו עליו, מפני שגם בזה כבר טעו
 24 הרבה ומנו מקצת הקדמות המצוה עם המצוה עצמה
 25 לשתי מצוות, כמו שמתבאר למי שמתבונן במנין הפרשיות
 26 שהזכיר שמעון קזארא זכרו לברכה — הוא וכל-מי
 27 שגמשהו אחריו מן-המוזכרים פרשיות במנינם.
 28 הכלל האחד עשר: שאין למנות חלקי המצוה כל-חלק
 29 בנפרד, אם כללם מצוה אחת.
 30 יש לפעמים, שדין אחד שהוא מצוה אחת יש לו חלקים
 31 רבים, כגון: מצוות לולב שהיא ארבעה מינין (ויקרא
 32 כג, מ); הרי אין אומרים, שפרי עץ הדר (אתרוג) — מצוה
 33 בפני עצמה, ועץ-עבות (הדס) — מצוה בפני עצמה,
 34 וערב-נחל — מצוה בפני עצמה, וכפת תמרים (לולב)
 35 מצוה בפני עצמה, לפי שכל-אלו הם חלקי המצוה, שכן
 36 הוא צוה לאחדם, ואחרי אחדם, תהיה המצוה לקיחת
 37 הכל בידי ביום הידוע. ובדיוק בדומה לכך אין ראוי למנות
 38 אמרו במצרע, שהוא טהר בשתי-צפרים ועץ ארו ואזב
 39 ושני תולעת ומים חיים וכלי חרש (שם יד, דה) — כשש
 40 מצוות; אלא טהרת המצרע מצוה אחת על כל-תאריה
 41 ההכרחיים בה — אלו זולתם, כלומר התגלחת, כי
 42 כל-אלה הם חלקי המצוה שנצטוינו בה והיא טהרת
 43 מצרע; הינו שתהיה באפן כזה ובאפן כזה. ודין זה עצמו
 44 הוא בהכר שנצטוינו לעשות למצרע במצב טמאתו כדי
 45 שנתרחק ממנו, והוא: "בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה
 46 פרוע ועל-שפם יעטה וטמא וטמא יקרא" (שם יג, מה) —

מתוך מהדורת חזק

47 תנפוח, קמיצות והקטרות — ולא ידע שכל-אלו פרטי
 48 עבודת המנחה, והוא, שנצטוונו להקריב מנחה. אחר-כך
 49 התחיל (הפסוק) לבאר על איזה דבר חל השם הזה —
 50 והיא תורת המנחה — ואמר, שתהיה מסלת או מלחם
 51 האפוי באפן כף או באפן כף כלומר: מחבת או מרחשת
 52 או מאפה תנור; ויבוללה בשמן בשעור מסים, ופותתה,
 53 ונותן עליה מלח ולבונה, ויגיש ויניף ויקמץ ממנה פסדר
 54 שבארנו וברנו במקומו במסכת מנחות. וכל-אלו פרטי
 55 העבודה, ועל הדבר הנעשה לפי כל-התאור הזה נופל שם
 56 מנחה. אם-כן המצוה היא: הצווי שנצטוונו שתהיה
 57 עבודת קרבן הלחם או הסלת שנקריב לפי כל-הסדר הזה.
 58 והדברים האלה במצות מנחה, כלומר: היציקה והבליה
 59 והפתיחה והמליחה והתנופה וההנשפה והקמיצה
 60 וההקטרה, כמו שאמר בחליצה: "וחלצה נעלו וגו' וירקה
 61 בפניו וענתה ואמרה" (דברים כה, ט). וכשם שמצות חליצה
 62 אחת ואין אנו מונים חליצה וירקה וקריאה, כיון
 63 שכלותם מצוה החליצה וזו מצוה אחת — כך גם לא
 64 נמנה: ויצקת עליה שמן, ושמת עליה לבנה, במלח
 65 תמלח, והניף, והגיש, וקמץ והקטיר. וזה לא יעלם אלא
 66 ממי שתופש את-הענינים בעיון ראשון, בלי שיחזור וישקל
 67 את-הענינים בדעתו, כמו שאמרים חכמינו עליהם
 68 השלום: "אגב שטפה אמרה", כלומר: אמרו בלי
 69 התבוננות אלא לפי המחשבה הראשונה העולה על הדעת
 70 אם-כן כלל זה בבר לנו מצות הקרבנות כלם ואין ראוי
 71 למנותם, כדי שלא יקרה בהם שום משגה ולא ערוב
 72 כלל, כמו שזכר במנייניו בעזרת השם.
 73 הכלל השלישי עשר: שמספר המצוות אינו מתרבה לפי
 74 מספר הימים שבהם נוהגת המצוה ההיא.
 75 ברור, שיש מצוות שהן חובה בעת וכוונת קבוע; פעמים
 76 נמשכת אותה תקופת זמן בהמשך, כלומר:
 77 שחובה לעשות אותה המצוה יום אחרי יום, כגון: סכה
 78 ולולב; ופעמים היא בימים ידועים כגון הקרבנות. אם
 79 נאמר, הדרך משל, שמוסף ראש חדש מצוה אחת, הרי זו
 80 המצוה שנצטוונו להקריב קרבן נוסף כל-פעם שנוולד
 81 הירח. ואם יאמר מישהו: מדוע לא תמנה מוסף כל-ראש
 82 חדש כמצוה בפני עצמה? נאמר לו: אלו היה הדרך בן
 83 — תמנה גם את-התמיד של כל-יום כמצוה בפני עצמה,
 84 והקטרת הקטרת בכל-יום מימות השנה מצוה בפני
 85 עצמה, והטבת הגרות שהיא חובה בכל-יום יום כמצוה
 86 בפני עצמה! אף כיון שאין מונים אלא את-הענין
 87 שנצטוונו בו — הנה חיובו באיזה זמן שיהיה — אין
 88 מונים מוסף ראש-חדש אלא מצוה אחת, ומוסף שבת
 89 מצוה אחת, וכן מוסף כל-מועד ומועד מתמשת המועדים,
 90 אף-על-פי שהוא חובה בהרבה ימים רצופים, כי כמו
 91 שאמר: "ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" (ויקרא
 92 כג, מ), כך אמר: "שבעת ימים תקריבו אשה לה" (שם,

1 במועדים. אחר-כך התחיל לתאר פרטיו ואין הם נעשים
 2 — אבל אין למנות כל מה-שאמר בו "ועשית" מצוה בפני
 3 עצמה. ועל דרך זו עצמה יהיה הדרך בקרבנות שזכרו
 4 בויקרא, והוא, שהמצוה האחת היא כלל העבודה המתארת
 5 בכל-מין ממיני הקרבנות. המשל בזה: העולה שאנו
 6 נצטוונו שתהיה עבודת העולה כף, הינו, שתשחט ותפשט
 7 ותנתח ויזרק דמה באפן כזה וכזה ויקריב חלבה; אחר-כך
 8 ישרף בשרה כליל עם שעור ידוע מן-הסלת הכולל בשמן
 9 ושעור ידוע מן-היין — והם הנסכים — ושיהא עורה
 10 לכהן המקריב אותה. הנה העבודה הזאת בכללותה היא
 11 מצוה עשה אחת, והיא תורת העולה, כי התורה חיבה
 12 שכמו העבודה הזאת תעשה כל-עולה. וכך גם עבודת
 13 החטאת כלה — שחטיטה והפשטה והקריבת מה-שקריב
 14 ממנה ורחיצת הפלים אשר יזה מדמה עליהם ורחיצת
 15 הפלים, שהיא מתבשלת בהם או שברתם — הכל תורת
 16 חטאת, וזו מצוה אחת. וכך תורת האשם היא מצוה אחת;
 17 וכך תורת זבח השלמים, ושהוא על תודה עם לחם או בלי
 18 לחם, וליקחת הכהן ממנו תודה ושוק והנפתו — הכל מפלל
 19 עבודת זבח השלמים, וזו מצוה אחת. ואלו הם כלל מיני
 20 הקרבנות שחייבם כולל ליחיד וצבור, חוץ מן-האשם,
 21 שהוא קרבן יחיד לעולם, כמו שבארנו בהקדמת סדר
 22 קדשים. הסדר הזה בעבודות הוא מצוה עשה, ואין למנות
 23 כל-פרט ופרט מפרטי העבודה כמצוה בפני עצמה, וזלתי
 24 אם יש צוויים הכוללים את-כל-מיני הקרבנות, ואינם
 25 מיוחדים לאחד המינים להוציא את-זולתו — כי כל-צווי
 26 מאלו (הצוויים הכוללים את הקרבנות כולם) צריך למנותו
 27 מצוה בפני עצמה, לפי שאז אינו פרט מפרטי עבודת קרבן
 28 מסים. כך, למשל, אזהרתו יתעלה מלהקריב בעל מום, או
 29 צווי שיהא תמים, וצווי שלא יהא מחסר זמן — והוא
 30 אמרו: "מיום השמיני והלאה" (ויקרא כב, כז); וצווי
 31 למלח כל-קרבן — והוא אמרו "על כל-קרבן תקריב
 32 מלח" (שם ב, יג); ואזהרתו מלבטלו — כמו שאמר: "ולא
 33 תשבית מלח"; וצווי לאכל מה-שיאכל ממנו — שכל-
 34 אחד מן הצוויים האלה מצוה בפני עצמה, לפי שאין אף
 35 אחד מהם פרט מעבודת קרבן מסים, אלא הם צוויים
 36 הכוללים כל-קרבן כמו שזכר בשעת מנייניו.
 37 וברור, כי זה שהפנה לוקח מה-שראוי לו לקחת — פרט
 38 מפרטי המצוה, כמו שהזכרנו בעור העולה. וכך
 39 גם בראשית הגז. כלל המצוה הוא, שנפריש ראשית הגז
 40 ונתנהו לכהן; וכן שנפריש מעשר ראשון ונתנהו ללוי.
 41 וכך טעו בזה עד שמנו עשרים וארבע מתנות כהנה
 42 כעשרים וארבע מצוות, אחר שמנו מקצת המצוות שאותה
 43 המתנה היא פרט מהן, על הדרך שבארנו בעור העולה
 44 וזהו ושוק משלמים. ולפי שנעלם כלל זה מזולתנו ולא
 45 הרגיש בו כל-עקר ולא שם אליו לב, הגיע לכך במצוות
 46 בפני עצמן: יציקות, בלילות, פתיתות, מליחות, הגשות,

47 שָׁאֵנוּ נִמְנָה אַרְבַּע מִיתוֹת בַּיִת דִּין כְּאַרְבַּע מִצְוֹת מִמִּצְוֹת
 48 עֲשֵׂה, לְשׁוֹן הַמְשָׁנָה (פּרַק ז מִשְׁנָה א): זֹאת מִצְוֹת הַנְּסַקְלִין.
 49 וְכֵן אָמְרוּ (שֵׁם פּרַק ז מִשְׁנָה ב' א): כִּיצַד מִצְוֹת הַנְּשַׁרְפִין?
 50 כִּיצַד מִצְוֹת הַנְּחַנְקִין? כִּיצַד מִצְוֹת הַנְּהַרְגִין? וְאָמְרוּ עוֹד
 51 (שֵׁם לֵה), שְׁנֵי שְׁאֵמֵר יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִבְעֲרוּ אֵשׁ" (שְׁמוֹת
 52 לֵה, א) — הוּא אֲזַהֶרֶה שְׁלֵא לִבְצַע אֶת-הַעֲנָשִׁים בַּשָּׁבַת,
 53 וְהוּא, שְׁבֻזָּה הַזְּהִיר מִשְׁרַפַּת-מִצְוָה (שִׁרְפָה שְׁהִיא מִצְוָה);
 54 וְאָמַר: "כָּל מִשְׁבְּתֵיכֶם", כְּלוּמַר: כְּמוֹשֵׁב בַּיִת דִּין לֹא-
 55 תִּבְעֲרוּ אֵשׁ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁזֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה. אָמְרוּ: "שִׁרְפָה
 56 בְּכָל הַיְּתֵה, וְיִצְאֵת לַלְמַד: מֵה שִׁרְפָה מִיְּחַדָּת, שְׁהִיא אַחַת
 57 מִמִּיתוֹת בַּיִת דִּין וְאֵינָה דוֹחָה אֶת-הַשָּׁבַת, אֶף כָּל-שְׁאָר
 58 מִיתוֹת בַּיִת דִּין לֹא יִדְחוּ אֶת-הַשָּׁבַת" (וְכַשֵּׁם שֶׁהִשְׁרַפָה מִצְוָה
 59 כִּי שָׂאֵר מִיתוֹת). וְזֶה בְּרוּר וְלֹא יִסְפָּק בּוֹ שׁוּם אָדָם. וְכֵן
 60 גַּם רֵאוּי, שְׁנִמְנָה הַמְּלָקוֹת בְּרִצּוּעָה כְּמִצְוָה, וְאֵין לְמִנּוֹת
 61 כְּלֵ-עֲנֵשׁ מִיְּחַד כְּמִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה עַד שְׁנֵאמַר, דֶּרֶךְ מְשַׁל,
 62 שֶׁהַצּוּי שְׁנִצְטוּיִנוּ לְסַקֵּל מִחַלֵּל שָׁבַת — מִצְוֹת עֲשֵׂה
 63 אַחַת; וְסַקִּילֵת בַּעַל אוֹב — מִצְוָה שְׁנֵי; וְסַקִּילֵת עוֹבֵד
 64 עֲבוֹדָה זָרָה — מִצְוָה שְׁלִישִׁית, עַד שְׁהִיא מִנְּנֵן הַמִּצְוֹת
 65 כְּפִי מִנְּנֵן הָאִישִׁים שֶׁהֵם מְחַיְבִי מִיתוֹת בַּיִת דִּין, כְּמוֹ
 66 שֶׁעֲשֵׂה זוֹלְתָנוּ בְּלִי הַתְּבוּנָנוּת. שֶׁכֵּן אֵלּוּ הֵיזָה הַדְּבָר כֶּךָ,
 67 רֵאוּי הֵיזָה בְּהִכְרַח שְׁנִמְנָה כְּלֵ-מְלָקוֹת וּמְלָקוֹת מִצְוָה בְּפָנֶי
 68 עֲצָמָה עַד שֶׁתְּהִיא מְלָקוֹת אוֹכַל נְבִלָה — מִצְוָה בְּפָנֶי
 69 עֲצָמָה, וּמְלָקוֹת אוֹכַל בֶּשֶׂר חַיִּיר — מִצְוָה שְׁנֵי, וּמְלָקוֹת
 70 אוֹכַל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב — מִצְוָה שְׁלִישִׁית, וּמְלָקוֹת לוֹבֵשׁ
 71 שְׁעִטָּנוּ — מִצְוָה רְבִיעִית, וְיֵהִיו אֲצִלְנוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה כְּמִנְּנֵן
 72 הַלְּאוּיִן שְׁלוֹקִין עֲלֵיהֶם — הֲרִי אִזּוֹ יִתְרַבּוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה
 73 וְיֵהִיו בְּהִכְרַח יוֹתֵר מֵאַרְבַּע מֵאוֹת מִצְוֹת! אֲלֵא כִּשֵּׁם שְׁלֵא
 74 נִמְנָה כְּלֵ-מְחַיְבֵי מְלָקוֹת, אֲלֵא נִמְנָה סוּג הַעֲנֵשׁ בְּלִבָּד —
 75 וְהִיא הַתְּלָקָא בְּשׁוּט — כֶּךָ לֹא נִמְנָה בְּמִיתוֹת אֲלֵא מִין
 76 הַעֲנֵשׁ וְהוּא: שִׁרְפָה, סַקִּילָה, חֲנֵק וְהַרְג וְכֶךָ גַּם לֹא נִמְנָה
 77 כְּלֵ-מְחַיְבֵי קְרָבָן לְבָדוּ עַד שְׁנֵאמַר: חֲטָאת שִׁגְגַת שָׁבַת —
 78 מִצְוָה, חֲטָאת שִׁגְגַת עֲבוֹדָה זָרָה — מִצְוָה, אֲלֵא נִמְנָה מִין
 79 הַקְּרָבָן בְּלִבָּד, כְּמוֹ שְׁמִנְיֵנוּ מִין הַמִּיתָה.
 80 וְכִבֵּר יִדְעָת, שְׁמִינֵי הַקְּרָבָנוּת מִשְׁתַּנִּים לְפִי שְׁנֵי הַעֲבָרוֹת
 81 שְׁעֲלִיָּהּ חֲיָבִים אוֹתוֹ הַקְּרָבָן. כִּי יֵשׁ עֲבָרָה שְׁחַיְבִים
 82 עֲלֵיהָ חֲטָאת קְבוּעָה, וְיֵשׁ שְׁחַיְבִים עֲלֵיהָ אֲשֶׁם תְּלוּי, וְיֵשׁ
 83 שְׁחַיְבִים עֲלֵיהָ אֲשֶׁם וְדָאי, וְיֵשׁ שְׁחַיְבִים עֲלֵיהָ קְרָבָן עוֹלָה
 84 וְיִוָּרֵד (הַמְשַׁתְּנָה לְפִי הַיִּשְׁגָּ יְדוּ שֶׁל הַמְּקָרִיב). לְפִיכֶךָ לֹא נִמְנָה
 85 הַחֲטָאת עִם הָאֲשֶׁם, אֲלֵא נִמְנָה חֲטָאת קְבוּעָה —
 86 מִצְוָה, וְחֲיִיב אֲשֶׁם תְּלוּי — מִצְוָה, וְחֲיִיב אֲשֶׁם וְדָאי —
 87 מִצְוָה, וְחֲיִיב קְרָבָן עוֹלָה וְיִוָּרֵד — מִצְוָה, יִתְחַיֵּב בְּאוֹתוֹ
 88 קְרָבָן מִי שִׁיתְחַיֵּב; וְלֹא נָשִׁים לֵב לְשִׁנּוּי הַעֲבָרוֹת שְׁעַל
 89 כְּלֵ-אַחַת מֵהֶן חֲיָבִים אוֹתוֹ מִין שֶׁל קְרָבָן, כִּשֵּׁם שְׁמִנְיֵנוּ
 90 הַמְּלָקוֹת מִצְוָה אַחַת וְלֹא שְׁמִנּוּ לֵב לְשִׁנּוּי הַעֲבָרוֹת שְׁעַל
 91 כְּלֵ-אַחַת מֵהֶן חֲיָבִין מְלָקוֹת. וְכֶךָ קִבַּע הַכְּתוּב לְכָל-מִין
 92 מֵהֶם פְּרָשָׁה בְּפָנֶי עֲצָמָה.

1 לו'; וְכִשֵּׁם שְׁמִצְוֹת לִוְלֵב הִיא אַחַת, כֶּךָ מִצְוֹת מוּסַף-פֶּסַח
 2 — אַחַת, וְכֵן מוּסַף כְּלֵ-פֶּרֶק וּפְרָק. וְעַל דֶּרֶךְ זֹאת יִתְבָּאֵר,
 3 שְׁגַם הַתְּגִיגָה (קָרָבן שְׁהִיו מְקָרִיבִים בַּעֲלִיהָ לְרַגֵּל) מִצְוָה אַחַת,
 4 אֶף-עַל-פִּי שְׁהִיא חוֹבָה בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים; וְכֵן הִרְאִיָּה
 5 (הַחֲיוּב לְרֵאוֹת עִם קָרָבן הַנְּקָרָא 'רֵאִיָּה' וְלִהְרֵאוֹת בַּבַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ)
 6 וְהַשְּׁמִטָּה (בַּשְּׁלֹשַׁת הַרְגָּלִים) — וְזֶה מִמֵּה-שְׁלֵא יִטְעָה בּוֹ
 7 שׁוּם אָדָם וְלֹא יִחְשַׁב אַחֲרָת.
 8 אֲלֵא טַעַם בְּמֵה-שְׁתַּלּוּי בְּכָלל הַזֶּה טַעַם גְּדוּלָה מֵאֵד
 9 וּמוּוֹרָה, וְהִיא, שְׁמִנּוּ כְּלֵ-הַמוּסַפִּין מִצְוָה אַחַת:
 10 מוּסַף שָׁבַת וּמוּסַף רֵאשֵׁחֻדִּשׁ וּמוּסַפֵי מוֹעֲדוֹת. הֲרִי לְפִי
 11 דֶּרֶךְ מִנְּנֵן זֶה הִיו צְרִיכִים לְמִנּוֹת שְׁבִיתָת כְּלֵ-יוֹם טוֹב מִצְוָה
 12 אַחַת — וְלֹא עֲשׂוּ כֵן. אֶף ה' יוֹדַע וְעַד — שְׁאֵין רֵאוּי
 13 לְתַפְסֵם בְּדָבָר כְּזֶה, לְפִי שְׁלֵא דְבָקוּ בְּשִׁטָּה אַחַת (עַקְבִּית)
 14 בְּמִנְּנֵם, אֲלֵא "עֲלוּ שְׁמִים יְרֵדוּ תְּהוֹמוֹת" (תְּהִלִּים קו, כו),
 15 וְהָאֵמֶת הַבְּרוּרָה הִיא מֵה-שֶׁהוֹכְרָנוּ לָךְ, שְׁכָל-מוּסַף וּמוּסַף
 16 מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה כְּמוֹ שְׁשְׁבִיתָת כְּלֵ-יוֹם יוֹם מִצְוָה בְּפָנֶי
 17 עֲצָמָה — וְזוֹהִי הַשִּׁטָּה הַנְּכֻנָּה.
 18 הַכָּלל הָאֶרְבָּעָה עָשׂוּר: אֵיךְ רֵאוּי לְמִנּוֹת קִיּוֹם הַעֲנָשִׁים
 19 בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה.
 20 דַּע שְׁכָל-הַמִּצְוֹת, עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֵׂה, נְחַלְקוֹת חֲלָקָה
 21 רֵאוּשׁוּנִית לְפִי מְטָרָת הַשְּׁעַר הַזֶּה לְשִׁנֵי חֲלָקִים: חֲלָק
 22 שְׁלֵא פָּרַשׁ בּוֹ הַכְּתוּב עֲנֵשׁ כָּלל, אֲלֵא צִוָּה וְהוֹזִייר וְלֹא חִיב
 23 אֶת-הַעוֹבֵר עֲנֵשׁ וְלֹא יַעַד לוֹ עֲנֵשׁ מִסִּטָּה, מִפְּנֵי שְׁעָבַר עַל
 24 צִוּוּי אוֹ אֲזַהֶרֶה מִסִּטָּת, וְחֲלָק שְׁבָאֵר בּוֹ גְּמוּל וְעָנֵשׁ.
 25 מִן-הַמִּצְוֹת שֶׁל הַחֲלָק שְׁפָרַשׁ בּוֹ אֶת-הַעֲנֵשׁ: מֵה-שְׁצֻנּוּ
 26 יִתְעַלֶּה לְסַקֵּל בְּאָבָן מִי שְׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶן; וּמֵהֶן — שְׁצֻנּוּ
 27 לְשׁוֹרֵף בְּאֵשׁ אֶת-הַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן; וּמֵהֶן — שְׁצֻנּוּ לְהַכּוֹת
 28 בַּסִּיף (חֲרָב) אֶת-צִוּוּר הַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר בְּפָרוּשׁ
 29 הַמְּקָבֵל (מַחֲזִיל); וּמֵהֶן — שְׁצֻנּוּ לְחַנֵּק אֶת-הַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן,
 30 כְּמוֹ שְׁבָא בְּפָרוּשׁ; וּמֵהֶן — שְׁצֻנּוּ לְהַלְקוֹת אֶת-הַעוֹבֵר
 31 עֲלֵיהֶן בְּרִצּוּעָה; וּמֵהֶן — שְׁיַעַד עֲלֵיהֶן כְּרַת, וְהוּא, שְׁלֵא
 32 יִהְיֶה לְעוֹבֵר שְׁמִיּוֹת בְּעַמְדוֹ בְּחֵטְאוֹ חֲלָק לְעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ
 33 שְׁבָאֵרנוּ בְּפֶרֶק חֲלָק; וּמֵהֶן — שְׁיַעַד עֲלֵיהֶן, יִתְעַלֶּה,
 34 בְּמִיתָה בְּלִבָּד, וְהוּא, שְׁמִיּוֹתָהּ ה' בְּחֵטְאוֹ וְיִתְפַּרְּלוּ
 35 בְּמִיתָתוֹ. וְכִבֵּר בְּאֵרוֹ בְּרִישׁ מִפּוֹת (יג), כִּי כְּלֵ-לֹא שְׁהַעוֹבֵר
 36 עֲלֵיו חִיב כְּרַת אוֹ מִיתָה בְּיָדֵי שְׁמִים בְּלִבָּד, אִם נִתְבָּרַר
 37 שְׁהַעוֹבֵר עָבַר עַל אוֹתוֹ הַלֹּא וְהוֹזִיד בְּאוֹתָהּ הַעֲבָרָה בְּעֵדִים
 38 וְהַתְּרָאָה — הֲרִי זֶה לִזְקָה, אֶף-עַל-פִּי שְׁעָקַר מִשְׁפָּטוֹ,
 39 שְׁהִיא דִּינוֹ מְסוּר לְשָׁמַיִם; וּמֵהֶן — שְׁצֻנּוּ יִתְעַלֶּה לְהַעֲנִישׁ
 40 אֶת-הַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן בְּמִמוֹנוּ בְּלִבָּד, לֹא בְּגוּפוֹ, כְּמוֹ שְׁקָבַע
 41 לְגוֹלָן (שִׁכְפָר בַּמּוֹמָן חֲבִירוֹ וְנִשְׁבַע לְשַׁקֵּר) תּוֹסַפֵּת חֲמֵשׁ וְלַגִּבָּב
 42 תְּשִׁלוּמֵי כָּפַל מֵה-שְׁשָׁנָב; וּמֵהֶן — שְׁצֻנּוּ יִתְעַלֶּה שְׁיַקְרִיב
 43 הַעוֹבֵר קְרָבָן עַל חֲטָאתוֹ וְיִתְפַּרְּלוּ.
 44 וְאֲשֶׁר לְקִיּוֹם הַעֲנָשִׁים הָאֵלֶּה — כָּלֵם מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁאֵנוּ
 45 נִצְטוּיִנוּ שְׁנִמְנִית אֶת-זֶה, וְשִׁנְלָקָה אֶת-זֶה, וְשִׁנְסַקֵּל
 46 אֶת-זֶה, וְשִׁנְקָרִיב קְרָבָן עַל מֵה-שְׁעָבָרְנוּ עֲלֵיו. וְלֵאפֵן מִנְּנֵנוּ,

הקדמה

- מבוא -

46

47

48 עוד ראוי להוסיף לך הקדמה זו: שכל דבר שחיבים
49 עליו מיתת בית דין או כרת — הרי זו בהכרח מצות
50 לא-תעשה. חוץ מפסח ומילה שהם בכרת, אף-על-פי
51 שהם מצות עשה, כמו שהזכירו בריש מסכת כרתות (ב);
52 ואין אצלנו שום מצות עשה וזלזול שהעובר עליהן יתחייב
53 כרת — וכל שכן מיתת בית דין. אם-כן, כל מה שצאמר
54 בתורה שהעושה דבר פלוני יומת, או שהוא חיב כרת —
55 ידענו כבר שאותו הדבר מזוהרים עליו ושהוא בלא-
56 תעשה. ויש שיתבאר בכתוב הלוא שבו מלבד באור הענש
57 ויהיה הענש מבאר וגם האזהרה מבארת, כגון: חלול
58 שבת ועבודה זרה, שאמר בהם: "לא-תעשה פל-מלאכה"
59 ו"לא תעבדום", אחר-כך חיב סקילה למי שעשה מלאכה
60 או עבד. ופעמים לא תתבאר האזהרה בכתוב בלאו
61 גרידא, אלא הוא מזכיר את-הענש בלבד ועוזב את-
62 האזהרה; אלא שהכלל הוא אצלנו: "לא ענש הכתוב
63 אלא-אם-כן הזהיר" (זבחים קו), ועל-פל-פנים יש אזהרה
64 לכל-מי שחיב ענש. לפיכך אומרים בכל-מקום: "ענש
65 שמענו, אזהרה מנין? תלמוד לומר: כף וכף". ואם לא
66 נתפרשה האזהרה בכתוב, למדוה באחת המדות (שהתורה
67 נדרשת בהן), כגון זה שאמר (מכילתא פרשת משפטים)
68 באזהרת מקלל אביו ומכה אביו, שלא נבארה בכתוב
69 כלל, כי לא אמר: "לא-תקלל אביו" ולא אמר: "לא-תכה
70 אביו", אבל חיב מיתה למי שהכה או קלל. ומתוך כך
71 למדנו, שהן מצות לא-תעשה, והוציאו ולמדו להן
72 ולכיצא בהן אזהרה ממקומות אחרים בדרך אחת מן-
73 המדות. ואין זו סתירה למה שאמר (במקומות רבים
74 בתלמוד): "אין מזהירין מן-הדין", ולא למה שאומרים
75 תמיד: "וכי מזהירין מן-הדין?!". אלא כונת מה-
76 שאומרים: "אין מזהירין מן הדין" — כדי לאסר בדרך
77 למוד על-ידי מדה (שהתורה נדרשת בהן) מזה-שלא נתפרש
78 בו אסור לגמרי; אבל אם נמצא את-הענש לעושה מעשה
79 זה מפרש בתורה — גזע בהכרח שהוא מעשה אסור
80 ומזוהרים עליו. ורק נלמד באחת המדות היכן העיר על
81 האזהרה, כדי שיתקיים לנו הכלל "לא ענש הכתוב
82 אלא-אם-כן הזהיר". ואכן אתרי שמצאנו האזהרה על
83 אותו דבר — אז חיב מי שעבר ועשה או כרת או מיתת
84 בית דין. דע אפוא הקדמה זו וזכר אותה עם כל-הכללים
85 שקדמו בכל מה שזכרו לקמן.

86 עתה אתחיל להזכיר פל-המצוות, מצוה מצוה, ואבאר
87 אותן בדרך פרוש שם המצוה (מבלי להיכנס לפרטי
88 ההלכות), כמו שהבטחנו בראשית דברינו (בהקדמה על
89 מטרת הספר — שיעור א), לפי שזוהי מטרת המאמר. אף

1 וכבר ערבב וזלזנו בכלל הנה ערובב שאין צריך להשיב
2 עליו; אף לא יהיה קל להשיב עליו בגלל עצם
3 ערובבו לענינים הרי יש לתמה ולהתפלא על אדם המונה
4 מחיבי מיתות בית דין כלם אחד אחד, ומחיבי כרת
5 ומחיבי מיתה מפלל מצות לא-תעשה; אחר-כך מונה גם
6 את-הדברים שהזכרנו עליהם, שעליהם חיבים אותה
7 המיתה, בכלל מצות לא-תעשה, כמו שמנה בעל "הלכות
8 גדולות" המחלל את השבת בכלל מחיבי סקילה,
9 אחר-כך מנה "לא-תעשה פל-מלאכה". ולא נשאר לנו
10 לומר אלא שהם חושבים בראשונה, בלי ספק, שקיים
11 הענשים מצות לא-תעשה. ואם-כן — איך מונים בהם
12 (גם) הענש וגם הדבר (האיטור עצמו) שחיבים עליו אותו
13 הענש?! ויותר קשה מזה, שמנו בתוכן, כלומר בתוך
14 מצות לא-תעשה, מחיבי כרת שבהם אין מיתה; והם
15 מדמים, שחיוב הכרת והענש על כך זו המצוה המנוחה,
16 עד שבעל "ספר המצוות" (רב חפץ גאון) פרש זאת ואמר
17 בפרק הראשון, כשסכם מה-שכלל אותו הפרק, דברים
18 בנסח זה: "וממנו שלשים ושנים ענינים שהודיענו, כי
19 הוא יתברך ויתעלה יבצע אותם (וחן מוטלות, כביכול עליו)
20 ולא אנחנו, וכלם בטוחים". וזה שאמר "וממנו", כלומר
21 מן-הענין שכלל אותו הפרק. ושלשים ושנים הענינים —
22 הם: עשרים ושלשה המחייבים כרת בלבד ותשעת מחיבי
23 מיתה בידי שמים כמו שמנה. וענין אמרו: "וכלם
24 בטוחים" — כלומר שהוא יתעלה הבטיח, שהוא יכריח
25 וימית זה. ואין ספק, שאדם זה לא נשארה אצלו הסברה
26 שמתרי"ג מצות חובה עלינו, אלא יש מהן שהן חובתנו אנו
27 ויש מהן שהן חובתו יתעלה, כמו שאמר ופרש, שהוא
28 יבצע אותן ולא אנחנו. והשם יודע ועד שכל-זה לדעתי
29 בלבול גמור, ואין צריך לדבר על זה בשום פנים, כי הם
30 דברים שבטולם ברור; אלא באה להם כלם טעות זו,
31 מפני שהם מונים את-הענינים כמצות ונבוכים בכך: פעם
32 מונים אותם לבדם, ופעם מונים את-הענש וגם את-הדבר
33 שעליו חיבים אותו הענש, וקובעים את-פל-זה כמצות
34 לא-תעשה בלי התבוננות. אבל סדר המנין הנכון הוא
35 מה-שהזכרתי: שכל-מין של ענש הוא מצות עשה, ולפי
36 זה יהיה דין תשלומי גנב — מצות עשה, כי אנו נצטוונו
37 להטיל עליו סכום בשעור זה. ודין תוספת חמש —
38 מצוה, ודין חיוב חטאת קבוצה — מצוה, ודין חיוב אשם
39 ודאי — מצוה, ודין חיוב אשם תלוי — מצוה; וקרוב
40 עולה ויורד — מצוה; וכן לסקל ולשרף ולהרג ולחנק
41 ולתלות — פל-אחד מן-הענינים האלה מצוה בפני
42 עצמה, יתחייב בהן מי שיתחייב; פשם שהחלוקה ברצועה
43 מצוה אחת, יתחייב במלקות מי שיתחייב. — זהו מה-
44 שרצינו להקדימו בכלל הנה, ובו נשלמו
45 הכללים שהקדמנו תועיל למה שצאנו עוסקים בו.

47 ועפה אתחיל בזכרון פל-מצוה ומצוה בעזרת שדי.

48 **יום שלישי י"ג שבט ה'תשע"ד**

49 **מצות עשה א. מצות לא תעשה א.**

50 **מצות עשה ב.**

51 המצוה הראשונה — היא הצווי שצטונו בידיעת
52 [בהאמנת] האלקות, והוא: שגדע שיש שם עלה וסכה והוא
53 הפועל לכל-הנמצאים, והוא אמרו ותעלה: "אנכי ה'
54 אלהיך" (שמות כ, ב. דברים ה, ו) ובסוף גמרא מכות (כג.)
55 אמרו: "תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני. מאי קרא?
56 תורה צוה לנו משה (דברים לג, ד) — כלומר: מנין
57 תי'ר'ה, והקשו על זה ואמרו: "תורה בגמטריא הכי הוי?
58 שש מאות וחד סרי הוי!". (שהרי תי'ר'ה בגימטריא תרי"א
59 ולא תרי"ג) ובגאון התשובה: "אנכי ה' אלהיך" ולא יתה
60 לך" מפי הגבורה (הקדוש ברוך הוא) שפעום" (ולא מפי משה)
61 הנה נתבאר לך, שאנכי ה' מקלל תרי"ג מצות, והוא הצווי
62 לידע, כמו שבארנו.

63 הראשונה ממצות לא-תעשה — היא האזהרה
64 שהזכרנו מלהעלות על דעתנו אלהות לזולתו ותעלה,
65 והוא אמרו — יתרום מלחס לו אמירה (ארבע מלים
66 אלה הם בעין מאמר המוסגר כיון שאמר "והוא אומר", הסתייג
67 מיד ממושג אמירה כפשוטו ביחס לקדוש ברוך הוא) "לא-יהיה
68 לך אלהים אחרים על פני" (שמות כ, ג). וכבר נתבאר בסוף
69 מכות (כג.) שלא זו היא מקלל תרי"ג מצות, והוא אמרם
70 שם: "שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה
71 בסיני וגו'", כמו שבארנו במצוה הראשונה ממצות עשה.

72 המצוה השניה — היא הצווי שצטונו בידיעת היחוד,
73 והוא: שגדע שפועל (בורא) המציאות וסבתו הראשונה
74 הוא אחד, והוא אמרו ותעלה: "שמע ישראל ה' אלהינו
75 ה' אחד" (דברים ו, ד). ובכך המדרשות תמצא שהם
76 אומרים: "על-מנת ליחד את-שמי, על-מנת ליחדני"
77 והרבה גגון זה. פננתם בדרך זה: שלא הוציאנו מבית
78 עבדים ולא עשה עמנו מה-שעשה בעשית חסד והטבה,
79 אלא בתנאי שנקבע בדעתנו שהוא אחד, לפי שאנו
80 מחיבים ככה. ובתורה מקומות אומרים (חכמים) 'מצות
81 יחוד, וקוראים למצוה זו גם 'מלכות שמים', כי אומרים
82 — מתבטאים על פעולה מוסיימת, שנעשית: כדי לקבל עליו
83 על מלכות שמים, כלומר ההודאה ביחוד והאמונה בו.

84 **יום רביעי י"ד שבט ה'תשע"ד**

85 **מצות עשה ג. ד. ט.**

86 המצוה השלישית — היא הצווי שצטונו על אהבתו
87 ותעלה, והוא: שנתבונן ונסתפל במצותיו וצויו
88 ופעולותיו, כדי ששגיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג

1 טוב בעיני להוסיף למטרה זו תוספת, והיא: כשאזכיר
2 את-המצוה שיש עליה איזה ענש בעשה או בלא-תעשה,
3 אזכיר ענשה ואמר: "והעובר עליה — חייב מיתה, או
4 כרת, או קרבן כף, או מלקות, או אחת ממות בית דין,
5 או תשלומין". וכל מה-שלא יזכר בו ענש מן-הענשים —
6 תדע שאם היא ממצות לא-תעשה, הרי זה כמו שאמרו
7 (תוספתא כריתות פרק א): "כעובר על מצות מלך", ולא
8 עלינו להענישו. אבל מצות עשה בלן — הרי פל-מצוה
9 מהן בשעה שעשיתה חובה, יש לנו להלקות ברוצחה
10 את-הנמנע מלעשותה עד שימות או יעשה, או יעבור זמן
11 החיוב. כי מי שעבר ולא ישב בספק, דרך משל, אין לנו
12 להלקותו אחר סכות על עברתו — ודע זאת.

13 ועוד: כשאזכיר את-המצות שאין חובה על הנשים, בין
14 עשה ובין לא-תעשה — אמר: וזו אינה חובה על
15 הנשים. וידוע, שהנשים אינן דנות ולא מעידות ולא
16 מקריבות קרבן בידיהן ולא נלקמות במלקמת רשות לא
17 אצטרף לומר בה "וזה אינה חובה על הנשים", כיון שזה
18 רבוי דברים ללא צורך.

19 ועוד: כשאזכיר את-המצות שאין חובה אלא בארץ-
20 ישראל, או בפני הבית, בין עשה ובין לא-תעשה
21 — אמר: וזו אינה חובה אלא בארץ-ישראל או בפני
22 הבית. וידוע גם-כן, שפל-הקרבנות אינם קרבים אלא
23 במקדש ושהעבודה אסורה מחוץ לעזרה; וכן דיני נפשות
24 אין דנים אותם אלא כשיש מקדש. ולשון המכלתא: "מנין
25 שאין ממיתין אלא בפני הבית? תלמוד לומר: מעם מזבחי
26 תקחנו למות (שמות כא, יד) הא: אם יש לך בית — אתה
27 ממית; ואם לאו — אין אתה ממית". ושם אמרו עוד:
28 "מנין שתהא סנהדרין סמוכה למזבח? תלמוד לומר: מעם
29 מזבחי תקחנו למות". וכן ידוע שהנבואה והמלכות
30 נסתלקו ממנו עד שנחדל מן-החטאים שאנחנו מתמידים
31 בהם — ואז יסלח לנו ה' וירחמנו, כמו שהבטיחנו,
32 ויחזירנו, כמו שאמר על התורה הנבואה: "והיה אחרי-כן
33 אשפך את-רוחי על-כל-בשר ונבאו בגיכם ובגויתכם"
34 (יואל ג, א). ואמר על התורה המלכות והממשלה: "ביום
35 ההוא אקים את-סכת דויד הנפלת וגדרתי את-פרציהן
36 וחרסתיו אקים ובגיתיה כימי עולם" (עמוס ט, יא). גם ידוע
37 שהמלחמה וכבוש הארץ לא יהיו אלא במלך ועל-פי
38 סנהדרי גדולה וכהן גדול, כמו שאמר: "ולפני אלעזר
39 הכהן יעמוד" (ושאל לו" — כשיצטרך לצאת למלחמה —
40 רש"י במדבר כו, כא). ולפי שענינים אלו בלם מפרסמים
41 אצל רב בני אדם, הרי פל-מצות עשה או לא-תעשה
42 התלויה בקרבנות, או בעבודות, או במיתות בית דין, או
43 בסנהדרין, או בנביא ומלך, או במלקמת רשות — לא
44 אצטרף לומר בהן: ומצוה זו אינה נוהגת אלא בפני הבית,
45 כיון שזה ברור לפי מה-שהזכרנו. אבל מה-שאפשר שיהא
46 בו ספק או טעות, אעיר עליו בעזרת האל.

- 1 — וְזוֹהִי תְּכִלִּית הָאֱהָבָה הַמְצֻוָּה. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דברים ו, 2
 2 ו) "לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (שם ו, ה) יוֹדֵעַ
 3 אֲנִי בְּיַצַּד אֶהֱבֶה אֶת-הַמֶּקוֹם? תְּלִמּוּד לֹמַר: "וְהָיוּ הַדְּבָרִים
 4 הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל-לְבָבְךָ" — שֶׁמִּתּוֹךְ כֶּן
 5 אִתָּה מִכִּיר מִי שֶׁאָמַר וְהִנֵּה הָעוֹלָם". הִנֵּה בְּאָרְנֵי לְךָ,
 6 שֶׁעַל-יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת תְּבוֹא לִידֵי הַשְּׂגָה, וַיִּמְצָא לְךָ
 7 הַתַּעֲנוּג וְתִבּוֹא הָאֱהָבָה בְּהִכָּרְתָּ. וְכָבֵד אָמְרוּ, שֶׁמְצֻוָּה זֶה
 8 כּוֹלֵל גַּם-כֶּן, שֶׁנֶּאֱמָר אֶת כָּל-בְּנֵי הָאָדָם לַעֲבֹדְתָו תַּעֲלֶה
 9 וְלֶאֱמֹנָה בּוֹ, שֶׁכֵּן אִם אִתָּה אוֹהֵב אֶת-מִי-שֶׁהוּא, תִּתְּלַלְנוּ
 10 וְתִשְׁבַּחְנוּ וְתִקְרָא בְּנֵי-אָדָם לְאֱהָבָתוֹ — וְזֶה עַל דֶּרֶךְ
 11 הַמִּשְׁלַל — כֶּן אִם תִּאָּהֵב אֶת-ה' בְּאֵמֶת בְּמֶה שֶׁהִגִּיעַ לְךָ
 12 מֵהַשְּׂגָת אֱמִתּוֹתוֹ, הָרִי שֶׁאִתָּה בְּלִי סֶפֶק תִּקְרָא אֶת-
 13 הַפְּתָאִים וְהַסְּכָלִים לִידֵיעַת הָאֵמֶת שֶׁאִתָּה כְּבֹר יוֹדֵעַ.
 14 וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (שם): "וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת ה'" — אֱהָבָהוּ עַל
 15 הַבְּרִיּוֹת כְּאֲבָרָהּ אֲבִיד, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ
 16 בְּחַרְוֶן" (בראשית יב, ה) כְּלֹמַר: כְּמוֹ שֶׁאֲבָרָהּ, לְפִי שֶׁהִנֵּה
 17 אוֹהֵב — כְּמוֹ שֶׁהִעִיד הַכֶּתוּב: "וְרַע אֲבָרָהּ אֱהָבִי"
 18 (ישעיה מא, ח) קָרָא בְּעֵצֶם הַשְּׂגָתוֹ אֶת-בְּנֵי הָאָדָם לֶאֱמֹנָה
 19 מְרַב אֱהָבָתוֹ, כֶּן תִּאָּהֲבָהוּ עַד שֶׁתִּקְרָא בְּנֵי הָאָדָם אֵלָיו.
 20 הַמְצֻוָּה הַרְבִּיעִית — הִיא הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטִוִינוּ לְקַבֵּעַ
 21 בְּדַעְתָּנוּ יְרָאתוֹ תַּעֲלֶה וּמוֹרָאוֹ, וְכֵן נִהְיָה שֶׁאֲנִימִים
 22 וּבוֹטָחִים (שְׁלוּמִים וּשְׁקִטִים בְּלִי שׁוֹם דֹּאגָה עַל הַחַטָּאִים). —
 23 אֵלֶּה נְחוּשׁ לְבִיאַת עֲנָשׁוֹ בְּכָל-עֵת, וְזֶהוּ אָמְרוּ תַּעֲלֶה:
 24 "אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא" (דברים ו, יג). וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדָרִין
 25 (נו). אָמְרוּ בְּדֶרֶךְ שֶׁקָּלָא וְטָרְיָא עַל דְּבָרָיו תַּעֲלֶה: "וְנִקְבַּ
 26 שֶׁם-ה' מוֹת יוֹמֶת" (ויקרא כד, טז): וְאִמָּא פְּרוּשִׁי (אמור,
 27 אוֹלִי, שֶׁ"נוֹקֵב" שֶׁבִּפְסוּק, הַכוּוּנָה בּוֹה לְהוּגָה אֶת שֵׁם הַשֵּׁם
 28 בַּמְּפֹרָשׁ), דְּכִתִּיב: (ודוּגְמָה לְכַך) "אֲשֶׁר נִקְבוּ בְּשֵׁמוֹת"
 29 (במדבר א, יז) וְאֶזְהָרְתָּה מִן "אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא"? —
 30 כְּלֹמַר: זֶה שֶׁנֶּאֱמַר "וְנִקְבַּ שֶׁם-ה'" הוּא שֶׁיִּזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם
 31 בְּלִבְד בְּלִי שֶׁיִּבְרַךְ. וְאִם תֹּאמַר: אֵיזָה עוֹן יֵשׁ בָּזֶה? נֹאמַר,
 32 (שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא" מִפְּנֵי) שֶׁהוּא מֵאֲבָד
 33 אֶת-הִירָאָה. כִּי מִירָאת ה' הוּא, שֶׁלֹּא יִזְכֵּר שְׁמוֹ לְבִטְלָה.
 34 וְהִתְהַיְתָּה הַתְּשׁוּבָה עַל שֶׁאֵלֶּה זֶה וְדַחֲתֵת דְּבָר זֶה בְּכֶן
 35 שֶׁאָמְרוּ: "חֲדָא — דְּבַעֲיָנָא שֵׁם בְּשֵׁם, וְלִפְא", כְּלֹמַר
 36 (טעם ראשון שאי אפשר לומר כן, הוא משום שיש דין
 37 שהמגדף אינו חייב עד) שֶׁיִּבְרַךְ אֶת-הַשֵּׁם בְּשֵׁם, כְּמוֹ
 38 שֶׁאָמְרוּ "כִּי יוֹסִי אֶת-יוֹסִי" (כלומר, עד שיוכיר שם השם
 39 ויקללו בשם השם, כגון יכה פלוני את פלוני, או יקלל שם פלוני
 40 את שם פלוני, והזכיר שם יוסי רק לדוגמה). וְעוֹד, "אֶזְהָרְתָּ
 41 עֲשֵׂה הִיא, וְכָל-אֶזְהָרְתָּ עֲשֵׂה לֹא שְׁמָה אֶזְהָרְתָּ". כְּלֹמַר:
 42 זֶה שֶׁאֲמַרְתָּ "אֶזְהָרְתָּה מִן "אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא" לֹא
 43 יִתְכַן, לְפִי שֶׁהָאֵל צְוִי — וְהוּא מְצֻוָּה עֲשֵׂה — וְאִין
 44 מִזְהִירִין בְּעֲשֵׂה. הִנֵּה נִתְבָּאָר שֶׁהָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר "אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ
 45 תִירָא" — מְצֻוָּה עֲשֵׂה.
- 46 הַמְצֻוָּה הַתְּשִׁיעִית — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטִוִינוּ עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם,
 47 וְהוּא אָמְרוּ: "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא כב, לב).
 48 וְעִנִּין מְצֻוָּה זֶה: שֶׁאֲנִי מְצִוִים לְפָרֶסֶם דַּת אֱמֶת זֶה בְּרַבִּים,
 49 וְשֶׁלֹּא נִירָא בְּכֶן מִהֲזִק שׁוֹם מִזִּיק, עַד שֶׁאֲפִלּוּ יָבוֹא אֵלָינוּ
 50 אָנֹס עָרִיץ (שְׁלִיט תִּקְיָה וּגְבוּר) וַיִּקְרָא אוֹתָנוּ לְכַפּוֹר בּוֹ
 51 יַתְעֲלֶה — לֹא נִשְׁמַע לוֹ, אֵלֶּה נִמְסַר אֶת-עַצְמָנוּ לְמִוֹת
 52 בְּהַחֲלוּט; וְלֹא נָתַן לוֹ לְחַשֵּׁב שֶׁכְּפָרְנוּ, אִף שֶׁלְּבָנוּ מֵאֲמִין
 53 בּוֹ יַתְעֲלֶה. (שֶׁאֲפִילוּ לְמִרְאִית עֵין בְּלִבְד אֲסוּר לְכַפּוֹר בְּקְדוּשַׁת
 54 בְּרוּךְ הוּא) וְזֶה הִיא מְצֻוָּה קְדוּשַׁת הַשֵּׁם שֶׁנֶּצְטִוִינוּ בָּהּ
 55 כָּל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, כְּלֹמַר: שֶׁנִּמְסַר אֶת-עַצְמָנוּ לְמוֹת בִּידֵי
 56 הָעָרִיץ עַל אֱהָבָתוֹ תַּעֲלֶה וְהֶאֱמוּנָה בִּיחּוּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ
 57 חֲנַנְיָה מִישָׂאֵל וְעֻזְרִיָּה בִּימֵי נְבוּכַדְנֶאֶצַּר הַרְשַׁע בְּשֶׁהֲכָרִיחַ
 58 לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְצֹלֵם, וְהַשְׁתַּחֲוִי כָּל-בְּנֵי אָדָם וְיִשְׂרָאֵל בְּכָלֵם,
 59 וְלֹא הָיָה שֵׁם מְקֻדָּשׁ שֵׁם שְׁמַיִם. וְהִנֵּה בְּכֶן חֲרָפָה גְדוּלָּה
 60 לְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֲבָרָהּ מִכָּלֵם מְצֻוָּה זֶה, וְלֹא הָיָה שֵׁם מִי שֶׁמְקַדְּשִׁים
 61 אוֹתָהּ אֵלֶּה הַכָּל פְּחָדוֹ (דניאל ג). וְאִין מְצֻוָּה זֶה נוֹהֲגָת אֵלֶּה
 62 בְּכַגּוֹן אוֹתוֹ הַמְּעַמֵּד הַעֲצוּם שֶׁבּוֹ פְּחָדוֹ כָּל-בְּנֵי הָעוֹלָם,
 63 וְהִנֵּה חוֹבָה לְפָרֶסֶם יְחוּדוֹ וְלְהַכְרִיזוֹ עָלָיו בְּאוֹתָהּ הָעַת.
 64 וְכָבֵד הַבְּטִיחַ ה' עַל-יְדֵי יִשְׁעֵיהוּ, שֶׁלֹּא תִהְיֶה חֲרַפְתָּ
 65 יִשְׂרָאֵל גְּמוּרָה בְּאוֹתוֹ הַמְּעַמֵּד, וְשִׁיפוֹיֵעוּ בָּהֶם בְּחוּרִים
 66 בְּאוֹתוֹ הַמְּעַמֵּד הַקָּשָׁה, שֶׁלֹּא יִרְתִּיעֶם הַמְּנוֹת, וַיִּפְקִירוּ דַמָּם
 67 וַיִּפְרְסוּ אֶת-הָאֱמוּנָה וַיִּקְדְּשׁוּ אֶת-ה' בְּרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁצִּוְּנוּ
 68 יַתְעֲלֶה עַל-יְדֵי מִשָּׂה רַבְּנוּ, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-עֲתָה יְבוּשׁ
 69 יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יִחְרוּ. כִּי בְּרָאתוֹ יְלָדוֹ מַעֲשֵׂה יְדֵי
 70 בְּקָרְבוֹ יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהַקְדִּישׁוּ אֶת-קְדוּשַׁת יַעֲקֹב וְאֶת-אֱלֹהֵי
 71 יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ" (ישעיה כט, כב-כג). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (אמור ט,
 72 ה-ו): "עַל-מִנְת כֶּן הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם —
 73 עַל-מִנְת שֶׁתִּקְדְּשׁוּ אֶת-שְׁמִי בְּרַבִּים". וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדָרִין
 74 (לג): אָמְרוּ: "בְּיָנֵחַ מְצֻוָּה עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, אוֹ אֵינּוּ
 75 מְצֻוָּה? תֵּא שְׁמַע (בֹּא נִשְׁמַע, תְּשׁוּבָה לְשֶׁאֵלָה): שֶׁבַע מְצֻוֹת
 76 נֶצְטִוִינוּ בְּנֵי נַח. וְאִי אִיתָא (וְאִם תֹּאמַר שֶׁנֶּצְטִוִינוּ גַם עַל קְדוּשַׁת
 77 הַשֵּׁם) — תְּמַנְיָא הָיָה" (יש שמונה ולא שבע)!. הִנֵּה נִתְבָּאָר
 78 לְךָ, (מִזֶּה שֶׁדָּנוּ בְּגִמְרָא אִם גַּם בֵּן נַח נִצְטִוִיה עַל זֶה, וְאִם זֶה
 79 נִכְלָל בְּכָלֵם ב"שֶׁבַע מְצֻוֹת בְּנֵי נַח" אִם לֹא, מִשְׁמַע) שֶׁהִיא
 80 מְכָלֵם מִסְפַּר הַמְּצֻוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְהִבְיָאוּ
 81 רַאֲתָם עַל מְצֻוָּה זֶה מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא כב, לב)
 82 "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצֻוָּה
 83 זֶה בְּפָרְק ז' מִסְנֵהֲדָרִין.
 84 **יום חמישי ט"ו שבט ה'תשע"ד**
 85 **מצות לא תעשה סג. סה.**
 86 **מצות עשה קעב.**
 87 הַמְצֻוָּה הַס"ג — הַאֶזְהָרָה שֶׁהִזְהָרְנוּ עַל חֲלוּל הַשֵּׁם,
 88 וְהוּא הַפָּךְ קְדוּשַׁת ה' שֶׁאֲנִי מְצִוִים בּוֹ, וְשֶׁקָדַם בְּאוּרוֹ
 89 (שֶׁכָּבֵד נִתְבָּאָר) בְּמְצֻוֹת עֲשֵׂה הַתְּשִׁיעִית, וְהוּא אָמְרוּ

47 אֱלֹהִים" (שם יב, ד), אחר שִׁכְבַּר הַקְּדוּמִים אֶת-הַצּוּי לְאָבֶד
 48 עֲבוּדָה זָרָה וְלֹהֲשֵׁמִיד שְׁמָה וְלִנְתוּץ אֶת-מִזְבְּחוֹתֶיהָ
 49 לְגַמְרִי, הַזְהִיר וְאָמַר: "לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם."
 50 וְכֹל-הַעוֹבֵר עַל אֵיזֶה דָּבָר מִזֶּה, כְּגוֹן שִׁיְהָרַס מִשְׁהוּ
 51 מִן-הַהֵיכָל וְהַמִּזְבֵּחַ וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, אוֹ שִׁיְמַחֵק שֵׁם מִשְׁמוֹת
 52 ה' — לֹקֵה. וּבִסוּף מִכּוֹת (בב). נִתְבָּאָר בַּלְשׁוֹן הַגְּמָרָא,
 53 שֶׁהַשּׁוֹרֵף עֲצֵי הַקְּדוֹשׁ — לֹקֵה. אָמְרוּ: "וְאִזְהַרְתִּיהָ מִהֲקָא
 54 (וְהַאזְהַרָה נְלִמְדָת מִכֵּאוּ): מִן וְאִשְׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ,
 55 לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם" (שם). וְכֵן נִתְבָּאָר שֵׁם
 56 שֶׁהַמּוֹחֵק אֶת-הַשֵּׁם — לֹקֵה. אָמְרוּ: "וְאִזְהַרְתִּיהָ מִהֲקָא:
 57 וְאִבְדַּתְּם אֶת-שְׁמֵכֶם, לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן לַה'". וְכֵכָר נִתְבָּאָרוּ
 58 דִּינֵי מַצְוֶה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִשְׁבוּעוֹת.

59 הַמַּצְוֶה הַקַּע"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְיָנוּ לְהַשְׁמֵעַ לְכָל-נְבִיא
 60 מִן-הַנְּבִיאִים עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם וְלִקְדָם כֹּל מִהַ-שְּׂנִינְהוּ, אֲפִלוּ
 61 יֵצֵאוּ נֶגֶד מַצְוֶה, אוֹ כְּפֹה מַצּוֹת מִן הַמַּצּוֹת הָאֵלוּ, וְיִכְלָד
 62 שְׂיֵהָא זֶה לְפִי שְׁעָה; אֲכַל לֹא שְׂיִנְצִיחַ תּוֹסַפֵּת אוֹ גְרַעוֹן
 63 (שִׂיעוּדָה לַגְּרוּעַ אוֹ לַחוֹסֵף עַל מַצּוֹת הַתּוֹרָה לְעוֹלָם), כְּמוֹ
 64 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַקְדָּמַת חִבּוּרָנוּ בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה. וְהַפְּתוּב שָׁבוּ
 65 נֶאֱמַר צּוּי זֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֵלֶּי תִשְׁמְעוּן" (דברים
 66 יח, טו). וְלִשׁוֹן סְפָרִי (שם): "אֵלֶּי תִשְׁמְעוּן — אֲפִלוּ אִמַּר
 67 לָךְ לְעַבּוֹר עַל אַחַת מִכָּל-מַצּוֹת הָאֲמִרוֹת בַּתּוֹרָה לְפִי
 68 שְׁעָה, שְׁמַע לּוֹ". וְהַעוֹבֵר עַל מַצְוֶה זוֹ חֵיב מִיתָה בִּיַּד
 69 שָׁמַיִם, וְזֶהוּ אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁמַע
 70 אֶל-דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר (הַנְּבִיא) בְּשֵׁמִי אֲנִי אֲדַרֵּשׁ מֵעַמּוֹ"
 71 (שם, יט). וְכֵכָר נִתְבָּאָר בְּסִנְהֶדְרִין (טז): "שְׁלֹשָׁה מִיתָתָם
 72 בִּיַּד שָׁמַיִם: הַעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי הַנְּבִיא, וְנִבְיָא שְׁעַבֵּר עַל
 73 דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ, וְהַפּוֹבֵשׁ בְּנוֹאֲתוֹ" (שְׁנַעֲטוּוּהָ מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 74 לְהַתְּנַבְּאוֹת וְלֹא נִבְיָא), וְכָלֵם (נְלִמְדוּ —) מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר:
 75 "אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁמַע אֶל-דְּבָרֵי [אֲנִי אֲדַרֵּשׁ מֵעַמּוֹ = מִיתָה
 76 בִּיַּד שָׁמַיִם], אָמְרוּ: "קָרִי בִּיה: לֹא-יִשְׁמַע (זֶה הַעוֹבֵר עַל
 77 דְּבָרֵי הַנְּבִיא), לֹא-יִשְׁמַע (זֶה הַעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ), לֹא-
 78 יִשְׁמַע (זֶה הַכּוֹבֵשׁ נְבוֹאָתוֹ)". וְכֵכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוֶה זוֹ
 79 בְּסוּף סִנְהֶדְרִין (סוּף פֶּרֶק אֵלוּ הֵן הַנְּחַנְקִין).

יום שישי ט"ז שבט ה'תשע"ד

מצות לא תעשה סד.

מצות עשה ח. ו. רו.

83 הַמַּצְוֶה הַס"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ שְׁלֹא לְנַסּוֹת
 84 הַבְּטַחּוֹתֵינוּ וְאִיוּמֵינוּ יִתְעַלֶּה, שֶׁנְּבִיאֵינוּ מְבַטְּחִים לָנוּ אוֹ
 85 מֵאִימִים בָּהֶם עֲלֵינוּ, עַל דֶּרֶךְ שְׁנַטִּיל בָּהֶם סֶפֶק אַחַר
 86 שֶׁיִּדְעָנוּ אֶמְתַּת נְבוּאָת הַמּוֹדִיעִים (כְּלוֹמַר אַחֲרֵי שֶׁהוֹבֵר
 87 אֲצִלְנוּ שֶׁהוּא נְבִיא אֱמִיתִי). וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תִּנְסוּ אֶת-ה'
 88 אֱלֹהֵיכֶם כְּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בְּמִסָּה" (דברים ו, טז).

89 הַמַּצְוֶה הַשְּׂמִינִית — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְיָנוּ לְהַדְּמוֹת לוֹ
 90 יִתְבָּרֵךְ כְּפִי יְכֻלְתָּנוּ, וְהוּא אָמְרוּ: "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵינוּ" (דברים

1 יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תַחַלְלוּ אֶת-שֵׁם קְדוֹשִׁי" (ויקרא כב, לב). וְעוֹן
 2 זֶה נִחַלֵּק לְשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים: שְׁנַיִם עַל הַכָּלָל וְאֶחָד עַל
 3 הַיְחִידִים (שְׁבַעִם). הַחֲלָק הַכָּלְלִי הָרֵאשׁוֹן — הוּא: שְׁכַל-
 4 מִי שֶׁדָּרָשׁוּ מִמֶּנּוּ לְעַבּוֹר עַל אַחַת מִן-הַמַּצּוֹת בְּשַׁעַת
 5 הַשְּׂמֵד — הַגּוֹרָה צּוּי הַמֶּלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל לְבַטֵּל אַחַת מִן
 6 הַמַּצּוֹת — כִּדִּי לְהַעֲבִיר עַל (חֲלָק דָּתָם), אִם הָאֲנָס מִתְּפֹנֵן
 7 לְהַעֲבִיר (שִׁיעוֹבֵר עַל צּוּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא) בֵּין בְּמַצּוֹת
 8 קְלוֹת בֵּין בְּמַצּוֹת חֲמִירוֹת. אוֹ מִי שֶׁדָּרָשׁוּ מִמֶּנּוּ לְעַבּוֹר עַל
 9 עֲבוּדָה זָרָה אוֹ גְלוּי עֲרִיּוֹת אוֹ שְׁפִיכוֹת דַּמִּים וְאֲפִלוּ שְׁלֹא
 10 בְּשַׁעַת הַשְּׂמֵד — הָרִי זֶה חֵיב לְמַסּוֹר נַפְשׁוֹ וְיִהְרַג וְאֵל
 11 יַעֲבֹר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמַצּוֹת עֲשֵׂה הַתְּשִׁיעִית. וְאִם עֵבֵר
 12 וְלֹא נִהְרַג — הָרִי זֶה חָלַל אֶת-הַשֵּׁם וְעֵבֵר עַל לֹא זֶה.
 13 וְאִם הָיָה זֶה בְּרַבִּים — כְּלוֹמַר: בְּמַעֲמַד עֲשֵׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל
 14 — הָרִי זֶה חָלַל אֶת-הַשֵּׁם בְּרַבִּים וְעֵבֵר עַל אָמְרוּ יִתְעַלֶּה
 15 "וְלֹא תַחַלְלוּ אֶת-שֵׁם קְדוֹשִׁי" וְעוֹנוֹ חֲמוּר מְאֹד; אֲכַל אִינוּ
 16 לֹקֵה מִפְּנֵי שֶׁהוּא אָנוּס, לְפִי שְׂאִין בֵּית דִּין רִשְׁאֵי לְקַיֵּם
 17 עֲנֵשׁ מְלָקוֹת אוֹ מִיתָה אֲלֵא עַל מַזִּיד בְּרִצּוֹן בְּעֵדִים
 18 וְהַתְּרָאָה. וְלִשׁוֹן סְפָרֵי (י, יג) בְּנוֹתָן מִזְרַעוֹ לְמַלְךְ: "וְשִׁמְתִי
 19 אֲנִי אֶת-פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא" (שם ב, ה), אָמְרוּ: "הַהוּא
 20 (כְּלוֹמַר, לְכֵן נֶאֱמַר בְּאִישׁ "הַהוּא" לֹמַר שֶׁרַק לְאִישׁ הַהוּא
 21 שַׁעֲלִיו מִדְּבַר הַכְּתוּב שֶׁהוּא —) לֹא אָנוּס וְלֹא שׁוֹגֵג וְלֹא
 22 מְטַעָה". הֵנָּה נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּאֲנָס אִינוּ
 23 חֵיב בְּרַת, כָּל-שְׂכֵן מִיתָת בֵּית דִּין, אֲכַל עֵבֵר עַל חִלוּל
 24 הַשֵּׁם. וְהַחֲלָק הַשְּׁנַיִ הַכָּלְלִי — גַּם-כֵּן שִׁיעֲשֵׂה הָאָדָם
 25 עֲבָרָה שְׂאִין בָּהּ תְּאֵנָה וְלֹא הִנְאָה, אֲלֵא מִרְאָה בְּמַעֲשֵׂיו
 26 הַזְּלוּלִים וְהַפְּקָרוֹת (בְּמַצּוֹת הַתּוֹרָה) — הָרִי גַם זֶה מִחַלְל
 27 שֵׁם שָׁמַיִם וְלוֹקֵה, וְלִפְיָךְ אָמַר: "וְלֹא-תִשְׁכְּעוּ בְּשֵׁמִי
 28 לְשִׁקֵּר וְחִלְלַתְּ אֶת-שֵׁם אֱלֹהֵיךְ" (שם יט, יב), לְפִי שְׁנֵה
 29 מִרְאָה עַל הַזְּלוּל בְּצוּי הֵנָּה, וְאִין הִנְאָה גּוֹפְנִית בְּכָף.
 30 וְהַחֲלָק שֶׁעַל הַיְחִידִים (שְׁבַעִם) — הוּא: שִׁיעֲשֵׂה אָדָם
 31 יָדוּעַ בְּחִסְדוֹת וּבִישָׁר אֵיזֶה מַעֲשֵׂה הַנְּרָאָה לְהַמּוֹן שֶׁהוּא
 32 עֲבָרָה וְשִׁכְנוֹן מַעֲשֵׂה זֶה אִין רְאוּי לְאוֹתוֹ חִסִּיד לְעֲשׂוֹתוֹ,
 33 אִף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה מִתָּר — הָרִי זֶה חָלַל אֶת-הַשֵּׁם,
 34 וְהוּא אָמְרָם (יִומָא פו:): "הֵיכִי דְמִי (כִּיצַד יִתּוּאֵר) חִלוּל
 35 הַשֵּׁם: (אִמַּר רַב) כְּגוֹן אֲנָא דְשִׁקְלֵנָא בְּשַׁרְא מְבִי טְבָחָא וְלֹא
 36 יְהִיבְנָא דְמִי לְאַלְתֵּר. (אִם אִקְנָה בְּשַׁר וְלֹא אִשְׁלַם מִיד, מִשׁוּם
 37 שֶׁכִּשְׂאֵנִי מֵאַחַר לְפִרּוּעַ אוֹמְרִים שֶׁאִין גּוֹלָן וְלוֹמְדִים מִמֶּנִּי לְזוּל
 38 בְּגוֹל) רַבִּי פְלוּנִי אָמַר: כְּגוֹן אֲנָא דְמְסַגִּינָא (אִם אִלֶּךְ) אֲרַבַּע
 39 אַמּוֹת בְּלֹא תּוֹרָה וּבְלֹא תְּפִלִּין". וְכֵכָר נִכְפַּל לֹא זֶה
 40 וְאָמַר: "וְלֹא תַחַלְלֵם אֶת-שֵׁם אֱלֹהֵיךְ אֲנִי ה'" (שם יח, כא).
 41 וְכֵכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוֶה זוֹ בְּפִסְחִים (כַּה): וּבִסוּף יוֹמָא
 42 (פו-פב).

43 הַמַּצְוֶה הַס"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ שְׁלֹא לְנַתּוּץ
 44 אֶת-בְּמִי עֲבוּדָת ה' יִתְעַלֶּה אוֹ לְהַשְׁחִית אֶת-סְפָרֵי הַנְּבוּאָה
 45 אוֹ לְמַחֹק אֶת-הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים וְכִיּוֹצֵא בָהֶם. וְלִשׁוֹן
 46 הֵלְאוּ שְׂבָא בְּעִנְיָן זֶה הוּא אָמְרוּ: "לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן לַה'

מתוך מהדורת חזק

46 הגר משום "ולא תונו איש את-עמיתו" ומשום "יגדר לא
47 תונה". כף גס-פן נתחייבנו לאהבו משום "ואהבת לרעך
48 כמוך" ומשום "ואהבתם את-הגר". וזה פשוט ואין בו
49 נסתר (דברים נסתרים), ואיני יודע אחד ממי שמנה את-
50 המצוות שנה נעלם ממנו. וברוב המדרשות בארו שה' צונו
51 על הגר כמו שצונו על עצמו: תעלה, והוא אמרו "ואהבת
52 את ה' אלהיך" (דברים ו, ה), ואמר "ואהבתם את-הגר".
53 המצוה הש"ב — האזהרה שהזהרנו מלשנוא זה-את-
54 זה, והוא אמרו: "לא-תשנא את-אחיך בלבבך" (ויקרא
55 יט, יז). ולשון ספרא (ד, ח): "לא אמרתי אלא שנאה
56 שהיא בלב, אבל אם גלה לו את השנאה, וידע זה שהוא
57 שונאו — אינו עובר על לאו זה; אבל עובר הוא על
58 'לא-תקם ולא-תטר'" (שם, יח). ועובר גם על עשה והוא
59 אמרו: "ואהבת לרעך כמוך" (שם). אבל שנאת הלב —
60 עון חמור מן-הכל.
61 המצוה הר"ה — הצווי שצונו למחות בעושה
62 עברה או במי שרוצה לעשותה, ולהזהירו על כף בדברים
63 ולהוכיחו. ואל יאמר אדם: "אני לא אחטא: ואם יחטא
64 זולתי — זה ענינו עם ה'", — זה נגד התורה, אלא אנו
65 מצוים שלא לעבור ולא נניח לזולתנו מאמתנו לעבור.
66 ומי שרוצה לעבור — חובה על כל-אדם להוכיחו
67 ולמנועו, ואף-על-פי שלא נתקמה עליו עדות המציבת
68 לקים ענש. והוא אמרו: תעלה: "הוכח תוכיח את-
69 עמיתך" (ויקרא יט, יז). גם נכלל במצוה זו שנתרעם זה על
70 זה, אם הרענו זה לזה, ואל נטור לו או נשמור לו חטא,
71 אלא נצטונו להתרעם עליו בדברים, כדי שלא ישאר
72 בלב כלום, ולשון ספרא (שם): "מנין אם הוכחתו אפלו
73 ארבעה וחקמשה פעמים, תזור והוכח? תלמוד לומר:
74 הוכח תוכיח. יכול אף אתה מוכיחו ופניו משפנות?
75 (כלומר, שמוטר לך להוכיח אותו אפילו באופן שהוא מתבייש,
76 כגון בפני רבים וכדו') תלמוד לומר: ולא-תשא עליו חטא".
77 (שם תעשה כן תשא אתה חטא בסבתו). וכבר בארו
78 חכמים, שמצוה זו חובה על כל-אדם אפלו מן-הקטן
79 לגדול הרי הוא חייב להוכיח, ואפלו קלל וזלזל אל ירפו
80 ידיו ואל יסתלק מלהוכיח עד אשר יבה, כמו שבארו
81 מעיקי השמועה (מוסרי התורה שבעל פה) ואמרו (ערכין
82 טז): עד הפאה. ויש למצוה זו תנאים והלכות, ונתבאר
83 במקומות מפזרים בתלמוד.
84 המצוה הש"ג — האזהרה שהזהרנו שלא לביש
85 זה-את-זה, ועון זה הוא שקוראים אותו: מלבין פני
86 חברו ברבים, והאזהרה שבאה בזה הוא אמרו: "הוכח
87 תוכיח את-עמיתך ולא-תשא עליו חטא" (שם, יז).
88 ובספרא (שם) אמרו: "מנין אם הוכחתו אפלו ארבע
89 וחקש פעמים, תזור והוכח? תלמוד לומר: ולא-תשא
90 עליו חטא". אבל פשט הכתוב הרי הוא מזהיר, שלא
91 תחשוב לו עון בלבך, ויש לא תזכרהו.

1 כח, ט), וכבר כפל צווי זה ואמר: "ללכת בכל-דרךיו"
2 (שם יא, כב) ובא בפרוש ענין זה: "מה הקדוש-ברוך הוא
3 נקרא רחום — אף אתה היה רחום; הקדוש-ברוך הוא
4 נקרא חנון — אף אתה היה חנון; הקדוש-ברוך הוא
5 נקרא צדיק — אף אתה היה צדיק; הקדוש-ברוך הוא
6 נקרא חסיד — אף אתה היה חסיד" — זהו לשון ספרי
7 (שם). וכבר כפל צווי זה בלשון אחר ואמר: "אחרי ה'
8 אלהיכם תלכו" (שם יג, ה), וגם בפרושו בא (בסוטה יד.),
9 שענינו להתדמות למעשים הטובים ולמדות הנקבדות
10 שבהם מתאר תעלה על דרך המשל — תעלה על הכל
11 עלוי רב (שהקדוש ברוך הוא מרומם מכל התארים האמורים,
12 ואין משתמשים בכל התוארים האלו אלא דרך משל).
13 המצוה הששית — הצווי שצונו להתערב בין
14 החכמים ולהתחבר אתם ולהתמיד ולשבת עמם
15 ולהשתתף עמם בכל-דרך מדרגי השתתפות: במאכל
16 ומשקה ומקח וממכר, כדי שנגיע בכף להדמות למעשיהם
17 ולהאמין בבעות האמתיות מדבריהם, והוא אמרו: תעלה:
18 "ולדבקה-בו" (דברים יא, כב) וכבר נכפל גם הצווי הזה,
19 ואמר: "ובו תדבק" (שם י, ב). ובא הפרוש: "ולדבקה בו"
20 — הדבק בחכמים ותלמידיהם. זהו לשון הספרי (שם).
21 וכן הביאו ראיה על החובה לשא בת תלמידי חכמים
22 ולהשיא בתו לתלמיד חכם ולהנות תלמידי חכמים
23 ולהתעסק עמם ממה-שנאמר "ובו תדבק". אמרו
24 (כתובות קיא): "וכי אפשר לו לאדם להדבק בשכינה, והא
25 כתיב: 'כי ה' אלהיך אש אכלה הוא" (שם ד, כד)? אלא
26 כל-המשיא בתו לתלמיד חכם" וכו'.
27 המצוה הר"ו — הצווי שצונו לאהוב זה-את-זה
28 כמו שאנו אוהבים את-עצמנו, שתהיה חמלתי ואהבתי
29 (לכל אחד ואחד מישראל) כאהבתי וחקמלתי לעצמי במקומו
30 וגופו וכל-מה-שיש לו ומה-שהוא חפץ. וכל מה-שארצה
31 לעצמי, ארצה לו כמוהו; וכל-מה-שלא ארצה לעצמי או
32 לידידי, לא ארצה בשבילו כמוהו. והוא אמרו: תעלה:
33 "ואהבת לרעך כמוך" (שם, יח).

יום שבת קודש י"ז שבט ה'תשע"ד

34
35 מצות עשה רז. מצות לא תעשה שב.
36 מצות עשה רה. מצות לא תעשה שג.
37 המצוה הר"ז — הצווי שצונו לאהב את-הגרים,
38 והוא אמרו: תעלה: "ואהבתם את-הגר" (דברים י, יט).
39 ואף-על-פי שהוא נכלל בענין זה במה-שפולל כל-ישראל
40 באמרו "ואהבת לרעך כמוך", לפי שהגר הזה הוא גר צדק
41 (שהוא כישראל לכל דבר) — אבל מפני שנקנס לדת הוסיף
42 לו ה' אהבה, ויחד לו מצוה נוספת, כמו שעשה באזהרה
43 על אונאתו (לצער), שאמר: "ולא תונו איש את-עמיתו"
44 (ויקרא כה, יז). ואמר אחר-כך: "יגדר לא-תונה" (שמות כב,
45 ב). ונתבאר בגמרא (בבא מציעא נט) שחייבים על אונאת

מלכים ב ה ז"ז

וַיְהִי בְקֶרֶב מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַסֹּפֶר וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲנִי לְהַמִּית וְלַהַחְיֹת כִּי־יִהְיֶה שַׁלַּח אֵלַי לְאַסֹּף אִישׁ מִצִּרְעָתוֹ כִּי אֲדֹדְעוּנָא וְרָאוּ כִּי־מִתְאַנֶּה הוּא לִי: ח וַיְהִי בְשָׁמֶעַ אֶלְיָשָׁע אִישֵׁהָאֱלֹהִים כִּי־קָרַע מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּגָדָיו וַיִּשְׁלַח אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר לָמָּה קָרַעַת בְּגָדֶיךָ יְבֹאֲנָא אֵלַי וַיֵּדַע כִּי יֵשׁ נָבִיא בְיִשְׂרָאֵל: ט וַיָּבֵא נְעֻמָן בְּסוּסוֹ (בְּסוּסָיו קרי) וַיִּבְרַכְבוּ וַיַּעֲמֵד פֶּתַח־הַבַּיִת לְאֵלְיָשָׁע: י וַיִּשְׁלַח אֵלָיו אֵלְיָשָׁע מִלֵּאָדָּה לֵאמֹר הֲלוֹךְ וְרַחֲצֵת שֵׁבַע־פְּעָמִים בִּירְדֵן וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרְךָ לֶךְ וּטְהַר: יא וַיִּקְצֹף נְעֻמָן וַיֵּלֶךְ וַיֹּאמֶר הִנֵּה אִמְרָתִי אֵלַי | יצא יצוא וְעָמַד וְקָרָא בְּשֵׁם־יְהוָה אֱלֹהָיו וְהִנֵּף יָדוֹ אֶל־הַמָּקוֹם וְאַסֹּף הַמִּצְרָעִי: יב הֲלֹא טוֹב אֲכַנְּהָ (אֲמַנְהָ קרי) וּפְרָפֵר נְהָרוֹת דְּמִשְׁק מִכָּל מִימֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא־אַרְחִץ בְּהֵם וּטְהַרְתִּי וְיִפֵּן וַיֵּלֶךְ בַּחֲמָה: יג וַיִּגְשׂוּ עַבְדָּיו וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אָכִי דַבֵּר גְּדוֹל הַנְּבִיא דַבֵּר אֵלָיךְ הֲלוֹא תַעֲשֶׂה וְאָף כִּי־אָמַר אֵלָיךְ רַחֵץ וּטְהַר: יד וַיִּירַד וַיִּטְבֵּל בִּירְדֵן שֵׁבַע פְּעָמִים כַּדָּבָר אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרוֹ כַּבָּשָׂר נַעַר קָמָן וּטְהַר: טו וַיֵּשֶׁב אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־מַחְנֵהוּ וַיָּבֵא וַיַּעֲמֵד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא יָדְעָתִי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה קַח־נָא בְּרָכָה מֵאֵת עַבְדְּךָ: טז וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה אֲשֶׁר־עֲמַדְתִּי לְפָנָיו אִם־אֶקְחָ וַיִּפְצַרְכֵּוּ לְקַחַת וַיִּמָּאן: יז וַיֹּאמֶר נְעֻמָן וְלֹא יִתֵּן־נָא לְעַבְדְּךָ מִשְׂאֵ צִמְד־פְּרָדִים אֲדַמָּה כִּי לֹא־יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ עֹלָה וְזֹבֵחַ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־לַיהוָה:

רש"י

לך דבר קל, רחץ וטהר: (טו) ברכה. מנחת שלום של הקבלת פנים, ששואל תלמיד או עבד בשלום הרב, שולד"ו בלע"ז: (טז) אם אקח. שדמי עבודה זרה מעורבין בו: (יז) ולא. לשון בקשה, לשון הלואי: יותן נא. מאדמה זו מארץ ישראל שהיא קדושה, משא שני פרדים, ואשאנה לעירי ואעשה אותה מזבח:

מצודת ציון

(ז) מתאנה. מבקש עלילה, כמו (שופטים יד ה): תואנה הוא מבקש: (י) מלאך. שליח: (יא) והניף. מלשון הנפה והרמה: (יג) אבי. רצה לומר, שר וקצין כהאב על הבן: ואף כי. הוא כענין כל שכן: (טו) ברכה. מנחה, כמו (בראשית לג יא): קח נא את ברכתי: (טז) ויפצר. ענין רבוי הדברים ופתוי: וימאן. לא רצה: (יז) ולא יתן. הוא מלשון שאלה, וכן (שמואל ב יג כו): ולא ילך אתנו אמנון: צמד. זוג: פרדים. הם הנולדים מן הסוס והחמור:

מצודת דוד

(ז) ויקרע בגדיו. מחמת חרדה: האלהים אני. וכי אני אלהים להיות בידי להמית ולהחיות, כי זה וכו', כי אין מי יוכל לרפאות המצורע, אלא מי שבידו להמית ולהחיות, ומגודל רשעו לא האמין בהנביא, וחשב אשר שלח שהוא בעצמו ירפאו: כי אך דעו נא. כאומר, הלא לא נעלם ממנו שלא אוכל לה, אבל הכוונה למצוא עלילה להלחם בו: (ח) וידע. לא למענך ארפאו כי אם למען קדושת השם: (י) וישוב בשרך לך. כי על ידי הצרעת רזה משמן הבשר, ומעתה ישוב לך הבשר, ואף תהיה טהור מן הצרעת: (יא) אלי יצא וכו'.

חשבת כי לכבודי יצא אלי, ויעמוד לפני על רגליו, כדרך הכבוד שעושים בני אדם לשרים הגדולים. ובדבר הרפואה, חשבת שיקרא בשם ה', וינופף ידו אל מקום הצרעת, להשפיע שם הרפואה על פי נס, ובאופן זה יאסף המצורע: (יב) הלא טוב. רצה לומר: אבל באמרו רחץ וטהר נראה אם כן שאמר מדרך רפואה טבעית, והלא בוודאי אין ממש בדבריו, כי נהרות דמשק טובים המה מכל מימי ישראל, והלא בתמידות אני רוחץ עצמי בהם, וכי טהור אני, בתמיהה, אם כן כמו שלא הועילו לי נהרות דמשק, כן לא יועילו מי הירדן: (יג) דבר גדול. אם הנביא היה אומר לך דבר טורח גדול בכדי שתטהר, הלא מהראוי היה שתעשה, ומכל שכן שאמר לך דבר קל, רחץ וזכה תטהר, ומדוע אם כן תנעם לעשות: (יד) כבשר נער קטן. רצה לומר: צחה ומזוהרה: ויטהר. נעשה טהור מן הצרעת: (טו) ויעמד לפניו. כעבד לפני האדון: ועתה. בעבור הרפואה וההודאה הזאת, קח ממני מנחה: (טז) עמדתי לפניו. שאני רגיל לעמוד לפניו בתפלה: אם אקח. רצה לומר: עונש שבועה יהיה עלי, אם אקח: (יז) ולא יותן. בשאלה אמר, לתת לו אדמה מעפר ארץ ישראל בשיעור משא שני פרדים, לשאתם לארצו למלאות מהם מזבח לזבח עליו לה', ולא רצה לקחת מבלי רשות הנביא: כי לא וכו'. כי מעתה לא אעשה עוד עולה וכו':

תהלים קז טז-לו.

טז כִּי־שָׁבַר דְּלֹתוֹת נַחֲשֵׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעָ: יז אוֹלִים מִדְּרֹךְ פְּשָׁעַם וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ: יח פֶּלֶאֱכֹל תִּתְעַב נַפְשָׁם וַיִּגְעוּ עַד־שַׁעְרֵי מוֹת: יט וַיִּזְעַקוּ אֱלֹהֵיהוּהוּ בְּצַר לָהֶם מִמַּצְקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעוּם: כ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסֵדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבַּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֵינֹת עֲשֵׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד הִמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמַצּוּלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וּתְרוֹמֶם גְּלוֹיו: כו יַעֲלוּ שָׁמַיִם יָרְדוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יַחֲוּגוּ וַיִּנְוְעוּ בְּשִׁבּוֹר וְכָל־חֲכֻמָּתָם תִּתְבַּלַּע: כח וַיִּזְעַקוּ אֱלֹהֵיהוּהוּ בְּצַר לָהֶם וּמַמְצוֹקֹתֵיהֶם וַיִּצְיֵאֵם: כט יָקָם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם: ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחַם אֱלֹהֵיהֶם חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסֵדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי אָדָם: לב וַיְרוֹמְמוּהוּ בְּקַהֲלֵעַם וּבְמוֹשָׁב זְקֵנִים יִתְלַלְּוּהוּ: לג יֵשֶׁם נְהַרְוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם לְצִמְאוֹן: לד אַרְצָן פְּרִי לְמַלְחָה מִרְעַת יִשְׁבֵי בָה: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲנַם־מַיִם וְאַרְצָן צִיָּה לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיִּוֹשַׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוְנוּ עֵיר מוֹשָׁב:

רש"י

חברו עם וחזותכם את שאול (שם כ"ה) גבולינו שלא יכנס בגבולינו וכן מחזה אל מחזה שלש פעמים (מלכים א' ד) בתנחומא, מצאתי: (לב) וירוממוהו בקהל עם. צריך לאודווי באפי בי עשרה: ובמושב זקנים. ותרין מנייהו צורבא מרבנן: (לג) ישם נהרות למדבר. כלומר נותן יישובי האומות לחרבן: (לד) למלחה. להיות כארץ מלחה מעשות פרי: (לה) ישם מדבר לאגם מים. נותן יישוב חרב לבניין ומחזירו לקדמותו:

מצודת ציון

(טז) ובריחי. כעין מטה לרוחב הדלתות לסגרים: גדע. ענין כריתה כמו שקמים גדעו (ישעיה ט): (יז) אוילים. ר"ל חוטאים: (כ) משחיתותם. מל' שחת ובור: (כד) במצולה. עומק הים: (כו) תתמוגג. מלשון המגה והמסה: (כז) יחוגו. ענין רקוד ותנועה חזקה כמו המון חוגג (לעיל מב): תתבלע. ענין השחתה כמו בלע ה' ולא חמל (איכה ב'): (כט) לדממה. ענין שתיקה כמו קול דממה (מ"א יט): ויששו. ענין שתיקה כמו עת לחשות (קהלת ג'): (ל) מחוז. גבול וכן עם שאול עשינו חוזה (ישעיה כח): (לג) לצמאון. למקום צמא ויובש: (לה) לאגם. שם מקום כניסת המים: ציה. שממה:

(טז) ובריחי. כעין מטה לרוחב הדלתות לסגרים: גדע. ענין כריתה כמו שקמים גדעו (ישעיה ט): (יז) אוילים. ר"ל חוטאים: (כ) משחיתותם. מל' שחת ובור: (כד) במצולה. עומק הים: (כו) תתמוגג. מלשון המגה והמסה: (כז) יחוגו. ענין רקוד ותנועה חזקה כמו המון חוגג (לעיל מב): תתבלע. ענין השחתה כמו בלע ה' ולא חמל (איכה ב'): (כט) לדממה. ענין שתיקה כמו קול דממה (מ"א יט): ויששו. ענין שתיקה כמו עת לחשות (קהלת ג'): (ל) מחוז. גבול וכן עם שאול עשינו חוזה (ישעיה כח): (לג) לצמאון. למקום צמא ויובש: (לה) לאגם. שם מקום כניסת המים: ציה. שממה:

(טז) כי שבר דלתות נחשת. שהיו נעולים בפניהם: (יז) אוילים מדרך פשעם. אשר מעונותיהם יתענו ביסורי חלאים אף הם מן הצריכין להודות, יש סמניות בפ' זו (כלומר כתיבות שש נוגיין הפוכין) ובאין לידרש במקום אכין ורקין למעט, לומר צעקו קודם גזר דין נענין. לאחר גזר דין אינם נענין: (כז) יחוגו. לשון שבר הוא וכן בחגוי הסלע (שה"ש ב') וכן והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא (ישעיה י"ט): (ל) וישמחו כי ישתקו. הגלים: וינחם. וינהגם: מחוז. לשון גבול, ומנחם

(טז) כי שבר. על כי שבר וכי ר"ל הוציאם ממאסרם כאילו שבר דלתות בית הסוהר וגדע הבריחים: (יז) אוילים. האנשים אוילים אשר מחטא דרך פשעם ומעונותיהם המה מעונים בחלי ומכאוב: (יח) תתעב. כדרך החולה הממאס באכילה: ויגעו. קרובים המה למוות: (כ) ישלח דברו. לא כרפואת הרופאים שהמה בסממנים כ"א מרפא במאמרו: משחיתותם. משחת הקבר שהיה קרוב להם: (כב) זבחי תודה. קרבן תודה הבא על הנס: (כג) יורדי הים. האנשים היורדים בים בספינות (ועל כי שפת הים הוא ממעל וממנו יורדים למטה אל הים לזה אמר יורדי הים): עושי מלאכה. היא תחבולת הפנות האניה אל המקום הנרצה: (כד) ויאמר. כאשר אמר ה' תעמוד רוח סערה והיא תרומם גלי הים: (כו) יעלו שמים. אנשי הספינה עולים למעלה לצד השמים וחוזרים ויורדים עד התהום כי הגלים מגביהים הספינה למעלה ואח"ז מורידים אותה למטה עם אנשיה: ברעה. ברעת הפחד תמוג נפשם: (כז) יחוגו. והמה נעים ונדים בתוך הספינה בעבור גודל תנועת הספינה עד שא"א לעמוד במקום עמדם וכדרך השכור: וכל חכמתם. אשר למדו והשכילו בהנהגת הספינה כל החכמה יהיה נשחת כי לא יועילו בחכמה: (כט) יקם סערה לדממה. ר"ל הסערה שהקים ישיבנה לדממה וגלי הים לא יהמו עוד: (ל) וישמחו. אנשי הספינה ישמחו כאשר ישתקו הגלים: וינחם. והמקום ינהגם אל הגבול אשר חפצו ללכת אליו: (לב) בקהל עם. בקבוץ עם רב: (לג) ישם נהרות. ר"ל מלבד הנסים האלה יעשה עוד פלאות דבר וחלופו כי ישם נהרות להיות מקום יובש כמדבר: ומוצאי וגו'. כפל הדבר במ"ש: (לד) ארץ פרי. ואז הארץ העושה פרי תהיה נהפך להיות עפרה מלוח בל יעשה פרי: מרעת. ר"ל לא על חנם יעשה זאת כ"א בעבור רעת יושביה וגמולם הוא משלם: (לה) ישם מדבר. מקום יובש כמדבר ישם למקום אגמי מים: וארץ ציה. כפל הדבר במ"ש: (לו) ויושב שם. ובמקום ההוא מושיב אנשים שהיו רעבים עד הנה מבלי מצוא מקום לחיות נפשם: ויכונונו. והם יכונונו את המקום ההוא להיות עיר מושב לבל תחסר כל בה:

ט אמר רבי יוסי בן קסמא: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ופגע בי אדם אחד, ונתן לי שלום והחזירתי לו שלום. אמר לי: רבי, מאיזה מקום אתה? אמרתי לו: מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני. אמר לי: רבי, רצונך שתדור עמנו במקומנו? ואני אתן לך אלה אלפים דינרי זהב, ואבנים טובות ומרגליות. אמרתי לו: בני, אם אתה נותן לי כל כסף וזהב, ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה, לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מליון לו לאדם, לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שנאמר (משלי ו, כב): "בהתהלךך תנחה אתך, בשכבך תשמור עליך, והקיצות היא תשיחך". בהתהלךך תנחה אתך – בעולם הזה; "בשכבך תשמור עליך" – בקבר; "והקיצות היא תשיחך" – לעולם הבא. וכן פתוב בספר תלים על ידי דוד מלך ישראל: "טוב-לי תורת-פיה, מאלפי זהב וכסף" (תהלים קיט, עב); ואומר (חגי ב, ח): "לי הכסף ולי הזהב, נאם ה' צבאות".

י חמישה קנינים קנה הקדוש ברוך הוא בעולמו, ואלו הן: תורה – קנין אחד, שמים וארץ – קנין אחד, אברהם – קנין אחד, ישראל – קנין אחד, בית המקדש – קנין אחד. תורה קנין אחד מנין? דכתיב (משלי ה, כב): "ה' קנני ראשית דרכו, קדם מפעליו מאז". שמים וארץ קנין אחד מנין? שנאמר (ישעיה סו, א): "פה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי, איזה בית אשר תבנו-לי ואיזה מקום מנוחתי"; ואומר (תהלים קד, כד): "מה-רבו מעשיך ה', כלם בחכמה עשית, מלאה הארץ קנייך". אברהם קנין אחד מנין? דכתיב (בראשית יד, יט): "ויברכהו ויאמר, ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ". ישראל קנין אחד מנין? דכתיב (שמות טו, טו): "עדי-עבר עמך ה', עדי-עבר עם-זו קנית"; ואומר (תהלים טו, ג): "לקדושים אשר-בארץ המה, ואדירי פלחפציבם". בית המקדש קנין אחד מנין? שנאמר (שמות טו, יז): "מקדש אדני פוננו ירדך"; ואומר (תהלים עת, נד): "ויביאם

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ט

רבי יוסי בן קסמא היה בן דורו של רבי חנינא בן תרדין, הוא היה מגדולי דורו והרבין תורה בקיסרין שבצפון הארץ.

אמר רבי יוסי בן קסמא: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ופגע בי אדם אחד – ולא אמר: "ופגעתי באדם אחד", מפני שלא הרגיש באותו אדם בטרם שנתן לו שלום, שאלו היה מרגיש בו היה הוא מקדים בשלומו, כמנהג אנשי התורה והחסידות המקדימים בשלום כל אדם (מדרש שמואל), ונתן לי שלום והחזירתי לו שלום. אמר לי: רבי, מאיזה מקום אתה? אמרתי לו: מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני. אמר לי: רבי, רצונך שתדור עמנו במקומנו – להיות לנו לרב ולמורה? ואני אתן לך אלה אלפים דינרי זהב, ואבנים טובות ומרגליות – כלומר, כל מה שתשאל נפשך יתן לך, אמרתי לו: בני, אם אתה נותן לי כל כסף וזהב, ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה – כמו שאמר רבי נהוראי (לעיל ד, יד): "הוזה גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחריך", לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מליון לו לאדם, לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שנאמר: "בהתהלךך תנחה אתך, בשכבך תשמור עליך, והקיצות היא תשיחך". בהתהלךך תנחה אתך – בעולם הזה – שהתורה מדריכה ומכוונת את האדם, שלא יטעה ולא יסתכן בדרכו בחיים; "בשכבך תשמור עליך" – בקבר – תגן עליך מפני הרימה והתולעה; "והקיצות היא תשיחך" – לעולם הבא – כלומר שבתחיית המתים תתגלה אליך בכל סודותיה כאילו משיחה אתך; וכן פתוב בספר תלים על ידי דוד מלך ישראל – שידע את ערך הכסף והזהב: "טוב-לי תורת-פיה, מאלפי זהב וכסף"; ואומר: "לי הכסף ולי הזהב, נאם ה' צבאות" – לכן ברצות ה', יתן לי מכספו ומזהבו במקום שאני נמצא, ואיני צריך לעזוב מקום תורה בשביל כסף וזהב.

באור משנה י

חמישה קנינים – מיוחדים, קנה הקדוש ברוך הוא בעולמו

– ונקראים "קניינים", כי משולים הם לערכים חשובים, שהאדם טורח לקנותם בדמים יקרים, ואלו הן: תורה קנין אחד, שמים וארץ קנין אחד, אברהם קנין אחד, ישראל קנין אחד, בית המקדש קנין אחד. תורה קנין אחד מנין? דכתיב – שכתוב: "ה' קנני ראשית דרכו, קדם מפעליו מאז" – כך אומרת התורה, שהיתה קניינו של הקב"ה קודם שנברא העולם, וכן מובא באבות דרבי נתן (פרק לא): רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם היתה התורה כתובה ומונחת בחיקו של הקדוש ברוך הוא ואומרת שירה עם מלאכי השרת. שמים וארץ קנין אחד מנין? שנאמר: "פה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי, איזה בית אשר תבנו-לי ואיזה מקום מנוחתי" – מכאן שקנין חשוב הם לו, מאחר שבחר בהם להיות לו כביכול לכסא ולהרום; ואומר: "מה-רבו מעשיך ה', כלם בחכמה עשית, מלאה הארץ קנייך" – כלומר הארץ שהיא קנייני מלאה מעשיך שכולם בחכמה עשית, ואם הארץ שהיא הרום רגליו נקראת קניין, כל שכן השמים שהם הכסא (מדרש שמואל). אברהם קנין אחד מנין? דכתיב: "ויברכהו ויאמר, ברוך אברהם לאל עליון, קנה שמים וארץ" – כוונת הכתוב היא לספר בשבחיו של אברהם שבשבילו נבראו שמים וארץ, כמו שאמרו (בראשית רבה יב): "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" (בראשית ב, ז) – אל תקרא: "בהבראם" אלא "באברהם"; ולפי זה קונה שמים וארץ; מוסב על אברהם שהוא קונה אותם, כיון שבשבילו נבראו; ומאחר שהשמים והארץ הם קניינו של הקב"ה, כמבואר לעיל, כל שכן אברהם שבשבילו נבראו, והוא היה סבת מציאותן, שהוא קניינו של ה' (סם). ישאל קנין אחד מנין? דכתיב: "עדי-עבר עמך ה', עדי-עבר עם-זו קנית" – מכאן שקראם "קניינים"; ואומר: "לקדושים אשר-בארץ המה, ואדירי פלחפציבם" – פסוק זה בא להשמיענו, שאפילו בזמן שישראל לא יהיו צדיקים גמורים הם נקראים "קניינים" של הקב"ה, וזה לא בצדקתם וביושר לבבם אלא בעבור האבות הקדושים הקבורים בארץ ואדירי חפצו של ה' הוא בהם, ובעבורם חשק ה' גם בישראל (סם). בית המקדש קנין אחד מנין? שנאמר: "מקדש אדני פוננו

אֶל־גְּבוּל קְדוֹשׁ, הֲרִיזָה קְנֵתָה יְמִינוֹ׃

יא כָּל מָה שֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, לֹא בְּרָא אֱלֹא לְכַבּוֹדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג, ז): "כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלְכַבּוֹדִי בְּרֵאתִיו, יִצְרְתִּיו אֶף־עֲשִׂיתִיו"; וְאוֹמֵר (שמות טו, יח): "ה' יִמְלֹךְ לְעַלְמֵי עוֹד". רַבִּי חֲנִינְיָא בֶן עֲקִישָׁי אוֹמֵר: רִצָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָף הִרְפָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מב, כא): "ה' חָפֵץ לְמַעַן צַדִּיק, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר".

ס ל י ק מ ס כ ת א ב ו ת

מסכת הוריות

פרק ראשון

א הוֹרוּ בֵּית דִּין, לְעֵבּוֹר עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת הָאֱמוּרוֹת בְּתוֹרָה, וְהִלֵּךְ הַיְחִיד וְעָשָׂה שׁוּגֵג עַל פִּיהֶם, בֵּין שֶׁעָשׂוּ וְעָשָׂה עִמָּהֶן, בֵּין שֶׁעָשׂוּ וְעָשָׂה אַחֲרֵיהֶן, בֵּין שֶׁלֹּא עָשׂוּ וְעָשָׂה – פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁתִּלְתֶּה בְּבֵית דִּין. הוֹרוּ בֵּית דִּין, וַיִּדַע אַחַד מֵהֶן שֶׁפָּטְעוּ, אוֹ תִלְמִיד וְהוּא רָאוּי לְהוֹרָא, וְהִלֵּךְ וְעָשָׂה עַל פִּיהֶן, בֵּין שֶׁעָשׂוּ וְעָשָׂה עִמָּהֶן, בֵּין שֶׁעָשׂוּ

פירוש ברטנורה

א א הוֹרוּ בֵּית דִּין לְעֵבּוֹר. שאמרו לעם מותרים אתם לעשות דבר שחייבים על זדונו כרת: והלך היחיד ועשה. מתניתין ר' יהודה היא דאמר יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור. ואינה הלכה. אלא כרבנן דאמרי יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב. ואינו פטור עד שיהו העושים על פי בית דין רוב יושבי ארץ ישראל או רוב השבטים, ואז בית דין מביאין פר העלם דבר של צבור, והעושים על פיהם פטורים: שוגג על פיהם. לאפוקי היכא שלא תלה בהוראת בית דין, כגון שהורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו, שזה חייב, שהרי לא על פי בית דין אכלו: בין שלא עשו. בית דין עצמן מעשה על פי הוראתם, הוא פטור והן חייבין, שביט דין אין מביאין קרבן אלא על שגת הוראה, שהמעשה תלוי בקהל וההוראה בבית דין. הרי זה חייב מפני

משניות מבוארות – קהתי

משנתנו באה ללמד בענין הוראת שוגג של בית דין, שכל מי שעשה את העבירה מפני סמך על הוראת בית דין, הריהו פטור מקרבן, אבל אם עשה את העבירה על דעת עצמו, ולא סמך על הוראת בית הדין, הריהו חייב קרבן חטאת.

הוֹרוּ בֵּית דִּין, לְעֵבּוֹר עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת הָאֱמוּרוֹת בְּתוֹרָה – בית דין שטעו בהוראה והתירו דבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת; ומבואר בגמרא, שאמרו בית דין לעם: מותרים אתם לעשות דבר זה, וְהִלֵּךְ הַיְחִיד וְעָשָׂה שׁוּגֵג עַל פִּיהֶם – על פי הוראת בית הדין, כגון שהורו בית דין שחלב הקיבה מותר (עין רמב"ם הל' שגגות יג, א; ה). ועל פי הוראתם זו אכל חלב הקיבה, בֵּין שֶׁעָשׂוּ – בית דין עצמם, וְעָשָׂה עִמָּהֶן – היחיד, שיחד אתם אכל החלב, בֵּין שֶׁעָשׂוּ – בית דין, וְעָשָׂה אַחֲרֵיהֶן – שאכל את החלב לאחר שבית דין אכל, בֵּין שֶׁלֹּא עָשׂוּ – בית דין עצמם מעשה על פי הוראתם, וְעָשָׂה – היחיד על סמך הוראתם בלבד, פְּטוּר – היחיד מקרבן חטאת, מִפְּנֵי שֶׁתִּלְתֶּה בְּבֵית דִּין – סמך על הוראת בית הדין, ולפיכך אינו נקרא שוגג. בגמרא מדייקים, שלפיכך לא נקטה משנתנו "ועשה על פיהם" אלא "ועשה שוגג על פיהם", כדי להשמיענו, שאין הוא פטור אלא אם כן שגג על פיהם ממש, דהיינו שידע שזה חלב, ואכלו על פי הוראת בית דין. אבל אם שגג שלא על פיהם, כגון שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו, כלומר שנתכוון לאכול שומן ואכל חלב, שהתירוהו בית דין, והוא לא ידע שהוא חלב, הרי זה חייב קרבן, שלא מפני הוראת בית דין אלא מפני שגגתו. כן מבואר בגמרא, שמשנתנו היא לדעת רבי יהודה, אבל לדעת חכמים – יחיד או מיטעו הציבור שעשה על פי הוראת בית דין, חייבים הם קרבן חטאת כדין כל יחיד שחטא בשגגה; אלא שאם רוב הקהל, והיינו רוב יושבי ארץ ישראל או רוב השבטים, עשו על פי הוראת בית דין, אז בית דין חייבים בפר העלם דבר של ציבור, והעושים על פיהם פטורים. והלכה כחכמים. הוֹרוּ בֵּית דִּין – לעבור על אחת מהמצוות האמורות בתורה, וַיִּדַע אַחַד מֵהֶן – מחברי בית הדין, שֶׁפָּטְעוּ – בית הדין בהוראתם, או תִלְמִיד וְהוּא רָאוּי לְהוֹרָא – אף על פי שלא נסמך, וְהִלֵּךְ – אותו האחד שידע, וְעָשָׂה עַל פִּיהֶן – של בית הדין; ומבואר בגמרא, שהוא היה שוגג. לפי שחשב שמצוה לעשות על פי בית דין, אף על פי שידע שטעו, בֵּין שֶׁעָשׂוּ

יְדִיף" – במכילתא מובא, שחביב בית המקדש שנברא בשתי ידי כביכול, ואילו העולם לא נברא אלא ביד אחת, שנאמר (ישעיה סח, יג): "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים", כלומר שהעולם נברא רק להתנהג על פי הטבע, אבל בבית המקדש מתנהג עמו ה' גם על ידי נסים למעלה מהטבע (אמונת שמואל); מכל מקום כיון ששמים וארץ נקראים "קניין", כל שכן בית המקדש שחשוב מהם יותר; וְאוֹמֵר: "וַיִּבְיֵאֵם אֶל־גְּבוּל קְדוֹשׁ, הֲרִיזָה קְנֵתָה יְמִינוֹ" – פסוק זה מוסיף להשמיענו, שאפילו בזמן שבית המקדש אינו בבניינו, והר המוריה אינו אלא הר שמש וחרב, גם אז נקרא קניינו של הקב"ה.

ב א ו ר מ ש נ ה י א

כָּל מָה שֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ – לא רק חמשת הקניינים שנימנו במשנה הקודמת, אלא כל הבריאה כולה, לֹא בְּרָא אֱלֹא לְכַבּוֹדוֹ – כי כולם יעידו על גדולתו ורוממותו, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלְכַבּוֹדִי בְּרֵאתִיו, יִצְרְתִּיו אֶף־עֲשִׂיתִיו" – פסוק זה כולל כל ארבעת העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. כנגד עולם האצילות, שכולו שמתיו של הקב"ה, נאמר: "כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלְכַבּוֹדִי"; "בְּרֵאתִיו" – עולם הבריאה; "יִצְרְתִּיו" – עולם היצירה; "אֶף עֲשִׂיתִיו" – עולם העשיה (מדרש שמואל); וְאוֹמֵר: "ה' יִמְלֹךְ לְעַלְמֵי עוֹד" – פסוק זה, שבו התנא מסיים, בא לומר: אמנם עולם העשיה, שהוא העולם שלנו, אינו לכבודו ויתרון, לפי שציר לב האדם רע מנעוריו להכעיס את בוראו, אבל "ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעוֹד" וביום ההוא העתיד לבוא יקראו כולם בשם ה' ותימלא כל הארץ כבודו (שם).

רַבִּי חֲנִינְיָא בֶן עֲקִישָׁי אוֹמֵר: רִצָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָף הִרְפָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' חָפֵץ לְמַעַן צַדִּיק, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר" – מאמר זה אינו מן הברייתא, אלא משנה היא בסוף מסכת מכות, ושם בארנוה. ולפי שיש בה סיום נאה נהגו העם לאומרה בסוף כל פרק ופרק מפרקי אבות.

ס ל י ק מ ס כ ת א ב ו ת

מסכת הוריות

ב א ו ר מ ש נ ה י א

וְעֵשָׂה אַחֲרֵיהֶן, בֵּין שְׁלֵא עֵשׂוּ וְעֵשָׂה – הֲרִי זֶה חֵיב, מִפְּנֵי שְׁלֵא תִלָּה בְּבֵית דִּין. זֶה הַכֶּלֶל: הַתּוֹלָה בְּעֵצְמוֹ – חֵיב, וְהַתּוֹלָה בְּבֵית דִּין – פְּטוּר.

ב הוֹרוּ בֵּית דִּין, וַיִּדְעוּ שְׂמִעוּ, וְחִזְרוּ בָּהֶן, בֵּין שֶׁהֵבִיאוּ בְּפִרְתָּן, וּבֵין שְׁלֵא הֵבִיאוּ בְּפִרְתָּן, וְהִלְךְ וְעֵשָׂה עַל פִּיהֶן – רַבִּי שְׂמֵעוֹן פּוֹטֵר; וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: סָפֵק. אֵיזְהוּ סָפֵק? יֵשֵׁב לוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ – חֵיב; הִלְךְ לוֹ לְמַדְיַת הַיָּם – פְּטוּר. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מוֹדָה אֲנִי בְּזֶה שֶׁהוּא קְרוֹב לְפְטוּר מִן הַחֻבָּה. אָמַר לוֹ בֶּן עֲזַאי: מַה שָּׁנָה זֶה מִן הַיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ? שֶׁהַיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ אֶפְשָׁר הָיָה לוֹ שִׁישְׁמַע, וְזֶה לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ שִׁישְׁמַע.

ג הוֹרוּ בֵּית דִּין לְעֹקֵר אֶת כָּל הַגּוֹף; אָמְרוּ: אֵין נִדָּה בְּתוֹרָה, אֵין שֶׁבֶת בְּתוֹרָה, אֵין עֹבְדָה זָרָה בְּתוֹרָה –

פירוש ברטנורה

שלא תלה בבית דין. ואע"ג דמוזר הוא זה, שהרי ידע שמעו ואעפ"כ עשה כדבריהם, ומוזר לאו בר קרבן הוא, הא אמרין בגמרא שהוא שונג, שחשב שמצוה לעשות על פי בית דין ואפילו ידע בהן שטעו: זה הכלל. לאתוויי מבעט בהוראה, שאין דרכו לעשות על פי הוראתם, ועשה כהוראת בית דין לא מפני שמסך על הוראתם אלא מפני שנדרמה לו בדעתו שזה מותר, הרי זה חייב:

ב ר' שמעון פוטר. כיון שפשטת הוראתם רוב צבור: ר' אליעזר אומר ספק. הואיל והיה לו לשאול בכל עת על דברים שנתחדשו בבית דין ולא שאל, הרי זה כמי שנסתפק לו אם חטא או לא חטא, ומביא אשם תלוי. והלכה כר' אליעזר: איזהו ספק. כלומר כמה אומר ר' אליעזר שהוא נדון כמי שנסתפק לו אם חטא או לא חטא והייב אשם תלוי: ביושב בביתו. כשהוא יושב בביתו במדינה שהורו בה בית דין, שהיה אפשר שישמע שחזרו בהם בית דין מהוראתם: אבל הלך לו למדינת חוץ. ולא דוקא חוץ, אלא החוץ בדרך ללכת אע"פ שעדיין לא הלך, סבירא ליה לר' עקיבא שמפני טרדתו לצאת לדרך אינו שואל אם חזרו בהן בית דין, ופטור מאשם תלוי. וכן עזאי סבר, הואיל ועדיין לא הלך היה לו לשאול. ובהכי מוקי לה פלוגתיהו בגמרא. והלכה כר' עקיבא:

ג לעקור את כל הגוף. כל עיקרה של מצוה, כדמפרש ואויל: הרי אלו פטורים. דכתיב (ויקרא ד') ונעלם דבר, קרי ביה ונעלם מדבר, מקצת הדבר ולא

משניות מבוארות – קהתי

ברוב הציבור. ורבי אליעזר אומר: ספק – כלומר, ספק הוא אם דינו כ"תולה בבית דין" או כ"תולה בעצמו" (דש"י); ויש מפרשים, לפי שהיה לו לשאול בכל עת על דברים שנתחדשו בבית דין, וכיון שלא שאל הרי זה כמי שספק אצלו אם חטא (רמב"ם); ולכן הוא מביא קרבן אשם תלוי הבא על הספק. איזהו ספק – כלומר, מתי נידון הוא כספק? יושב לו בתוך ביתו – ועשה על פי הוראת בית דין, הואיל ויכול היה לשאול בענין הוראה זו, ולא שאל, דינו כספק, והרי הוא חייב – אשם תלוי; הלך לו למדינת הים – ועשה שם על פי הוראת בית דין, הואיל ולא יכול היה לשאול, הריהו פטור – לפי שתלה בבית דין. אומר רבי עקיבא: מודה אני בזה – בהלך למדינת הים, שהוא קרוב לפטור מן החובה – שקרוב הוא להיות פטור מקרבן מלהיות חייב, מאחר שלא ידע שחזרו בהם בית דין. אומר לו בן עזאי: מה שנה זה מן היושב בביתו – למה שונה דינו של ההולך למדינת הים מדינו של היושב בביתו? אמר לו רבי עקיבא: לפי שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע – שחזרו בית דין מהוראתם הראשונה, והרי הוא קרוב לתולה בעצמו, ולפיכך חייב הוא להביא אשם תלוי, וזה – שהלך למדינת הים, לא היה אפשר לו שישמע – שבת דין חזרו בהן, והרי הוא תולה בבית דין ממש, ולפיכך הוא פטור. בגמרא מבואר, שאף בן עזאי מודה שיש הבדל בין מי שהלך למדינת הים למי שיושב בביתו, אלא שנחלקו בן עזאי ורבי עקיבא במשנתנו במי שהחזיק בדרך ללכת למדינת הים, שרבי עקיבא אומר, שאף זה קרוב לפטור מן החובה, שכן מחמת טרדתו לצאת לדרך, אינו יכול לשאול ולהיודע שחזרו בית דין בהם, ודינו כמי שכבר הלך למדינת הים, ואילו בן עזאי סובר, הואיל ועדיין לא עזב את ביתו, דינו כיושב בביתו, וחייב אשם תלוי. והלכה כרבי עקיבא.

באור משנה ג

משנה זו באה ללמדנו, שאין בית דין חייבים בפר העלם דבר של ציבור, אלא אם הם פטורים, שאין אדם סומך על הוראת בית דין לגבי מצוה המפורשת בתורה. ובגמרא אמרו: "אין בית דין חייבין עד שישורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו (שהוא אסור, והיינו שהורו להחזיר בדבר אסור שאינו כתוב בתורה במפורש), אבל בדבר שהצדוקין מודין בו – פטורין. מהו הטעם? זיל קרי בי רב הוא לך וקרא בבית הרב, כלומר שאפילו תינזקות של בית רבן יודעין שהדבר אסור).

הורו בית דין לעקור את כל הגוף – כל גופה של המצוה, כגון

וְעֵשָׂה עִמָּהֶן, בֵּין שְׂעֵשׂוּ וְעֵשָׂה אַחֲרֵיהֶן, בֵּין שְׁלֵא עֵשׂוּ וְעֵשָׂה – כמבואר לעיל, הרי זה חייב – קרבן חטאת, מפני שלא תלה בבית דין – שהרי ידע שטעו. זה הכלל: התולה בעצמו – שעושה על דעת עצמו ואינו סומך על הוראת בית דין, חייב – קרבן חטאת: כבשה או שעירה, כמבואר בפתיחה למסכתנו, וְהַתּוֹלָה בְּבֵית דִּין – שסומך על הוראת בית דין, פטור – מקרבן חטאת. בסוף פרקנו נחלקו תנאים באיזה בית דין מדובר. וההלכה היא, שאין כל בית דין חייבים קרבן על שגגת הוראתם אלא סנהדרין גדולה בלבד. בגמרא מבואר, ש"זה הכלל" בא לרבות מי שדרכו לבעט בהוראת בית דין, ורק בענין זה שטעו בהוראתם סבר שכדין הורו, והלך ועשה על פיהם, שהוא חייב, לפי שתלה בעצמו ולא בהוראת בית דין, שכן מה שעשה לא עשה מפני הוראתם, שהרי מבעט בהוראה הוא, אלא מפני שלדעתו הדבר מותר.

כבר הזכרנו לעיל, שמשנתנו היא לדעת רבי יהודה, אבל לדעת חכמים, שהלכה כמותם, יחיד (וכן מיעוט הציבור) שעשה על פי הוראת בית דין, חייב קרבן חטאת כדין כל יחיד שחטא בשגגה. ומכל מקום אף לדעת חכמים יש נפקא מינה אם היה תולה בעצמו או תולה בבית דין, שכן התולה בבית דין מצטרף עם השוגגים האחרים שעשו על פי הוראת בית דין ומשלמים לרוב קהל, כדי לחייב בפר העלם דבר של ציבור, ואילו התולה בעצמו אינו מצטרף עם שאר השוגגים להשלמים לרוב. וכן אם רוב הקהל עשו על פי הוראת בית דין, הרי כל "התולה בעצמו" אינו מצטרף עמהם, כדי להיפטר מקרבן, אלא חייב קרבן בפני עצמו (תוספות ר' עקיבא איגר: רמב"ם: המאירי).

באור משנה ב

משנתנו מוסיפה לדון במי שעשה עבירה על פי הוראת בית דין, אלא שבת דין עמדו כבר בינתיים על טעותם וחזרו מהוראתם, וכיון שהוא לא ידע על כך נחלקו תנאים, אם הוא פטור מקרבן חטאת או חייב.

הורו בית דין – לעבור על אחת ממצוות התורה, ועשו רוב הציבור על פי הוראתם, וידעו שטעו – ונודע להם אחר כך שטעו, וְחִזְרוּ בָּהֶן – מהוראתם הראשונה, בֵּין שֶׁהֵבִיאוּ בְּפִרְתָּן – פר העלם דבר של ציבור; ולהלן (משנה ה) נחלקו תנאים, אם בית דין עצמם לא הציבור מביאים את הפר; וּבֵין שְׁלֵא הֵבִיאוּ בְּפִרְתָּן – שעדיין לא הובא הפר לכפרת שגגתם, וְהִלְךְ – היחיד, וְעֵשָׂה עַל פִּיהֶן – על פי הוראתם הראשונה, שלא ידע שחזרו בהם בית דין, רַבִּי שְׂמֵעוֹן פּוֹטֵר – אותו מקרבן חטאת, לפי שתלה בבית דין, שהוראתם פשטה

הרי אלו פטורין, הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת – הרי אלו חביבין. פיצד? אמרו: יש נדה בתורה, אכל הבא על שומרת יום כנגד יום, פטור; יש שבת בתורה, אכל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, פטור; יש עבודה זרה בתורה, אכל המשתתחה, פטור – הרי אלו חביבין, שנאמר (ויקרא ד, יג): "ונעלם דבר", "דבר" ולא כל הגוף.

ד הורו בית דין, וידע אחד מהן שפטעו, ואמר להן: טועין אתם! או שלא היה מופלא של בית דין שם, או שהיה אחד מהן גר, או ממזר, או נתין, או זקן שלא ראה לו פנים – הרי אלו פטורין, שנאמר בן: "עדה" פירוש ברטנורא

כולו: אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור. כגמרא פריך דהא שומרת יום כנגד יום בתורה כתיב (שם ט"ו) וספרה לה, מלמד שסופרת אחד כנגד אחד, וכל מידי דכתיב בתורה אין בית דין מביאין עליו קרבן. ומפרש בגמרא כנון דאמרי זבה לא הוי אלא ביממא. כלומר, כשרואה דם ביום ולא כשרואה בלילה, דכתיב (שם) כל ימי זוכה: המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים פטור. דאמרי הכנסה והוצאה אסורה דכתיב (שמות ט"ז) אל יצא איש ממקומו, ויקרה והושטה מותרת: המשתתחה פטור. דאמרי השתתחה דאית בה פשוט ידים ורגלים אסורה דכתיב (שם ל"ד) לא תשתתחה לאל אחר, ושאין בה פשוט ידים ורגלים מותרת. וכללא דמילתא, אין בית דין חביבין עד שיוורו בדבר שאין הצדוקן מודין בו. אבל הורו בדבר שהצדוקן מודין בו, פטורין מקרבן צבור, והרבים העושים על פיהם כל אחד חייב להביא קרבן על שגגתו. מאי טעמא, דיל קרי בי רב הוא:

ד וידע אחד מהן שטעו וכו'. דאמר קרא (ויקרא ד) ואם כל עדת ישראל ישגו, עד שהיו כולם מסכימים כשגגה: מופלא של בית דין. הגדול שבהן, ראש הישיבה: זקן שלא ראה בניו. אינו ראוי לרון דיני נפשות, שסתמו שהוא אכזרי ולא ירחם. ונאמר להלן עדה. ושפטעו העדה: מה עדה האמורה להלן וכו'.

משניות מבוארות – קהתי

לרשות חייב, אבל הזורק והמושיט מרשות לרשות, כיון שאינו יוצא ממקומו, פטור; או שאמרו, שאין המשתתחה לעבודה זרה חייב אלא בפישוט ידים ורגלים, אבל בלי פישוט ידים ורגלים פטור – בכל הפרטים הללו, אם רוב הציבור עשו על פיהם, בית דין חייבים בפר העלם דבר של ציבור, והעושים פטורים.

מה שלמדים במשנתנו: "ונעלם דבר" – דבר ולא כל הגוף. מפרשים בגמרא: קרא בו "ונעלם מדבר", כלומר שהמים של "ונעלם" נקראת גם עם "ונעלם" וגם עם "דבר", ומכאן דרשו: "ונעלם מדבר" – מדבר ולא כל הדבר (רש"י).

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאין בית דין חייבים קרבן ציבור, אלא אם כן הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת. כמו שבארנו שם, מוסיפה משנתנו לפרט תנאים נוספים בענין הוראת שוגג של בית דין המחייבת קרבן ציבור, והם: א. שכל בית הדין יסכימו להוראה זו, ולא יהיו בה כל חילוקי דעות, אפילו מצד אחד מהם; ב. שכל בית הדין ישתתפו בהוראה; ג. שראש הישיבה ימצא עם בית הדין בהוראה זו; ד. שחברי בית הדין יהיו כולם ראוים להוראה; ה. שהיו בית דין שוגגים בהוראתם, ורוב הקהל יעשו שוגגים על פיהם, כמבואר במשנה.

הורו בית דין – להתיר את האסור, כמבואר במשנה הקודמת, וידע אחד מהן – מחברי בית הדין, שפטעו – בהוראתם, ואמר להן – לחביבין בבית הדין: טועין אתם – בהוראה זו, ואף על פי כן לא חזרו בהם, שלא הכירו בטעותם, והורו ברוב דעות לעבור על אחת ממצוות התורה: או שלא היה מופלא של בית דין שם – שהגדול שבהם, והוא ראש הישיבה, לא היה בישיבת בית הדין בשעת הוראה זו, אף על פי שהיה מספר מלא של שבעים ואחד חברי בית הדין (רמב"ם). או שהיה אחד מהן – מחברי בית הדין, גר, או ממזר, או נתין – שאינו ראויים להוראה; נתין הוא מן הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע, ונקראים "נתינים" על שם הכתוב (יהושע ט, כז): "ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים"; או זקן שלא ראה לו פנים – שאף הוא אינו ראוי לרון דיני נפשות, לפי שדרכו להיות אכזרי; בכל המקרים הללו, אם הורו בית דין, ורוב העם עשו על פיהם, הרי אלו – בית הדין, פטורין – מקרבן ציבור, וכל מי שעשה על פיהם חייב קרבן חטאת, כדן יחיד שחטא בשגגה; שכן בפרשת הוראת שוגג כתוב (ויקרא ד, יג): "ואם כל עדת ישראל ישגו", ודרשו: עד שיוורו כולם, ומכאן – שאם אחד אמר: טועים אתם, אין הוראתם הוראה; ואם לא היה שם מופלא של בית דין מבואר הטעם בגמרא: "מפני מה אמרו: הורו בדבר שהצדוקים מודים בו פטורין? מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו; לא היה מופלא של בית דין שם גם כן פטורים, מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו".

אם אמרו – בית דין: אין נדה בתורה – אין איסור נידה בתורה, או אין שבת בתורה – אין התורה אוסרת כל מלאכה בשבת, או אין עבודה זרה בתורה – הואיל וכל אדם מישראל יודע שאיסורים אלו מפורשים בתורה, הרי אלו פטורין – בית הדין פטורים מפר העלם דבר של ציבור, שאין הוראתם הוראה, וכל מי שעשה על פיהם חייב קרבן חטאת, כדינו של יחיד שחטא בשוגג. אבל הורו לבטל מקצת – המצוה, ולקיים מקצת – כפי שיבואר מיד במשנתנו, הרי אלו חביבין – שאם רוב הציבור עשו על פיהם, חייבים בית הדין בפר העלם דבר של ציבור. פיצד – הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת? אמרו – בית הדין: יש נדה בתורה, אכל הבא על שומרת יום כנגד יום, פטור – אשה הוראה דם לאחר שבעת ימי נידתה, צריכה לשמור יום אחד בטהרה כנגד יום הטומאה, היינו שהיא טובלת למחרת יום הטמא, ואם אינה רואה בו דם, הרי היא טהורה לערב (עיין הקדמתנו לבאור המשנה פסחים ט, ה), אבל באותו יום דינה כנידה והבא עליה חייב כרת; והורו בית דין, שהבא עליה באותו יום פטור מכת, שאין דינה כנידה; או שאמרו: יש שבת בתורה, אכל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, פטור – שאין הוצאה עבודה זרה בתורה, אכל המשתתחה – לעבודה זרה, פטור – שאין דינו כעובד עבודה זרה, הרי אלו חביבין – בקרבן ציבור, כמו שבארנו לעיל, שנאמר: "ונעלם דבר", "דבר" ולא כל הגוף – אין בית דין חייבים על הוראת שוגג, אלא אם כן נעלם מהם פרט מסויים של האיסור, אבל אם עקרו כל הגוף של האיסור, פטורים מקרבן, והעושים על פיהם חייבים. – בגמרא מבואר, שאף לגבי הפרטים הנזכרים במשנתנו, אין בית דין חייבים על הוראתם בשוגג, לפי שכל הדינים הללו מפורשים הם בתורה, וכל שהורו לבטל איסור המפורש בתורה, אין הוראתם כלום; והרי דין שומרת יום כנגד יום מפורש בתורה, שנאמר (ויקרא טו, כח): "וספרה לה", מלמד שסופרת יום כנגד יום; הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים מפורשת בתורה, שכתוב (שמות טו, כט): "אל יצא איש ממקומו", ופירושו: אל יצא איש עם הכלי שבידו; וכן המשתתחה מפורש בתורה, שכתוב (שמות לד, יד): "לא תשתתחה לאל אחר". מכאן שאף בכל אלו אין הוראתם הוראה, לפי שהיה בית דין חייבים עד שיוורו בדבר שאין הצדוקים מודים בו (וכמו שהזכרנו בהקדמה לבאור משנתנו). אלא שכך הוא ביאור הדברים במשנתנו: הורו בית דין שלא אסרה התורה שומרת יום כנגד יום אלא אם כן ראתה דם ביום, שכתוב (ויקרא טו, כז): "כל ימי זוכה", אבל אם ראתה בלילה מותרת לבעלה; או שאמרו: המוציא מרשות

(שם, שם), וְנֶאמַר לְהֵלֵן: "עֵדָה" (במדבר לה, כד), מִה "עֵדָה" הָאִמּוּרָה לְהֵלֵן – עַד שִׁיְהִי בְּלִם רְאוּיָן לְהוֹרָאָה, אָף "עֵדָה" הָאִמּוּרָה כָּאֵן – עַד שִׁיְהִי בְּלִם רְאוּיָם לְהוֹרָאָה. הוֹרוּ בֵּית דִּין שׁוֹגְגִין, וְעָשׂוּ כָּל הַקְּהָל שׁוֹגְגִין – מִבֵּיאִין פֶּרִי; מְזִידִין, וְעָשׂוּ שׁוֹגְגִין – מִבֵּיאִין בְּשֶׁבֶת וְשִׁעִירָה; שׁוֹגְגִין, וְעָשׂוּ מְזִידִין – חֲרִי אֵלּוּ פִּטְוִרִין.

ה הוֹרוּ בֵּית דִּין, וְעָשׂוּ כָּל הַקְּהָל אוֹ רֶבֶן עַל פִּיהֶם – מִבֵּיאִין פֶּרִי, וּבַעֲבוּדָה זָרָה – מִבֵּיאִין פֶּרִי וְשִׁעִיר; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שְׁבָטִים מִבֵּיאִין שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי פָּרִים, וּבַעֲבוּדָה זָרָה – מִבֵּיאִין שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי פָּרִים וְשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שְׁעִירִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי פָּרִים, וּבַעֲבוּדָה זָרָה – שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי פָּרִים וְשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי שְׁעִירִים, פֶּרִי וְשִׁעִיר לְכָל שְׁבָט וְשְׁבָט, פֶּרִי וְשִׁעִיר לְבֵית דִּין. הוֹרוּ בֵּית דִּין, וְעָשׂוּ שְׁבָעָה שְׁבָטִים, אוֹ רֶבֶן, עַל פִּיהֶם – מִבֵּיאִים פֶּרִי, וּבַעֲבוּדָה זָרָה, מִבֵּיאִין פֶּרִי וְשִׁעִיר; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁבָעָה שְׁבָטִים

פירוש ברטנורא

שנאמר בסנהדרין (במדבר י"א) והתיצבו שם עמך, בדומין לך, מיוחסין כמותך. פרט לגר ולנתני ולממזר שאינן ראויין לימנות בסנהדרין: מזידין. שידעו בית דין שהדבר אסור, פטורים מקרבן צבור, דמויד לאו בר קרבן הוא. והעושים שוגג, מביאים כשבה או שעירה חמאת יחיד: שוגגים ועשו מזידין אלו ואלו פטורים. בית דין פטורים שהרי לא עשו הקהל מפי הוראתם ולא תלו מעשיהם בבית דין, שהרי ידעו שביית דין טעו. וכל העושים פטורים, שהרי מזידין הן ומזיד לאו בר קרבן הוא:

ה מביאין פרי. האמור בויקרא והקריבו הקהל פרי: ובעבודה זרה מביאים פרי ושעיר. ואם הורו להתיר באיסור עבודה זרה, מביאים פרי ושעיר האמור בפרשת שלח לך, וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה, מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצוות, היא אומר זו עבודה זרה, וכתבי התם (שם ט"ו) והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה וגו' ושעיר עזים אחד לחמאת. ור' מאיר סבר. האי והקריבו הקהל פרי האמור בויקרא בשגגת שאר עבירות, וכן ועשו כל העדה פרי ושעיר האמור בשלח לך בשגגת עבודה זרה, הקהל שהורה בלבד הן המביאים אותם, והן בית דין הגדול: שנים עשר שבטים מביאין. דסבר ר' יהודה כל שבט ושבת אקרי קהל, שנאמר (דברי הימים ב' כ) ועמוד יהושפט בקהל יהודה: שלשה עשר פרים. דסבר ר' שמעון שאין בית דין ששגגו בחוראה מתכפרים בפריים ושעיריהם של השבטים, אלא חייבים להביא פרי ושעיר לעצמם: שבעה שבטים. שהם רוב

משניות מבוארות – קהתי

ורבין על פיהם, מביאין – בית דין, פרי ושעיר – פר לעולה ושעיר לחטאת, שכן כתוב (במדבר טו, כב-כד): "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה", ואמרו: בעבודה זרה הכתוב מדבר, שהיא שקולה כנגד כל המצוות, וכתוב שם: "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה, ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה... ושעיר עזים אחד לחטאת", דבבית דין מביאין פרי ושעיר. ואמרו: שסובר רבי מאיר, שמה שכתוב בשגגת שאר עבירות: "והקריבו הקהל פרי", וכן מה שכתוב בשגגת עבודה זרה: "ועשו כל העדה פרי... ושעיר", הכוונה היא לבית דין הגדול. רבי יהודה אומר: שנים עשר שבטים מביאין שנים עשר פרים, ובעבודה זרה, מביאין שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים – שלדעת רבי יהודה, כוונת הכתוב "והקריבו הקהל". וכן "ועשו כל העדה", לציבור ולא לבית דין, דהיינו שהציבור מביאים את הקרבן, וכל שבט ושבת נקרא "קהל", כמו שכתוב (בדאשית ח, ז): "ונתתך לקהל עמים", וכן כתוב (דברי הימים ב, ח): "ויעמוד יהושפט בקהל יהודה"; מכאן סובר רבי יהודה, שאם חטא רוב הציבור, מביאים פרי לכל שבט ושבת; ובעבודה זרה – פר ושעיר לכל שבט ושבת. רבי שמעון אומר: שלשה עשר פרים, ובעבודה זרה, שלשה עשר פרים ושלושה עשר שעירים – שסובר רבי שמעון: אמנם כל שבט חייב להביא קרבן, כדעת רבי יהודה, אבל בית דין חייבים להביא קרבן לעצמם ואינם מתכפרים בקרבן הציבור, ולפיכך מביאים פרי לכל שבט ושבת ופר לבית דין; ובעבודה זרה. פרי ושעיר לכל שבט ושבת ושבת ושבת, פרי ושעיר לבית דין – כמבואר לעיל. והלכה כרבי יהודה. שציבור מביאין ולא בית דין. הורו בית דין, ונעשו שבעה שבטים – שהם רוב מנין השבטים, אף על פי שהם מיעוט הציבור, או רבן – רובו של כל שבט ושבת (דש"י); ויש מפרשים: רובן של ישראל, אף על פי שהם מיעוט מנין השבטים, על פיהם – על סמך הוראת בית דין, מביאים פרי – בית דין מביאים פרי העלם דבר של ציבור; ובעבודה זרה, מביאין פרי ושעיר – אם הורו להתיר באיסור עבודה זרה, בית דין מביאין פרי לעולה ושעיר לחטאת, דבבית דין מביאין פרי ושעיר. ואמרו: שבעה שבטים שחטאו, מביאים שבעה פרים, ושאר שבטים שלא חטאו, מביאין על זיהיהן פרי; שאף אלו שלא

ומניין, שאם היה אחד מהם גר או ממזר וכו', שפטורין? שְׁנַאמַר כָּאֵן: "עֵדָה" – "ואם כל "עדת" ישראל ישגו" (שם); וְנֶאמַר לְהֵלֵן: "עֵדָה" – "ושפטו העדה" (במדבר לה, כד), מִה "עֵדָה" הָאִמּוּרָה לְהֵלֵן – בדיני נפשות, עַד שִׁיְהִי בְּלִם רְאוּיָן לְהוֹרָאָה – שכתוב (במדבר יא, יז): "ונשאו אתך במשא העם", ודרשו: "אתך" בדומים לך, מיוחסים כמותך, פרט לגר ולממזר ולנתני, שאינם ראויים להימנות בסנהדרין, אָף "עֵדָה" הָאִמּוּרָה כָּאֵן – בפרשת הוראת שוגג, אין בית דין חייבים בפר העלם דבר של ציבור, עַד שִׁיְהִי בְּלִם רְאוּיָם לְהוֹרָאָה – ולכן אם היה אחד מהם גר או ממזר או נתני, או זקן שלא ראה לו בנים, פטורין מקרבן. הוֹרוּ בֵּית דִּין שׁוֹגְגִין – שטעו בהוראתם, וְעָשׂוּ כָּל הַקְּהָל שׁוֹגְגִין – על סמך הוראת בית הדין. שלא ידעו שביית דין טעו, מִבֵּיאִין פֶּרִי – היינו פר העלם דבר של ציבור, כאמור בתורה (ויקרא ד, יז): "והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת", ואילו העושים פטורים. מְזִידִין – הורו בית דין במזיד להתיר את האסור, שידעו שאסור והורו שמותר, וְעָשׂוּ שׁוֹגְגִין – ועשו הקהל בשוגג, סמכו על הוראתם של בית דין, מִבֵּיאִין בְּשֶׁבֶת וְשִׁעִירָה – כל אחד מן הקהל חייב להביא קרבן חטאת, כשבה או שעירה, כדינו של יחיד שחטא בשגגה (ענין בפותחה למסכתנו). אבל בית דין פטורים מפר העלם דבר של ציבור, שהרי מזידיים היו ואינם בני קרבן. שׁוֹגְגִין – הורו בית דין בשוגג להתיר את האסור, וְעָשׂוּ מְזִידִין – ועשו הקהל במזיד, שידעו שביית דין טעו, חֲרִי אֵלּוּ פִּטְוִרִין – גם בית דין וגם העושים פטורים מקרבן: בית דין פטורים, שהרי הקהל ידעו שביית דין טעו ולא סמכו על הוראתם; וכל אחד מן הקהל פטור מקרבן חטאת, שהרי מזידיים היו, ומזיד אינו בן קרבן.

באור משנה ה

במשנה הקודמת למדנו: "הורו בית דין שוגגים, ועשו כל הקהל שוגגין, מביאין פרי", שכתוב (ויקרא ד, יז): "והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת", ובעיני היא: מי הם "הקהל" המביאים את הפרי? בדבר זה נחלקו במשנתנו רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון.
הוֹרוּ בֵּית דִּין – בטעות להתיר את האסור, וְעָשׂוּ כָּל הַקְּהָל אוֹ רֶבֶן – של הקהל, עַל פִּיהֶם – על סמך הוראת בית דין, מִבֵּיאִין פֶּרִי – בית הדין מביאים פרי העלם דבר של ציבור, וּבַעֲבוּדָה זָרָה – אם הורו בית הדין להתיר באיסור עבודה זרה, ועשו כל הקהל או

שְׁחָטָאוּ – מְבִיאִים שְׂבֻעָה פְּרִים, וְשָׂאָר שְׂבָטִים שְׁלֵא חָטָאוּ – מְבִיאִין עַל יְדֵיהֶן פֶּרִי; שְׂאָף אֵלֹו שְׁלֵא חָטָאוּ מְבִיאִין עַל יְדֵי הַחֹטְאִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: שְׂמוֹנֶה פְּרִים, וּבַעֲבוּדָה זָרָה – שְׂמוֹנֶה פְּרִים וְשְׂמוֹנֶה שְׁעִירִים, פֶּר וְשְׁעִיר לְכָל שְׂבֵט וְשְׂבֵט, וּפֶר וְשְׁעִיר לְבֵית דִּין. הוֹרוּ בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׂבָטִים, וְעָשָׂה אוֹתוֹ הַשְּׂבֵט עַל פִּיהֶם – אוֹתוֹ הַשְּׂבֵט הוּא חֵיב, וְשָׂאָר כָּל הַשְּׂבָטִים פְּטוּרִים; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: אֵין חֵיבִין, אֶלֶא עַל הוֹרֵית בֵּית דִּין הַגְּדוֹל בְּלָבָד, שְׁנֵאמַר (ויקרא ד, א): "וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ", וְלֹא עֲדַת אוֹתוֹ הַשְּׂבֵט.

פ ר ק ש נ י

א הוֹרָה פְּהֵן מְשִׁיחַ לְעֶצְמוֹ, שׁוֹגֵג וְעָשָׂה שׁוֹגֵג – מְבִיא פֶר. שׁוֹגֵג וְעָשָׂה מִזִּיד, מִזִּיד וְעָשָׂה שׁוֹגֵג – פְּטוּר; שְׁהוֹרָאת פְּהֵן מְשִׁיחַ לְעֶצְמוֹ, כְּהוֹרָאת בֵּית דִּין לְצַבּוֹר.

ב הוֹרָה בְּפָנֵי עֶצְמוֹ וְעָשָׂה בְּפָנֵי עֶצְמוֹ – מִתְּכַפֵּר לוֹ בְּפָנֵי עֶצְמוֹ. הוֹרָה עִם הַצַּבּוֹר וְעָשָׂה עִם הַצַּבּוֹר – מִתְּכַפֵּר

פירוש ברטנורה

מנין של שבטים, אע"פ שהן מיעוט ישראל. או רוב מנין ישראל ואע"פ שהיו מיעוט מנין השבטים, ואפילו עשה שבט אחד והוא רוב ישראל. מביאים כל שאר השבטים שלא חטאו על ידי אלו החוטאים: שמונה פרים. דסבר ר' שמעון שאין אותן שלא חטאו מביאים על ידי החוטאים. והלכה כר' יהודה: ועשה אותו שבט. לעצמו, ואין כאן רוב מנין ישראל ולא רוב השבטים: וחכמים אומרים אין חייבים זכו. והלכה כחכמים:

ב א הורה כהן משיח. כהן גדול המשוח בשמן המשחה הורה היתר לעצמו ועשה מעשה בעצמו בדבר שחייבים על זדונו כרת:

ב מתכפר לו בפני עצמו. חייב להביא פר בפני עצמו: הורה עם הצבור. שהיה הוא אחד מן הסנהדרין ששגגו כהוראה: מתכפר לו עם הצבור. כפר

משניות מבוארות – קהתי

"לאשמת העם" – מולמד שהמשיח כציבור. מה ציבור אינו חייב (להביא פר, כמו ששינוי בפרק הקודם) אלא על העלם דבר עם שגגת מנשה (היינו ששגגו בית דין בהוראה ונעלם מהם הדין, ושגגו רוב הציבור ועשו מעשה על פיהם), כך משיח אינו חייב (להביא פר) אלא על העלם דבר עם שגגת מנשה" (שנעלם ממנו הדין ועשה מעשה בשוגג על פי הוראתו שטעה בה). ועוד דרשו (שם ח, א): מה ציבור אין חייבין עד שיורו בדבר שדונו כרת ושגגתו חטאת, אף משיח אינו חייב עד שיורה בדבר שדונו כרת ושגגתו חטאת. – שלוש המשניות הראשונות בפרקנו עוסקות בהלכות אלו של כהן משיח, על פי הכלל השנוי בסוף משנתנו: "שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת בית דין לציבור". ברם, יש הבדל בין ציבור למשיח, שבציבור אם הורו בית דין מוידין ועשו הקהל שוגגין, אין חייבים כפר העלם דבר של ציבור, אלא כל יחיד ויחיד שעשה מביא כשבה או שעירה, כדן יחיד שחטא בשגגה (עין לעיל א, ד). אבל כהן משיח, אם הורה מויד ועשה שוגג, פטור מכל קרבן, שכן דרשו (הוריות יא, א): "מעם הארץ" (ויקרא ד, כז) – פרט לכהן משיח שאינו מביא קרבן בשגגת מעשה בלבד.

הוֹרָה פְּהֵן מְשִׁיחַ – כהן גדול המשוח בשמן המשחה, לְעֶצְמוֹ – שהורה לעצמו היתר בדבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו קרבן חטאת; ומבואר בגמרא, שמדובר בכהן גדול שהוא מופלא וראוי להוראה, שׁוֹגֵג וְעָשָׂה שׁוֹגֵג – שהיה שוגג בהוראתו, ועל סמך ההוראה זו עשה המעשה, על דרך בית דין שהתירו בשוגג ושגגו הקהל על פי הוראתם, מְבִיא פֶר – לחטאת, כאמור בתורה (ויקרא ד, א); בגמרא מבואר, שאפילו בשעת המעשה שכח הכהן המשיח מאיזה טעם הורה להתיר, אלא שאמר: הריני עושה על דעת הוראתי, דינו כשוגג וחייב כפר. שׁוֹגֵג וְעָשָׂה מִזִּיד – אבל אם שגג בהוראה, ואחר כך שכח הוראתו, ועשה את העבירה במזיד, שלא סמך על הוראתו; או מִזִּיד וְעָשָׂה שׁוֹגֵג – שהורה במזיד להתיר לעצמו דבר שידע שהוא אסור, אלא שעשה בשוגג, כגון שהתיר לעצמו חלב, ונתחלף לו חלב בשומן, שחשב על חלב שהוא שומן ואכלו, פְּטוּר – לגמרי מכל קרבן, שְׁהוֹרָאת פְּהֵן מְשִׁיחַ לְעֶצְמוֹ, כְּהוֹרָאת בֵּית דִּין לְצַבּוֹר – מה הוראת בית דין לציבור אין חייבים עליה פר העלם דבר של ציבור, אלא אם כן היו ההוראה והמעשה בשוגג, כמו ששינוי (לעיל א, ד). "הורו בית דין שוגגים ועשו כל הקהל שוגגים, מביאין פר", אבל הורו מוידין ועשו שוגגים, או שהורו שוגגים ועשו מוידין, פטורין מפר העלם דבר של ציבור (עין שם), כך הוראת כהן משיח לעצמו אינו חייב עליה קרבן אלא אם כן הורה ועשה בשוגג.

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד, שיש הבדל בין הוראת כהן משיח שהורה אותה לבדו ובין הוראתו עם הסנהדרין.

הוֹרָה – כהן משיח, בְּפָנֵי עֶצְמוֹ – שהתיר לעצמו דבר בטעות,

חָטָאוּ מְבִיאִין עַל יְדֵי הַחֹטְאִים – כל שבט ושבט, אף שלא חטא, מביא פר לעצמו בשביל החוטאים (גמרא: רמב"ם); כלומר שלדעת רבי יהודה, אם רוב השבטים חטאו, אף על פי שהם מיעוט מכל ישראל, או שרוב ישראל חטאו, אף על פי שהם מיעוט ממנין השבטים, ואפילו עשה שבט אחד בלבד והוא רוב הקהל, מביאים שנים עשר פרים, פר לכל שבט ושבט (רמב"ם). רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: שְׂמוֹנֶה פְּרִים – שבעה לשבעת השבטים שחטאו, ואחד לבית דין, וּבַעֲבוּדָה זָרָה, שְׂמוֹנֶה פְּרִים וְשְׂמוֹנֶה שְׁעִירִים, פֶּר וְשְׁעִיר לְכָל שְׂבֵט וְשְׂבֵט, וּפֶר וְשְׁעִיר לְבֵית דִּין – שרבי שמעון חולק על רבי יהודה וסובר, שאותם השבטים שלא חטאו, אינם מביאים קרבן כלל. והלכה כרבי יהודה. הוֹרוּ בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׂבָטִים – להתיר את האסור, וְעָשָׂה אוֹתוֹ הַשְּׂבֵט עַל פִּיהֶם – על פי הוראת בית דין, אוֹתוֹ הַשְּׂבֵט הוּא חֵיב – אף שאין בו רוב מנין ישראל, שהרי לענין בית דינו רוב הוא (המאירי), וְשָׂאָר כָּל הַשְּׂבָטִים פְּטוּרִים – שהרי אין כאן לא רוב ציבור ולא רוב שבטים (שם), דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה – בגמרא מדייקים מכאן, שלדעת רבי יהודה אין שאר השבטים פטורים אלא אם כן עשה שבט אחד על פי הוראת בית דינו, אבל אם עשה שבט אחד על פי הוראת בית דין הגדול, אפילו שאר השבטים חייבים; ומבואר הטעם ב"המאירי": הואיל ושבט אחד נקרא "קהל", ואף על פי שאין באותו השבט רוב ציבור. אבל הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "לדעת רבי יהודה, שבט אחד שעשה בהוראת בית דין הגדול, שאר השבטים מביאין על ידו, כשהיה רוב הקהל, ולפיכך אומר בכאן: "ושאר כל השבטים פטורין". לפי שהיה אותו השבט עושה כהוראת עצמו". וְחֻכְמִים אֹמְרִים: אֵין חֵיבִין – קרבן ציבור, אֶלֶא עַל הוֹרֵית בֵּית דִּין הַגְּדוֹל בְּלָבָד – של שבעים ואחד, שְׁנֵאמַר: "וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ", וְלֹא עֲדַת אוֹתוֹ הַשְּׂבֵט – לדעת חכמים אין חייבים כפר העלם דבר של ציבור אלא אם כן הורו בית דין הגדול ועשו על פיהם רוב ישראל כולו, או רוב מנין השבטים. והלכה כחכמים.

באור משנה א

כתוב בתורה (ויקרא ד, א): "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת", ופירושו חכמים, שפסוק זה מדבר בכהן גדול, המשוח בשמן המשחה, ששגג בהוראה והורה היתר לעצמו בדבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, ובכגון זה אם חטא ועשה מעשה כהוראתו, הריהו חייב להביא פר, הנקרא "פר המשיח" (להלן ג, ו), או "פר הבא על כל המצוות" (להלן ד, ג). וכן דרשו בבבליהא בגמרא (הוריות ז, א):

לו עם הצבור; שאין בית דין חייב עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, וכן המשיח. ולא בעבודה זרה, עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת.

ג אין חיבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה, וכן המשיח. ולא בעבודה זרה אין חיבין, אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה. אין בית דין חייב, עד שיורו בדבר שזדונו פרת ושגגתו חטאת. ולא בעבודה זרה, עד שיורו על דבר שזדונו פרת ושגגתו חטאת.

פירוש ברטנורא

העלם דבר של צבור, ואינו צריך קרבן אחר. דסלקא דעתך קרבן אינו מתכפר עם הצבור, דהא כתיב (ויקרא ט"ז) ושחט את פר החטאת אשר לו, הכא נמי יהיה צריך קרבן בפני עצמו, קמשמע לן דלא. ונפקא לן מקרא דכתיב (שם ד') על החטאתו אשר חטא, בחטא המיוחד לו מביא קרבן בפני עצמו, ובחטא שאינו מיוחד לו אינו מביא קרבן בפני עצמו: שאין בית דין חייבין. כלומר, דין הוא שהמשיח מתכפר עם הצבור, שהרי אין בית דין חייבין (וכו' וכן המשיח, אלמא הושה המשיח לבית דין בכל עניינו, א"כ כשהורה עם הצבור דין הוא שהיה שוה לצבור ויתכפר עם הצבור: ולא בעבודה זרה עד שיורו לבטל מקצת. לפי שנאמר בשאר מצות (ויקרא ד') ונעלם דבר מעיני הקהל, ונאמר בעבודה זרה (במדבר ט"ז) והיה אם מעיני העדה וגו', מה בשאר מצות ונעלם דבר ולא כל הגוף, אף בעבודה זרה דבר ולא כל הגוף:

ג אין חיבין אלא על העלם דבר. בית דין שהורו לצבור על אחת מכל המצות, אין חיבין להביא פר העלם דבר של צבור אלא על העלם דבר ששגגו בהוראה ונעלם מוח הדין: עם שגגת מעשה. ושגגו רוב הצבור ועשו מעשה על פיהם. דכתיב ישגו ונעלם דבר, שגגת מעשה ונעלם דבר: וכן המשיח. וכן כהן גדול המשוה בשמן המשחה אינו חייב קרבן עד שיעלם ממנו הדין ויעשה הוא עצמו מעשה בשוגג על פי הוראה שחשב, דכתיב (ויקרא ד') לאשמת העם, מלמד שהמשיח כעם: ובעבודה זרה אין חיבין. (ובעבודה זרה) שבת דין ששגגו בהוראה בעבודה זרה חיבין פר ושעיר: אין חיבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. כשאר כל המצות. דילפינן עבודה זרה משאר מצות מנוירה שוה דמעני מעיני, כדכתבנו לעיל: אין חיבין אלא על דבר שזדונו פרת ועל שגגתו חטאת. שכל הכריתות שבתורה הן ל"ה, ועל כולן חיבין על שגגתן חטאת, חוץ מהמשה שבהן שאין חיבין על שגגתן חטאת, והן מילה וקרבן פסח, לפי שהן מצות עשה, אע"פ שיש על זדונו פרת אין חיבין על שגגתן חטאת, דבחטאת כתיב (ויקרא ד') אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה. ומגדף, מפני שאין בו מעשה, והכתוב אומר בחטאת, לעושה בשגגתו, יצא מגדף שאין בו מעשה. וטומאת מקדש וקדשיו אין חיבין על שגגתן

משניות מבוארות – קהתי

נעשתה לשגגה – מה בשאר מצוות "ונעלם דבר", ולא כל הגוף (לעיל א, ג); אף בעבודה זרה – דבר ולא כל הגוף (הוריות ז, ב).

ב אור משנה ג

משנתנו מוסיפה לפרט דברים, שבהם שווה כהן משיח לבית דין.

אין חיבין – בית דין שהורו לעבור על אחת המצוות, אינם חייבים בפר העלם דבר של צבור, אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה – שנעלם הדבר מבית דין והורו בטעות שלא כהלכה, ועשו הקהל בשוגג על סמך הוראתם זו, שנאמר (ויקרא ז, א): "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל, ועשו אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה", וכן כהן גדול המשוה בשמן המשחה אינו חייב בפר אלא אם כן נעלם ממנו הדין והורה לעצמו היתר בטעות, ועשה מעשה בשוגג על פי הוראת עצמו, כמו ששינוי במשנה א בפרקנו. ולא בעבודה זרה אין חיבין – אם הורו בית דין או הורה לעצמו כהן משיח להתיר באיסור עבודה זרה אינם חייבים קרבן, כמו שבארנו במשנה הקודמת, אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה – שהיו הוראה ומעשה בשוגג, כמו בשאר כל המצוות, שלמדים עבודה זרה משאר המצוות בגורה שווה של "מעני מעיני", כמו שהבאנו בבאור המשנה הקודמת. אין בית דין חיבין – בפר העלם דבר של צבור, עד שיורו בדבר שזדונו פרת ושגגתו חטאת – שיחיד העושהו במזיד חייב כרת, והעושה בשוגג חייב חטאת. ובתחילת מסכת כריתות מונה המשנה שלושים ושש עבירות שחייבים על זדונו כרת, ועל כולן חיבין על שגגתן חטאת, מלבד חמש שבהן, שאין חיבין על שגגתן חטאת, והן: מילה וקרבן פסח. לפי שהן מצוות עשה, ואין חיבין חטאת אלא על "לא תעשה", שכתוב (ויקרא ז, כז): "בעשותה אחת ממצוות ה' אשר לא תעשינה"; מגדף – מפני שאין בו מעשה, וטומאת מקדש וקדשיו (טמא שנכנס למקדש או אכל קודש), שאין חיבין על שגגתן אלא קרבן עולה ויורד; נמצאו כל המצוות שבת דין חייבים עליהן פר העלם דבר של צבור הם שלושים ואחת; וכן המשיח – שגם הכהן המשיח אינו חייב בפר אלא אם כן הורה בדבר שזדונו פרת ושגגתו חטאת. ולא בעבודה זרה – אין בית דין ולא כהן משיח חייבים קרבן כשטעו בהוראה, עד שיורו על דבר שזדונו פרת ושגגתו חטאת –

ועשה שוגג על פי הוראתו, מתכפר לו בפני עצמו – הריהו חייב להביא פר בשביל עצמו לכפרת חטאו, כמו ששינוי במשנה הקודמת, אבל הורה – כהן משיח, עם הצבור – עם הסנהדרין, שגם הוא וגם הסנהדרין שגגו בהוראתם להתיר איסור מסויים, ועשה עם הצבור – על פי הוראה זו, מתכפר לו עם הצבור – בפר העלם דבר של צבור, ואינו צריך להביא פר בפני עצמו, הואיל וסמך גם על הוראת בית דין; ובכרייתא בגמרא (הוריות ז, א) למדים זה מן הכתוב ככהן משיח (ויקרא ז, ג): "הקריב על חטאתו אשר חטא" – חטא בפני עצמו, מביא בפני עצמו; אבל חטא עם הציבור מתכפר לו עם הציבור; שאין בית דין חייבים עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת – כמבואר לעיל (פרק א משנה ג). וכן המשיח – וכן גם הכהן המשיח, הוראתו לעצמו כהוראת בית דין לציבור, שאינו חייב בפר עד שיורה לבטל מקצת ולקיים מקצת. יש מפרשים, שפיסקה זו "שאינן בית דין חייבים" וכו' באה לתת טעם לאמור למעלה, משום מה מתכפר לכהן משיח עם הציבור, כשהורה עם הציבור, לפי שבדברים הרבה שווה משיח לבית דין, שאין בית דין חייבים קרבן עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, וכן המשיח, וכו'; והואיל והשווה משיח לבית דין, הלכך כשהורה עם הציבור ועשה עם הציבור, מתכפר לו עם הציבור (רש"י; ברטנורא). ויש מפרשים, שהוא ענין בפני עצמו, כמו: ואין בית דין חייבים... (תוספות הרא"ש; תוספות יום טוב). וב"מלאכת שלמה" מובא (בשם ר' יוסף אשכנזי); שפיסקה זו מוסבה על סיום המשנה הקודמת: "שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת בית דין לציבור", ובאה משנתנו לפרט: "שאינן בית דין חייבים עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת. וכן המשיח; וכן גם בדברים אחרים, כפי שנלמד במשנה הבאה. ולא בעבודה זרה – אם הורו בית דין בטעות או הורה כהן משיח לעצמו בטעות להתיר באיסור עבודה זרה, אין חיבין קרבן, כמבואר להלן במשנה ו (בית דין – פר ושעיר. וכהן משיח – שנערה) עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת – כגון שאמרו: השתחוואה לעבודה זרה שיש בה פישוט ידים ורגלים אסורה, אבל השתחוואה שאין בה פישוט ידים ורגלים מותרת, כמו שבארנו לעיל (א, ג); ומבואר הטעם בגמרא, לפי שנאמר בשאר מצוות (ויקרא ז, ג): "ונעלם דבר מעיני הקהל", ונאמר בעבודה זרה (במדבר טו, כד): "והיה אם מעיני העדה

ד אין חיבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, ואין מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש. אבל חיבין על עשה ועל לא תעשה שבגדה, ומביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבגדה. איזו היא מצות עשה שבגדה? פירש מן הגדה; ומצות לא תעשה? לא תבא אל הגדה. ה אין חיבין על שמיעת הקול, ועל פטוי שפתים, ועל טמאת מקדש וקדשיו; והנשיא פיוצא בהם; דברי רבי

פירוש ברטנורה

אלא קרבן עולה ויורד האמור בויקרא. וכל הנך אין בית דין מביאין חטאת על שגגתך, ולא המשיח. נמצאו כל המצות שבות דין וכהן המשיח מביאין עליהן קרבן, שלשים ואחת מצות שחיבין על זדון כרת ועל שגגתן חטאת קבועה:

ד אין חיבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש. בית דין שהורו וטעו בטומאת מקדש וקדשיו, אין מחיבין להביא קרבן צבור: על עשה שבמקדש. כגון שנמטא במקדש, שמצוה לו לצאת בקצרה, ואם שהה ויצא בארוכה חייב כרת. ובית דין שהורו לו לצאת בארוכה אין חיבין קרבן, לפי שאין על שגגה זו קרבן חטאת, כלומר יחיד שמעיה ושגג בוו ויצא בארוכה אינו חייב חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד: ולא תעשה שבמקדש. שלא יכנס למקדש בטומאה: ואין מביאין אשם תלוי וכו'. שכל דבר שחיבין על שגגתו חטאת קבועה, מביאין על לא הורע שלו אשם תלוי. וטומאת מקדש הואיל ואין חיבין על שגגתו חטאת אין מביאין על לא הורע שלו אשם תלוי: על עשה שבגדה. היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי עתה בשעת תשמיש, מצוה עליו לפרוש, ולא יפרוש מיד שהוציאה הגאה היא לו כביאתו, אלא נועץ צפרנו בקרקע וממתין עד שימות האבר ופרוש בלא קושי. והוא עשה שבגדה. ואם שגגו בית דין בהוראה זו והורו שיפרוש מיד, חיבין פר העלם דבר, לפי שהיחיד חייב על שגגתו חטאת:

ה אין חיבין על שמיעת הקול. שהשביעו חברו אם יודע לו עדות ולא העיד לו, כדרכיב (ויקרא ה) ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד וגו': ועל

משניות מבוארות – קהתי

לעיל, שבית דין חייבים עליה פר העלם דבר של ציבור, ויחיד מביא עליה אשם תלוי? פירש מן הגדה – כמסכת שבועות (פרק ב משנה ד) מבואר: "היה משמש עם הטהורה (עם אשתו הטהורה, שלא היתה נידה), ואמר לו: נטמאתי (נעשיית נידה), ופירש מיד (ממנה) – חייב (כרת כשאר בועל נידה, אם הוא מזיד, וקרבן חטאת אם הוא שוגג), מפני שציציתו הנאה לו כביאתו" (אלא ימיתין עד שימות האבר ואז יפרוש ממנה); וזהו מצוות עשה שבנידה שכתוב (ויקרא טו, כד): "ותהי נדתה עליו", ודרשו: אפילו בשעת נידתה תהא עליו; ואם טעו בית דין והורו, שמוותר לו לפרוש מיד, חייבים הם כפר העלם דבר של ציבור; ומי שספק לו אם עשה עבירה זו חייב אשם תלוי. ומצות לא תעשה – ואיזו היא מצוות לא תעשה שבנידה? לא תבא אל הגדה – שכתוב (ויקרא יח, יט): "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב", ואם הורו בית דין וטעו בענין מצוות "לא תעשה" זו, חייבים פר העלם דבר של ציבור; ועל ספק עבירה זו חייבים היחידים להביא אשם תלוי. – משנתנו נוקטת דוגמה של "עשה" ו"לא תעשה" שבגדה, לפי שיש בה דמיון ל"עשה" ו"לא תעשה" שבמקדש ששנינו ברישא, שכן מצוות עשה שבמקדש היא, שמי שנמטא במקדש, דינו לצאת בדרך קצרה, כמו שבארנו לעיל; ברם, הוא הדין לכל העבירות שזדון כרת ושגגתן חטאת קבועה, שאם היתה בהן הוראה ומעשה בשוגג, חייבים עליהן פר העלם דבר של ציבור.

באור משנה ה

כבר למדנו במשנה הקודמת, שאין בית דין חייבים כפר העלם דבר של ציבור, אם הורו וטעו בדבר שיש בו קרבן עולה ויורד, שכן שנינו שם: "אין חיבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש". משנתנו מפרטת את כל העבירות, שהתורה מחייבת עליהן קרבן עולה ויורד, והן: א. שבועות הנודות (עיין משנה שבועות ד, א-ג), ונקראת במשנתנו "שמיעת הקול" מלשון הכתוב (ויקרא ה, א): "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע"; ב. שבועות הביטוי (עיין משנה שבועות ג, ז), כמו שכתוב (שם שם, ד): "או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה"; ג. טומאת מקדש וקדשיו (עיין משנה שבועות ב, א), כמו שכתוב (שם שם, א-ג): "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא... ונעלם ממנו והוא טמא ואשם"... כלומר טמא שנעלמה ממנו טומאתו (ושכח שנמטא) ונכנס בטומאתו למקדש או אכל בשר קודש; – בכל שלוש העבירות הללו, אם הורו בית דין וטעו בהן, אין חייבים עליהן פר העלם דבר של ציבור, לפי שאין בהן חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד. ברש"י מביאר, שמשנתנו חוזרת על הלכה זו, אף על פי ששנתנה כבר במשנה הקודמת, כדי להשמיענו מחלוקת רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא בנינו של הנשיא (המלך). שחטא באחת מעבירות אלו.

אין חיבין – אין בית דין חייבים פר העלם דבר של ציבור, על שמיעת הקול – כלומר על שבועות העדות, היינו עדים שידעו עדות

כגון שהתירו בטעות להשתחוות לעבודה זרה, אבל אם התירו לחבק עבודה זרה, שאין בזה חיוב חטאת, הרי הם פטורים מקרבן; ובגמרא למדים זה מן המקרא (עיין הוריות ה, א).

באור משנה ד

משנה זו באה לפרט עבירות, שאין בית דין חייבים עליהן פר העלם דבר של ציבור, כשהתירו אותן בטעות (ובנוגע לכהן משיח עיין במפרשים. שכן דינו שנוי במחלוקת של רבי עקיבא ורבי שמעון. כמו שמובא בגמרא). כן באה המשנה ללמד – דרך אגב – גם בענין אשם תלוי.

אין חיבין – אין בית דין חייבים פר העלם דבר של ציבור, על עשה ועל לא תעשה שבמקדש – אם הורו וטעו בענין מצוות עשה שבמקדש, או בענין מצוות לא תעשה שבמקדש; בענין מצוות עשה – שכתוב (במדבר ה, ב): "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", ומכאן שאדם שנמטא בעזרה דינו לצאת משם בדרך הקצרה, ואם הורו בית דין בטעות שמוותר לו לצאת בדרך ארוכה, אינם חייבים על שגגת הוראה זו פר העלם דבר של ציבור; בענין מצוות "לא תעשה" – שאסור לטמא להיכנס לבית המקדש, משום שנאמר (שם שם, ג) "ולא יטמאו את מחניהם" (עיין גמרא מכות ד, ב), וכן נאמר ביולדת (ויקרא יב, ד): "ואל המקדש לא תבוא" (עיין גמרא ורש"י שבועות יז, ב), והורו בית דין בטעות להתיר האיסור, אינם חייבים פר העלם דבר של ציבור; וטעם הדבר, שיחיד העובר בשוגג על מצוות אלו אינו חייב חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד (עיין משנה שבועות ג, א). **ואין מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש** – מי שעבר בשוגג על ספק עבירה, כגון שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שומן, ואכל מאחת מהן, ואינו יודע מאיזו מהן אכל, הרי הוא חייב אשם תלוי; וכאה המשנה ללמד, שאין היחיד מביא אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, כמבואר לעיל, לפי שאין מביאים אשם תלוי על ספק חטא אלא אם כן חייבים על שגגתו ודאי חטאת קבועה, ואילו העובר בשוגג על "עשה" או על "לא תעשה" שבמקדש אינו חייב חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד. **אבל חיבין** – בית דין פר העלם דבר של ציבור, על עשה ועל לא תעשה שבגדה – אם הורו וטעו בענין עשה או בענין לא תעשה שבגדה, כמבואר להלן במשנתנו, לפי שהעובר עליהן במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת; ו**מביאין** – היחידים, אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבגדה – שאם ספק לאדם, אם עבר על מצוות עשה או על מצוות לא תעשה שבגדה, חייב להביא אשם תלוי, שהרי על וודאה, כשאדם עובר עליה בשוגג, חייב חטאת קבועה; **איזו היא מצות עשה שבגדה** – שנינו

יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: הנשיא חָיב בְּכֶלן חוץ מִשְׁמִיעַת הַקּוֹל; שְׁהַמְלִיךְ לֹא דִין וְלֹא דִינִין אוֹתוֹ, לֹא מְעִיד וְלֹא מְעִידִין אוֹתוֹ.

ו כָּל הַמְצוֹת שֶׁבַתּוֹרָה, שְׁחִיבִין עַל זְדוּנָן פֶּרֶת וְעַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת – הַיְחִיד מִבֵּיא בְּשֶׁפֶה וְשַׁעֲרָה, וְהַנְּשִׂיא שַׁעֲרָה, וּמְשִׁיחַ וּבֵית דִּין מְבִיאִין פֶּר; וּבְעֵבֹרָה זָרָה – הַיְחִיד וְהַנְּשִׂיא וְהַמְּשִׁיחַ מְבִיאִין שַׁעֲרָה, וּבֵית דִּין פֶּר וְשַׁעֲרָה, פֶּר לְעוֹלָה וְשַׁעֲרָה לְחֲטָאת.

פירוש ברטנורא

ביטוי שפתיים. שבעה שלא אוכל ואכל, או שאוכל ולא אכל, וכן אכלתי ולא אכל, לא אכלתי ואכל: ועל טומאת מקדש וקדשיו. הנכנס למקדש בטומאה, או שאכל קודש. אם שגג בהוראה כאחת מכל אלו, אין חיבין קרבן לא בית דין ולא המשיח, לפי שאין היחידים חיבין על שגגתן חטאת קבועה: והנשיא כיוצא בהם. מלך ששגג באחד מכל אלו אינו מביא שעיר ופטור משום קרבן, דבכל הנך כתיב ואם לא תגיע ידו ואם לא תשיג ידו, מי שבאים לידי עניות, יצא מלך וכהן גדול שאינן באין לידי עניות: ר' עקיבא אומר הנשיא חייב. דנשיא כתיב (שם ד) וכפר עליו הכהן מחטאתו, ובקרבן עולה ויורד האמור בשמיעת קול, ובכמוי שפתים, ובטומאת מקדש, כתיב (שם ה) וכפר עליו הכהן מחטאתו, ללמדך ששני חייב בהן. והאי דכהן משיח פטור מקרבן האמור בשמיעת קול ובכמוי שפתים וטומאת מקדש, לדברי רבי עקיבא הוא משום דכתיב (שם ו) זה קרבן אהרן ובניו וגו' עשירית האיפה, זה, מיעוט הוא, לומר עשירית האיפה של מנחת הביתין בא חובה לכהן המשיח, ואין עשירית איפה אחר בא לו חובה, למעוט עשירית האיפה האמור בשמיעת קול וכו' שאין הכהן המשיח מביא אותו. וכיון שמיעטו הכתוב מעשירית האיפה, נתמעט נמי משתי תורים ומכל קרבן האמור בענין. דכתיב בסוף אותה פרשה וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה, המתכפר באחת מאלה מתכפר בכלן, ושאינן מתכפר באחת מאלה אין מתכפר בכלן. ואין הלכה כרבי עקיבא ולא כרבי יוסי, אלא כהן משיח ונשיא חיבין קרבן עולה ויורד על שמיעת קול ועל בכמוי שפתיים ועל טומאת מקדש, כדמוכח לקמן במתניתין. והא דתנינן אין חיבין על שמיעת הקול וכו' דמשמע לא בית דין ולא כהן משיח, היינו אינו חיב פר הבא על שאר מצות, אבל חיב קרבן עולה ויורד: **ו** וּבְעֵבֹרָה זָרָה הַיְחִיד וְהַנְּשִׂיא וְהַמְּשִׁיחַ מְבִיאִין שַׁעֲרָה. בפרשת שלח לך בקרבן עבודה זרה כתיב ואם נפש אחת חטאתו כשגגה וגו' והקריבה עז, וכתיב בתריה תורה אחת יהיה לכם, השווה את כולן לקרבן זה:

משניות מבוארות – קהתי

לֹא דִין וְלֹא דִינִין אוֹתוֹ, לֹא מְעִיד וְלֹא מְעִידִין אוֹתוֹ – (משנה טנהדזין ב, ב) – כלומר שאין חובת עדות חלה עליו כלל. ברם, ככהן גדול מודה רבי עקיבא, שהוא פטור מקרבן עולה ויורד (ברייתא בגמרא הוריות ט, א), והטעם מבואר בגמרא, לפי שכתוב (ויקרא ו, יג): "זה קרבן אהרן ובניו... עשירית האיפה" – זו (עשירית האיפה של מנחת חביתין) באה חובה לו, ואין אחרת באה חובה לו (כלומר עשירית האיפה של עולה ויורד אינה באה חובה לו). וכיון שמיעטו הכתוב מעשירית האיפה, נתמעט מכל הקרבנות של עולה ויורד, שכתוב בסוף הפרשה (שם ה, יג): "וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה" – המתכפר באחת מאלה מתכפר בכלן, ושאינן מתכפר באחת מאלה אין מתכפר בכלן. ואין הלכה כרבי עקיבא ולא כרבי יוסי הגלילי, אלא כהן משיח ונשיא חיבין קרבן עולה ויורד על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתיים ועל טומאת מקדש וקדשיו. כפי שנלמד בסוף פרקנו (דמב"ט: ברטנורא).

ב א ו ר מ ש נ ה ו

משנה זו מסמכת את סוגי הבהמות שמביאים מהן קרבן על עבירה שנעשתה בשגגה.

כָּל הַמְצוֹת שֶׁבַתּוֹרָה, שְׁחִיבִין עַל זְדוּנָן פֶּרֶת וְעַל שְׁגָגָתָן חֲטָאת – כמו שבארנו לעיל (משנה ג), הַיְחִיד מִבֵּיא בְּשֶׁפֶה וְשַׁעֲרָה – כשבה או שעירה, כמו שכתוב (ויקרא ד, כז-כח: לב): "ואם נפש אחת חטאתו כשגגה מעם הארץ, בעשותה אחת ממצוות ה' אשר לא תעשינה ואשם... והביא קרבנו שעיר עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא... ואם כבש יביא קרבנו לחטאת, נקבה תמימה יביאנה"; וְהַנְּשִׂיא מְבִיא שַׁעֲרָה – כמו שכתוב (שם ט, כב-כג): "אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצוות ה' אלהיו אשר לא תעשינה ואשם... והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים"; וּמְשִׁיחַ וּבֵית דִּין מְבִיאִין פֶּר – הכהן הגדול ששגג בהוראה ועשה על פי הוראתו, וכן בית דין ששגגו בהוראה ועשו הקהל על פי הוראתם, מביאים פֶּר, שכן ככהן גדול כתיב (ויקרא ד, ג): "אם הכהן המשיח יחטא לחטאת, העם, והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' אלהים", והוא הנקרא: "פר המשיח"; ובבית דין כתיב (שם ט, יג-יד): "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה ואשמו. ונודעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו

ממון, שאחד חיב לחברו כסף, והשביעם התובע שיבואו ויעידו לו בבית דין, והורו בית דין בטעות, שאינם צריכים להעיד; וְעַל בְּטוּי שֶׁפֶתִים – אם הורו בענין שבעות ביטוי, כגון שנשבע אדם שלא יאכל ולא, והורו בית דין בטעות, שמותר לאדם לעבור על שבעות הביטוי; וְעַל טְמֵאת מְקַדֵּשׁ וְקֹדֶשׁוֹ – שטעו בית דין והורו שמותר לטמא להיכנס למקדש או לאכול קודש; בכל אלו, אם עשו הציבור על פי הוראת בית דין, אין חיבים בפר העלם דבר של ציבור לפי שהיחיד העובר עליהן, אינו חיב חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד; ולכן אף כששגגו העם על סמך הוראת בית דין בעבירות אלו, נידונים העושים כיהידיים, וכל אחד חיב בקרבן עולה ויורד. וְהַנְּשִׂיא פְּלוּצָא כְּהֵם – שאם שגג באחת מאלו, פטור מן הקרבן; שכן בתורה כתוב (ויקרא ד, כב-כג): "אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצוות ה'... או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה, והביא את קרבנו שעיר עזים", ולהלן (ג, ג) מבואר: "איזהו נשיא? זה המלך"; מכאן, שאם המלך חטא בשגגה, חיב הוא להביא שעיר לחטאת, – ואין שגגתו תלוי בהוראתו, כמו ככהן משיח, אלא חיב הוא על שגגת המעשה בלבד (גמרא). – אבל אם עבר המלך בשגגה על אחת מעבירות הללו, שחיבים עליהן קרבן עולה ויורד, הרי הוא פטור מכל קרבן; דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגִּלְלִי – לפי שבעבירות אלו כתוב (ויקרא ה, ז): "ואם לא תגיע ידו", וכן (שם ט, יא): "ואם לא תשיג ידו" – מי שבא לידי עניות ועשירות (שפנעמים עני ופנעמים עשיר). הוא שישנו בקרבן עולה ויורד). יצא מלך שאינו בא לידי עניות, אינו בדין קרבן עולה ויורד; והוא הדין לכהן גדול, שאינו בדין קרבן עולה ויורד, הואיל ואף הוא אינו בא לידי עניות, שכתוב (ויקרא כ, י): "והכהן הגדול מאחיו", ודרשו: שהוא גדול מאחיו בנוי, בכוח, בחכמה ובעושר; אחרים אומרים: מניין שאם אין לו, גדלהו משל אחיו? תלמוד לומר: "והכהן הגדול מאחיו אשר יצק על ראשו שמן המשחה" (שם) – גדלהו מאחיו (גמרא הוריות ט, א). רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: הַנְּשִׂיא חָיִב בְּכֶלן – בקרבן עולה ויורד, ומבואר הטעם בפירושו של הרמב"ם למשנתנו: לפי שנאמר בנשיא (ויקרא ד, כז): "וכפר עליו הכהן מחטאתו", וכן בקרבן עולה ויורד האמור בשמיעת קול ובביטוי שפתיים ובטומאת מקדש וקדשיו כתיב (ויקרא ה, י): "וכפר עליו הכהן מחטאתו", ללמדך ששני חיבין קרבן בעבירות אלו, חוץ מִשְׁמִיעַת הַקּוֹל – שאם השביעו אותו להעיד ולא העיד, הרי הוא פטור מקרבן, שְׁהַמְלִיךְ

משניות מבוארות – קהתי

זרה ועשה כהוראתו מביא עז בת שנתה לחטאת. וְכִּי תֵיָן – שהורו בטעות להתיר איסור בעבודה זרה, ועשו הציבור על פיהן, הרי הם מביאים פֶּר וְשְׁעִיר, פֶּר לְעוֹלָה וְשְׁעִיר לְחַטָּאת – כמו שכתוב (שם שם, כד): "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה... ושעיר עזים אחד לחטאת", כמו שבארנו בפרק הראשון (עיון שם משנה ח).

הקהל פר בן בקר לחטאת", והוא הנקרא: "פר העלם דבר של ציבור", כמו שבארנו הכל במשניות הקודמות. וּבְעֵבֹדָה זָרָה – אם שגגו בחטא של עבודה זרה, הַיְחִיד וְהַנְּשִׂיא וְהַמְּשִׁיחַ מִבְּיַאֵין שְׁעִירָה – דהיינו עז בת שנתה לחטאת, כמו שכתוב (במדבר טו, כז-כט): "ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת... האזרח בכני ישראל ולגר הגר בתוכם, תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – השווה הכתוב את כולם לקרבן זה, ואף הכהן המשיח ששגג בהוראת עבודה

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח שבט, תש"כ
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ כו' מו"ה חיים יוסף שלמה שי

שלום וברכה!

... ובהמצאנו בסמיכות לחודש אדר, שחודש הצלחה הוא לבני ישראל ובכל ענייניהם, יהי רצון, שיבשר טוב בכל העניינים אודותם כותב ובענין בריאות הנשמה וגוף גם יחד, כמבואר ג"כ בתורת החסידות וידוע תורת הבעש"ט, אשר השנה היא שנת המאתים להסתלקות הילולא שלו, עה"כ כי תראה גוי עזוב תעזוב עמו, עם הגוף דוקא.

בברכה לבשו"ט.

במה שהעיר בב"ק משנה רפ"ח - לתרץ פרש"י דבעבד עברי שמינן, מהערת המעיו"ט ותוסי' רעק"א - כ"כ גם בתפארת יעקב על המשניות שם. - ולהעיר על הערתו - א) הרי גם מוכר עצמו יוצא ביובל. ב) המשנה פי' צ"ל שווה לד"ה לרבנן כמו לר"א דס"ל דגם מוכר עצמו הוא רק לשש (קדושין יד, ב). ומה שלפענ"ד בפרש"י - דשולל הפי' דשמין כעבד כנעני - דהרי אין לבנ"י שיווי זה, כיוון דאסור להעבידו עבודת עבד נצטווה עליו טוב לו עמך ועוד. וע"כ פי' כע"ע דוקא, וכהערת (קושית) המעיו"ט - שמין החילוק בין מכירה דפרוטרוט ומכירה בב"א ומנכין זה. וק"ל.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף ס עמוד ב: **כרתניא**. דלרבי יהודה שירים מעכבי כפרה כשאר המתנות אי עקר להו לגמרי הלכך אי חוקה אשאר אכתיבא אדידהו נמי כתיבא: **מפני מה לא נאמר**. מי מעכב על ידינו שלא נדרוש בלשון זה אם כלה כפר ואם לא כלה לא כפר: **ואמרינן**. באיזהו מקומן (זבחים דף נב:): **משמעות דורשין**. מר משמע ליה הכי ומר משמע ליה הכי: **שירים מעכבי איכא בינייהו**. רבי עקיבא סבר שירים לא מעכבי והכי קאמר אם כפר עיקר המתנות כלה ואפי' לא שפך שירים ורבי יהודה סבר מעכבי והכי קאמר אם כלה הכל אז כפר ואם לא כפר הכל אין הכפרה של מתנות כפרה: **ומי אמר רבי יוחנן הכי**. דלרבי נחמיה שירים לא מעכבי דקאמרינן לעיל שניהן מקרא אחד דרשו ומסקנא לר' נחמיה חד למעוטי שירים דלא מעכבי: **והאמר רבי יוחנן**. במסכת זבחים בפרק השוחט והמעלה בחוץ (שם קיא.). תנא רבי נחמיה כדברי האומר שירים מעכבי דקאמר רבי נחמיה התם שירי הדם שהקריבן בחוץ חייב אלמא עבודה הן בפנים וקרינן בהו (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא יביאנו וגו' ונכרת:

דף ס עמוד ב: מביאה הגמרא ברייתא בה מבואר שדעת רבי יהודה ששירים מעכבים את הכפרה אם לא שפכם כלל: **בְּדִתְנִיא**, כתוב בפסוק (ויקרא טז כ) **'וְכִלָּה מִכֶּפֶר אֶת הַקֹּדֶשׁ** וְאֶת אֵהָל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהַקְרִיב אֶת הַשְּׂעִיר הַחַי, ולכאורה לא היה לו לכתוב אלא 'והקריב את השעיר החי' מהו 'וכלה מכפר את הקודש', ודורשים מזה כך, **אם כפר**, שעשה את כל ההזאות כראוי, **כִּלָּה** כפרתו ויצא ידי חובתו, **וְאִם לֹא כִּפֵּר**, שלא עשה את כל ההזאות, **לֹא כִּלָּה** את הכפרה, ולא עשה ולא כלום, **דְּכָרִי רַבִּי עֲקִיבָא**. **אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹדָה**, **מִפְּנֵי מַה לֹּא נֹאמַר** - מדוע שלא נדרוש את הפסוק **'וְכִלָּה מִכֶּפֶר'** כלשונו וכסדר כתיבתו, **אִם כִּלָּה** שגמר את כל ההזאות, **כִּפֵּר** - יש לו כפרה ויצא ידי חובתו, **וְאִם לֹא כִּלָּה** את כל ההזאות, **לֹא כִּפֵּר** - אין לו כפרה, וצריך לחזור וליתנם, ומזה מוכח יותר **שְׁאֵם חִיפֵר אַחַת מִן הַמִּתְנֹת** בין לפני ולפנים בין בהיכל ובין במזבח הזהב, **לֹא עָשָׂה וְלֹא בָלוּם**. **וְאִמְרִינָן** במסכת זבחים (נב:) לברר **מֵאֵי בִּינְיָהוּ** - מהו ההבדל בין רבי עקיבא ורבי יהודה אם דורשים בלשון הזה או בלשון הזה. ומבאר הגמרא, שנחלקו בזה **רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי**, **חֵד אָמַר** שאכן אין דין היוצא למעשה ממחלוקתם, ולדברי הכל שפיכת שירים אינה מעכבת את הכפרה, ורק **מִשְׁמַעוֹת דּוֹרְשֵׁינּוּ אֵיכָא בִּינְיָהוּ** - אין לדרוש את הפסוק, שרבי עקיבא דורש את הפסוק מהסיפא לרישא, אם כיפר כלה שהכל תלוי בכפרה דהיינו המתנות שהן המעכבות, אבל שיריים אינם מעכבים, ורבי יהודה גם כן סובר ששיריים לא מעכבים רק סבר שאם נדרוש רבי עקיבא שאם כיפר כלה אפשר לטעות ולומר שדי בכפרה של מתנה אחת, אבל שאר המתנות אינן מעכבין כמו שמצינו בחטאות החיצונות, ולכן דרש מהרישא לסיפא שרק אם כלה את כל המתנות כמו שכתוב בפרשה כיפר, אבל אם לא כלה את כל המתנות שכתובים בפסוק לא כיפר, ומזה נלמד שאם חיסר אחת מן המתנות לא עשה כלום, **וְחֵד אָמַר**, **שִׁירִים מְעַכְבֵּי אֵיכָא בִּינְיָהוּ**, שרבי עקיבא סבר שיריים לא מעכבים ולכן דרש אם כיפר ועשה את ההזאות הכתובות בפרשה, כלה בזאת את כפרתו, ושפיכת שיריים אינה מעכבת, ורבי יהודה סבר שיריים מעכבים, ולכן דרש אם כלה את כל המתנות שצריך ליתן בין מה שכתוב בפרשה זו בין מה שלומדים מפרשה אחרת, רק אז כיפר, ואם לא כלה הכל אפילו אם חיסר רק את שפיכת השיריים, לא כיפר, ומכאן מוכח שסובר רבי יהודה ששיריים מעכבים את הכפרה, ואם כן דינן שיהו לכל ההזאות שאם בכל ההזאות בהיכל היה הסדר מעכב, גם בזה היה מעכב.

מקשה הגמרא: **ומי אמר רבי יוחנן הכי** שלרבי נחמיה שיריים לא מעכבים, **וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** במסכת זבחים (קיא.). לבאר את דברי רבי נחמיה במשנה (שם קי:): ששירי הדם שהקריבן בחוץ חייב משום מקריב קדשים בחוץ, וביאר שטעמו הוא משום **דִּתְנִיא רַבִּי נְחֵמְיָה דְּכָרִי הָאָמַר שִׁירִים מְעַכְבֵּי** את כפרת החטאת, וכיון שכן, נחשב הדבר כעבודה והרי זה בכלל הנאמר בפרשת שחוטא חוץ (ויקרא יז ט) 'ואל פתח אהל מועד לא יביאנו וגו' ונכרת', ומוכח שרבי יוחנן לומד בשיטת רבי נחמיה ששיריים מעכבים. מסיימת הגמרא: **קָשְׁיָא**.

הגמרא דנה בעבודות שנעשו שלא כסדרן: **אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא**, **קְמוּרַת שְׁחִפְנָה קוֹרֵם שְׁחִימְתוֹ שֶׁל פֶּה**, שלא עשה כסדרן, **לֹא עָשָׂה וְלֹא בָלוּם**, שגם בזה סדרן מעכב. מבררת הגמרא: **בְּמֵאן, דְּלֹא כְּרַבִּי יְהוֹדָה, דְּאֵי רַבִּי יְהוֹדָה, הָאָמַר כִּי פְתִיבָא 'חֹקֶה' שֶׁהִסְדֵּר מֵעַכְב, דוּקָא בְּדָבָרִים הַנְּעָשִׂים בְּבִגְדֵי לְבָן מִפְּנֵים הוּא דְּכִתְיבָא, וְאִילוּ חִפְיַת הַקְּטוּרֶת וּשְׁחִיטַת הַפֶּר נְעִשִׂים בְּחוּץ, שְׁחוּפֵן בְּחוּץ וּמְכַסֶּה לְפָנָיו וּלְפָנָיו. דוּחָה הַגְּמָרָא: אֲפִילוּ תִּימָא רַבִּי יְהוֹדָה, צוֹרֵךְ פְּנִים בְּפָנָיו דְּמֵו, שְׁחִיטַת הַקְּטוּרֶת וּשְׁחִיטַת הַפֶּר נְעִשִׂים לְצוּרֵךְ פָּנָיו, שְׂאֵי אֲפֻשֵׁר לֹא לְהוֹזֵת בְּלִי שְׁחִיטָה, וְלֹא לְהַקְטִיר בְּלִי חִפְיָהּ מִקּוֹדֶם, וְלִכְּנֵה מֵעַכְבִּים כְּדָבָרִים הַנְּעָשִׂים בְּפָנָיו.**

60 שאמר שלדעת חכמים אין בעלי חיים נדחין והראשון קרב
 61 והשעיר מזוג שני ירעה, ולכן רבי יהודה נקט בלשון 'ועוד', כיון
 62 שברישא פליגי ו-נחלקון בהמאן צבור, ובסיפא פליגי בפעלי חיים,
 63 כלומר שרבי יהודה בתחילה בא לחלוק שאין דין הנותר לרעה
 64 אלא למיתה כיון שחטאת צבור מתה, ועוד נחלק שלא הראשון
 65 קרב, אלא אדרבה הוא הולך למיתה כיון שבעלי חיים נדחין,
 66 והשעיר מזוג שני שעליו אמרתם שירעה הוא יקרב. אלא לרבי
 67 יוחנן מאי – מה בא רבי יהודה להוסיף בלשון 'ועוד', הלא אף
 68 לחכמים אין בעלי חיים נדחין והראשון קרב. מסיקה הגמרא: אכן
 69 לדברי רבי יוחנן קשיא, ומשמעות משנתנו כרב.
 70 שנינו במשנה: 'ועוד אמר רבי יהודה, נשפך הדם ומות המשתלח, מת
 71 המשתלח ישפך הדם: הגמרא דנה בדברי רבי יהודה. שואלת
 72 הגמרא: פשולמא – יהיה מובן באופן שנשפך הדם של שעיר הפנימי
 73 מדוע נמות המשתלח, משום דאפתי לא איתעביד מצותיה – שעדין
 74 לא נעשתה מצותו של שעיר הפנימי במתנות דם, וכיון שעבודת
 75 מתן דמו מעכבת, צריך להביא כעת זוג אחר ולהגירל עליו, ובן
 76 זוג המשתלח נדחה כשנשפך הדם ונשאר יחיד, וכיון שלרבי
 77 יהודה בעלי חיים נדחין, לכן ימות, אלא באופן שמת שעיר
 78 המשתלח, אמאי ו-מדוע נשפך הדם של השעיר הפנימי, הא
 79 איתעביד ליה מצותיה – הרי נעשתה מצותו של השעיר המשתלח,
 80 שאין מעכב בו אלא הגרלה כדי לקבוע לכל שעיר את שמו, וכבר
 81 נעשתה בו ההגרלה, ומדוע ידחה הדם וישפר. משיבה הגמרא:
 82 אמרי דבי רבי ינאי, אמר קרא שהשעיר המשתלח (ויקרא טו ז) יעמד
 83 חי לפני ה' לכפר, ודורשים, עד מתי יהא זקוק השעיר המשתלח
 84 להיות חי, עד שעת מותן דמים של חבירו העומד לשם, וכשמת
 85 המשתלח לפני מתן דם הפנימי נדחה הדם ואי אפשר ליתן ממנו,
 86 שהרי לדברי הכל בבהמות שנשחטו שייך דחוי, וצריך להביא זוג
 87 אחר ולהגירל עליו, כיון שכפרת הדם מעכבת.
 88 הגמרא דנה בענין הקרבת שעירים ופרים ביום הכפורים שנשאר
 89 משנה קודמת, ודין שקלים שנאבדו ונמצאו: תנן התם – שנינו שם
 90 במשנה (שקלים פ"ב א), בני העיר ואחת הערים מחוץ לירושלים
 91 ששולחו את שקליהן לבית המקדש בידי שליח, ונגנבו או שאבדו
 92 ממנו בדרך, ואינו יכול להביאם למקדש כדי לקנות מהם קרבנות
 93 צבור, אם כשנודע לבעלים כבר נתקמה התרומה שהיו תורמים מן
 94 השקלים שבלשכה לג' קופות סגנות, נשבעין השלוחים שבועת
 95 השומרים לגזרין, משום שבשעה שתורמים את הלשכה מכלילים
 96 בתרומה אף את התורמים של השקלים האבודים כדי שיהיה להם
 97 חלק בקרבנות, והבעלים פטורים מליתן עוד, ונמצא שהפסד
 98 האבידה להקדש, והגוברים הם בעלי הדין כלפי השלוחים, ואם
 99 לא – אם כשנודע לבעלים עדיין לא נתרמה התרומה, נשבעין
 100 השלוחים לבני העיר, מפני שבמקרה זה אין תורמים עליהם
 101 מהשקלים שבלשכה אלא בתנאי שישלחו שקלים אחרים, ונמצא
 102 שההפסד הוא לבעלים, והם כעת בעלי הדין, ובני העיר שוקלין
 103 שקלים אחרים תחתיהן – במקום השקלים שאבדו. אם נמצאו
 104 השקלים (באופן שנאבדו) או שהתירוים הנגבים (באופן שנגנבו),
 105 אלו ואלו – השקלים שחזרו והשקלים שהביאו במקומם שקלים הם
 106 ונשארים בקדושתם, שהרי הופרשו לשקלי חובה, והשקלים
 107 שחזרו אין עולין להן ו-לבעלים לשנה הנפאה לחובתם, אפילו
 108 שיצאו ידי חובת שנה זו בשקלים שהביאו תחתם, ויצטרכו לתת
 109 בשנה הבאה שקלים חדשים כבכל שנה, ובברייתא שנינו, רבי
 110 יהודה חולק ואומר, עולין להן לשנה הנפאה ופטורים מלתת שקלים
 111 נוספים. מבררת הגמרא: מאי מצאנו דרבי יהודה שפטורים בשנה
 112 הבאה. אמר רבא, קפכר רבי יהודה חובות של שנה זו – שהופרשו
 113 לחובת שנה זו קריבות לשנה הנפאה ויצא בהם ידי חובתם, ולפיכך
 114 יוצא הבעלים ידי חובתו בשנה הבאה בשקלים שנמצאו לאחר
 115 התרומה בשנה זו.
 116 הגמרא מקשה על רבא: איתיהביה – הקשה אפי, שנינו בברייתא,
 117 פה ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן, וכן
 118 שעירי עבודה זרה – כשחטאו צבור בעבודה זרה על פי הוראת בית

1 הפל ו-בין רבי ובין רבנן מודים שאם נתפס הבעלים בשאנה
 2 אבדה – בחטאת שהפריש כשאבדה הראשונה, שהדין הוא
 3 שהחטאת האבדה מטה, אפילו אם נמצאה קודם שהבעלים
 4 התכפר, ועמדה בפנינו עם חברתה, כיון שהיא דחוייה, ובכלל חמש
 5 חטאות שהלכה למשה מסיני שדינן למיתה, ולפי שיטת רבי יוחנן
 6 שיקרב השעיר השני מהזוג השני, והשעיר השני מהזוג הראשון
 7 ירעה, מובן מדוע כתוב במשנה 'שאיין חטאת צבור מתה', שאילו
 8 היה חטאת זו של יחיד לדברי הכל היה דינה למיתה, כמו שאר
 9 אבדות שנתכפרו בעליהם באחר. אלא לרבי שפירש כוונת חכמים
 10 שהשני מהזוג הראשון קרב למזבח והשני מהזוג השני ירעה,
 11 יקשה שמלשון המשנה 'שאיין חטאת צבור מתה' משמע שחטאת
 12 יחיד באופן כזה מתה, ובין לרבי ובין לרבנן אי אפשר לומר כן,
 13 שהרי לרבנן ודאי אינו הולך למיתה, כיון שלדעת רב מקריב את
 14 הראשון הדחוי, ובשני שנשאר שהופרש לתשלומי האבוד, אין
 15 דינו כאבוד, שהרי לשיטתם מפריש לאבוד לאו כאבוד דמי, ולא
 16 נאמרה בו ההלכה למשה מסיני שימות. ואפילו לרבי הסובר
 17 שבמה ש הופרשה לתשלומי האבוד דינה כמותו, מכל מקום
 18 שעיר זה לא הופרש לתשלומי האבוד, שהרי השעיר מהזוג
 19 הראשון שעמד לאותו שם עדיין עומד חי בכתחילה, ורק משום
 20 שכן זוג של ראשון מת הוצרכו להביא עוד שנים, וכיון שסובר רב
 21 שאין בעלי חיים נדחין כלל, ויכלו להקריב כל הזמן הזה את איזה
 22 מהם שירצה, אם כן הוה ליה – נמצא שהוא כמפריש שתי חטאות
 23 לאחריהן – כמי שמתחילה מפריש שנים על דעת להתכפר באחת
 24 מהן שירצה ויתאפשר לו, ואם תאבד אחת מהן יוכל להתכפר
 25 בחברתה, ואמר רבי אושעיא, הפריש שתי חטאות לאחריהן, דהיינו
 26 שאם תאבד האחת יתכפר בחברתה, מתכפר פאחת מהם והשניה
 27 תרעה, ואפילו לדעת רבי שסובר שמפריש לאבוד כאבוד דמי, כאן
 28 שלא הופרשה מתחילה לאיבוד אלא לתנאי ואחריות שאם לא
 29 תהיה אחת מהם ראויה יתכפר בחברתה, מודה רבי שאין דינה
 30 למיתה, שדין חטאת שכפרו בעליה באחרת למיתה' נאמר רק
 31 כשנדחית בכך שאבדה או בתשלומי אבוד שדינו כאבוד, אך אלו
 32 מעולם לא נדחו.
 33 מתרצת הגמרא: כיון דאמר רבא לעיל (סד) שרב סבר לה ברבי יוסי
 34 דאמר לגבי קרבן פסח שמוצוה בראשון, וכיון שהראשון עומד
 35 להקרבה ולא השני, אם כן מעיקרא כשהפריש את השני לגורל
 36 בפעם השניה, כמפריש לאיבוד דמי, מפני שכלל לא היה ראוי
 37 להקרבה, וכל הפרשתו אינה אלא על מנת שיאבד וילך למיתה
 38 (ומה שאין כן במפריש לאחריהן), ורב יעמיד את משנתנו כרבי
 39 הסובר שהמפריש לאיבוד כאבוד דמי, ולפיכך חטאת יחיד דינה
 40 למיתה, ולכן כתוב במשנה 'שאיין חטאת צבור מתה'.
 41 הגמרא מקשה קושיא נוספת מהמשנה על רב שפירש ששעיר שני
 42 שבזוג שני ירעה: תנן במשנה, רבי יהודה אומר, השעיר השני שלא
 43 הוקרב ולא נשלח לעזאזל, חטאת זו שהיא חטאת צבור.
 44 מקשה הגמרא: בשולמא – יהיה מובן לרבי יוחנן דאמר שעל שני
 45 שבזוג ראשון אמרו חכמים ירעה עד שיתאבד, שלשיטת רבי יהודה
 46 ימות, כיון שמתכפר בשעיר השני שבזוג שני, אלא לרבי דאמר
 47 שכוונת חכמים ששני שבזוג שני ירעה, ולרבי יהודה שעיר זה
 48 שחכמים אמרו שירעה, הוא אמר ימות, אם כן לרבי יהודה במאי
 49 מיכפר – איזה מהם יקרב למזבח, הרי הראשון ודאי דחוי, כיון
 50 שלדעת רבי יהודה בעלי חיים נדחין, ואילו השני הרי אמר כאן
 51 במשנה שימות. מתרצת הגמרא: מי סברת – וכי אתה סובר כאן
 52 יהודה אשני שבזוג שני קאי – דיבר על השעיר הנותר מהזוג השני,
 53 אין לומר כך, אלא רבי יהודה אשני שבזוג ראשון קאי, ועליו אמר
 54 שימות, ומשום שבעלי חיים נדחין, ואפילו חטאת צבור שנדחית
 55 דינה למיתה, ואילו השעיר הנשאר מהזוג השני יקרב למזבח.
 56 הגמרא מביאה קושיא מהמשנה על רבי יוחנן: ואיבא רבא מתיב
 57 קבי – יש מי שמקשה מדברי המשנה 'ועוד אמר רבי יהודה' על
 58 רבי יוחנן, שהרי שנינו, 'ועוד אמר רבי יהודה, נשפך הדם ומות
 59 המשתלח, מת המשתלח וישפך הדם. בשולמא – יהיה מובן לרבי

יומא. פרק ששי – שני שעירי דף סה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנא רש"י

1 אלא לרב – דאמר בשני שבוג שני קתני מתניתין דירעה, ובראשון שנדחה יתכפר.
2 אמאי? הא דיחיד תמות, לא מיבעי לרבנן דלא מתה – דהא נתכפר בדחוייה ואינו אמרי
3 מפרשי לאבוד – לאו אבוד דמי, אלא אפילו לרבי לא מתה, שהרי לא הופרש
4 לתשלומי אבוד, שהרי מתחילה היה ראשון קיים, ובשביל המשתלח שמת הוצרך להביא

5 שנים, וכיון דאין בעלי חזין נדחין, מעיקרא, אי
6 בעי האי מקריב וזהו ליה כמפרשי שתי חטאות
7 לאחרית, שאם יאבד אחד מהן יקריב את
8 חבירו, ואמר ר' אושעיא – שני ירעה אפילו
9 לרבי שהרי לא הופרש לאיבוד. כיון – דמצוה
10 בראשון, מעיקרא כי אפשרינן להאי שני –
11 אדעתא דאיבוד אפשרינן, ולא גרע ממפרשי
12 לאבוד. ומתניתין רבי היא. והכי אמרינן במסכת
13 תמורה: דרב כרבי מוקי לה למתניתין. תנן רבי
14 יהודה אומר תמות – קא סלקא דעתך בהדיא
15 דקאמרי רבנן ירעה, אמר רבי יהודה תמות. ועל
16 כרחק לרבי יהודה בעלי חיים נדחין, כדתני:
17 נשפך הדם ימות המשתלח. בשלמא לרבי יוחנן
18 דאמר בשני שבוג ראשון – תנן ירעה, ואמר
19 רבי יהודה עליה תמות – מיכפר בשני שבוג
20 שני. אלא לרב – דאמר ירעה דמתניתין בשני
21 שבוג שני תנן, ועליה אמר רבי יהודה תמות.
22 כמאי מיכפר – דאילו בראשון לר' יהודה לא
23 מיכפר, דאמר בעלי חזין נדחין. מי סברת וכו'
24 אשני שבוג ראשון קאי – ובתרתיה פליג,
25 כדפרשיש ללעיל. ואיכא דמותיב הכי – דף
26 תיובתא קמייתא דאוריבנא לעיל ועוד אמר רבי
27 יהודה וכו', דאוריבנא לעיל לרב, איכא דמותיב
28 לה מעיקרא לרבי יוחנן, והכי מותיב לה.
29 בשלמא לרב – דאמר לתנא קמא בעלי חזין אין
30 נדחין, ובשני שבוג שני קתני ירעה, ורבי יהודה
31 לאו בעלי חזין קאמר ימות – היינו הדר קאמר:
32 ועוד לאשמעינן דבעלי חזין נדחין סבירא ליה,
33 ותמות דקאמר ברישא לאו אהוא דאמרי רבנן
34 ירעה קאי, ובתרתיה אתא לאפלוגי; ברישא פליג
35 אחטאת צבור, דקאמרי רבנן ירעה ואמר רבי
36 יהודה ימות. וסיפא מפיילג בבעלי חזין,
37 דקאמרי רבנן אין נדחין ויתכפר בראשון, ואתא
38 איהו למימר: הוא ימות והשני יקריב. אלא לרבי
39 יוחנן מאי ועוד – הא רבנן נמי אמרי: ראשון
40 ידחה. קשיא – כדאמר: דיקא מתניתין כוותיה?
41 דרב. בשלמא נשפך הדם ימות המשתלח ולא
42 איתעביד מצותיה – דדס וחוקה בדברים
43 הנעשים בבגדי לבן כתיבא, וצריך להביא דס
44 אחר, ואי אפשר בלא הגרלה. וכיון דאית ליה
45 בעלי חיים נדחים – ימות המשתלח הראשון.
46 אלא מת המשתלח – למא לן תשלומין, שאתה
47 מוקיקו לן להביא שנים ולהגריל, ולשפוך דם
48 הראשון? הא איתעביד מצותיה: דשעיר
49 המשתלח כל דבר מעכב בו אינו אלא הגרלה
50 בלבד, לקבוע גורל של שם על שלו, דהא
51 שמעינן ליה לר' יהודה דאמר: לא התורה –

52 כשה, וכל שכן שדילוח דלא מעכב לדברי הכל, דכי כתיב חוקה – אדברים שהכונן
53 עושה בבגדי לבן, ולא על דברים הנעשים על ידי איש עתי. לחיות חי – שלא ימות עד
54 שעת מתן דמו של חבירו, הא אם מת קודם לכן – אין כפרת הדם כלום, לכך צריך
55 תשלומין. ובלא הגרלה אי אפשר, חזקו לשנים, וראשון ידחה, והכל מודין בחשופין
56 שנדחין. בני העיר ששלחו – על ידי שליח, שקליהן לירושלים למקדש. אם תרמה
57 תרומה – שלש קופות, קודם שנודע שאבדו. נשבעין – השלוחין שבועת שומרין
58 לגוברין, שהרי ההפסד להקדש, שאין הבעלים חייבים לשקול עוד ודתיאנו (כתובות
59 קח.א): תורמין על האבוד שלא נודע. ואם לאו – שלא תרמה התרומה, אין ההפסד
60 להקדש אלא של בעלים, לפיכך נשבעין לבני העיר. נמצאו – קאי אאבדו. החזירים
61 הנגבים – קאי אנגבנו. ואין עולין להם – לבעלים, וצריכין לשקול לשנה הבאה. חובות של שנה זו – שהופרשו לחובת שנה זו. שעירי עבודה זרה – צבור שחטאו בעבודה זרה
62 בהוראת בית דין – מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת. והפריש אחרים תחתיהן – ונמצאו הראשונים. כולן ימותו – ולא אמרינן: יקרבו לשנה הבאה.

1 הכל מודים שאם נתכפר באינה אבודה אבודה מתה – והא דאמרי רבנן אין חטאת
2 מתה אלא שנמצא לאחר שכיפרו בעלים, תימה: כיון דסבירא להו דאפילו נמצאת
3 קודם כפרה אבודה מתה, אמאי נקט דווקא שנמצאת לאחר שכיפרו, שאבדה והקריב אחרת
4 תחתיה ונמצאת הראשונה תמות? ובתמורה פרק "ולד חטאת" (כג.ב) פריך כי האי גוונא; תנן:

5 המפרש חטאתו ואבדה, והקריב אחרת תחתיה,
6 ונמצאת הראשונה – תמות. טעמא – דהקריב,
7 הא לא הקריב – לא. קשה לתרווייהו, פירוש:
8 לרבי אבא ולרב הונא דהתם, דאמר הכל מודים
9 שאם משך אחת מהן והקריב שהשניה תמות, לא
10 מילתא אלא בלא לימך וכו'. ומשני: מילתא
11 דפשיט – קתני, דלא פשיט – לא קתני. פירוש:
12 מילתא דפשיט קתני – שנמצאת לאחר הקרבה
13 או אין צריך להאריך ולפרש כלום, אבל נמצאת
14 קודם הקרבה – זימנין מתה זימנין רועה, אם
15 מתכפר באינה אבודה – השניה מתה, ואם
16 מתכפר באבודה – שאין אבודה רועה לרבנן.
17 דבני נמי הבה מצוי למיפך ממילתא רבנן
18 גופייהו, כדפרשיש, אלא נחיא ליה למפוך
19 מהדיא ד"הקריב" שהיא שניה ברישא, ואמיא
20 כרבנן. הוה ליה כמפרשי שתי חטאות לאחריות
21 – תימה ליה הוה מצוי לשנייה הא מגי – ורבי שמעון
22 היא, דלית ליה רועה כלל בחטאת יחיד, ואפילו
23 בהפריש שתי חטאות לאחריות, כדנשמע
24 בתמורה (טו.ב) ובפרק "התורה" (מנחות פ.א),
25 ובפרק "מי שהיה טמא" (פסחים צו.ב). ויש לומר:
26 דמתניתין לא מתוקמא כוותיה, דקתני מתניתין:
27 מת אחד מהם, מביא שנים אחרים ומגריל עליהם.
28 ואיהו אמר לעיל: מביא חבירו שלא בהגרלה.
29 אמר רבי ינאי אמר קרא יעמד חי עד מתי זקוק
30 לחיות עד שעת מתן דמו של חבירו –
31 תימה ליה: אמאי לא מייית ברייתא דלעיל, דבפרק
32 "טרף בקלפי" (מ.ב) דקתני בהדיא הכי אליבא
33 דרבי יהודה! ויש לומר: דאי מהדיא – הוה
34 אמניא: אם מת קודם מתן דמי חבירו – יביא אחר
35 אבל לא ישפך. ורבי ינאי אתי לאשמעינן דאף
36 הדם ישפך.
37 נשבעים לגוברין – פירש רש"י: דתנן תורמין
38 על האבוד וכו' – ובפרק "הזהב"
39 (כבא מציעיא נחא) פירש רש"י על האבוד שבא
40 ליד שליח, ואבד ולא נודע לבעלים קודם
41 התרומה, ועל הגובי שהוא עדיין ביד שליח ולא
42 אבד. וקשה: דאם כן הוה ליה זו ואין צריך לומר
43 זו! דכיון דתנא תורמין על האבוד, שיש לו חלק
44 אף על פי שאבד ולא יגיע לעולם ללשכה, ואפילו
45 הכי יש לו חלק בקופות – כל שכן על הגובי
46 שסופו שיגיע. ומפרש רבינו יצחק: על האבוד –
47 שבא ללשכה ואבד קודם שנתרמה התרומה. ולא
48 מיבעי זה דכבר בא ללשכה, אלא אפילו על הגובי
49 – שבעת התרומה היה ביד שליח, ואפילו סופו
50 נאבד ולא הגיע ללשכה. ואתם שנים אין
51 הבעלים חייבין באחריותו, ועל העתיד לגבות –
52 שלא נתן עדיין לשליח. והא דאמר בפרק שני דכתובות (קח.א) המורד הנאה מחבירו שקל
53 שקלו, דתנן תורמין על האבוד וכו'. פירוש: דלא קא מתיי ליה מידי, דבלאו הכי לא היה חייב
54 לשקול – מאבד וגובי מייתי, דלא מחייב באחריותו. אבל בעתיד לגבות לא איירי, דכיון
55 דחייב לשקול – אם כן כששקולו לו שקלו קא מתיי ליה.
56 וכן שעירי עבודה זרה שאבדו – לא ידענא אמאי לא נקט נמי פר העלם דבר של צבור?
57 ונראה ליה משום דלא פסיקא ליה, דיכתיב נמי פר העלם דבר של כהן משיח טעמה ועשה
58 בהוראת עצמו, דהוראת כהן משיח לעצמו בהוראת בית דין לצבור, ובהוראת לא הוי פליגי
59 רבי אלעזר ורבי שמעון.

ומשום
וה צבור שחטאו בעבודה זרה – צבור עבודה זרה – צבור שחטאו בעבודה זרה
קרבתו

יומא דף סה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קנג

52 יאמרו הגורל קובע. דוחה הגמרא גם את הטעם הזה: וכי משום
53 גזירה בלבד ימות, הלא די היה אם מפני גזירה זו ישלח הפר
54 לרעות עד שיסתאב.
55 הגמרא מבארת טעם אחר: אמרוה רבנן קמיה דאמי – אמרו
56 התלמידים לפני אביי לבאר, שדינם למיתה גזירה משום חטאת
57 שפיתו בעליה – משום שחוששים שמא במשך השנה ימות הכהן
58 הגדול שהוא בעליו של הפר, ומכיון שפר זה הוא קרבן חטאת
59 שלו, הרי זו חטאת שמתו בעליה שהיא אחת מחמש חטאות שדין
60 למיתה, ולשנה הבאה כשיבואו להקריב את הפר, ישכח מהם
61 שפר זה הופר בשנה שעברה ובעליו הכהן הגדול מת ודינו
62 למיתה, ויטעו לומר שהופרש מממונו של הכהן הגדול החדש,
63 בשנה זו.
64 שואלת הגמרא: הא תינח – לפי זה מיושב הטעם מדוע אין
65 להקריב בשנה הבאה את הפר שהוא קרבן של הכהן הגדול ויתכן
66 לחשוש שבעליו ימות, אלא שיעיר שהוא קרבן צבור ובא מכספי
67 תרומת הלשכה ולא יתכן שבעליו ימותו, מאי איבא למימר – מה
68 הטעם שיידחה ולא יבוא להקרבה בשנה הבאה. משיבה הגמרא:
69 אכן הדחייה של השעיר אינה אלא משום גזירה שיעיר אטו – אגב
70 פר, שחוששים שמא יבואו להמתין אף עם הפר לשנה הבאה,
71 ועליו כבר גזרו שמא ימות הכהן הגדול ויפסל משום חטאת שמתו
72 בעליה. דוחה הגמרא גם טעם זה: וכי משום גזירה בלבד ימות, הלא די היה אם מפני גזירה זו ישלח השעיר לרעות עד שיסתאב.
73 הגמרא מבארת טעם אחר: אלא הטעם שדין הפר והשעיר למיתה,
74 הוא גזירה משום חטאת שפיתו שנתה – שהיא יותר מבת שנה
75 ונפטלת להקרבה, שחוששים שמא עד יום הכפורים של שנה
76 הבאה תעבור שנתו הראשונה של השעיר ויהיה יותר מבן שנה,
77 ולא יהיה ראוי להקרבה.
78 מקשה הגמרא: וכי רק גזירה היא שמא תעבור שנתו, הרי היא
79 גופה – חטאת זו עצמה חטאת שפיתו שנתה היא, שהרי אם נמתין
80 עם שעיר זה עד יום הכפורים בשנה הבאה, ודאי תעבור שנתו ולא
81 נוכל להקריבו, ואין זה רק חשש. מתרצת הגמרא: הא לא קשיא –
82 קושיא זו אינה קשה, מפני שיכול להיות שעד יום הכפורים הבא
83 לא תעבור עליו שנה, וכשיטת רבי הסובר לגבי דין בתי עיר חומה,
84 שמונים את השנה לפי מנין ימות החמה, ולפי זה בשנה פשוטה
85 ושלש עיבורה בית דין אין שנה שלימה בין יום הכפורים הזה ליום
86 הכפורים שבשנה הבאה, מכיון שאנו מונין את החדשים לפי
87 הלבנה המתחדשת, וכעבור שנים עשר חדשים למנינה עדיין
88 חסרים אחד עשר יום להשלים לחשבון שנת חמה העודפת עליה,
89 ועלך להוסיפם על ימי שנת הלבנה כדי להשלים הימים כשנת
90 חמה, דתניא בברייתא, נאמר בתורה לגבי בתי עיר חומה (ויקרא כה
91 ו) יאם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אפר בעיר
92 אשר לו חמה לצמיתת לקנה אתו לדתיו, ומבארת הברייתא,
93 שמונה – סופר שלש מאות ושישים וחמשה יום כמנין ימות שנת
94 החמה, ואף שכבר עבר אחד עשר יום משנת לבנה שלימה, וכן
95 אילו עיברו בית דין את השנה ונוסף עליה חודש, אינו מתחשב
96 בזה כלל, אלא כיון שעברה שנה תמימה לפי ימות החמה נהיה
97 הבית חלוט ללוקח, דברי רבי, והכמים חולקים ואומרים, מונה
98 שנים עשר חדש מיום ליום כמו שישראל מונים לפי חשבון שנת
99 הלבנה, וכשיגיע בשנה פשוטה לטוף חודש השנים עשר, הושלמה
100 השנה והוחלט הבית ללוקח,
101

1 אם מדין של קרבנות צבור הנלקחים מתרומת הלשכה שהיא
2 מכספי הצבור קא אמרת – אתה אומר להקשות, זו אינה קושיא
3 כלל, משום שאמי – ששונה דינם של קרבנות צבור שאינם
4 ראויים לשנה הבאה, כיון שמראש חודש ניסן ואילך אינם באים
5 עוד מתרומת שקלי השנה שעברה, ויש להביאם מכספי התרומה
6 החדשה שנסאפו בחודש אדר האחרון, וכדברי רבי אמר רבי
7 יאשיה, דאמר רבי מטי אמר רבי יאשיה, אמר קרא (במדבר כח יד) זאת
8 עלת חדש פחדשו להדשי השנה, ודורשים ממה שנקטה התורה
9 בפסוק כמה פעמים לשון של חידוש וחדש 'בחדשו' לחדשו, ו
10 שאמר תורה, חדש ופלא לי קרבן מתרומה חדשה – שבאחד מן
11 החדשים צריכים לחדש את הקרבנות, ומאותו חודש ואילך יש
12 להביא את קרבנות הצבור מכספי התרומה החדשה ולא מן
13 הישנה, וחודש זה הוא ניסן.
14 שואלת הגמרא: הא תינח – לפי זה מיושב הטעם לגבי שיעיר של
15 יום הכפורים, שהוא קרבן צבור ונקנה מכספי הלשכה, אבל בפר
16 של יום הכפורים שאינו בא מתרומת הלשכה, אלא הוא בא
17 מממונו של כהן גדול ודינו כקרבן יחיד, מאי איבא למימר – מה
18 הטעם שיידחה ולא יבוא להקרבה בשנה הבאה. משיבה הגמרא:
19 אכן הדחייה של הפר אינה אלא משום גזירה פר אטו – אגב שיעיר,
20 שחוששים שמא כשיראו שמשחים את הפר להקריבו בשנה
21 הבאה, יבואו להמתין אף עם השעיר להקריבו בשנה הבאה,
22 ואסור לעשות כן, שהרי השעיר צריך לבוא מתרומה חדשה.
23 דוחה הגמרא: וכי משום גזירה בלבד ימות, הלא די היה אם מפני
24 גזירה זו ישלח הפר לרעות עד שיסתאב ולא ימות. ועוד מוסיפה
25 הגמרא להקשות, הא דרבי מטי אמר רבי יאשיה שאמר שצריך
26 להביא מתרומה חדשה, הלכה זו גופה – עצמה רק מצוה –
27 לכתחילה היא ואין זה מעכב, דאמר רב יהודה אמר שמואל,
28 קרבנות צבור תפאין בניהן ואילך, מצוה לכתחילה להביא מן
29 החדש – התרומה החדשה, ואם הביא מן הישן – התרומה הישנה
30 יצא בדיעבד, אלא שחשפו והפסידו לקיים את המצוה כראוי, וכיון
31 שכך לא מסתבר לומר שהשעיר והפר ימותו, ודי בזה שירעו עד
32 שיסתאבו.
33 הגמרא מבארת טעם אחר: אלא אמר רבי יודא, הטעם שפר ושעיר
34 של יום הכפורים שנמצאו לאחר שהוקרבו אחרים תחתיהם דינם
35 למיתה, ואינם עומדים לשנה הבאה, הוא לפי – מפני שאין הגורל
36 שערך הכהן הגדול על השעירים ביום הכפורים קובע את תפקידו
37 של השעיר שלשמו יעמוד משנה זו להקרבה – לשנה הבאה, ולא
38 יוכל להקריבו בשנה הבאה על פי הגורל של שנה זו. שואלת
39 הגמרא: אם כן וייתי – יביאו את השעיר בשנה הבאה עם שעיר
40 נוסף ונגדיל בשנה הבאה על שניהם, והגורל של השנה הבאה
41 יקבע את שמו. משיבה הגמרא: אין להשאיר את השעיר ולהגריל
42 עליו שוב בשנה הבאה, מפני גזירה שפאן יהיו אנשים שלא יראו
43 את הגורל בשנה הבאה ויאמרו ששמו עליו משנה שעברה והגורל
44 קובע משנה להקרבה.
45 שואלת הגמרא: הא תינח – לפי זה מיושב הטעם מדוע אין
46 להקריב בשנה הבאה את השעיר משנה זו, משום שבשעיר אכן יש
47 חובת הגרלה, אלא פר שלא מגרילים עליו מאי איבא למימר – מה
48 הטעם שיידחה ולא יבוא להקרבה בשנה הבאה. משיבה הגמרא:
49 אכן הדחייה של הפר אינה אלא משום גזירה פר אטו – אגב שיעיר,
50 שחוששים שמא אם נשזה את פר יום הכפורים להקריבו בשנה
51 הבאה, יבוא להקל בזה אף בשעיר שהוא אסור משום גזירה שמא

המשך ביאור למס' יומא ליום ראשון עמ' א

7 שאין חטאת צבור מטה. ומבואר שדעת רבי יהודה שאי אפשר
8 להניח פר ושעיר מיום הכפורים של שנה זו לצאת ידי חובתו
9 בשנה הבאה, וקשה על רבא שפירש שרבי יהודה סובר אף
10 בקרבנות שחובות שנה זו קריבות לשנה הבאה. מתרצת הגמרא:
11 אמר ליה רבא,

1 דין להיתר, ונודע להם שטעו בית דין בהוראתם, ומביאים בית דין
2 לכפרתם פר לעולה ושעיר לחטאת, שאבדו והפריש אחרים
3 תחתיהן, ואחר שהוקרבו הקרבנות האחרים נמצאו הראשונים,
4 כולן וכל הראשונים ימותו, דברי רבי יהודה, רבי אליעזר ורבי
5 שמעון חולקים ואומרים, לא ימותו אלא ירעו עד שייסתאבו וימקרו
6 ויפלו דמיהם לנדבה, משום שכל אלו חטאות הצבור דן, והדין הוא

63 הבריייתות, ולא קשיא מבריייתא אחת לשניה, הא – הבריייתא
 64 הראשונה סוברת כרבי, שיתכן שלא תעבור שנה תמימה מפסח זה
 65 עד פסח בשנה הבאה, מפני שיש ביניהם שנ"ד יום, ואפילו
 66 שהופרש לאחר שמלאו שמונה ימים ללידתו, עדיין לא מלאו לו
 67 שס"ה יום כשנת חמה, הא – והבריייתא השניה סוברת כרבי, ששנה
 68 ששנה 'תמימה' היא לפי שנת הלבנה, וקודם שיגיע הפסח הבא
 69 תעבור שנתו.
 70 מקשה הגמרא על דחיה זו: והתניא – והלא שנינו בבריייתא, וכן
 71 הפסח ששנה עברו פסח בשנה זו ולא השתמש בהם, לא
 72 ישתמש בשנה הבאה, ובריייתא אחרת סוברת שהמעות ראויים
 73 לשנה הבאה, ובמעות אין תלות במחלוקת רבי ורבנן, שהרי אין
 74 שנה פוסלת במעות. אלא לאו שפמ"ה מינה – האם לא מוכח מכאן
 75 שהבריייתות בתפלה פליגי, ולכן אף לגבי המעות יש לחשוש
 76 שיבוא לידי תקלה. מסיקה הגמרא: אכן שפמ"ה מינה.

משנה

77 אחר ששנה התנא את הדינים הנוגעים לשני השעירים, חזר
 78 התנא ללמד את המשך סדר עבודת יום הכפורים: לאחר שסיים
 79 הכהן הגדול ליתן מתנות דם הפר והשעיר כמצותם, בא לו הכהן
 80 אצל השעיר המשתלח העומד כנגד שער המזרח שממנו מוציאים
 81 אותו לשילוח לעזאזל, ששם העמידו את השעיר כשבראשו קשור
 82 לשון של הזורית, וסומך שתי ידיו עליו בין שני קרניו, ומתנדף על
 83 עוונות העם.

84 וכן היה אומר הכהן גדול בוידויו, אנה השם, חטאו עון פשעו לפניך
 85 עמך בית ישראל, אנה השם, כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים
 86 שהחטאו ופשעו לפניך עמך בית ישראל, כפתוב פתורת משה
 87 עבדך לאמר (ויקרא טו ז) 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל
 88 חמאתיכם לפני ה' תטהרו, והכהנים והעם העומדים פעורה, פשהו
 89 שומעים את השם המפורש שהוא יוצא מפי גדול, היו בורעים
 90 ומשתחווים ונופלים על פניהם, ואומרים – ועונים לעונותו ברוח שם
 91 כבוד מלכותו לעולם ועד'.

92 אחר שגמר להתוודות, מפרו הכהן גדול ואת השעיר למי שהיה
 93 מיועד מאתמול להיות מוליכו לעזאזל כדי לדחותו בצוק.
 94 המשנה מבארת מי הם הראויים לשילוח השעיר: הכל – בין כהנים
 95 ובין ישראלים פשרין להוליכו לעזאזל, אלא שעשו – הנהיגו בזה
 96 הפהלים את הנהלים מנהג קבע שיוליכוהו כהנים, ולא היו מניחין בזה
 97 דין של כהנים את ישראל להוליכו. אמר רבי יוסי, אף לישראל היו
 98 מניחים להוליכו שהרי היה מעשה והוליכו אדם ושמו ערסלא,
 99 וישראל היה.
 100 וכן – כמין גשר גבוה עשו לו – לשליח, שדרכו יוצא מן העורה
 101 אל מחוץ לעיר, מפני הבבליים שהיו מתלשים בשערו של השליח
 102 לצערו, ואומרים לו, מול וצא מול וצא, ואל תשהה עונותינו
 103 אצלנו עוד.

גמרא

104 שנינו במשנה שהיה הכהן הגדול מתודה ואומר 'כפר נא לחטאים
 105 ולעונות ולפשעים שחטאו ושעו ושפשו לפניך עמך בית
 106 ישראל'. מדייקת הגמרא: ואילו 'בני אהרן עם קדושים' לא קאמר,
 107 ומשמע שהמשנה סוברת שאין הכהנים מתכפרים בשעיר
 108 המשתלח, ואם כן מאן תנא – כמו איזה תנא סוברת משנתינו.
 109 משיבה הגמרא: אמר רבי ירמיה, משנתינו דלא כרבי יהודה, דאי –
 110 שאם המשנה סוברת כרבי יהודה, הא – הרי אמר שיש להם –
 111 לכהנים כפרה בשעיר המשתלח. דוחה הגמרא: אפי' אמר אפילו
 112 תימא – אפילו אם תאמר שמשנתינו סוברת כרבי יהודה לא יקשה
 113 מלשון המשנה, שכן אמר – האם פתנים לאו ככלל עמך ישראל
 114 יניחו – הם, וכשהכהן הגדול מתודה על עם ישראל הוא מתכוין
 115 לכלול אף את הכהנים.
 116 שנינו במשנה: מפרו למי שמוליכו. הגמרא דנה בדניי הולכת השעיר
 117 לעזאזל: תנו רבנן בבריייתא, נאמר בתורה (ויקרא טו כא) 'ושלח ביד
 118 איש עתי המדברה, ודורשים חכמים 'איש' להכשיר את הדין –
 119 ישראל שאינו כהן. 'עתי'

1 ואם נתעברה השנה על ידי בית דין שקבעו לעשותה שלשה עשר
 2 חדשים, נתעברה לומר, כיון שהולכים לפי מנין שישראל מונים
 3 בשנה הזאת שהיא של שלשה עשר חדשים, ועד שלא תושלם
 4 השנה לאותו יום בחודש שבו נערכה המכירה בשנה שעברה, לא
 5 יחלט הבית ללוקה. נמצא שלפי רבי אם הקדיש את השעיר בערב
 6 יום הכפורים בשנה פשוטה, כשהיה בן שמונה ימים, כשיגיע יום
 7 הכפורים בשנה הבאה ועברו שנ"ד יום, השעיר הוא בן שס"ד יום
 8 ולא מלאה לו שנה כימי שנת חמה, ולכן זו רק גזירה שמא תעבור
 9 שנתו.

10 שואלת הגמרא: התינה – לפי זה מיושב הטעם מדוע אין להקריב
 11 בשנה הבאה את השעיר שחובתו שיהיה בן שנה, אך פר
 12 שמתחילה הוא כשר עד בן שלש שנים, ואינו מת אף אם תעבור
 13 לו שנה שלישית, מאי איכא למימר – מה הטעם שיידחה ולא יבוא
 14 להקרבה בשנה הבאה. מיישבת הגמרא: אכן הדחייה של הפר
 15 אינה אלא משום נזירה פר אטו (-אגב) שעיר. דוחה הגמרא: וכי
 16 משום נזירה בלבד נמות, הלא די היה אם ירעה עד שיסתאב. ועוד
 17 מקשה הגמרא, מדוע דינו למיתה, הלא חטאת שעברה שנתה לפני
 18 שהביאה להקרבה, לרעה אולא (-היא הולכת) ואין דינה למיתה,
 19 וכדאמר ריש לקיש, חטאת שעברה שנתה, רואין אותה כאילו היא
 20 עומדת בבית הקברות שאין הכהן יכול לקחתה להקרבה, ורעה עד
 21 שתסתאב, ותמכר ויביא בדמיה אחרת.

22 הגמרא מבארת טעם אחר מדוע פר ושעיר שאבדו ונמצאו אחר
 23 הכפרה, ימותו: אלא אמר רבא, גזרו חכמים נזירה משום תקלה –
 24 כדי שלא יכשלו בהם במשך השנה. ומוכח בבריייתא שאכן
 25 כדושים לתקלה, (דתנן) [דתניא] בבריייתא, אין מקדישין שום דבר,
 26 ששתם הקדש הוא לבדק הבית, ואין מעריבין – שאומר ערך אדם
 27 זה עלי, ואין מקריבין – שאומר דבר זה חרם, וסתם חרמים לבדק
 28 הבית, בזמן הזה, כיון שאין בית המקדש, ואין להם תקנה. ואם
 29 הקדיש והעריב והחרים – ואילו עשה אחד מאלו בזמן הזה,
 30 ונמצאים בידיו חצצי קודש, מוטל עליו לאבדם כדי שלא יבוא
 31 להיכשל בהם, ולפיכך אם נהקה היא, תיעקר, ואם הם פירות או
 32 פסות ובלים, ינחם שנתקבו, ואם היו מעות וכלי מתכות שאינם
 33 נרקבים, וילוף הנאה – סך דמיהם לים המלח לאיבוד. ואי זה הוא
 34 עיקרו האמור לגבי בהמה, נועל את הדלת לפניה ואין לה מה
 35 לאכול והיא מתה מאליה ברעב.

36 מבררת הגמרא: תקלה דמאי – לאיזו תקלה חוששים אם ישהה
 37 את השעיר והפר לשנה הבאה. אי – אם החשש הוא מפני תקלה
 38 דתקרה – שיבוא להקריבם בשאר ימות השנה, אם כן אפילו כל
 39 רעיות נמי – בכל הבמות שדינם לרעות עד שיסתאבו יגזרו כן,
 40 מפני שאף בהם יש את אותו חשש, ואי – ואם החשש הוא מפני
 41 תקלה דנזיה ועבודה – שמא ישכח שהם קדושים ויגזר צמרם או
 42 יעבוד בהם, אם כן אפילו בכל רעיות נמי נגזרו כן. אלא לעולם
 43 החשש הוא מפני תקלה דתקרה, והקף – כל שאר הבמות שדינם
 44 לרעות, דלאו בני תקרה נינהו – שאינן עומדות בעצמן להקרבה
 45 אלא רק דמיהן, לא מריד בהו – אינו טרוד להקריבן, ומסיח דעתו
 46 מהן לגמרי ולא יכשל בהן, אבל תק – בהמה זו והשעיר או הפר
 47 דבת תקרה היא – שעומדת להקרבה ביום הכפורים בשנה הבאה,
 48 מריד בה – מחשבתו טרודה בה להקריבה כמצותה, ויש חשש
 49 שנא יכשל ויבוא להקריבה במשך השנה, ולפיכך דינה למיתה.

50 הגמרא מבארת שנחלקו תנאים האם חוששים לתקלה: ותקלה
 51 עצמה תנאי היא – שנויה במחלוקת תנאים. דתניא קדא – ששנינו
 52 בבריייתא אחת, קרבן פסח שלא קרב בפסח ראשון, כגון שבעליו
 53 יצא ידי חובתו באחר ונותר קרבן זה, ימכרנו בעליו למי שהיה
 54 טמא או בדרך רחוקה בפסח ראשון, ויקרב על ידו בפסח שני, ואם
 55 אותו פסח לא הוקרב גם בשני, ישהו ויקרב לשנה הבאה. ותניא
 56 אידך – ובבריייתא אחרת שנינו שלא יקרב לשנה הבאה. מאי לאו
 57 האם לא בתקלה פליגי – נחלקו הבריייתות, שהבריייתא
 58 הראשונה אינה חוששת לתקלה ולכן ישהו לשנה הבאה,
 59 והבריייתא השניה חוששת לתקלה ולפיכך לא ישהו לשנה הבאה.
 60 דוחה הגמרא: לא, יתכן לפרש דבולי עלמא – שלפי שתי הבריייתות
 61 [לא] תישינו לתקלה, והכא בפלוגתא – במחלוקת דרבי ורבנן אם
 62 מנין שנה כשנת חמה או כשנת לבנה, קא מיפליגי – נחלקו

יוזמא. פרק ששי – שני שעירי דף סו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קנה רש"י

1 ואם נתעברה נתעברה למוכר – ולא תחלט עד שיגיע באתו יום באתו חדש שמכרה
 2 לו. ולרבי משכח לה כגון שהקדישו ביום שמיני ללידתו, בערב יום הכפורים בשנה
 3 פשוטה, וכי מטי יום הכפורים הבא. אבתי לא מלו ליה שלוש מאות ששים וחמשה ימים,
 4 אלא שלוש מאות ששים וארבע. פר מאי איכא למימר – שהוא בן שלש. רואין אותה
 5 – בכל מקום שהיא, כאילו עומדת בבית
 6 הקברות שאין הבחן יכול ליקרב אליה. אבל לא
 7 מחטאות המתות היא אלא שאינה קריבה,
 8 הלכך רועה עד שיפול בה מום ותימכר. משום
 9 תקלה – לקמן מפרש מאי תקלה. תנן –
 10 דחיישינן לתקלה. אין מקדישין – שום דבר.
 11 שסתם הקדש לבדק הבית ואין להן תקנה. ואין
 12 מחרימין – קסבר סתם חרמין לבדק הבית.
 13 ופולגנא היא במסכת ערכין (כ.בא.). כל רועות
 14 – כל הני דאמרו רבנן ירעו עד שיסתאבו ניהוש
 15 שמא יקריבם. והנך דלאו בני הקרבה ניהו –
 16 שאר רועות אינן עומדות ליקרב הני עצמן, אלא
 17 דמיקח. לא מריד בהו – אינו מחרדה בהקרבנות,
 18 ומסיח דעתיה מהקרבה וידהו. הך דבת הקרבה
 19 היא – ליום הכפורים הבא טריד בהו לבו על
 20 הקרבנות, ודילמא מקריב לה מקמי יום הכפורים.
 21 תנאי היא – איכא דחייש ואיכא דלא חייש.
 22 יקרב בשני – בפסח שני, ימכר לטמא ושהיה
 23 בדרך חרוקה. הא רבי – דאמר מפסח לפסח
 24 אפשר לו שלא עברה שנתו ואף על פי שהופרש
 25 לאחר שמונה ללידתו. דאלו מחוסר זמן לא
 26 קדיש. וכן המעות – שהפרישו לפסח אל יקרב
 27 לשנה הבאה, ואיכא למאן דאמר יקרב.
 28 **משנה** בא לו אצל שעיר – השתא הדר תנא
 29 למילתיה אמר ר' יוחנן בסדר העבודה וקאמר
 30 דלאחר שגמר כהן גדול מתן דמים של פר
 31 ושעיר כדטליק פירקין ודחויצאו לו בא לו הבחן
 32 אצל שעיר המשולחל במקום שהעמידו שם כנגד
 33 בית שילוחו כדאמרו בפרק "טרף בקלפי" (לעיל
 34 מא.ב.). אלא שעשו כהנים קבע – שהרגילו
 35 לעשות את כהנים קבע ליהויה מולכים אותו,
 36 ולא היו בית דין של כהנים מניחין את ישראל
 37 להוליכו. ערפלא – שם האיש. וכבש – כמין
 38 מעלה עשו לו. שהוא גבוה ויוצא דרך אותו
 39 הכבש חוץ לעזרה וחוצץ לעיר, כדי שלא יוכלו
 40 הבבלים ליגע במשולחו לפי שהיו רגילין לתלוש
 41 בשערו, ואומרים לו: טול מהו רצא ואל תשחה
 42 עונותינו אצלנו עוד.
 גמרא

1 **אין** מקדישין – משום דחיישינן לתקלה. והכי נמי אמרינן בבכורות בפרק "מעשר בהמה"
 2 (ג.ג.א.) דלאחר חורבן בטלו מעשר בהמה משום תקלה. ותימה דבפרק "במה בהמה"
 3 (שבת נד.ב.) רבי אלעזר בן עזריה הזה מעשר מעריה תריסר אלפי עגלי ושתא ושטא
 4 ואיך יתכן זה להיות? הא רבי יוחנן בן זכאי חי לאחר חורבן קצת, מדרגן משתרב בית
 5 המקדש התקין רבי יוחנן בן זכאי והוא היה נשיא,
 6 ואחריו רבן גמליאל, ולכל הפחות היה שנתים
 7 נשיא עד שנתמנה רבי אלעזר בן עזריה, כדמשמע
 8 בפרק "תפלת השחר" (ברכות כו.ב.) דקאמר:
 9 אשתקד צעריה וכו'. ואם בן היה רבי אלעזר בן
 10 עזריה לכל היתר היוצא מעשר חורבן בן זמש עשרה,
 11 שהיה בן שמונה עשרה היה כשנתמנה נשיא, זה
 12 היה שלש שנים אחר חורבן לכל הפחות,
 13 כדפרישית. וקטן הזה בימי הבית רק שנתים לפני
 14 החורבן, וקטן לא רב אפרושי מעשר הוא ובשבל
 15 אותם שנתים שהגדיל לפני החורבן שאו היה
 16 מפרשי, לא הוה ליה למיכר כל שתא ושטא, ויש
 17 לומר: אפרושו פשוטו שלו היה מפרשי. אי נמי: לא
 18 בטלו מעשר בהמה לאלתר בתר חורבן. אי נמי יש
 19 מפרשים: הוה מעשר למלך. ולא נהירא, דלא הוה
 20 ליה למימר בהאי לישנא.
 21 **ואין** מחרימין – פירש רש"י: כמאן דאמר סתם
 22 חרמים לבדק הבית. ורבינו יצחק מפרש:
 23 דאתיא אפילו כמאן דאמר לכהנים, ואף על גב
 24 דשרו ולא שייך בהו תקלה חוץ מילי אי נמי: דמטו
 25 ליד כהן. אבל קודם לכן לא כדאמר בפרק "כל
 26 פסולי המוקדין" (בכורות לב.א.). חרמים, כל זמן
 27 שהם ביד בעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם
 28 ומועלין בהם. ואם תאמר: אי הכי מאי אייריא בזמן
 29 הזה? אפילו בזמן הבית נמי, ויש לומר: בזמן הבית
 30 דשכיחי קרשים היו בקיאת חזירין במילי קדושה,
 31 כדאמרינן בפרק "שכירי לא זחירי, אי נמי: בזמן
 32 הבית שכירי כהנים, ולא היו צריכין הבעלים
 33 להשתרות בידם, ונתנתין אותו לאלתר לבחן.
 34 **פירות** כסות וכלים יקרב – תימה, דבערכין
 35 פרק "המקדיש" (בט.א.) אמרינן: הווא
 36 גברא דאחרמיניהו לנכסיה בפומבדיתא, אתא
 37 לקמיה דרב יהודה, אמר ליה: זיל שקול ארבעה
 38 זוזי ושדי בגדרא, ואמאי לא קאמר ליה בדתניא
 39 הכא: פירות כסות וכלים יקרבו וכו'? ויש לומר:
 40 התם מיירי במקרקעי, ואותם אין להם תקנה אלא
 41 בחילול. דאי אמרינן יניחנה בורה ולא תיעבד ולא
 42 תורע שדות בורות איכא טובא, וליכא חיכיא,
 43 ואתי בה ליידי תקלה. ואם תאמר: הוא על כרחך
 44 מטלטלי נמי הוה מדפריך התם הוא עובדא
 45 דפומבדיתא קרקע נמי הוה, מכלל דמטלטלי נמי
 46 הוה מיהו לא עשו תקנה בחילול אלא מקרקעי
 47 אבל מטלטלי עבד להו, כדמפרש הכא. וכל שכן
 48 דניחא טפי דמקשה התלמוד בפשיטות במקרקעי
 49 נמי הוה, ומנא ליה? דילמא רק במטלטלי אלא על
 50 כרחך מקרקעי נמי הוה מדעבד תקנה בחילול.
 51 **ותקלה** עצמה תנאי היא – הוא לא מייחי
 52 תנאי דפליגי בסוף פרק קמא דפסחים
 53 (כ.ב.) בתקלה והתם לא מייחי הני תנאי דהבא,
 54 משום דמייחי דמי לדמי. **אמר** רבי ירמיה דלא כרבי יהודה –
 55 משום דמייחי דמי לדמי. **אמר** רבי ירמיה דלא כרבי יהודה – משום דמייחי דמי לדמי.
 56 משום דמייחי דמי לדמי. **אמר** רבי ירמיה דלא כרבי יהודה – משום דמייחי דמי לדמי.
 57 משום דמייחי דמי לדמי. **אמר** רבי ירמיה דלא כרבי יהודה – משום דמייחי דמי לדמי.
 58 משום דמייחי דמי לדמי. **אמר** רבי ירמיה דלא כרבי יהודה – משום דמייחי דמי לדמי.
 59 משום דמייחי דמי לדמי. **אמר** רבי ירמיה דלא כרבי יהודה – משום דמייחי דמי לדמי.

1 **אמר** דרפם זאת אומרת עירוב הוצאה כו' – אמרין בפרק "אמרו לו" (ברכות יד,א)
 2 דרפם בודתא היא, דרפך עליה: ודילמא שאני שעיר המשתלח הכשירו ביום
 3 הכפורים בכך, אלא דרפם בודתא היא. **פלוני** מהו לעולם הבא – פירש רבינו תנאל:
 4 אבשלום שבא על פילגשי אביו, מהו לעולם הבא? מי סבירא לן הא דאמר רב נשים בכתובה
 5 וקידושין פילגשים בלא כתובה ובלא קידושין,
 6 הכי אמרין בסנהדרין פרק "כחן גדול" (כא,א), או
 7 לא. ויש מפרשים: ששאלוהו על שלמה, מי סבירא
 8 לו כרבי יונתן דאמר כל האומר שלמה חטא אינו
 9 אלא טועה, שנאמר "ולא היה לבבו שלם" כו'
 10 כלבב דוד אביו הוא דלא היה, מיהטא נמי לא
 11 היה חטא. הכי אמר בפרק "במה בהמה יוצאה"
 12 (שבת נו,ב) ובתוספתא פרק שלישי, דיבמות.
 13 **מהו** להציל הכבשה מן הארי – כלומר: בת
 14 שבע מיד דוד, מי סבירא לן דאמר רבי
 15 יונתן במסכת כתובות (ט,ב): כל הוציא למלחמת
 16 בית דוד גט כריתות כותב לאשתו, ואוריה כותב גט
 17 לבת שבע. מהו להציל הרועה מיד הארי, כלומר:
 18 מהו להציל אוריה מיד דוד, מי סבירא לן: חולקין
 19 כבוד לתלמיד במקום הרב, ולא היה מורד
 20 במלכות, או דילמא אין חולקין ומורד במלכות
 21 היה, עד כאן לשונו. פירוש: משום דקאמר "ואדוני
 22 יואב" דקרי ליה ליואב אדוני בפני המלך.
 23 ופלוגתא היא בפרק "ש נוהלין" (בבא בתרא
 24 קט"ב) אם חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב או
 25 לא.

26 **אמר** ליה רבי יוסי תנח דעתך כו' – ואם
 27 תאמר: בסוף פרק "שתי הלחם" (מנחות
 28 ק"א) גבי חל להיות יום הכפורים ערב שבת, שעיר
 29 הציצון של יום הכפורים אובלין אותו כשהוא חי.
 30 תניא בגמרא איפכא רבי יוסי אומר לא בבליים
 31 היו כו', עד אמר לו רבי יודנה תנח דעתך
 32 שהנחת דעתך. ויש לומר: מר מאי דשמיע ליה
 33 קאמר, ומר מאי דשמיע ליה קאמר. רבי יהודה
 34 קיבל דהדאי דהכא לא בבליים הן, רבי יוסי קיבל
 35 בההוא הדתם.

רבי
 26 **לְאִשָּׁה אֶלָּא בְּפֶלֶךְ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר** "וְכָל אִשָּׁה חֲכֵמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טוֹב". אִיתְמַר, רַב וְלוֹי:
 27 **חַד אָמַר: זִיבָה וְקִיטָר - פְּסִיף, גֶּפֶה וְנִישֶׁק - בְּמִיתָה, שְׂמֹחַ בְּלִבּוֹ - בְּהַדְרֹקֵן. וְחַד**
 28 **אָמַר: עֲרִים וְהַתְרָאָה - פְּסִיף, עֲרִים בְּלֹא הַתְרָאָה - בְּמִיתָה, לֹא עֲרִים וְלֹא הַתְרָאָה -**
 29 **בְּהַדְרֹקֵן. אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׂכֵמוֹ שֶׁל לְוִי לֹא עֵבֶד עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאמַר "וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה**
 30 **בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה" וְגו'.** יְתִיב רַבִּינָא וְקָאֵמַר לְהָא שְׂמַעְתָּא, אִיתִיבִיהּ בְּנֵי רַב פֶּפֶא בַר אֲבָא
 31 **לְרַבִּינָא: "הָאמַר לְאֶבְי וְלֵאמֹר לֹא רֵאִיתִיו" - "אֲבִיו" - אֲבִי אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, "אֲחִיו" - אֲחִיו**
 32 **מֵאִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, "בְּנִיו" - בְּנֵי בֵתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. "וְכִבֵּשׁ עֶשׂוֹ לֹ" כו'. אָמַר רַבָּה בַר בַּר הֲנֵה:**
 33 **לֹא בְּבָלִיִּים הָיוּ אֶלָּא אֶלְפִסְנֵדְרִיִּים הָיוּ, וּמֵתוּדָה שְׂשׂוּנָאִים אֵת הַבְּבָלִיִּים הָיוּ קוֹרִין אוֹתָן עַל**
 34 **שְׁמֹן. תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא בְּבָלִיִּים הָיוּ אֶלָּא אֶלְפִסְנֵדְרִיִּים הָיוּ. אָמַר לֹ רַבִּי יוֹסִי: תַּנּוּחַ**
 35 **דְּעֻתָךְ שְׁהִנַּחַת אֵת דְּעֻתִי. "טוֹל וְצֹא". תַּנָּא: מַה שְׂהִי צִפְרִיא דִּין וְחוּבֵי דְרָא סְגִיאִין. מִשְׁנַה**
 36 **מִקְיָרֵי יְרוּשָׁלַיִם הָיוּ מְלוּזִין אוֹתוֹ עַד סוּפָה הָרְאוּשׁוֹנָה. עֶשֶׂר סוּפּוֹת מִירוּשָׁלַיִם וְעַד צִזְק**
 תשעים

1 **גְּמֵרָא** שִׁיחָא מוּזְמִין – מוּכָן לִכְר מֵאִתְמַל. עֵתִי אִפְּלִיז בְּשַׁבַּת – עֵתִי יַעֲתוּ וּבְמוֹעֵדוֹ
 2 יִשְׁתַּלַּח, וְלֹא יַעֲבֹר וּאִפְּלִיז בְּשַׁבַּת וּבְטוּמְאָה. וְלִקְמָן מִפְּרֵשׁ מֵאִי אִיסוּר שַׁבַּת וּטוּמְאָה שִׁיךְ
 3 בְּשִׁילוּחוֹ, דְּאִיצְטְרִיךְ לְרַבּוּי. לְמַאי הִלְבַּתָּא – מַה חִלּוּל שַׁבַּת יֵשׁ שְׁהוּצֵרְךָ לְהַתִּירוֹ. אִי
 4 מְשׁוּם תַּחוּמִין – דְּרַבְּנָן בְּעֵלְמָא נִינְהוּ, שְׁגוּרָה עֵלִיקָן לְאַחַר מִתָּן תּוֹרָה. כְּמַאֲן – אִיצְטְרִיךְ
 5 לְרַבּוּי דְּלֹא כֵר' נָתַן דְּאִמְרוּ חַד נִישׁא אַת עֲצַמוֹ
 6 הוּא, וְאִין כּו אֵלָּא מְשׁוּם שַׁבּוֹת. וּפְלוּגְתָּא
 7 בְּמִסְכַּת שַׁבַּת (צד,א). חוּלָה שְׂאֵנִי – דִּהֲשַׁתָּא
 8 לֹא נִישׁא אַת עֲצַמוֹ, וְהַנּוּשָׁא מַחֲלֵל שַׁבַּת. זָאת
 9 אִוְמַרְתָּ – מְדַאִיצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי "עֵתִי" אִפְּלִיזוֹ
 10 בְּשַׁבַּת אֵיכָא לְמַשְׁמַע דְּאִין אִיסוּר הוּצֵאָה לְיוֹם
 11 הַכְּפוּרִים דְּאִי יוֹם הַכְּפוּרִים כְּשַׁבַּת הוּצֵאָה לְמַה
 12 לִי קְרֵא לְהַתִּיר מִשְׁאָ בְּשַׁבַּת? הִי כְּשַׁחַל בַּחוּל
 13 נָמִי כְּשַׁבַּת דְּמִי, וְקָאֵמַר רַבְּמַנָּא שִׁלְחוּנוּ. עִירוּב
 14 כּוּדִי נִסְבָּא, אֵלָּא דִּהָא בְּהָא תְּלִיא, דְּלֹא תִקְיָנוּ
 15 חֲכַמִּים עִירוּבֵי צִצּוֹת אֵלָּא בְּשִׁבּוּל אִיסוּר
 16 הוּצֵאָה, שְׁגוּרָה מְרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת גְּזִירָה מְשׁוּם
 17 הוּצֵאָה מְרִשׁוֹת הִיחִיד לְרִשׁוֹת הַרְבִּיִם. לְמַאי
 18 הִילְבַּתָּא – מַה אִיסוּר טוּמְאָת מִקְדֵּשׁ או קְדִישׁוֹ
 19 יֵשׁ בְּשִׁילוּחוֹ שְׁהוּצֵרְךָ לְוִמֵּר שִׁדְּחָה אַת
 20 הַטּוּמְאָה. נִכְנַס מְפָא לְעוּדָה – שְׁהַחְזִק מוֹטְרוֹ
 21 לוֹ שֶׁכוּ. יוֹבֵל לְהַרְכִּיב אֲנִי וְאֵתִם – בְּרִיא וְחֻזֵק
 22 הִיָּה הַשְּׂעִיר לְהַרְכִּיב אוֹתִי וְאֵתְכֶם עֲלָי, לִקְמָן
 23 אִמְרִינָן שְׁלֵא הִיָּה חֲפֵץ לְהַשִּׁיב עַל שְׁאֵלְתֶם מַה
 24 שְׁלֵא שְׁמַע מִפִּי רַבּוּ. אֵהָא בְּשִׁלּוּם אֲנִי וְאֵתִם –
 25 כְּלוּמַר, מַה לְכֶם לְשַׁאוֹל עַל זָאת? לֹא אֲנִי וְלֹא
 26 אַתֶּם נֹזֵק לְשִׁילוּחוֹ. דַּחְפוּ – לְצוּק וְלֹא מַת.
 27 מַהוּ שִׁיחָא צִרְיָן לִירֵד אִתְרִיזוּ וּמִיתְנֵוּ. פְּלוּנֵי מַהוּ
 28 לְעוֹלָם הַבָּא – עַד אֵדָם אַחַד שְׁאֵלְוּהוּ, מַה
 29 מְעִישׁוּ בְּעִינְיָךְ? וְיש פּוֹתֵרִים: עַל שְׁלֵמָה בֶן דּוּד
 30 שְׁאֵלְוּהוּ. אֵלָּא עַל פְּלוּנֵי – שְׁמַת עַל אֲבִשְׁלוּם
 31 שְׁאֵלְוּהוּ. אֵלָּא עַל הַרְעוּקָה – אִם מוֹתֵר לְהַצִּילוֹ
 32 מִפִּי הָאִרִי. מִמּוֹר מַהוּ לִירֵשׁ – אַת אֲבִיו. אָמַר
 33 לְהֵם מַהוּ לִיבֵם – אִשְׁתּוּ אַחִיו שְׁאֵלְתֶם אוֹתִי.
 34 מַהוּ לְסוּד אַת בֵּיתוֹ – בְּזוּמָן הוּדָה, מִי אִיסוּר מִפְּנֵי
 35 צַעַר חוֹרֵבִין הֵבִית. אָמַר לְהֵם: לֹא שְׁאֵלְוּנִי אֵלָּא
 36 מַהוּ לְסוּד אַת קְבֵרוֹ. לֹא שְׁהַפְּלִיגִין – וְהַפְּרִישׁן
 37 לְדַבְרֵים אַחֲרֵים, כְּאֵדָם הַמִּתְכַּוֵּן לְדוּחַת כְּשִׁאוֹתָ
 38 יוֹדַע לְהַשִּׁיב, אֵלָּא יוֹדַע הִיָּה, אֲבָל לֹא אָמַר דַּבַּר
 39 שְׁלֵא שְׁמַע מִרְבּוּ. שְׁמַעְשָׂה הֶעֱנֵל שׁוּין –
 40 עֲבוּדוֹתֵי שׁוּוֹת לְאִיסוּר, מִפְּנֵי מַה אִין מִיתַתֵּן
 41 שׁוּחַ? שְׁהִי בּו שְׁלֵשׁ מִיתוֹת, מִיתַת סִיף "שִׁימוּ
 42 אִישׁ חֲבֵרוֹ", מִיתַת מְגִיפָה, "וַיִּגּוֹף ה' אֵת הָעָם"
 43 (שְׁמוֹת ל"ב) מִיתַת הַדְּרוֹקֵן דְּכְתִיב "וַיִּזְרוּ עַל פְּנֵי
 44 הַמַּיִם", וְאִמְרִינָן בְּמִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה (מד,א): לֹא
 45 נִתְכַּוֵּן מִשָּׁה אֵלָּא לְבַדּוֹק כְּסוּטוֹת בְּלַצּוֹת בְּטָן.
 46 זִיבָה וְקִיטָר – הֵן עֲבוּדוֹת שְׁחִיבִין עֲלֵיהֶן
 47 לְעֲבוּדָה זָרָה מִיתַת, כְּדוּחָן ב"אַרְבַּע מִיתוֹת"
 48 (סְנֵהֲדֵרִין ט"ב) שְׁחָן בְּסִקְלָה, וְכַאֲן בְּסִיף, שְׁעִרִין
 49 לֹא נִתְפַּרְשׁוּ לְהֵן אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין, וְנִידוּנוֹ
 50 בְּמִיתַת בְּנֵי נַח שְׁכַל מִיתַתוֹן בְּסִיף כְּדַאמְרִינָן
 51 בְּסְנֵהֲדֵרִין (ט"א). עֶפֶס וְנִישֶׁק – אִין בְּזֵק מִיתַת
 52 בֵּית דִּין, כְּדוּחָן ב"אַרְבַּע מִיתוֹת" (שם ט"ב). אֵלָּא
 53 בְּיַד שְׂמִים נִידוּנוֹ בְּמִגְפָה. כָּל בְּנֵי לְוִי – שְׂכוּלֵן
 54 כְּכָל זֶה. הָאוּמֵר לְאֲבִיו וְלֵאמֹר – בְּמַעֲשֵׂה הֶעֱנֵל לֹא רֵאִיתִיו נַעֲשׂוּ אַבְרָם עֲלֵיהֶם לְנַקְמוֹתָ שֶׁל מְקוּם. אֲבִיו וְאִמּוֹ, אַחִיו וּבְנָיו עֲבָדוּ עֲבוּדָה זָרָה. וּמִתְרֵי שְׂשׂוּנָאִין – בְּנֵי
 55 אֲרִץ יִשְׂרָאֵל אֵת הַבְּבָלִיִּים הָיוּ קוֹרִין כָּל קְלֵי הָרֵאשׁ וְעוֹשֵׂי דְבַר שְׁלֵא כְּהוֹנֵן עַל שְׂמֹם. תַּנּוּחַ דְּעֻתָךְ – מִשְׁפַּחוֹתָ הִיתָה מִבְּבָל, וְהִיָּה קֶשֶׁה לוֹ דְּהַרְבֵּי. מַה שְׂהִי צִפְרִיא דִּין וְחוּבֵי דְרָא סְגִיאִין
 56 – מַה מִּתְעַבֵּב שְׁעִיר זֶה כְּאֵן וְעוֹנוֹת הַדּוֹר מְרוּבֵן, וְהֵן עֲלֵיו. מִשְׁנַה מִקְיָרֵי יְרוּשָׁלַיִם – מִחֲשׁוּבֵי יְרוּשָׁלַיִם. עַד סוּפָה הָרְאוּשׁוֹנָה – סוּכוֹת עֶשׂוֹ לוֹ בְּדֶרֶךְ, וּבְנֵי אֵדָם הוֹלְכִין לְגוֹר שֶׁם
 57 לְפָנֵי יוֹם הַכְּפוּרִים, שְׂמֵלִין אוֹתוֹ מְסוּכָה לְסוּכָה.

60 השעיר, מרביבו המשלח על כתפו, מפני שאיסור הוצאה הותר
 61 לשילוח השעיר. הלה משלחו, ישלחנו ביד אחר, אף שהשני אינו
 62 מוכן לכך מאתמול. דחפו ולא מת, ביד אחריו וימיתנו.
 63 הגמרא מביאה שאלות נוספות ששאלו את רבי אליעזר ולא השיב
 64 עליהם תשובות ברורות: שאלו את רבי אליעזר, פלוני שהיו בדורם
 65 מהו לעולם הבא – האם מעשיו טובים ויזכה בהם לעולם הבא.
 66 אמר להם, שמה לא שאלתוני אלא על פלוני – אדם אחר שהיה
 67 ידוע במעשיו הטובים, ובכך דחה את שאלתם ולא השיבם. עוד
 68 שאלוהו, מהו להציל הוועה את הכבשה מן הארי – האם מותר,
 69 לרועה שאינו בעל הכבשה להציל מפי הארי את הכבשה שטרף,
 70 אף שבכך נוטל ממנו את מזונותיו. אמר להם, שמה לא שאלתוני
 71 אלא על הכבשה. שוב שאלוהו, מהו להציל הרוועה מן הארי. אמר
 72 להם שמה לא שאלתוני אלא על הרוועה אם מותר להצילו מפי
 73 הארי. עוד שאלוהו, מניין – הנוגד מהבא על חייבי כריתות, מה
 74 הוא לירש בכספי אביו. אמר להם, שמה שאלתם מהו ליבם את
 75 אשת אחיו שמת בלי בנים. עוד שאלוהו, מהו לסוד את ביתו בזמן
 76 הזה לאחר חורבן בית המקדש, האם יש בזה איסור משום אבילות.
 77 אמר להם, שמה שאלתם מהו לסוד את קברו.
 78 מבאר הברייתא: הטעם בתשובותיו אלו, לא מפני שהפליגו
 79 בדברים – שהניעם לדברים אחרים מפני שלא היה יודע מה
 80 להשיב, שודאי ידע להשיב, אלא מפני שלא אמר דבר שלא שמע
 81 מפי רבו מעולם.
 82 הגמרא מביאה שאלה נוספת שנשאל רבי אליעזר ולא השיב:
 83 שאלה אשה חכמה את רבי אליעזר, מאחר שכל מעשה – מיני
 84 עבודות שנעשו בחטא העגל, שוין באיסורם, אם כן מפני מה אין
 85 מיתתן של כל החוטאים שנות, אלא היו שנהרגו בסיף[–חרב], והיו
 86 שמתו במגיפה, והיו שמתו בהדרוקן, שפיר משה את אפר העגל
 87 על פני המים והשקה את העם, ומי שחטא בעגל היה מת בחולי
 88 מעיים. אמר לה, אין חכמה לאשה אלא בפלך – בכוש שדרך
 89 הנשים לטוות בו, ואל לך לחקור בחכמות אחרות. וכן הוא אמר
 90 לגבי מלאכת המשכן (שמות לה ב) וקבל אשה חכמת לב בידיה מו'.
 91 הגמרא מביאה שנחלקו אמוראים בביאור חילוק עונשי המיתה
 92 לחוטאי העגל: איתמר, רב ולוי נחלקו, חד – האחד אמר שמה
 93 שויבח וקישר לעגל, היינו שעבד עבודה זרה ממש וחייב מיתה,
 94 נידון כסוף, ומי שגפף – חיבק ונישק את העגל, נידון כמיתה בידי
 95 שמים במגיפה, ומי שרק שמח בלבו ולא עשה מעשים, נידון
 96 בהדרוקן – בשתיית המים שאפר העגל מעורב בהם ועל ידי זה היה
 97 מת בחולי מעיים. וחד אמר, שמי שעבד לעגל והיו עדים שראו
 98 זאת, וכן היתה התראת – שהזהירו אותו שאם יעשה דבר זה יירג
 99 על ידי בית דין, נידון כסוף, ומי שעבד בפני עדים אך בלא התראת,
 100 נידון כמיתה במגיפה, ומי שעבד שלא בפני עדים ושלא בהתראת,
 101 נידון בהדרוקן – בשתיית המים ומת בחולי מעיים.
 102 הגמרא מביאה דרשות נוספות בענין חטא העגל: אמר רב יהודה,
 103 שכבשו של לוי לא עבד עבודת פוככים במעשה העגל, שפאמר (שמות
 104 לב ב) ויעמד משה בשער המחנה וגו' ויאמר מן לה אלי ויאספו אלי
 105 כל בני לוי, ומשמע שאף אחד מהם לא חטא. ותיב – ישב רבינא
 106 וקאמר להא שמעתא – מימרא זו, איתביה – הקשו בני רב פפא בר
 107 אבא לרבינא, הלא משה אמר על שבט לוי (דברים לג ט) והאמר לאביו
 108 ולאמו לא ראיתיו ואת אהיו לא הכיר ואת בניו לא ידע, היינו
 109 שהרגו את קרוביהם במעשה העגל, ומבואר שהיו משבט לוי
 110 שחטאו בעגל. מתרצת הגמרא: אביו הכוונה לאביו אמו משרא
 111 אהיו הכוונה לאהיו אמו שנולדו לה משרא ולא מאביו שהיו
 112 לוי, בניו הכוונה לבני בתו שנולדו לה משרא, ומשום שבני בנים
 113 הרי הם כבנים לפיכך נקראו בניו.
 114 שנינו במשנה: וכבש עשור לו כו' מפני הבבליים שהיו מתלשים
 115 בשערו, ואומרים לו טול וצא טול וצא. הגמרא מבארת את דברי
 116 המשנה: אמר רבה בר רב הנה, לא בבליים היו אלא אלכסנדרים
 117 היו – מבני אלכסנדריה של מצרים, ומהו שבני ארץ ישראל
 118 שונאים את הפבליים כיון שלא עלו עם עזרא מבבל, היו קורין אותן

1 ללמדנו שהיא המשלח מוויזן – מיועד לשילוח כבר מערב יום
 2 הכפורים, ועוד דרשו, עתה מלשון עת, ללמד שישתלח בעתו
 3 ובזמנו ואפילו כשחל יום הכפורים בשבת, עתה ללמד שישתלח
 4 בזמנו ואפילו בטומאה.
 5 הגמרא דנה בדברי הברייתא: איש להקשיר את הוד. מקשה
 6 הגמרא: פשיטא, הלא שילוח השעיר אינו נחשב לעבודה במקדש
 7 שצריך שתיעשה בכהן. מתרצת הגמרא: מהו דתימא בפרה פתיקא
 8 גיה – שמה תהא סבור לומר שכיון שכתבה התורה בשעיר
 9 המשתלח (ויקרא טו ט) יעמד חי לפני ה' לכפר עליו, אם כן בשילוחו
 10 תלויה הכפרה, ולכן היא צריכה להיעשות ביד כהן כשאר כפרת
 11 קדשים, קא משמע לן שאפילו ישראל כשר לשילוחו.
 12 עוד דרשו בברייתא, עתה ואפילו בשבת. שואלת הגמרא: למאי
 13 הלכתא – מפני מה הוצרכו ריבוי מיוחד ללמד שמשתלח גם
 14 בשבת, הרי אין בשילוחו חילול שבת שצריך פסוק להתירו, ואף
 15 מה שהוא חוץ לתחום שבת, הוא רק איסור מגזירת חכמים.
 16 משיבה הגמרא: אמר רב ששת, הריבוי נצרך לומר שאם היה
 17 השעיר חולה ואינו יכול להלך ברגליו, מרביבו המשלח על כתפו,
 18 אף שהוא עובר בזה על מלאכת הוצאה בשבת. מבררת הגמרא:
 19 לפי ביאור זה, קמאן – כדעת מי שנשנתה הברייתא, ולא כרבי נתן,
 20 דאי כרבי נתן מדוע צריך לכך פסוק, האמר רבי נתן שכל דבר חי
 21 נחשב כנושא את עצמו בכוחותיו, והאדם אינו חייב על הוצאתו,
 22 ואם כן אין נשיאת השעיר נחשבת לחילול שבת, ואין צורך בפסוק
 23 להתירו. משיבה הגמרא: אפילו תימא שהברייתא כדעת רבי נתן,
 24 מכל מקום הלה שאינו יכול לישא את עצמו, שאני – דינו שונה
 25 מבעל חי בריא, והנשוא מחלל שבת.
 26 הגמרא לומדת מברייתא זו דיני הוצאה ועירוב ביום הכפורים:
 27 אמר רפם, מוכך שהוצרכו לימוד מיוחד להתיר לשלח את השעיר
 28 אפילו בשבת, ואת אומרת שאיסורי עירוב חצרות והוצאה מרשות
 29 לרשות נאמר רק לשבת, ואין איסור עירוב והוצאה ליום הכפורים,
 30 שאלו היו איסורים אלו גם ביום הכפורים, לא היו צריכים פסוק
 31 להתיר שילוחו של שעיר כשחל יום הכפורים בשבת, שהיה אף
 32 כשחל יום הכפורים בחול היה אסור לנושאו ואף על פי כן כתבה
 33 התורה שישלחנו, הרי שנרחה איסור זה משום מצות שילוח, ואם
 34 כן הוא הדין כשחל בשבת.
 35 עוד דרשו בברייתא, עתה ואפילו בטומאה. שואלת הגמרא: למאי
 36 הלכתא – באיזה אופן הוצרכו להתיר שישתלח אפילו בטומאה,
 37 הלא איסור טומאה אינו אלא בכניסת טמא למקדש או בטומאת
 38 הקדשים, ומה ענינו לשעיר המשתלח חוץ לעיר. משיבה הגמרא:
 39 אמר רב ששת, הפסוק בא לומר שאפילו אם נטמא משלחו, מכל
 40 מקום לא ישלחנו ביד אחר אלא ביד המזומן מאתמול, ונקנס אף
 41 שהוא טמא לעירה לקבל את השעיר מהכהן הגדול, כיון שטומאה
 42 הותרה בציבור, וישלחו לעזאזל כדינו.
 43 הגמרא מביאה ברייתא ששאלו את רבי אליעזר כמה שאלות
 44 בדיני שעיר המשתלח: שאלו את רבי אליעזר, אם הלה השעיר
 45 המשתלח ואינו יכול להלך ברגליו, מהו שירביבהו – האם מותר
 46 שירכיבהו המשלח על כתפו ובכך עובר המשלח על מלאכת
 47 הוצאה ביום הכפורים. אמר להם, אדרבה בריא וחזק היה השעיר,
 48 והיה יכול הוא עצמו להרכיב אינו ואתם – אותי ואתכם, ובדברים
 49 אלו השתמט רבי אליעזר מעניית תשובה לשאלתם. עוד שאלוהו,
 50 אם הלה משלחו ואינו יכול ללכת, מהו שישלחנו הכהן גדול ביד
 51 שליח אחר שאינו מוכן לכך מאתמול. אמר להם, אהא בשלום אני
 52 ואתם, כלומר, אף כשיחלה השליח לא נודקק אנו להחליפו, ומה
 53 לכם לשאול על כך, ולא השיבם על שאלתם. עוד שאלוהו, אם
 54 דחפו את השעיר לצוק ולא מת השעיר, מהו להצריכו שירד אחריו
 55 וימיתנו. אמר להם את הפסוק (שופטים ה לא) לכן יאכרו כל אויביו ה',
 56 כלומר, לא השיב לשאלתם, והיטב את דבריו לומר שמעולם לא
 57 אירע שלא מת השעיר בדחיפה מהצוק, והלואי וכן יאבדו כל
 58 אויבי ה'.
 59 מביאה הגמרא את דעת חכמים בדינים אלו: והקמים אומרים, הלה

הראשונה, ויחורו עמו לסוכה השניה, ומקצת בני הסוכה השניה
יעשו עירוב לכיוון הצוק, ויכולו ללוותו שני מיל עד הצוק.
מבררת הגמרא: כמאן אולא הא דתניא – כדעת מי מהתנאים
נאמרו סיום דברי הבריייתא, שהיו למשלח מלוים בכל הדרך הוין
מאחרין שפיהן שלא הגיע עמו לצוק, אלא עומד מרחוק ורואה את
מעשיו. מבאר הגמרא: כמאן, כרבי מאיר, שלשיטתו לא היה
האחרון יכול ללוותו עד הצוק, כיון שהצוק היה רחוק מסוכתו שני
מיל, אבל לשיטת רבי יהודה ורבי יוסי יכל האחרון ללוותו שהרי
המרחק מהסוכה האחרונה לצוק היה רק מיל, וכמו שנתבאר
לעיל.
שנינו במשנה: על כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מוון והרי מים.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת ענין זה: תנא בברייתא, מעולם לא
הוצרך אדם המשלח את השעיר לכה, אלא היו אומרים לו כה,
משום שאינו דומה רעבונו של מי שיש לו פת בסלו ויודע שאם
יצטרך לאכול יש בהישג ידו מזון ומים, לרעבונו של מי שאין לו
פת בסלו ויודע שכשיצטרך לכך יהיה עליו לתור אחר מזונות.
שנינו במשנה: מה היה עושה, חולק לשון של זהורית, חציו קשור
בסלע וחציו קשור בין שני קרניו. הגמרא מבארת מדוע היה צריך
לקשור כך. שואלת הגמרא: ונקמריה בוליה – מדוע לא היה קושר
את כל הלשון של זהורית בסלע. משיבה הגמרא: כיון דמצינה
בשעיר צריך לרוחפו בצוק, חוששים דילמא קדים וילבין ומתבא
דעתיה – שמה ילבין הלשון קודם שידהפנו לצוק, ותתיישב דעתו
משמחה שהתכפרו עוונות עם ישראל, ולא יקיים את מצות דחיית
השעיר. לכן קבעו שיקשור חציו מהלשון בסלע ולאחר מכן יקשור
את החצי השני בין קרני השעיר, ואז יהיו עיניו תלויות בחצי לשון
זה, וכיון שהוא עסוק בשעיר לא יניחנו עד שידהפנו לצוק. שואלת
הגמרא: אם כן ונקמריה בוליה בין קרניו – יקשור את כל הלשון
בין קרני השעיר. משיבה הגמרא: ומנין דמיש ליה לרישיה ולא
אדעתיה – חוששים שלפעמים יכוף השעיר את ראשו כשיפול
לצוק, ולא יוכל המשלח לראות את הלשון שבין קרניו הלבין,
ותחלש דעתם של ישראל מפני שיחשבו שלא הושלמה כפרת
עוונותיהם, ולכן היה קושר חציו בסלע ובחצי זה יוכל לראות
כשילבין.
הגמרא מביאה ברייתא בענין קשירת לשון של זהורית: תנו רבנן,
בראשונה היו קושרין את הלשון של זהורית בבית המקדש על פתח
האולם מבחוץ, והיו כל העם יכולים לראות אם הלבין הלשון
לסימן שנמחלו עוונותיהם או לא, אם הלבין היו שמחין, ואם לא
הלבין היו עצבין ומתביישין, לכן התקינו שיהיו קושרין את הלשון
על פתח האולם מבפנים, ועדיין היו העם מציינין לתוך האולם
ורואין, אם הלבין היו שמחין, ואם לא הלבין היו עצבין, לכן התקינו
שהיו קושרין אותו במדבר ליד הצוק, חציו בסלע וחציו בין קרניו.
הגמרא מוסיפה לבאר במעם קשירת הלשון: אמר רבי נחום בר פפא
משום רבי אלעזר הכהן, בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על
פתח אולם מבפנים, וכיון שהגיע שעיר למדבר היה מלבין, וידעו
בבית המקדש שנגעשית מצותו – שכבר הגיע המשלח לצוק ודחה
את השעיר כמצותו, והתכפר לישראל במיתתו, והרמז בהלבנת
הלשון האדומה לכפרת העוונות הוא כמו שנאמר בנבואת ישעיה
(ישעיה א יח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג וליבנו, היינו שאף אם
יהיו חטאיכם עד כדי כך שיהיו מוכתמים לפני כאדממות של
שנים [חוטאים צבועים באדום], אם תחזור בתשובה אלבינם
כשלג.
שנינו במשנה: לא היה והשעיר מניע למחצית החר עד שנעשה
אברים אברים. הגמרא דנה בדין איברי השעיר לאחר נפילתו:
איבעיא להו – נסתפקו בני הישיבה, אותן אברים של השעיר
שנדחה בצוק, מה הן בהנאה האם הם מותרים בהנאה כגון
להאכילם לבהמות, או אסורים. נחלקו בדין זה רב ושמואל, חד
אמר מותרין בהנאה, וחד אמר, אסורין בהנאה.
הגמרא מבארת את טעמי מחלוקתם: מאן דאמר מותרין,

השערים רים [שם מידה] היו מירושלים עד הצוק, ושפיהן ומחציה
ריסין יש לכל מיל, נמצא שהיה המרחק מירושלים לצוק שנים
עשר מיל, והיה המשלח הולך את אותם שנים עשר מיל באחד
עשר מסעות, מסע ראשון מירושלים עד הסוכה הראשונה מהלך
מיל, ובין סוכה לסוכה מיל, נמצא שמהסוכה הראשונה עד
האחרונה תשעה מסעות שהם תשעה מיל, ומרוחקת מירושלים
עשרה מילין, ומן האחרונה עד הצוק היה מסע אחרון שהוא שני
מיל. על כל סוכה וסוכה שהיה מגיע בדרכו, היו אנשי אותה סוכה
אומרים לו, הרי מוון והרי מים לפניך, ובכך הוקל לו רעבונו, מתוך
שידע שאם יאחזו בולמוס ויסתכן ימצא מיד מזון ומים.
והיו מלוין אותו אנשי כל סוכה מסוכה לסוכה הבאה, ושם היו
אחרים שלווהו הלאה, חוץ מאחרין שפיהן – אותו ששהה בסוכה
אחרונה שאינו מניע עמו לצוק כיון שהמרחק מסוכתו לצוק היה
שני מילין, ואסור היה לו ללכת יותר מתחום שבת אלפיים אמה
שהוא מיל, אלא המשלח ממשיך את דרכו לצוק לבדו, והמלוה
עומד מרחוק ורואה את מעשיו אם עושה תפקידו כהוגן.
המשנה מבארת את סדר מעשי המשלח בצוק: מה היה עושה
כשהגיע לצוק, היה חולק לשני חלקים לשון של זהורית – צמר
המשוך כמין לשון וצבוע באדום, וכשנתכפר לישראל היה הלשון
מלבין, חציו קשור בסלע – המשלח היה קושר חצי אחד של הלשון
בסלע וחציו השני קשור בין שני קרניו. ולאחר מכן דחפו את
השעיר לאחוריו, והוא – השעיר היה מתגלגל ויורד בגובה הצוק,
ולא היה מניע לחצי החר עד שנגעשה אברים אברים מהחבטות
שנחטב מסלעי ההר. ולאחר שגמר המשלח את מלאכתו, בא –
היה חוזר שני מילין, וישב לו תחת סוכה אחרונה עד שתחשך.
המשנה מבארת דין טומאת בגדי המשלח: נאמר (ויקרא טו כו)
יהמשלח את השעיר לעזאל יכבס בגדיו, ומאיכתי היה המשלח
מטמא בגדים, משיצא חוץ לחומת ירושלים. רבי שמעון חולק ואומר,
רק משעת דחייתו לצוק.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא בענין המרחק בין ירושלים לצוק, וכמה
סוכות היו בדרך לצוק: תנו רבנן, עשר סוכות ושנים עשר מילין היו
מירושלים עד הצוק, כמבואר במשנתנו, הרי רבי מאיר. רבי
יהודה אומר, תשע סוכות ועשרה מילין היו בין ירושלים לצוק,
ומירושלים עד הסוכה הראשונה היה מיל ובין כל סוכה לסוכה
היה מיל, והסוכה התשיעית שהיא האחרונה עמדה במרחק תשע
מיל מירושלים, וממנה עד הצוק היה מרחק של מיל, והיה הנמצא
בסוכה האחרונה מלוה את המשלח עד הצוק. רבי יוסי אומר, חמש
סוכות ועשרה מילין היו, ובין כל סוכה לסוכה היו שני מיל,
ומירושלים עד הסוכה הראשונה וכן מן האחרונה עד הצוק היה
רק מיל אחד, והיו מלוים אותו עד הסוכה הראשונה, ובין – שאר
הנמצאים בסוכות היו מלוים אותו על ידי עירוב, כלומר שהיו
אנשי הסוכה הראשונה נותנים עירובם במרחק מיל מסוכתם לצד
הסוכה השניה, וכך יכלו ללוותו שני מיל עד הסוכה השניה, וכן
עשו שאר אנשי הסוכות, חוץ מאנשי הסוכה האחרונה שלא
הוצרכו לערב, כיון שסוכתם היתה רחוקה מהצוק רק מיל.
אמר רבי יוסי, מה לי אלעזר בני בלשון שחוק, אם הגענו לומר שהיו
מלוים אותו על ידי עירוב, אם כן ויבולני [יכול אני לעשות שיוכלו
ללוות את המשלח אפילו אם יהיו רק שתי סוכות ועשרה מילין, על
ידי שנעמיד את הסוכה הראשונה במרחק ארבעה מיל מירושלים,
יעשו בני ירושלים עירוב וכך יוכלו ללוותו שני מיל, ומקצת אנשי
הסוכה הראשונה יעשו עירוב לכיוון ירושלים ויצאו לקראתו שני
מיל, עד מקום שבני ירושלים ליווהו, ויחורו עמו עד הסוכה
הראשונה, והסוכה השניה תעמוד במרחק ארבעה מיל מהסוכה
הראשונה, ומקצת בני הראשונה יעשו עירוב לכיוון השניה כדי
שיוכלו ללוותו שני מיל, ומקצת בני הסוכה השניה יעשו עירוב
לכיוון הראשונה ויצאו לקראתו שני מיל עד מקום שלווהו בני

יוזמא, פרק ששי – שני שעירי דף סז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזליץ) קנט רש"י

1 תשעים רים — היו מירושלים ועד צוק. הר גבוה וקוף, כדאמרין בבבא מציעא.
 2 עלתה לראשי צוקין ונפלה. שבעה ומהגה רים לכל מיל — הרי לתשעים רים שנים
 3 עשר מיל, והם אחד עשר מסעות, מירושלים לסוכה הראשונה מסע אחד, ומסוכה
 4 לסוכה עד עשר סוכות תשעה מסעות, הרי עשרה מסעות, ומסוכה אחרונה לצוק
 5 מסע אחד. הרי לכל מסע ומסע מיל, חוץ
 6 מאחד מזן שיש בו שני מילין היינו דקתני
 7 ומלזין אותו מסוכה לסוכה שהמיל הוא תחום
 8 שבת. חוץ מאחרון שהוא רחוק שני מילין,
 9 ומלזיהו מיל ועומד מרחוק ורואה את מעשיו.
 10 והחשבון הזה אינו שוה לחשבון שישד רבי
 11 אלעזר קלירי, ובשלישים קנים הוא קצב הריס.
 12 אותו חשבון אינו עולה לאלפים אמה המיל.
 13 אבל בביריתא דהאינו בספרי מציעו שם מידת
 14 חלוקת ארץ ישראל לעתיד לבוא רוחב גבול
 15 כל שבט ושבת שבעים וחמשה מיל, וגם רבי
 16 אלעזר קלירי יסד כן בפיט "ארחין בנקין"
 17 כפות", ברוחב שבעים וחמש מיל חריצותיה.
 18 והם עשרים וחמשה אלף קנים שבספר
 19 יחזקאל. (מה) שנאמר "ומן המדה הזאת
 20 תמוד" וגו' וכל קנה שש אמות, הרי מאה
 21 וחמשים אלף אמה, תן לכל אלפים אמה מיל
 22 הרי שבעים וחמשה מיל. הרי מים והרי פוין
 23 — בגמרא מפרש: אינו דומה מי שיש לו פת
 24 בסלו למי שאין לו. שאינו מניע עמו לצוק —
 25 כמו שפירשתי לפי שהוא רחוק שני מילין.
 26 חולק לשון של והורית — בגמרא מפרש
 27 טעמא. בא וישב לו — חזר עד סוכה
 28 האחרונה. אף על פי שהוצא חוץ לתחום
 29 אפילו ברשות אין לו אלא אלפים אמה ממקום
 30 שיצא אדם ברשות. זהו התירו לפי שהוא
 31 מעונה וחלש, ועוד, שירא לעמוד יחיד במדבר
 32 משתחשך. מאימתי מטמא נגדים — דכתיב
 33 "והמשלח את השעיר יכבס בגדי" (ויקרא טז).
 34 **גמרא** חמש סוכות ועשרה מילין — וכל אחד
 35 מליהו יותר ממיל, או עד הסוכה על ידי עירוב.
 36 סח לי אלעזר בני — בלשון שחוק על דברי,
 37 ואמר לי, אם על ידי עירוב דיי לנו בשתי סוכות
 38 שיהיו בני ירושלים מלזין אותו שני מילין,
 39 ומסוכה ראשונה יצאו לקראתו שני מילין הרי
 40 ארבע מילין, שאתה יכול להרחיק הסוכה
 41 מירושלים. וסוכה השניה לסוף ארבעה מילין
 42 של ראשונה, והיו מקצת בני הראשונה מערבין
 43 לצד השניה, ומקצת יערבו לצד ירושלים, וכן
 44 בני שניה מקצתן מערבין לצד הראשונה לצאת
 45 לקראתו שני מילין ומקצתן מערבין לצד צוק
 46 ללוותו שני מילין. כמאן כרבי מאיר — דאילו
 47 לרבי יהודה ורבי יוסי אף האחרון מגיע לצוק.
 48 לא צריך אדם לכך — לא נצרך אדם המשלח
 49 לאכול בדרך, אלא מה טעם אמרו לו כן שאינו
 50 דומה מי שיש לו פת בסלו לחיות רעב כמי שאין
 51 לו. בין דמעה בשעיר — לדחפו לאחוריה,
 52 בדכתיב "אל ארץ גזירה" — דבר המתגורר ויוד, ו
 53 אי אמרת נקטריה כוליה בסלע זמנך דקדים
 54 ומלכין קודם דחופת השעיר, ומייתבא דעתיה
 55 משמחת ליבון החסאים, ולא איכפת ליה לקיים מצות השעיר. לפיכך קושר באחרונה
 56 חציה בין קרניו ועיניו תלין בו ומאחר שהוא עסוק בו באחרונה לא יניח מלדחפו, והיא
 57 לא תלכין לחצאים עד שתגמר מלאכת כולה. דנפיש ליה לרישה — יכוף ראשו תחת גופו כשיפול לאחוריו, ולא יוכל לראות הלשון אם תלכין.

1 **רבי** יהודה אומר תשע סוכות ועשרה מילין — יש ספרים שיש בהן עשר סוכות. אם כן לפי
 2 זה האחרונה היתה עומדת בצוק, ושמו משום חולשא דמשלח, כפי שלא יצטרך לחזור
 3 וילך שם.

4 **ובולן** על ידי עירוב — מכאן מקשים אהא דאמר בפרק "מי שהוציא אהו" (עירובין נא,א)
 5 כזה יהו כל שובתי שבת, פירוש, אלפים תחום
 6 שבת, ומעביר ארבע אמות ברשות הרבים כולו
 7 נותנין להם אלכסון. ומפרש רבינו תם: דבכל צד
 8 שלך נותנין לו אלכסון, ויכול לילך שבת
 9 אלכסון של אלפים. ובכל מקום שמוכר בגמרא
 10 עמוד הרוב ארבעה על ארבעה לאו דוקא, אלא
 11 בעי שיהא ריבועו כשיעור אלכסון של ארבעה על
 12 ארבעה. והיינו חמשה טפחים ושלוש חומשין, ונבי
 13 כוורת בפרק קמא דשבת (נא,א) דנקט רחבה ששה
 14 ולא נקט רחבה ארבעה כמו בכל דוכתא משום
 15 דבכל דוכתא דאיירי במרובה כל הה צריך
 16 למינקט אלא ארבעה, וממילא ידענא כמו שהוא
 17 באלכסונו כן הוא בכל מקום. אבל סתם כוורת
 18 עגולה היא, ואי היה נקט רחבה ארבעה היה
 19 משמע מכל צד כי כוורת אין לה אלכסון. וקשה
 20 לפירושו: מכאן משמע תחום שבת מיל, והיינו
 21 אלפים ותו לא, כמו שהוכיח רש"י, מיהו, יש לומר
 22 דסימנא בעלמא הוא מיל, כמו בכל דוכתא דנקט
 23 אלפים, אף על גב דיהבין ליה אלכסון, הכי נמי,
 24 הכא נקט מיל אף על גב דיהבין ליה אלכסון.
 25 מיהו, קשה לפירושו: דהא פאות דשבת ילפינן
 26 מערי לויים, וערי לויים אין נותנין אלא לפאות
 27 העולם כדאייתא בפרק "ביצד מעבירין" (עירובין
 28 נב,ב). על כן פירש רבינו שמואל: דההולך ממזרח
 29 העולם למערבו או מצפון לדרום אין נותנין לו
 30 פאות, אבל ההולך מקרן דרומית מערבית של
 31 עולם למזרחית צפנית נותנין לו פאות. ועמוד
 32 ברשות הרבים גבוה עשרה רוחב ארבעה על
 33 ארבעה, אם העמיד ריבועו לריבועו של עולם
 34 חרק ונח על גבין חייב, ואם אלכסונו עמוד לריבוע
 35 העולם אינו חייב עד שיהא ריבועו חמשה טפחים
 36 ושלושה חומשין.

37 **כמאן** אולא הא דתניא חוץ מאחרון שבהן כו'
 38 — תימה לוי: אמאי לא קאמר כמאן
 39 אולא הא דתנן חוץ מאחרון שבהם, דהא
 40 במתניתין נמי קתני לה. וליכא למימר דגרסינן
 41 דתנן, כמו ש ספרים שהונה בהן דתן ואמתניתין
 42 קאי דאם כן אמאי מיבעי ליה אסיפא? מרישא
 43 הוה מציי לאוכידי דמתניתין אתיא כרבי מאיר,
 44 דקתני מירושלים עד צוק תשעים ריסי שבעה
 45 ומחצה לכל מיל דהיינו כרבי מאיר דאמר שנים
 46 עשר מיל. ונראה לי דגרס דתניא, וסיפא דהא
 47 ברייתא דאתנין עלה היא, ובתר פלוגתא דרבי
 48 מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי קתני לה. ועל כן
 49 מתמה גמרא, אף על גב דרבי מאיר הוחר ברישא
 50 ובתר הכי רבי יהודה ובתר הכי רבי יוסי לכאורה
 51 היה משמע דמסקנא דמילתא דרבי יוסי שבעה
 52 להכי איצטרך לאשמעינן דאתאן לתנא קמא.
 53 דהיינו רבי מאיר. וכי האי גוונא איכא בפרק קמא
 54 דסנהדרין (ב,ו) דן את הדין אתאן לתנא קמא.
 55 ובפרק "לא יחפור" (בבא בתרא כה,ב) נמי איכא כן אי גוונא.

אטו
 דכתיב

אמזו במגס מקטיר ליה - כך היה כתוב בספרים כאן ובסוף פרק "תמיד נשחט" (פסחים סה.ב). ורש"י מחקו, לפי שהיה קשה לו בדבכמה דוכתי במנחות קתני מעלה ומקטירה בכלי שרת, ולא פריך הכי אטו בכלי שרת מקטיר ליה. וגרס רש"י והקטירו סלקא דעתך. וכי היה יכול להקטירו מיד? והלא היה לבוש עדיין בגדי לבן, והקטרה הוא בבגדי זהב מבחזיך. ומשני: נתנו במגס להקטירו לכשיגיע זמנו. ובפרק

"תמיד נשחט" (שם) מפרש: הקטירו סלקא דעתך? אטו הוא גופיה מקטיר ליה, הוא בור קיימין, דלעיל מינה איירי בהפשה דכשירה בור. ומשני: נתנו במגס להקטיר על ידי כהן. ורבינו תם אומר: דאין צריך להגיה הספרים, הוא דלא פריך הכי גבי מנחה, בכלי שרת סלקא דעתך - שאני התם, כיון דמנחה בניא קידוש כלי, אנב דמוקדש בכלי שרת מעלה למזבח בכלי שרת שהיא נתונה בו להקטירה, אבל הכא, ובפרק "תמיד נשחט" פריך שפיר במגס סלקא דעתך? וכי חובה הוא שיהיה בכלי שרת כלל? והקשה הרב רבינו שמואל מורדוך: דבפרק שני דטוטה (טו.א), דפריך הכי גבי מנחה דקתני מעלה ומקטירה בכלי שרת ומקטיר לה, ומשני: אימא להקטירה. ומעתה אין צריך למחוק הספרים דאיכא למימר כיון דפריך לה חדא זימנא כוסטה גבי מנחה ושני לה לא חש להקשות במנחה זימנא אחריתי, אף על גב דבבב פריך לה ב"תמיד נשחט" (פסחים סה.ב) והדר פריך לה הכא התם כבשים והכא פרים. אבל גבי מנחות שם מנחה אחת היא. ולספרים דגרסינן כוסטה בבביתא מעלן ומקטירין בכלי שרת. ומולחו ונותנו על גבי האשים ניחא ולפירוש רבינו תם דהכי פריך מקטירו בכלי שרת סלקא דעתך: פירוש: וכי כמו שהיא בכלי שרת בלא מליחה מקטירו ומשני: אימא להקטירו. פירוש: לאמר מליחה. ולי נראה דגרסינן שפיר במגס סלקא דעתך ופריך: וכי חובה הוא שיליינו במגס למזבח? נהי נמי דבשקיען הוציא אימוריהן ונתנו במגס, ולא על גבי רצפה, שלא יהו קדשי שמים מוטלים כבבלה מכל מקום כשמעלן למזבח יכול להעלותן בידי ומדקתני ליה גבי סדר יום הכפורים משמע דכך הוא הסדר ובענין אחר אין לעשות. ולהכי פריך: וכי חובה הוא לעשות כן להעלותם במגס? ובפרק "תמיד נשחט" נמי, דקתני כל סדר הפסח שחיתו וקבלת דמו והולכתו חורקתו והפשיטו והקטירו להכי מתמה מדקתני הכי גבי סדר הפסח אלמא הדובה הוא להקטירו במגס, וכן בפרק ב' דטוטה דקתני סדר מנחות כיצד? אדם מביא מנחתו מתוך ביתו וכל סדר המנחה קתני עד מעלה ומקטירה בכלי שרת, להכי פריך: מדקתני הכי גבי סדר מנחה אלמא חובה היא. אבל בשאר דוכתי לא פריך הכי.

דכתיב במדבר - "ושלח את השעיר במדבר" (ויקרא טז) וקרא יתירא הוא, למדרש שיהא הפקר במדבר. נזירה - לשון חומר ואיסור. המדברה המדברה במדבר - שלש מקראות בענין "שלח אותו לעזאזל המדברה", "ושלח ביד איש עתי המדברה", "ושלח את השעיר במדבר". חתובה - צוק חתוך בוקפיה, ולא משופע כל כך. דבר המתגורר ויורד - השעיר מתגורר בה איברים איברים. שמא

האמר מעשה תהו הם - מה כפרה יש בשילוח זה, ומה יש ביד צוק זה להועיל. לתקלה - שימצאם אדם ויהנה מהם, שלא ידע שהיו מן השעיר. שיהא עץ וקשה - כמו "אל" לשון קשה. ומניין שבצוק - הר זוקף. נזירה - חתובה. עוזא ועוזא - מלאכי חבלה שירדו לארץ בימי נעמה אהות תובל קין ועליהם נאמר "ויראו בני האלהים את בנות האדם" (בראשית ו) כלומר, על העריות מכפר. משפטי - משמע דברים המיושרים, והדין נותן לעשותו. חוק - משמע שאינו אלא גזירת מלך, כמו "וישימה לחק" (שמואל א ל). "וישם אותה יוסף לחוק" (בראשית מז). השמן - יצר הרע משיב עליון תשובה. להטעת את ישראל, ולומר שהתורה אינה אמת כי מה תועלת בכל אלז? לכך נכתב בהן "חוק" אני ה' גורתי עליכם. תלמוד לומר אני ה' - אחריותי קא, דמיינידו סליק. אני ה' חוקתי שתמרו - אני ה' חקתיים גורתיים. השולח את המשלח - המליים אותו מירושלים. תלמוד לומר והמשלח - משמע ששילחו כבר לצד המדבר. וירקו בבת ראש - קסבר, דחיפתו חורקתו היא שילוחו. משנה כא לו אצל פר ובז' - חזר לו התנא לסדרו הראשון שהוא מסדר עבודת כהן גדול. וקתני בא לו כהן גדול אצל פר ושעיר העומדים לשרף, אחר שמסר את המשתלח למי שהוא מוליכו, בא לו אצלם, וקרעם והוציא האימורין. ונתנם כמגס - בקעה של כלי שרת, והקטירו. בדכתיב (ויקרא טז) "זאת חלב החטאת יקטיר המזבח" ובגמרא פריך: הא אכתי לא חזי להקטיר. קלעון במקלעות - כמין קליעה. ארביבה בני אדם נושאין שני מוטות, שנים לפנים שנים לאחור והמלכים מוט אצל מוט, והפר והשעיר נתונים עליהן מורכבין זה על זה, וכופפן זה תחת זה כמין קליעה. ושלימן הן, אלא שנקרע כריסן להוציא אימוריהן, דכתניא בגמרא שמוציאן שלמים. והוציאן לבית השריפה - חוץ לירושלים. מאימתי ממאמיהם בגדים - העוסקין בהן, בדכתיב "והשרוף אותם יכבס בגדיה" (שם). משיצאו חוץ לחומת העודה - בגמרא מפרש טעמא. גמרא הכי גרסינן: והקטירין סלקא דעתא אלא אימא, להקטירין, ולא גרס במגס מקטיר להו, וגייסא משבושת היא כאן ובמסכת פסחים (סה.ב) ובמסכת סוטה (טו.א). דשפיר הוה שייך למינהו לתנא הקטירין במגס, דבמגס מעלה אותן למזבח. דרבותיה תנינן טובא: מעלו ומקטירו בכלי שרת (סוטה יד.ב), מעלו ומקטירו בהמינו. אלא הכי קשיא ליה: והקטירין סלקא דעתך? וכי עכשיו הוא מקטירין? והלא עורנו לבוש בגדי לבן, ועדיין עליו לקרות הפרשה בגדים הללו, ואחר כך יטבול וילבש

בגדי זהב לאילו ואיל העם, ויטבול שניה להוציא כף ומתנה, ויטבול שלישית למסופין ואמורי חטאת הללו ותמיד של בין הערבים, כדקתני בפרקין דלקמן, אלא אימא, להקטירין נותן למגס להקטירין בו למזבח כשיגיע זמנו. לא היה מנתחן - שהורפן כניתוחו בשר עולה. שהוא מופשט מן העור קודם ניתוחו. בדכתיב "והפשיט ונתח" (ויקרא א) אלא עור על גבי בשר, ואינו מפשיטין. נאמר כאן - בפר ושעיר "את ערוותם ואת בשרם ואת פרשם". ונאמר - בפר כהן משיח עור ובשר ופרש, "זאת עור הפר ואת כל בשרו ועל ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו" (ויקרא ד).

יומא דף סז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קסא

המשלח למד לעזאל ביום הכיפורים, ושם האמר מעשה תהו
ו-שוא) הם, תלמוד לומר באותו פסוק 'אני ה', כלומר אני ה'
תקנתיו את החוקים, ואין לך רשות להחריב בן.
שנינו במשנה: מאימתי המשלח את השעיר מטמא בגדים, משיצא
חוץ לחומת ירושלים, רבי שמעון אומר, משעת דחיתו לצוק.
הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדן טומאת בגדי משלח השעיר:
תנו רבנן, המשלח את השעיר מטמא בגדים וטעונים טבילה, ואין
השולח - המלוה את המשלח בדרכו מירושלים מטמא בגדים.
שואלת הברייתא, יכול משיצא המשלח מחוץ לחומת העיר כבר
נטמא בגדיו, תלמוד לומר (ויקרא טו כב) 'המשלח את השעיר לעזאל
יכבס בגדיו', ומשמע שכבר יצא לכיוון המדבר. שואלת הברייתא,
אי - אם היה נאמר רק 'המשלח', יכול הייתי לומר שאינו מטמא
בגדים עד גמר שילוחו שניני לצוק, תלמוד לומר 'המשלח'
בתוספת ו' לרבות שמיד כשהתחיל שילוחו מטמא בגדים. הא
כיצד, משיצא מחוץ לחומת ירושלים מטמא בגדים, דברי רבי יהודה.
רבי יוסי חולק ואומר, ממה שנאמר 'עזאל ויכבס', היינו שנאמר
'יכבס בגדיו' סמוך לתיבה 'עזאל', אנו למדים שעד שהגיע לצוק
אינו מטמא. רבי שמעון חולק ואומר, שמדפטוק 'המשלח את
השעיר לעזאל יכבס בגדיו' משמע שזרקו בכת ראש ואז מטמא
בגדיו.

משנה

אחר שסיים התנא ללמד סדר שילוח השעיר לעזאל, חוזר לסדר
עבודת הכהן הגדול בפר ושעיר הנשרפים, וסדר שריפתם: אחר
שנתן הכהן גדול את השעיר האיש המוליכו לעזאל, בא לו
ו-הכהן הגדול אצל פר ושעיר הנשרפים שזרק דמם בפנים, וכעת
עומדים להוציאם לשריפה, קרנן - את כריסים והוציא את
אימוריהן, היינו החלבים, ונתנן פנינים - בקערה של כלי שרת,
והקמירן על גבי המזבח כמצוותם, לאחר מכן קלעו במקלעות - היו
נותנים את גוף הפר והשעיר על שני מוטות העומדים זה אצל זה,
וכופפים את הפר והשעיר אחד תחת השני כעין קליעה ברצועה,
והיו שלמים אלא שנקרע כריסם כדי להוציא את אימוריהם,
וארבעה אנשים היו נושאים את שני המוטות, שנים לפנים ושנים
לאחור, והוציאו לבית השריפה מחוץ לירושלים כדי לשרפם.
המוציאים את הפר והשעיר לשריפה בגדיהם טמאים וטעונים
טבילה, שנאמר (ויקרא טו כח) 'והשורף אותם יכבס בגדיו'. מביאה
המשנה שחלקו תנאים ממתינו בגדיהם טמאים, ומאימתי מטמאין
בגדיהם, משיצאו חוץ לחומת העיר. רבי שמעון חולק ואומר, רק
משיצאת האור ברוזן - כשתבער האש ברוב בשרם, יטמאו
בגדיהם.

גמרא

במשנה משמע שהכהן נותן את האימורין במגיס ומיד מקטירם על
גבי המזבח, מקשה הגמרא: והקמירן סלקא דעתך - וכי עולה
בדעתך שבעת הוא מקטירם, הרי עליו לעשות כמה עבודות
הקודמות להקטרתם. מתרצת הגמרא: אלא אימא - אמור שכונת
המשנה שינתם במגיס כדי להקמירן על גבי המזבח כשיגיע זמנם.
שנינו במשנה: קלעו במקלעות והוציאו לבית השריפה. הגמרא
מבארת איך נעשתה הקליעה: אמר רבי יוחנן, במין קליעה - היו
כופפים את הפר והשעיר אחד תחת השני כעין קליעה ברצועה.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דיני שריפתם: תנא
בברייתא, השורף את הפר והשעיר לא היה מנתחן כניתוח בשר
קרנן עולה שמפשיטו מן העור קודם הניתוח, אלא היה העור
נשאר על גבי הקשר, וחותר את האברים עם העור שעליהם.
מבארת הגמרא: מנא הני מילי - מנין שאין ניתוח פר ושעיר
הנשרפין כניתוח העולה. משיבה הגמרא: דתנא בברייתא, רבי
אומר, נאמר כאן בפר ושעיר של יום הכיפורים עור וכשר ופרש
בפסוק (ויקרא טו כז) 'ושרפו באש את ערתם ואת בשרם ואת פרשם',
ונאמר לחלן בפר כהן המשיח שחטא עור וכשר ופרש בפסוק (ויקרא
ד יא) 'ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו
ופרשו',

טעמו משום דתניב (ויקרא טו כב) 'ושלח את השעיר פמדבר', ותיבות
אלו מיותרות, כיון שכבר נאמר בפסוק הקודם 'ושלח ביד איש
עתי המדבר', ובאו ללמד שדין השעיר כמדבר, היינו שהוא
הפקר. ומאן דאמר אסורין, טעמו משום דתניב (שם) 'ונשא השעיר
עליו וגו' אל ארץ נודה, ומשמע שבשילוחו יש חומר ואיסור ואין
להתירו בהנאה.

הגמרא מבררת איך ירש כל אחד מהם את הפסוק השני. שואלת
הגמרא: ומאן דאמר אסורין, האי מדבר' מאי עבד ליה - מה ילמד
מהריבוי 'במדבר'. משיבה הגמרא: מיבעי ליה - פסוק זה נצרך לו
לבריתא בברייתא, שלוש פעמים נאמר בתורה שצריך לשלח את
השעיר למדבר, (ויקרא טו ט) 'לשלח אותו לעזאל המדבר', (שם כא)
'ושלח ביד איש עתי המדבר', (שם כב) 'ושלח את השעיר פמדבר',
לרבות שגם כשהיה אוהל מועד בנוב ונגעון, שילה, ובית עולמים
ו-בית המקדש, בכל אלו צריכים לשלח את השעיר למדבר.
שואלת הגמרא: ואיך - מאן דאמר מותרין, האי 'נודה' מאי עבד
ליה - מה ילמד מתיבת 'גזירה'. משיבה הגמרא: מיבעי ליה - פסוק
זה נצרך לו לבריתא בברייתא, נאמר 'נודה', ולומדים שאין 'נודה'
אלא חנוכה, כלומר הצוק צריך להיות גזר וחותר בוקיפה, ולא
משופע. דבר אחר, אין 'נודה' אלא דבר המפגז ונודה, כלומר הצוק
צריך להיות מקום שהשעיר יתגור ויתחלק בו לאברים אברים
כשידחה בו. דבר אחר, 'נודה' מלשון חוק וגזירה שכך גזר ה'
וכדלהן, שם האמר שמצות שילוח השעיר לצוק מעשה תהו
ו-שוא) הוא, כלומר שמא תהדר ותאמר כיצד שילוח השעיר
לעזאל מביא לידי כפרה, ואיזו תועלת תהיה מצוק זה כשידחו בו
את השעיר, תלמוד לומר בהמשך הפסוקים (ויקרא יח א) 'אני ה', 'אני
ה' נורתי את שילוח השעיר לצוק, ואין לך רשות להחריב בן.
הגמרא מביאה את הכרעת רבא במחלוקת רב ושמואל: אמר רבא,
מטמאין מטמאין דאמר שאברי השעיר לאחר שדחפוהו מותרין
בהנאה, משום שלא אמרה תורה שלח ועל ידי כך יבואו לתקלה
כשימצאו אחרים את האברים ולא ידעו שאלו אברי השעיר
שנשלח לעזאל ויהנו מאבריו.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת המבארת מדוע נקרא מקום
דחיית השעיר בשם 'עזאל': תנו רבנן בברייתא, 'עזאל' שציותה
התורה לדחות בו את השעיר, במדעות שיהא עז וקשה - קרקע
חזקה ונוקשת, ונדרשת תיבה זו בדרך 'עז' ו'אל', הוא מלשון
קושי וחוק. מבררת הברייתא: יכול היא אותו מקום פישוב, תלמוד
לומר (ויקרא טו כב) 'פמדבר', שאינו מקום ישוב בני אדם. שואלת
הברייתא: ומנין שמקום שילוחו הוא כצוק ששיפועו תלול ומזדקף
לגובה, ואין שיפועו מתארך באלכסון, תלמוד לומר (שם) 'נודה'
מלשון חנוכה, דהיינו שיהיה הר חתוך ויורד בשיפוע קצר.

תנא איך - שנינו ברייתא אחרת, 'עזאל הוא הקשה שבקריים,
כמבואר לעיל, וכן הוא אומר (יחזקאל יז יג) 'ואת אילי הארץ לקח',
שהנביא יחזקאל מתנבא על מלך בבל שיבוא ויקח אתו את חוקה
של הארץ, כלומר את השרים, הרי שאל' פירושו חוק וקשה.
תנא דבי רבי ישימעאל, 'עזאל נקרא כן על שם שהשעיר שנדחה בו
מכפר על עון גילוי עריות שדומים למעשה עזאל ונאול - שני
מלאכי חבלה שירדו לארץ בימי נעמה אחות תובל קין, וחטאו
בגילוי עריות.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת המבארת ששילוח השעיר לעזאל
אינו אלא חוק וגזירה ומחלוקת בין הדברים שהשכל מבין אותם
לדברים שאין השכל מבין אותם: תנו רבנן, 'את משפטי תעשו'
(ויקרא ד ד), אלו דברים שאמלא (לא) - שאף אילו לא נכתבו
בתורה, מן הדין הוא שיתבטו, מפני שמשפטים הם דברים
המושגים מעמסתב לעשותם. ואלו הן, עבודת פוכבים, שוראי אין
לעבוד לאל אחר בלתי לה' לבדו, וגילוי עריות, ושפיכות דמים,
וגול, וקריעת השם ובלשון סגי-נהורו, ובהמשך הפסוק נאמר 'את
חקתי תשמרו', אלו דברים שישמון - היצר הרע משיב עליהן
תשובה, בטענה שאין בהם תועלת, מפני שאינם אלא גזירת מלך
ואין אנו יודעים להם טעם, ואלו הן, אכילת חזיר, ואיסור לבישת
שעמנו - בגד המעורב מחוטי צמר ופשתים, וחליצת יבמה - אשה
שמת בעלה ולא הותיר אחריה זרע, שאסורה להינשא לכל העולם
עד שחלוץ לה אחי בעלה, וסדר פתרת מצורע מנגעו, ושעיר

46 הגמרא מבררת את מקור הדין שמקום שריפת פר כהן משיח הוא
 47 מחוץ לשלוש מחנות. שואלת הגמרא: וְהָתָם – שם, בפר כהן
 48 משיח מָנָא לָן – מנין לנו ששריפתו מחוץ לשלוש מחנות. משיבה
 49 הגמרא: דְתִנְיָא בברייתא, נאמר לגבי פר כהן משיח (ויקרא ד יב)
 50 'וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפֶּה אֶל מַחוּץ לַמִּחָנֶה, וכוונת התורה שיוציאו
 51 מחוץ לְשֵׁלֶשׁ מִחָנוֹת. שואלת הברייתא: אֵתָהּ אוֹמֵר שיוציאו מחוץ
 52 לְשֵׁלֶשׁ מִחָנוֹת, אוֹ אֵינִי – שמא אין הכוונה אֵלָּא שיוציאו מחוץ
 53 לְמִחְנֵה אַחַת בלבד, כמשמעות הפסוק. משיבה הברייתא: כְּשֶׁהוּא
 54 אוֹמֵר כְּפֶר הַעֲדָה (שם כא) 'וְהוֹצִיא אֶת הַפֶּה אֶל מַחוּץ לַמִּחָנֶה, שָׂאִין
 55 תְּלִמּוּד לֹאמֵר – שאין צריך לומר כן בפר העדה, היינו שישורף את פר
 56 בו 'וְשָׂרְף אוֹתוֹ כְּאֶשֶׁר שָׂרְף אֶת הַפֶּה הָרִאשׁוֹן, היינו שישורף את פר
 57 העדה כשריפת פר כהן משיח שפרשתו נאמרה קודם לכן, ומה
 58 תְּלִמּוּד לֹאמֵר הריבוי 'אֵל מַחוּץ לַמִּחָנֶה, אם אינו ענין ללמדך
 59 הוצאת מחנה אחת, נתהו ענין ליתן לו – להצריך שיוציא את פר
 60 העדה מחוץ לְמִחְנֵה שְׁנָיִת, ומההיקש לומדים שגם פר כהן משיח
 61 מוציאו מחוץ למחנה שנייה, וְכִשְׁהוּא אוֹמֵר (שם ד) 'מַחוּץ לַמִּחָנֶה'
 62 בהוצאת הַשָּׁשׁוֹן, שָׂאִין תְּלִמּוּד לֹאמֵר – שאין צריך לכתוב כן שְׁהָרִי
 63 כְּבָר נֶאֱמַר בפר כהן משיח שישפרנו 'אֵל שֶׁפָּד הַדָּשָׁן, וכיון שנאמר
 64 שם שמוציאו מחוץ למחנה, הרי למדנו שמקום שריפתו מחוץ
 65 למחנה הוא במקום הוצאת הדשן, אלא הֵן לו – תן ריבוי זה
 66 ללמוד ממנו לפר כהן משיח, שיוציא לשרפו מחוץ לְמִחְנֵה
 67 שְׁלִישִׁית.
 68 הגמרא דנה בשיטת רבי שמעון שהשורף את הפר והשעיר מטמא
 69 בגדי משיצית האור ברובן. שואלת הגמרא: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הֲאִי
 70 ו-הפסוק 'מַחוּץ לַמִּחָנֶה' שכתוב ביום הכיפורים שממנו למדו
 71 חכמים שבהוצאה מחוץ למחנה אחד מטמא בגדים, מֵאִי עֵבִיר לִיה
 72 – מה יעשה עם הדרשה הזו. משיבה הגמרא: מֵיִפְעֵי לִיה – הפסוק
 73 נצרך לו לְבַדְתִּינְיָא בברייתא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, נֶאֱמַר כָּאֵן בפר יום
 74 הכיפורים 'מַחוּץ לַמִּחָנֶה, וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן לגבי מעשה פרה אדומה
 75 (במדבר ט ז) 'מַחוּץ לַמִּחָנֶה, ללמד בגזירה שוה מֵהָ כָּאֵן בפר יום
 76 הכיפורים מוציאו לשרפו מחוץ לְשֵׁלֶשׁ מִחָנוֹת, וכנדרש לעיל מפר
 77 העלם דבר, אֵף לְהֵלֵן – שחיתת פרה אדומה תיעשה מחוץ לְשֵׁלֶשׁ
 78 מִחָנוֹת, ומה לְהֵלֵן בפרה אדומה מלאכתה נעשית בְּמִזְבֵּחַה שֶׁל
 79 יְרוּשָׁלַיִם, כנדרש מהפסוק (שם ד) 'וְהָיָה אֵל נֹכַח פְּנֵי אוֹהֶל מוֹעֵד, ו
 80 שצריך שיעמוד הכהן המזהב בצד מזרח של ירושלים וכיון פניו
 81 למערב לכיוון פתח ההיכל שהוא בצד מערב שלו ופתחו למזרח,
 82 ונמצא שעומד מול ההיכל, אֵף כָּאֵן בפר יום הכיפורים מקום
 83 שריפתו הוא בְּמִזְבֵּחַה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם.
 84 שואלת הגמרא: ולפי רַבִּינָן שלמדו שהפסוק 'מַחוּץ לַמִּחָנֶה' שנאמר
 85 בפר יום הכיפורים בא ללמד שבגדי השורף נטמאים מיד כשיצא
 86 מחוץ למחנה אחד, ואינו מיותר ללמוד גזירה שוה מפרה אדומה,
 87 הֲכֵאָה שָׂרִיף לָהּ – באיזה צד של ירושלים היה מקום שריפת הפר
 88 והשעיר (ושאר חטאות הפנימיות). משיבה הגמרא: דְתִנְיָא
 89 בברייתא, אותן חטאות הפנימיות שדינם להישורף מחוץ לשלוש
 90 מחנות, הֵיכָן נְשָׂרְפִין,

1 ולומדים בגזרה שוה, מֵה לְהֵלֵן בפר כהן משיח שריפתו על ידי
 2 ניתוח האיברים ולא על ידי הַשְׂשֵׁמ העור, אֵף כָּאֵן בפר ושעיר יום
 3 הכיפורים שריפתם על ידי ניתוח ולא על ידי הַשְׂשֵׁמ.
 4 מבררת הגמרא: וְהָתָם – בפר כהן משיח עצמו, מָנָא לָן – מנין לנו
 5 שצריך השורף לנתח את איבריו, ומנין לנו שאסור לו להפשיט את
 6 העור. משיבה הגמרא: דְתִנְיָא בברייתא, נאמר לגבי פר כהן משיח
 7 (ויקרא ד יא-יב) 'וְאֵת עוֹר הַפֶּה וְאֵת כָּל בְּשָׂרוֹ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל כַּרְעֵיו
 8 וְקָרְבֹו וּפְרָשׁוֹ, וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפֶּה' וגו', מְלַמֵּד שְׂמוּצִיא ו-את הפרו'
 9 שְׁלֵם עִם כָּל אֵיבָרָיו. שואלת הברייתא: אם כן יָכוֹל אֵינִי לומר
 10 שִׁשְׂרָפְנוּ שְׁלֵם ולא ינתחו כלל. משיבה הברייתא: נֶאֱמַר כָּאֵן בפר
 11 כהן משיח 'רֹאשׁוֹ וְכַרְעֵיו' בפסוק (שם) 'עַל רֹאשׁוֹ וְעַל כַּרְעֵיו, וְנֶאֱמַר
 12 לְהֵלֵן לגבי הקטרת עולה על המזבח 'רֹאשׁוֹ וְכַרְעֵיו' בפסוק (ויקרא א
 13 ח) 'וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן וגו' אֵת הָרֹאשׁוֹ וּבַפְּסוֹק (שם ט) 'וְהִקְרַב וְהִקְרַעִים
 14 יָרְחָץ בַּמִּיִם, ולומדים בגזירה שוה, מֵה לְהֵלֵן בעולה, מקטירה על
 15 יְדֵי נִיתוּת, שהרי נאמר בה (ויקרא א ו) 'וְנָתַת אֹתָהּ לַנְּתֻחָה, אֵף כָּאֵן
 16 בפר כהן משיח מקטירו על ידי ניתוח, שואלת הברייתא, אִי – אם
 17 כן נלמד גם מֵה לְהֵלֵן בעולה, מקטיר איבריה על ידי הַשְׂשֵׁמ העור,
 18 שהרי נאמר בה (שם) 'וְהִפְשִׁיט אֶת הָעוֹלָה, אֵף כָּאֵן בפר כהן משיח
 19 יקטיר איבריו על ידי הַשְׂשֵׁמ העור. משיבה הברייתא, תְּלִמּוּד לֹאמֵר
 20 בפר כהן משיח (שם ד יא) 'וְקָרְבֹו וּפְרָשׁוֹ, ללמד שאין מפשיטים את
 21 העור של פר כהן משיח בשריפתו.
 22 מבררת הגמרא: מֵאִי תְּלִמּוּדָא – כיצד לומדים מ'וקרבו ופרשו'
 23 שאין להפשיט את העור. אֹמֵר רַב פֶּפְא, נאמר (שם) 'וְאֵת עוֹר הַפֶּה
 24 וְאֵת כָּל בְּשָׂרוֹ וגו' וְקָרְבֹו וּפְרָשׁוֹ, ולומדים פֶּשֶׁם שְׂפָרְשׁוֹ – הרעי
 25 שלו מכוסה בְּכַרְבֵּו – בכריסו, שאין דרך ארץ להוציא את הפרש
 26 כשהוא מגולה, כָּף גַם בְּשָׂרוֹ יהיה מכוסה עֵוֶרָו ולא יפשיטנו. ומיד
 27 אחר כך הוסיפה התורה להקיש הוצאת הפר לשריפתו, שנאמר
 28 (שם יב) 'וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפֶּה וגו' וְשָׂרְף אוֹתוֹ, ללמדנו שגם בשריפה
 29 לא יפשיט את העור.
 30 שנינו במשנה: מֵאִיִּמְתֵי מְטַמְּאִין בְּגָדִים, משיצאו חוץ לחומת
 31 העזרה. רבי שמעון אומר, משיצית האור ברובן. הגמרא מביאה
 32 ברייתא המבארת את טעמו של תנא קמא: תֵּנוּ רַבִּינָן, נאמר בתורה
 33 לגבי פר ושעיר של יום הכיפורים (ויקרא טו כז) 'וְהוֹצִיא אֶל מַחוּץ
 34 לַמִּחָנֶה וְשָׂרְפוֹ, ומשמע שמקום שריפתם הוא מיד כשיצאו מחוץ
 35 למחנה אחד, ומקשה הברייתא, לְהֵלֵן לגבי פר העדה ופר כהן
 36 משיח, אֵתָהּ נִתְּן לָהֶם – אתה מצריך לשרפם מחוץ לְשֵׁלֶשׁ מִחָנוֹת,
 37 ואילו כָּאֵן בפר ושעיר של יום הכיפורים אֵתָהּ נִתְּן לָהֶם – מצריך
 38 לשרפם מחוץ לְמִחְנֵה אַחַת בלבד, וכי אפשר לומר כן, והרי פר
 39 ושעיר של יום הכיפורים גם הם מחטאות הפנימיות כמו פר כהן
 40 משיח ופר העדה, והתורה הקישה אותם ללמוד זה מזה. מתרצת
 41 הברייתא, אֲבָן שריפת הפר והשעיר היא מחוץ לשלוש מחנות,
 42 אלא אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר בפר ושעיר של יום הכיפורים 'מַחוּץ
 43 לַמִּחָנֶה' שמשמעו מחנה אחד, לֹאמֵר לָךְ שְׂבִינָן שְׂבִינָא הבשר מחוץ
 44 לְמִחְנֵה אַחַת מִיד מְטַמְּאִים בְּגָדִים, ומחוץ למחנה' נאמר לענין
 45 הפסוק שלאחר מכן 'וְהִשְׂרָף אוֹתָם יַכְבֵּס בְּגָדָיו'.

המשך ביאור למס' יומא ליום שני עמ' ב

10 **משנה**
 11 המשנה ממשיכה ללמד את סדר הליכתו של משלח השעיר מחוץ
 12 לעיר, וסדר דחית השעיר לצוק, ואת מעשי המשלח במשך היום
 13 עד שתחשך: מִיְקָרִי – מחשובי יְרוּשָׁלַיִם הָיוּ מְלוֹיִן אוֹתוֹ – את
 14 משלח השעיר, מירושלים עַד הַסּוּפָה הָרִאשׁוֹנָה שהקימו עבורו על
 15 הדרך.
 16 מבארת המשנה: עֶשֶׂר סוּפּוֹת הקימו עבורו מִיְרוּשָׁלַיִם וְעַד הַצּוּק –
 17 הר גבוה וזקוף והוא עזאזל ששם דוחה את השעיר,

1 – את תולשי השעיר על שָׁמֶן, וכן שנינו בברייתא, תִּנְיָא, רַבִּי יְהוֹדָה
 2 אוֹמֵר, לֹא בְבָלַיִם הָיוּ אֵלָּא אֲלֶבְסֵינֵרִיִּים הָיוּ. אֹמֵר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, תִּנְיָתָ
 3 דְעִתָּךְ שֶׁהִנְחֵתָ אֶת דְעִתִּי, מִפְּנֵי שִׁמְשֻׁפְחַת רַבִּי יוֹסֵי הִיטָה מִבְּבַל,
 4 והיה קשה לו שהיו אומרים כן על הבבליים.
 5 שנינו במשנה שהבבליים היו אומרים למשלח השעיר מוֹל וְצֹא
 6 טול וצא.
 7 מביאה הגמרא ברייתא המבארת את דבריהם: תִּנְיָא בברייתא,
 8 שהיו טוענים לו מֵה שְׁהֵי צְפִינְיָא דִּין וְחוֹבֵי דְרָא סְנִינְיָא – מדוע
 9 מתעבב שעיר זה כאן, הרי עוונות הדור מרובים והן עליו.

1 מה להלן וכו' – כדמפרש אויל. וקרבו ופרשו והוציא – בתורת כהנים הכי גרסינן לה:
2 ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא מלמד שמוציאו
3 שלם. ונאמר להלן ראש וברעים הכי גרסינן. ומעולה גמר, שנאמרו בה ראש וברעים
4 בהקטרתה, שנאמר "וערכו את הנתחים את הראש ואת הפדר" ונאמר "והקרב והכרעים".

5 כשם שפרשו בקרבו וכו' – שנאמר "זאת עור
6 הפר ואת כל בשרו" הקיש הוצאת עור ובשר
7 להוצאת קרבו ופרשו, מה פרשו בקרבו אף
8 בשרו בעורו, וכתוב הוציא ושרף מה הוצאתו
9 בשרו ועורו אף שרפתו כן. תנו רבנן נאמר כאן
10 מחוץ למחנה וכו' – הגירסא הזו משובשת היא,
11 ואי אפשר להעמידה ובמסכת זבחים ובתורת
12 כהנים הכי איתא: תנו רבנן להלן אתה נותן לזן
13 שלש מחנות וכאן אתה נותן לזן מחנה אחת אם
14 כך למה נאמר אל מחוץ למחנה? לומר לך כיון
15 שיציאו חוץ למחנה אתה מטמאן בגדים ונבי פר
16 יום הכפורים תניא לה בתורת כהנים "יוציא אל
17 מחוץ למחנה ושרפו" וגו'. וקמתנה תנא ואמר
18 הכי להלן בפר העדה וכן משיח אתה נותן לזן
19 לשריפתו חוץ לשלש מחנות: עורה וזר הבית
20 וירושלים כדילפי לקמן וכאן אתה אומר "אל
21 מחוץ למחנה ושרפו" דמשמע ששרופן חוץ
22 למחנה שכינה, מיד במחנה ליה והלא אף אלו
23 פנימים, ואיתקשו להרדי לשריפה ולטומאת
24 בגדים כדאמרין גבי פר העלם דבר "ועשה לפר
25 כאשר עשה לפר החטאת" וכוילה לדרשא,
26 ודרשינן לפר זה פר יום הכפורים במסכת זבחים
27 (לט"א, ובמסכת מנחות כ"ו,א) מייחיתין לה,
28 ועיקרה בתורת כהנים ונבי פר יום הכפורים נמי
29 כתיב: "חטאת החטאת" ואת פר החטאת ואת
30 שעיר החטאת. מה תלמוד לומר חטאת חטאת
31 – לפי שלא למדנו שיהו מטמאין בגדים
32 ונשרפין אביה דהרשן אלא אלו בלבד, מניין
33 לרבות פר משיח ופר העדה ושעירי עבודה וזה
34 תלמוד לומר "חטאת חטאת" אלמא כי הרדי
35 יננה, אם כך למה נאמר כאן מחנה אחת, לא
36 נאמרה אלא על טומאת הבגדים הכתובה
37 אחריה "השרוף אותם יכבס בגדיה" ולומר לך:
38 כיון שיציאו חוץ למחנה אחת מטמאין בגדים
39 ואף של פר כהן משיח מבאן למד שרדי לא
40 נכתבה בו טומאת בגדים ומריביא דחטאת
41 חטאת איתא כדפרישית. והכי גרסינן: אמר מר
42 להלן אתה נותן להם שלש מחנות וכו'. מחוץ
43 למחנה ברשן – בהוצאת דשן המזבח "והוציא את הדרשן אל מחוץ למחנה" שאין תלמוד
44 לומר, אינו מלמד כלום דאנא ידענא דאל מחוץ למחנה מוציאין אותו דכתיב בפרים
45 הנשרפים "אל שפך הדשן" וכתוב בהו "מחוץ למחנה". ור' שפעון – דאמר במתניתין אין
46 מטמאין בגדים עד שיוצת האור ברובן, האי "מחוץ למחנה" דכתיב בפר ושעיר של יום
47 הכפורים מאי עביד ליה. נאמר כאן – בפר יום הכפורים, ונאמר להלן בפרה אדומה
48 "והוציא אותה אל מחוץ למחנה" (במדבר ט"ו). מה כאן – בפרים הנשרפין חוץ לשלש
49 מחנות אף שחיות פרה אדומה חוץ לשלש מחנות. ומה להלן – בפרה אדומה במזרח
50 של ירושלים דכתיב בה "אל נכח פני אהל מועד" (שם) אלמא: עומד במזרח ופניו למערב
51 כנגד פתחו של היכל שהוא כותל מערבי ופתחו למזרח אף כאן וכו'. והבנן – דמפק
52 ליה לקרא לטומאת בגדים, ולית ליה גזירה שוה. היבא שריף להו – לאזו רוח של
53 ירושלים.

1 כשם שפרשו בקרבו כך בשרו בעורו – פירש רש"י: ואיתקש שריפה להוצאה. ותימה לה:
2 והא בקדשים אין למדין היקש מדיקש, והבא כיון דהוצאה גופה למדין בדיקש
3 מדאיתקש עור ובשר לפרש, היכי הדר תו גמרינן מינה שריפה בדיקש? ואין לתרץ כיון
4 דנשרפין חוץ לשלש מחנות לא חשיבי עור ובשר שלהם קודש לנעין זה שלא יחזרו וילמדו
5 בדיקש, אלא חזרין שפיר ומלמדן בדיקש, דהא
6 בפרק "איהו מקומן" (זבחים נ"א) מייתי הא
7 ברייתא דהבא וגמר מינה דבר הלמד בגזירה שוה
8 חזר ומלמד בגזירה שוה בקדשים. אלא יש לומר:
9 דשריפה גופה איתקש לפרש, כשם שפרשו בקרבו
10 בשעת שריפה כך בשרו בעורו דושרוף קאי על
11 הכל וראשו וכרעיו וקרבו ופרשו, שאבג דגמרי
12 וכשם שפרשו בקרבו דגנאי היה לשרוף הפרש
13 בפני עצמו אף בשרו בעורו. מידו, יכולני ליישב
14 פירוש רש"י, תן לו מחנה שלישית – תימה: בפר
15 העדה מנולן שלש מחנות: אי מפר כהן משיח הא
16 איהו גופיה גמר בדיקש מדשן, ודבר הלמד
17 בדיקש אינו חזר ומלמד בדיקש. ולמאן דאמר
18 הימנו דבר אחר לא הוי היקש ניהו, דאבג דגמרי
19 מינה מחנה הכתוב בו, גמרינן נמי מחנה דגמרי
20 בדיקשא. וכן קשה בפרק "נגמר הדין" (סנהדרין
21 מ"ב.) דילפי מקלל דסקילתו חוץ לשלש מחנות
22 מגזירה שוה דפרים הנשרפים, ואמאי? והא דבר
23 הלמד בדיקש אינו חזר ומלמד בגזירה שוה למאן
24 דאמר ביאיהו מקומן? דבתר מלמד אולינן אף על
25 גב דלמ חלו הוא. וכן בשמעתא דקאמר להלן:
26 אתה נותן להם שלש מחנות, וכאן מחנה אחת.
27 פירוש: הא גמרי מהרדי בגזירה שוה דחטאת
28 חטאת בשילחי "התערובת" (זבחים פ"א.) וקשה:
29 והא דבר הלמד בדיקש אינו חזר ומלמד בגזירה
30 שוה? וכן קשה לרבי שמעון דגמר פרה מפר יום
31 הכפורים חוץ לשלש מחנות בגזירה שוה, ופר יום
32 הכפורים גופיה בדיקש מפר כהן משיח, כדפריש
33 רש"י מדרש "לפר" – זה פר יום הכפורים
34 דאיתקש בהווא קרא לפר כהן משיח ולפר
35 העלם, ובקרא אחרייה דכתיב "זאת פר החטאת
36 ואת שעיר החטאת", שאין תלמוד לומר
37 "החטאת" "החטאת", אלא החטאת יתירא –
38 לשאר נשרפין הוא דאתא. הרי איתקשו להרדי.
39 וכל שכן דקשה טפי הבא דגמר פרה בגזירה שוה
40 מפר יום הכפורים, ופר יום הכפורים בדיקש מפר
41 כהן המשיח, דאיהו גופיה ליף בדיקש. בשלמא
42 מזרחיה של ירושלים דגמרי יום הכפורים מפרה –

1 מה להלן על ידי ניתוח ולא על ידי הפשט – אף כאן
2 על ידי ניתוח ולא על ידי הפשט. והתם מנא לן?
3 - דתניא: "וקרבו ופרשו והוציא" - מלמד שמוציאו
4 שלם. יכול ושרפנו שלם - נאמר כאן "ראשו וכרעיו",
5 ונאמר להלן "ראש וכרעים", מה להלן - על ידי ניתוח,
6 אף כאן - על ידי ניתוח. אי מה להלן על ידי הפשט -
7 אף כאן על ידי הפשט? תלמוד לומר: וקרבו ופרשו. -
8 מאי תלמודא? - אומר רב פפא: כשם שפרשו בקרבו -
9 כך בשרו בעורו. "מאימתי מטמאין בגדים". תנו רבנן:
10 "יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו". להלן אתה נותן להם
11 שלש מחנות, וכאן אתה נותן להם מחנה אחת, אם
12 כן למה נאמר "מחוץ למחנה"? לומר לך: כיון שיציאו
13 חוץ למחנה אחת - מטמאין בגדים. - והתם מנא
14 לן? - דתניא: "והוציא את כל הפר" - חוץ לשלש
15 מחנות. אתה אומר חוץ לשלש מחנות, או אינו אלא
16 חוץ למחנה אחת? בשהוא אומר בפר העדה "אל
17 מחוץ למחנה", שאין תלמוד לומר, ששרי כבד נאמר
18 "ושרף אותו באש שרף את הפר הראשון" ומה
19 תלמוד לומר "אל מחוץ למחנה" - ליתן לו מחנה
20 שניה. וכשהוא אומר "מחוץ למחנה" בדישן, שאין
21 תלמוד לומר, ששרי כבד נאמר "אל שפך הדשן"
22 - תן לו מחנה שלישית. ורבי שמעון האי "מחוץ
23 למחנה" מאי עביד ליה? - מייבעי ליה לכדתניא.
24 רבי אליעזר אומר: נאמר כאן "מחוץ למחנה" ונאמר
25 להלן "מחוץ למחנה", מה כאן - חוץ לשלש מחנות,
26 אף להלן - חוץ לשלש מחנות. ומה להלן במוזרחה
27 של ירושלים - אף כאן במוזרחה של ירושלים.
28 ורבנן, היבא שריף להו? - כדתניא: היכן נשרפין?
29 לצפונה

1 מצי הדר למיגמר מפר כהן משיח לרב פפא דפרק "איהו מקומן" דאמר: בתר מלמד אולינן,
2 ומלמד חולין הוא. דפריה קרשי בדיק הבית היא. אבל היכי מלמד יום הכפורים על פרה? כיון
3 דמלמד קודש הוא? ויש לומר: דפר יום הכפורים ופר כהן משיח לא בדיקש גמרי בהרדי, אלא
4 בגזירה שוה דעור ובשר ופרש כדלעיל, או בגזירה שוה ד"החטאת" "החטאת" מהרדי,
5 דככולהו כתיב "החטאת". ולא כמו שפירש רש"י דדיקש הוא. והשתא ניהא דהוה ליה דבר
6 הלמד בגזירה שוה חזר ומלמד בגזירה שוה. ופר העלם נמי, למאן דאמר הימנו דבר אחר
7 הוי היקש – לאו בדיקש ליף אלא בגזירה שוה ד"החטאת" "החטאת" ואפילו לרבי מאיר
8 דפליג בסוף פרק "התערובות" (גם זה שם) אהווא דרשא דחטאת וקאמר: אינו צריך, הרי
9 הוא אומר לכפר בו לאו משום דלית ליה גזירה שוה, אלא הכי קאמר: אינו צריך גזירה שוה
10 לטומאת בגדים דמקרא ולכפר נפקא. אי נמי: יליף שריפה חוץ לשלש מחנות מגזירה שוה
11 דמחוץ למחנה כרבי שמעון. וקשה: אמאי איצטרך לרבי שמעון מחוץ למחנה מיותר ללמד
12 על פרה שלש מחנות? נגמרי לה מפרים הנשרפים כדגמרי מקלל בריש פרק "נגמר הדין"
13 (סנהדרין מ"ב.) ויש לומר: דשמא לרבי שמעון מקלל נמי מפר יום הכפורים גמר כמו פרה. ועוד תימה: לדין נגמר מקלל שיהא חוץ למחנה מיום הכפורים דמטמא בגדים חוץ למחנה אחת,
14 ולא נגמרי חוץ לשלש מחנות משריפת פרים. ויש לומר: מסתברא משריפה אית לן למיגמר דאידי ואידי הכשירו שם: מקלל לטוקלו ופרים לשרופן. אבל טומאת בגדים שחוץ למחנה אתה
15 אינן הכשירו. אבל תימה: מאי איצטרך קרא בפרק "השוחט וזמעה" (זבחים ק"ב)

1 לצפונה
2 (סנהדרין מ"ב.) ויש לומר: דשמא לרבי שמעון מקלל נמי מפר יום הכפורים גמר כמו פרה. ועוד תימה: לדין נגמר מקלל שיהא חוץ למחנה מיום הכפורים דמטמא בגדים חוץ למחנה אחת,
3 ולא נגמרי חוץ לשלש מחנות משריפת פרים. ויש לומר: מסתברא משריפה אית לן למיגמר דאידי ואידי הכשירו שם: מקלל לטוקלו ופרים לשרופן. אבל טומאת בגדים שחוץ למחנה אתה
4 אינן הכשירו. אבל תימה: מאי איצטרך קרא בפרק "השוחט וזמעה" (זבחים ק"ב)

1 **במחנה** לרבות אפילו חוץ למחנה אחת ולא תימא חוץ לשלש מחנות כמו פרים
2 הנשרפים. בלאו קרא נגמר מחוץ למחנה דטומאת בגדים דדמו להרדי דתרויהו לאו
3 מכשירים ניהו! ונראה לי: דאי לא כתב "במחנה" הוה גמרינן מפרה, דאף על גב דהאי
4 מכשיר הוא לאו מכשיר הוא מכל מקום כיון דאדיד ויאדי בשחיתת חוץ איירי דכתיב גבי
5 פרה "והציא אותה אל מחוץ למחנה ושחט אותה
6 לפני" וגמרינן להו מהרדי, ופרה גמרינן מפרים
7 הנשרפין משריפתן ולא מטומאתן, דלשריפתן
8 דמיא דאדיד ויאדי מכשיר הוא, אבל לטומאתן
9 לא דמיא כלל.

1 לצפונה של ירושלים - שכל מעשה חטאת בצפון. אביה הרשן - צריך שיקדים לשם
2 דשן המזבח שיזא נקרא קודם לכן מקום שפך הדרשן מכלל דלתנא קמא לא צריך. ר'
3 אליעזר בן יעקב הוא - דאמר לא אשמועינן אלא שיזא מקומו מדרון, שיזא דשנו
4 משתפר. ודילמא במקומו משופך הוא דפליגי - ומודה ר' אליעזר בן יעקב שיקדים שם
5 דשן אלא דבעי נמי מקומו משופך. השורף -
6 המתנסק בצרבי שריפתן גופוך, דכתיב "אותם"
7 כגון המסייע בשעת שריפה. והאי תנא אית ליה
8 כרבי שמעון דאין מטמאין בגדים עד שיזאת בהן
9 האור. דשוייה חרובא - דהוי ניתך הבשר, ואפר
10 מיהו לא הוה. לתנא קמא מטמאין עד שיעשו
11 אפר ד"אותם" קרינא ביה, לרבי אלעזר ברבי
12 שמעון שיהיה חרובא לא מטמא דלא פר מקרי.
13 **משנה** אמרו לו לכהן גדול וכו' - שאינו
14 רשאי להתחיל בעבודה אחרת, עד שהגיע
15 שעיר למדבר שנאמר "ושלח את השעיר
16 במדבר", ואחר כך "זאת חלב החטאת, וקטרי
17 המזבחה". דירבאות - בני אדם עומדים
18 מירושלים לצוק, בכדי שיראה זה סימנו של זה,
19 ומניפין אותם הסמוכין למדבר בסדרתין. וזה
20 הסמך לו רואה ומניף גם הוא ורואה חבירו
21 הסמך לירושלים. דירבאות בלעז רידר"גירדש.
22 עד בית חרודו - הוא ראש המדבר, ושם
23 נתקיים "ושלח את השעיר במדבר". הולכין מיל
24 - כדאמרן לעיל (סו.ב). מיקרי ירושלים מלוח
25 אותו עד סוכה הראשונה. **גמרא** נעשית
26 מצותו - ומתחיל לקרות הפרשה. הדרן עלך
27 שני שעירי **משנה** בא לקרות - את הפרשה,
28 דילפינן ממלואים, דאמרין בפרק קמא (ה.ב).
29 מניין שאף מקרא פרשה מעבד וכו'. אם רצה
30 לקרות בכנדי בוי - שהוא לבוש עכשיו. שעבד
31 בהן עבודת היום. אצטלית - לבוש כמין חלוק.
32 בית הכנסת - היה סמוך לעורה בהר הבית. חון
33 הכנסת - שמשו. ראש הכנסת - על פיו נחתכין
34 צרבי הכנסת, מי מפטיר, מי פורס על שמע, מי
35 עובר לפני התיבה. ואך בעשור - שבפרשת
36 "אמור אל הכהנים", ואומר יותר משה שקרית
37 וכו' - בגמרא מפרש טעמא. שבחומש הפקודים
38 - ספר "וידבר" שמתחיל במנין של ישראל,
39 ופרשת פינחס באותו ספר, ושם המוספין
40 אמורין. קורא על פה - טעמא מפרש בגמרא.
41 על התורה - ברכה של אחריה "אשר נתן לנו"
42 וכו'. ועל העבודה - ר'צצה במנך ישראל
43 ותרצה העבודה בדברי ביתך וכו' שאותך לבוך
44 ביראה נעבד". ועל התודאה - "מודים אנחנו
45 לך" עד "הטוב לך להודות", על העבודה מברך
46 בשביל העבודה שעבד, והודאה סמוכה
47 לעבודה, דכתיב "זובח תודה יכבדני" (תהלים א)
48 אתר עבודה תודה ותיא הודאה. על מחילת העון
49 - "מחול לעונותינו ביום הכפורים הזה וכו' עד
50 מלך מחול וסולח לעונותינו" וכו'. על המקדש
51 - מתפלל על המקדש, וחוחם "ברוך שבור
52 במקדש". ועל הכהנים - מתפלל על הכהנים,
53 וחוחם "ברוך שבור בורעו של אהרן" וכן על ישראל. ועל שאר התפלה - מפרש בגמרא. **גמרא** נתנו ליהנות בהן בלא שעת עבודה. שינה הוא דלא - שמא
54 יפית.

הדרן עלך שני שעירי
בא לו

7 **רַבְּנוּ: וְהִשְׁרַף** - הַשּׁוֹרֶף מְטַמֵּא בְּגָדִים, וְלֹא הַמְצִיחַ אֶת הָאוֹר, וְלֹא הַמְסַדֵּר אֶת הַמַּעֲרָכָה,
8 וְאֵי זֶה הַשּׁוֹרֶף - זֶה הַמְסִיעַ בְּשַׁעַת שְׂרִיפָה. וְכֹל אֵף מְשַׁעֲשֵׂו אַפֵּר מְטַמְּאִין בְּגָדִים - תַּלְמוּד
9 לומר "אתם" - אותם מטמאין בגדים ולא משַׁעֲשֵׂו אפר מטמאין בגדים. רבי אלעזר ברבי
10 שמעון אומר: הפר מטמא, ניתך הבשר - אינו מטמא בגדים. מאי בינייהו? - איפא בינייהו
11 דשוייה חרובא. **משנה** אמרו לו לכהן גדול: הגיע שעיר למדבר. ומניין היו יודעין שהגיע
12 שעיר למדבר? דירבאות היו עושין, ומניפין בסדרתין, ויודעין שהגיע שעיר למדבר. אמר רבי
13 יהודה: והלא סימן גדול היה להם: מירושלים ועד בית חרודו - שלשה מילין, הולכין מיל
14 וחזרין מיל ושוהין פדי מיל, ויודעין שהגיע שעיר למדבר. רבי ישמעאל אומר: והלא סימן
15 אחר היה להם, לשון של זהרית היה קשור על פתחו של היכל, וכשהגיע שעיר למדבר
16 היה הלשון מלבין, שנאמר "אם יהיו חטאיכם בשנים משלג ילבינו". **גמרא** אמר אביי:
17 שמע מינה - בית חרודו במדבר קיימא, והא קא משמע לן, דקסבר רבי יהודה: כיון שהגיע
18 שעיר למדבר - נעשית מצותו.

הדרן עלך שני שעירי

19 **בא** לו פהן גדול לקרות, אם רצה לקרות בכנדי בוי - קורא, ואם לאו - קורא באצטלית
20 לכן משלו. חון הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן,
21 והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא "אחרי מות" ו"אף בעשור", וגולל
22 ספר תורה ומניחו בחיקו, ואומר: יותר ממה שקראתי לפניכם פתוב פאן, ו"בעשור" שבחומש
23 הפקודים קורא על פה. ומברך עליה שמונה ברכות: על התורה, ועל העבודה, ועל ההודאה,
24 ועל מחילת העון, ועל המקדש בפני עצמו, ועל ישראל בפני עצמן, ועל ירושלים בפני
25 עצמה, ועל הכהנים בפני עצמן, ועל שאר התפלה. הרוצה בהן גדול פשהו קורא - אינו
26 רואה פר ושעיר הנשרפין, והרואה פר ושעיר הנשרפין - אינו רואה בהן גדול פשהו קורא.
27 ולא מפני שאינו רשאי, אלא שהיתה דרך רחוקה, ומלאכת שגיהן שונה פאחת. **גמרא**
28 מדקתני "באצטלית לכן משלו" - מפלל דקריאה לאו עבודה היא. וקתני: "אם רצה לקרות
29 בכנדי בוי - קורא". שמעת מינה: כנדי כהונה ניתנו ליהנות בהן! דילמא שאני קריאה,
30 דצורך עבודה היא, דאיבעיא לן: כנדי כהונה ניתנו ליהנות בהן, או לא ניתנו ליהנות
31 בהן? תא שמע: לא היו ישנים בכנדי קודש. שינה הוא דלא, הא מיכל - אכלי. דילמא
32 שאני אכילה, דצורך עבודה היא, פרתניא: "ואכלו אותם אשר פפר בהם" מלמד שהכהנים
33 אוכלים ובעלים מתפפרין. שינה הוא - דלא, הא הלוכי - מהלכין! ברין הוא דהלוכי נמי לא,
וסיפא

1 לצפונה של ירושלים - שכל מעשה חטאת בצפון. אביה הרשן - צריך שיקדים לשם
2 דשן המזבח שיזא נקרא קודם לכן מקום שפך הדרשן מכלל דלתנא קמא לא צריך. ר'
3 אליעזר בן יעקב הוא - דאמר לא אשמועינן אלא שיזא מקומו מדרון, שיזא דשנו
4 משתפר. ודילמא במקומו משופך הוא דפליגי - ומודה ר' אליעזר בן יעקב שיקדים שם
5 דשן אלא דבעי נמי מקומו משופך. השורף -
6 המתנסק בצרבי שריפתן גופוך, דכתיב "אותם"
7 כגון המסייע בשעת שריפה. והאי תנא אית ליה
8 כרבי שמעון דאין מטמאין בגדים עד שיזאת בהן
9 האור. דשוייה חרובא - דהוי ניתך הבשר, ואפר
10 מיהו לא הוה. לתנא קמא מטמאין עד שיעשו
11 אפר ד"אותם" קרינא ביה, לרבי אלעזר ברבי
12 שמעון שיהיה חרובא לא מטמא דלא פר מקרי.
13 **משנה** אמרו לו לכהן גדול וכו' - שאינו
14 רשאי להתחיל בעבודה אחרת, עד שהגיע
15 שעיר למדבר שנאמר "ושלח את השעיר
16 במדבר", ואחר כך "זאת חלב החטאת, וקטרי
17 המזבחה". דירבאות - בני אדם עומדים
18 מירושלים לצוק, בכדי שיראה זה סימנו של זה,
19 ומניפין אותם הסמוכין למדבר בסדרתין. וזה
20 הסמך לו רואה ומניף גם הוא ורואה חבירו
21 הסמך לירושלים. דירבאות בלעז רידר"גירדש.
22 עד בית חרודו - הוא ראש המדבר, ושם
23 נתקיים "ושלח את השעיר במדבר". הולכין מיל
24 - כדאמרן לעיל (סו.ב). מיקרי ירושלים מלוח
25 אותו עד סוכה הראשונה. **גמרא** נעשית
26 מצותו - ומתחיל לקרות הפרשה. הדרן עלך
27 שני שעירי **משנה** בא לקרות - את הפרשה,
28 דילפינן ממלואים, דאמרין בפרק קמא (ה.ב).
29 מניין שאף מקרא פרשה מעבד וכו'. אם רצה
30 לקרות בכנדי בוי - שהוא לבוש עכשיו. שעבד
31 בהן עבודת היום. אצטלית - לבוש כמין חלוק.
32 בית הכנסת - היה סמוך לעורה בהר הבית. חון
33 הכנסת - שמשו. ראש הכנסת - על פיו נחתכין
34 צרבי הכנסת, מי מפטיר, מי פורס על שמע, מי
35 עובר לפני התיבה. ואך בעשור - שבפרשת
36 "אמור אל הכהנים", ואומר יותר משה שקרית
37 וכו' - בגמרא מפרש טעמא. שבחומש הפקודים
38 - ספר "וידבר" שמתחיל במנין של ישראל,
39 ופרשת פינחס באותו ספר, ושם המוספין
40 אמורין. קורא על פה - טעמא מפרש בגמרא.
41 על התורה - ברכה של אחריה "אשר נתן לנו"
42 וכו'. ועל העבודה - ר'צצה במנך ישראל
43 ותרצה העבודה בדברי ביתך וכו' שאותך לבוך
44 ביראה נעבד". ועל התודאה - "מודים אנחנו
45 לך" עד "הטוב לך להודות", על העבודה מברך
46 בשביל העבודה שעבד, והודאה סמוכה
47 לעבודה, דכתיב "זובח תודה יכבדני" (תהלים א)
48 אתר עבודה תודה ותיא הודאה. על מחילת העון
49 - "מחול לעונותינו ביום הכפורים הזה וכו' עד
50 מלך מחול וסולח לעונותינו" וכו'. על המקדש
51 - מתפלל על המקדש, וחוחם "ברוך שבור
52 במקדש". ועל הכהנים - מתפלל על הכהנים,
53 וחוחם "ברוך שבור בורעו של אהרן" וכן על ישראל. ועל שאר התפלה - מפרש בגמרא. **גמרא** נתנו ליהנות בהן בלא שעת עבודה. שינה הוא דלא - שמא
54 יפית.

59 חדודו - תחילת המדבר, יש מרחק שלשעה מילין, וכשהגיע השעיר
60 לתחילת המדבר כבר התקיים (ויקרא טו כב) 'ושלח אותו במדבר'
61 ויכול הכהן להמשיך בעבודתו, והיו הולכין ללוות את המשלח
62 מרחק מיל, וחוזרין מיל לירושלים, ובזמן זה התרחק המשלח עם
63 השעיר מיל נוסף, ושוחין פרי זמן הילוך מיל, ויודעין לפי חישוב זה
64 שהגיע שעיר למדבר.

65 רבי ישמעאל אומר, והלא סימן אחר היה להם כדי לדעת שהגיע
66 השעיר למדבר, שהרי לשון של והורית - צמר סרוק ומשוך כמין
67 לשון וצבעו אדום היה קשור על פתחו של חיכל, ובשהגיע שעיר
68 למדבר היה הלשון מלכין לסימן שנתכפרו עונותיהם של ישראל,
69 וכענין שנאמר (ישעיהו א יח) 'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו,
70 וכך ידעו בבית המקדש מיד כשהגיע השעיר למדבר.

גמרא

71 הגמרא מבארת את שיטת רבי יהודה: אמר אביי, ממה שרבי
72 יהודה נקט 'עד בית חידורו' ולא 'עד המדבר' שמע מינה שביט
73 חדודו בתחילת המדבר קיימא - הוא נמצא, והא קא משמע לן
74 דקפרכי רבי יהודה שלא רק שאין צריך להמתין עד שיגיע השעיר
75 לצוק, אלא גם אין צריך להמתין שיגיע לאמצע המדבר, אלא פנין
76 שהגיע השעיר למדבר נעשית מצותו. הדרן עלך שני שעירי פרק
77 שביעי - בא לו כהן גדול

משנה

78 המשנה ממשיכה בסדר יומו ועבודתו של כהן גדול ביום הכפורים.
79 לאחר שמסר לשריפה את הפר והשעיר שעלה עליו הגורל לה,
80 והשעיר שעלה עליו הגורל לעזאזל הגיע למדבר, המשיך הכהן
81 גדול בעבודתו: פא לו בהן גדול לעזרת נשים, כדי לקרות בתורה
82 את פרשת היום. אם רצה לקרות כנגדי פניו - בגדי לבן שעדיין
83 לבוש בהם מעבודת פנים שעבד, קורא. ואם לאו - אם אינו רוצה
84 לקרוא בבגדי בוץ, קורא באמצעיות - מיין חלוקין לבן משלו. תנן
85 הפגסת - שמשם, נופל ספר תורה, ונותנו לראש הפגסת - הממונה
86 על הנחת הצבור בענייני התפילות, וראש הפגסת נותנו לסגן של
87 כהן גדול העומד לשרת תחתיו אם יארע בו פסול, והסגן נותנו
88 לבתן גדול, ובהן גדול עומד - נעמד ומקבל את הספר, וקורא בו את
89 סדר עבודת יום הכיפורים הכתובה בפרשת 'אחרי מות' (ויקרא טו
90 א-לד) ואת ענייני יום הכפורים האמורים מפסוק 'אך בשעור' (ויקרא
91 כג כז) ואילך. ונולל ספר תורה ומניחו בחיקו, ואומר לקהל שהתאסף
92 שם לשמוע, יותר ממה שנקראתי לפיכם בתוכן כאן. כלומר, גם
93 הקריאה שאקרא כעת בעל פה, כתובה בתורה. ופרשת 'ובשעור'
94 (במדבר כט ז) שבחומש הפקודים, שם נאמרו מוספי יום הכפורים,
95 קורא בעל פה. ומכרז עליה - לאחר קריאתה, שמונה פרבות. והן,
96 על התורה, ועל העבודה, ועל ההודאה, ועל מחילת העון, ועל
97 המקדש ברכה מיוחדת בפני עצמו, ועל ישראל ברכה בפני עצמו,
98 ועל ירושלים בפני עצמה, ועל הכהנים בפני עצמו, ועל שאר התפלה
99 - שאר העניינים הנצרכים לישועת ישראל.
100 הרוצה בהן גדול בשהוא קורא ביום הכפורים, אינו רואה פר ושעיר
101 הנשרפין חוץ לירושלים. והרוצה פר ושעיר הנשרפין, אינו רואה
102 בהן גדול בשהוא קורא. ולא מפני שאינו רשאי לראות את שתיקה,
103 אלא שהיתה דרך רחוקה מירושלים עד בית השריפה, ומלאכת
104 שניהן שונה באחת - שתייהן נעשו באותה שעה, ואינו יכול לראות
105 את שניהם.

משנה

106 אין הכהן הגדול רשאי להמשיך בעבודת יום הכיפורים עד שיגיע
107 השעיר למדבר, שנאמר (ויקרא טו כב) 'ושלח את השעיר במדבר',
108 ורק אחר כך (שם כה) 'את הלב החטאת יקטיר המזבחה/ והיו
109 צריכים להודיע לכהן הגדול כשהשעיר הגיע למדבר. המשנה
110 מביאה מחלוקת תנאים כיצד ידעו בירושלים שהגיע השעיר
111 למדבר: אמרו לו לכהן גדול הגיע שעיר למדבר, ואז ממשיך בסדר
112 עבודת היום בקריאת הפרשה ועשיית הקרבנות. ומניין היו יודעין
113 בירושלים כשהגיע השעיר למדבר, דירבאות היו עושין - בני אדם
114 היו עומדים כשומרים בין ירושלים לצוק, ומניפין בסודרין -
115 כשהגיע השעיר למדבר היה השומר הסמוך לו מניף סודר, וחסירו
116 הסמוך לו רואה ומניף לחבירו האחר, וכן הלאה עד שראה זה
117 העומד סמוך לירושלים, וכך היו יודעין שהגיע השעיר למדבר.
118 אמר רבי יהודה, מדוע הוצרכו לסימן זה של הסודרים, והלא סימן
119 גדול היה להם, שהרי מירושלים - מקום שילוח השעיר ועד בית

1 לצפונה של ירושלים, כשאר כל מעשי חטאת שנעשים בצפון, וחזין
2 לשלש מהנות, כנדרש לעיל מריבוי התורה שלש פעמים 'מחוץ
3 למחנה'. רבי יוסי אומר, אביית הדין נשרפין, כלומר כיון שנאמר
4 בתורה לגבי פר כהן משיח (ויקרא יד) 'על שפך הדשן ושרף, אנו
5 למדים שקודם שריפת הפר צריך להביא דשן מהמזבח למקום
6 השריפה, כדי שיהיה נקרא 'מקום שפך הדשן'.

7 מדברי הברייתא משמע שדווקא רבי יוסי מצריך ששריפת הפרים
8 צריכה להיות במקום שהיה בו כבר דשן המזבח, ומשמע שנתא
9 קמא טובר שאין צריך להקדים את דשן המזבח לשריפת הפרים.
10 הגמרא מבררת מיהו תנא קמא: אמר רבא, מאן תנא דפליג עליה
11 דרבי יוסי - מיהו התנא קמא שחולק על רבי יוסי, רבי אליעזר בן
12 יעקב הוא, דתניא בברייתא, נאמר לגבי שריפת פר כהן משיח (שם)
13 'אל שפך הדשן ושרף', ללמד שיהא לשם דשן קודם שישרוף שם
14 את בשר הפר, וכדעת רבי יוסי. רבי אליעזר בן יעקב אומר, אין
15 צריך שיהיה שם דשן קודם השריפה, אלא הפסוק בא ללמד שיהא
16 מקומו משופה - מדרון משופע, שכשיתנו שם דשן יהיה הדשן
17 משתפר בו. אמר ליה אביי לרבא, מנין לך שרבי אליעזר בן יעקב
18 חולק על רבי יוסי, ודילמא במקומו משופה הוא דפליג - שמא
19 נחלקו רק האם צריך שיהיה מקום השריפה משופע במדרון, אבל
20 גם רבי אליעזר בן יעקב מודה שצריך להביא דשן לאותו מקום
21 קודם ששורף בו את הפר.

22 הגמרא מביאה ברייתא בענין טומאת בגדים למתעסק בשריפת
23 הפר והשעיר: תנו רבנן, נאמר לגבי שריפת פר ושעיר יום הכפורים
24 (ויקרא טו כח) 'והשרף אותם יכבס בגדיו', ולומדים מהמילה 'אותם'
25 שדווקא השרוף - המתעסק בשריפת גופם מטמא בגדים, ולא
26 המציא את האור - האש, ולא המסדר את העצים או האיברים על
27 גבי המזבחה, שאינם מתעסקים בשריפת גופם ממש. ומבארת
28 הברייתא, ואי והו השרוף, זה המסייע בהיפוך האיברים לכאן
29 ולכאן ובהגדלת האש בשעת שריפה. שואלת הברייתא: יכול
30 -אולי אף משעששו בשר הפר והשעיר אפר, יהיו מטמאין בגדים
31 של המסייע בשריפתם, ואם יהפך בהם עתה מי שלא התעסק בהם
32 עד עתה, יטמאו בגדיו. משיבה הברייתא: תלמוד לומר 'אתם',
33 למעט שדווקא השרוף אותם - את בשר הפר והשעיר כשהם
34 בעין הם מטמאין בגדים, ולא משעששו אפר מטמאין בגדים, כיון
35 שהמפתח באפר אינו נחשב מתעסק בשריפת בשר. רבי אליעזר
36 ברי שלמעון אומר, לומדים זאת מ'הפר', שדווקא השרוף כשעדיין
37 ניכר בו צורת 'פר' מטמא בגדים, אבל לאחר שניתך הקשר ובטל
38 ממנו מראיתו אינו מטמא בגדים. מבררת הגמרא: מאי בינייהו - מה
39 החילוק בין שני הלימודים. משיבה הגמרא: איכא בינייהו דשויה
40 הרוכא - החילוק ביניהם הוא כשמסייע בשריפה לאחר שנחרך
41 הבשר ועדיין לא נעשה אפר, שלתנא קמא הוא מטמא בגדים כיון
42 שעדיין נחשב ששרוף 'אותם', ולרבי אלעזר ברבי שמעון אינו
43 מטמא בגדים כיון שכשנחרך אינו נקרא עוד 'פר'.

משנה

44 אין הכהן הגדול רשאי להמשיך בעבודת יום הכיפורים עד שיגיע
45 השעיר למדבר, שנאמר (ויקרא טו כב) 'ושלח את השעיר במדבר',
46 ורק אחר כך (שם כה) 'את הלב החטאת יקטיר המזבחה/ והיו
47 צריכים להודיע לכהן הגדול כשהשעיר הגיע למדבר. המשנה
48 מביאה מחלוקת תנאים כיצד ידעו בירושלים שהגיע השעיר
49 למדבר: אמרו לו לכהן גדול הגיע שעיר למדבר, ואז ממשיך בסדר
50 עבודת היום בקריאת הפרשה ועשיית הקרבנות. ומניין היו יודעין
51 בירושלים כשהגיע השעיר למדבר, דירבאות היו עושין - בני אדם
52 היו עומדים כשומרים בין ירושלים לצוק, ומניפין בסודרין -
53 כשהגיע השעיר למדבר היה השומר הסמוך לו מניף סודר, וחסירו
54 הסמוך לו רואה ומניף לחבירו האחר, וכן הלאה עד שראה זה
55 העומד סמוך לירושלים, וכך היו יודעין שהגיע השעיר למדבר.
56 אמר רבי יהודה, מדוע הוצרכו לסימן זה של הסודרים, והלא סימן
57 גדול היה להם, שהרי מירושלים - מקום שילוח השעיר ועד בית

גמרא

108 מדייקת הגמרא: מדקתני במשנה, שאם רוצה קורא באמצעיות לבן
109 משלו, ואינו צריך ללבוש בגדי כהונה, מפלל - משמע מזה דקריאה
110 של הפרשה ביום הכפורים לאו עבודה היא. ואף על פי כן קתני
111 במשנה, שאם רצה לקרות כנגדי פניו, שהם בגדי כהונה, קורא,
112 ואם כן שמעת מינה שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן - ניתן רשות
113 המשך בעמוד קעח

53 כי הא דאמר רב הונא פריה דרב יהושע, האי נמטא נמרא - לבד
54 קשה, דנרש - העשוי במקום ששמו נרש, שריא - מותר, כלומר אין
55 בו משום איסור כלאים, לפי שהוא קשה ואינו מחמם.
56 הגמרא חוזרת לברר את הספק האם בגדי כהונה ניתנו ליהנות: תא
57 שמע, בגדי כהונה, היוצא כשהוא לבוש ביהן למדינה - חוץ למקדש,
58 אסור, כיון שנוהג בהם מנהג חולין. ואילו הלובשן במקדש - בכל
59 הר הבית, בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה מותר, מפני
60 שבגדי כהונה ניתנו ליהנות ביהן אף שלא בשעת עבודה. מסיימת
61 הגמרא: שמע מינה.
62 הגמרא מקשה על דברי הברייתא: וכי במדינה לא הותר ללבוש
63 בגדי כהונה, והתניא, בעשרים ונקמשה [במבית], יום הר גרזים
64 [הוא], דלא למספד - שאין להספיד בו. הוא היום שבו בקשו
65 כותבים את בית אלהינו - בית המקדש - מאלכסנדרוס מלך מוקדון
66 להחריבו, ונתנו להם. באו והזריעו את שמעון הצדיק, מה עשה, לבש
67 בגדי כהונה, ונתעטף בבגדי כהונה, ומיקרו - וכבדו וישאל עמו,
68 ואבוקות של אור - [אש] בידתו. וכל אותו הלילה, היו הללו -
69 שמעון הצדיק ויקרי ישראל הזלכים אל המלך מצד זה, והללו -
70 כותבים הזלכים אל המלך מצד זה, עד שעלה עמוד השחר. בין
71 שעלה עמוד השחר, אמר להם - שאל המלך את הכותבים, מי הללו.
72 אמרו לו, יהודים שמדרו בך. בין שהגיע המלך למקום ושמו
73 אנטיפרס, ורחק התמה ופגעו שמעון הצדיק והמלך זה בזה. בין
74 שראה המלך לשמעון הצדיק, וירד מפרכבתו והשתחוה לפניו. אמרו
75 לו עבדי, וכי מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה. אמר להם, דמות
76 דיוקנו - [מלאך בדמותו] של זה באה ומצאת לפני בבית מלחמתי.
77 אמר להם המלך לישראל, למה באתם. אמרו לו, אפשר - וכי יתכן
78 שהבית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחרב, ותעוד - ירמו
79 אותך עובדי פוכבים כדי להחריבו. אמר להם, מי הללו שהתעונו.
80 אמרו לו, בותיים הללו שעומדים לפניך. אמר להם, הרי הם הכותבים
81 מסורין בידים להענישם כרצונכם. מיד נקבם בעקבותיהם, ותלאום
82 בנבי סוסייהם, והיו מגדרין אותן על תקוצים ועל הפרקנים, עד
83 שהגיעו לחר גרזים - מקום מושבם של הכותבים. בין שהגיעו לחר
84 גרזים, חרשוהו את המקום וזרעוהו ברישני - מאכל בהמה, בדרך
85 שבקשו הכותבים לעשות לבית אלהינו. נאותו היום, עשאוהו יום טוב.
86 הרי שמעון הצדיק לבש בגדי כהונה חוץ למקדש, ומשמע
87 שהדבר מותר.
88 מתרצת הגמרא: או בעית אימא, הבגדים שלבש שמעון הצדיק היו
89 מאותן הדאויין - [מוכנים] לבגדי כהונה, אבל לא הוקדשו עדיין. ואי
90 בעית אימא, אכן לבש בגדי כהונה ממש, והותר לו משום עת
91 לעשות לה' הפרו תורתך' (תהלים קיט קבו) - כשבא עת שצריך
92 לעשות דבר לשם ה', מותר להפר דבר תורה. אף כאן עת סכנה
93 היתה, שרצו להחריב את בית המקדש.
94 שנינו במשנה: חן הפנסת נוטל ספר תורה, ונותנו לראש הכנסת
95 וכו' וכהן גדול עומד ומקבל. מדייקת הגמרא: מזה שמכבדים את
96 ראש הכנסת ואת הסגן ליטול את ספר התורה בפני הכהן גדול,
97 שמע מינה שחולקין - מותר לתלמיד לחלוק כבוד לתלמיד גדול
98 ממנו ואפילו במקום שרוב נמצא, ואינו כממעט מכבוד הרב. דוחה
99 הגמרא: אמר אבי, בולא - כל מה שמעבירין את הספר מזה לזה,
100 משום להראות את כבודו ביהן גדול היא, שיש הרבה שררות
101 תחתיו.
102 שנינו במשנה: וכהן גדול עומד. מדייקת הגמרא: מפלל מתוך דברי
103 המשנה משמע שעד שעת הקריאה הוא - הכהן גדול היה יושב,
104 והא אנו תנו

1 ומשום ההיתר שהתחדש בפיפא איצמריא ליה לשנות ברישא את
2 האיסור בשינה דווקא. ששנינו בפיפא, אבל פושטין הכהנים את
3 בגדיהם ומקפלין ומניחין תחת ראשיהם, שכיון שכבר פשטו אותם
4 לא חוששים שמא יפחו בהם בשנתם.
5 הגמרא מדייקת מהסיפא של הברייתא: שנינו, פושטין ומקפלין
6 ומניחין אותן תחת ראשיהן, שמעת מינה שבגדי כהונה ניתנו ליהנות
7 ביהן. דוחה הגמרא: אמר רב פפא, לא תימא שכונות המשנה
8 שהניחום תחת ראשיהן ממש, אלא אימא שהניחום כנגד - [לירד]
9 ראשיהן, ולא נהנו מהם.
10 דין נוסף שאפשר ללמוד מדברי רב פפא: אמר רב משרשיא,
11 מפירושו של רב פפא שהתירו לכהנים להניח את הבגדים סמוך
12 לראשיהם ולא חששו שמא יפחו, שמעת מינה - יש לך ללמוד
13 מכאן שתפלין המונחות מן הצד - בצידו של אדם ישן, שפיר דמי,
14 שמאחר ואינו לובשם אין זה ביוון אם יפחו.
15 ראייה לדברי רב פפא: הכי נמי מסתברא דתחת ראשיהן פירושו
16 כנגד ראשיהן. דאי סלקא דעתך שהניחום תחת ראשיהן ממש, לא
17 מובן מדוע הותר, ותיפוק לי לאסור משום בלאים, דהא אימא אבגדי
18 שהיה עשוי מצמר ופשתן יחד. ונהי נמי - ואף שנאמר דבגדי
19 כהונה ניתנו ליהנות ביהן ואין בהם מעילה, מכל מקום הא מתהני
20 מבלאים. והניחא למאן דאמר אבגמו של ביהן גדול (בשאר ימות
21 השנה) ביום הכפורים שהיה עשוי רק פשתן, זה הוא - דומה הוא
22 לאבגמו של ביהן הדיוט [של כל ימות השנה], כלומר אף הוא עשוי
23 רק פשתן, אם כן לא היה כלל כלאים בבגדי כהן הדיוט, והותר
24 לשכב עליהם. אלא למאן דאמר אבגמו של ביהן גדול לא זה הוא
25 אבגמו של ביהן הדיוט, כיון ששל כהן הדיוט עשוי כלאים, מאי
26 אימא למימר - מדוע התירו לשכב עליו ולא חששו לאיסור
27 כלאים. אלא מוכח כרב פפא, שהיו מניחים אותם לצד ראשיהן
28 ולא תחתיהם.
29 הגמרא מעלה אפשרות לדחות את הראיה: וכי תימא שבלאים רק
30 בלבישה והעלאה - ללבשם או להניחם על גופו הוא דאסור, אבל
31 בהצעה - להציעם תחתיו שרי, ולפיכך הותר לכהנים לשכב
32 עליהם. דוחה הגמרא: והתניא שאף להציע תחתיו אסור, נאמר
33 (ירקיא יט) זבגד בלאים שעטנו לא יעלה עליך, משמע שלא אסרה
34 תורה אלא לבישה והעלאה, אכל אתה מותר להציעו תחתיו
35 ושכב עליו. אכל אמרו חכמים, אסור לעשות בן מדרבנן, שמא
36 תיברך ותעלה נימא אחת על גשרו, ויעבור על איסור כלאים.
37 ומכיון שאף הצעה אסורה בכלאים, ולדעה אחת יש בבגדי כהונה
38 משום כלאים, על כרחך שהניחו את בגדיהם סמוך לראשיהם כרב
39 פפא.
40 הגמרא מעלה אפשרות נוספת לדחות את הראיה לרב פפא: וכי
41 תימא שאכן הניחו את הבגדים תחת ראשם ממש, והסיבה שלא
42 חשו לאיסור כלאים כיון דמפסיק ליה מידי ביני ביני - שהניחו בגד
43 אחר לחצוץ בין ראשם לבגדים. דוחה הגמרא: לא יתכן לומר כך,
44 והאמר רבי שמעון בן פוי, אמר רבי יהושע בן לוי, אמר רבי משום
45 קהלא קדישא שבידו שלום, אפילו הניח עשר מצעות זו על זו, ויש
46 בלאים תחתיהן, אסור לישן עליהן, לפי שעדיין יש לחשוש שמא
47 תיכרך נימא על בשרו. אלא לאו, מזה שלא חשו לאיסור כלאים
48 שמע מינה כרב פפא שהניחום כנגד ראשיהן ולא תחתיהם. מסיקה
49 הגמרא: אכן שמע מינה.
50 דעה החולקת על רב פפא: רב אשי אמר, לעולם הניחום תחת
51 ראשיהן, ומה שקשה והא קא מתהני מבלאים, אין זו קושיא, כיון
52 שבגדי כהונה קשין הן ואינם מחממים, לכן אין בהם איסור כלאים.

יומא. פרק שביעי – בא לו כהן גדול דף סט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קסז רש"י תוספות

1 וסיפא איצטריך ליה – שניה דנקט משום דבעי לאשמוענין שמוחר ליתנון תחת
2 ראשיהו, וכו' לא איכפת לן אם יפח מאחר שפושטן. כנגד ראשיהו – אצל ראשיהו.
3 שמע מינה – מדמותר להניחן אצלו לא היש לשמא יפיה. תפילין מן הצד –
4 להניחן אצלו כשהוא יושן. הניחא – האי דלא היש לכלאים למאן דאמר אבנטו
5 של כהן גדול ביום הכפרים שהוא של ברוך
6 וזו אבנטו של הדיוט כל ימות השנה, ואין
7 כלאים בבגדי כהן הדיוט שפיר. לא וכו' וכו'
8 – דשל הדיוט כל השנה של כלאים. קשים
9 הם – ואינו ממנמין לפיכך אין בהן משום
10 כלאים. נמטא – לבד פלטר"א בלע"ז. נמרא –
11 קשה. שרי – אין בו משום כלאים דהעלאה
12 דומיא דלבישה דאית בה הנאת חימום הוא
13 דאיסור. למדינה אסור – שנוהג בה דרך חול.
14 הר גריוס – מקום מושבן של כותים. עת
15 לעשות לה' – כשכא עת לעשות דבר לשמו של
16 מקום – מותר להפר בו תורה. לתלמיד במקום
17 הרב – לראש הנכנס ולסגן בפני כהן גדול,
18 ואינו כממעט כבוד הרב. כולה משום כבודו
19 דכהן גדול – מראין אותו שיש שררות הרבה
20 למטה ממנו. אבל בעלמא אין חולקין.
14 בלבישה והעלאה הוא דאסור, בהצעה שרי – והתניא: "לא יעלה עולין" – אבל אמה
15 מותר להציעו תחתיד, אבל אמרו חכמים: אסור לעשות כן, שפא תיכרד נימא אחת
16 על בשרו. וכי תימא: דמפסיק ליה מדי ביני ביני – והאמר רבי שמעון בן פוי אמר
17 רבי יהושע בן לוי אמר רבי משום קהלא קדישא שבירושלים: אפילו עשר מצעות זו
18 על גב זו, וכלאים תחתיהן – אסור לישון עליהן. אלא לאו שמע מינה: כנגד ראשיהו,
19 שמע מינה. רב אשי אמר: לעולם תחת ראשיהו, והא קא מתהני מפלאים! כנגד
20 כהונה קשין הן, כי הא דאמר רב הונא בריה דרבי יהושע: האי נמטא גמרא דגרש –
21 שריא. תא שמע: כנגד כהונה, היוצא בהן למדינה – אסור, וכמקדש, בין בשעת עבודה
22 בין שלא בשעת עבודה – מותר, מפני שבגדי כהונה ניתנו להינות בהן, שמע מינה.
23 ובמדינה לא? והתניא: בעשרים וחמשה [במבת] יום הר גריוס [הוא], דלא למספר. יום
24 שבקשו פותיים את בית אלהינו מאלפסנדרוס מוקדון להחריבו ונתנו להם. באו והודיעו
25 את שמעון הצדיק מה עשה? לכש כנגד כהונה, ונתעטפו בכנגדי כהונה, ומקירי ישראל
26 עמו, ואבוקות של אור בידיהן, וכל הלילה הללו הולכים מצד זה והללו הולכים מצד זה
27 עד שעלה עמוד השחר. ביון שעלה עמוד השחר אמר להם: מי הללו? אמרו לו: יהודים
28 שמרדו בך. ביון שהגיע לאנטפטרס ורחה חמה, ופגעו זה בזה. ביון שראה לשמעון הצדיק,
29 ירד ממופבתו והשתחוה לפניו. אמרו לו: מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה? אמר
30 להם: דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי. אמר להם: למה באתם? –
31 אמרו: אפשר בית שמתפללים בו עולין ועל מלכותך שלא תחרב ותעוד גויים להחריבו?
32 אמר להם: מי הללו? אמרו לו: פותיים הללו שעומדים לפניך. אמר להם: הרי
33 הם מסורים בידכם. מיד נקבום בעקביהם ותלאום בנבי סוסייהם, והיו מנרין אותן על
34 הקוצים ועל הפרקנים עד שהגיעו לחר גריוס. ביון שהגיעו לחר גריוס חרשוהו, ורעוהו
35 פרשינו. כדרך שבקשו לעשות לבית אלהינו. ואותו היום עשאוהו יום טוב. אי בעית
36 אימא – ראיון לכנגד כהונה, ואי בעית אימא – "עת לעשות לה' הפרו תורתך". חזן
37 הנקבת נוטל ספר תורה. שמע מינה: חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב! – אמר אבני:
38 פולח משום פבורו דכהן גדול היא. "וכהן גדול עומד". מפלל שהוא יושב? והא אגן תנן:
אין

מעילה לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת. פירוש: שיוכלו להודור להסירן מיד אחר עבודה. ומשמע הא לכתחילה ללבושן אסור, דבוא אפשר להודור. ואם תאמר: הא אמרין בפרק
"האומר" בקידושין (סו"א) גבי נאי המלך: הקם להם בציון שבין ענין, אלמא שמוחר להניחו אפילו חוץ למקדש! וליכא למימר דמיד נורקה בו מיתו, דהתם משמע דאבתי לא נורקה בו
מיתו עד חר הכי, דקאמר: תורה שבכתב מה תוא עליה? ולא אמר נמי: ומיזה, למאן דאמר (לעיל ג.ו.) דווקא עודה על מצוה מרוב יכול להניחו כל שעה. ואומר רבינו
תם: דלכולי עלמא יכול להניחו כל שעה, מדכתיב ביה "והיה על מצוה אהרן" "והיה על מצוה נפקא. ויותר היה נראה לומר דשלא כדן עשה שהניח הציץ, מיהו הכא לא הוה מיצי לאכוזי דנורקה בו מיתו שכפר בכל
לומר מדכתיב תרי זימני "והיה על מצוה אהרן" "והיה על מצוה נפקא. ויותר היה נראה לומר דשלא כדן עשה שהניח הציץ, מיהו הכא לא הוה מיצי לאכוזי דנורקה בו מיתו שכפר בכל
התורה שבעל פה עד בחר הכי, דדייק מולא קאמר אלא תורה שבכתב מה תהא עליה.

1 אין ישיבה בעורה – דכתיב "לעמוד לשרת" (דברים יח) "העומדים שם לפני ה'" (שם) ולא מצינו בה ישיבה. אלא למלכי בית דוד שנאמר ויבא המלך דוד וישב וגו' – כשאמר לו
 2 נתן הנביא "אתה לא תבנה הבית כי ימלאו ימין" וגו'. ויברך עורא וגו' – בההוא ענינא דוקרא לפני הרחוב כתיב "ברוך ה' אלהים" וגו' כך תיקנו באותו היום לומר במקדש בסוף כל
 3 ברכה וברכה כדאמרין במסכת תענית (י.א.). בגבולין – כל חוץ לעורה קרי בגבולין. בימי בימיא – לשון זעקה וקובלנא. האי דאחריביה לבית המקדש – מבקשין רחמים שימסר בידם
 4 יצר הרע של עבודה זרה. שנוכח אותו ונקבל שכר. פיתקא – כתב. אמת – כלומר, מסכים אני עמכם. אמר להו נביא – זכריה בן עדי. ביניחא – שיער. בודוא
 5 דאבא – בסדר של עופרת. זאת הרשעה –

6 "וישלך אותה אל תוך האפיפה וישלך את אבן
 7 העופרת אל פיה". שאיב קלא – נכנס הקול
 8 לתוך העופרת ואינו יוצא ממנו. כליא עלמא –
 9 יכלה העולם, שלא תהא פריה ורביה. ביניחא
 10 בת יומא – ביצה הנולדה בו יום, לפי שפסק
 11 החימום מן המעים, ואפילו אותן שעיברה
 12 התרנגולת כבר אינן מתבשלין במעיה. לפלנא
 13 – שיחא שולט באדם לזקק לאשתו ולא
 14 לאחרת. בחלינתו – סימו את עניו על ידי
 15 כחול. האל הגדול הגבור והנורא – אשר לא
 16 ישא פנים. עובדי עבודה זרה מוקדשים בחיבולו
 17 – שראה שרי גבוכדנצר נכנסין לחיבל ומרעים
 18 בו בכל רצונם. לא אמר נורא – בפרשת "זנה
 19 חמאל" כתיב "עושה חסד לאלפים ומשלם עון
 20 אבות אל חיק בניהם אחריהם האל הגדול
 21 והגבור ה' צבאות שמו" (ירמיה לב). ויאל לא
 22 אמר נביר – בתפלתו בספרו (דניאל ט). עובדי
 23 עבודה זרה משתעבדים בכניו – זה שבעים
 24 שנה. זו היא נגורו – שכובש יצרו כל השנים
 25 הללו שנשתעבדו בהן ומאריך אפו על כל
 26 הגויות שגורים על בניו. ואלו הן נוראותיו
 27 שאלמלא מוראו וכו' – מן יום החורבן אתה
 28 למד נוראותיו, שכל האומות נאספו להשמדים
 29 ותקיימו מהן. ורבנן – ירמיה ודניאל. שהיא
 30 אמת – מסכים על האמת ושואת את השקר.
 31 כאן בכדי שיפסיק התורגמן – הא דקתני אין
 32 מדלגין בפרשה הרחוקה מהן, שקודם שגולל
 33 ספר תורה עד מקום הדילוג יפסיק התורגמן
 34 המתרגם פסוק שקרא הקורא, ונמצאו צבור
 35 יושבין ומצפין אין זה כבוד צבור. אבל "אך
 36 בעשור" סמוכה היא ליאחרי מות" ויכול לגלול
 37 שם קודם שיפסיק התורגמן. בענין אחד – כגון
 38 הכא ששתי הפרשות מדברות בענין יום
 39 הכפורים – מדלגין, ובכדי שלא יפסיק
 40 התורגמן. והא דקתני דאפילו בכדי שלא יפסיק
 41 נמי לא ידלג בשני ענינים לפי שדברי תורה היא
 42 אזרות ועושין ומצות וצריך שיכנסו בלב
 43 השומעין, וכשאדם יוצא משיטה לשיטה אחרת
 44 אינו נוה להתבונן. והנניא – ביניחא.
 מסוף

11 אין ישיבה בעורה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר
 12 "ויבא המלך דוד וישב לפני ה'" – פדאמר רב
 13 חסדא: בעורת נשים, הכא נמי - בעורת נשים. והיכא
 14 איתמר דרב חסדא - אהא. מיתיבי דתניא: היכן
 15 קורין בו - בעורת, רבי אליעזר בן יעקב אומר: ביהר
 16 הבית, שנאמר "ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער
 17 המים". ואמר רב חסדא - בעורת נשים. "ויברך עורא
 18 את ה' האלהים הגדול", מאי "גדול"? אומר רב יוסף
 19 אומר רב: שגדלו בשם המפורש. רב גידל אומר: "ברוך
 20 ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם". אומר ליה

11 אבוי לרב דימי: ודילמא שגדלו בשם המפורש? - אומר ליה: אין אומרים שם המפורש
 12 בגבולום. - ולא? והכתיב "ועמד עורא הספר על מגדל עין אשר עשו לדבר" ואמר רב גידל:
 13 שגדלו בשם המפורש! - הויאת שעה היתה. "ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול" מאי אמור?
 14 - אומר רב ואיתמא רבי יוחנן: ביאי, ביאי! היינו האי דאחרביה למקדשא, וקליה להיכליה,
 15 וקמליניהו לכולהו צדיקי, ואגלינהו לישראל מארעהו, ועדיין מרקד בינו. כלום יהבמיה לן
 16 אלא לקבולי ביה אגרא - לא איהו בעינו, ולא אגריה בעינו. נפל להו פיתקא מרקיעא, דתהו
 17 כתב בה "אמת". אומר רב חנינא, שמע מינה: חותמו של הקדוש ברוך הוא "אמת".
 18 אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא, מסוהו וניחלהו. נפק אתא פי גוריא
 19 דנורא מבית קדשי הקדשים. אומר להו נביא לישראל: היינו יצרא דעבודה זרה, שנאמר
 20 "ויאמר זאת הרשעה". פהדי דתפסיה ליה אשחמיט ביניחא ממויא, ורקא קלא, ואול קליה
 21 ארבע מאה פרסי. אמרו: היכי נעביד? דילמא חס ושלום מרחמי עליה מן שמיא. אומר להו
 22 נביא: שדיהו בנדוא דאברא, ותפיהו לפומיה באברא, דאברא משאב שאיב קלא, שנאמר
 23 "ויאמר זאת הרשעה וישלך אתה אל תוך האפיפה וישלך את אבן העופרת אל פיה". אמרו:
 24 הואיל ועת רצון הוא נבעי רחמי איצרא דעבירה. ענו רחמי ואמפר בידיהו. אומר להו: חזו
 25 דאי קטליתו ליה לההוא - פליא עלמא. חבשוהו תלתא יומי, ובעו ביעתא בת יומא בכל
 26 ארץ ישראל ולא אשתתא. אמרו: היכי נעביד? נקמליה - פליא עלמא! ניבעי רחמי אפלנא
 27 - פלנא ברקיעא לא יהבי. פחלינהו לעיניה, ושקוהו. ואהני דלא מיגרי ביה לאיניש
 28 בקריבתה. במערבא מתנו הכי: רב גידל אומר: "גדול" שגדלו בשם המפורש, ורב מתנא
 29 אומר: "האל הגדול הגבור והנורא". והא דרב מתנא ממויא לדרכי יהושע בן לוי, דאמר
 30 רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה - שהחזירו עטרה ליושנה. אתא
 31 משה אומר "האל הגדול הגבור והנורא", אתא ירמיה ואמר: נכרים מקרקרין בהיכלו, איה
 32 נוראותיו? לא אומר נורא. אתא דניאל, אומר: נכרים משתעבדים בכניו, איה גבורותיו? לא
 33 אומר גבור. אתו אינהו ואמרו: אדרבה, זו היא גבורת גבורתו שפובש את יצרו, שגותן

34 ארץ אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו - שאלמלא מוראו הוא היאך אומה אחת וכולה להתקיים בין האומות?
 35 ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה! - אומר רבי אלעזר: מתוך שידועין בהקדוש ברוך הוא שאמתו הוא, לפיכך לא
 36 כיובו בו. "וקורא אחרי מות ואך בעשור". ורמינהי: מדלגין בכניא ואין מדלגין בתורה! - לא קשיא; פאן - בכדי שיפסיק התורגמן,
 37 פאן - בכדי שלא יפסיק התורגמן. - והא עלה קתני: - מדלגין בכניא ואין מדלגין בתורה, ועד כמה מדלג - בכדי שלא יפסיק
 38 התורגמן. - הא בתורה - כלל כלל לא! - אומר אבוי: לא קשיא, פאן - בענין אחד, פאן - בשני עניניו. והתניא: מדלגין בתורה
 39 בענין אחד, ובכניא בשני עניניו, פאן וכאן בכדי שלא יפסיק התורגמן, ואין מדלגין בכניא לכניא, ובכניא של שנים עשר מדלגין.
 ובלבד

60 מן שמיא מחמת צעקתו. אמר להו נביא, שדיהו בדיא דאברא –
 61 השליכוהו לסיר של עופרת, ותפיוהו לפומיה באברא – ובכו את פי
 62 הסיר בעופרת, כיון דאברא משאב שאיב קלא – עופרת שואבת את
 63 הקול שלא ישמע, יותר מכלי מתכת. ואכן כך עשו, שנאמר (שם)
 64 'ויאמר זאת הרשעה, וישלף אתה אל תוך האיפה, וישלף את אבן
 65 העופרת אל פיה'.
 66 המשיכו ואמרו אנשי כנסת הגדולה, הואיל ועת רצון הוא, שנמסר
 67 בידינו יצר של עבודה זרה, ננכי רחמי – נבקש רחמים אף באברא
 68 דעבדיה – של עריות ונבטל את כוחו לגמרי. בעו רחמי, ואמסר
 69 בדיניה. אמר להו היצר, תנו – התבוננ, דאי קמליתו ליה ליהוא
 70 ואת יצר העריותו פליא עלמא – יכלה העולם, כי אם תתבטל
 71 התאוה לא יפרו וירבו. קבשוהו תלתא יומי כדי לבחון אם אכן אי
 72 אפשר לעולם בלעדיו, ובעו ביעתא פת יומא בכל ארץ ישראל ולא
 73 אשתכח – וכשחיפשו בכל ארץ ישראל ביצה טריה לצורך חולה,
 74 לא מצאו, כי אפילו התרנגולים לא התאוו לפרות ולרבות. אמרי,
 75 היכי נעבדי. אם נקמליה – נהרגהו, הרי פליא עלמא. ואם נינכי
 76 רחמי אפליא – שישלוט באדם רק לדבר היתר ולא דבר, הרי
 77 פליא ברקיעא לא יהבי – משמים אין נותנים חצי דבר. לפיכך
 78 כתיבנה לעיניה – סימאו את עיניו ידי בחול – מין ססו, ושקכוהו
 79 ולא הרגוהו. ואהני מה שסימאוהו, דלא מינדי ביה לאיניש
 80 בקריבתה – שאינו מגרה אדם לחטוא עם קרובותיו, אבל עדיין
 81 הוא מגרה אותו באשת איש ונבדה.
 82 הגמרא חוזרת לביאור תיבת 'גדול': כמערכת – ארץ ישראל) מתנו
 83 קבי – שנו כך את המחלוקת בביאור תיבת גדול האמור בפסוק, רב
 84 גדול אמר, גדול היינו שגדלו עזרא ושיבחו לה' בשם המפורש, ורב
 85 מתנא אמר, שגדלו בשבחים הנזכרים בפסוק 'האל הגדול הנבור
 86 ותנורא'.
 87 והא – ודרשה זו דרב מתנא, ממיא – באה לדרבי יהושע בן לוי,
 88 כלומר מסייעת לדבריו. דאמר רבי יהושע בן לוי, למה נקרא שמן
 89 אנשי כנסת הגדולה, לפי שהחזירו את העמדה של הקדוש ברוך הוא
 90 ליושנה – לקדמותה. שהרי בתחילה אתא משה ואמר – הזכיר את
 91 ה' בתואר (דברים י"ז) 'האל הגדול הנבור ותנורא', וכאשר אתא ירמיה
 92 וראה את שרי נבוכדנצר נכנסים להיכל ועושים כרצונם ואינם
 93 יראים, עמד ואמר, אם הנזכרים מקרקרין – (הורסים) כתיבולו איה הם
 94 נוראו – היכן מוראו, לפיכך לא אמר 'נורא', אחר כך אתא דהנאל
 95 ואמר, הרי נזכרים משתעבדים בכניו כבר שבעים שנה בגלות בכל,
 96 אם כן איה נבדוהו, לפיכך לא אמר 'נבור', אך כאשר אתא אינהו
 97 – אנשי כנסת הגדולה, וראו שבסוף שנות הגלות נצלו ישראל
 98 מכמה צרות, עמדו ואמרו, אדרבה, זו – מה שה' לא העניש את
 99 הרשעים בכל אותן שנים ששעבדו בישראל, היא נבורת גבורת –
 100 גילוי לגבורתו הגדולה ביותר, שפוזש את יצרו – רצונו בכך
 101 שנותן ארץ אפים לרשעים. ומיום החורבן, שנאספו כל האומות
 102 להשמיד את ישראל ולא יכלו, אתה למד שאלו הן נוראותיו, שכן
 103 אלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאף אומה אחת – ישראל –
 104 יכולה להתקיים בין האומות, ועל שם שחורו והוסיפו תארי גיבור
 105 ונורא, נקראו אנשי כנסת הגדולה.
 106 מקשה הגמרא: ורבנן – ירמיה ודניאל היכי עבדי הכי שפיתו
 107 תארים אלו ועקרי תקנתא דתקון משה. מתרצת הגמרא: אמר רבי
 108 אלעזר, מתוך שיודעין בתקדוש ברוך הוא שאמתי הוא – מסכים עם
 109 האמת ושונא את השקר, לפיכך לא ביזבו בו – לא שיבחוהו במידה
 110 שלא היתה נראית בזמנם.
 111 שנינו במשנה: וקורא אהרי מות' (ויקרא טו) 'ואך בעשור' (ויקרא כג),
 112 נמצא שהכהן גדול דילג בקריאת התורה, לפיכך מקשה הגמרא:
 113 ורמינהו, שנינו (מגילה פ"ד מ"ד) מדלגין – מותר לדלג מפרשה לפרשה
 114 בנביא, ואין מדלגין בתורה. מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן –
 115 במסכת מגילה שנינו שאין מדלגים בתורה, מדובר שמדלג
 116 הרבה, בכדי שיעד שיגמור לגלול לאותו מקום כבר יפסיק – יסיים
 117 התקדוש לפרש את הפרשה הקודמת, ואין זה מכבוד הציבור
 118 להמתין ולשתוק עד שיגמור לגלול. אבל כאן – במשנתנו,

1 אין ישיבה מותרת בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר (היי
 2 א' י"ט) 'ויבא המלך דוד וישב לפני ה', אבל לכל אדם, ואפילו כהן
 3 גדול, אסורה הישיבה. מתרצת הגמרא: כדאמר רב הקדא ביישוב
 4 קושיא אחרת, שהיו קוראים בעזרת נשים, הקא נמי יש לתרץ
 5 שהקריאה היתה בעזרת נשים, שאין קדושתה כעזרה ומותר
 6 לשבת בה.
 7 מבררת הגמרא: והיא איתמר תירוצו דרב הקדא. משיבה הגמרא:
 8 אהא – על קושיא זו. שכן ממשנתנו משמע שלפני שהספר תורה
 9 הובא למקום הקריאה ישב שם כההן גדול, והקשו על כך, מיתבי,
 10 דתניא היכן קורין בו – בספר התורה, בעזרה. רבי אליעזר בן יעקב
 11 חולק ואומר ביה הכות, שנאמר בקריאה שקרא עזרא (נחמיה ח א)
 12 'ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים', ולדעת תנא קמא
 13 קשה, שהרי אין ישיבה בעזרה מלבד למלכי בית דוד. ואמר רב
 14 הקדא, כוונת תנא קמא שקראו בעזרת נשים, שבה מותר לשבת.
 15 אגב העיסוק בקריאת עזרא, מפרשת הגמרא פסוק נוסף באותו
 16 ענין: נאמר (שם שם ו) 'ויברך עזרא את ה' האלהים הגדול', מבררת
 17 הגמרא: מאי גדול – כיצד גדול. משיבה הגמרא: אמר רב יוסף
 18 אמר רב, שגדלו בכך שהזכירו בשם המפורש – שם בן ארבע
 19 אותיות. רב גדול אמר, גדילו בכך שתיקן בבית המקדש השני לומר
 20 בסוף כל ברכה את הפסוק (דברים א' טו לו) 'ברוך ה' אלהי ישראל מן
 21 העולם ועד העולם'.
 22 הגמרא מקשה על דברי רב גדיל: אמר ליה אפי' לרב דימי, מנין
 23 לרב גדיל לפרש כך, ודילמא הפירוש הוא כרב שגדלו בשם
 24 המפורש. משיבה הגמרא: אמר ליה רב דימי לאביי, רב גדיל מיען
 25 בפירוש זה כיון שאין אומרים שם המפורש בגבולים – חוץ לעזרה.
 26 וכיון שעזרא עמד חוץ לעזרה, לא יתכן שהזכיר את שם המפורש.
 27 מקשה הגמרא: ולא – וכי לדעת רב גדיל אין אומרים שם המפורש
 28 בגבולים, והכתיב (שם שם ד) 'ועמד עזרא הפסר על מגדל עין אשר
 29 עשו לדרך', ואמר רב גדיל, מהו 'מגדל', שהעם גדלו לה' ונשבע
 30 בשם המפורש לעשות כהוראת עזרא. מתרצת הגמרא: הוראת
 31 שעה היתה זו, שזעקו לה' שיעקור את יצר הרע מביניהם, אבל
 32 בכל מקום אסור.
 33 הגמרא ממשיכה לדרוש את הפסוקים: בתפילת אנשי כנסת
 34 הגדולה שם נאמר (שם טו) 'ויצקו אל ה' אלהים בקול גדול', מבררת
 35 הגמרא: מאי אמור בזעקתם. משיבה הגמרא: אמר רב ואיתמא רבי
 36 יוחנן, ביא ביא – אבוי אבוי, היינו האי – הלא זהו, היצר הרע של
 37 עבודה זרה, דאחריבי למקדשא – שהחריב את המקדש, וקמליה
 38 להיכליה – ושרף את היכלו, וקמלינהו לבוליהו צדיקי – והרג את
 39 כל הצדיקים, ואלינהו לישראל מארעהון – והגלה את ישראל
 40 מארצם, ואחר כל זאת הוא עדיין מרץ בינו ומסיתנו. כלום – וכי
 41 לא לכך יתבתי לן את היצר הרע אלא כדי לקבולי ביה אגרא –
 42 לקבל שכר כשנתגבר עליו, אך אנחנו לא איהו בעינן ולא אגריה
 43 בעינן – לא בו אנו חפצים ולא בשכרו. נפל להו שיתקא – כתב
 44 מרקינא, דהנה כתב בה אמת, כלומר שה' מסכים עמם שטוב
 45 הדבר לסלקו.
 46 אמר רב הנינא, שמע מינה שחוקמו של הקדוש ברוך הוא אמת,
 47 ולכן חתם 'אמת' בפיתקא, כמלך שמסכים עם עבדיו וחותרם על
 48 תקנותיהם.
 49 הגמרא ממשיכה בסיפור המעשה: איתביה בתעניתא – ישבו אנשי
 50 כנסת הגדולה בתענית תלתא יומין ותלתא לילא, ומסרוהו
 51 ניהליה – נתנו אותו בידיהם לבטל את כוחו. באותה שעה, נפק
 52 אתא – יצא ובא פי נורא דנורא – כמו ארי קטן מאש מביית קדשי
 53 הקדש, אמר להו זכריה בן עדו הנביא לישראל, היינו יצרא
 54 דעבודת כוכבים, שנאמר בדברי זכריה לחבריו אנשי כנסת הגדולה
 55 (זכריה ח ח) 'ויאמר זאת הרשעה' – הארי הזה הוא היצר של עבודה
 56 זרה. כהדי דתפסוה ליה – בשעה שתפסוהו, אשתמיט ביניתא
 57 ממיזיא – נתלשה שערה משערותיו, וקמא קלא – הרים קול וצווח
 58 ואול קלה – ונשמע קולו עד ארבע מאה פרסי. אמרו אנשי כנסת
 59 הגדולה, היכי נעבדי – מה נעשה, דילמא הם ושלום מרחמי עליה

56

משנה

57 חמש עשרה קרבנות הקריבו בבית המקדש ביום הכפורים, שלש
 58 חטאות ושתיים עשרה עולות. ואלו הם: קרבנות התמיד, שהם שתי
 59 עולות, של שחר ושל בין הערבים. קרבנות הכהן גדול, שהם פר
 60 לחטאת ואיל לעולה (ויקרא טו ה). קרבן העם, שהוא שעיר 'הנעשה
 61 בפנים' לחטאת (שם שם טו ה). וקרבנות המוספים, שהם פר לעולה,
 62 שעיר 'הנעשה בחוץ' לחטאת, ושבעה כבשים לעולות (במדבר כט
 63 ו-ח), ואיל לעולה (ויקרא טו ה). תחילה קרב תמיד של שחר ובטבילה
 64 הראשונה, כמבואר במשנה לעיל (א), המשנה מביאה מחלוקת
 65 בענין סדר הקרבת שאר הקרבנות:

66 **אם בגדי דיון היה קורא, קדש דיון ורגליו בגמר הקריאה, פשט את**
 67 **בגדיו, ירד למקוה ומביל טבילה שלישית של היום, עלה ונסתפג –**
 68 **התנגב, והביאו לו בגדי זהב ולבש ושוב קדש דיון ורגליו, ויצא ועשה**
 69 **– והקריב את אילו ואת איל העם, ואת שבעת כבשים המוספים בני**
 70 **שנה, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא חולק ואומר, עם תמיד של שחר**
 71 **היו קרבין שבעת הכבשים, ופר העולה, ושעיר הנעשה בחוץ היו**
 72 **קרבין עם תמיד של בין הערבים.**
 73 **קדש דיון ורגליו ופשט את בגדי זהב, וירד ומביל טבילה רביעית של**
 74 **היום, ועלה ונסתפג. הביאו לו בגדי לבן ולבש, וקדש דיון ורגליו.**
 75 **נכנס לקדש הקדשים להוציא את הכף ואת המפתח שהניחם שם**
 76 **בטבילה שניה. ושוב קדש דיון ורגליו ופשט את בגדי לבן, וירד**
 77 **ומביל טבילה חמישית, ועלה ונסתפג. הביאו לו בגדי זהב ולבש,**
 78 **וקדש דיון ורגליו, ונכנס להיכל להקטיר קטורת של בין הערבים,**
 79 **ולחטיב את הנרות. וקדש דיון ורגליו ופשט את בגדי זהב, (וירד**
 80 **ומביל עלה ונסתפג) הביאו לו בגדי עזמון – בגדי חול שלו ולבש,**
 81 **ומלגין אותו עד ביתו. ויום טוב – סעודה היה עושה לאוהביו, בשעה**
 82 **שיצא בשלום מן הקודש.**

83

גמרא

84 הגמרא מבררת את דברי רבי עקיבא: איבעיא להו, היכי קאמר רבי
 85 עקיבא, האם כוונתו לומר שעם תמיד של שחר היו קרבין שבעת
 86 הכבשים, ואילו פר העולה ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין
 87 הערבים היו קרבים. או דילמא הכי קאמר, עם תמיד של שחר היו
 88 קרבין הכבשים, ופר העולה אף הוא קרב בהדיהו לאחר תמיד של
 89 שחר, ורק השעיר הנעשה בחוץ היה קרב עם תמיד של בין הערבים.
 90 ספק נוסף בדברי המשנה: ותו – עוד הסתפקו, פר העולה, לרבי
 91 אליעזר דשניייה ולא פירט מה דינו, אימת עביד ליה – מתי הקריב
 92 אותו, ותו, בין לרבי אליעזר בין לרבי עקיבא, אימורי חטאת – חלקי
 93 הפר והשעיר הנעשה בפנים הנקטרים על גבי מזבח החיצון, אימת
 94 עביד ליה – מתי הקטיר אותם.
 95 משיבה הגמרא: אמר רבא, לא משפחת לה מתקנתא – לא תמצא
 96 את סדר ההקרבה בדרך מתוקנת ומפורשת, אלא או לשיטת רבי
 97 אליעזר כפי דתנא – שנשנו דבריו פרבי שמואל – בתוספתא ססידר
 98 שמואל בבית מדרשו מהתנאים שלפניו, או לשיטת רבי עקיבא
 99 כדתוספתא – כפי שנשנו דבריו בתוספתא.

100 הגמרא מבארת את דברי רבא: דתנא דבי שמואל, רבי אליעזר
 101 אומר, יצא ועשה את אילו ואיל העם ואימורי החטאת. אבל פר
 102 העולה ושבעת כבשים ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים
 103 היו קרבים, בטבילה חמישית. ואילו רבי עקיבא דתוספתא מאי
 104 היא, דתנא, רבי עקיבא אומר, פר העולה ושבעת כבשים עם תמיד
 105 של שחר היו קרבין בטבילה הראשונה, שצאמר במוסף של שחר
 106 הרגלים (במדבר כח ב). מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד, משמע
 107 שקרבנות אלו קרבו מיד לאחר תמיד של שחר, והוא הדין קרבנות
 108 המוסף של יום הכפורים. ואחר כך – בטבילה שניה, לאחר שלבש
 109 בגדי לבן, עשה את עבודת היום.

1 ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו – שלא יקרא למפרע.
 2 שנינו במשנה: וגולל ספר תורה וכו', ואומר יותר ממה שקראתי
 3 לפניכם כתוב כאן. מבררת הגמרא: וכל כך למה – מדוע צריך הוא
 4 להכריז כך. משיבה הגמרא: כדי שלא להוציא לעו על ספר תורה
 5 – שכאשר הכהן קורא את הפרשה השלישית 'ובעשור' שבספר
 6 במדבר בעל פה, סבורים השומעים שהיא אינה כתובה בספר,
 7 ופגום הוא.

8 שנינו במשנה: 'ובעשור' של חומש הפקודים קורא על פה. שואלת
 9 הגמרא: – מדוע קורא פרשה זו על פה, נגולל את הספר
 10 וניקרי. משיבה הגמרא: אמר רב הונא בריה דרב יהושע אמר רב
 11 ששת, אינו יכול לעשות כן לפי שאין גולגולין ספר תורה בציונה,
 12 מפני שאין זה כבוד הציבור לשבת בדומיה ולצפות לסיום הגלילה.
 13 שואלת הגמרא: וניתהי ספר אחרת שנגלל לפני כן לפרשת
 14 'ובעשור', ונקרי מתוכו. משיבה הגמרא: רב הונא בר יהודה אמר,
 15 אינו יכול לעשות כן משום פגמו של הספר הראשון, שלא יאמרו
 16 שהוא חסר. וריש לקיש אמר טעם אחר, משום שצריך לחזור ולברך
 17 ברכות התורה על הספר השני, ונמצא מברך פרקה שאינה צריכה.
 18 הגמרא מקשה על תירוצו של רב הונא בר יהודה: ומי חיישינה
 19 לפגמו של הספר הראשון, שלכן אסרו להוציא ספר אחר, והאמר
 20 רבי יצחק נפחא, ראש חודש טבת שחל להיות בשבת, מביאין –
 21 מוציאים שלש ספרי תורות, וקורין באחת מהן פענינו של יום –
 22 פרשת השבוע, ובאחת את הקריאה של ראש חודש (טבת), ובאחת
 23 את הקריאה של הנוכה. משמע שלא חוששים שמא יאמרו
 24 שהספר הראשון פגום, ומוציאים ספר אחר. מתרצת הגמרא:
 25 כאשר קוראים תלתא נכרי בתלתא ספרי, כפי שעושים בראש
 26 חודש טבת שחל בשבת, ליפא פגמא, לפי שהרואים אומרים שכל
 27 אחד רצה לקרא בספר אחר. אבל כשהר נכרא קורא בתרי ספרי,
 28 איפא פגמא, לפי שאומרים שבודאי מצא פגם בספר הראשון ולכן
 29 עבר לקרוא בספר אחר.

30 שנינו במשנה: ומכרף עליה שמונה ברכות. הגמרא מביאה ברייתא
 31 שמבארת את שמונת הברכות: תנו רבנן, ברכת על התורה מברך
 32 כדרך שמברכים עליה בבית הנסות, על העבודה ועל התורה ועל
 33 מחילת העון מברך בתיקנה – בנוסחתה בתפילה, ועל המקדש מברך
 34 ברכה בפני עצמו, ועל הכהנים בפני עצמו, ועל ישראל בפני עצמו,
 35 וכן מברך על שאר התפלה.
 36 ביאור הברכה שעל שאר התפילה: תנו רבנן, 'ושאר התפלה'
 37 ששנינו במשנה כך הוא נוסח הברכה, רנה תחינה וקנשה מלפניך
 38 על עמך ישראל, הושע אותם ה' לפי שהם צריבין להושע, והותם
 39 ברכה זו, כברוך אתה ה' שומע תפלה. ואחר כך – לאחר שסיים
 40 הכהן גדול לברך, כל אחד ואחד מביא את הספר תורה שהביא
 41 מבייתו וערב יום הכפורים, וקורא בו, כדי להראות חזותו – יופיו
 42 של הספר תורה, ותפארת בעליו שטרח להביאו, לרבים.

43 שנינו במשנה: הרוחה בהן גדול כו' כשהוא קורא אינו רואה פר
 44 ושעיר הנשרפין, ולא מפני שאינו רשאי, אלא שהיתה דרך רחוקה
 45 ומלאכת שניהן שוה כאחת. שואלת הגמרא: ששימא שרשאי
 46 לראות שניהם, ומה מחדשת המשנה. מתרצת הגמרא: מהו דתימא
 47 – שמא תהא סבור לומר שיש איסור בדבר כדריש לקיש, דאמר
 48 ריש לקיש, אין מעבירין על המצות – אסור לאדם להניח מצוה
 49 הבאה לידו ולעסוק במצוה אחרת. והיינו סבורים, שאף המניח על
 50 קריאת הכהן גדול כדי לראות את שריפת הפרה, מעביר על
 51 המצוה הוא ואסור. ובאי מצוה יש בראיית מצוות אלו שלכן היינו
 52 סבורים שיש כאן איסור העברה על המצוות, משום 'כרב עם הדרת
 53 מלך' (משלי יד כח) – כשמצוה נעשית ברבים היא חשובה ומהודרת
 54 יותר. קא משמע לן המשנה, שאינו נחשב כעובר על המצוות כיון
 55 שאינו עוסק בעצמו באחת מהן.

יומא. פרק שביעי – בא לו כהן גדול דף ע עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קעא רש"י תוספות

1 מסוף הספר לתחילתו – למפרע. וכל כך למה – למה צריך לומר יותר ממה שקרית
2 לפנים כתוב כאן. שלא להוציא לעו על ספר תורה – כשרואין אותו קורא פרשה
3 שלישית על פה, יחו סבורים שספר תורה חסר אותה פרשה. מפני כבוד ציבור – שיהו
4 מצפין ודוממין לכך. וגיית אחרינא – שיהא נגלל לפרשה שלישית. משום פגמו וכו' –
5 שלא יאמרו חסר הוא. ברכה שאינה צריכה –

6 שיהא צריך לחזור ולברך. בתיקנה – כמו שאנו
7 אומרין אותו בתפלה. תנו רבנן שאר התפלה –
8 השניה במשנה כך היא: רנה תחינה בקשה
9 מלפניך על עמך ישראל שצריכים להושע.
10 להראות לראותו לו רבים – להראות נזיו של ספר
11 תורה, ותפארת בעליה שטרה להתנאות במצוה,
12 שנאמר (שמות טו) "זה אלי ואנוהו" – התנאה
13 לפניו במצוה, לולב נאה, ספר תורה נאה, בקלף
14 נאה, בדיו נאה, בלבלר אומן, ומערב יום
15 הכפורים הביאים שם. אין מעבירין על המצוה
16 – ומחו דתימא האי נמי אעבורי הוא, שמניח זו
17 והולך לראותו לו. ומאי מצוה – יש בראייתך? יש
18 כאן מצוה משום ברוב עם הדרת מלך. קא
19 משמע לן – דלאו מעבר הוא, מאחר שאינו
20 עסוק בה. משנה שבעת כבשים – של מוסף,
21 קן בחומש הפקודים (במדבר כט). ופר העולה –

22 נמי דמוסף, עם תמיד של בין הערבים בטבילה
23 משימת. גמרא חייב קאמר – רבי עקיבא.
24 ותו פר העולה לרבי אליעזר דשיריה – ולא
25 איירי ביה, אימת עביד ליה? והוא הדין נמי
26 דאיכא לאקשווי אשעיה, אלא ריש מילתא
27 נקט. אימורי חטאת – דתנא באידך פירקין
28 תנבם במוסד עד שיקטירם. לא משכחת לה –
29 לסדר עבודת היום מתקנתא במשנתנו אלא
30 משכחת לה מתקנתא לר' אליעזר דתנא דבי
31 שמואל דאיירי בבולחה, או לרבי עקיבא
32 דתוספתא שפירש שם את דבריו יפה. בדברי
33 עקיבא לא גרסינן יצא ועשה. עם תמיד של
34 שחר – בלבישה ראשונה. שנאמר במוספי כל
35 הרגלים "מלבד עולת הבקר" אלמא מוספין עם
36 עולת הבקר נעשית בסמוך להן, וילמוד יום
37 הכפורים מהם. ואחר כך עבודת היום ואחר כך
38 שעיר הנעשה בחוץ – ואף על פי שהוא מן
39 המוסף לא יכול להקדימו לעבודת היום לפי
40 שנאמר בו "ושעיר חטאת אחד מלבד חטאת
41 הכפורים" למדנו ששעיר חטאת הפנימי קדמו.
ואחר

ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו. ונגלל ספר
תורה" וכו', וכל כך למה – כדי שלא להוציא לעו על
ספר תורה. ובעשור של חומש הפקודים קורא על
פה. אמאי? נגלל ונקרי! – אמר רב הונא בריה
דרב יהושע אמר רב ששת: לפי שאין גוללין ספר
תורה בציבור, מפני כבוד ציבור. – וגיית אחרינא
ונקרי! – רב הונא בר יהודה אמר: משום פגמו
של ראשון. וריש לקיש אמר: משום ברכה שאינה
צריכה. ומי חיישין לפגמא? והאמר רבי יצחק נפחא:
ראש חודש טבת שחל להיות בשבת מביאין שלש
תורות, וקורין אחת בענגיני של יום, ואחת של ראש
חודש (טבת) ואחת של חנוכה! – תלתא גברי
בתלתא ספרי – ליפא פגמא, חד גברא בתרי ספרי
– איפא פגמא. "ומברך עליה שמונה ברכות". תנו
רבנן: על התורה – פדרך שמברכים בבית הפנסת, על העבודה, ועל ההודאה, ועל מחילת
העון פתיקנה, ועל המקדש בפני עצמו, ועל הכהנים בפני עצמן, ועל ישראל בפני עצמן,
ועל שאר תפלה. תנו רבנן: ושאר התפלה: רנה תחינה בקשה מלפניך על עמך ישראל
שצריכין להושע, וחותם בשומע תפלה. ואחר כך פל אחר ואחד מביא ספר תורה מביטו,
וקורא בו כדי להראות הוורתו לרבים. "הרואה כהן גדול כו' לא מפני שאינו רשאי".
מצוה – "ברב עם הדרת מלך", קא משמע לן. משנה אם בבגדי בוץ קורא, קדש ידיו
ורגליו, פשט, וירד וטבל, עלה ונסתפג, והביאו לו בגדי זהב, ולבש, וקדש ידיו ורגליו,
ויצא ועשה את אילו ואת איל העם, ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה, דברי רבי
אליעזר, רבי עקיבא אומר: עם תמיד של שחר היו קרבין, ופר העולה ושעיר הנעשה
בחוץ היו קרבין עם תמיד של בין הערבים. קדש ידיו ורגליו ופשט, וירד וטבל, ועלה
ונסתפג, הביאו לו בגדי לבן ולבש, וקדש ידיו ורגליו, ונכנס להוציא את הקרן ואת המחטה.
קדש ידיו ורגליו, ופשט וירד וטבל, עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש ידיו
ורגליו, ונכנס לתקטיר קמורת של בין הערבים, ולהטיב את הנרות. וקדש ידיו ורגליו
ופשט, וירד וטבל עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי עצמו ולבש. ומלזין אותו עד ביתו, ויום
טוב היה עושה לאוהביו משעה שיצא בשלום מן הקודש. וגמרא איבעיא להו: היכי
קאמרי? עם תמיד של שחר היו קרבין, ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד
של בין הערבים, או דילמא הכי קאמר: עם תמיד של שחר היו קרבין ופר העולה בהדיהו, ושעיר הנעשה בחוץ – עם
תמיד של בין הערבים, ותו: פר העולה לרבי אליעזר דשיריה, אימת עביד ליה? ותו: בין לרבי אליעזר בין לרבי עקיבא
אימורי חטאת אימת עביד להו? אמר רבא: לא משכחת לה מתקנתא אלא או לרבי אליעזר דתנא שמואל, או
לרבי עקיבא פדתוספתא. דתנא דבי שמואל, רבי אליעזר אומר: יצא ועשה אילו ואל העם ואימורי חטאת, אכל פר העולה
ושבעת כבשים ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים וזהבי קחני
היו. דתנא דבי שמואל – הכי גרסינן: רבי אליעזר
אומר יצא ועשה אילו ואל העם
ואימורי חטאת, אבל פר העולה ושבעה כבשים
תמימים ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין
הערבים. ויש ספרים שאין בהם אבל פר העולה
אלא כתוב בהן יצא ועשה אילו ואל העם
ואימורי חטאת ופר העולה ושבעה כבשים ושעיר
וכו' ולא נהירא אותה גרסא, דאם כן – תנא דבי
שמואל נמי לאו מתקנתא היא דאיכא למיבעי
עלה כמו אמתניתין.

ואחר

ועל ההודאה, ועל מחילת
העון פתיקנה, ועל המקדש בפני עצמו, ועל הכהנים בפני עצמן, ועל ישראל בפני עצמן,
ועל שאר תפלה. תנו רבנן: ושאר התפלה: רנה תחינה בקשה מלפניך על עמך ישראל
שצריכין להושע, וחותם בשומע תפלה. ואחר כך פל אחר ואחד מביא ספר תורה מביטו,
וקורא בו כדי להראות הוורתו לרבים. "הרואה כהן גדול כו' לא מפני שאינו רשאי".
מצוה – "ברב עם הדרת מלך", קא משמע לן. משנה אם בבגדי בוץ קורא, קדש ידיו
ורגליו, פשט, וירד וטבל, עלה ונסתפג, והביאו לו בגדי זהב, ולבש, וקדש ידיו ורגליו,
ויצא ועשה את אילו ואת איל העם, ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה, דברי רבי
אליעזר, רבי עקיבא אומר: עם תמיד של שחר היו קרבין, ופר העולה ושעיר הנעשה
בחוץ היו קרבין עם תמיד של בין הערבים. קדש ידיו ורגליו ופשט, וירד וטבל, ועלה
ונסתפג, הביאו לו בגדי לבן ולבש, וקדש ידיו ורגליו, ונכנס להוציא את הקרן ואת המחטה.
קדש ידיו ורגליו, ופשט וירד וטבל, עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש ידיו
ורגליו, ונכנס לתקטיר קמורת של בין הערבים, ולהטיב את הנרות. וקדש ידיו ורגליו
ופשט, וירד וטבל עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי עצמו ולבש. ומלזין אותו עד ביתו, ויום
טוב היה עושה לאוהביו משעה שיצא בשלום מן הקודש. וגמרא איבעיא להו: היכי
קאמרי? עם תמיד של שחר היו קרבין, ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד
של בין הערבים, או דילמא הכי קאמר: עם תמיד של שחר היו קרבין ופר העולה בהדיהו, ושעיר הנעשה בחוץ – עם
תמיד של בין הערבים, ותו: פר העולה לרבי אליעזר דשיריה, אימת עביד ליה? ותו: בין לרבי אליעזר בין לרבי עקיבא
אימורי חטאת אימת עביד להו? אמר רבא: לא משכחת לה מתקנתא אלא או לרבי אליעזר דתנא שמואל, או
לרבי עקיבא פדתוספתא. דתנא דבי שמואל, רבי אליעזר אומר: יצא ועשה אילו ואל העם ואימורי חטאת, אכל פר העולה
ושבעת כבשים ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים וזהבי קחני
היו. דתנא דבי שמואל – הכי גרסינן: רבי אליעזר
אומר יצא ועשה אילו ואל העם
ואימורי חטאת, אבל פר העולה ושבעה כבשים
תמימים ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין
הערבים. ויש ספרים שאין בהם אבל פר העולה
אלא כתוב בהן יצא ועשה אילו ואל העם
ואימורי חטאת ופר העולה ושבעה כבשים ושעיר
וכו' ולא נהירא אותה גרסא, דאם כן – תנא דבי
שמואל נמי לאו מתקנתא היא דאיכא למיבעי
עלה כמו אמתניתין.

ואחר

ועל ההודאה, ועל מחילת
העון פתיקנה, ועל המקדש בפני עצמו, ועל הכהנים בפני עצמן, ועל ישראל בפני עצמן,
ועל שאר תפלה. תנו רבנן: ושאר התפלה: רנה תחינה בקשה מלפניך על עמך ישראל
שצריכין להושע, וחותם בשומע תפלה. ואחר כך פל אחר ואחד מביא ספר תורה מביטו,
וקורא בו כדי להראות הוורתו לרבים. "הרואה כהן גדול כו' לא מפני שאינו רשאי".
מצוה – "ברב עם הדרת מלך", קא משמע לן. משנה אם בבגדי בוץ קורא, קדש ידיו
ורגליו, פשט, וירד וטבל, עלה ונסתפג, והביאו לו בגדי זהב, ולבש, וקדש ידיו ורגליו,
ויצא ועשה את אילו ואת איל העם, ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה, דברי רבי
אליעזר, רבי עקיבא אומר: עם תמיד של שחר היו קרבין, ופר העולה ושעיר הנעשה
בחוץ היו קרבין עם תמיד של בין הערבים. קדש ידיו ורגליו ופשט, וירד וטבל, ועלה
ונסתפג, הביאו לו בגדי לבן ולבש, וקדש ידיו ורגליו, ונכנס להוציא את הקרן ואת המחטה.
קדש ידיו ורגליו, ופשט וירד וטבל, עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש ידיו
ורגליו, ונכנס לתקטיר קמורת של בין הערבים, ולהטיב את הנרות. וקדש ידיו ורגליו
ופשט, וירד וטבל עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי עצמו ולבש. ומלזין אותו עד ביתו, ויום
טוב היה עושה לאוהביו משעה שיצא בשלום מן הקודש. וגמרא איבעיא להו: היכי
קאמרי? עם תמיד של שחר היו קרבין, ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד
של בין הערבים, או דילמא הכי קאמר: עם תמיד של שחר היו קרבין ופר העולה בהדיהו, ושעיר הנעשה בחוץ – עם
תמיד של בין הערבים, ותו: פר העולה לרבי אליעזר דשיריה, אימת עביד ליה? ותו: בין לרבי אליעזר בין לרבי עקיבא
אימורי חטאת אימת עביד להו? אמר רבא: לא משכחת לה מתקנתא אלא או לרבי אליעזר דתנא שמואל, או
לרבי עקיבא פדתוספתא. דתנא דבי שמואל, רבי אליעזר אומר: יצא ועשה אילו ואל העם ואימורי חטאת, אכל פר העולה
ושבעת כבשים ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים וזהבי קחני
היו. דתנא דבי שמואל – הכי גרסינן: רבי אליעזר
אומר יצא ועשה אילו ואל העם
ואימורי חטאת, אבל פר העולה ושבעה כבשים
תמימים ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין
הערבים. ויש ספרים שאין בהם אבל פר העולה
אלא כתוב בהן יצא ועשה אילו ואל העם
ואימורי חטאת ופר העולה ושבעה כבשים ושעיר
וכו' ולא נהירא אותה גרסא, דאם כן – תנא דבי
שמואל נמי לאו מתקנתא היא דאיכא למיבעי
עלה כמו אמתניתין.

ואחר

ואחר כך שיער הנעשה בחוץ ואחר כך אילו ואיל העם ואחר כך אימורי הטאת — פירש רש"י: כולו בטבילה שלישית. ולא נהירא לי, דנהי דאמרין לעיל דמתניתין לאו מתקנתא מכל מוקח לאו משבששתא וזיא. והא דלא קרא לה מתקנתא — לפי שאין הסדר מפורש בה. ולפירושו רש"י ברייתא על כרחך פליגא אמתניתין, דמתניתין קתני דיו קריבים

עם תמיד של בין הערבים, ולפירושו רש"י לא היה דבר קרב עם תמיד של בין הערבים. ועוד: דלמקן בסמוך פריך ודילמא בשעיר הנעשה בחוץ מפסיק לזו והשתא על כרחך לרבי אליעזר לא פריך — דהא כיון דסבידא ליה עביד כדכתיב: אם כן על כרחך ובאילו ואיל העם כדכתיב מקמי שעיר מפסיק לזו כדתינא הכא, אלא על כרחך לרבי עקיבא פריך: דילמא בשעיר לחודיה מפסיק לזו מנלן דמפסיק לזו נמי באילו ואיל העם דילמא אילו ואיל העם עם תמיד של בין הערבים עביד לזו; והשתא לפירושו רש"י כי משני ויצא ועשה את עלתו ואת עלת העם כו' אכתי מכל מקום תקשי לן ודילמא בשעיר הנעשה בחוץ ואילו ואיל העם דוקא מפסיק לזו, מנלן דמפסיק לזו באימורי הטאת; ועוד קשה לי: אמאי קרי לה מתקנתא; האיכא למיבעי עלה כמו אמתניתין. אי אימורי טטאת קריבין בטבילה שלישית בהדי אילו ואיל העם או בהדי תמיד של בין הערבים; על כן נראה לי דאימורי טטאת קריבין עם תמיד של בין הערבים ודבריו רבי עקיבא דמתניתין הכי פירושו: עם תמיד של שחר דיו קריבין הכבשים ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ קרב אחר כך בזמנו עם אילו ואיל העם. והאי דלא קתני אילו ואיל העם משום דרבי אליעזר מודה לו בהו דבטבילה שלישית הוו. ומאי דתני דיו קריבין עם תמיד של בין הערבים — הכי קאמר: עוד הקרבות אחרות קריבין עם תמיד הערב. והא דלא קתני לזו לא בדברי רבי אליעזר ולא בדברי רבי עקיבא — שמא משום דלאו קרבן שלם נינהו דכבר נורק הדם בטבילה שניה, הלכך לא חיישי למיחשביה, כיון דאינו אלא וגר קרבן ולא עבודה דמעבבי כפרה דאינהו עצמן שלא הוקטרו אימורין כשר. ודברי רבי אליעזר דמתניתין יש לפרש דלא פליג אתנא דבי שמואל הכי קאמר "ויצא ועשה אילו ואיל העם" הווא הדין אימורי טטאת, אלא דשיירינהו מטעמא דפרישית. והא דקתני שבעה כבשים תמימים ושיירי פר העולה ושעיר הנעשה בחוץ יש לומר משום דרבי עקיבא סבידא ליה דקריבין עם תמיד של שחר, אתא רבי אליעזר למימר: אתא מקדים אותם לכל היותר שאתא יכול, ואני מאחר אותם כל מה שאני יכול, ומיילא ידענא דהיינו טעמא דכתיבי לבסוף

בפרשת פינחס, ואם כן הוא הדין פר העולה ושעיר הנעשה בחוץ דכתיבי לבסוף. וניחא ליה למינקט כבשים משום דאית בהו פלוגתא טובא, לרבי עקיבא כולוהו בבקר ולרבי יהודה אליבא דרבי עקיבא אחד בבקר וששה עם תמיד של בין הערבים ולרבי אליעזר בר רבי שמעון איפבא.

ואחר כך שיער הנעשה בחוץ ואחר כך אילו ואיל העם — ואף על גב דכתיב "ויצא ועשה את עלתו ואת עלת העם" ודייקין מינה בסמוך "יצא ראשונה ומשמע דמיד ביציאה ראשונה עביד לזו והכא קאמר דשעיר הנעשה בחוץ עביד ברישא; ויש לומר דהכי קאמר: מכל מה שכתב בפרשת אחרי מות לא היה דבר קודם לאילו ואיל העם ביציאה ראשונה, ושעיר הנעשה בחוץ לא כתיב התם.

עביר חד דכתיב והדר עביד ששה דחומש הפקודים — ואם תאמר אמאי מפסיק בכבשים מקצתן בבקר ומקצתן בערבי; קריב כולן בבקר מדכתיב "מלכוד" ואי משום דכתיבי לבסוף הלכך בעינן שקריבין מוזן בערב. והא פר העולה נמי כתיב לבסוף אפילו הכי מקריבו בבקר ולא אמרינן שזירוק דמו והקטרתו בערב. ואם כן, נימא דפר העולה יתא בבקר והכבשים כולן בערבו; ויש לומר: דקרא "מלכוד" דגמרינן מיניה להקריב המוספין בבקר — עיקר טעם הוא, הלכך כל כמה שנוכל לעשות בבקר מן המוספין עבדינן ומשום דכתיבי מוספין לבסוף יש להניח קצת מן המוספין להקריב בערב וכיון דמשיירין מן הכבשים לערב למר ששה ולמר חד סגי. **רבול** עלמא מיהת חד איל הוא כמאן כרבי — ואף על גב דרבי אליעזר ברבי שמעון נמי איירי בברייתא דלעיל, ומשמע דמודה לתנא קמא. דאמר אילו ואיל העם — דמשמע דלא חזי אלא חד איל; יש לומר דודאי מודה לתנא קמא דלרבי עקיבא לא היה אלא חד איל, דרבי אלעזר ברבי שמעון דברייתא משמע דאליבא דרבי עקיבא קאמר אבל אליבא דנפשיה שני אילין הן.

ואחר כך אילו ואיל העם ואחר כך אימורי הטאת — כל אלו בטבילה שלישית. ואחר כך תמיד של בין הערבים — בטבילה חמישית. ולא איירי הכא בהוצאת קף ומחמה, דפשיטא לן דבתר אילו ואיל העם היא, כדתינא לקמן, שכל הפרשה נאמרה על הסדר וכו'. עביד כדכתיב — תורת כהנים כתיבא ברישא הלכך אילו ואיל העם ואימורי הטאת בתר עבודת היום, והדר הוצאת קף ומחמה, ואחר כך מוספין, ותמיד של בין הערבים, דכתיבי לבסוף בחומש הפקודים. האי מלכוד הטאת הכפורים — דמשמע דשעיר החיצון קודם לאילו ואיל העם, מאי עביד ליה; בשלמא "מלכוד עלת הבקר" לאו ביום הכיפורים כתיב, ומרגלים לא יליף דסמיך אסידרא למיעבד הני דתורת כהנים ברישא. אלא האי דכתב ביום הכפורים גופיה מאי עביד ליה; על מה שזה מכפר וכו' — במתניתין דפרק קמא דשבועות (בא), דריש ליה הכי: ועל שיש בה ידיעה בסוף ואין בה ידיעה בתחילה שעיר הנעשה בחוץ מכפר שנאמר "ושעיר וטאת אחד מלכוד טטאת הכפורים" על מה שזה מכפר זה מכפר, מה פנימי אינו מכפר אלא על דבר שיש בו ידיעה, כדמפרש התם — אף חיצון אינו מכפר וכו'. משמו — של ר' עקיבא. אחד — מן שבעת כבשים. עביד חד — כדכתיב "מלכוד עלת הבקר" לסמוך מקצת המוספין לעלת התמיד. והדר עביד עבודת היום — דאי אמרת כל המוספין קריבין עם תמיד של שחר — דילמא חליש ולא מצי למיעבד עבודת היום, והוא עיקר הכפרה. דילמא פשע — ולא עביד לזו אחר עבודת היום, ולמאי דחיישת דילמא חליש ליכא למיחש, דלגבי עבודת היום ורזי הוא ומחליף כה. וכולוהו מוספין לא עביד, דתורת כהנים קדים, וצריך לקיים זו וזו סדר הכתוב ומדרשי המקראות. דבולי עלמא מיהא — בין לר' אליעזר בין לר' עקיבא חד איל הוא דציבור, דכולוהו אמרי "איל העם" ולא איירי באיל הכתוב בחומש הפקודים כלל. האמור כאן — בתורת כהנים "ואיל אחד לעולה", וצריכי — שיש דעת נוטה לומר נדבה מוותרת כדי שתהא מקובלת בריצון ויש דעת נוטה לומר חובה תהא מוותרת כדי שיצא ידי חובתו יפה.

ואחר כך שעיר הנעשה בחוץ, ושנאמר "שעיר עזים אחד הטאת מלכוד הטאת הכפורים", ואחר כך אילו ואיל העם, ואחר כך אימורי הטאת, ואחר כך תמיד של בין הערבים. מאי טעמא דרבי אליעזר? - עביד כדכתיב. עביד ברישא דתורת כהנים, והדר עביד דחומש הפקודים. ורבי עקיבא - פדקתני טעמא "מלכוד עלת הבקר אשר לעלת התמיד" אלמא: מוספין עם תמיד של שחר עביד לזו. - ורבי אליעזר, האי "מלכוד הטאת הכפורים", מאי עביד ליה? - ההוא מיבעי ליה: על מה שזה מכפר זה מכפר. רבי יהודה אומר משמו: אחד קרב עם תמיד של שחר, וששה עם תמיד של בין הערבים. רבי אליעזר ברבי שמעון אומר משמו: ששה קריבין עם תמיד של שחר, ואחד עם תמיד של בין הערבים. מאי טעמיהו דרבנן? תרי קראי כתיבי, כתיב "מלכוד עלת הבקר" וכתביב "ויצא ועשה את עלתו". הלכך, עביד מנייהו הקא, ומנייהו הקא. במאי קא מיפלגי? רבי יהודה סבר: עביד חד כדכתיב "מלכוד עלת הבקר" והדר עביד עבודת היום דילמא חולשא חליש כהן גדול. ורבי אליעזר ברבי שמעון סבר: פיון דאתחיל - עביד ששה, דילמא פשע, דלגבי עבודת היום ורזי הוא. דבולי עלמא מיהת חד איל הוא, כמאן - פרבי. דתניא: רבי אומר: איל אחד האמור כאן, הוא האמור בחומש הפקודים. רבי אליעזר ברבי שמעון אומר: שני אילים הן, אחד האמור כאן, ואחד האמור בחומש הפקודים. מאי טעמא דרבי? דכתיב "אחד". ורבי אליעזר ברבי שמעון: מאי "אחד" - מיוחד שבוערו. ורבי - נפקא ליה מ"מבחר נדרו".

ורבי אליעזר ברבי שמעון: חד בחובה וחד בגובה, וצריכי. "קידוש ידיו ורגליו". תנו רבנן: "ובא אהרן אל אהל מועד", למה הוא בא - להוציא את הכפר ואת המוחטה, שכל

בפרשת פינחס, ואם כן הוא הדין פר העולה ושעיר הנעשה בחוץ דכתיבי לבסוף. וניחא ליה למינקט כבשים משום דאית בהו פלוגתא טובא, לרבי עקיבא כולוהו בבקר ולרבי יהודה אליבא דרבי עקיבא אחד בבקר וששה עם תמיד של בין הערבים ולרבי אליעזר בר רבי שמעון איפבא. **ואחר** כך שיער הנעשה בחוץ ואחר כך אילו ואיל העם — ואף על גב דכתיב "ויצא ועשה את עלתו ואת עלת העם" ודייקין מינה בסמוך "יצא ראשונה ומשמע דמיד ביציאה ראשונה עביד לזו והכא קאמר דשעיר הנעשה בחוץ עביד ברישא; ויש לומר דהכי קאמר: מכל מה שכתב בפרשת אחרי מות לא היה דבר קודם לאילו ואיל העם ביציאה ראשונה, ושעיר הנעשה בחוץ לא כתיב התם. **עביר** חד דכתיב והדר עביד ששה דחומש הפקודים — ואם תאמר אמאי מפסיק בכבשים מקצתן בבקר ומקצתן בערבי; קריב כולן בבקר מדכתיב "מלכוד" ואי משום דכתיבי לבסוף הלכך בעינן שקריבין מוזן בערב. והא פר העולה נמי כתיב לבסוף אפילו הכי מקריבו בבקר ולא אמרינן שזירוק דמו והקטרתו בערב. ואם כן, נימא דפר העולה יתא בבקר והכבשים כולן בערבו; ויש לומר: דקרא "מלכוד" דגמרינן מיניה להקריב המוספין בבקר — עיקר טעם הוא, הלכך כל כמה שנוכל לעשות בבקר מן המוספין עבדינן ומשום דכתיבי מוספין לבסוף יש להניח קצת מן המוספין להקריב בערב וכיון דמשיירין מן הכבשים לערב למר ששה ולמר חד סגי. **רבול** עלמא מיהת חד איל הוא כמאן כרבי — ואף על גב דרבי אליעזר ברבי שמעון נמי איירי בברייתא דלעיל, ומשמע דמודה לתנא קמא. דאמר אילו ואיל העם — דמשמע דלא חזי אלא חד איל; יש לומר דודאי מודה לתנא קמא דלרבי עקיבא לא היה אלא חד איל, דרבי אלעזר ברבי שמעון דברייתא משמע דאליבא דרבי עקיבא קאמר אבל אליבא דנפשיה שני אילין הן.

53 לומר שאחד קרב בבוקר ושהה לאחר עבודת היום, וזה אומר
 54 להיפך. מבארת הגמרא: רבי יהודה סבר, עבד חי כבש כדכתיב –
 55 כדי לקיים את הפסוק 'מִלְכָּד עֵלַת הַבְּקָר' והמלמדנו לסמוך את
 56 המוסף לתמיד של שחר, וְהָרָד עֲבִיד עֲבוֹדַת הַיּוֹם, ורק אחר כך
 57 ישלים את ששת הכבשים הנותרים. כיון שאם יקריב בבוקר את
 58 כל הכבשים, יש לחשוש דילמא חולשא חליש בהן גדול ולא יהיה
 59 בכוחו לעשות את עבודת היום שהיא עיקר כפרת יום הכיפורים.
 60 וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סָבַר, בְּיּוֹן דְּאַתְחִיל לְהַקְרִיב אֶת הַמוֹסָפִים
 61 בבוקר וכפי שדרשו מהפסוק 'מִלְכָּד', עבד ששה מהכבשים
 62 באותה שעה. לפי שאם ישאיר הרבה כבשים לאחר עבודת היום,
 63 יש לחשוש דילמא יחלש מטרחת עבודת היום ופשיע ולא ישלים
 64 להקריב את המוספים. ומאידיך, אין לחשוש שמא לאחר שיקריב
 65 בבוקר ששה כבשים למוסף יחלש מלעשות את עבודת היום
 66 וכדברי רבי יהודה, כיון דלגבי עבודת היום וריו הוא לעשותה גם
 67 בחולשתו.
 68 במשנה ובברייתא לעיל, כשנחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא בסדר
 69 הקרבת הקרבנות ביום הכפורים, מנו את איל העם אך לא את
 70 האיל הקרב למוספים. מסיקה הגמרא מכך: דְּכֹוֹלֵי עֲלָמָא וְרַבִּי
 71 אליעזר ורבי עקיבא מיהת – על כל פנים סוברים שחז איל הוא
 72 שקרב ביום הכפורים לקרבן ציבור, והאיל הקרב למוספים הוא
 73 איל העם. מבררת הגמרא: פְּמָאן – כדעת מי נאמרו דבריהם.
 74 משיבה הגמרא: בְּרַבִּי דִּתְנִינָא, רַבִּי אֱמִיר, 'אֵיל אַחַד' הָאָמֹר פְּמָן
 75 בחומש ויקרא (טו ה) בעבודת היום, הוא אותו איל הָאָמֹר בְּחֹמֵשׁ
 76 הַפְּקוּדִים (במדבר כט ח) הקרב למוספים, ולא קרב אלא איל אחד. רַבִּי
 77 אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וְאֱמִיר, שְׁנֵי אֵילִים הֵן, אַחַד הָאָמֹר פְּמָן
 78 שקרב עם עבודת היום, ואַחַד הָאָמֹר בְּחֹמֵשׁ הַפְּקוּדִים שקרב
 79 למוספים.
 80 שואלת הגמרא: מַאי מְטַעֵמָא דְרַבִּי – מנין לו שלא היו שם שני אילים
 81 כמשמעות הכתוב. משיבה הגמרא: דְּכִתְיִב בְּקִרְבָּנֹת הַיּוֹם 'אֵיל
 82 אַחַד', ותיבת 'אחד' מיותרת שהיא איל לשון יחיד הוא, אלא בודאי
 83 ללמדנו בא שלא היה שם אלא איל אחד לקרבן ציבור. וְרַבִּי
 84 אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן דוחה דרשה זו, ומפרש מַאי כוונת הכתוב
 85 כשאמר 'אַחַד', מִיּוֹחַד שְׁבַעֲדָרֵי – שלכתחילה צריך אדם להביא
 86 לקרבן את הבהמה המובחרת שבעדרו. שואלת הגמרא: וְרַבִּי מְנִין
 87 לו שצריך להביא מן המובחר, משיבה הגמרא: נִפְקָא לִיה מִמְּבַחֵר
 88 נְדָרֵיךְ. וְאֵילֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר שְׁצִרִיךְ שְׁנֵי פְּסוּקִים
 89 לְכַר, חֵד בְּחֹזֶה – פסוק אחד ותיבת 'אחד' ללמד על קרבנות
 90 חובה, וְחֵד בְּנֶדְבָה – ופסוק נוסף 'מבחר נדריך' ללמד על קרבנות
 91 נדבה. וצִרִיבֵי – צריך לימוד לכל אחד בנפרד, לפי שיש מקום
 92 לומר שהחובה צריכה להיות מובחרת כדי שיפרע בשלמות את
 93 המוטל עליו, ויש מקום לומר שהנדבה צריכה להיות מובחרת כדי
 94 שתתקבל ברצון.
 95 שנינו במשנתנו: קִידֵשׁ יְדִיו וְרַגְלָיו, נכנס להוציא את הכף ואת
 96 המחטה. הגמרא מביאה ברייתא המבארת מנין שנכנס הכהן
 97 להוציא את הכף והמחטה, וממילא מבואר גם מדוע קידש את
 98 ידיו ורגליו לפני כן. תְּנֵן רַבְּנֵן, לאחר גמר הקטרת הקטורת והזאת
 99 דמם של הפר והשעיר נאמר (ויקרא טו ב) 'וְיָבֵא אֶתְּחֵן אֵל אֶהֱל מוֹעֵד',
 100 ויש לתמוה למה הוא פָּא אל ההיכל, הן בפסוק לא מפורש לאיזה
 101 צורך הוא נכנס, והרי הוא כבר סיים את כל עבודות היום הנעשות
 102 בקודש הקדשים. אלא בודאי, אינו בא אלא כדי להוציא את הכף
 103 ואת הפחיתה, שהניחם בין בדי הארון בשעה שנכנס להקטיר את
 104 הקטורת.

1 וְאַחַר כֵּן, בטבילה שלישית, לבש בגדי זהב והקריב את השעיר
 2 הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ. שאף על פי שמקרבנות המוסף הוא, אינו קרב אלא
 3 לאחר עבודת היום, שְׁנֵאמַר בו (במדבר כט יא) 'שְׁעִיר עִזִּים אַחַד הַטָּמֵאת
 4 מִלְכָּד הַטָּמֵאת הַכֹּפָרִים', משמע ש'חטאת הכפורים' ושהוא שעיר
 5 הנעשה בפנים, מעבודת היום קדמה לשעיר הנעשה בחוץ. וְאַחַר
 6 כֵּן הַקְרִיב אֶת אֵילֵי וְאֵיל הָעֵם, וְאַחַר כֵּן הַקְטִיר אֶת אֵימֹרֵי הַחֲטָאת.
 7 וְאַחַר כֵּן, בטבילה חמישית, לבש בגדי זהב והקריב את התמיד של
 8 בְּיּוֹן הַעֲרִיבִים.
 9 מבררת הגמרא: מַאי מְטַעֵמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַסוֹבֵר שֶׁכֵּל קִרְבָּנֹת
 10 הַמוֹסָף קִרְבוּ לְאַחַר קִרְבָּנֹת הַיּוֹם. משיבה הגמרא: לפי שהכהן
 11 עֲבִיד בְּרִבְתִּיב – עושה כפי הסדר הכתוב בתורה. לפיכך עבד
 12 בְּרִישָׁא דְתוֹרַת בְּהֵנִים – את קרבנות היום האמורים בחומש ויקרא,
 13 וְהָרָד עֲבִיד דְּחֹמֵשׁ הַפְּקוּדִים – ולאחר מכן את קרבנות המוסף
 14 האמורים בחומש במדבר.
 15 הגמרא מבארת את טעמו של רבי עקיבא: וְרַבִּי עֲקִיבָא הַסוֹבֵר
 16 שֶׁקִרְבָּנֹת הַמוֹסָף קִרְבוּ לְאַחַר תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, טַעְמוֹ דְּרִבְתִּיבֵי מְטַעֵמָא
 17 בְּרִייתָא, לפי שבקרבנות מוסף של שאר המועדים נאמר (במדבר
 18 כח א) 'מִלְכָּד עֵלַת הַבְּקָר אֲשֶׁר לְעֵלַת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֱלֹהֵי, הֵינֵנו
 19 אֶת הַמוֹסָפִים, אֱלָמָא – מוכח מכאן שהמוספין עם תמיד של שחר
 20 עבד ליה, והוא הדין למוספי יום הכפורים.
 21 מקשה הגמרא: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַסוֹבֵר שֶׁשְׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ קִרַּב עִם
 22 תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִיבִים, לְאַחַר שְׁנֵי אֵילִים, הֵא – הפסוק והאמור
 23 בְּקִרְבָּנֹת יוֹם הַכִּיפּוּרִים 'שְׁעִיר עִזִּים אַחַד חֲטָאת מִלְכָּד הַטָּמֵאת
 24 הַכֹּפָרִים', מִמֵּנוּ מִשְׁמַע שֶׁהַשְּׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ קִרַּב מִיד לְאַחַר
 25 הַשְּׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בַּפְּנִים, לְפָנֵי אֵילֵי וְאֵיל הָעֵם, וכפי שאמר רבי
 26 עקיבא בתוספתא, מַאי עֲבִיד לִיה.
 27 מתרצת הגמרא: תְּהוּא מִיַּבְעֵי לִיה – לדעת רבי אליעזר, הטעם
 28 שנסמכו בתורה שני השעירים הוא כדי ללמדנו שעל מה שנה
 29 והשעיר הנעשה בפנים מְכַפֵּר אף זה ושעיר הנעשה בחוץ מְכַפֵּר.
 30 כשם שהשעיר הנעשה בפנים המכפר על הנכנס למקדש בטומאה,
 31 אינו מכפר אלא על מי שיש לו ידיעה, היינו שידע תחילה שנטמא
 32 אלא ששכח ונכנס, אף שעיר הנעשה בחוץ אינו מכפר אלא על
 33 מי שיש לו ידיעה, והיינו שכשנכנס לא ידע עדיין שנטמא ורק
 34 לאחר שנכנס נודע לו מכך.
 35 הגמרא מבארת מחלוקת תנאים בשיטת רבי עקיבא, על אופן
 36 הקרבת כבשי המוסף ביום הכפורים: רַבִּי יְהוּדָה אֱמִיר מְשַׁמְּמוֹ שֶׁל
 37 רבי עקיבא, כבש אַחַד משבעת כבשי המוסף היה קִרַּב עִם תְּמִיד
 38 שֶׁל שַׁחַר, וְשֵׁשׁ הַנוֹסָפִים הָיוּ קִרְבִּים עִם תְּמִיד שֶׁל בְּיּוֹן הַעֲרִיבִים. רַבִּי
 39 אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אֱמִיר מְשַׁמְּמוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, שְׁשֵׁה כְּבָשִׂים הָיוּ
 40 קִרְבִּין עִם תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְאַחַד עִם תְּמִיד שֶׁל בְּיּוֹן הַעֲרִיבִים.
 41 מבררת הגמרא: מַאי מְטַעֵמָא דְרַבְּנֵן – מה טעמם של רבי יהודה
 42 ורבי אליעזר ברבי שמעון, שחילקו את הקרבת כבשי המוסף לשני
 43 זמנים. משיבה הגמרא: לפי שתרִי קְרָא' הסותרים זה את זה בְּתִיבֵי
 44 בענין זמן הקרבת קרבנות מוסף. בְּתִיב 'מִלְכָּד עֵלַת הַבְּקָר וגו' תַּעֲשׂוּ
 45 אֶת אֱלֹהֵי, מכאן למדנו שהמוספים קרבו לאחר תמיד של שחר
 46 ולפני עבודת היום. ומאידיך לאחר עבודת היום בְּתִיב (ויקרא טו כד)
 47 'וְיָבֵא וְעִשָּׂה אֶת עֲלָתוֹ וְאֶת עֵלַת הָעֵם', ועולת העם מקרבנות
 48 המוסף היא, ולמדנו אם כן שקרבנות המוסף קרבו לאחר עבודת
 49 היום. הַלְּפָנֵי – כדי לקיים את שני הפסוקים, עֲבִיד הַכָּהֵן מִצִּיּוֹה הַקָּא
 50 – חלק מהם בבקר, וּמִצִּיּוֹה הַקָּא – וחלק נוסף לאחר עבודת היום.
 51 הגמרא מבררת במה נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון בן אלעזר:
 52 בְּמַאי קָא מִיַּבְעֵי – באיזו סבא נחלקו, שזה אומר שכונת התורה

60 דנה הגמרא בדברי הברייתא שמלבד פסוק זה ושל הוצאת כף
61 ומחתה] כל הפרשה נאמרה כסדר. וכי כל הפרשה בולה נאמרה על
62 הפרשה, והא קראי כתיבי - הרי בסדר הפסוקים נאמר תחילה (ויקרא
63 טו כה) 'ואת חלב החמאת יקטיר המזבחה' היינו הקטרת אימורי פר
64 ושעיר הפנימי, והדר נאמר (שם שם כו) 'ואת פר החמאת ואת שעיר
65 החמאת וגו' ושרפו באש את ערתם וגו' היינו שריפת פר ושעיר
66 הפנימי. ואילו אנו תנו (לעיל סח), הריאה את בהן גדול בשחוא קרא
67 בתורה, אינו רואה פר ושעיר הנשרפין - בשעה שהם נשרפים, לפי
68 ששריפתם היתה באותה שעה לפני שלבש בגדי זהב, ואילו את
69 אמורי החמאת פתר הכי מקטיר להו - הקטרים אחר כך, כשלבש
70 בגדי זהב בטבילה שלשית, לאחר שהקריב את אילו ואיל העם,
71 שהוא זמן רב לאחר קריאת התורה.
72 מתרצת הגמרא: אימא - תגרוס בדברי הברייתא, 'כל הפרשה
73 נאמרה על הסדר חוץ מפסוק זה ואילו', שמהוצאת כף ומחתה לא
74 נאמרו הפסוקים כסדרם, ובכללן פסוקי הקרבת האימורים
75 ושריפת הפר ושעיר.
76 הגמרא מקשה על התירוץ: ומאי הוית דמשפשת קראי - מפני מה
77 ראת צורך לשבש את הפסוקים ולומר שהקטרת האימורים נעשה
78 לאחר שריפת הפר ושעיר, שפיש מתניא - הרי אתה יכול לקבוע
79 שהמשנה משובשת, ושריפת הפר ושעיר לא היתה בשעת קריאת
80 התורה אלא בטבילה חמישית לאחר הקטרת האימורים, וכפי
81 הסדר שנאמר בתורה.
82 מתרצת הגמרא: אמר אביי, יש להוכיח שהפסוק של שריפת הפר
83 ושעיר לא נאמר לפי הסדר, שכן אמר קרא לגבי שילוח השעיר
84 לעזאזל (שם שם כו) 'המשלח וגו' כבס בגדיו, ובאותו מטבע לשון
85 נאמר גם לגבי שריפת הפר ושעיר (שם שם כה) 'השרף אתם כבס
86 בגדיי, משמע שיש להשוותם זה לזה. לפיכך לומדים, מה המשלח
87 את השעיר, אף על פי שנאמר לאחר הקטרת האימורים, אין
88 מקומו כאן אלא דמעיקרא - ששלח מקודם, ולא הוזכר כאן אלא
89 לומר שאותו משלח שנאמר למעלה מטמא את בגדיו. אף השורף
90 את הפר ושעיר, אף על פי שנאמר לאחר הקטרת האימורים, מכל
91 מקום דמעיקרא שרף אותם, וכאן התחדש שאותו שורף מטמא את
92 בגדיו.
93 הגמרא תמחה על תירוץ של אביי: אדרבה הרי יתכן וכוונת
94 התורה להקיש להיפר, ולומר מה שורף דהשתא - כשם ששריפת
95 הפר ושעיר נעשתה לאחר הקרבת האימורים, שהרי לא נאמר
96 ציווי זה לפני כן, אף משלח, אף על פי שציוויו נאמר לפני הקטרת
97 האימורים, דהשתא הוא שנעשה, לאחר הקטרת האימורים.
98 הגמרא דוחה אפשרות זו: אין לפרש שמה שנאמר 'המשלח'
99 פירושו שמשלחו עתה, לפי שתיבת 'המשלח' דמעיקרא משמע -
100 משמעותה היא שעסוקים באותו אדם שכבר שלחו מקודם, והיינו
101 לפני הקטרת האימורים כאמור בסדר הפסוקים. וממילא מוכרח,
102 שהדיוקש מלמדנו שאף השריפה נעשתה מקודם. רבא אמר, הטעם
103 שאין לומר ששילוח השעיר נעשה רק לאחר הקטרת האימורים,
104 היא לפי שאמר קרא (שם שם ט) 'השעיר אשר עלה עליו הגורל
105 לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו, והרי עד מתי יהא זקוק
106 השעיר לעמוד חי לפני שילוחו, הוי אומר עד שעת גמר הכפרה
107 המיוחדת ליום זה כפי שנאמר 'לכפר עליו'. ואימתי היא שעת
108 כפרה, בשעת מתי דמים - לאחר זריקת הדם של החטאות, ותו לא
109 - ויותר מכך אין השעיר ממתין אלא משתלח מיד.
110 בפרק הקודם (לעיל סו), שנינו, שהמשלח את השעיר לעזאזל נשאר בסוכה
111 האחרונה שהינה לו בדרכו עד למחרת יום הכפורים. הגמרא מוסיפה לבאר מה עשה
112 המשלח כסוכה: אתי משלח ביום המחרת, אם מצאו בשוק לכהן גדול,
113 חולק לו כבוד בפני הבריות ואומר לו, אישי - אדונין בהן גדול
114 עשינו שליחותיך, אבל אם מצאו כביתו, לא היה תולה בו את
115 השליחות, אלא אומר לו, מתיה תיים הוא הקדוש ברוך הוא
116 שעשינו שליחותו.
117 הגמרא מביאה מקרה נוסף שהשתמשו חכמים בלשון זו: אמר רבה,
118 כי מיפטרין רבנן מהדרין בפומבדיתא - כאשר החכמים שלמדו

1 מוסיפה הברייתא: שכל הפרשה של עבודת יום הכפורים בולה
2 נאמרה על הפרשה - לפי סדר העבודה, חוץ מפסוק זה של הוצאת
3 כף ומחתה. לפי שהוצאת הכף ומחתה לא נעשתה מיד לאחר
4 עבודת היום כפי שמשמע מסדר הפסוקים, אלא הקרבת אילו
5 ואיל העם ואימורי החטאות הפנימיות האמורים בפסוק הבא
6 הפסיקו ביניהם.
7 הגמרא מבררת את דברי הברייתא: מאי טעמא צריך להפסיק בין
8 עבודת היום להוצאת כף ומחתה על ידי עבודת אילו ואיל העם,
9 שלכן קובעת הברייתא שפסוק זה לא נאמר על הסדר. משיבה
10 הגמרא: אמר רב הדרא, נמי - קיבלנו בהלכה למשה בסיני,
11 שהמשלח מביאות וצורה קידושין וקידוש ידים ורגלים מובל בהן גדול
12 ומקדש בו ביום [ביום הכפורים] בשעה שמחליף מבגדי זהב לבגדי
13 לבן ולהיפר. ואי אמרת שפסוקן של העבודות כתיבי כל הפסוקים
14 שבפרשה, והוצאת הכף ומחתה היתה לאחר הקרבת אילו ואיל
15 העם, לא מושבחת לה - לא תמצא אלא שטבל שלש מביאות וקידש
16 ששה קידושין. שהרי טבילה ראשונה היתה לעבודת חוץ של תמיד
17 של שחר, וטבילה שניה לעבודת היום, ואם הוצאת כף ומחתה
18 היתה גם כן אז, הרי שבטבילה שלישית לעבודת חוץ עשה את
19 אילו ואיל העם והמוספים ותמיד של בין הערבים, וסיים את
20 עבודתו ולא טבל עוד. אלא בודאי לאחר עשיית אילו ואיל העם
21 טבל טבילה רביעית להוצאת כף ומחתה ואחר כך טבילה חמישית
22 לשאר עבודת חוץ.
23 הגמרא מקשה על תירוץ של רב חסדא: מתקוף לה רבי ירמיה,
24 וירמיה מפסיק ליה את העבודות הנעשות בבגדי לבן בשעיר
25 הנעשה בחוץ, שאינו מוזכר בפרשה זו [אחרי מות] אלא במקום
26 אחר [בפרשת פינחס], כך שנוכל לומר שאף פסוק זה נאמר על
27 הסדר, ועשיית אילו ואיל העם היתה לאחר הוצאת כף ומחתה.
28 מתרצת הגמרא: אמר אביי, אמר קרא ביציאה הראשונה שיצא
29 כהן גדול ביום הכפורים מן ההיכל לעזרה נאמר (ויקרא טו כד) 'ויצא
30 ועשה את עלתו ואת עלת העם, למדנו מכאן שביציאה ראשונה
31 עבד אילו ואיל העם - שבפעם הראשונה שיצא הכהן גדול
32 מההיכל הקריב את האילים, ומוכח אם כן שעבודה זו היתה לפני
33 הוצאת כף ומחתה. שהרי אי אפשר לומר שעבודת חוץ אחרת
34 הפסיקה בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה ואת האילים הקריב
35 הכהן גדול רק לאחר שהוציא את הכף ומחתה כקושייתו של רבי
36 זירא. שאם כן נמצא שהקריב את האילים רק לאחר יציאה שניה.
37 ראייה אחרת לדברי הברייתא שקבעה שהפסוק של הוצאת כף
38 ומחתה לא נאמר על הסדר: רבא אמר, לאחר הוצאת כף ומחתה
39 אמר קרא 'ושפט את בגדי אשר לבש, שאין תלמוד לומר -
40 לא היתה התורה צריכה להוסיף 'אשר לבש' שבודאי כך הוא,
41 ביום - וכי אדם פושט בגד אחר אלא את מה שלובש. אלא מה
42 תלמוד לומר 'אשר לבש', היינו אותם בגדים שקבש כבר מקודם,
43 ושכעת (בשעת הוצאת כף ומחתה) הוא לבוש בהן פעם שניה.
44 למדנו שבין עבודות היום האמורות בפסוק הקודם לבין הוצאת
45 כף ומחתה האמורה בפסוק זה, עשה הכהן גדול עבודת חוץ נוספת
46 שבה היה לבוש בבגדים אחרים (בגדי זהב), והיינו עבודת אילו
47 ואיל העם האמורים בפסוק הבא. מוכרח אם כן, שהפסוק של
48 הוצאת כף ומחתה לא נאמר על הסדר, אלא מקומו לאחר הקרבת
49 האילים.
50 הגמרא מקשה על דברי רבא: מתקוף לה רבה פר רב שילא, ועדיין
51 מנין שהקריב אילו ואיל העם היא שהפסיקה בין עבודות הפנים,
52 ואימא - ושמן נאמר דמפסיק ליה בשעיר הנעשה בחוץ, שהרי גם
53 באופן זה הוצאת הכף ומחתה היתה בלבישה שניה של בגדי
54 הלבן. מתרצת הגמרא: הרי כתיב בעבודת אילו ואיל העם 'ויצא
55 ועשה', והיינו שביציאתו הראשונה מעבודות הפנים הקריבם, ואם
56 נאמר שהפסיק את עבודות הפנים בשעיר הנעשה בחוץ שהוא
57 עבודת חוץ, נמצא שעבודת אילו ואיל העם היתה ביציאה שניה.
58 אלא בודאי, עבודת האילים היא שהפסיקה בין עבודות הפנים.
59 לאחר שהוכחנו בדברי הברייתא שפסוק זה נאמר שלא כסדר,

יומא. פרק שביעי – בא לו כהן גדול דף עא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קצה רש"י ותוספות

1 שכל הפרשה נאמרה על הסדר וכו' – ואי כסדרן כתיבי וכן הסדר שמוציאן בלבישה
2 ראשונה, ואין עבודה חיצונה של בגדי זהב מפסקת בין עבודת היום להוצאת כף ומחיתה
3 לא משכחת לה וכו', כבר פרשתיה בפרק "אמר להם הממונה" (לעיל לבב). בשעיר
4 הנעשה בחיץ – כדכתיב (במדבר כט) "מלבד חטאת הכפורים" והוא אינו כתוב כאן, אבל
5 אילו ואיל העם דווקא כתיבנהו קרא אחר
6 הוצאת כף ומחיתה ולא איצטריך לן לשבש
7 סדרא דקראי. אמר קרא ויצא ועשה וגו' – וזו
8 יציאה ראשונה האמורה בפרשה, הילכך על
9 כרחק מקמי הוצאת כף ומחיתה עבדי לה,
10 בהפסקה שביניהם לעבודת היום. אשר לבש
11 כבר – אלמא זו היא פשיטה שניה, שמע מינה
12 יש הפסקת חילוף בגדים בין עבודת היום
13 להוצאת כף ומחיתה. ורבא לא אאתקפתיה דרבי
14 זירא קאי אלא לפרושי טעמא דמתניא
15 דמבשוא קראי. הכי גרסינן: קראי כתיבי וכו' –
16 ולא גרס תרי. אינו רואה פר ושעיר הנשרפים –
17 אלמא שריפתן בעוד שכהן גדול לבוש בגדי כהן
18 היא. ואילו אימורי חטאת – לדברי הכל בתר
19 הכי עבדי להו (בשטובל) בטבילה שלישית עם
20 אילו ואיל העם. אימא חוץ מפסוק זה ואילך –
21 לא נכתבה על הסדר. שביש מתניתא – ואימא
22 שריפת הפר והשעיר אחר טבילה שלישית. אמר
23 קרא והמשלה את השעיר וגו' – ובאותו לשון
24 עצמו נאמר "והשורף אותם" דמשמע בשריפת
25 הפר ושעיר ושניהן כתיבין אחר "ואת חלב
26 החטאת". ועל כרחק שילוח השעיר מקמי
27 הקטרת אימורים הוה כדכתיב "ושלח את
28 השעיר במדבר" והדר "ואת חלב החטאת" על
29 כרחק והמשלה דכתיב בתריה כאדם שהפסיק
30 הענין שהיה מדבר בו וחזר ומסיימו ואומר:
31 ואותו שילוח שאמרת לך למעלה המשלחו
32 מטמא בגדים ובאותו לשון עצמו נאמר
33 "והשורף". מה והמשלה – אף על פי שנכתב
34 אחר אימורי חטאת דמעיקרא הוא, אף
35 "והשורף" אף על פי שנכתב אחריהן מעיקרא
36 הוא. אדרבה מה שורף והשאת – שהרי צויר
37 עיקר שריפתן אחר אימורי חטאת נאמר
38 כדכתיב "ואת חלב החטאת" וגו' והדר "ואת
39 פר החטאת יוציא ושרפו". אף המשלה
40 השאת – דווקא כתב אחר אימורין. ושילוח
41 שעיר האמור למעלה מהם הכי קאמר: ונשא
42 השעיר עליו את ענותם ושלחו המדברה –
43 כשיגיע זמן שילוחו. והמשלה מעיקרא משמע
44 – כאדם שחזר לענין שהפסיק בו וכמו שפירשתי,
45 אמרת דשילוח שעיר לא במקומו נאמר, דהא לא חוקיקו לעמוד שם אלא עד שעת כפרה, והיא עבודת היום דמתן דמים. אתי משלה – ליום המחרת. מצאו בשוק –
46 מכבדו לפני הבריות, ואומר לו אישי כהן גדול וכו'. מחיה חיים – הוא הקדוש ברוך הוא עשינו שליחותו. מפטרי מהדי – שהיה אחד נוטל רשות מחבירו לשוב לביתו.
47 אתהלך וכו' – איידי דאיירי בחיים מתוקנים נקט לה. זה מקום שווקים – שאדם מוצא לקנות מזונותיו, ולפי שהיה דוד מטלטל נע ונר היה מתפלל על הדבר. שמתהפכות
48 עליו – מי שהיה עני בילדותו ונעשה עשיר לעת זקנותו דומה לו כאילו עכשו נעשה חי מתוך מיתה. אליכם אישים אקרא – בראש פרשת "ושנות חיים הוא", להכי נקט ליה.
49 שדומין לנשים – ענותן ותשושי כח. אישים – לשון אשה, מדלא כתיב אנשים. לנפך יין וכו' – אישים לשון קרבן אשה.

מריח

1 **ואימא** עמרא — מדלא פריך ואימא קנבוס שגם הוא עולה בד בבד היה מודקדק רבינו
2 אפרים זצ"ל דמה שאנו קורין קנבוס הוא פשתן ואסור להפוך בו בגדי צמר. ורבינו
3 חיים כהן זצ"ל דחה: דמה דלא פריך ואימא קנבוס משום דבגדים כתיבי, וכל בגדים סתם
4 שבתורה צמר ופשתים. והקשה רבינו יצחק בר אברהם: התייבח לתנא דבי רבי ישמעאל דסבר
5 הכי, אבל לרבנן דפליגי עליה ומחייבי כל בגדים
6 בציצית מאי איכא למימרא? וליכא למימר דכולי
7 עלמא אית ליה דתנא דבי רבי ישמעאל, אלא
8 דגבי ציצית דוקא מחייביים כל בגדים דמריבין
9 ליה מרשתיים "הבגף" מין כגם, אם כן מאי פריך
10 בריש פרק קמא דבמות (ד.ב). והא תנא דבי רבי
11 ישמעאל לית ליה דרבא, ומנא ליה האי, אי משום
12 דקאמר בפרק "במה מדליקין" (שבת כו.ב) אף כל
13 צמר ופשתים ומסיק ההם דלציצית איצטרך,
14 לימא דאיצטרך אף כל צמר ופשתים לאיתווי
15 כלאים, ואף על גב דכלאים בהדיא כתיבי בהו
16 צמר ופשתים נגמרא דאיצטרך אף כל כדי לאפנויי
17 צמר ופשתים למאי דלא ידע אבתי ההם דהפנאה
18 משעטנו נפקא. עד מסקנא. אלא על כרחי הכנף
19 הוי פירוש הבגד וכאילו כתב הבגד. ולחכי פריך:
20 על כרחי תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דרבא
21 דאם איתא דמחייבי ציצית כל בגדים מיתורא
22 דהכנף אף כל מאי האי דקאמר ופרט באחד מהם
23 צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים. אדגמור
24 מנגעים דהוי צמר ופשתים נגמור מציצית דכתיבי
25 הכנף דהוי כמו הבגד, ומיירי אפילו בשאר בגדים.
26 ולא דמי ל"אנו בגד" דמריבין מיתורא ד"אר"
27 דכתיבי גבי שרצים שאר בגדים אפילו לתנא דבי
28 רבי ישמעאל בפרק "במה מדליקין" (גם זה שם)
29 ואפילו הכי לא פרכין ואדגמור רבי ישמעאל
30 מנגעים ליגמור משרצים דאפילו שאר בגדים,
31 דהתם גבי שרצים משמעת בגד אינו אלא צמר
32 ופשתים ומ"אר" הוא דמריבין לשאר בגדים להכי
33 ליכא למילף משרצים סתם בגדים הכתובים
34 בתורה ולימא דכל בגדים בכלל. אבל הכא הכנף
35 כמו הבגד. ואי סבירא ליה דרבא נגמור מהכנף
36 לומר דכל היכא דכתיבי בגדים בסתם כל בגדים
37 בכלל. ולמאי דפרשין פרק שני דזבחים דמכל
38 גרעין של פשתן עולה קנה אחד ולא שני קנים
39 מגרעין אחד נידח, דלא הוה מצי למיפרך ואימא
40 קנבוס דקים ליה לנגמרא דכמה קנים עולים
41 מגרעין אחד. כל זה דקדק רבינו יצחק בר אברהם.
42 ויליף משור משור מפורכת מה להלן עשרים
43 וארבע וכי — אין להקשות אדרבה נילף
44 הכי: מה להלן חוטן כפול ששה אף כאן כל חד
45 ששה, הרי שמונה עשרה, ותו לא! דיש לומר:
46 דתיבת משור גמור ממשור דהתם, מה להלן
47 השוירה עשרים וארבע אף כאן השוירה עשרים
48 וארבע כי התם. אי נמי יש לומר: אם איתא דלא
49 הוה אלא שמונה עשרה מאי איצטרך שתיירא
50 למעיל שלא נאמר בו שש שיהא חוטו כפול ששה,
51 תיפוך ליה דנילף תבלת תבלת מפורכת מה להלן
52 תבלת שלה ששה אף מעיל שכולו תבלת חוטו
53 כפול ששה. ולא הוה מצי למיפרך כדפרכין לקמן
54 אדרבה נילף משולוי, ושולוי נמי אין חוטן כפול
55 אלא ששה.

נעביד

1 מריח מים — בני תורה. לטוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפמורי מיניה — לטול רשות
2 ממנה, ולפרוש לצד ביתו. ייתון בני עממין לשים — לטוף נגאי הוא, לפי שבאו מבני בניו
3 של סנחריב, כדאמרין במסכת גיטין (נ.ג.ב). דעביד עובדא דאחרון — רודפי שלום. דלא
4 עביד עובדא דאחרון — שהוניתו אונאת דברים, ואמר מר (בבא מציעא נה.ב) "לא תונו
5 איש את עמיתו" (ויקרא כה) באונאת דברים
6 הכתוב מדבר, אם היה בין גרים לא יאמר לו זכור
7 מעשה אבותיך. **משנה** בכתובות ומכנסים וכו'
8 — אהדיות קאי. כאלו נשאלים — כהן הנשאל
9 באורים ותומים צריך ללבוש שמונה בגדים.
10 **גמרא** דברים שנאמר בהן שש — כולה מפרש
11 לקמן. חוטן כפול ששה — ששה כל מין ומין
12 שבו. משור — בלא שש, ואין זאת אלא רמונים.
13 שמונה — כל חוט של כל מין שבו כפול שמונה.
14 ועל פי חשבון זה מעיל שכולו מין אחד חוטו
15 כפול שנים עשר, פרוכת חוטו כפול עשרים
16 וארבע שכל מינין שבה כפולין יחד. וכולה
17 מפרש לה לקמן. המשה קראי כתיבי — גבי
18 הדדי והוה סגי ליה בחד וכתביה לבסוף. הכי
19 גרסינן: ויעשו את הכתנות שש ואת המצנפת
20 שש ואת פארי המצנעות שש ואת מכנסי הבר
21 שש משור — וכד הוא שש הרי חמשה. וההיא
22 דאבנט צריך למיכתב על כרחי, איכא מיני
23 אחרני בהדיה. שיהו שוויין — יחד כולין ששה.
24 לשאר בגדים שלא נאמר בהן שש — שיהא אף
25 הן חוטן כפול ששה. ולקמן מפרש מאי נידחו.
26 דבר העולה מן הקרקע בד בד — הפשתן
27 והקנבוס אין לוקן בדים וענפים כצעים, אלא
28 עלין, ואין הפשתן בא אלא מן הקנה האמצעי.
29 **מפצל** — יש בו נימא מתחלקת לשתיים. ואל
30 תתמה שאף בשער זקן והחתוך מוצי כן. כיתנא
31 נמי מפצלי — כשכותשין אותו נחלק לכמה
32 פיזולין. אנב לקותיה — שמקדישין עליו. פארי
33 פשתים — ובתורה כתיב "ואת פארי המצנעות
34 שש". מן נבר — שנתכרו מעשיו לאביו
35 כשבשמים שהוא ערל לב, וכן ערל בשר שמתו
36 אחיו מחמת מילה לא יבא אל המקדש. מאן
37 אמרו — מאן למדו דבר זה ששנינו בפרק שני
38 דזבחים (ט.ב), שהכחן ערל עבודתו פסולה. מה
39 להלן עשרים וארבעה — שהרי ארבעה מינין יש
40 בה וכל מין ומין כפול שש, אף כאן עשרים
41 וארבעה וכאן שלשה מינין יש דהוה ליה כל חד
42 וחד תמיני. **אלא מאכנב** — דיש בו נמי ארבעה
43 מינין וכל אחד כפול ששה וכששוין יחד הוה
44 להו עשרים וארבעה. תעשנו כתיבי — בחשן
45 לפיכך אין למידין ממנו. ועשית — כתיב
46 ברמונים שיהו עשויות כל המינין שבו שוות
47 להכר לא אפשר בעשרים ושמונה, דהיכי
48 ליעביד וכו'.

כלל

1 **מריח מים** יפריח ועשה קציר כמו נטע". "יום טוב
2 היה עושה לאוהביו". תנו רבנן: מעשה בכהן גדול
3 אחד שיצא מבית המקדש, והוה אזלי פולין עלמא
4 בתריה. בין דחוינהו לשמיעה ואבטליון - שבקוהו
5 לדידיה ואזלי בתר שמיעה ואבטליון. לפוף אתו
6 שמיעה ואבטליון לאיפמורי מיניה דכהן גדול. אמר
7 להן: ייתון בני עממין לשלם! - אמרו ליה: ייתון בני
8 עממין לשלם - דעבדין עובדא דאחרון, ולא ייתי בר
9 אחרון לשלם - דלא עביד עובדא דאחרון. **משנה**
10 בהן גדול משמש בשמונה בליום וההדיוט בארבעה:
11 בכתנות, ומכנסים, ומצנפת, ואבנט. מוסיף עליו כהן
12 גדול חשן, ואפוד, ומעיל וציץ. כאלו נשאלין באורים
13 ותומים, ואין נשאלין אלא למלקה, ולאב בית דין, ולמי
14 שהציבור צריך בו. **גמרא** תנו רבנן: דברים שנאמר
15 בהן "שש" - חוטן כפול ששה, "משור" - שמונה,
16 מעיל - שנים עשר, פרוכת - עשרים וארבעה. חושן
17 ואפוד - עשרים ושמונה. חוטן כפול ששה מנא לן?
18 דאמר קרא "ועשו את הכתנת שש... ואת המצנפת
19 שש ואת פארי המצנעות שש ואת מכנסי הבר שש
20 משור". המישה קראי כתיבי: חד - לגופיה, דכיתנא
21 ניהוין, וחד - שיהא חוטן כפול ששה, וחד - שיהיו
22 שוויין, וחד - לשאר בגדים שלא נאמר בהן שש, וחד
23 - לעבב. מאי משמע דהיא שש פיתנא הוא? - אמר
24 רבי יוסי ברבי חנינא: דאמר קרא "בד" - דבר העולה
25 מן הקרקע בד בד. - ואימא עמרא! עמרא איפצולי
26 מפצלא. - פיתנא נמי איפצולי מפצלי! פיתנא אנב
27 לקותיה מפצלי. רבינא אמר מהכא: "פארי פשתים
28 יהיו על ראשם ומכנסי פשתים יהיו על כתניהם".
29 אמר ליה רב אשי: הא מקמי דאתי יחזקאל מאן
30 אמרה? - ולמעמיד, הא דאמר רב חסדא: דבר זה
31 מתורת משה רבינו לא למדנו, מדברר יחזקאל בן
32 בוזי למדנו "כל בן נבר ערל לב וערל בשר לא
33 יבא אל מקדשי לשרתני". הא מקמי דאתי יחזקאל
34 מאן אמרה? אלא: גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל
35 ואסמכה אקרא. הכא נמי, גמרא גמירי לה, ואתא
36 יחזקאל ואסמכה אקרא. "משור" - שמונה, מנא
37 לן? דכתיב "ועשו על שולי המעיל רמוני תבלת
38 'משור' 'משור' מפורכת, מה להלן עשרים וארבעה -
39 אף כאן עשרים וארבעה דהוה
40 כל חד וחד תמיני. - ונילף מחשן ואפוד, מה להלן עשרים
41 ושמונה! - דנין דבר שלא נאמר בו זהב מדבר שלא נאמר בו זהב, לאפוקי חשן
42 ואפוד שנאמר בהן זהב. - אדרבה, דנין בנגד מנגד, לאפוקי פרוכת, דאחל הוא! -
43 אלא: דנין מאכנב, ודנין בגד ודבר שלא נאמר בו זהב, ואין דנין דבר שאין בו
44 זהב מדבר שיש בו זהב. רב מרי אמר: "תעשנו" כתיבי, ולא לאחר. רב אשי אמר: "ועשית" כתיבי
45 שיהיו כל עשויות שוות, והיכי נעביד? נעביד תלתא דעשרה עשרה - הוה ליה תלתין, נעביד תרי דתשעה תשעה וחד
46 דעשרה - אמר קרא "ועשית" שיהיו כל עשויות שוות. מעיל שנים עשר מנא לן? דכתיב "ועשית את מעיל האפוד
47 כלל

יומא דף עא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שבת קודש) קעז

57 העשויים משש, 'בד', שמשמעו דְּבַר הַעוֹלָה מִן הַקֶּרֶקַע בְּדַבְרֵי –
58 מכל גרעין צומח רק קנה אחד, ואין לו בדים וענפים כשאר עצים
59 אלא עלים, והפשתן צומח מן הקנה האמצעי.
60 מקשה הגמרא: מנין ש'ש' הכוונה לפשתן, וְאֵימָא שהכוונה
61 לְעֵצָא – צמר, שהרי גם כל נימה יוצאת מעור הבהמה לבריה.
62 דוחה הגמרא: אי אפשר לומר ש'בד' היינו עֵצָא, כיון שנימה של
63 צמר אֵיפְצוּלֵי מִיפְצָלָא – מתפצלת ומתחלקת לשנים עוד בעודה
64 על גבי הבהמה, ואינה גדילה לחוד. מקשה הגמרא: הרי בִּיתְנָא נְמִי
65 אֵיפְצוּלֵי מִפְצָלֵי – אף הפשתן נחלק לשנים כשכותשים אותו
66 בשעת עיבודו. משיבה הגמרא: בִּיתְנָא, אֲנֵי לְקוּתִיָּה מִפְצָלֵי – רק
67 מחמת הלקאתו וכתישתו הוא נחלק לשנים, ואילו צמר נחלק
68 לשנים מעצמו.
69 מקור נוסף ש'ש' היינו פשתן: רבִּינָא אָמַר, מְהֵבָא למדנו ש'ש'
70 הוא פשתן. שכן בדברי הנביא המתאר את בגדי הכהונה נאמר
71 (יחזקאל מד יח) 'פְּאָרֵי פְּשִׁתִּים יְהִיו עַל רֵאשִׁים וּמְכַנְסֵי פְּשִׁתִּים יְהִיו עַל
72 מְתִיבָהּ, ואילו בתורה נאמר (שמות לט כח) שהמגבעות היו עשויים
73 משש, הרי ששש היינו פשתן.
74 הגמרא מקשה על דברי רבינא: אָמַר לִיה רַב אַשִּׁי, אִם כֵּן הָא מְכַמֵּי
75 דְּאֵתֵי יְחֻקָּאֵל מָאן אָמְרָה – לפני שבא יחזקאל ולימד ששש הוא
76 פשתן מהיכן ידעו לומר כן, והרי אף קודם לכן קיימו את התורה
77 כהלכתה. הגמרא דוחה את הקושיא: וְלִמְעַמְדָּא שאין ללמוד
78 מפסוק האמור בנביא, אִם כֵּן הָא דְּאָמַר רַב חֲסִידָא, דְּבָרֵי זֶה שְׁנִינִי
79 (זכריה טו) שבהן ערל פסול לעבודה. מתורת מִשְׁה רַבִּינֵי לֹא לְמַדְנֵי
80 – כלומר לא נאמר כן בתורה, אלא מְדַבְּרֵי יְחֻקָּאֵל בְּן בּוּיֵי לְמַדְנֵי,
81 שאמר (יחזקאל מד ט) 'כֹּל בֶּן נֶגֶד עֶרְל לֹב וְעֶרְל בְּשֵׁר לֹא יָבוֹא אֶל
82 מְקַדְּשֵׁי (לְשִׁרְתֵּנִי)'. ואף כאן יש להקשות כקושייתך, הָא מְכַמֵּי
83 דְּאֵתֵי יְחֻקָּאֵל וְלִימַד זֵאת מָאן אָמְרָה – מנין ידענו שהערל פסול
84 לעבודה. אֲלָא בּוּדָא יְמָרָא גְמִירֵי לָהּ – קיבלו כן בהלכה למשה
85 מסיני, וְאֵתֵי יְחֻקָּאֵל וְאֵסְמִיכָה אָמְרָא – הסמיך את הלימוד על
86 פסוק זה. הָבָא נְמִי לענין זה ש'ש' הוא פשתן, וְמָרָא גְמִירֵי לָהּ כִּבְר
87 בהלכה למשה מסיני, וְאֵתֵי יְחֻקָּאֵל וְאֵסְמִיכָה אָמְרָא.
88 הגמרא חוזרת לברר את דברי הברייתא לעיל, ושואלת: מְשֻׁר
89 שְׁמוּנָה מָנָא לָן – מנין שדבר שנאמר בו 'משור' כל מין שבו שזור
90 משמונה חוטים. משיבה הגמרא: דְּבִתְנִיב בְּרִימוּנֵי הַמַּעִיל (שמות לט
91 כד) 'וַיַּעֲשֵׂוּ עַל שׂוּלֵי הַמַּעִיל רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁר',
92 וְיִלְיָף בְּגוּרָה שׂוּה' מְשֻׁר' וְאֵשׁוּר' מְפֹרֶכֶת, שבעשייתה נאמר (שמות
93 כו לא) 'וַיַּעֲשִׂתָּ פְּרֻכַת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְאֵשׁ מְשֻׁר', מה
94 לְהִלְךְ (בפרוכת) כל חוט שבה שזור מְעֻשָּׂרִים וְאֵיבָקָה חוטים, שהרי
95 מארבעה מינים היא עשויה ותכלת וארגמן תולעת שני ושש וכל
96 מין כפול שש, אֵף כָּאן וְרִימוּנֵי הַמַּעִיל כל חוט בהם שזור מְעֻשָּׂרִים
97 וְאֵיבָקָה חוטים. ומכיון שהרימונים עשויים רק משלשה מינים
98 ותכלת ארגמן ותולעת שני, ויש בהם עשרים וארבעה חוטים,
99 נמצא דְּהֵיָה כָּל חַד וְחַד תְּמַנֵּי – שכל מין ומין שבה שזור משמונה
100 חוטים.
101 שואלת הגמרא: וְיִלְיָף 'משור' האמור ברימונים מ'משור' האמור
102 בחֲשֵׁן וְאֵפֹד, ונאמר מה לְהִלְךְ (חושן ואפוד) חוטים שזור מְעֻשָּׂרִים
103 וְשְׁמוּנָה חוטים, אֵף כָּאן וְרִימוּנֵי הַמַּעִיל יהיה חוטים שזור מְעֻשָּׂרִים
104 וְשְׁמוּנָה חוטים. משיבה הגמרא: דִּינֵי דְּבָרֵי שְׁלֹא נֶאמְרָא בּוּ זְהֵב (היינו
105 רימוני המעיל) מְדַבְּרֵי שְׁלֹא נֶאמְרָא בּוּ זְהֵב (היינו מפרוכת), לְאֵפֹדֵי
106 חֲשֵׁן וְאֵפֹדֵי שְׁנֶאמְרָא בְּהוּ זְהֵב'. מקשה הגמרא: אֲדַרְבָּהּ, עֲדִיף ללמוד
107 רימוני המעיל מחושן ואפוד כיון שבכך אנו דִּינֵי (ללמוד) דבר
108 שהוא כְּגַד מְכַנְסֵי, לְאֵפֹדֵי פְּרוּכַת דְּאֵהֵל הוא ואינה בגד.
109 לאור טענה זו מסיקה הגמרא שאכן אין ללמודים את הנוזרה שוה
110 מפרוכת: אֲלָא דִּינֵי רִימוּנֵי הַמַּעִיל מֵאֵבָקָה בְּגוּרָה שׂוּה, כשם
111 שהאבנט עשוי מעשרים וארבעה חוטים, כך גם רימוני המעיל.
112 וְבִאֲפֻדֵי זֶה נִמְצָא שֶׁאֵין אֵת רִימוּנֵי הַמַּעִיל שֶׁהֵם כְּגַד וְדָבָר שְׁלֹא
113 נֶאמְרָא בּוּ זְהֵב, מֵאֲבַנְט שֶׁאֵין הוּא כְּגַד וְדָבָר שְׁלֹא נֶאמְרָא בּוּ זְהֵב, וְאֵין
114 אֲנִי דִּינֵי דְּבָרֵי שְׁאֵין בּוּ זְהֵב מְפֹרֶכֶת שֶׁהוּא דְּבָרֵי שִׁישׁ בּוּ זְהֵב.
115 הגמרא מביאה טעמים נוספים מדוע לא ללמודים את רימוני המעיל

1 מְרִית מִים יְפִרְתִּי, וְעֵשָׂה קָצִיר כְּמוֹ נֶמֶע' – אם יתייבש השרוש או
2 ימות הגוע, אזי כשיבוא עליו מעט מים יחזור ויפרח ויגדל ענף
3 כאילו ניטע לא מכבר. כלומר, אם ינתק זרעו של אדם והמשול
4 לשרוש וגועו מן התורה, אזי אם ישא בת תלמיד חכם ושיש בה
5 מריח התורהו ישוב ויגדל בנים הגונים וראויים לתורה.
6 שנינו במשנה: ומלוין אותו עד ביתו, ויום טוב היה עוֹשֶׂה לְאֹהֲבָיו.
7 תְּנִי רַבְנָן, מְעֵשָׂה בְּכֹהֵן גְדוֹל אֶחָד שֶׁנִּצָּא מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמוֹצָאֵי יוֹם
8 הכיפורים, וְהוּוּ אֹהֲלֵי בּוֹלֵי עֲלָמָא בְּתִרְיָה ללוותו. בִּינֵן דְּחִוּוֹנְהוּ –
9 כאשר ראו הציבור לְשִׁמְעָה וְאֲבִטְלוּן, שִׁבְקוּהוּ לְדִידֵיהּ – הניחו את
10 הכהן הגדול, וְאֹהֲלֵי בְּתֵר שִׁמְעָה וְאֲבִטְלוּן, שִׁבְקוּהוּ לְדִידֵיהּ – הניחו את
11 לְסוּף – לפני שפרשו לביתם, אֲתוּ שִׁמְעָה וְאֲבִטְלוּן לְאֵיפְטוּרֵי
12 (להיפרד) מִיְנֵיהּ דְּבִתָּהּ גְדוֹל. אָמַר לְהוּן הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל, יִתְּנוּ בְּנֵי עַמְּמִין
13 לְשִׁלְם – ילכו לשלום בני העמים. אָמְרוּ לִיה שִׁמְעָה וְאֲבִטְלוּן, אֲבָן
14 יִתְּנוּ בְּנֵי עַמְּמִין לְשִׁלְם – יבואו בני העמים לשלום לפני דְּעֻבְרִין
15 עוֹבְדֵי דְּאֵהֲרֹן – שעושים כמעשה אהרן הכהן שהיה רודף שלום,
16 וְלֹא יִתֵּי בְּרֵי אֵהֲרֹן לְשִׁלְם – ולא ילך לשלום בן אהרן דְּלֹא עֻבְדֵי
17 עוֹבְדֵי דְּאֵהֲרֹן אלא מצערנו ועובר על איסור 'אונאת דברים'.

משנה

18 המשנה מונה את בגדי הכהונה: בְּהוּ גְדוֹל מְשֻׁשׁ – עובד בבית
19 המקדש בְּשְׁמוּנָה פְּלִים – בגדים, והכוון הַדְּרוּמָא פְּאַרְבְּעָה. ואלו הם
20 בגדי הכהן הדיוט: בְּתִנּוּת – חלוק סמוך לגופו, וּמְכַנְסִים, וּמְצַנְפֵת
21 – כובע, וְאֵבָנָט – חגורה. מוֹסִיף עֲלֵיהּ בְּהוּ גְדוֹל, שֶׁמִּלְבַּד בְּגָדִים אֵלו
22 הוא לובש גם חֲשֵׁן – תכשיט משובץ אבנים יקרות התלוי בנגד
23 לבו, שְׁבִין כְּפָלֵיו מְנוּחָחִים הָאֹרִים וְתוּמִים, וְאֵפֹד – לבוש החגור על
24 המעיל מאחוריו כעין סינר, וְמַעִיל – חלוק עליון, וְצִיץ – טס זהב
25 התלוי על מצחו וכתוב עליו 'קדש לה'. כָּאֵלוּ – רק כאשר הכהן
26 גדול לבוש בשמונה בגדים אלו, הוּוּ שְׁאֵלֵין אֲצֵלוּ פְּאֹרִים וְתוּמִים,
27 וּמְכַל מְקוּם אֵין שְׁאֵלֵין בְּהֵם אֲלָא לְצוּרֵךְ הַמִּלְךָ, וְלְצוּרֵךְ אֵב בֵּית
28 דִּין הַגְּדוֹל, וְלִמֵּי שְׁחִיבּוּר צְרִיף בּוּ – כגון כהן משוח מלחמה או
29 שר הצבא בעת צאתם למלחמה.

גמרא

30 הגמרא מביאה ברייתא בענין עובי החוט ממנו ארגו את בגדי
31 הכהונה: תְּנִי רַבְנָן, דְּבָרִים שְׁנֶאמְרָא בְּהוּ בְּתִרְיָה שְׁשׁ וְשִׁשׁ –
32 פשתן, חוֹשֵׁן כְּפֹל שִׁשָּׁה – שזור מששה חוטים. אבל דברים שלא
33 נאמר בהם 'שש' אלא 'מְשֻׁר', היינו רימוני המעיל, חוֹשֵׁן שזור
34 מְשֻׁמָּנָה חוטים. לפי זה נמצא, שהמעיל שכולו עשוי ממין אחד
35 (ותכלתו, חוט שזור מְשֻׁנִים עֶשְׂרֵי חוטים. הַפְּרוּכַת העשויה מארבעה
36 מינים, החוט שלה שזור מְעֻשָּׂרִים וְאַרְבָּעָה. והחֲשֵׁן וְהָאֵפֹד
37 העשויים גם מחוט זהב, חוטים שזור מְעֻשָּׂרִים וְשְׁמוּנָה.
38 הגמרא מבארת את מקור הדינים האמורים בברייתא, ותחילה
39 היא מבררת את הדין הראשון: מה ששנינו שכל שנאמר בהם
40 'שש' חוֹשֵׁן כְּפֹל שִׁשָּׁה, מָנָא לָן. משיבה הגמרא: דְּאָמַר קְרָא (שמות
41 לט כו-כח) 'וַיַּעֲשֵׂוּ אֵת הַתְּכֵנֶת שִׁשׁ וְגו' וְאֵת הַמְצַנְפֵת שִׁשׁ, וְאֵת פְּאָרֵי
42 הַמְצַנְפֵת שִׁשׁ, וְאֵת מְכַנְסֵי בְּגַד שִׁשׁ מְשֻׁר', נִמְצָא שֶׁחֲמִשָּׁה קְרָא
43 בְּתִיבֵי – חמס פעמים נאמר בפסוק זה ש'ש', אף שהיה די לומר כן
44 פעם אחת בסוף הפסוק, לְפִיכָן יֵשׁ לדרוש כל אחד לדרשה בפני
45 עצמה: חֶד – פעם אחת נאמר 'שש' לְגוּפֵיהּ, ללמדנו דְּבִיתְנָא נִהְוּ
46 – שיהיו עשויים מפשתן. וְחַד ללמדנו שִׁיָּהָ חוֹשֵׁן כְּפֹל שִׁשָּׁה
47 כמשמעו. וְחַד, שִׁיָּהוּ הַחוּטִים שְׁוֹרֵין יחד כחוט אחד. וְחַד לְשִׁאָר
48 בְּגָדִים שְׁלֹא נֶאמְרָא בְּהוּ שִׁשׁ וְהֵינּוּ מַעִיל הַעֲשׂוּי מִתְּכֵלֶת, כדלהלן
49 בגמרא, צְרִיךְ שִׁיָּהָ חוּטִם כְּפֹל שִׁשָּׁה וְשׁוֹרִים. וְחַד ללמד
50 שהלכות אלו הם לְעַבְבֵי, ואם לא עשה כך אין הבגדים כשרים
51 לעבודה.
52 הגמרא מבררת את האמור לעיל: מָאן מְשֻׁמָּע דְּהָא 'שש' האמור
53 בפסוק בִּיתְנָא וְפַשְׁתָּן הוּא, כפי שלמדנו לעיל. משיבה הגמרא:
54 אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מְשׁוּם דְּאָמַר קְרָא בענין המכנסים

המשך ביאור למס' יומא ליום רביעי עמ' ב

1 ליהנות בהם שלא בשעת העבודה. דוחה הגמרא: דילמא, שאני
 2 קריאה דצורך עבודה היא – אף שאינה עבודה ממש, אך כיון
 3 שחייבים לעשותה לצורך המשך העבודה, הותר ללבוש בה בגדי
 4 כהונה, אבל שלא לצורך עבודה לא הותר.
 5 הגמרא מביאה שכבר הסתפקו בני בית המדרש בדין זה: דאיבעיא
 6 לן, האם בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן שלא בשעת העבודה, או
 7 לא ניתנו ליהנות בהן. הגמרא מביאה אפשרות לפשוט את הכפך
 8 ממשנה (תמיד פ"א מ"א): תא שמע, לא היו הכהנים ישנים כנגדי קודש.
 9 מדברי המשנה יש לדייק, שרק לשינה הוא דלא היו משתמשים
 10 בהם, מחשש שמא יפיה בהם וגנאי הוא לבגדי קודש, הא מיכל –
 11 אבל לאכול אכלי בהם, משמע מכאן שבגדי כהונה ניתנו ליהנות

המשך ביאור למס' יומא ליום חמישי עמ' ב

1 קרובות הן הפרשיות בבדי שלא יפסיק התורגמן, לפיכך הותר
 2 לדלג.
 3 הגמרא שבה ומקשה: והא עלה – על דין זה שאין מדלגים בתורה
 4 קתני במשנה שם כך, מדלגין פנביא ואין מדלגין בתורה, וכשהתירו
 5 לדלג ובנביא עד כמה הוא מדלג, בבדי שלא יפסיק התורגמן.
 6 משמע, הא בתורה, אפילו בכדי שלא יפסיק התורגמן כלל כלל לא
 7 התירו לדלג. מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא קשיא, כן –
 8 במשנתנו, דילג הכהן ממקום למקום בענין אחד, היינו ענין יום
 9 הכפורים, וזה מותר לעשות אפילו בתורה ובכדי שלא יפסיק

המשך ביאור למס' יומא ליום שבת קודש עמ' א

1 בישיבת פומבדיתא שבו לביתם ונטלו ברכת פרידה זה מזה, אמרי
 2 הני – נהגו לומר כך, מתייה חיים ומן לך חיים אריזים וטובים
 3 ומתקנין.
 4 אגב ברכת החכמים בענין 'חיים מתוקנים', דורשת הגמרא את
 5 הפסוק הבא: 'אתהלך לפני ה' בארצות החיים' (תהלים קטו ט), אמר רב
 6 יהודה, 'ארצות החיים' זה מקום שווקים, לפי שמצויים שם מזונות
 7 ויכול אדם לקנותם למחיתו.
 8 הגמרא מבארת פסוק נוסף שמוזכר בו לשון חיים: על לימוד
 9 התורה וקיום המצוות נאמר (משלי ג א) 'כי ארך ימים וישנות חיים
 10 ושלום יסיפו לך'. ויש להקשות, וכי יש שנים של חיים ויש שנים
 11 שאינן של חיים, עד שלפיכך הוצרך הכתוב לפרש 'ישנות חיים'.
 12 אלא אמר רבי אלעזר, אלו שנותיו של אדם המתהפכות עליו מרעה
 13 לטובה – שאם היה עני בצעירותו והתעשר לעת זקנותו, נדמה לו
 14 כאילו קם עכשיו ממיטה לחיים. כך, בזכות התורה והמצוות יזכה
 15 להתעשר ויחוש כאדם הקם ממיטה לחיים.

המשך ביאור למס' יומא ליום שבת קודש עמ' ב

1 מחושן ואפוד: רב גרי אמר, לפי שבעשיית החושן כמעשה אפר
 2 תעשנו' (שמות כח ט), ומשמע שבמכתובת זו 'תעשנו' לזה –
 3 כלומר רק לחושן, ולא לאחר – אין בגד אחר מלבדו עשוי כמו
 4 האפוד. רב אשי אמר, לפי שבריימוני המעיל 'ועשית' (שם שם
 5 לא), ומשמע שיהיו כל עשיות שוות – שכל המינים שבו יהיו עשויים
 6 באופן שווה, וכיון שכן היכי נעביד – כלומר אם נאמר שריימוני
 7 המעיל למדים מחושן ואפוד, ויש בהם עשרים ושמונה חוטים,
 8 כיצד נוכל לעשותם. הרי אם נעביד תלתא דעשרה עשרה – שלשה

12 בהם. דוחה הגמרא: דילמא בגדי כהונה לא ניתנו ליהנות בהן,
 13 ושאי אכילה שהותר לאכול בהם משום דצורך עבודה היא –
 14 אכילת הקרבן היא מצרכי העבודה, כי באכילת הכהנים
 15 מתכפרים הבעלים. כדתניא, ממה שנאמר (שמות כט א) 'ואכלו אתם
 16 אשר כפר בהם, מלמד שהכהנים אוכלים מהקרבן וכעלים מתכפרין
 17 באכילתם.
 18 אפשרות נוספת לפשוט את הספק מהמשנה: עוד יש לדייק
 19 מהמשנה, ששינה הוא דלא הותר בבגדי כהונה, הא הלוי – אבל
 20 ללכת בהם מהלכי, משמע שיותר ליהנות מבגדי כהונה. דוחה
 21 הגמרא: אכן ברין הוא דהלוי נמי לא הותר בהם,

10 התורגמן. אבל כן – במסכת מגילה, מדובר שרוצה לדלג בשיני
 11 עניניו, וזאת אסרו לעשות בתורה אפילו בכדי שלא יפסיק
 12 התורגמן.
 13 הגמרא מביאה ראייה לתירוצו של אביי: והתניא – ואכן כך שנינו
 14 בברייתא, מדלגין בתורה בענין אחד, ובנביא שיני עניניו. וכאן וכאן
 15 – בתורה ובנביא, מדובר בבדי שלא יפסיק התורגמן. ואין מדלגין
 16 מנביא לנביא – מספר לספר, ובנביא של שנים עשר מדלגין כי כולו
 17 נחשב כספר אחד.

16 הגמרא דורשת פסוק הסמוך לפסוק 'שנות חיים' המבואר לעיל:
 17 'אלים אישים אקרא' (משלי ח ד), אמר רבי פרביה, 'אישים' האמור
 18 כאן אלו תלמידי חכמים, ונקראו 'אישים' מלשון אשה לפי שהם
 19 דומין לנשים בענוותם וחולשתם, ואף על פי כן עושיין גבורה
 20 כנשים לכבוש את יצרם.
 21 הגמרא דורשת דבר נוסף מפסוק זה: ואמר רבי פרביה, הרוצה לנסף
 22 וין על גבי המזבח – שתהיה לו זכות כאילו ניסך וין בשעת הקרבת
 23 קרבנות, ומלא גיונם של תלמידי חכמים וין, כלומר ידאג לפרנסתם.
 24 שגאמר 'אלים אישים אקרא' – כאשר אקרא לכם למשתה היין
 25 יחשב כאילו ניסכתי אותו על גבי האש שעל המזבח.
 26 מאמר נוסף של רבי ברכיה: ואמר רבי פרביה, אם רואה אדם
 27 שתורה פוסקת מוצעו – שבניו מתרפים מלימוד התורה, ושא פת
 28 תלמיד חכם, ותעמוד לו זכות התורה שבניו הנולדים מן האשה
 29 השניה יעסקו בתורה. שגאמר (איוב ד ט) 'אם יקון בארץ שרשו
 30 וכעפר ימות נועו,

9 מינים ובכל אחד עשרה חוטים, הרי הוו להו תלתין – יהיו בהם
 10 שלשים חוטים. ואם נעביד תרי דעשרה תשעה וחד דעשרה – שני
 11 מינים שבכל אחד תשעה חוטים, ומין נוסף שבו עשרה חוטים, הרי
 12 אמר קרא 'ועשית' שיהיו כל עשיותיו שוות, לפיכך אין ללמוד
 13 ריימוני המעיל מחושן ואפוד.
 14 הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא, ושואלת: מה ששינו
 15 שחוטיו של המעיל שזורים משנים עשר חוטים, מנא לן. משיבה
 16 הגמרא: דכתיב (שם) 'ועשית את מעיל האפוד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ה אם התנה מבעוד יום על נר זה שיטלמלונו בשבת לכשיכבה מתר לטלמלו אחר שכבה²⁶ ואין אומרים
2 מתוך שהקצה בבין השמשות הקצה לכל השבת הואיל ואף בבין השמשות לא הקצה מדעתו לכל
3 השבת שהרי היה דעתו עליו לטלמלו לכשיכבה והרי בודאי יכבה בשבת כשיכלה השמן.
4 ויש אומרים שאין התנאי מועיל פלום שהואיל והקצהו מדעתו לבין השמשות דהינו שפשהדליק בו היה
5 בדעתו שיהא השמן דולק בו בבין השמשות ויהא הגר בסיס לכך הקצה לכל השבת בלא²⁷ וכן נוהגים
6 במדינות אלו.
7 ונוהגין לטלמלו על ידי נכרי אפלו להצניעו כדי שלא יגנב שאסור כל זמן שהוא דולק כמו שנתבאר בסימן
8 רע"ו²⁸ אף על פי בן אחר שכבה אין בזה אסור שמאחר שהמנהג כך הרי זה פאלו התנה עליו מתחלה
9 לטלמלו על ידי נכרי לכשיכבה ולעגון טלמול על ידי נכרי סומכין על סברא הראשונה שהתנאי מועיל
10 לכשיכבה וטוב להתנות כך בפרוש²⁹:

סימן רעט דיני טלטול הנר בשבת טע"ה

הלכתא רבנא

- ז] בפירוש - אם העמיד נר נשמה וכיו"ב על השלחן ודעתו היתה שידלק כל היום כולו - וכבה, דבזה לא שייך לומר הוי כאילו התנה, אפשר דאסור לטלטלו אף

ציונים והוספות

- (26) אם היה בדעתו לסלק הנר מהטבלה שעומד עליה, מותר לדעה זו לנערו אפילו בעודו דולק (בנו שעוה), וסומכים על כך במקום הפסד (שלא ישרף השולחן). (סימן רע"ו ס"ו).
(27) ראה גם לעיל ס"א.
(28) סעיף י: אסור לטלטל על ידי נכרי (נר דלוק) כדי להצניעו כדי שלא יגנב לפי שטלטול זה הוא לצורך הנר שהוא מוקצה (ועיי"ש שלצורך הנאה מאור הנר מותר לטלטל ע"י נכרי).
(29) משנ"ב ס"ק יד ע"פ הפמ"ג.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 י כל דבר שאסור לטלטלו אסור ליתן תחתיו כלי כדי
2 שיפול לתוכו אפילו אם דעתו לנערו אח"כ מפני שאסור
3 הכלי בטלטול כל זמן שהמוקצה בתוכו ונמצא מבטל כלי
4 מהיכנו ואסור לבטל כלי מהיכנו אפילו לפי שעה אלא
5 במקום הפסד מרובה כמו שנתבאר בסי' ר"ס¹ ורס"ו.
6 אבל מותר לכפות עליו כלי שבוה אינו אסור הכלי בטלטול
7 ובלבד שלא יגע הכלי בהמוקצה שאף שמוקצה מותר
8 בנגיעה בעלמא אפילו בידיו כל שאינו מנענע כמו שנתבאר
9 בסי' ש"ח מכל מקום כאן שהנחת הכלי על המוקצה לצורך
10 המוקצה אסור אפילו נגיעה ע"י הכלי ויש חולקין על זה
11 ואומרים שלא הזהירו חכמים שלא יגע הכלי בהמוקצה אלא
12 כשהמוקצה הוא דבר המתנענע ע"י נגיעת הכלי כגון ביצה
13 וכיוצא בה שנמצא הוא מטלטלה ע"י הכלי ולא התירו
14 לטלטל ע"י דבר אחר אלא לצורך דבר המותר כמו שיתבאר
15 בסי' ש"א:
16 יא כל דבר האסור בטלטול שהניחו מבעוד יום על גבי
17 דבר המותר בטלטול על דעת שישאר מונח שם בשבת
- 18 שנעשה ההיתר בסיס להאיסור ונאסר בטלטול כמוהו כמו
19 שנתבאר בסי' ש"ט ומשחשיכה ניטל האיסור מעל גבי
20 ההיתר אעפ"כ אסור לטלטלו כל השבת כולה כגון מטה
21 שהניח עליה מעות מבעוד יום על דעת שישארו שם בשבת
22 ומשחשיכה ניטלו המעות מעליה ע"י נכרי או קטן אסור
23 לטלטלה כל השבת כולה שמתוך שהוקצית בין השמשות
24 מדעת האדם שעשאה בסיס לאיסור הוקצית לכל השבת
25 כולה.
26 אבל אם לא היו המעות עליה בין השמשות אלא לאחר כך
27 הניחום עליה נכרי או קטן אפילו הניחום לדעת הישראל
28 שהוקצית מדעתו מלטלטלם כל זמן שהמעות עליה אעפ"כ
29 מותר לטלטלה אם ניטלו המעות מעליה הואיל ולא היתה
30 מוקצה בבין השמשות אבל בעוד שהמעות עליה אסור
31 לטלטלה מחמת איסור טלטול המעות שעליה אבל מותר
32 להטותה ולנערה ולהפיל המעות מעליה ולטלטלה אח"כ
33 למקום שירצה ואם צריך למקומה מטלטלה והן עליה כמו
34 שנתבאר בסי' ש"ט בדבר שלא נעשית בסיס לאיסור שגם

37 כולו תלוי אבל אם כולו תלוי לארכו בבגד נעשה כל הבגד
38 בסיס למעוֹת שבכיס כמו הכיס עצמו שהכל אחד ואפילו
39 אם הניח המעוֹת בכיס על דעת ליטלם ממנו קודם השבת
40 ושכח ליטלם מבעוד יום שלא נעשה בסיס להם אפילו הכיס
41 עצמו אעפ"כ אם אפשר לנער המעוֹת מהכיס צריך לנער
42 מתחלה ואח"כ יטלטל הבגד לכל מקום שירצה כמו שאם
43 היו המעוֹת על עיקר הבגד שהיה צריך לנער מתחלה כמ"ש
44 בסי' ש"ט במעוֹת שעל הכר.

45 ואפילו בכיס שכולו תלוי לא התירו לטלטל הבגד אלא
46 כשהוא תפור בבגד (שאו הוא בטל אצל הבגד ואין הבגד
47 נאסר בטלטול בשבילו) אבל אם כיס מלא מעוֹת קשור בבגד
48 כיון שהכיס הוא כלי בפני עצמו (אינו בטל אצל הבגד
49 ולכך) אסור לטלטל (כל) הבגד אם הניח המעוֹת בכיס על
50 דעת שישארו שם גם בשבת (שנעשה הכיס בסיס להם
51 והבגד לכיס הקשור ותלוי בו) ואף אם ניטל המעוֹת מהכיס
52 (או הכיס מהבגד) משחשכה אסור לטלטל (כל) הבגד כל
53 השבת כולה (כיון שנעשה בסיס בין השמשות) ואם הניחם
54 על דעת ליטלם קודם השבת ושכח ליטלם מבעוד יום צריך
55 לנער המעוֹת מהכיס אם אפשר לנער ואח"כ יטלטל הבגד
56 לכל מקום שירצה אם אינו מתכוין בשביל המעוֹת כדי
57 להצניעם כמ"ש בסי' ש"ט.

58 וכן אם יש מעוֹת בתיבה שבתוך השלחן אסור לטלטל את
59 השלחן אלא בדרך שנתבאר אלא אם כן יש על השלחן
60 מבעוד יום דבר המותר בטלטול שאז נעשה השלחן בבין
61 השמשות בסיס לאיסור ולהיתר ומותר לטלטלו ע"ד
62 שיתבאר:

63 **טז** כבר נתבאר בסי' ש"ט שכלי שנעשה בסיס לאיסור
64 ולהיתר מותר לטלטלו והוא שדבר המותר חשוב מדבר
65 האסור אבל אם דבר האסור יותר מדבר המותר הרי
66 ההיתר בטל אצל האיסור ואסור אפילו לנער האיסור כמו
67 שאם היה בסיס לאיסור בלבדו שאסור אפילו לנער כמ"ש
68 שם ואם ההיתר אינו חשוב אצלו מחמת רוב עשרו אעפ"פ
69 שהוא חשוב לכל העולם אינו נקרא חשוב שהכל הולך אחר
70 הבעלים כמ"ש בסי' ש"ח ע"ש כל פרטי דין זה:

חלק ב סימן שי דיני מוקצה בשבת טע"פ י"טז

1 זו לא נעשית בסיס לאיסור הואיל ולא היה האיסור עליה
2 בבין השמשות כמו שנתבאר בסי' רס"ה ורס"ו:

3 **יב** וכל זה במטה שאינה מיוחדת למעוֹת או אפילו ייחדה
4 למעוֹת אלא שעדיין לא הניח עליה מעוֹת מעולם
5 שבמחשבה בלבדה אינה נאסרת אבל אם ייחדה למעוֹת
6 ועשה בה מעשה שהניח עליה מעוֹת פעם אחת אפילו בחול
7 אסור לטלטלה בשבת אפילו לצורך גופה ומקומה ואינה
8 דומה לשאר כלים המיוחדים למלאכת איסור שמותר
9 לטלטלה לצורך גופה ומקומה מפני שאין מקפידים עליהם
10 מלהשתמש בהם תשמיש אחר המותר אבל מטה זו
11 המיוחדת למעוֹת אדם מקפיד עליה ומייחד לה מקום שלא
12 לטלטלה לתשמיש אחר והרי היא דומה למוקצה מחמת
13 חסרון כיס שאסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו כמו
14 שנתבאר בסי' ש"ח ויש חולקין על זה ומתירין לטלטלה
15 לצורך גופה ומקומה כשאר כלים המיוחדים למלאכת איסור
16 ויש להחמיר כסברא הראשונה ולכן אין לטלטל כיס של
17 מעוֹת אע"פ שהוציא המעוֹת ממנו מבעוד יום אלא אם כן
18 עשה בו מעשה שפתחו מלמטה וסלקו מן הייחוד:

19 **יג** ומכל מקום כיס של מעוֹת התפור בבגד הואיל ועיקר
20 הבגד עומד ללבוש אם הוציא המעוֹת משם יוכל
21 ללבוש הבגד שהכיס בטל אצלו ואפילו בכיס עצמו מותר
22 להניח דבר בתוכו או ליטול ממנו שהרי אין הקצאתו אלא
23 משום שאדם מקפיד עליו מלהשתמש בו תשמיש אחר וכאן
24 אנו רואים שאינו מקפיד עליו (וצ"ע דא"כ לישתרי לגמרי):

25 **יד** ואפילו אם יש מעוֹת בתוכו אין איסור אלא ללבוש את
26 הבגד גזרה שמא ישכח ויצא בו לרשות הרבים כמו
27 שנתבאר בסי' ש"א וש"ג אבל מותר לטלטל את הבגד
28 ואפילו אם הניח את המעוֹת בכיס על דעת שישארו שם גם
29 בשבת שנעשה הכיס בסיס להם אעפ"כ הבגד לא נעשה
30 בסיס להם הואיל ואין המעוֹת על עיקר הבגד ודבר המותר
31 הוא שמטלטל בידי והאיסור מיטלטל עמו מאליו בטלטול
32 מן הצד שאין בו איסור כשאינו מטלטל בשביל האיסור
33 אלא בשביל דבר המותר כמו שיתבאר בסי' ש"א אבל אסור
34 להכניס ידו בכיס אם הניח בו המעוֹת על דעת שישארו בו
35 גם בשבת שנעשה הכיס בסיס להם:

36 **טז** וכל זה בכיס שפיו בלבד תפור בחור שבבגד והוא

תורה אור

8 ה"רינה", "ירננו", אינו אלא ב"צדקתך" של
9 הקב"ה, ש"צדקתך" היא החיות המצומצם
10 שהקב"ה משפיע לנבראים כדי להחיותם ולקיימם,
11 ולא אור האיין-סוף בכבודו ובעצמו, ואין זו אלא
12 בחינה "חיצונית" של האור האלקי.

13 [והולך ומבאר הקשר בין "צדק" לאור האלקי
14 המח" את הנבראים:]

1 **תוכן הפרק:** וצדקתך ירננו - "צדקתו" של הקב"ה
2 המעוררת רגש של "רינה"

3 וזהו ענין מ"ש וצדקתך ירננו, שהרינה היא
4 נבחינת צדקתך.

5 ע"פ הנ"ל שהעבודה ד"רינה" (ההשתוקקות
6 לדבקה בו יתברך) היא "בחינת חיצונית", יובן
7 הכתוב "זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו", שענין

41 ומדוע מייחסים את החיות של העולמות
42 למידת המלכות דוקא?
43 - אלא לפי:

44 **שאינ ערך לבורא עם נברא להיות הנבראים**
45 **מקבלים חיות מן הבורא ית'.**

46 אין שום ערך בין הבורא לנבראים כמ"ש "אין
47 ערוך אליך", כלומר אין שום דמיון באיזה ענין
48 שהוא בין הקב"ה לנבראים, וכמ"ש "ואל מי
49 תדמיני ואשוה", ובמילא אין שייך שנבראים יקבלו
50 חיותם ישר מן הבורא יתברך, כי כדי שיבוא אור
51 ושפע מן "משפיע" ל"מקבל" מוכרח להיות איזו
52 השתוות וצד השווה ביניהם. למשל, חכם המלמד
53 דברי חכמה לאחרים צריך השומע להיות בר שכל
54 כמוהו, אבל אם אין שום צד השווה בין החכם
55 לשומע, לא שייך שחכמת החכם תתקבל במוחו של
56 השומע. וכ"ש וק"ו שהבורא יתברך שהוא רם ונשא
57 לגמרי מנבראים, אין שייך ששפע החיות מאיתו
58 יתברך יוכל להתקבל בנבראים.

59 ואיך מגיע שפע החיות מאיתו יתברך אליהם?

60 **אלא על ידי בחינת מלוכה, שלפי שהוא ית'**
61 **מלך עליהם הם חיים וקיימים.**

62 רק ע"י מידת מלכותו יתברך נמשך שפע החיות
63 לנבראים. וביאור הדבר בקיצור: ידוע המאמר "אין
64 מלך בלא עם", שאי אפשר להיות מלך בלי עם,
65 ונמצא, שעצם גדר המלכות מחייב שתהי' מציאות
66 של עם שעליו מולך ושולט. וכן למעלה, דאע"פ
67 שהקב"ה בעצמו רם ומתנשא מנבראים ואין שום
68 ערך וצד השווה ביניהם, מכל מקום מאחר שעלה
69 ברצונו יתברך להיות מלך, הרי רצון זה גופא יוצר
70 קשר בין בורא לנברא.

71 אלא שאצל מלך בשר ודם, אנשי מדינתו הם
72 מציאות קיימת גם בלי המלך, והשייכות בין המלך
73 להעם היא רק בענין השליטה עליהם. משא"כ אצל
74 הקב"ה, הרי בטרם עליית הרצון להיות מלך, אין
75 שום מציאות בלעדו יתברך, ויתירה מזה, שאין
76 שום נתינת מקום ואפשריות לאיזו מציאות חוץ
77 ממנו, כי הוא לבדו הוא ואין זולתו, ועל ידי מידת
78 המלכות נתהווה עצם מציאות העולמות והנבראים.
79 וזהו מה שחיות כל העולמות היא ממידת
80 המלכות, "שלפי שהוא יתברך מלך עליהם [מזה
81 גופא] הם חיים וקיימים".

1 **כי צדק היא מלכותא קדישא.**

2 ב"פתח אליהו" איתא "צדק מלכותא קדישא",
3 פירוש, מידת המלכות של הקב"ה נקראת בשם
4 "צדק", לפי ש"צדק . . איהו דין", וכל ענין של
5 הנהגת המלכות בנוי על דין ומשפט, "דינא
6 דמלכותא דינא". וכך הוא במידת המלכות למעלה,
7 שהאור והשפע שושפע לנבראים ממידת המלכות
8 (כפי שיבואר להלן, דחיות כל העולמות היא
9 ממידת המלכות), הוא במידה ומשפט, בכל חד
10 וחד לפום שיעורא דילי'.

11 [בתור מאמר המוסגר מוסיף:]

12 (מאזני צדק, פירוש, שיש בחינת מאזנים
13 ששוקלים בחינת עול מלכות שמים שנמשך
14 לכל חד וחד לפום שיעורא דילי').

15 וזהו מה שממשיך ב"פתח אליהו" שם: "צדק
16 מלכותא קדישא) מאזני צדק", שלבחינת "צדק"
17 (היא מידת המלכות) יש "מאזניים", שבהם שוקלים
18 ומודדים את האור והשפע כמה יאיר בכל עולם
19 ועולם. ומדידת האור והשפע של מידת המלכות
20 לכל נברא ונברא, היא לפי ערך קבלת עול מלכות
21 שמים של הנברא, שלפי מדריגת קבלת עול מלכותו
22 יתברך, כך נמשך לו אור ושפע ממידת המלכות, כל
23 אחד ואחד לפי מדריגתו.

24 **ובתיב צדק מלאה ימינך.**

25 והנה, לפי מה שנתבאר ד"צדקתך" היא מידת
26 המלכות, יובן גם מ"ש "צדק מלאה ימינך",
27 דמשמע מזה ש"צדק" שייך גם לבחינת ימין שהיא
28 חסד (ולא רק למידת הדין, וכנ"ל שהשפע ממידת
29 המלכות נמדד במידה ומשפט).

30 ולכאורה מהי השייכות בין "צדק" ו"חסד"?
31 אלא זהו לפי ש"צדק" הוא מידת מלכותו יתברך,
32 שיש בה גם ענין החסד.

33 [וזהו שהולך ומבאר הקשר בין מידת המלכות
34 לענין החסד - בהקדם ביאור ענין מידת המלכות
35 דלמעלה:]

36 **כי מלכותך מלכות כל עולמים בתיב.**

37 הפירוש הפשוט בכתוב זה הוא שהקב"ה הוא
38 מלך על כל העולמות כולם, אולם בחסידות
39 נתפרשה כוונת הכתוב, שכל העולמות כולם
40 מקבלים את שפע חיותם ממידת מלכותו יתברך.

41 ומעתה יובן מ"ש "צדק מלאה ימינך", ד"צדק"
 42 - היא מידת המלכות - שייך לבחינת ימין וחסד.
 43 כי השפעת חיים לנבראים היא חסדו של הקב"ה,
 44 "מכלכל חיים בחסד", ומאחר שחיות כל העולמות
 45 היא מבחינת מלכותך, נמצא, שמלכות (בחינת
 46 "צדק") שייכת גם לימין וחסד.

47 [כאן חוזר לענין ראשון, השתוקקות המלאכים
 48 להכלל באור ה' (שזוהי בחינת רינה), דתשוקה זו היא
 49 מחמת שהם משיגים האור והחיות הנשפע להם
 50 מאיתו יתברך על ידי מידת המלכות (בחינת
 51 "וצדקתך"):]

52 וכתוב ואתה מחי' את כולם וצבא השמים לך
 53 משתחווים, פירוש, כי לפי שאתה מחי' את
 54 כולם לך וצבא השמים לך משתחווים, בבחינת
 55 בטול והתכללות.

56 המלאכים וצבא השמים מכירים את בוראם
 57 והארת האור והשפע האלקי המחי' אותם, ולפיכך
 58 הם משתחווים אליו ית', דהשתחווה מורה על
 59 התבטלות מכל וכל ורצון חזק להכלל באור ה'.

60 והנה בחינת ביטול זה הוא באור אין סוף ב"ה
 61 הנמשך ומתלבש בבחינת מלוכה להחיותם.

62 הפירוש ב"וצבא השמים לך משתחווים" הוא,
 63 שהמלאכים משתוקקים להיבטל ולהיכלל בהקב"ה
 64 בכבודו ובעצמו, "לך" ממש. ואע"פ שהשתוקקות
 65 זו באה להם על ידי ההכרה ד"ואתה מחי' את
 66 כולם", והרי נתבאר לעיל שהאור והשפע האלקי
 67 המחי' את העולמות הוא רק ממדת מלכותו יתברך,
 68 וכיצד מביאה הכרה זו לביטול להקב"ה עצמו?

69 אך הענין, כי אור אין סוף ב"ה נמשך ומתלבש
 70 במדת מלכותו יתברך (כשם שהוא ית' מתאחד עם
 71 כל מדותיו הקדושות, כמבואר בתניא שהקב"ה
 72 מהותו ועצמותו עם כל מדותיו הם "אחדות
 73 פשוטה"), והביטול להקב"ה ("לך משתחווים") אינו
 74 אל מידת המלכות עצמה ח"ו, אלא לאור אין סוף
 75 ב"ה המלוכב במלכות.

76 כלומר, ההכרה במידת מלכותו ית' (מקור
 77 חיותם) מביאה לידי תשוקה להכלל באור אין סוף
 78 ב"ה עצמו (שמידת המלכות היא כמו "לבוש" אליו
 79 ית').

80 כי אליו ולא למדותיו ב'.

1 וזהו מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך
 2 בכל דור ודור, עולמים הם בחינת מקום, ודור
 3 דור הוא בחינת זמן, הכל נמשך מבחינת
 4 מלכותך.

5 עפ"י ביאור זה במידת המלכות, שהיא מקור
 6 שפע החיים לכל הנבראים, יובן גם הכפל בכתוב
 7 "מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור
 8 ודור". ד"עולם" הוא מקום, ו"דור" - זמן (שנמדד
 9 לפי המשך הדורות), דשני גדרים אלו, מקום וזמן,
 10 הם הם ה"גבולים" העיקריים של העולם, דכל
 11 נברא מוגדר במקום מסויים וזמן מסויים, וכיון
 12 שקיום וחיות הנבראים הוא ממידת מלכותו ית',
 13 נמצא, שגם החיות של גדר מקום וגדר זמן מקורו
 14 ממידת המלכות.

15 [וממשיך להוכיח שזמן ומקום הם חלק מהבריאה
 16 ולפיכך מקורם ממידת המלכות שממנה נמשך החיות
 17 לכל הבריאה כולה:]

18 שהרי הזמן והמקום הם נבראים ומחודשים מאין
 19 ליש, שקודם בריאת העולם לא הי' בחינת זמן
 20 ומקום כלל.

21 בריאת העולם אינה רק בריאת הגשם והחומר
 22 של הנבראים, אלא גם עצם גדר הזמן והמקום
 23 שהם ה"גבולים" (העיקריים) של העולם (כנ"ל),
 24 ונמצא שקודם הבריאה לא הי' גדר של זמן ומקום.

25 ולא היו יכולים להיות נבראים שהם בעלי גבול
 26 בבחינת זמן ומקום אלא ע"י בחינת מלכותו
 27 ית', שבה שייך בחינת זמן, [וכמו שאומרים]
 28 מלך מלך ימלוך ב'.

29 מלך מלך ימלוך - הם כנגד עבר הוה ועתיד,
 30 שזהו גדר של זמן, והיות שמידת המלכות היא
 31 מקור העולם, על כן שייך במידה זו גדר דעבר הוה
 32 ועתיד.

33 משא"כ באור אין סוף ב"ה עצמו, שכשמו כן
 34 הוא אין לו סוף.

35 פירוש "אין סוף" הוא - שהוא יתברך אין לו
 36 שום מידה וגבול, ובמילא פשוט שאינו מוגדר
 37 בגדר מקום ולא בגדר זמן.

38 ולפי שהחיות נמשך מבחינת מלכותו ית', היא
 39 בחינת צדק [כנ"ל], לכך מלאה ימינך, בחינת
 40 ימין וחסד, כמאמר מכלכל חיים בחסד.

17 ירננו שנתבאר לעיל, שרינה מורה על ההשתוקקות
18 אל הקב"ה המתעוררת על ידי הרגש שרחוקים עדיין
19 מבית המלך ונמצאים בחוץ, שמזה מובן
20 שההשתוקקות היא למלך עצמו, וכך בנמשל, דרינה
21 היא ההשתוקקות לאור אין סוף ב"ה בעצמו שהוא רם
22 ומתנשא מנבראים (וכנ"ל בפירוש "וצבא השמים לך
23 משתחווים").

24 ומ"ש "וצדקתך ירננו", שמשמע שהרינה היא רק
25 בבחינת צדקתך (מידת המלכות שהיא "בחינת
26 חיצונית" שממנה נמשך שפע החיים לכל הנבראים),
27 הכוונה בזה היא, שההתבוננות ב"צדקתך" מביאה לידי
28 "רינה", דכשהאדם משיג כיצד כל חיותו אינה אלא
29 מצדקתו של הקב"ה, היינו כפי שהוא יתברך מתצמצם
30 אל הנבראים להחיותם על ידי בחינת המלכות, הרי
31 התבוננות זו בגודל ריחוקו מהקב"ה מעוררת בו רגשי
32 צמאון להתדבק באור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו.

ד"ה רני ושמוצי פרק ב'

1 ענין הביטול לאור אין סוף ב"ה המלוכב
2 במידת המלכות הוא כענין דרשת רז"ל על הפסוק
3 "בכל קראנו אליו" - "אליו ולא למדותיו",
4 שהקריאה והתפילה צ"ל להקב"ה עצמו, ולא
5 למידותיו יתברך, ומבואר הפירוש בזה, שאין
6 הכוונה לשלול לגמרי הקריאה למדותיו ית', אלא
7 צריכים לקרוא אל הקב"ה כמו שהוא ית' מתלבש
8 במידותיו, ולא למידות עצמן.

9 וכך בעניננו, שהביטול הוא אל אור אין סוף
10 ב"ה (כפי שנמשך ומתלבש במדת מלכותו יתברך).
11 [לאחרי שביאר ענין "וצדקתך ירננו", שהיא
12 ההשתוקקות להקב"ה המתעוררת ע"י ההכרה
13 ב"צדקתך" (היינו מה שהוא ית' מחי' את העולמות ע"י
14 מדת מלכותו) - ממשיך לבאר חלקו הראשון של
15 הכתוב "וצדקתך ירננו" - "זכר רב טובך יביעו".

16 להבנת הענין יש להדגיש תוכן הענין ד"צדקתך

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

14 הוא מבחי' טובב ומקיף הכללי שלפני בחי' הקו. שמשם
15 דוקא נמצא בחי' השרש של התהוות הכלים. המגבילים
16 ועושין לאורות בבחי' יש ודבר מה במציאות נפרד
17 לעצמו כנ"ל שאם היה שרש התהוות הכלים דאורות
18 ג"כ מבחי' הקו. שהוא בא בבחי' השתלשלות עו"ע
19 כנ"ל. הרי לא היה יכול להיות בחי' הכלי המגביל לבחי'
20 יש בפ"ע. אלא גם בחי' הכלי היה בטל ונכלל למעלה
21 כמו האור ממש כו'. אבל לפי ששרש בחי' הכלים בא
22 מבחי' מקיף הכללי שלפני הקו. הנה דוקא משם יוכל
23 להיות בחי' הגבלת הכלי. להיות האורות בבחי' יש
24 ודבר מה כנ"ל. ודוקא מבחי' הכאת האורות. דהיינו ע"י
25 שבחי' אור מקיף הכללי הנ"ל שמכה ומאיר בפנימי
26 שהוא בחי' הקו הנ"ל מקור כל האור פנימי כו' וד"ל:

שער הפורים

1 (מז) אך מעתה יש להבין מאין נמצא בחי' זו של
2 הכלים להיות האורות נתפסים בבחי' יש
3 ומציאות נפרד בפ"ע כו'. מאחר שמצד עצמן הרי הן
4 כלולים באור העצמות. כשלהבת הקשורה כו' כטבע כל
5 עלול שנכלל בעילתו ממש. וע"כ נק' ע"ס בלי מה. בלי
6 מהות כלל כנ"ל. וא"כ איך יהיה נמצא בהן דבר ההפכי
7 מטבע עצמן לגמרי. מן הקצה לקצה. מאחר שמצד
8 עצמותן א"א להן להיות בבחי' יש ומציאות נפרד
9 לעצמן כלל מטעם הנ"ל. אמנם הענין הוא שזהו מה
10 שאמר בע"ח בכמה דוכתי בשרש התהוות בחי' הכלים
11 של האורות. אינו מבחי' שרש ומקור אחד. עם שרש
12 התהוות האורות. דשרש התהוות כל אור הרי הוא מבחי'
13 הקו. אבל שרש התהוות הכלים המגבילים האור הנה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

1 ומתחילה י"ל מ"ש החדש הזה לכם שמשנה נתקשה
2 בחידוש הלבנה והענין הוא, דהנה ישראל
3 מונים ללבנה ולכאורה אינו מובן זה למה ישראל מונים
4 ללבנה שהרי החמה הוא למעלה הרבה מבחי' לבנה,
5 וכמ"ש כי שמש ומגן הוי' אלקי' ששם הוי' נמשל
6 לשמש כו', וא"כ למה ישראל מונים ללבנה ואוה"ע
7 מונים לחמה דוקא, והענין הוא דהנה איתא בספר
8 נחמד ונעים בשם החכם אבן עז' פ' החדש, שאין
9 לחמה חדשים, כי חדשים הוא ללבנה דוקא, לפי שבכל
10 ל' יום נתחדש הלבנה, ומה שיש גם לאוה"ע י"ב
11 חדשים זהו רק שם המושאל, שמחלקי' את השנה ל"ב
12 חדשים לפי שיש י"ב מזלות ע"כ הם מחלקי' את השנה
13 ל"ב, אבל בחמה עצמה אין בה חדשים, כי חדש הוא
14 ל' התחדשות שנמשך אור חדש ממש וזה ההתחדשות
15 הוא בלבנה דוקא, כי יש ב' בחי' התחדשות דהיינו מה
16 שבכל יום נמשך המשכה לחדש את העולמות מאין
17 ליש, וכמ"ש המחדש בטובו בכ"י תמיד מעשה

18 בראשית, אך זהו רק בחי' לחדש את הישנות ואין זה
19 המשכה חדשה לגמרי, משא"כ חידוש החדש הוא
20 המשכה חדשה לגמרי שמקבלת הלבנה אור חדש ממש
21 שהוא המשכה פנימי' כו'. וזהו מ"ש בגמ' סנהדרין,
22 ר"א רמי כתי' טוב ה' לכל, וכתי' טוב ה' לקווי', משל
23 לא' שיש לו פרדס כשהוא משקה משקה לכולם
24 וכשהוא עורך אינו עורך אלא הטובים שבהם, וכך
25 למעלה כשהוא משקה משקה לכולם דהיינו כשנמשך
26 המשכת אא"ס לחדש את העולמות מאין ליש, אז הוא
27 נמשך לכולם בשוה לפי שבהארה אחת הוא מחי' את
28 כולם, וזהו טוב ה' לכל כי טוב הוא בגי' שם א' ה' ו'
29 ה' שיוצא מר"ת בראשית ברא אלקי' את השמים ואת
30 הארץ, ואיתא בזוהר שהוא גושפנקא דחתים בה שמיא
31 וארעא, אמנם זהו בחי' טבע ומדריגות, דלכאורה אינו
32 מובן מהו ענין טבע שהרי הכל נמשך מלמעלה וכמ"ש
33 המכין לארץ מטר המצמיח הרים חציר הנותן שלג
34 כצמר שהכל נמשך מלמעלה וא"כ מהו ענין טבע כו'.

ראו כי ה'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

1 אמנם יש באספקלרי' שאינה מאירה מעלה א' גבוה
2 במדרגה שיכולין לראות עצמו וגם לראות
3 מאחוריו כידוע מה שאין יכולין לראות באספקלרי'
4 המאירה, ועד"ז תירצו בגמ' ביבמות ספ"ד דישעי'
5 שאמר וראה את ה' היינו באספקלרי' שאינה מאירה
6 שבה יוכל לראות את ה', משא"כ באספקלרי' המאירה
7 כתי' כי לא יראני כו'. וענין אספקלריא דלא נהרא
8 בעבודה הוא בחי' בכל מאדך ובשביל זה הוא ענין
9 ירידת הנשמה בגוף ירידה צורך עלי' להפך נה"ב, וע"י
10 בחי' אתכפי' ואתהפכא בכל מאדך בלי גבול למעלה
11 מן הכלי, אז נמשך מלמעלה ג"כ שלא כסדר, ודרך
12 השתלשלות מאיר אור עליון. וזהו אספקלריא דלא

13 נהרא דהיינו ע"י דבר מסך ומבדיל שאין מאיר האור
14 דרך ישר היינו שנה"ב הוא מכסה ומסתיר האור, אכן
15 אין הדבר המבדיל מסך עב שהוא מסתיר לגמרי רק
16 יכול לאתכפי' ולאתהפכא אז נעשה מזה בחי' או"ח
17 כמו בזכוכית שע"י המסך המסתיר נוסף עי"ז או"ח
18 חדש שלא הי' מקודם שהי' המסך הנ"ל ויכול לראות
19 אח"ז אור חדש היינו שיכול לראות גם מאחוריו,
20 כמו"כ אחר שנתהפך נה"ב אז ע"י בחי' בכל מאדך
21 נתוסף אור המאיר ג"כ יותר מקודם שהיתה הנשמה
22 בגוף ירידה צורך עלי', שע"י אתכפי' סט"א אסתלק
23 יקרא דקוב"ה לעילא לעילא ומאיר שלא ע"פ סדר
24 השתלשלות, וזה נק' אספקלרי' דלא נהרא.

ולבני אהרן תעשה כותנות

בס"ד. (ש"פ תצוה. ל"ב). תצוה פ"ד מ"ח מ"ס מ"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

25 והספירות הגנוזות הם ה'עתיק' של כללות העולמות,
26 הרי נמצא דבחנית העשר ספירות הכלולים באור אין
27 סוף זהו בחינה האחרונה שבאור אין סוף כו'.
28 ויש לומר - מחדש הרבי נ"ע, שזהו - בחינת הספירות
29 הגנוזות, בחינת מלכות דאין-סוף בכלל כו', - ההשערה
30 לעולמות של הבורא בתוך האין-סוף נקרא "מלכות
31 דאין סוף", כי היא הדרגה התחתונה בגילוי האין סוף
32 לפני הצמצום, כפי שהמלכות היא הספירה התחתונה.
33 והגם דבאור אין סוף הכלי גבול אינו שייך עשר ספירות
34 כי אם ספירות עד אין קץ כו'. - ואם כן איך שייך לומר
35 את הלשון "מלכות דאין סוף", הרי כשמונים את ספירת
36 ה'מלכות' משמע שזה חלק מהעשר ספירות, ובאין-סוף
37 שייך רק ספירות אין קץ ולא עשר ספירות?
38 הענין הוא הדנה נתבאר לעיל פרק ט"ו דספירות אין קץ
39 לפני הצמצום היינו שהן בבחינת בלי גבול, אמנם
40 השערת המשכה שבבחינת גבול שזה עשר הספירות
41 הגנוזות יש לומר שזהו נקרא בחינת המלכות שבאין סוף
42 הכלי גבול כו'.
43 (ענין מה שיתבאר לקמן פרק 24 - שהפשיטות האמיתית
44 מכריחה גם ענין של התחלקות ומשם יובן כאן) -
45 שלמרות ששם עוסק לכאורה בשרש הכלים, אך נוכל
46 ללמוד מזה גם לשרש האורות והספירות בכלל.
47 (וביאור הענין למה הספירות הגנוזות נקראות מלכות
48 דאין סוף, יש לומר על פי מה שנתבאר במקום אחר²⁵

1 ויש לומר שזהו גם כן הכוונה בלקוטי תורה שם בהמשל
2 ונמשל דספר של בינונים - תניא לקוטי אמרים פרק נ"א
3 - שם בלקוטי תורה מביא את המשל המופיע בתניא
4 בענין כחות הנפש הכלולים בנפש שאינן עצמות הנפש
5 אלא תרי"ג מיני כחות וחיות שהם בחינה נפרדת כביכול
6 אלא שכלולים בה - בעצם הנפש כו' והן מתלבשים
7 במוח ועל ידי המוח נמשך לכל האברים כו'²³,
8 דהנמשל - עצם הנפש, הוא מקביל לאור אין סוף,
9 דכחות הכלולים בנפש הוא בנמשל ענין העשר ספירות
10 הגנוזות הכלולות באור אין סוף שבסדר ההשתלשלות
11 הכללי - זה כנגד בחינת עתיק דאדם קדמון - כפי
12 שהתבאר שהספירות הגנוזות ביחס לעולם 'אדם קדמון'
13 נחשבים כ'עתיק', הכלולים באור אין סוף הכלי גבול
14 דענין ההתכללות הוא ענין ההשערה הנוכרת לעיל, ומה
15 נמשך אחר כך הקו שמתלבש בבחינת אריך דכללות
16 העולמות דהיינו בחינת א"ק כו'. לפי סדר זה נמצא, כי
17 עולם העשיה הוא המלכות של כללות העולמות, עולם
18 היצירה הוא ה'זעיר אנפין' של כללות העולמות, עולם
19 הבריאה הוא ה'בינה' של כללות העולמות, עולם
20 האצילות הוא ה'חכמה' של כללות העולמות, עולם
21 'אדם קדמון' הוא דרגת האריך של כללות העולמות,
22 והספירות הגנוזות הם ה'עתיק' של כללות העולמות.
23 ונמצא - על פי מה שכתב בעץ חיים' שעתיק הוא
24 הבחינה האחרונה שבאין-סוף, ולפי מה שהתבאר

וההתחלקות מן העצמות דהעצמות גופא מכריח ענין הריבוי
וההתחלקות, דענין העצמות הוא שלא יתואר ולא יוגדר בשום דבר
והיינו שהוא בבחי' פשיטות בתכלית כו', והפשיטות האמיתית מכריח
גם ענין הריבוי וההתחלקות כו', והוא מ"ש הענה"ק דהאין סוף הוא
שלימות בלי שום חסרון וע"כ יש בו גם כח הגבול. שא"ת שיש לו
כח בבע"ג ואין לו כח בגבול אתה מחסר שלימותו אלא כשם שיש
לו כח בבולתי גבול כן יש לו כח בגבול כו', וכ"ה בענין הריבוי
וההתחלקות וכמ"ש הרה"ג מהר"ל מפראג ז"ל בהקדמתו לס' גבורות
ה' דהעצמות להיותן פשוט אמיתי ואינו מוגדר בשום גדר יכול
להסתעף ממנו גם הריבוי וההתחלקות שא"ת שאינו יכול להסתעף
ממנו הריבוי וההתחלקות הרי נתת לו הגבול וההגדרה ואינו פשוט
אמיתי, אלא מצד הפשיטות האמיתי בהכרח שיוכלתו בכל כו' והו"ע
כל יכול כו', וכמ"ש בדרוש יו"ט של ר"ה רס"ו דאמיתי' ענין א"ס הוא
הבל"ג האמיתי והיינו אמיתי' השליה מכל דבר וכמו שלילת החיוב
ושלילת השליה שלילת הגבול ושליה הבל"ג וממילא הוא הכל כו',
ובכללות הוא בח" כח הבל"ג וכח הגבול דכח הבל"ג הוא כח
האחדות וכח הגבול הוא כח הריבוי דפשיטות העצמות מכריח ב'
הענינים שנושא את שניהם כו'.
25. ראה לעיל פרק ה'.

23. וזה הלשון בתניא: אך הענין דכתיב ומבשרי אחזה אלוה
שכמו שנשמת האדם היא ממלאה כל רמ"ח אברי הגוף מראשו ועד
רגלו ואף על פי כן עיקר משכנה והשראתה היא במוחו ומהמוח
מתפשטת לכל האברים וכל אבר מקבל ממנה חיות וכח הראוי לו
לפי מזגו ותכונתו העין לראות והאזן לשמוע והפה לדבר והרגלים
להלך כנראה בחוש שבמוח מרגיש כל הנפעל ברמ"ח אברים וכל
הקורות אותם. והנה אין שינוי קבלת הכחות והחיות שבאברי הגוף
מן הנשמה מצד עצמה ומהותה שיהיה מהותה ועצמותה מתחלק
לרמ"ח חלקי' שונים מתלבשי' ברמ"ח מקומו' כפי ציור חלקי מקומו'
אברי הגוף שלפי זה נמצא עצמותה ומהותה מצוייר בציור גשמי
ודמות ותבנית כתבנית הגוף חסיושלום אלא כולה עצם אחד ורחני
פשוט ומופשט מכל ציור גשמי ומבחינת גדר מקום ומדה וגבול
גשמי מצד מהותה ועצמות' ולא שייך במהות' ועצמותה לומר שהיא
במוחין שבראש יותר מברגלים מאחר שמהותה ועצמותה אינה
גדר ובחינת מקום וגבול גשמי רק שתי"ג מיני כחות וחיות כלויות
בה במהותה ועצמותה לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם להחיות
רמ"ח אברין ושס"ה גידין שבגוף ע"י התלבשותם בנפש החיונית
שיש לה ג"כ רמ"ח ושס"ה כחות וחיות הללו.
24. בשולי הגיליון: ד"ה ויהי הענין העת"ר. וזה לשונו שם
(ע' תתקמ): אך באמת לית פירכא מעיקרא כלל איך יהי הריבוי

12 קיצור.
 13 והרונמא מזה למעלה דקודם הצמצום היה אור האין
 14 סוף מאיר בגילוי על העשר ספירות הגנוזות, והצמצום
 15 היה כב' ענינים, סילוק אור האין סוף ושיהיה אצילות
 16 ספירה אחת פרטיות.
 17 דהנה שרשי האורות הן מעין בחינת אור האין סוף. והוא
 18 ענין מין הכנה, ויש לומר שזהו בחינה האחרונה
 19 שבהאור, כי ענין התכללותם באור אין סוף הוא שהאור
 20 אין סוף הכלי גבול שיער בעצמו להאיר בבחינת גבול,
 21 והשערה זו היא בחינת מלכות, והיה הכל כלול באור
 22 האין סוף כו'.

שבת פרשת קרח תע"ב

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

1 (י) אָמַנְם¹⁰ בְּזָה הִיא מַעֲלַת הַצְדָּקָה, שֶׁהָאָדָם אוֹכֵל
 2 פְּרוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה, דִּלְעֲתִיד לְבוֹא יְהִיָּה
 3 גְלוּי אֱלֻקוֹת, וְכִמו שֶׁכְּתוּב (ישעיה מ) "וְנִגְלָה כְבוֹד ה'ו'
 4 וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה'ו' דָּבַר", מִפְּנֵי שֶׁלְעֲתִיד
 5 לְבוֹא לֹא יְהִיָּה הַעוֹלָם גִּשְׁמִי כְּמוֹ שֶׁהוּא עַתָּה, וְכִמְאָמַר
 6 רַב קָטִינָא (סְנֵהֲדָרִין דְּף צֵא עֲמוּד א) "שִׁית אֶלְפֵי שְׁנֵי הוּו'
 7 עֲלֵמָא וְחַד חֲרוּב", וְכִמו שֶׁכְּתוּב (שם ל) "וְלֹא יִבְגֶּה¹¹
 8 עוֹד מוֹרִיד", שֶׁלֹּא יְהִיּוּ לְבוֹשִׁים הַמְּסֻתִירִים, וְאִז יִמְשָׁף
 9 בְּחִינַת שֹׁכֵר הַמְּצוֹת, וּמַעֲיֵן זֶה הוּא בְּמַצּוֹת הַצְדָּקָה
 10 שֶׁנִּמְשָׁף הָאָרֶה מִהַשְׁכַּר מְצוּנָה בְּפִרוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה.
 11 וְהוּא עַל פִּי מַה שֶׁכְּתוּב אֲדוּנֵי אֲבֵי-זְקֵנֵי אֲדָמוּ"ר הַקְדוּשׁ
 12 בְּסֵפֶר תְּנִיָּא חֵלֵק א פֶּרֶק לִז וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "וּבְזָה יוֹבֵן מַה
 13 שֶׁהִלִּיגוּ רְבוּתֵינוּ וְ"ל בְּמֵאֵד מֵאֵד בְּמַעֲלַת הַצְדָּקָה
 14 וְאָמְרוּ שֶׁשְׁקוּלָה כְּנָגֵד כָּל הַמְּצוֹת, וּבְכָל תִּלְמוּד
 15 יְרוּשְׁלָמִי הִיא נִקְרָאת בְּשֵׁם מְצוּנָה סֵתֵם כִּי כָּף הָיָה הַרְגֵל
 16 הַלְשׁוֹן לִקְרֹא צְדָקָה בְּשֵׁם מְצוּנָה סֵתֵם מִפְּנֵי שֶׁהִיא עָקַר
 17 הַמְּצוֹת מַעֲשִׂוֹת וְעוֹלָה עַל פְּלָנָה, שֶׁפֶלֶן (רוּצָה לֹמַר כָּל
 18 הַמְּצוֹת) הֵן רַק לְהַעֲלוֹת נֶפֶשׁ הַחַיִּינִית לְהוֹי' שֶׁהִיא הִיא
 19 הַמְּקִימַת אוֹתָן וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶן לְכָלל בְּאוֹר אֵין סוּף
 20 בְּרוּף הוּא הַמְּלַבֵּשׁ בָּהֶן (מִהַמְּצוֹת), וְאֵין לָךְ מְצוּנָה
 21 שֶׁהִנְפֵּשׁ הַחַיִּינִית מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהּ כָּל כָּף כְּמוֹ בְּכַמְצוֹת
 22 הַצְדָּקָה, שֶׁבְכָל הַמְּצוֹת אֵין מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן רַק כַּח אֶחָד
 23 מִנְפֵּשׁ הַחַיִּינִית בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה הַמְּצוּנָה בְּלִבְד, אֲבָל
 24 בְּצְדָקָה שֶׁאָדָם נוֹתֵן מִיָּגִיעַ כְּפִיו הָרִי כָּל כַּח נֶפֶשׁוֹ

(11) לשון כנף ולבוש. ראה תניא פרק לו.

10 על דבר כל מה שכתוב בסעיף זה ראה בהוספה שנרפסה בספר המאמרים הנ"ל עמוד 18 ואילך.

16 לומר דלכד הנתינה שנותן הגה הטרח שמטריח את
 17 עצמו לטובת העני זהו גדול מן הנתינה, (דשם הפגנה
 18 הוא מה שרואה שהמענות שיתן לא ילכו לאבוד, הינו החסד
 19 בעצם הנתינה, אף ממה שאמר שם רש"י ז"ל דהחסד הוא
 20 מה שטורח את עצמו להוליכה לביתו, יש לומר דלכד החסד
 21 שמוליכה לביתו דעצם הטרחא מה שמטריח את עצמו
 22 לטובת העני זהו בכלל החסד), ואם כן מה שמעשה את
 23 האחרים שיש בזה טרח גדול בגוף ונפש וכל זה יקטן
 24 בעיניו מפני שחפץ בטובת העני להטיב לו, שכתב
 25 מרבה מאד.

26 קצור. צדקה שהיא ברור גדול, ולהיותה בלי גבול,
 27 אוכלין מפרותיה גם בעולם הזה (בלבושים
 28 דקים), וגדול המעשה פי המסבב גדול מהמסובב, נוטל
 29 שכר כל אחד ואחד. טרחתו מרבה, ולכן גם שכתב
 30 מרבה מאד.

יצא לאור לקראת י"ט כסלו תש"ט

1 "כשכר הנותן". ובש"ל חלק א דף רסא עמוד ב כתב,
 2 מה שגדול המעשה יותר מן העושה, מפני שיוכל
 3 לעשות שיתנו כמה אנשים והוא נוטל שכר כל אחד
 4 ואחד (הינו לסבתו ששכר המעשה שנה להעושה ולא
 5 יותר. ולעיל נתבאר שגדול שכרו מן העושה), נמצא יש לו
 6 שכר כנגד כלם, וכתב: "ולכן כל אדם יתן כפי פחו,
 7 וישתדל שיתנו אחרים, שידבר על לפם או באיזה ענין
 8 שיפעל עליהם שיתנו, ואז שכרו מרבה מאד". ובפרט
 9 לפי מה שנתבאר לעיל שכר המעשה מפני שהוא מסבב
 10 הרי הוא גדול מן העושה, מוכן דכאשר פועל על הרבה
 11 בני אדם שיתנו גדול שכרו כנגד כלם הרי שכרו מרבה
 12 מאד, וגם יש לומר על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל (ספ"ה
 13 דף מט עמוד ב) "אין הצדקה משתלמת אלא לפי החסד
 14 שבה", ופרש רש"י הנתינה היא הצדקה והטרח הוא
 15 החסד, כגון מוליכה לביתו או טורח וכו', ולפי זה יש

לקוטי דיבורים

מוצאי שבת תצוה, י' אד"ר.

שעה חצי השמינית

23 ולחזור מאמר זה - בזמן הרגיל - פעם שלישי, ואז
 24 בודאי יידעו את המאמר, ואמרתי להאד"ם והוא
 25 הודיע מזה להאורחים ולעוסקים בחזרה.

26 נפלאתי על אשר הגאון העילוי - כמו שקרא את
 27 עצמו - אברהם מסלוצ'ק, היה נוכח בכל השלשה
 28 פעמים שחזרתי המאמר, דמיתי שכבר נסע ביום ה'
 29 בקר.

30 השבת הזה - אמר האד"ם - הי' שבת
 31 ליובאוויטשי אמיתי, א אמת'ר ליובאוויטשער שבת,
 32 אחר חזרת המאמר הלכו כולם - כשלושה מנינים
 33 איש - למעונו של החסיד ר' אלי' חיים אלטהוויז
 34 וחזרו המאמר וקדשו ואכלו סעודת שבת. האורחים
 35 הלכו לנוח והחוזרים עסקו בחזרת המאמר עד עלות
 36 השחר והלכו לבית הטבילה ובאו לעת חזרת המאמר,
 37 חזרו את המאמר לעצמם התפללו במתינות, קצרו
 38 בסעודה ומהרו לבא לעת הרגילה לחזרת המאמר
 39 ברבים, ותועלת מרובה היתה - אומר האד"ם - מה
 40 שבחרתי לחזור מאמר זה בפעם השלישי אשר גם
 41 האורחים יודעים את המאמר, ומה שטוב הי' אם
 42 הייתי מסדר כן בכל שבתות השנה לחזור המאמר
 43 קודם קבלת שבת, ובשבת בקר להתעסק עם
 44 החוזרים ובשעה הקבועה לחזרת מאמר חסידות
 45 ברבים לחזור את המאמר פעם שלישי.

1 בעוד שעה וחצי לערך - בשעה תשיעית ורבע, עם
 2 מסע המהיר - עלי בעז"ה לנסוע למאסקווא. מטרת
 3 נסיעתי זו היא להכין את כל הדרוש אל האספה
 4 השלש עשרה.

5 עניני נסיעותי וזמנם ידועים רק לרעיתי הרבנית
 6 שליט"א ולאיש סודי האד"ם - הרב אלחנן דוב
 7 מאראזאו, ולמזכירי מר חיים ליבערמאן.

8 בערב שבת בקר הודיעני האד"ם כי באו אורחים
 9 - נוסף על אלו שבאו ביום ה' וכבר קבלתים לראיון
 10 בערב ובליל ה' - ובידעו כי עלי לנסוע במוצש"ק
 11 למאסקווא הציע כי בצהרים - ערב שבת - אקבלם
 12 ליחידות והסכמתי לזה.

13 בין האורחים הבאים הי' כמנין אנשים לומדי
 14 חסידות בעיון ועוסקים בעבודה שבלב, ואף כי שנים
 15 שלושה מהצעירים עוסקים בחזרת המאמר, אבל
 16 על הרוב הנני צריך לחזור עמהם פעם או שתי
 17 פעמים עד אשר יודעים את המאמר. כרגיל הנני
 18 חוזר את המאמר חסידות בשבת אחר מנחה, וביום
 19 הראשון בקר באים העוסקים בחזרת המאמר
 20 וחוזרים המאמר לפני, ואני הנני מתקן את
 21 טעויותיהם, ועלה בדעתי שהפעם אחזור את המאמר
 22 קודם קבלת שבת ולחזור עם החוזרים בשבת בקר

רשימת כ"ק אדמו"ר מוהריו"צ*

(* הערות באותיות א"ב הם מכ"ק אדמו"ר מהוריו"צ. הערות הממוספרות הם של המו"ל.

מ

- 1 במשך ימי נשיאותו נדפס מחדש ספר התניא איזה פעמים במקומות שונים ברוסיה וגם מחוץ
2 לרוסיה במקומות שונים.⁷⁶
- 3 נוסף לזה נדפס ספר ביאורי הזהר⁷⁷ וסידור התפלה שני חלקים עם מאמרי וביאורי תורת
4 החסידות בהרחב⁷⁸.
- 5 הוד כ"ק אדמו"ר הואיל להרשות להדפיס חלק מספריו והם: אמרי בינה⁷⁹, עטרת ראש⁸⁰,
6 שערי תשובה ח"א⁸¹, שע"ת ח"ב⁸², דרך החיים⁸³ ושערי אורה⁸⁴.
- 7 חידוש גדול בתורת החסידות ודרכי החסידים הי' דכתב והדפסת קונטרס בשפה המדוברת⁸⁵,
8 אידיש, ויקראהו בשם פוקח עורים^ח.
- 9 כל אלה הוסיף אור יקרות בעשרות אלפים חסידים ברוסיה הלבנה ואוקראינא, ותורת
10 חסידות חב"ד לבשה פנים חדשות⁸⁶.
- 11 וגם הוא – כמו אביו כ"ק אדמו"ר – התעניין בטובתו של כלל ישראל ולאן דוקא חסידי
12 חב"ד או שאר מפלגות החסידים, וישקוד בהטבת מצבם הכלכלי.
- 13 וישלח מכתב כללי לכל קהל עדת ישראל בהצעה והתעוררות להתעסק בעבודת האדמה^ט
14 וישתדל בספירות הממשלה שיתנו חלקי אדמה בפלכי הערסאן לייסד שם מושבות בשביל אחב"י
15 והשי"ת הצליח לו והשתדלותו עשתה פרי טוב⁸⁷.

לח) ראה קובץ התמים חלק [ה'] דף [סח רמו, ב].
לט) ראה קובץ התמים חלק [ב'] דף [יח נו, ב].

בדפוס – "בשנת תקע"ז" (דף-השער של הספר – דפוס ת"ש ואילך).
84) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 349 ואילך.
85) ראה רשימת רבינו – ויכוח מינסק (קה"ת, תשס"ט) ע' כד. וש"נ.
86) כתוצאה ממלחמת רוסיה וצרפת.
87) ראה אגרות-קודש ח"ט ע' רסא. וראה אגרות-קודש ח"ד ע' שו. ח"ה ע' תנא. ח"ז ע' קעו. ח"ח ע' תרה ואילך. ספר השיחות תרח"ץ ס"ע 259 ואילך (הועתק ב"היום יום" טו אייר). תרצ"ט ע' 338.

76) קאפוסט תקע"ו. בארדיטשוב, תקע"ח. – ראה רשימת הדפוסים בסידור עם דא"ח (הוצאת קה"ת) שעג, ב ואילך.
77) קאפוסט, תקפ"א.
78) קאפוסט, תקפ"א.
79) שקלאוו, תקע"ז.
80) שקלאוו, תקע"ח.
81) קאפוסט, תקע"ט. ועוד – ראה רשימת הדפוסים בדרך חיים (הוצאת קה"ת) קיז, א.
82) קאפוסט, תקפ"ב.
83) ראה אגרות-קודש ח"ג ע' תעז ואילך. ושם: "אשר הספר פוקח עורים הוא הספר הראשון של הוד כ"ק רבינו האמצעי שבא

| | | |
|----|--|--|
| 42 | מה"מ הקב"ה אשר לפניו גלוי וידוע הכל, ובוחר גם תכן | 1 [תחילת טבת תרפ"ב] |
| 43 | לבות בני"א (וכמאמר כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר האמצעי | 2 ב"ה |
| 44 | זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, א שקרן איז א נאר, את הקב"ה | 3 התלמיד מר פסח שי |
| 45 | אין מרמים, כי לפניו ית' גלוי הכל, את הזולת אי אפשר | 4 שלום וברכה, |
| 46 | לרמאות, כי הזולת יודע האמת, ואדען מער ניט ויא זיך | 5 מכתבך מט"ו מ"ח העבר כבר נתקבל, אמנם מעניני |
| 47 | אליין, קאן מען אויס נארין, א קונץ א נאר אויס נארין), | 6 שונים לא הושב לך, ות"ל אוכל לשמח לבבך כי אחיך |
| 48 | ובמילא וערט באיי זיך מדת השקר (או שאר איזה מדה | 7 התמימים שי' שבפאלטאווא שוקדי' ת"ל על התו' |
| 49 | לא טובה אשר העובד, עובד לעקרה) זייער מיאוס ומשווק | 8 והעבודה. ובדבר נסיעתך לשם, תשאל אצל ממלא מקום |
| 50 | ממש, ולא דוקא גסות המדה רעה היא מאוס ומשווק | 9 המנהל מו"ה שלמה שי' איטקין, ואצל הרב המשגיח |
| 51 | ונזהר מזה, הנה גם דקות המדה זרה ורחוקה ממנו, | 10 המשפיע מו"ה שמואל ליב שי' ליעוין. |
| 52 | ובדרך ממילא בא לקו ההפכי, והוא מדת האמת, דכל | 11 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע |
| 53 | מדה שהוא מרחק אותה ביותר, בדרך ממילא מגיע לקצהו | 12 הורה אותנו כי כל אדם צריך לתת מקום להנהגת זולתו, |
| 54 | השני, והוא האמת (וכמו"כ במדה אחרת, בענינה), | 13 ואז ההנהגה היא מסודרת ויש לקוות לפרי טוב. וכאשר |
| 55 | והסיבה לזה הוא שנכנס בפנימיות הענין), ואז הדבר נכנס | 14 מבואר באחד ממכתבי הקדושים (הבלתי נודעים, ואפשר |
| 56 | בפנימיותו. | 15 עתה כבר נודע זאת לא אדע, ושם נתי' בענין מברר |
| 57 | והדרך הב' הוא בדרך דחי', והיינו ההסכם וההחלט | 16 ומתברר, שבכדי שיהי' תועלת המחונך (שהוא המתברר) |
| 58 | כי השקר התאוה הקנאה וכו' הם מדות רעות וצריכים | 17 צריך המחנך (שהוא המברר) להתלבש בציור המתברר, |
| 59 | להתרחק מזה, אבל אין זה בפנימי כ"כ, ובנקל יותר | 18 ולילך לאט לאט, ולחשוב מחשבות איך לתקן את המחונך, |
| 60 | להכשל בזה, לפי שרחוק ממנו הדבר, אבל כאשר הוא | 19 ולהורות לפניו דרכי אור, אבל הכל בדרך קירוב (וכמבואר |
| 61 | בקירוב אז הוא ברור יותר (כנ"ל) לסדר כל הענינים בחיי | 20 בדא"ח ההפרש שבין קירוב ודחי', כי הקירוב הוא |
| 62 | המחונך בהרגש, מיט א גיפיל, ואז יש לקוות לראות פרי | 21 הכניסה בכל דבר בפרט, וכמו מדה לא טובה דתאוה, |
| 63 | טוב בעמל המחנך. | 22 קנאה, שקר והדומה, באחד היודע בעצמו שיש בו איזה |
| 64 | סדרי תומכי תמימים מוצקים על אדני התועלת, ולכן | 23 מדה רעה דמדות האלו והדומה להם, הרי בירור (כלומר |
| 65 | כל מנהל ומנהיג, עליו להנהיג בפועל, והמחונכים צריכים | 24 הרחקת) המדה יכול להיות בב' אופנים, הא' בבחי' קירוב, |
| 66 | לפנות רק אליו, בכל המצטרך אליהם. | 25 והב' בדרך דחי' (אשר לכאורה בהרחקת המדה רעה, |
| 67 | ומה שכתבת כי לפעול עם הזולת אין לאל ידך בזה, | 26 בפועל, אין זה הפרש כלל, באיזה אופן תהי' אם בזה או |
| 68 | כי עדיין לא עסקת בדא"ח כלל. האמת אינו כן, דאין | 27 בזה, אבל עכ"פ המדה רעה תתרחק ממנו, ויבדילה, |
| 69 | עלינו לפעול עם הזולת כמו הגדול עם הקטן, לא אנחנו | 28 ובאמת אינו כן, דעיקר העבודה הוא בקירוב דוקא). |
| 70 | הגדולי ולא המקבלים הם הקטנים, כי אם זאת היא | 29 דההפרש ביניהם הוא דכאשר הוא בקירוב, אז נכנס |
| 71 | חזרת החסידות להאיר אור חיות אלקי, והוא אור האמת | 30 בזה בפרטיות (שיודע ומבין אשר מדת השקר בכל אופן |
| 72 | שבכל דבר לימוד, וכן הוא גם בהנהגה, ישראל ערבים זה | 31 שלא תהי', או שאר מדה רעה, כמו קנאה והדומה, מגונה |
| 73 | בזה, וידוע דיש פירוש בערב ל' עריבות ומתיקות וכמו כי | 32 היא עד מאד, ובמחשבתו (כלומר כאשר הוא מתבונן בזה) |
| 74 | קולך ערב, זיס, וזהו ישראל ערבים זה בזה, א אידן איז | 33 נצב לנגד עיניו מהות האדם, שהוא בעל שכל ושאר |
| 75 | זיס נאך א איד. ולב ישראל אין להם חקר, ולגובה אדירת | 34 מעלותיו, ולעומת זה מתגדל בעיניו החסרון הזה (דבשלם |
| 76 | נשמתם אין סוף, והכל תלוי בעושה ומעשה, כאשר נמצא | 35 החסרון נראה יותר מכמו בבעל חסרון, וכמאמר העולם |
| 77 | מי מעורר לעשות שיעור בלימודי דא"ח, ומכ"ש א' הנותן | 36 אז א קלוגער טוט א נארישקאייט הוא מכאיב יותר מכמו |
| 78 | א"ע על זה לחזור בע"פ בש"ק (לא באריכות) דברים | 37 השוטה כו'), ולבד שמבין בשכלו, הגנאי דשקרן או מקנא |
| 79 | אמיתים, דברי קדש כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, | 38 והדומה, הנה עוד מרגיש עד כמה שנפחת (ויא ער וערט |
| 80 | טהרת לב ישראל מתעוררת ופועל בהם להטיב כל | 39 נידעריקער) בזה, וכאשר ירגיש האדם בעצמו, דלאחר |
| 81 | עניניהם, ואין איש חפשי מזה, ובמקום שאין [איש] | 40 שדיבר הדבר שקר, פאלט מען באיי זיך אראפ. וכאשר |
| 82 | החובה על כל אחד להשתדל בזה, ואור ד' זו טל תורה | 41 נכנס בפנימיות יותר בזה, דלפני מי הוא משקר, לפני מלך |
| 83 | תחייו. | |

- 1 מאד ינעם לי לשמוע כי נמצאת ת"ת במחנם, וחדרים, פרטיים או כמה מלמדים יחד ויש סדר בזה, והאם יש
- 2 ובקשתי להודיעני מי הם גבאי הת"ת, והחדרי האם הם ספרים וסידורי תפלה.
- 3
- 4
- 5 והי' ברכה כאו"נ והדו"ש בן מו"ר.
- אג"ק מוהרי"צ נר"ך יד

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר, תש"כ
ברוקלין.

ועד נשי חב"ד בכפר חב"ד

ה' עליהן תחיינה

ברכה ושלוש!

במענה למכתבן מיי"ט שבט,

בכלל נכונה ההצעה להו"ל חוברת של נשי חב"ד באה"ק ת"ו, ומובן שצריכה להיות באותה השפה המדוברת ע"י רוב נשי ובנות ישראל אשר באה"ק ת"ו, שהרי תכלית ארגון נשי ובנות חב"ד היא לקרב נשי ובנות ישראל מכל החוגים ובאופן דמוסיף והולך.

אלא שכדאי הי' גם כן - מדור בשפה אידיית וכן בשפה ערבית זו המדוברת ע"י נשי אחינו ובנות ישראל הספרדיות שעלו ממרוקו וכו'.

אלא שתנאי כפול הוא - שהחומר בשביל החוברת יערך בישוב הדעת ולא בחפזון כלל וכלל, וכיון שכבר הו"ל כאן איזו חוברת, נשי חב"ד דכאן, שבודאי נמצאות אצלן, הרי יוקיל זה עליהן התכנית וההכנה וההוצאה לאור, אף שבודאי ישנם פרטים שצריכים לשנות מהחוברת דכאן מתאים לתנאי אה"ק ת"ו וכו'.

ויהי רצון שחפץ ה' יצליח בידן, להרחיב ארגון נשי ובנות חב"ד, בשתוף פעולה עם שאר מוסדות חב"ד אשר באה"ק ת"ו, ויהי זה מתוך מנוחה ושמחה וטוב לבב.

וגודל ערך וחשיבות השתתפות נשי ובנות ישראל, הרי מודגש הוא ג"כ בענין דימי הפורים הבע"ל שהי' נס ע"י אסתר המלכה ומרדכי היהודי, וכסיפורי חז"ל בזה.

בברכה לבשו"ט ומפורטות בכל האמור.

פרשת יתרו

יח * וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כיהוציא יהוה את ישראל ממצרים: * ויקח יתרו חתן משה את צפרה אשת משה אחר שלוחיה: * ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה: * ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה: * (כ"ו) * ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אלימשה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלהים: * ויאמר אלימשה אני חתנדך יתרו בן אלדך ואשתך ושני בניה עמה: * ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישקלו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האלה: * * ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה יהוה לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם יהוה: * (ישראל) * ויחיד יתרו על כל הטובה אשר עשה יהוה לישראל אשר הציילו מיד מצרים: * ויאמר יתרו ברוך יהוה אשר הצייל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הצייל את העם מתחת יד מצרים: * * עתה ידעתי כי גדול יהוה מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם: * * ויקח יתרו חתן משה עלה ויבחים לאלהים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים:

שני * ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב: * * וירא חתן משה את כל אשר הוא עשה לעם ויאמר מה הדבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן הבקר עד הערב: * * ויאמר משה לחתנו פיריבא אלי העם לדרש אלהים: * * כִּי־יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֹתַי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֲקֵי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרֹתָיו: * * ויאמר חתן משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה: * * נָבַל תִּבְלַגְּם אֶתָּה גַם־הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כַבַּד מִמֶּךָ הַדָּבָר לֹא־תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבַדְּךָ: * * עֲתָה שָׁמַע בְּקֻלִי אִיעֲצֶךָ ויהי אלהים עמך היה אתה לעם מול האלהים והבאת אתה את הדברים אל האלהים: * * והוזהרתה אתהם את החקים ואת התורות והודעת להם את הדבר ולכו בה ואת המעשה אשר יעשון: * * * ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות: * * * ושפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדל יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטוהם והקל מעליך ונשאו אתך: * * * אם את הדבר הזה תעשה וצוה אלהים ויבלת עמך וגם כל העם הזה על מקמו יבא בשלום:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ט"ו בשבט תשמ"ב)

ויהי ממחרת, מוצאי יום הכפורים היה (רש"י יח, יג)

פעם נכנס כ"ק מו"ח אדמו"ר אל אביו, הרבי הרש"ב, במוצאי יום כפור, ושאלו: ומה עתה? השיב לו אביו: 'איצטער דארף מען ערשט תשובה טאן' (= במיוחד עכשו יש לחזור בתשובה). והינו, שגם מי שהגיע למצב נעלה בעבודת ה' צריך להוסיף כהנה וכהנה. הדבר נקמו ברש"י: גם למחרת עבודת התשובה של יום כפור יש לשפט את העם, היינו להוסיף בקיום התורה והמצוות, בבחינת "את הדבר ולכו בה ואת המעשה אשר יעשון".

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כב עמ' 61)

עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים (יח, יא)

נאמר בזהר, שהודאתו של יתרו היתה הכנה למתן תורה. והנה ידועים דברי החיד"א בדיוק הלשון 'גר שנתגיר', ולא 'גוי שנתגיר', כי גוי לא יתגיר לעולם, וגוי שמתגיר יש בו ניצוץ קדשה שנפל שלא במקומו, וכשמתגיר יוצא ניצוץ זה לתורות. ומכאן, שכאשר יהודי הולך לקבלת התורה, עליו לקחת אמו גם את 'יתרו', קרי: כל דבר שיש בו ניצוץ של קדשה השיך אליו.

חמישי וַיבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשְׁמַע לְפָנֵיהֶם אֵת כְּלֵי־דִבְרֵי־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר צִוְּהוּ יְהוָה: ה וַיַּעֲנוּ כָל־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מֹשֶׁה אֶת־דִּבְרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִה אֲנֹכִי בְּאֵי אֵלֶיךָ בְּעַב הַעֲנֵנִי בַעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עַמְּךָ וְגַם־בְּךָ יֹאמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת־דִּבְרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה: י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ אֶל־הָעָם וְקִדַּשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבֹּסוּ שַׂמְלֹתֵיכֶם: יא וְהָיוּ נֹכְחִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי א בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל־הָעָם עַל־הַר סִינַי: יב וְהִגַּבְלַתְּ אֶת־הָעָם סָבִיב לְאָמֹר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקַצְהוּ כְּלֵי־הַנְּגַע בְּהָר מוֹת יוֹמָת: יג לֹא־תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסְקַל אוֹיֶיךָ יֵיָרֶה אִם־בַּהֲמָה אִם־אִישׁ לֹא יִחִיָּה בַּמִּשְׁפָּחָה הַיָּבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בְּהָר: יד וַיֵּרֵד מֹשֶׁה מִן־הַהָר אֶל־הָעָם וַיִּקְדַּשׁ אֶת־הָעָם וַיְכַבְּסוּ שַׂמְלֹתֵם: טו וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נֹכְחִים לְשִׁלְשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה: טז וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲוִית הַפָּקֶד וַיְהִי קֶלֶת וּבְרָקִים וַעֲנַן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרֵּד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה: יז וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לְקִרְיַת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְצַבּוּ בַתְּחִתִּית הַהָר: יח וְהָר סִינַי עֲשָׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׂנוּ כַּעֲשֵׂן הַכַּבָּשָׁן וַיִּחַרֵּד כָּל־הָהָר מְאֹד: יט וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֵר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם יח עמ' 69)

כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד ה' לְעֵינֵי כָּל הָעָם (יט, יא) אֵלָיו הָיוּ יִשְׂרָאֵל חֹסְרִים אֶפְלוּ אָדָם אַחַד, לֹא הָיְתָה הַשְׂכִּינָה נְגִלִית עֲלֵיהֶן, דְּכַתִּיב . . . לְעֵינֵי כָּל הָעָם (דברים רבה ד, ח)

הָרִי אֹמֵר: אִם הַפְּחוֹת שִׁבְפָחוֹתֵיךְ שִׁבְעָם יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה אֹמֵר נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, או שְׁהָיָה חֹסֵר לְמַגִּין שְׂשִׁים רְבוּא – לֹא הָיָה מֹשֶׁה רַבְּנוּ יָכוֹל לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה! שָׂפָן, כָּל יִשְׂרָאֵל

שְׁלִישִׁי כִּי וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנוּ וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר: טז וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנָשֵׁי־חֵיל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֱלֹפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמוֹשִׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת: טז וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכֹל־עֵת אֶת־הַדְּבָר הַקָּשֶׁה יִבְיֹאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפוטוּ הֵם: טז וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֲתָנוּ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֲרָצוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם ז עמ' 186)

כָּל דִּין שָׂדֵן דִּין אָמֵת לְאָמֵתוֹ (רש"י יח, יג) כָּל סִבְרָא וְדַעַה בַּתּוֹרָה הִיא אָמֵת, "אֵלֶּיךָ וְאֵלֶּיךָ דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים"; אָבֵל הַלְכָה הִיא אָמֵת לְאָמֵתוֹ, כִּי הִיא שִׁיכַת לְשֵׁם הַרְיָ, כְּמֵאמַר "וְהָרְיָ עִמּוֹ, שֶׁהַלְכָה כְּמוֹתוֹ". דְּהַנָּה, אָדָם שְׂנוּן יָכוֹל לומר סִבְרָא טוֹבָה, דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, אָבֵל יִתְכַּן שְׁלֹאֲחַר מִכָּן תִּתְעוֹרֵר סִבְרָא שְׂנֵיָה, טוֹבָה יוֹתֵר, שִׁתְּפָרִיד אוֹתָהּ; מַה שָּׂאִין בֶּן פֶּסֶק הַלְכָה הוּא נִצְחִי.

רביעי יט « בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי: כ וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲזִקֵם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הַהָר: ג ומֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הַהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבְּיַת יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: ד אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל־פְּנֵי נְשָׂרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלָי: ה וְעַתָּה אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל־הָעַמּוֹת כִּי־לִי כָּל־הָאֲרָץ: ו וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מִמְּלַכַת כְּהֵנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת י)

אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם (יט, ד) בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִכְסוּ לְבָרִית בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים. מִלֵּה – הַיִּצְיָאָה מִן הַטְּמֵאָה, הַסִּרְתָּ הַמִּסֶּדֶם הַמִּסְתִּיר עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית. טְבִילָה – הַכְּנִיסָה לְקִדְשָׁה, טְבִילָה אוֹתִיוֹת הַבֵּיטֵל. קִרְבָּן – עֲלִיָּה וְהַתְּכַלְלוֹת בְּאֵשׁ שְׁלִמְעֵלָה, שְׁהָרִי זֶה בְּאֵלֶּיךָ מִקְרִיב חֲלָבוֹ וְדָמוֹ. לִפִּי זֶה יֵשׁ לְרִמּוֹ אֶף כָּאֵן: אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם – הַכְּנַעַת הַקְּלָפָה. וְאִשָּׁא אֶתְכֶם – הַכְּנִיסָה לְקִדְשָׁה. וַיָּבֵיִא אֶתְכֶם אֵלָי – יַחֲוֵד בְּאוֹר אֵין סוּף.

וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־פֶּן בְּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם
הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ: ^א כַּכֵּן אֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־
אֲמִיךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּן יְמֵיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ^ב לֹא תִרְצַח: ^ג לֹא
תִנְאָף: ^ד לֹא תִגְנֹב: ^ה לֹא־תַעֲנֶה בְרַעַךְ עַד
שִׁקְרָה: ^ו לֹא תַחְמוֹד בֵּית רַעֲךָ ^ז לֹא־תַחְמוֹד
אֵשֶׁת רַעֲךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׁוֹרוֹ וְחִמְרוֹ וְכָל
אֲשֶׁר לְרַעֲךָ: ^ח פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 72 עמ' 192)

אנכי ה' אלקיך (כ, ב)

מעמד ה' סיני היה לכל ישראל כאחד, ו"אלו היו
ישראלים חסרים אפלו אדם אחד" לא היו זוכים למתן
תורה. לאיך, אחד הטעמים שעשרת הדברות נאמרו בלשון
יחיד הוא משום שנאמרו לכל יחיד ויחיד בפני עצמו. ויש
לומר, ששני ענינים אלו באפן נתינת התורה הם בהתאם
לשני הדברים שנתנו במתן תורה. התורה והמצוות - נתנו
לכל ישראל כמציאות אחת, באפן השווה לכל. למיד התורה
- נתן לכל אחד ואחד לפי ערכו.

שביעי ^א וְכָל־הָעַם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־
הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָר עֹשֶׂן וַיֵּרָא
הָעַם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֵק: ^ב וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
דַּבֵּר־אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל־יְדַבֵּר עִמָּנוּ
אֱלֹהִים פֶּן־נָמוּת: ^ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעַם אֵל־
תִּירְאוּ פִי לִבְעֹבוֹר נְפוֹת אֲתֶכֶם בָּא הָאֱלֹהִים
וּבְעֹבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי
תַחֲטְאוּ: ^ד וַיַּעֲמֵד הָעַם מֵרָחֵק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ
אֶל־הָעַרְפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹהִים: ^ה וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם
רֹאיתֶם פִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דַּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: ^ו לֹא
תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהִי כִסֵּף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ
לָכֶם: ^ז מִזְבַּח אָדָמָה תַעֲשֶׂה־לִּי וּבִבְחַת עֲלִיו
אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלֹמֶיךָ אֶת־צֹאנֶךָ וְאֶת־בְּקָרְךָ
בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אוֹפִיר אֶת־שְׁמִי אָבֹא אֵלֶיךָ

הם 'קומה אחת שלימה', גוף אחד, וכריאותו של אבר אחד
נוגעת לכל האברים.

ששי ^א וַיִּרְדַּ יְהוָה עַל־הָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר
וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:
^ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעַד בָּעַם פֶּן־
יַהֲרִסוּ אֶל־יְהוָה לְרֹאוֹת וּנְפֹל מִמֶּנּוּ רַב: ^ג וְגַם
הַכֹּהֲנִים הַגִּזְּשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן־יִפְרָץ
בָּהֶם יְהוָה: ^ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יִוָּכַל
הָעַם לַעֲלֹת אֶל־הָר סִינַי כִּי־אַתָּה הִעַרְתָּה בְּנוֹ
לְאֹמְרֵי הַגִּבֹּל אֶת־הָהָר וַיִּקְדַּשְׁתּוּ: ^ה וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי
יְהוָה לְדָוִד וְעַלִּית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךָ וְהַכֹּהֲנִים
וְהָעַם אֶל־יְהִרְסוּ לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרָץ־בָּם:
^ו וַיִּרְדַּ מֹשֶׁה אֶל־הָעַם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: ^ז אֱלֹהִים
^ח וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
לְאֹמְרֵי: ^ט אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עַבְדִּים: ^י לֹא יִהְיֶה־לְךָ
אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פְּנֵי: ^{יא} לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל
| וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם | מִמַּעַל וְאֲשֶׁר
בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם | מִתַּחַת לָאָרֶץ:
^{יב} לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עוֹן אָבוֹת עַל־בְּנֵים
עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים לְשִׁנְאִי: ^{יג} וְעָשָׂה חֶסֶד
לְאֻלָּפִים לְאֹהָבֵי וּלְשֹׂמְרֵי מִצְוֹתַי: ^{יד} לֹא תִשָּׂא
אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה
אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׂוֹא: ^{טו} פ ^{טז} זְכוֹר
אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: ^{טז} שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד
וְעָשִׂית כָּל־מְלַאכְתֶּךָ: ^{יז} וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת |
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל־מְלַאכָּה אַתָּה |
וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ וּבְהֵמְתֶךָ וּגְרִיךָ אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֶיךָ: ^{יח} כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־
הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם

וּבְרַכְתִּיךָ: כַּ וְאִם־מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־לִּי לֹא־
 תִּבְנֶה אֶתְהֶן גִּזִּית כִּי חֲרַבְךָ הַנִּגְפָת עָלֶיהָ
 וְתַחֲלִלָהּ: כַּ וְלֹא־תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל־מִזְבְּחִי
 אֲשֶׁר לֹא־תִגְלֶה עֲרוֹתְךָ עָלָיו: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 565)

וּזְבַחַת עָלָיו אֵת עוֹלוֹתֶיךָ וְאֵת שְׁלֹמֶיךָ (כ, כא)
 פֶּרֶשׁ אֲדַמְר'ר הַזֶּקֶן: מִזְבַּח אֲדָמָה – מִזְבַּח שֶׁל בַּטּוּל,
 כְּאֲדָמָה זו שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין עָלֶיהָ. וּזְבַחַת עָלָיו אֵת עוֹלוֹתֶיךָ –
 אֵת הַעֲלִיּוֹת שֶׁלֶךָ. וְאֵת שְׁלֹמֶיךָ – הַשְּׁלָמוֹת שֶׁלֶךָ. וְהִנֵּה, אִין
 הַכּוֹנֵה לְיִשְׁוֹת, אֵלָּא לְמָה שֶׁהַתּוֹרָה מְגִדִּירָה כְּעֲלִיָּה
 וְכַשְׁלִימוֹת, וְאֵף אֵת זֶה יֵשׁ 'לְזַבַּח'. וּבְדַגְמַת תּוֹרַת הַבַּעַל־
 שִׁם־טוֹב: שׁוֹיֵתִי - הַכֹּל שׁוֹה אֲצִלִּי, גַּם דְּבָרִים שֶׁהֵם כְּרוּם
 הַמַּעֲלָה, שֶׁכֵּן ה' לְנַגְדִּי - אֵינִי חַפֵּץ אֵלָּא בְּקִיּוּם רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן
 וְלֹא בְּשׁוּם דְּבָר אַחֵר.



חצי קדיש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אַמֵּן בְּעֲלָמָא דִּי בְרָא
 כְּרַעוּתֵיהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתֵיהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּתִיבּוֹן וּבִיּוֹמִיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעַלְמָא וּלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא
 וּלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיְתַרְוֶמֶם,
 וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא

בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעֲלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
 תַּשְׁבַּחְתָּא וְנַחְמָתָא, דְאִמְרוּן בְּעֲלָמָא, וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן



מִפְטִיר יֵי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי
 עִמָּכֶם: כ לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהִי כִסֶּף וְאֱלֹהִי זָהָב
 לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם: כַּ מִּזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה־לִּי
 וּזְבַחַת עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלֹמֶיךָ אֶת־צִאֲנֶךָ
 וְאֶת־בְּקָרְךָ בְּכָל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת־שְׁמִי
 אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ: כַּ וְאִם־מִזְבַּח אֲבָנִים
 תַּעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶה אֶתְהֶן גִּזִּית כִּי חֲרַבְךָ
 הַנִּגְפָת עָלֶיהָ וְתַחֲלִלָהּ: כַּ וְלֹא־תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת
 עַל־מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִגְלֶה עֲרוֹתְךָ עָלָיו: פפפ

ע"ב פסוקים, יונד"ב סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קח)

שְׁהִיָּה מְמַלָּא אֵת חֲלַל מִזְבַּח הַנְּחֻשֶׁת אֲדָמָה (רש"י כ, כא)
 יֵשׁ כָּאֵן רְמִז בְּעִבּוֹדַת ה': קְלַפֵּי חוּץ – צְרִיף הָאָדָם
 לְגִלוּת עֵז וְנַחֲשׁוֹת, וְלֹא יָבוֹשׁ מִפְּנֵי הַמַּלְעִיגִים, בְּכַחֲנִית
 קָשָׁה עֲרַף לְמַעֲלִיּוֹתָא. אֲכָל בְּתוֹכוֹ וּבְפְנֵימִיּוֹתוֹ – עָלָיו
 לְהִיּוֹת 'מִלָּא אֲדָמָה', בְּכַטּוּל וּבְהַכְנָעָה, בְּכַחֲנִית וְנַפְשֵׁי כְּעַפְר
 לְכָל תְּהִיָּה.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכַל־נִתְיַבְחִיָּהּ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמִּינָהּ,
 בְּשִׂמְאֹלָהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יי חפץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

(א) בשנת מות המלך עזיהו, בשנצטרע המלך עזיהו, בשנכנס להיכל להקטיר קמרה, כמו שכתוב "והצרת זרה במצחו" (דברי הימים ב' מ"ט). ואמר "בשנת מות", כי המצרע נחשב כמת. ושוליו מלאים את ההיכל, כלומר, כבודו מתגלה למטה בהיכל בית המקדש. **(ב) שרפים, קראם שרפים, לפי שראם במראה הנבואה בקמות אש שורה. עומדים ממעל, עומדים בשמים. והם המלאכים הקדושים שהם קמים לעד. לו, לפניו לשמשו לעשות שליחותו. וכסה פניו, שלא יבט לצד השכינה. וכסה רגליו, לצניעות, שלא יראה כל גופו לפני בוראו. ובמדרש הנחומא אמרו, לפי שרגליהם כסף רגל עגל, לך מכסה אותם, שלא להזכיר על ישראל עון העגל. ועופה, ללך בשליחות הקב"ה. **(ג) וקרא זה אל זה, השרפים קוראים אחד לחברו לומר קדשה בלם כאחד ולא יקדים אחד לחברו. ואמר, מקול יוצא בלם כאחד כאלו הוא קול אחד. קדוש קדוש קדוש, קדוש הוא בשמי מרום עליון, מקום שכינתו. קדוש הוא על הארץ מעשה גבורתו. קדוש לעולם ולעולמי עולמים. (ע"פ תרגום יונתן בן עוזיאל. וככה הוא מתורגם בתפילה ב"ובא לציון גואל" שנקרא "קדושה סדרא").****

(ד) אמות הספים, מוזות הפתח, והם מוזות פתח ההיכל, שנמדדים באמות לגבה ולרחב. מקול תקווא, מקול המלאכים הקוראים. והפית, ההיכל. **ימלא, היה מתמלא. (ה) כי נדמיתי,**

הפטרה לפרשת יתרו לקריאה בציבור ולשמו"ת בישעיה פרק ו
ו א בשנת־מות המלך עזיהו ואראה את־אדני ישב על־כסא רם ונשא ושליו מלאים את־ההיכל: ב שרפים עומדים | ממעל לו שש פנפים שש פנפים לאחד בשתים | יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופה: ג וקרא זה אל־זה ואמר קדוש | קדוש קדוש יהוה צבאות מלא כל־הארץ כבודו: ד וינעו אמות הספים מקול הקורא והפית ימלא עשן: ה ואמר או־ילי כי נדמיתי כי איש טמא שפתים אנכי ובתוך עם־טמא שפתים אנכי ישב כי את־המלך יהוה צבאות ראו עיני: ו ויעף אלי אחד מן־השרפים ובידו רצפה במלקחים לקח מעל המזבח: ז וינע על־פי ויאמר הנה נגע זה על־שפתיה וסר עונך וחסאתך תכפר: ח ואשמע את־קול אדני אמר את־מי אשלח ומי ילך־לנו ואמר הנני שלחני:

הריני מת. שלא הייתי פדאי לראות בכבוד. "נדמיתי", ענין שתיקה, כמו "יודים אהרן" (ויקרא ג'). איש טמא שפתים וגו', כלומר, איך אעריך עצמי ועמי נגד קדשת המלאכים השרפים. את המלך, כלומר, את כבודו. **(ז) רצפה, נחלת. במלקחים, בצבת. (ז) וינע על פי, הגיע את הנחלת על פיו. וסר עונך, בכנית נגיעת הנחלת קבלת העניש, וכוה סר עונך. ואמרו רז"ל, שהעון היה כוה שאמר "ובתוך עם טמא שפתים וגו'" ולא היה ראוי לומר כן על ישראל. (ח) את מי אשלח, את מי אשלח להוכיח את ישראל. ומי ילך לנו, אמר "לנו"**

בלשון רבים, פאלו היה מדבר עם השׂרפים ונמלך עמָהֶם. (ראה פירוש רש"י בראשית א.כו.) ט) שָׁמְעוּ שְׁמוֹעַ וְאֵל תִּבְיֵנוּ, אָנִי אוֹמֵר לָכֶם שְׁמְעוּ שְׁמוֹעַ, וְאִינְכֶם נוֹתְנִים לִב לְהִכִּין. וְרָאוּ רָאוּ וְאֵל תִּדְרְעוּ, וְרָאוּ נִפְיִם שְׁעִשִׁיתִי לָכֶם, וְאִינְכֶם נוֹתְנִים לִב לְדַעַת אוֹתִי. י) הַשְׁמֵן לִב הַעֵם הַזֶּה וְגו', אַתֶּם מְשֻׁמְיָנִים כְּכִנְיָה אֶת לִבְכֶּם, וּמְכַפְּרִים אֶת אֲוִיבְכֶם, וּמְשִׁיעִים (= מְכַסִּים וּמְחַלְקִים כְּמוֹ בְּמִיתָ) אֶת עֵינֵיכֶם. פֶּן יִרְאֶה בְּעֵינָיו וְגו', כְּדִי שְׁלֹא תִרְאוּ וְלֹא תִשְׁמְעוּ וְלֹא תִבְיֵנוּ בְּלִב. וְשָׁב וּרְפָא לוֹ, כְּדִי שְׁלֹא תִשׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה וְשָׁעַל יְדֵי הַתִּשׁוּבָה תִּהְיֶה לָכֶם הַרְפוּאָה שֶׁהִיא הַפְּלִיחָה אַחַר הַתִּשׁוּבָה. יא) עַד כִּתְּי, עַד מְתֵי וּכְבִידוֹ אֶת לָכֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ. עַד אֲשֶׁר וְגו', כְּלוּמַר, יִדְעִתִּי שְׁלֹא יִשׁוּבוּ עַד שֶׁתְּבוֹא הַפְּרַעְנוּת. שָׂאוּ עֲרִים, הָעֲרִים תִּהְיֶינָה שׁוֹמְמוֹת. תִּשְׁאַחַ שְׁמֻמָּה, תִּתְרוֹקֵן וְתִהְיֶה שׁוֹמְמָה. יב) וְרַחֵק הו' אֶת הָאָדָם, וְיִגְלוּ יִשְׂרָאֵל לְמִקְוֹמוֹת רַחֲוִים. וְרַבָּה הָעֲזוּבָה, כְּלוּמַר, לִזְמַן רַב תִּעֲנֹב הָאָרֶץ. יג) וְעוֹד בָּה עֲשִׂירֶיהָ, וְעוֹד יִמְלְכוּ בָּה

עֲשָׂרָה מְלָכִים עַד הַמֶּלֶךְ צִדְקָנְהוּ. פְּרוּשׁ אַחַר, אוֹתָהּ הַשְּׂאֵרִית שֶׁתִּשְׂאֵר תִּהְיֶה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה שִׁיחֵי צִדִּיקִים, וְגַם בָּהֶם יִהְיֶה בַעֲוֹר עַד שִׁשְׁאֵרוֹ רַק צִדִּיקִים גְּמוּרִים שִׁישׁוּבוּ בְּכָל לָכֶם. וְשָׁבַת וְהִיתָה לְבַעַר, וּבִימֵי צִדְקָנְהוּ תִשׁוּב הָאָרֶץ לְהִיּוֹת "לְבַעַר", כְּלוּמַר, לְבַעַר וּלְכִלּוֹת אֶת יוֹשְׁבֵיהָ. כְּאֵלֶּה וּכְאֵלוֹן, מִינֵי עֵצֵי סָרֵק. אֲשֶׁר בְּשִׁלְכַת מִצְבַּת כֶּסֶם, כְּמוֹ הָאֵלֶּה וְהָאֵלוֹן שְׁנוֹשְׂרִים מִהֶם הַעֲלִים בּוֹמֵן הַחֲרָף וְנִרְאִים כִּיבִישִׁים, וְעַם כָּל זֶה נִשְׂאֵרֶת בֶּסֶם הַמִּצְבַּת שֶׁהִיא גֹזַע הָעֵץ וְעַנְפוֹ שִׁינְקִים לַחֹת מִתְּקַרְקַע, וּבִימֵי נִיפֹן וְשׁוּבוּ וּפְרָחוּ. וְרַע קִדְשׁ מִצְבַּתְהָ, כִּכָּה וְרַע קִדְשׁ שְׂעָם יִשְׂרָאֵל וְעִמְדוֹ בְּקִדְשָׁתָם וְהֵם יִהְיוּ לְמִצְבַּתְכֶּם, כְּלוּמַר, אֵף עַל פִּי שִׁיגְלוּ בָכֶם, עוֹד יִפְרָחוּ וְיִצְמְחוּ וְיִשׁוּבוּ לְאֶרְצְכֶם.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצִדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשִׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, כְּאֵלֵינוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמִהְרָה יָבוֹא וְיִגְלַל לְבָנָו, עַל כֶּסֶאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁפַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

קצו

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכַבּוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יְתַבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: פְּרוּךְ
אֶתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל חמישי, ט"ו שבט

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח אדר, תשי"ב
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אודות יום הולדת שלו,

בודאי נהג במנהג אנ"ש בזמן האחרון בנתינת צדקה ביום ההולדת לפני תפלת שחרית ומנחה
או ביום שלפניו - כשחל יום ההולדת בש"ק או ביום טוב - לימוד שיעור נוסף הן בתורת הנגלה והן
בתורת החסידות. עלי לתורה ביום ההולדת או בשבת שלפניו ולימוד שלשת השיעורים הקבועים ליום
זה - בחומש תהלים ותניא - ביום ההולדת.

ויה"ר מהשי"ת שתהיי שנת הצלחה אצלו בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בטח יודע הוא משלשת השיעורים השווים לכל נפש בחומש תהלים ותניא בכל יום, וישמור
עליהם מכאן ולהבא.

במש"כ עצה לביטול זמן - לימוד בע"פ כל הסעיף הראשון בשו"ע או"ח סימן א.

ומזמן לזמן יחזור עליו, כן יהי בקי בע"פ איזה פרקים משניות ועכ"פ פ"א תניא. ויתיעץ עם
המשפיע איזה פרקים.

לוח זמנים לשבוע פרשת יתרו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

| יצאת שבת | כניסת שבת | צאת הכוכבים | | שקיעה | | סוף זמן תפילה | | סוף זמן קריאת שמע | | | | זריחה | | מדינה ועיר |
|----------|-----------|-------------|-------|-------|-------|---------------|-------|-------------------|-------|------|------|-------|------|------------------------------|
| | | | | | | | | אדמוה"ז | | מג"א | | | | |
| | | ש | א | ש | א | ש | א | ש | א | ש | א | ש | א | |
| 17:42 | 16:42 | 17:31 | 17:26 | 17:03 | 16:58 | 10:07 | 10:06 | 9:13 | 9:13 | 8:38 | 8:37 | 6:40 | 6:40 | באר שבע (ח) |
| 17:38 | 16:28 | 17:27 | 17:22 | 16:59 | 16:54 | 10:08 | 10:07 | 9:14 | 9:14 | 8:38 | 8:37 | 6:42 | 6:43 | חיפה (ח) |
| 17:39 | 16:25 | 17:28 | 17:23 | 17:05 | 17:00 | 10:06 | 10:05 | 9:12 | 9:12 | 8:36 | 8:36 | 6:39 | 6:40 | ירושלים (ח) |
| 17:40 | 16:41 | 17:30 | 17:25 | 17:02 | 16:56 | 10:08 | 10:07 | 9:14 | 9:14 | 8:38 | 8:38 | 6:41 | 6:42 | תל אביב (ח) |
| 17:23 | 16:13 | 17:09 | 17:02 | 16:32 | 16:24 | 10:36 | 10:36 | 9:50 | 9:51 | 9:02 | 9:03 | 7:38 | 7:42 | אוסטריה, וינה (ח) |
| 21:28 | 20:25 | 21:15 | 21:17 | 20:43 | 20:45 | 11:06 | 11:03 | 9:52 | 9:48 | 9:07 | 9:02 | 6:18 | 6:11 | אוסטרליה, מלבורן (ק) |
| 17:30 | 16:21 | 17:16 | 17:09 | 16:41 | 16:33 | 10:37 | 10:37 | 9:49 | 9:50 | 9:04 | 9:04 | 7:35 | 7:38 | אוקראינה, אודסה (ח) |
| 16:58 | 15:48 | 16:44 | 16:36 | 16:07 | 15:59 | 10:10 | 10:10 | 9:24 | 9:25 | 8:36 | 8:37 | 7:12 | 7:16 | אוקראינה, דונייצק (ח) |
| 17:08 | 15:57 | 16:54 | 16:46 | 16:16 | 16:08 | 10:22 | 10:22 | 9:35 | 9:36 | 8:48 | 8:48 | 7:24 | 7:29 | אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח) |
| 17:29 | 16:16 | 17:14 | 17:06 | 16:35 | 16:26 | 10:50 | 10:50 | 10:04 | 10:06 | 9:15 | 9:15 | 7:57 | 8:01 | אוקראינה, ז'יטומיר (ח) |
| 17:21 | 16:07 | 17:06 | 16:58 | 16:27 | 16:18 | 10:42 | 10:42 | 9:57 | 9:59 | 9:07 | 9:08 | 7:50 | 7:55 | אוקראינה, קייב (ח) |
| 17:58 | 16:51 | 17:45 | 17:38 | 17:10 | 17:02 | 11:02 | 11:02 | 10:14 | 10:14 | 9:29 | 9:29 | 7:58 | 8:01 | איטליה, מילאנו (ח) |
| 19:01 | 18:10 | 18:52 | 18:50 | 18:28 | 18:26 | 10:23 | 10:21 | 9:21 | 9:18 | 8:50 | 8:48 | 6:21 | 6:18 | אקוואדור, קיטו (ח) |
| 20:51 | 19:51 | 20:38 | 20:41 | 20:08 | 20:10 | 10:43 | 10:39 | 9:30 | 9:26 | 8:48 | 8:43 | 6:00 | 5:54 | ארגנטינה, בואנוס איירס (ח) |
| 22:05 | 20:59 | 21:51 | 21:54 | 21:17 | 21:19 | 11:28 | 11:25 | 10:13 | 10:08 | 9:24 | 9:18 | 6:34 | 6:27 | ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח) |
| 17:54 | 16:52 | 17:42 | 17:36 | 17:11 | 17:04 | 10:39 | 10:38 | 9:48 | 9:48 | 9:08 | 9:08 | 7:23 | 7:26 | ארה"ב, בולטימור (ח) |
| 17:41 | 16:38 | 17:28 | 17:22 | 16:57 | 16:50 | 10:30 | 10:29 | 9:39 | 9:39 | 8:59 | 8:58 | 7:16 | 7:19 | ארה"ב, ברוקלין (ח) |
| 17:41 | 16:38 | 17:29 | 17:23 | 16:57 | 16:50 | 10:30 | 10:30 | 9:40 | 9:40 | 8:59 | 8:59 | 7:17 | 7:19 | ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח) |
| 18:14 | 17:09 | 18:01 | 17:55 | 17:29 | 17:22 | 11:08 | 11:07 | 10:18 | 10:18 | 9:36 | 9:36 | 7:57 | 8:00 | ארה"ב, דטרויט (ח) |
| 18:25 | 17:28 | 18:14 | 18:09 | 17:47 | 17:42 | 10:47 | 10:46 | 9:53 | 9:52 | 9:17 | 9:17 | 7:17 | 7:18 | ארה"ב, האוסטון (ח) |
| 17:49 | 16:50 | 17:38 | 17:33 | 17:09 | 17:04 | 10:20 | 10:20 | 9:27 | 9:27 | 8:51 | 8:50 | 6:56 | 6:57 | ארה"ב, לוס אנג'לס (ח) |
| 18:30 | 17:35 | 18:20 | 18:16 | 17:54 | 17:49 | 10:44 | 10:43 | 9:48 | 9:47 | 9:14 | 9:13 | 7:09 | 7:09 | ארה"ב, מיאמי (ח) |
| 17:35 | 16:32 | 17:23 | 17:17 | 16:51 | 16:44 | 10:26 | 10:26 | 9:36 | 9:36 | 8:55 | 8:55 | 7:14 | 7:16 | ארה"ב, ניו הייבן (ח) |
| 17:33 | 16:29 | 17:21 | 17:14 | 16:48 | 16:41 | 10:26 | 10:25 | 9:36 | 9:36 | 8:54 | 8:54 | 7:14 | 7:17 | ארה"ב, שיקגו (ח) |
| 19:47 | 18:54 | 19:37 | 19:37 | 19:12 | 19:12 | 10:33 | 10:31 | 9:26 | 9:23 | 8:54 | 8:50 | 6:14 | 6:10 | בוליביה, לה-פס (ח) |
| 18:04 | 16:49 | 17:49 | 17:40 | 17:08 | 16:59 | 11:28 | 11:28 | 10:43 | 10:45 | 9:52 | 9:53 | 8:37 | 8:42 | בלגיה, אנטוורפן (ח) |
| 18:05 | 16:51 | 17:50 | 17:42 | 17:10 | 17:01 | 11:28 | 11:28 | 10:43 | 10:44 | 9:52 | 9:53 | 8:36 | 8:41 | בלגיה, בריסל (ח) |
| 19:35 | 18:41 | 19:25 | 19:25 | 18:59 | 18:59 | 10:03 | 10:00 | 8:54 | 8:51 | 8:19 | 8:15 | 5:35 | 5:31 | ברזיל, סאן פאולו (ח) |
| 19:22 | 18:27 | 19:11 | 19:12 | 18:45 | 18:45 | 9:52 | 9:49 | 8:43 | 8:40 | 8:08 | 8:04 | 5:25 | 5:21 | ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח) |
| 17:21 | 16:09 | 17:06 | 16:57 | 16:25 | 16:16 | 10:46 | 10:47 | 10:02 | 10:03 | 9:11 | 9:11 | 7:57 | 8:02 | בריטניה, לונדון (ח) |
| 17:24 | 16:08 | 17:08 | 16:59 | 16:25 | 16:15 | 10:58 | 10:58 | 10:15 | 10:17 | 9:21 | 9:21 | 8:14 | 8:20 | בריטניה, מנצ'סטר (ח) |
| 17:24 | 16:07 | 17:09 | 17:00 | 16:27 | 16:18 | 10:54 | 10:54 | 10:10 | 10:12 | 9:17 | 9:18 | 8:07 | 8:13 | גרמניה, ברלין (ח) |
| 17:50 | 16:36 | 17:35 | 17:27 | 16:56 | 16:47 | 11:09 | 11:09 | 10:24 | 10:25 | 9:35 | 9:35 | 8:16 | 8:21 | גרמניה, פרנקפורט (ח) |
| 19:42 | 18:46 | 19:31 | 19:32 | 19:04 | 19:05 | 10:02 | 9:59 | 8:52 | 8:49 | 8:16 | 8:12 | 5:31 | 5:26 | דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח) |
| 18:58 | 18:04 | 18:48 | 18:44 | 18:23 | 18:19 | 10:58 | 10:56 | 10:00 | 9:59 | 9:28 | 9:26 | 7:15 | 7:14 | הודו, מומבאי (ח) |
| 18:54 | 18:01 | 18:45 | 18:41 | 18:20 | 18:16 | 10:53 | 10:52 | 9:56 | 9:54 | 9:24 | 9:22 | 7:10 | 7:10 | הודו, פונה (ח) |
| 17:14 | 16:04 | 17:00 | 16:53 | 16:24 | 16:16 | 10:24 | 10:24 | 9:38 | 9:38 | 8:51 | 8:51 | 7:25 | 7:29 | הונגריה, בודפשט (ח) |
| 17:44 | 16:41 | 17:32 | 17:26 | 17:00 | 16:53 | 10:35 | 10:34 | 9:44 | 9:45 | 9:03 | 9:03 | 7:22 | 7:24 | טורקיה, איסטנבול (ח) |
| 18:15 | 17:13 | 18:03 | 17:57 | 17:33 | 17:26 | 10:57 | 10:56 | 10:05 | 10:05 | 9:26 | 9:26 | 7:39 | 7:41 | יוון, אתונה (ח) |
| 17:36 | 16:27 | 17:22 | 17:15 | 16:46 | 16:38 | 10:45 | 10:45 | 9:58 | 9:59 | 9:12 | 9:12 | 7:44 | 7:48 | מולדובה, קישינב (ח) |

לוח זמנים לשבוע פרשת יתרו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

| יציאת שבת | כניסת שבת | צאת הכוכבים | | שקיעה | | סוף זמן תפילה | | סוף זמן קריאת שמע | | | | זריחה | | מדינה ועיר |
|-----------|-----------|-------------|-------|-------|-------|---------------|-------|-------------------|-------|-------|-------|-------|------|---------------------------|
| | | ש | א | ש | א | ש | א | אדמוה"ז | | מג"א | | ש | א | |
| | | | | | | | | ש | א | ש | א | | | |
| 18:55 | 18:01 | 18:45 | 18:41 | 18:20 | 18:16 | 10:55 | 10:54 | 9:58 | 9:56 | 9:25 | 9:24 | 7:13 | 7:12 | מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח) |
| 21:09 | 19:58 | 20:53 | 20:58 | 20:15 | 20:19 | 10:07 | 10:04 | 8:50 | 8:45 | 7:52 | 7:45 | 5:04 | 4:56 | ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח) |
| 18:10 | 17:14 | 18:00 | 17:55 | 17:33 | 17:28 | 10:28 | 10:27 | 9:33 | 9:32 | 8:58 | 8:57 | 6:55 | 6:56 | נפאל, קטמנדו (ח) |
| 19:49 | 18:58 | 19:40 | 19:38 | 19:17 | 19:14 | 11:14 | 11:12 | 10:12 | 10:10 | 9:42 | 9:39 | 7:13 | 7:11 | סינגפור, סינגפור (ח) |
| 16:55 | 15:38 | 16:39 | 16:30 | 15:58 | 15:48 | 10:23 | 10:23 | 9:39 | 9:41 | 8:47 | 8:47 | 7:36 | 7:41 | פולין, ורשא (ח) |
| 19:14 | 18:23 | 19:05 | 19:04 | 18:41 | 18:40 | 10:11 | 10:09 | 9:06 | 9:03 | 8:34 | 8:31 | 5:57 | 5:53 | פרו, לימה (ח) |
| 18:15 | 17:07 | 18:02 | 17:54 | 17:27 | 17:19 | 11:20 | 11:19 | 10:32 | 10:32 | 9:47 | 9:47 | 8:16 | 8:20 | צרפת, ליאון (ח) |
| 18:18 | 17:06 | 18:04 | 17:56 | 17:26 | 17:17 | 11:33 | 11:33 | 10:47 | 10:48 | 9:59 | 9:59 | 8:37 | 8:41 | צרפת, פריז (ח) |
| 18:36 | 17:45 | 18:27 | 18:25 | 18:03 | 18:01 | 10:08 | 10:06 | 9:07 | 9:05 | 8:36 | 8:34 | 6:10 | 6:09 | קולומביה, בוגוטה (ח) |
| 17:57 | 16:51 | 17:44 | 17:37 | 17:10 | 17:03 | 10:54 | 10:54 | 10:05 | 10:06 | 9:22 | 9:22 | 7:46 | 7:49 | קנדה, טורונטו (ח) |
| 17:29 | 16:22 | 17:16 | 17:09 | 16:41 | 16:33 | 10:33 | 10:33 | 9:45 | 9:45 | 9:00 | 9:00 | 7:29 | 7:32 | קנדה, מונטריאול (ח) |
| 17:40 | 16:41 | 17:29 | 17:24 | 17:00 | 16:54 | 10:15 | 10:14 | 9:22 | 9:22 | 8:45 | 8:44 | 6:52 | 6:53 | קפריסין, לרנקה (ח) |
| 18:07 | 16:46 | 17:51 | 17:41 | 17:06 | 16:55 | 11:47 | 11:48 | 11:05 | 11:07 | 10:09 | 10:10 | 9:08 | 9:14 | רוסיה, ליובאוויטש (ח) |
| 17:38 | 16:14 | 17:21 | 17:11 | 16:34 | 16:23 | 11:22 | 11:23 | 10:41 | 10:43 | 9:43 | 9:44 | 8:46 | 8:53 | רוסיה, מוסקבה (ח) |
| 17:52 | 16:43 | 17:38 | 17:31 | 17:02 | 16:54 | 11:02 | 11:01 | 10:15 | 10:15 | 9:28 | 9:29 | 8:01 | 8:05 | רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח) |
| 17:57 | 16:47 | 17:43 | 17:35 | 17:06 | 16:58 | 11:06 | 11:06 | 10:20 | 10:20 | 9:33 | 9:33 | 8:07 | 8:10 | שווייץ, ציריך (ח) |
| 18:45 | 17:53 | 18:35 | 18:32 | 18:11 | 18:08 | 10:34 | 10:33 | 9:35 | 9:34 | 9:04 | 9:02 | 6:46 | 6:45 | תאילנד, בנגקוק (ח) |

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוונדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV



הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00409
12/01/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

